SANCTI
EPHRAEM SYRI
OPERA OMNIA
IN SEX TOMOS DISTRIBUTA.

1/. Faran

Completo Tomo 2°

Io: Baptista Sintes, sculp. sup. perm.

ܦܘܫܩܐ ܕܟܬ̈ܒܐ ܩ̈ܕܝܫܐ ܕܥܬܝܩܬܐ

ܕܛܘܒܢܐ ܡܪܝ ܐܦܪܝܡ ܣܘܪܝܝܐ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI
OPERA OMNIA

Quæ Exstant Græce, Syriace, Latine,

IN SEX TOMOS DISTRIBUTA

Ad MSS. Codices Vaticanos, aliosque castigata, multis aucta, interpretatione, præfationibus, notis, variantibus lectionibus illustrata.

Nunc primum sub Auspiciis

BENEDICTI XIV.
PONTIFICIS MAXIMI

E Bibliotheca Vaticana Prodeunt.

Syriacum textum recensuit PETRUS BENEDICTUS Societatis JESU, notis vocalibus animavit, latine vertit, & Variorum scholiis locupletavit.

TOMUS SECUNDUS

SYRIACE ET LATINE.

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA PONTIFICIA VATICANA

APUD JO: MARIAM HENRICUM SALVIONI

IN ARCHIGYMNASIO SAPIENTIAE

M. DCC XL.

SUPERIORUM PERMISSU.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

BENEDICTO XIV.

ANGELUS MARIA TITULI SANCTI MARCI

CARDINALIS QUIRINUS

S. R. E. Bibliothecarius, & Episcopus Brixiensis.

ALTERUM hunc Tomum Syriacorum Operum Sancti Ephræm Syri, quem Tibi, BEATISSIME PATER, modo offero, auspicatissimum prodire nemo in dubium revocaverit, cui compertum fiat, his ipsis diebus eundem in lucem emitti, quibus SANCTITAS TUA Romanæ Cathedræ fastigium conscendit, Deo O. M. cujus

est,

est, Fidelium mentes unius voluntatis efficere, *Te nobis admirandum prorsus in modum Pontificem, quem ipse elegerat, ostendente, atque ita ex insperato, ut vix ipsimet tam singularem concordiam brevibus dumtaxat momentis ex Pontificiis Comitiis per sex mensium intervallum magno æstu ferventibus oriri potuisse, credere valeamus. Hujuscemodi itaque omen accipiens liber iste, cur aliquam sibi partem obventuram non speret immensi illius plausus, quo universus Romanus Populus* PONTIFICATUS TUI *primordia concelebrat, adeo festivis, jugibusque acclamationibus primum illum Tuum ad D. Petri Basilicam ex loco Comitiorum accessum prosecutus, ut pares (ferme ac de Sæcularibus ludis veteri formula jactabatur) nemo audierit, seu auditurus sit unquam?*

Hoc ipsum omen, BEATISSIME PATER, *in causa erit, ut bini illi Tomi, qui ad Vaticanam Sancti Ephræm Editionem complendam adhuc desiderantur, Græcorum videlicet tertius, & tertius pariter Syriacorum, non ita lento opere, ac illi qui præcesserunt, in publicum educantur. Quam in rem ut conatus omnes suos conferant, qui spartam hanc adornant, pro muneris mei ratione sedulo adlaborabo. Præclara* SANCTITATIS TUÆ *exempla, quam nec gravissima Romanæ Curiæ munera, neque Ecclesiarum administrationes a literariis laboribus ullo unquam tempore sejunxerunt, quod sapientissima, magnæque molis Volumi-*

na

na a SANCTITATE TUA *in lucem edita palam testantur, hæc, inquam, exempla nos omnes ad impigram vitæ rationem excitent oportet, ne inertiæ notam subeamus. Ut hanc ipse effugiam, non Brixiæ tantum, Episcopalibus curis distentus, sed vel in ipsis Comitiis, quæ modo peregimus, singulis diebus plures horas legendis, scribendisque libris impendere consuevi, ad majora adhuc pro ingenii mei tenuitate exardescens, postquam frequentes a me habiti in iis Comitiis cum* SANCTITATE TUA *sermones animum meum ad ea ipsa studia magis, magisque acuerunt.*

Acuerunt præterea ii ipsi sermones (quod maxime interest) ad Divini Cultus augmentum; nam inde compertius mihi evasit, quod ante jam noram, ita decorem Dei SANCTITATEM TUAM *Anconæ, ac Bononiæ, quibus Urbibus Pastor præerat, dilexisse, ut magnam pecuniæ vim (amplas Ædes in altera ea Urbe ad Clericorum institutionem a fundamentis erectas prætereo) in ornandis sacris Basilicis collocarit; imo vero pia hæc ejusdem munificentia adeo processerit, ut consilium inierit, Eucharisticum Tabernaculum Romæ egregio opere, ac proinde maximo sumptu ex deaurato ære, jussu suo, fabrefactum Bononiam traducendi. Cujus consilii, & longæ, difficilisque vecturæ rationem dum mihi aperiret, libenter vicissim accipiebat, quæ ipse referebam de sacris quibusdam raræ molis ornamentis, quibus Brixiam Roma pariter advehendis diligentem operam*

ram contuleram, ut iis etiam Romani cultus argumentis princeps illius Urbis Basilica, quam tandem, Deo juvante, Divinis Officiis aptam effeci, illustraretur.

Non aliis SANCTITATEM TUAM *in hac Epistola morabor. Quæcumque enim ad declarandum Vaticanæ hujus nostræ æditionis scopum pertinent, jam satis, superque innotescunt ex Præfationibus, quas singulis Tomis apponere docti Viri ejusdem curatores consueverunt. Unum itaque dumtaxat addam, & ea, quæ* SANCTITAS TUA *humanissime de me scripsit in Opere* de Canonizatione Sanctorum, *quod profecto sanctioris eruditionis promptuarium jure, ac merito quis appellaverit, & collatam mihi nudius tertius sacræ Indicis Librorum Congregationis Præfecturam eos ad excolenda maximo ardore literarum studia (quoad patietur Episcopalis vitæ ratio in Brixiana mea Provincia potius, quam Diœcesi, cui quam ægre valedicturus sim,* SANCTITATI TUÆ *jam aperui) animo meo stimulos addere, ut, dum aliis sedulitate mea satisfacere posse contigerit, vix, aut ne vix quidem mihi ipsi satisfacere posse confidam.*

Deum O. M. exoro, ut diu incolumem servet SANCTITATEM TUAM, *cujus Pedes humillime deosculor.*

AP-

APPROBATIO

CUM Tomum Alterum S. EPHRAEM Syri Operum à P. Petro Benedicto nostrę Societatis è Syriaco latinè versum, & illustratum, aliquot ejusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, facultatem facimus, ut typis mandetur, si iis, ad quos pertinet, ità videbitur, cujus rei gratia has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus.

Romę 22. Augusti 1740.

Franciscus Retz Præpositus Generalis Societatis JESU.

APPROBATIO

QUUM Sancti EPHRÆMI Tomum alterum Syro-Latinum, quem R. P. Petrus Benedicti Societatis JESU, Vir in omni scientiarum genere versatus, ac linguarum præsertim Orientalium apprime peritus, fideli doctaque interpretatione adornavit, demandante Reverendissimo Patre Ridolphi Sacri Palatii Apostolici Magistro, diligenter summaque cum animi voluptate perlegissem; tantum abest, ut in eo quicquam mihi occurrerit, quod Catholicæ Fidei, aut bonis moribus adversetur, ut potius, ad comprobandos nostræ Orthoxæ religionis articulos adversus novatores illum esse promptuarium merito affirmem. Quamobrem, & literariam Rempublicam Emo ac Rmo Dno D. Angelo Mariæ Quirino S. R. E. Cardinali Bibliothecario, cujus auspiciis, & auctoritate tantum, tamque exoptatum opus in lucem emittitur, multum debere testor; & ipsum Typis mandatum, Bibliothecæ Vaticanæ, unde prodit, decori atque ornamento fore judico. Romæ 9. Februarii 1740.

Joseph Simonius Assemanus Bibliothecæ Vaticanæ Apostolicæ Præfectus.

APPROBATIO

REverendissimo P. Aloysio Nicolao Ridolphi Sac. Apost. Palatii Magistro demandante, S. EPHRÆMI Operum Tomum alterum Syro Latinum ex versione R. P. Petri Benedicti Soc. JESU accuratè legi: nihil in eo offendi, quod legentem me moraretur, ita Catholicæ doctrinæ, & disciplinæ optime consonant omnia. Multa autem occurrebant, ob quę divinę bonitati maximas haberem, & agerem gratias, in primis vero quod Vaticanæ Bibliothecæ, unde prodit opus hoc pulcherrimum Eminentissimum ac Reverendissimum Dominum D. Angelum Mariam Cardinalem Quirinum Bibliothecarium dede-

dederit; fatendum enim, quin & publico hocce testimonio prædicandum, nonnisi ipso auspice, ac duce, tantum negotium peragi aliquando potuisse. Literarum scilicet optimus Mecoenas non contentus Græcam eruditionem promovere, Syriacæ etiam literaturæ rem strenue, & magnifice curat. Deinde etiam quod Ecclesiæ suæ, quam nascenti împertivit, linguarum scientiam adhuc conservet, earum præcipue, quibus sua nobiscum arcana communicare dignatus est, Hebraicæ, Grçcę, & Chaldaicę, cujus dialectus est Syriaca S. Ephræmi vernacula. Cæterum quod meum erat, versionem cum textu diligenter contuli, nihilque planè deprehendi, quod non summa cum fide, & pari elegantia expressum non sit, miratusque sum duas linguas, ut vocum sono inter se maxime discrepantes, ita orationis structura, & compositione diversas, tam pulchrè concinnèque convenire, & consonare potuisse. Datum Romæ die 17. Februarii 1740.

Stephanus Evodius Assemani Archiepiscopus Apamææ, Linguarum Orientalium in Bibliotheca Vaticana Interpres.

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiss. Patri Sacri Palatii Apost. Magistro.

Philippus Spada Archiepisc. Theodosien. Vicesg.

IMPRIMATUR.

Fr. Aloysius Nicolaus Ridolfi Ordinis Prædicatorum Sacrii Palatii Apostolici Magister.

PETRI

PETRI BENEDICTI
SOCIETATIS JESU
Ad Emum ac Rmum Dominum
D. ANGELUM MARIAM QUIRINUM
S. R. E. Cardinalem Bibliothecarium
In Novam Operum S. Ephræmi Syri Editionem
PRÆFATIO ALTERA.

QUOD vix sperabam, alterum Magni Ephræmi Tomũ Tuis, Eminentissime Princeps, auspiciis à sexennio cœptum, modo absolutum Tibi repræsento: sic enim decebat, ut, quo Auctore, me ad opus contuli, opus ipsi perfectum redhiberem. Habes hìc alterum meæ in Te observantiæ monumentum, Tuorum item in Ecclesiam, atque Literatorum Rempublicam meritorum testem immortalem. Marmora, ac metalla tempus tandem consumsit, S. Ephræmi lucubrationes nulla obliterabit dies; manebunt semper, & quandiu manebunt, suam Tecum immortalitatem communicabunt; nec eam porro solam, quam Chalcographi industria peperit, merentibus juxta atque immerentibus, sed illam plane divinam beneficentia divinæ simillimâ partam, estque Clarorum Virorum merces, qui de humana republica optime meruerunt. Latum superioribus annis à Clero Gallicano de nova S. Ephræmi Editione adornanda judicium, testatur, vix aliud quidpiam in hoc genere Ecclesiæ Christi comparari potuisse, unde ipsi major dignitas accederet apud suos, aut adversus Heterodoxos firmius præsidium, aut acrior stimulus ad bene cœpta persequenda adderetur iis, quos ex utraque parte Orthodoxorum, ac Heterodoxorum impulit ad literarum studia inscitiæ, inertiæque fastidium; sic in ejus scriptis confluunt illa duo honestissimæ voluptatis aucupia, pulchrum, & bonum; duo videlicet incitamenta nobis divinitus provisa ad utiles labores, sine quibus nec tueri, nec ornare potuissemus, naturæ, qua cætera præcellimus, dignitatem.

Omnem animi motum sequitur voluptas, sed in primis delectat admiratio motus, qui plerumque fertur ad grandia, & pulchra, quæ autem talia etiam jucunda sunt; tum ex notitia præsenti, quam offerunt; tum ex futura, quam pollicen-

S. Thom.

licentur; admirationem porro excitare solent, quorum causas non assequimur, quemadmodum effectus quidam patentes causarum latentium, quod in Succino, & Magnete contingit; vel quorum magnitudinem capere non possumus. Ex utroque capite uti Platonis doctrinam ejus discipuli cum silentio admirandam prædicabant, sic S. Ephræmi sapientiam suspexere veteres, quos infrà producemus, nosquemet suspicere justum est; magnitudinem quippe non capimus, & causam ignoramus. Nec enim homo in Mesopotamia natus Græciam Doctorum matrem adiit, aut Scholas intravit, aut alibi claros eruditione Viros coluisse scimus; miramur itaque, quî factum, ut idem Summos Oratores, & Poetas styli sublimitate, cultu & compositione coequaverit? nam Philosophos veræ, divinæque Sapientiæ, qua illi caruerunt, scientia longe superavit. Deinde quomodo Monachus à communi hominum consuetudine remotus, rerumque coelestium contemplationi unice deditus, atque Divino Spiritu, quo erat plenus, ab humanis in Divina raptus, hominum nihilominus mores perfecte calluerit, ut vix alius ea, quæ ad virtutes, & vitia pertinent, plenius, & luculentius, atque ad persuadendum aptius tractaverit.

Sed ut hæc, & cætera hujusmodi aliis suspicienda videantur, illud omnem meo judicio vincit admirationem; quod cum S. Ephræmus in ultimo Oriente natus, extra Romani Imperii fines habitaverit, & scripserit, cum Romana tamen Ecclesia exactissime consentiat, ut non trans Euphratem, sed ad ripas Tyberis natus, educatus, & doctus fuisse videatur. Id enimvero quum Viris cæterà eruditis, & in his literis non parum versatis incredibile videretur; quoniam, collatione facta Ephræmianarum lucubrationum cum Romanæ Cathedræ Doctrina, manifestam consensionem negare ipsos pudebat, contra omnium codicum, & Scriptorum fidem, illas velut suppositos Ephræmo foetus abjecerunt, sed quam præcipiti, quam iniquo judicio Clarissimus Assemanus, & nos aliàs demonstravimus. Controversias bene multas adversus Romanam Ecclesiam invexerunt nostri temporis Sectarii, haud satis pro officio memores, se in ejus sinu divinæ lucis usuram accepisse, & hoc ipsum quod Christi nomen noverunt, & Christiani nominantur. Notæ sunt quæstiones de Verbo Dei, de veræ Ecclesiæ notis, de Primatu Petri, de humani arbitrii libertate, de Sacramentorum numero, & efficientia; jam palam Corporis Christi in Eucharistia præsentiam negant Calviniani: Lutherani panem etiam adjungunt; ab utrisque Sacrificium Missæ exploditur: Janseniani Mediatoris mortem, commune pro omnium promiscue hominum redemtione solutum pretium inficiantur. Hujus persuasionis homines, annon obstupescent à S. Ephræmo doceri quæ ipsi damnant, & veteri Ecclesiæ, & priscæ simplicitatis Christianis ignota fidenter pro-

pronunciant? Quid porro si non istas solummodo quæstiones ab illo sibi propositas, atque miro cum Ecclesia Catholica consensu decisas, audiant, sed eadem cum asseveratione, & perspicuitate explicari, & definiri cæteras controversias, quæ superioribus annis cœptæ usque modo in Europa disceptantur?

Scilicet, quod S. EPHRÆMUS Marcionis Deos impugnet, quod Valentini Aeonas explodat, quod Bardesanis Horoscopos irrideat, vel Manethis Hilen, id certe non mirabuntur; Atqui mirari nunquam desinent, quod Machabæorum libris canonicam auctoritatem vindicet, & illam ferme perjocham, ob quam ab ipsis rejecti sunt, describat, atque integro volumine, omnes Christianos orare pro Mortuis adhortetur; quod Confirmationis, & Extremæ Unctionis Sacramenta ex Divina Institutione descendere pronunciet; quod S. Petri Primatum, & in Urbe Roma prædicationem asserat, & S. Petrum Primum Christianorum Summum Pontificem S. EPHRÆMI Discipuli ex ejus Doctrina affirment; quod Ecclesiasticæ Hjerarchiæ gradus distinguat; quod Martyrum suadeat venerationem, & miracula narret; quod Monachorum gesta literis prodiderit, & Institutum ubique extollat, hæc sane cordatum quemque Lectorem admiratione complebunt; non quo nota, & aliunde certa non sint; sed quo ab ignotis remotisque oris, literisque consignata barbaris sibi oblata videat; statim enim intelliget, ejusmodi concordiam sine magna aliqua auctoritate parti utrique præscribente coalescere, & conservari minime potuisse. Nec dubitabit, quin qualis asseritur, talis reapse fuerit earum Gentium persuasio, quum ipsum hoc affirmari audit à Teste auctoritatis summæ, cui cur vera diceret multæ aderant causæ, nulla plane cur mentiretur, quique rerum, quæ narrat testis præsens, veritatem utique ignorare non poterat; gentis quippe suæ consuetudines, leges, & de Religione decreta refert.

Cæterum stupidi siquidem homines ista non sentiunt, nec mirantur, ego sane non miror; nec enim si velint, possunt; admiratio namque etsi ex ignorantia existit, sine scientia esse non potest; unde fit, ut soli homini inter omnes animantes accidat admirari; hujus autem concretionis auditores nec ipsum hoc sciunt, admiranda mirari. Præterquamquod ad excitandos ejusmodi animi motus necessaria est quædam animorum cognatio, porro liquet, nullam habere cum S. EPHRÆMO affinitatem homines cupidos, libidinosos, & in voluptatibus volutabundos; quare si nobiscum minime consentiunt, nil mirum, cum neque secum ipsi consentiant; qui autem à seipso animus dissidet, secumque discordat, ista non suspiciet, nec hinc partem perinde aliquam liquidæ voluptatis, & liberæ gustare potest.

At vero si hujus notæ Novatores S. EPHRÆMI cum Romana Ecclesia concordiam nec laudant

dant nec mirantur; si illos ejus doctrina, eloquentia, eruditio minime delectant, ipsorum certe notam ab universo Christianorum coetu discordiam, stupuerunt, & disciplinam vagam, atque ab omnibus Christianarum Gentium moribus, & dogmatibus aberrantem exhorruernnt Syri, & Armeni, Copti, & Melchitæ, quum, me in Syria tunc commorante, Alepi in celeberrimo omnium Nationun Orientalium Emporio Protestantium Catechismum Arabice conversum legerunt. Discordant, & ipsi ab Ecclesia Catholica, fateor, sed in uno, vel altero articulo, eoque obscurissimo, nec discordarent, si quod negant, intelligerent. Merito autem, nec sine magna causa obstupuere, ab istis damnari Dogmata clarissima, quædam ipso lumine naturæ nota, puta Hominem vi ac potestate arbitrii præditum esse, & posse peccare; alia omnium Christianarum Gentium consensu ante omnium hominum memoriam recepta. Syri Ephræmo æquales Prophetam hunc suæ Genti divinitus concessum crediderunt, atque testati sunt, quid autem tantum nomen indicaret, assequi profecto non potuerunt; intelligunt plane nostri temporis Theologi, sibique gratulantur prævisas ab illo hujus ætatis Hæreses, & disertissime confutatas. Quod quidem etsi antiquis quibusdam Patribus cum Ephræmo commune videatur, neminem tamen illo uberius id præstitisse certum est, nec, attenta locorum ac temporum distantia, ad revincendam Novatorum contumaciam efficacius, nec ob continuas ejusdem cum Hæreticis, quorum feracissima Mesopotamia fuit, concertationes, cumulatius.

Cæterum cum inter Heterodoxos versentur multi, quos in Hæresi non veritatis conscientia, non liberæ voluntatis consensus, sed quæstus, consuetudo, patriæ leges, & illa, quæ nascendi sortem sequitur, velut quædam credendi præscriptio, hi profecto S. Ephræmi libros nunquam fastidient. Nam quos in eam Charibdim impulit libidinum æstus, ambitio, jugique impatiens libertatis amor, iis Sanctus Ephræmus placere utique non potest. Etenim qui temperantiam, continentiam, & modestiam oderunt, quo animo oportet esse in eum, qui vitam Monasticam ipse professus, severæ disciplinæ pręcepta tradit, & voluptates, quę vel tactu, vel gustu percipiuntur, proscribit? Qui suas animas auro, libidine, crapula, & ambitiosis conspectibus vendiderunt, possunt ne non esse inimicissimi Ephræmo, qui voluntariam paupertatem, rerumque omnium humanarum, suique ipsius contemtum suadet? Qui captivam hominis voluntatem invexere, qui Christiana funera sustulere, qui Sanctorum Reliquias incenderunt, sint ne placabiles Ephræmo, qui adversus talium errorum portenta integros Tractatus edidit? Qui fidem suis captiunculis metiuntur nonne succenseant Ephræmo, cujus sunt octoginta sermones adversus Scrutatores.

Verumtamen quidquid de nectare judicent ęgri, quibus morbus

bus facultatem ademit discernendi sapores, profecto falli non potuit qui beneficium, quod Sancto EPHRÆMO contulit, ante per visum pulcherrima specie adumbravit; vitem siquidem proceritatis, & amplitudinis eximiæ somnianti exhibuit, pendentibus ex omni parte racemis coronatam, quo Symbolo, Angelo interprete, Ephræmianarum lucubrationum ingens numerus, & mira suavitas præsignabantur.

Quamquam ea est nostrorum conditio temporum, atque hominum impudentia, ut meritò verendum sit, ne quæ Auctor apud Cæsarienses in Cappadocia passus est, ejusmet scripta apud Nostrates patiantur. Quum S. EPHRÆMUS Cæsaræam venisset, ejus Urbis Episcopum magnum Basilium invisurus, & in Ecclesiam intrasset, Clerici senem conspicati, peregrina veste indutum, pallore, & macie peremtum, rigentemque, ceu monstrum, & triste simulacrum horruerunt; quamquam errorem mox correxit Basilius, qui tanti Viri dignitatem, adventumque divinitus edoctus, hospitem, misso statim Archidiacono, in Sacrarium introduci jussit, honorifice excepit, & amicissime complexus est. Equidem vereor, ne ut ut EPHRÆMUS multos admiratores habiturus sit, & hactenus habuerit, defuturi non sint, qui rei pretium ab externa specie metientes, ejus libros aspernentur, ejusque mirentur admiratores; nec enim tales esse ejus lucubrationes, quales ab ipsis laudantur, sed uti characteres, & sermonem, sic barbara esse omnia; ut si quid forte habeant, quod displicere non debeat, homini tamen sciti delicatique palati placere non possit. Nimirum quorumlibet temporum vitium est, ne dicam hominum, quod S. Hjeronymus dolet sibi juveni ex Ethnicorum Scholis hæsisse; inde namque digressus cum ad legendas Divinas Scripturas animum appulisset adolescens Gentilium Oratorum, & Poetarum deliciis assuetus, peregrinam sacrarum literarum speciem exhorruit, earum gravitatem barbariem interpretatus. Veteris Testamenti libri peregrino sermone conscripti fuerunt fere omnes; quos autem Novum postea protulit, Græca licet Lingua exarati sint, à peregrinis auctoribus compositi fuerunt: quale proinde S. Augustinus de Sacris Scriptoribus judicium tulit, tale de S. Ephræmi scriptis quisque sibi ferendum arbitretur. *Ubi*, inquit, *eos intelligo, non solum nihil eis sapientius, verum etiam eloquentius mihi videri potest; & audeo dicere, omnes, qui recte loquuntur, simul intelligere, non eos aliter loqui debuisse; sicut enim est quædam eloquentia, quæ magis ætatem juvenilem decet, est, quæ senilem; nec jam dicenda est eloquentia, si personæ non congruit eloquentis, ita est quædam, quæ Viros summa auctoritate dignissimos, planeque divinos decet: hac illi locuti sunt, nec istos decet alia, nec alios ipsa; ipsis enim congruit; alios autem quanto videtur humilior, tanto altius, non ventositate, sed soliditate transcendit*. Et infra: *Non ista me plus, quam dici potest, in illa eloquentia delectant, quæ sunt his Vi-*

Viris cum Oratoribus Gentilium, Poetisve communia; illud magis admiror, & stupeo, quod nostra eloquentia isti usi sunt per alteram quandam eloquentiam suam; ut nec eis deesset, nec emineret in eis; quia eam nec improbari ab illis, nec ostentari oportebat, quorum alterum fieret, si vitaretur, alterum putari posset, si facile agnosceretur. Nec ab his, quæ hìc sapientissime statuit S. Augustinus, diversum judicium de S. Ephræmi scriptis protulit Hermias Sozomenus libr. 3. 16. *Ephraim Syrus*, inquit, *ad tantam eruditionem pervenit, ut Philosophiæ quidem difficillima quæque Theoremata facile perciperet; facultate vero, ac splendore orationis, & sententiarum crebritate simul atque sapientia Græcorum Scriptores longo intervallo superaret. Etenim istorum quidem scripta, si quis in Syriacam, aut aliam Linguam converterit, & condimenta, ut ita dicam, Græci leporis abstulerit, statim deprehenduntur, & pristinam gratiam amittunt; in Libris autem Ephraim idem non accidit; nam, & ipso adhuc superstite, libri ejus in Græcum Sermonem translati sunt, & usque ad hoc tempus transferuntur, nec tamen à domestica ac nativa præstantia multum recedunt; sed cum Græce legitur, non minus admirationi est, quam dum Syriace*. Sozomenum vera locutum probat S. Hjeronymi supralaudatum testimonium, cujus verba Libr. de Script. Eccl. in Ephręmo hìc accipe: *Legi ejus de Spiritu Sancto Græcum volumen, quod quidam de Syriaca Lingua verterat, & acumen sublimis ingenii etiam in translatione cognovi*. Utrique consentit Photius in Bibliotheca cap. 196. scribens: *In his admonitoriis sermonibus* (hos quippe se legisse dicit) *jure quis admiretur, quam alte penetret persuadendi vis, quantumque ab his fluat jucunditatis, quam denique affectuum copia referti sunt! Oratio tamen ejus ac figuræ, nihil mirum si ad consuetum Homiliarum usum, & inelaboratum dicendi genus versant. Non enim in Auctorem sensuum, sed in horum Interpretem ea conferenda culpa. Quicumque Syriacæ sunt Linguæ bene periti verbis adeo ac tropis excellere norunt, ut ambiguum sit, ab hisne, an à sensu recondito tanta ejus dicendi vis atque elegantia proficiscatur*. Sublimem, & reconditum S. Ephræmi stylum miratur etiam ejus encomiator S. Gregorius Nyssenus: *Tantam*, ait, *sapientiæ abundantiam largius illi Deus fuerat, ut quantumvis ei perpetui quasi verborum fontes suppeterent, rebus tamen explicandis pares nequaquam essent, illudque non tam linguæ tarditate, quam cogitationis celeritate accidebat. Sic ut lingua quidem aliorum sensa dicendo exæquaret, suamet minime assequeretur*.

Tam præclara Virorum Sapientissimorum de S. Ephræmo judicia hìc exaggerasse non piget, quo per transennam strictim eos castigarem, qui, quos diffusa per totum Orientem Syrorum Ecclesia sui Doctoris foetus esse nunquam non credidit, quasi spurios, & incerto patre natos abijciunt, eo ducti argumento, quod ab Auctore (ut ipsi ajunt) magis pio, quam docto talia scribi potuisse, incredibile videatur.

Quamquam quid tandem sit, quod in B. Ephræmi libris quibus-

buslibet legentibus ſponte ſe offert, pulchrum ad oblectationem, aut utile ad profectum, ſi modo cum illo penſetur ea, quæ in omnem Eccleſiam ex iis redundat, ſeu utilitas ad advertendos Fidelium animos ad pietatem; ſeu lux ad pernoſcenda Divinarum Scripturarum arcana; ſeu ipſi univerſo Chriſtianorum cœtui dignitas & decus. Eccleſiam Chriſti Sponſam Propheta vidit *circumdatam varietate*, & hanc quidem ornamenta componunt, quibus conſtant illæ notæ, quæ Dei populum à multitudine externarum Gentium diſcernunt, & quaſi verſicolore veſte ſplendide, & magnifice exornant; ſed eſt & alia, quæ ex addito huic Sponſæ comitatu exiſtit, quamque plurimarum gentium in hoc unum corpus coaleſcentium mira diverſitas exhibet; ſacri vero Doctores velut inſignes magnitudine, & colore Margaritæ diſtinguere videntur. Nec enim Religionis, quam profitebantur, amor fefellit viros in hiſtoria ſacra profanaque verſatiſſimos, qui, omnium gentium ac temporum Annalibus perlectis, cauſaque Severiſſimo examine diſcuſſa, pronunciarunt, nullam aliquando Sectam extitiſſe, vel in præſenti extare, ad quam undique gentium confluxerint Scriptores noſtris probitate, aut eruditione pares; adeo ut ipſis ejus adverſariis venerationem atque admirationem incuſſerint. Stat pro antiqua Eccleſia teſtis Porphyrius, pro præſenti Calvinus; hic Bernardum Clarevallenſem laudat, & Sanctum pleno ore appellat; ille Originem Adamantium omnibus Philoſophis ſui temporis anteponit. Idolorum cultum, Maumethis Sectam plurimi profeſſi ſunt, & profitentur, ſed nec idololatria una ubique, nec ſemper fuit, quum quilibet populus proprios haberet, & coleret Deos; nec Maumethis Lex extra barbararum Nationum fines excurrat, & utraque à ſuiſmet Profeſſoribus, in multis reprehenſa, & rejecta fuerit; Deorum pluralitatem acutiores Philoſophi exploſerunt, puduitque, Doctiores Maumedanos ad promiſſam à Magiſtro felicitatem aſpirare.

Jam vero ex hoc Ordine bene multos Eccleſia numerabat Græcos, & Latinos, nullum externum; prodit nunc B. EPHRÆMUS, qui Solis ad inſtar diem ſola ſua luce efficere poſſit. Enimvero quemadmodum reliquorum ſiderum fulgorem ſuo Sol orbe continet uno; ſic EPHRÆMUS univerſam Syrorum Eruditorum doctrinam ſuis ſcriptis complectitur; plurimi autem ſunt, quorum prolixum Indicem nobis retexuit Metropolita Sobenſis Hebed-Jeſu. Catholicæ Eccleſiæ doctrina bifariam dividitur; altera divinæ Fidei Dogmata proponit; altera mores inſtituit. Eſt autem in confeſſo apud omnes eam partem, quæ Chriſtianum Hominem ad pietatem informat à B. EPHRÆMO magno cum ſtudio, maxima cum utilitate tractatam fuiſſe. Præclarum hoc loco habemus teſtimonium S. Gregerii Nyſſeni. *In rebus, quæ fieri non poſſunt*, inquit, *illud paſſim uſurpant proverbii: Lapidi miſericordiam prædicas; at iſtud fieri poſſe nos experi-*

perimento didicimus; Sanctus quippe hic Senex animos, quos ob malam obstinatamque duritiem lapides dixeris, plane emollivit, fregit, & flexit. Perinde miratur Photius, quod etsi indiserti Interpretis culpâ factum sit, ut S. Ephræmi Sermones nihil supra communem, & quotidianam loquendi formam excellens, & sublime retineant, adeo tamen mirabiles in auditorum animis effectus producant. *Suspiciendum*, inquit, *quomodo per tantam vilitatem verborum tanta salus, atque utilitas in legentes effundatur*. Et Photius quidem ex ejusmodi Sermonibus paucos se legisse fatetur; affirmat tamen ex fide Syrorum ad mille eosdem excedere. Theophanes vero ex illorum relatione, qui legerant, trecentas Carminum myriadas Ephræmum suis Syris reliquisse tradit.

Jure itaque optimo S. Ephræmus à magno Chrysostomo prædicatur. *Obstupescentium excitator, afflictorum consolator, Juvenum disciplina, Instructor Pœnitentium, framea, & spiculum adversus Hæreticos, virtutum receptaculum, & Spiritus sancti habitaculum, & diversorium*; meritoque à suis Syris *Spiritus sancti Cithara* ad Vesperas cujusvis Dominicæ, omniumque solennitatum celebratur. Sed interest inter Beatum Ephræmum, & alios Sacros Doctores, unde eidem Ecclesia aliquid amplius in hac parte se debere fateatur; quod videlicet, quum Catholicam Doctrinam Hymnis, & Canticis, quæ, ut dixi, multa centena superant, complexus fuerit, factum est, ut omnes Orientis Nationes pervaserint, & ipsam exteris inaccessam Sinarum regionem, ut aliàs indicavi. Hæc ergo est illa varietas, quam ex diversarum Gentium affluxu conflandam Prophetæ prædixerunt; hic ille consensus populorum, quo S. Augustinus in Ecclesia Catholica se maxime teneri profitebatur; estque Sponsæ Christi certissima nota, ejusque Dignitatis insigne plane regale, & divinum: hoc denique esse dicimus illud eximium, & singulare decus Beati Ephræmi Libris huic Divinæ Sponsæ procuratum.

Atqui superest aliud, unde Beati Ephræmi operam in ornanda Christi Sponsa jure laudes; nam in primis majestatem, & splendorem Ecclesiasticorum Officiorum suis idē lucubrationibus mirifice amplificavit; quod quidem non modo Syri, Græcive ritus Christiani; sed Latinæ Ecclesiæ antiqua lectionaria testantur. Sacræ insuper Psalmodiæ concentum, & Martyrum solennitates suis Carminibus auxit, excitavitque Græcos exemplo, ut Officia Ecclesiæ suæ simili cura locupletarent; quod quidem postea ad S. Ephræmi normam præstitere Joseph Melodes, Andreas Cretensis, & Joannes Damascenus, ut alios minoris nominis omittam. Quo in loco Theodoriti, aut Sozomeni testimonio non egemus, veritas nota est, quam quotidianus usus ab ipsa S. Doctoris ætate ad hanc usque diem continuatus facit testatissimam. Quis enim Christianarum Gentiū in Oriente, Cœtus Chaldæorum, Syrorum, Maronitarum, & Indorum

dorum compositos à S. EPHRÆMO Hymnos non cantet, aut præscriptas ab illo precandi formas non recitet? Nihil enim verius illa veterum quasi paræmia; *Experientia tandem innotescit, queis in rebus quis eximior fuerit.* Ἐν δὲ πείρᾳ τέλος φαίνεται, ὧντις ἐξοχώτερος γένηται. Utinam illi ipsi sui Doctoris de veræ Ecclesiæ notis Sermones attenderent, non utique à Catholica dissiderent. Scripsit S. EPHRÆMUS luculenter de veræ Ecclesiæ signis adversus sui temporis Hæreses; quatuor autem præcipue enumerat, & expendit. Atque in primis ipsarum novitati opponit Catholicæ Ecclesiæ antiquitatem, perpetuum deinde cum Discipulis Christi in doctrina consensum: Episcoporum rursus successionem, & legitimas Ministrorum per manus impositionem Ordinationes, à suis primordiis deductas; ipsum denique Catholicæ nomen, quod nullus hactenus hominum cœtus extra ipsam sibi vindicare potuisset. Quæ veræ Ecclesiæ ornamenta adhuc magis declarat propositis ex adverso Hæreticorum notis. Ex hoc Tractatu discimus, Marcionis, Manethis, Bardesanis, & Eutacti vulgatos in Syria errores, & Sectarum nomina B. EPHRÆMI ætatem præcedentium: (ex eodem postea Theodoritus plura in suum adversus Hæreses commentarium transtulisse videtur.) Ubi etiam insignem habemus locum, unde antiquitatem Authoris manifeste colligimus; scribere se quippe dicit *quarto ineunte à Servatoris adventu seculo*, quæ ipsa est Sancti EPHRÆMI ætas.

Pind. Od. 3. Nem.

Non vacat cætera retexere; nam de altera propositæ Thesis parte agendum superest, & Ephræmianis Lucubrationibus accensæ faces ad illustranda Divinæ Fidei, & Sacrarum Scripturarum arcana, producendæ; quo loco in ipso velut limine se offerunt aureæ in vetus, & novum Testamentum explanationes, quas si quis contendat, alium extra EPHRÆMUM habere parentem, hoc unum reponam, eas perinde ut cæteros, quos edimus S. EPHRÆMI Tractatus, iis omnibus insigniri notis, quæ cætera antiquitatis monumenta posteritati approbarunt. Ad hanc porro Divi EPHRÆMI Lucubrationum partem maxime pertinet oblata Auctori ab Angelo Sacri Codicis species; tum illa S. Gregorii Nysseni verba: *Ephræmus omnem, & antiquam, & novam Scripturam assiduo studio, ut quivis alius studiose versavit, accurateque ac utiliter interpretatus est; & ab ipsa procreatione Mundi usque ad postremum gratiæ librum, quæ abdita, quæque arcana, ac recondita erant, Spiritus adjutus lumine, Commentariis illustravit.* Cui subscribit Metropolita Sobensis, testis maxime idoneus, ut qui descriptos ex ipsis autographis Codices vidit, & recensuit; quamquam eos solummodo indicat, qui ad ejus manus venire potuerunt; nam plures ab eodem præteritos fuisse aliunde liquet. Hanc porro Beati EPHRÆMI curam plura commendant; unus videlicet ipse nobis versionem Syriacam conservavit, & de ipsius antiquitate, & auctoritate omne dubium sustulit, ejusque ger-

germanas lectiones in locis dubiis asseruit, & ambiguos sensus declaravit; quod qui Ephræmo melius præstare potuerit, nemo fuit; linguas namque, quibus Sacri Codices conscripti fuere, apprime calluit, Hebraicam, Chaldaicam, & Græcam, ut ipsius scripta demonstrant, & à nostris Hagiographis bene observatum est: item in ea Orbis regione natus, & versatus, in qua res gestæ fuerunt, & genus humanum præcipuum divinarum Scripturarum argumentum conditum fuit, & primum habitavit, atque perditum postea restitutum fuit. Præterea nec levis ad hoc negotium perficiendum momenti fuit; quod Hebræi in Mesopotamiam, & Persidem translati, plerique ibi consederunt, & sacros libros apud eos reconditos, & custoditos usque ad B. Ephræmi ætatem ex vetustissimis autographis descriptos mansisse credibile est; quo tempore Gymnasia etiam celeberrima in Mesopotamia eos habuisse Bartoloccius in Bibliotheca Rabbinica perspicue demonstrat; & Clarissimus Assemanus in Bibliothecæ Orientalis Tomo primo Judæorum, atque nostrorum testimonio confirmat; evidenter autem convincunt ipsorum Hebræorum Interpretum obvia cuilibet Commentaria. Judæorum certe Scholas Ephræmum aliquando salutasse se, ipse indicat, dum eorum traditiones frequenter, suppresso licet nomine, exscribit.

Quanti vero facienda sit versio Syriaca, suadet ejus antiquitas, circa quam duo affirmari possunt; alterum exploratum nec dubitabile; eam nempe omnium, quæ circumferuntur versionum, Græca excepta, esse antiquissimam, & Apostolicis temporibus proximam; alterum, non esse quidem certum, at certe non improbabile, Apostolorum ætatem attingere; ex ea siquidem Apostolus ex Psalmo sexagesimo octavo versum illum exscribit: *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem*; quæ verba Græcus Textus non reddit; Hebraicus sic exprimit. *Ascendisti in altum, captivam duxisti captivitatem, accepisti dona in hominibus*: לקחת מתנים באדם *laqahta matthanim baadam*. Quæ postrema per idiotismum Hebraicum posita sunt; & valent, quod Paulus expressit; nam paragogicum *beth* significat etiam, *propter*, *pro*, seu *in gratiam*; & hanc vim habet in Epistola B. Petri priore cap. primo vers. 4. *Qui regeneravit nos in hæreditatem incorruptibilem conservatam in Cœlis in vobis*: idest *propter* vos, *pro* vobis, *in gratiam* vestram. Et quidem versus ille sic expositus sensum Apostoli habet, verba certe non habet. Quod enim acceptum dicitur propter aliquem, bene intelligitur eidem mox tradendum, vel jam traditum; verba tamen, ut dixi, non habet, quæ in sola versione Syriaca invariata leguntur, nec ulla expositione indigent, ut cum Divi Pauli textu concordare videantur. ܣܠܩܬ ܠܡܪܘܡܐ ܘܫܒܝܬ ܫܒܝܬܐ ܘܝܗܒܬ ܡܘܗܒܬܐ ܠܒܢܝ̈ ܐܢܫܐ. Si quis autem instet, Paulum sensum Psalmi, non verba attendisse; quemadmodum nec S. Matthæus

in alleganda Michęæ Prophetia: non abnuo, modo fateamur, hoc ipsum quod opponitur, non esse magis certum, quam quod de versionis Syriacæ tempore modo dicebamus. Quod autem Gregorius Malathiensis cognomento Bar-Hebręus, & alii Syri Interpretes ajunt, suam versionem Hiramo Tyriorum regi à Salomone traditam, nec probant, nec vero probabile est; nec animadverterunt, Tyrios ac cęteros Phęnicię populos propriam dialectum à Syriaca diversam habuisse, & Hebraicę magis, quam Syriacę affinem; versionem proinde ejusmodi non magis utilem illis futuram fuisse, quam ipsum Hebraicum fontem; versionem certe Syriacam Gręca antiquiorem Hebręi veteres nunquam agnoverunt; quippe qui anniversario luctu prosequi solerent diem, qua Sacri codices sub Ptolomęo Philadelpho primum Gentibus communicati fuerant.

In Examer. Sed enimvero nihil magis ejus versionis auctoritatem confirmat, quam quod S. Basilius sagacissime animadvertit. Quum enim Syriacus Sermo sit idem ille, quem usurparunt auctores omnium novi Testamenti librorum, atque aliquorum veteris, puta Danielis, Jeremiæ, Esdræ, Tobiæ, & Judith. Rursus maxime affinis sit illi, qua Prophetæ usi sunt in scribendis reliquis Divinæ Scripturæ Voluminibus, maxime credibile fit, Syrum Interpretem sui authographi sensa satis bene assecutum fuisse; perindeque reperisse in suo idiomate, utpote affini, vocabula sui Auctoris verbis exacte respondentia. Idiotismos præterea Hebraicos, & Chaldaicos, quibus utriusque Testamenti Scripturę passim scatent, optime intellexisse, & in sua versione perfecte repræsentasse, uti in periocha Psalmi modo allegata etiam observatum fuit.

Stylus B. Ephræmi varius est, qui in Parænesibus, vel in Commentariis non idem, qui in Sermonibus metricis est, nec esse debuit; quare nil mirum, si minus comtus, magisque popularis est, & velut ad humilitatem quotidiani Sermonis abjectus, sublimior assurgit in Commentariis, & in operibus metricis venustior, & suavior delectat, rebus tamen magis, quam vocibus voluptati inserviens. Talia sunt omnia, quæ in hoc Tomo explanationes in Scripturam sequuntur, in quibus quisquis attente considerat delectum verborum, figurarumque ornatum, & decoram quandam majestatem, quam illi totum corpus orationis grande, & numerosum, variæque intermicantes sententiæ conciliant, statim intelliget, quam pulchre, ac vere Sancti Ephræmi oratio viti proceritatis, & amplitudinis eximiæ ab Angelo (ut prius dictum est) comparata fuerit, ita plane vitis est, qualis tamen illa aurea Regum Persarum, quam racemi ex varia Margaritarum compositione, & structura confecti, mollibus corymbis inserpentem discolore ornatu vestiebant; ejus vero vis potissimum in excitandis animorum motibus elucet, uti etiam Nyssenus, Sozomenus, & Photius

tius supra allegati observarunt.

Hæc de stylo, & operibus Sancti EPHRÆMI strictim indicanda fuerunt, ut Ecclesia universa beneficium, quo à Te, Eminentissime Princeps, affecta est, intelligat, & ipse cognoscas, non inutilem curam à Te fuisse in hac parte susceptam; imo vero Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinale Bibliothecario plane dignam. Ego vero dum in Urbe, cui feliciter præsides, primarii Templi immensam, & cuilibet alii intolerabilem Ædificationem magnis sumtibus, majore animo continuari aliunde audio, videoquæ Romæ Beati EPHRÆMI libros, quasi cataphractos milites in aciem educi adversus Ecclesiæ hostes, videre mihi videor Zorobabelem, & Nehemiam una manu templum ædificantes, manuque altera tenentes gladium; dumque in hac imagine descriptam Tuam, Eminentissime Princeps, contemplor in curandis Ecclesiæ, ac Religionis rebus liberalitatem, magnificentiam, & pium studium; Deum sine cessatione obtestor, ut ea, qua illi felicitate suam Rempublicam restituerunt, coepta ipse tua perficias; faveat ille, quæso, precibus meis, imo totius Ecclesiæ voto propitius annuat, ut quæ magna, & præclara, Teque Authore digna, ad ipsius obsequium, ejusque Ecclesiæ utilitatem moliris, æqua potestas, vitæque diuturnitas sequantur.

LECTORI.

SANCTI EPHRÆMI Opera e Syriaco in Græcum Sermonem verterunt bene multi, admodum pauci Græca Latina fecerunt, nemo hactenus vel versionem Græcam perfecit, vel reliqua cum Latinis communicavit, quæ Græcorum, & Syrorum hodie quoque manibus teruntur. Causa non ultima fuit Codicum inopia, quam nuper supplevit Literarum Mecœnas Clemens XI. deditque, ut Codices haberemus, ut autem iisdem frueremur Angelus Maria Cardinalis Quirinus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Bibliothecarius, Magnus secundum nomen suum. Jam si Codicum ætatem rogas, ante mille circiter annos omnes descripti fuere in ipso Sancti Doctoris patrio solo in Mesopotamia, indeque ad Monasteria Nitriæ in Ægyptum translati; si quis abnuat, subscripta legat Librariorum autographa, Literarumque notas examinet vetustate fatiscentes. Quantus inde labor Interpreti pararetur, conjectare difficile non fuit, quum ante oculos esset literarum consonantium, quem dixi, defectus, & vocales nullatenus nullibi apparerent, quibus suppressis, jam dimidia fere pars textus occultabatur; commune hoc est Syriaco cum Hebraico Sermone vitium, uti est commune Alphabetum, idemque gravissimum, accedente præsertim ex Amanuensium festinatione, aut imperitia literarum similarium confusione, in utroque Charactere frequentissima, quæ verborum potestatem reddit incertam, ambiguam, & dubiam. Hinc illæ in Sacro textu natæ variæ lectiones variantibus Codicibus, & alterum pro altero elementum perperam supponentibus. Nec inde minor difficultas, quod literis decem seculorum usu detritis, non modo integræ Syllabæ, sed etiam voces exciderant, nudæque tantum areæ uti in calvitiis, & glabretis fieri solet, extabant. Quamquam hujusmodi vitium improbo labore emendari potuit, & ex ipsa orationis structura, & compage deprehensus defectus suppletus est, non item vasti hjatus, quos sola Exemplarium collatio implere potuisset, atqui ista minime suppetebant.

Assem. in Ephr. tom. primo Bibl. Orient.

Habet præterea S. EPHRÆMUS stylum exotica, ut ajunt, olentem unguenta, qualem nimirum omnes antiqui magnique Scriptores, nec minus verbis, quam sensibus super communem vim usumque assurgentem: utitur vocabulis suâ quidem ætate plerumque notis vulgatisque, nobis vero peregrinis, & penitus ignotis. Indicat locorum ac personarum nomina, quorum Synonyma à Græcis, aut à Latinis incassum petas. Quis enim tibi *Seman* reddat Romanorum Imperatorem, aut *Arachum*, *& Acharum*, *Calanem*, *& Caleem* celeberrimas olim in Asia Urbes; quisve perinde non hæreat ad vocabula, quibus Syri secula ante quatuordecim arcana Religionis explicare solebant. S. EPHRÆMUS vocem ܨܠܡܐ *Salmo* ad significandam Divinam Christi Personam adhibet, quæ tamen ex etymologia Hebraici vocabuli Selem אלם *speciem*, & ex Divinæ Scripturæ frequentissimo usu simulacrum, & idolum proprie designat: item simile alterum ܩܢܘܡܐ *Knumo*, cui nullum Latinum vocabulum exacte respondet. Hujusmodi bene multæ incidunt voces multiplicis dubiæque potestatis. ܐܝܬܘܬܐ *Ituto*, ܡܠܬܐ *Melto* ܟܝܢܐ *Chiono* ܐܘܣܝܐ *Odscio* ad exponenda Trinitatis, Incarnationis, & Eucharistiæ Mysteria usurpatæ.

Jam si hinc ad exploranda Heterodoxorum paradoxa progrediaris, statim horrendas crepidines, & salebrosas exilitates offendes, quas nihilominus superare necesse est, dum ad Marcionitarum, Manichæorum, Valentinianorum, & Bardesanistarum cubilia pervenias. Saltum hunc pertentarunt alii, sed nemo fortasse certiore vestigio, quam Sanctus EPHRÆMUS, feras videlicet in suo patrio solo natas insequitur. Quam vero molestum, quam operosum Interpreti dubia dubiis, obscura obscuris, griphos griphis reddere conanti! Sed age quum B. EPHRÆMUS solutæ orationi metrum persæpe prætulerit, quod cantus suavitate disciplinæ asperitatem temperandam duceret, velletque delectare monendo. Incidunt inter Opera S. Doctoris Tractatus metrici quamplurimi, quales ferme sunt omnes Sermones Divinæ Scripturæ explanationibus in hoc Tomo subjuncti: Serviendum itaque fuit licentiæ, quam Poetica suo jure sibi vindicat, seu dum inter metri angustias malignos transitus molitur; sive dum eam, quam ejusdem natura petit jucunditatem affectat, sic ut sibi licere putet, figuris tropisque permiscere omnia, &, ut magnus Autor ajebat, alia lingua loqui. Inde fit, ut tantum non ubique occurrant, verborum prætermissiones, & detractiones: improvisi transitus ab una ad aliam rem, digressiones, & reversiones, Hyperbatum confusiones, & paremboles nihil ad institutum per-

Cic. or. pro Ar.

pertinentes, & ea quæ Græci ἀναπόδοτα, & ἀνακόλουθα nominant. Quæ quidem etsi orationem plerumque ornent, frequentissime etiam vehementer obscurant. In Latinum Sermonem Græcos Scriptores vertere aggressus aliquando Cicero, nonnullas illustriorum Rhetorum orationes, & Platonis Timœum quum transtulisset, subduxit manum, insuavis, & illiberalis curæ pertæsus.

Sed enim vero ut hæ, & hujusmodi difficultates ab iis, qui Græca vertunt, plurimum nec sane immerito exaggerentur, nulla meo judicio illam æquare dicetur, quam ex literarum vocalium ellipsi nasci diximus in Syriacis; iis quippe subtractis, unde fiet vox? nisi fingas loquentia sine voce elementa, uti ratiocinantes sine mente feras, Poetæ finxerunt. Quamquam in hoc peccasse primos literarum Inventores Chaldæos, nil mirum, ars naturam imitatur, utraque paulatim, & per modica incrementa enititur ad summa; est tamen quod miremur, & jure miremur, Chaldæos, & Syros, qui eodem Alphabeto ut sermone utuntur, in diuturno illo imperio, quo nullum diuturnius fuit, scribendi artem, aut ab ipsis inventam, aut si placet, à Phœnicibus acceptam, perficere minime conatos, sed in ambiguis dubiisque notis conquievisse.

Porro si qua de Carmine Syriaco dicenda forent, (nam postrema hujus Tomi pars tota metrica est) satis docte, & erudite exposuit Cl. Assemanus Tomo primo Bibl. Orient. in Ephræmo, & Balæo; paucis hìc proinde te morabor. Syriaca Poesis ab Hebraica parum vocibus, minimum metro discrepat, utraque antiquissima, & magno semper in honore habita est velut Sacrorum Interpres, Custos Religionis, Nuncia Divinitatis; Syriacam tamen, seu Chaldaicam Hebraica antiquiorem esse verisimile est, quum Hebræi à Chaldæis originem duxerint. Neutra Syllabarum quantitate versum definit, sed numero. Septimam Syllabam versus non excedit, nec à quarta deficit. Sanctus EPHRÆMUS Heptasyllabo plerumque usus est, Tetrasyllabo ter repetito S. Jacobus Sarugensis, quibus etiam sua ambo transcripsere nomina, Balæus pentasyllabo.

Cæterum quum Græci Sacram Hymnodiam tandem aliquando ad octo Tonos redegerint, & intra hos limites hodieque se contineant, Syri per tonos septuaginta quinque supra ducentos vagantur, quos libri Ecclesiastici sparsim exhibent, dum proprios inscribunt singulorum Hymnorum frontibus: nec vero aliam agnovisse Syros canendi regulam probant nostri Codices, in quibus leguntur sub initium singularum cantionum Hirmi, ut Græci vocant, à quibus tropatiorum seu stropharum in ea Ode canendarum consequentia, & series ducenda est. Stephanus Syrorum Maronitarum Patriarcha in Opusculo de Tonis Syrorum conatur, eos ad sex classes redigere. *Prima*, inquit, *versibus bimetris constat*, *secunda trimetris*, *tetrametris tertia*, *quarta pentametris*, *quinta exametris*, *sexta variat*, *membrisque simplicibus*, *&* *compositis compingitur*. Deinde universam Syrorum sacram Poesim ad certos titulos reducit velut carminum species, quas Cl. Assemanus loco supra laudato tetigit ex parte, & omnes ex antiquis Codicibus sibi oblatis recensuit noster Patriarcha. Sunt autem tredecim, & omnes conveniunt, ut aliqua metri lege decurrant, discrepant autem modulatione, nonnulli etiam argumento. Quod cum Græcis, & cum Latinis constat, Hebræis Syrisque commune. Quod ad Orthographiam pertinet; sicubi in metris Stellula occurrat versibus superaddita, si subjectum punctum habeat, stropharum finem indicari scito; si eo careat, ad versuum solummodo distinctionem fuisse adjectam puta.

At tu, candide Lector, neque enim plus te detineo, ad hanc lucubrationem sic accedas, ut intelligas, pro mea me tenuitate conatum explere ambas optimæ interpretationis partes, summam videlicet fidem in exponendis sententiis, & in exprimendis verbis curam. Quum autem non inepte dictum sit, omnem virtutem esse mediocritatem, ineptissime profecto reprehenditur Interpres, qui etsi sententias sententiis religiosissime exæquet, verba tamen verbis Lectori non semper annumeret. Quare tanquam importuni, inhumanique repellendi sunt Censores, qui in privati Doctoris versione eam Interpreti libertatem negent, quam in transferendis Divinis Scripturis suo Interpreti æquissimo judicio indulsit Ecclesia. Multas hìc ex vulgata Bibliorum versione perjochas proferre in promtu foret, si vel locus caperet, vel illæ ante oculos non essent, in quibus Interpres ab Hebraica, Chaldaica, Græcave phrasi discedit; sunt contra aliæ, in quibus, dum verba consectatur, sensum mirum quantum obscurat! Quis enimvero intelligat illa Psalmi 91. *Bene patientes erunt*, *ut annuntient*, ex Græco ad verbum expressa: Et illa: *Accepisti dona in hominibus*, Psalm. 67., quam opido consultius eandem perjocham Apostolus, immutatâ Sententiâ, mutatis verbis transtulit: & S. Matthæus Hebraicos Textus citans, voces invertit, ne sensum perverteret. Quamobrem quum B. EPHRÆMI Opera Latina facerent Zinus, & Vossius S. Hieronymi methodum in vertendis Divinis Scripturis, ac traducendis Origenis Lucubrationibus sequi maluerunt, quam

quam Sanctis Pagnini, & Ariæ Montani, aut Malvendæ, Mercerive diligentiam imitari. Dixi, me te paucis hìc moraturum, quare si plura scire desideras, consule magnum hujus artis Magistrum Tullium in Oratore atque ample, & ut solet, ornatissime ipsum hoc punctum versantem, accurate perlegito. Quia vero propositam ab eo methodum quidam Interpretes sequi noluerunt, vel assequi non potuerunt, alios in arte magis peritos ab ipsis cusa coegerunt recudere, novisque curis factas ab illis versiones reficere. Consulesis Dionysii Petavii ad S. Epiphanii versionem prolegomena. Unum addam, quod Tullius minime animadvertit, sed nec subolere potuit, opido longius distare Syriaca, quam Græca Latinis; & Græcas quidem fabulas ad verbum Latinè expressas, idem Cicero meminit, seque longam Epistolam totidem verbis transtulisse affirmat, utque par est de tali Interprete opinari, elegantissime; id autem in Syriacis, Linguisque huic affinibus nullus Interpres, quantumlibet disertus præstare se posse confidat, quin simul in pedestre, & populare, quandoque etiam putidum dicendi genus prolabatur. Præterea in qualibet Lingua, omnium autem maxime in Linguis Orientalibus, voces incidunt, quas sine periphrasi in alium Sermonem nunquam transtuleris; quod scite notavit S. Basilius ad illud vocabulum primo Genesis מרחפת *Merahephet*, cujus notionem, quum exponere unico verbo conantur Interpretes Græcus, & Latinus discerpunt. Et B. EPHRÆM ad vocabulum *Nabal*, in quo interpretando scribit, variasse sui temporis Interpretes ob propriæ quisque Linguæ inopiam; contra ob suæ copiam Syrus Divi Pauli mentem perfecte declarat in illis verbis: *Surget Corpus Spirituale*, hoc adjectum interpretatus vocabulo ܪܘܚܢܝܐ *Ruhonojo*, quod rem spiritualem non natura, sed attributione quadam, & improprie talem significat.

1. *Reg.* 25.

1. *Cor.* 10.

Hæc autem à me dicta sic habeto, non quod ipse præsumam, nihil vel in hac parte à me hactenus peccatum, sed ut, sicubi peccasse me deprehenderis, culpam mihi cum doctissimis Interpretibus esse communem intelligas, & nihil ex omni parte esse beatum; *Dedit alterum quippe Pater, & alterum negavit.*

Ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ ἕτερον δὲ ἀνένευσεν. *Homerus.*

Postremum ne bis peccasse videar, si Viris optimis bene de me in adornando Opere meritis, meriti pretium simul atque memoriam interire sinam, beneficium, quod reddere non possum, testabor: nimirum inops, si bonus est Vir, etiam si referre gratiam non potest, habere certe potest, sique habeat, creditur retulisse. Hujusce porro officii partes primas me debere fateor Illustrissimo, & Reverendissimo Domino Stephano Evodio Assemano Apamæensi Archiepiscopo, qui Vaticanorum Codicum, quos supra memoravi, usum mihi expedivit, & quæ opus fuit, sua ipse manu transcribere dignatus est, sed, & qua pollet eximia literarum Orientalium peritia, & sacra profanaque eruditione præsentem Editionem summopere juvit. Deinde admodum Reverendo Patri Julio Vitellio Soc. Jesu Collegii Maronitarum de Urbe Rectori meritissimo, qui plures ex ejusdem Collegii Bibliotheca Codices optimæ notæ mihi utendos dedit humanissime. Postremum Reverendissimo Patri D. Emanueli Alipio Cœnobii SS. Marcellini, & Petri de Urbe dignissimo Abbati, à quo Arabica S. EPHRÆMI Acta in Tertium Tomum rejecta: Lexicon item Syriacum locupletissimum: necnon Syriacam utriusque Testamenti versionem ex Vaticano codice transcriptam accepi.

Præteritum in hoc censu Josephum Simonium Assemanum non est quod mirere, quum hujus Clarissimi Viri in promovendis Orientalibus literis conatus, & pro Ephræmianorum Operum Editione labores: preclara insuper gesta in gemina Legatione à Summis Pontificibus ad Ægyptios, & Syros Maronitas demandata: Edita denique in maximum Reipublicæ Literariæ commodum volumina, Alpes tanta celebritate famæ transvolarint, tranarint maria, Ægyptum, & utramque Syriam impleverint, ut, præsente Leone, ejus vestigia hoc in loco quærenda non essent.

SE-

SERIES ET ORDO EORUM

Quæ in hoc secundo Tomo continentur.

SAN-

Opus Sebastiani Conca inu. Jo. Baptista Sintes sculp.

ܦܘܫܩܐ ܕܣܦܪܐ ܕܐܝܘܒ

ܕܐܒܘܢ ܩܕܝܫܐ ܡܪܝ ܐܦܪܝܡ ܣܘܪܝܝܐ.

ܡܫܘܕܥܘ ܕܡܢܘ ܕܡܢܘ

ܐܟܬܒܗ ܠܟܬܒܐ ܕܐܝܘܒ ܀

ܟܬܒܐ ܕܐܝܘܒ ܡܘܫܐ ܐܟܬܒܗ.
ܘܕܡܐ ܕܝܢ ܕܒܟܬܝܒܬܐ ܐܫܟܚ ܘܩܪܝܗ
ܕܐܝܘܒ ܘܕܪ̈ܚܡܘܗܝ ܕܥܠ ܢܣܝܘܢܗ.
ܕܒܐܝܕ ܢܦܫܗ ܐܝܟ ܕܠܕܘܟܪܢܐ
ܕܡܣܝܒܪܢܘܬܗ. ܟܕ ܐܡܪ ܗܘܐ. ܡܢ
ܢܬܠ ܠܝ ܘܢܬܟܬܒܢ ܡ̈ܠܝ. ܒܪܡ
ܡܦܪܣܐܝܬ ܫܡܗ ܡܘܫܐ ܠܬܫܥܝܬܐ
ܘܕܫܪܒܬܗ ܡܫܬܩ ܐܫܬܩ. ܟܕ ܠܐ ܐܘܕܥ
ܫܪܗ ܘܫܘܥܝܬܗ. ܕܠܡܐ ܡܬܦܪܣܐ
ܘܠܐ ܢܬܒܨܪ ܪܒܘܬܐ ܕܡܘܠܟܢܗ ܕܐܒܪܗܡ.
ܕܠܒܢܘܗܝ ܐܝܬܝܗ ܘܠܐ ܕܠܥܡ̈ܡܐ.
ܘܬܘܒ ܕܠܐ ܢܗܘܐ ܦܚܐ ܠܥܒܪ̈ܝܐ
ܘܢܡܘܣܐ ܢܫܛܘܢ: ܕܗܘܐ ܢܒܝܐ ܡܬܩܠܣ
ܕܐܝܘܒ ܐܝܟ ܕܬܕܡܘܪܬܐ ܫܩܝܠܐ.

A S. Ephr. Syr. & Lat. Tom. II.

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI

IN LIBRUM JOB

EXPLANATIO.

QUIS FUERIT HUJUS LIB. AUTHOR?

A JOBI librum Moyses scripsit, verisimile tamen est, ipsum legisse habitam ab eodem cum Amicis de sua tentatione disputationem, quam ab ipsomet Job literis mandatam velut patientiæ suæ monumentum, conjectare licet ex illis verbis: *Quis mihi det, ut scribantur sermones mei*? Cæterum cum Moyses pervulgatum nomen, & genealogiam Jobi reticuerit, videtur arcanam, occultamque ejusdem historiam manere voluisse, veritus forB tasse, ne si passim in vulgus efflueret, dignitas promissionis Abrahamo factæ, quæ quidem ad ejusdem posteros pertinebat, non item ad gentes, non nihil detereretur. Rursus ne ex laudibus Jobi laqueus Hebræis fieret, quo legem Moysis contemnerent, dum Jobi gesta mirantur. Atque indidem ansam caperent, ad insultandum in ipsum legislatorem, garriendo: Prophetam à Deo datum C fuisse in exemplar, & documentum virtutis ipso Moyse antiquiorem. Porro qui Job hic appellatur, proprio nomine Jobab dicebatur, Zaræ filius, Esau pronepos: atque ab Abrahamo quintus, quod sic demonstratur. Jobabi Pater Zara fuit filius Rahuelis, Rahuel Esau, Esau Isaac, & hic Abrahæ. Jobi Patria Urbs fuit in finibus Idumeæ & Arabiæ in terra Mathanin, quam postmodum Moyses, interfecto Rege Og, dimidiæ tribus Manassis ditioni adjecit, positaque erat è regione Jordanis Orientem

Scholion.

tem versus. Rex fuit Job, simul & Sacerdos **A** atque gentium Propheta. Et Regem quidem illum fuisse colliges ex ejus successore Og, atque aliorum Regulorum serie, qui deinceps in Ausitide regnarunt. Eundemque Sanctissimo sacerdotio præditum fuisse testantur sacrificia ab ipso oblata pro expiandis filiorum noxis, ex quovis pravo animi sensu contractis. Prophetico demum spiritu fuisse plenum ostendunt, quæ modo enarrare aggredimur. Prophetavit Job per annos qua- **B** draginta supra centum, Christique adventum anteceffit annis septingentis viginti quinque supra mille.

[Syriac text]

EXPLANATIO

ܦܘܫܩܐ

CAP. I. v. 1. *VIR erat in terra Hus nomine Job*: nam & si plures Ausitidem habitarent incolæ, nullus tamen erat, pietate & innocen- **C** tia Jobo comparabilis. *Eratque Vir ille magnus*, idest: magni nominis, & omnium sermone celebratus. At ne quis ista putaret humano gesta fuisse consilio, Deus quæ hìc numerantur opes disperire minime passus est: imo capillum, ait, qui perditis rebus cæteris superaverit, ipsi exauctum volo. v. 4. *Et ibant filii ejus & faciebant convivium cum sororibus suis*. Verisimile est, isthæc convivia exhibita fuisse statis quibusdam solennitatibus, puta **D** natalibus diebus singulorum. v. 21. *Nudus egressus sum de utero matris meæ*. Idest non sceleribus, non flagitiis coopertus. *Et nudus revertar*, purus & innocens. Adeo sanctæ simplicitatis tenax erat, ut facile putares, illum nec à recto deflexisse unquam, nec in posterum à virtute declinaturum ad vitia.

[Syriac text]

NOTA. Simile quidpiam habet Clemens in Catena. *Nudus à scelere & peccato*, non quod Originis peccatum ignorarit, ut hìc adnotavit Comitolus, sed quod Jobus in materna alvo parentali & communi labe, postquam eam contraxit, se liberatum crediderit. Alioquin secum pugnaret, qui cap. 14. 4. asserit nec infantem, *cujus unicus dies vita est*, a peccato esse immunem. Prætérquamquod S. Ephraem in numero plurali loquitur, quare de peccatis actualibus, quæ multa sunt, non de Originali noxa, quæ una est, hic se agere satis ostendit.

CAP. II. v. 1. *ET venerunt filii Dei, ut starent coram Domino.* **E** Filios Dei dicit Justos, quo etiam nomine David illos appellat. Psal. 81. 6. *Ego*, inquit, *dixi vos Dii estis*. Et probabile est eos fuisse ipsum Job, ejusque filios. *Venitque Satan, & stetit in medio eorum*. Quemadmodum stare visus est ad dexteram Jesu filii Josedech. v. 4. *Pellem pro pelle*. Pellem scilicet pecorum, quin & filiorum dabit quis pro pelle propria. v. 6. *Verumtamen animam illius serva*. Hoc ait non quasi Diabolo tantum interdicens, ne Jobo vitam eripiat, sed *serva eum*, inquit, idest: cave etiam, ne illum mentis judiciique statu dejicias. Sic enim Deus rem

[Syriac text]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A rem disponebat, ut Diabolus facti evidentia convictus fateretur, Jobum nec tantis quidem pulsatum malis ad blasphemandum adduci potuisse. *Et percussit eum Satanas ulcere à planta pedis usque ad verticem ejus.* Ita tamen, ut Job simul intellexerit, eò illustriorem victoriam fore, quo graviorem plagam Diabolus intulisset. *Et accepit testam, ut se mundaret in ea.* Idest, vel ut in eam pus excrearet; vel ut eadem suæ carnis saniem scalperet. B Hìc observa, Satanam uxori Job minime nocuisse, non quod ipsi parceret, sed ut illam suæ nequitiæ faceret instrumentum. *Et condixerunt Eliphaz Thaimanites, & Baldad Suhites, & Sophar Neathites, & venerunt ad eum.* Interim dum casum Amici explorant, dum de profectione deliberant, haud dubium est, complures fluxisse dies. Reguli autem erant omnes, & viri principes. Tres C Amici Job figuram gessere Pontificum, Sacerdotum, & Prophetarum, qui in populo Hebræorum floruerunt. Et septem filii Job repræsentant Antistites Ecclesiæ, Apostolos, Prophetas, Miraculorum, & Curationum dono præditos, Moderatorum adjutores, Presbyteros, & Diaconos. *Et sederunt in terra Amici Job septem diebus.* Designant longum post Adæ lapsum Sanctorum luctum, quod ad ima corruisset, qui summa tenebat.

v. 7. v. 8. v. 9. v. 11. v. 13.

D

CAP. III. *Job.* v. 3. v. 4. v. 20.

P*Ereat dies, in qua natus sum.* En periit, quia non est illi substantia. *Non requirat eam Deus desuper &c.* Hic disce causam, quæ Emanuelem ad novam in Carne nativitatem adduxit: peccatum scilicet Mundi, adventus Christi causa fuit. *Cur detur lux laborantibus?* Id est: à summo ad ima depressis mei similibus.

E

CAP. IV. *Eliphaz.* v. 3. v. 4. v. 7. v. 8. v. 12. v. 14.

E*CCE corripuisti multos?* Ostendit Jobi operâ plures correctos, ejusque consiliis & monitis ad bonam frugem fuisse revocatos. *Et manus trementes corroborasti.* Id est, quandoquidem alios hortabaris ad perferendas forti animo, quas inciderant, calamitates, æquum est, te in tuis malis patientiam adhibere. *Recordare, quæso, quis innocens periit?* Congruunt illa, *si filius Dei es descende de Cruce & credimus tibi.* F *Qui ambulant in peccato.* Idest quicumque hominum flagitiosorum moribus vivunt. *Et ad me verbum furtive factum est, cum altus sopor occuparet homines.* Id est: in silentio profundæ noctis vidi eum, cujus similitudinem effingere non possum. *Timor excivit me, & horruerunt pili carnis meæ,* arrecti, pavore totum corpus succussante.

CAP. V. *Elipbaz.* v. 2. v. 3. v. 5. v. 7. v. 19.

STultum enecat zelus. Id est justitia Dei. *Vidi impium prosperatum. Et extemplo peribit habitaculum ejus*. Hæc sententia quadrat in Judæos & in Diabolum. *Et tabescent siti. Et sitibundus rapiet substantiam illorum*. Id est: cum universa substantia sua pessumdabuntur. *Et filii pennatorum levabunt super eum pennas*. Significat causam calamitatum, quas homines patiuntur, peccatum esse. Item aliter: Filios Aligerum appellat Angelos, qui a Deo mittuntur vel ad vindictam & correptionem nostram, cum deliquimus; vel ad salutem, & custodiam, postquam egimus pœnitentiam. *In sex tribulationibus eruet te, & in septima non perveniet ad te malum*. Hinc conjectant per sexennium Job in sterquilinio tribulationis jacuisse, totoque hoc spatio ejus patientiam fuisse tentatam, atque anno septimo liberatum fuisse.

A [illegible] B [illegible]

CAP. VI. *Job.* v. 11. v. 15. v. 16.

QUæ est fortitudo mea, ut sustineam? Id est absque Dei adjutorio hæc omnia mala ferre non possum. *Fratres mei mentiti sunt, sicut torrentes, & sicut rivi, qui pertranseunt*. Aquæ torrentium è Cœlo cadunt, & symbola sunt oraculorum, & vaticiniorum, quæ ad Hebræorum populum per Prophetas quasi per mysticas nubes deferebantur, velut imbres è Cœlo cadentes. *Qui timent pruinam multiplicata est super eos nix*. Judæi dum idololatriam fugiunt, ecce jam facti sunt velut gens sine Deo. Longe enim gravius peccant post Crucem, quam ante Crucem peccaverant, quanto nix est infestior pruina.

C [illegible] D [illegible]

CAP. VIII. *Baldad.* v. 2.

QUousque ista loqueris? Sic Jobum excipit Baldad Suhites, quod ea, quæ ille pro veritate & justitia dicebat, ex arrogantia & fastu dicta interpretabatur.

E [illegible]

CAP. IX. *Job.* v. 17. v. 24.

MUltiplicavit vulnera mea etiam sine causa. Duo significat, & se non peccasse, cum nihilominus pœnam sustineret; & Christum quasi peccati reum passionum irreprehensibilium tentationem perpessurum. *Terram dedit in manum impii*. Cum anima potestati Diaboli subjicitur, statim cogitatio & memoria justitiæ menti eripitur.

F [illegible]

CAP. X. *Job.* v. 11. v. 12.

PElle & carnibus vestisti me: nervis & ossibus firmasti me. Vitam & pacem fecisti mihi. Hìc Divini Verbi Incarnationem per assumtionem humanæ naturæ insinuat; Ista enim quasi ex persona Domini dicta ad Patrem referuntur. *Revelans profunda à sæculo*. Congru-

[illegible]

[illegible]

A Congruunt quæ apud Esaiam de Christo leguntur. *Ut diceres his qui vincti sunt: exite, & carcere clausis: revelamini.*

v. 13. Esa. 48. v. 9.

CAP. XI. *Sophar.* v. 7.

[illegible]

MAnifestationem Dei potesne cognoscere, aut super terminum potentis assurgere?* Id est: nostin, quid Omnipotens in fine operum suorum sit facturus? Cedo nobis experimentum in rebus cæteroqui patentibus & manifestis: edissere nobis Cœlorum sublimitatem, & reliqua. *Et tunc laboris tui oblivisceris, & quasi aquarum præterfluentium recordaberis.* Prænuntiat pœnam ad correptionem inflictam tandem desituram. *Et ex meridiana Luce egredietur æviterna vita:* præterea ex dolore voluptas sequetur, & gaudium mœrorem excipiet. *Eritque nubes quasi matutinus fulgor.*

v. 16. v. 17.

CAP. XII. *Job.* v. 4. v. 19.

[illegible]

C *INvocabis Deum, ut auferat stultitiam, & iniquitatem.* Id est: Legum auctoritate, & severitate pœnarum hominum audaciam, & nequitiam compescat. *Adducens Sacerdotes in stuporem.* Hæc utique referenda non sunt ad filios Aaron; nec enim extabant, sed ad Sacerdotes, quales fuerunt ipse Job & Melchisedech. At si de Sacerdotibus veris sanctis sermo est, quo pacto dicentur adduci in stuporem? Eo scilicet, ut obstupescant, & admirentur mirabilia, quæ Dei consilio, & numine adversus impios geruntur. Pergit Job hìc narrare res admirandas, quæ Divina vi, atque voluntate fiunt in pelago, in Gentibus, in Regibus & Ducibus, atque iis, qui viribus præstant, armaque tractant & ad prælia vocantur. Deinde subdit.

CAP. XIII. *Job.* v. 1. v. 12. v. 15.

[illegible]

E *ET Hæc quidem* quæ hactenus exposita à me sunt, *quædam ipsemet testis præsens spectavi, alia ex aliorum narratione didici. Mementote, quod humo constat potestas vestra.* Id est reminiscimini homines vos esse, atque inter homines versari. *Etsi occiderit me ipsum præstolabor.* Id est etiamsi interfecerit me sustentabo me spe mea & confidam in eum. O Virum admirabilem, qui occidendus interfectorem suum laudat, & spectat. Novit enim quod si ille vitam eripiat, idem, qui est Abrahæ Dominus, eam restituet, credidit que, Deum etiam mortuos posse redhibere vivos. *Ego adducam judicium meum.* Id est ipse mei judicii telam retexam, & suo singula ordine disponam; *Manum tuam ne longe facias à me. Manum,* ait, *tuam,* quæ me utique obumbrat & protegit, ne quæso contrahas, proculve amoveas, & formido tua, quæ hodie me perculit, oro ne me in posterum exagitet. *Contra me memoras delicta adolescentiæ meæ.* Propter-

v. 18. v. 21.

v. 26. *Proptereaque levasti contra me correptionem, & posuisti in nervo pedes meos*. Ideſt pedes meos v. 27. quaſi nervo, dolore premis. *Pedum meorum fortitudinem conſideras, ea ipſa eſt quaſi detritus uter*. Ideſt: Hunc hominem quantus quantus eſt, inſequeris veſtigans vias ejus, qui detriti utris in modum contabuit.

CAP. XIV. Job. v. 5. L*Egem feciſti, quam non transgredietur & manebit; donec peragat curriculum dierum ſuorum quaſi mercenarius*. Sub ipſa nimirum lege, quaſi mercenarius pacta mercede conductus. v. 7. *Quia lignum habet ſpem, ſi præciſum fuerit rurſum vireſcit*. Hic Beatus Job in Doctorem & Prophetam aſſurgit, & arboris revireſcentis ſymbolo ſuam in priſtinum ſtatum reſtitutionem præſagit, ſimulque prædicit, naturam humanam univerſam fore reparandam, & aquæ Baptiſmalis odore vegetatam, germinaturam, novâque ſuccreſcente comâ, prioris etiam formæ dignitatem recuperaturam, poſtquam morte Domini iterum plantata fuiſſet. *Et propagines ejus non deficient*, non deficiente ſcilicet filiorum procreatione; ſic enim hominum genus per ſe mortale & caducum conſtat & propagatur. v. 9. *Ex odore aquæ revireſcet, & faciet folia quaſi plantatum*, ſignificat ſimilem etiam in modum homines ab interitu & corruptione revicturos. v. 11. *Mari deficient aquæ? Et fluvius exareſcet & ſiccabitur? Etiam ne Mons cadet? Et* v. 18. *homo, qui dormit non reſurget?* Ideſt. Quemadmodum vix contingit magnos & editiſſimos montes aliqua vi aut impetu labi, ita nunquam fiat, ut te mea peccata frangant & expugnent. Aliter. Sicut fieri vix poteſt, ut ingens & alta rupes fracta deſiliat; vel exhauriantur maris aquæ, aut altiſſimorum fluminum alveus exareſcat; ſic nunquam contingat, ut mea in Deum fides excidat. v. 12. *Donec atterantur Cœli non reſurgent*. At hominibus ad vitam remeantibus, Cœlum & terram ſuo cum ornatu dicit interitura. Mortuos porro reſurrecturos, more dormientium ſopore diſcuſſo evigilantium. v. 13. *Quis efficiat, ut in inferno protegas me?* Utique à furore iſto. v. 16. *Et nunc greſſus meos noli dinumerare*. Ideſt v. 17. actus meos. *Obſigna in ſacculo delicta mea*, v. 20. obſignataque in Mare projicito. *Roboraſti illum in ſeculum & abibit*. Tranſibit, inquit, & deficiet, qui credidit, ſuis ſe viribus conſiſtere. Nec enim ipſe tibi, ſed tu illi vires & robur in longum ævum provideras.

A B C D E F [illegible]

Cobi- [illegible]

[illegible]

A **CAP. XV.** v. 13. Cohibe à te *comminationes Dei* Tecumque potius loquere placide tamen & sedato animo. Nam quo magnificentius res tuas jactas, eo altius vulnera serpunt tua. v. 14. *Quis est filius hominis, ut mundus sit? Aut quis justificabitur natus de muliere? Ecce sanctis suis non credit, & Cœli non sunt mundi in conspectu ejus.* Nam etsi rari paucique sunt sancti, qui nascuntur de muliere, attamen nec isti sancti sunt, quamvis etiam sancti. Quantomagis contemtibilis sit, qui bibit opprobrium sicut aquam? B v. 24. *Terrebit eum furor & afflictio.* Idest comprehendet eum dolor & angustia, velut cum hinc Rex quispiam infestis imminet signis, & illinc prædabundi instant Latrones; sic ut nec mens nec animus superet. v. 25. *Et contra potentem roboratus est.* Idest adversus Omnipotentis Dei ultricem manum, quasi Gigas obfirmavit frontem. v. 26. *Et cucurrit adversus eum* C *erecto collo, & alta cervice.* Idest cervicem obduravit, & insolenter extulit sese contra factorem suum. v. 27. *Et operuit adipe os suum.* Idest fastu & superbia. v. 30. *Et propagines ejus exsiccabit flamma, quia inutile est germen ejus.* Qui autem non credidit mendacio, nec sperabit, fallaces opes sibi esse mansuras.

[illegible]

CAP. XVI. Job. v. 3. Nolite contristare *spiritum meum &c.* Vestra nimirum Oratio me pupugit; dum D v. 10. testem mendacem ostendere me contenditis coram Deo, cujus etiam furor *fregit conscitque me, sulcum in sulco aperiens.* Medio siquidem in luctu, quo me filiorum & pecorum jactura obruerat, invasere dolores corporis. Et quidem tacebam, at ille concussit v. 13. me, perculitque infaustis rumoribus & acerv. 12. bis nunciis. *Statuit me quasi signum ad sagittas suas & ad verbera & flagella. Tradidit me* E *Angelo iniquo &c.* Indeque factum est, ut caro v. 19. mea contabesceret, meaque viscera in terram defluerent. *Terra ne operias sanguinem meum.* Saniem ex meo corpore scatentem. *Nec sit locus clamoribus meis,* Orationibus & v. 20. eleemosynis meis. *In Cœlo sunt testes mei & noti.* Id vel de Deo dicit, vel de Vigilibus, qui adstant coram ipso, vel de spiritibus justorum.

[illegible]

CAP. XVII. Job. F v. 2. Et *in amaritudine eorum pernoctavit spiritus meus,* in amaritudine seu dolore, quo me cruciant ulcera mea, vel ipsimet v. 3. amici mei, dum amicus tumet adversus amiv. 4. cum suum. *Pone, quæso, fidejussorem meum juxta te, & quis satis det pro me? Quoniam cor eorum operuisti ab intelligentia.* Idest Amicorum meorum corda tuo destituta lumine simul destituit sapientia & prudentia. v. 16. *Ad inferos in fortitudine descendetis,* qui adversum me insolescitis ipsi quoque nec dissimili casu mecum in infernum corruetis.

Intel-

CAP. XVIII. *Baldad.*

v. 2. v. 4. v. 5. v. 9. v. 12. v. 13. v. 14. v. 15. v. 16. v. 20.

INtelligite & postmodum loquemur. Quare æstimati sumus quasi pecudes, & sorduimus in oculis tuis? Quasi homines hebetes & stupidi. *Animam suam in furore suo interficiens.* Proprio utique scelere. *Et hebescet flamma ignis illius.* Illius inquit, quandoquidem quem ipsi comminatur Deus, ignis nunquam extinguetur. *Et comprehensus est pes ejus laqueo* iniquitatis & peccati. *Roborabunt se adversus eum sitibundi* sitientes sanguinem. *Et contritio statuta est generationibus ejus*, ab inopia scilicet, & fame. *Et in violentia mortuorum primogenitus ejus.* Idest atroci & violenta morte occumbet. *Et festinare cogent illum terrores Regis.* Idest lictores à Rege missi. *Spargetur super locum ejus sulphur.* Impii supplicium fore simile designat excidio Sodomorum. *Deorsum radices ejus arescent, & desuper vindemia ejus decidet*, adeo ut utilium nihil nullibi Impio superet nec intra, nec supra terram. *Super dies ejus novissimi stupebunt: Et primis præ pavore capillus inhorruit*, cum ejus interitum & ruinam spectarent.

A B C [Syriac text illegible]

CAP. XIX. *Job.*

v. 2. v. 12. v. 20. v. 24. v. 25. v. 27.

VSquequo affligetis animam meam iniquis sermonibus, meumque dolorem exasperabitis? Hæc spectant vel filios, & facultates quas amiserat, vel eleemosynas & pia opera, quæ fecerat. *Simulque venere contra me missi ejus*, quæ dudum acciderant mala nuntiantes. *Pellis mea & caro mea adhæsere ossibus meis, & evasi in pelle dentium meorum.* Idest, quasi cadaver exangue relictus sum. Cutis mea amisso succo aruit & caro tabe consumta, defluxit à corpore. *Et calamo ferreo & in lamina plumbea.* Utinam quemadmodum benefacta mea divinæ menti nunquam excident; sic mea dicta posteris scripto prodantur. *Ego scio, quod Redemptor meus vivit, & in fine super terram revelabitur.* Hic beatus Job Emanuelis in carne manifestationem in fine temporum futuram vaticinatur. *Viderunt lucem renes mei.* Idest lux ejus exorietur renibus meis.

D E [Syriac text illegible]

CAP. XX. *Sophar.*

v. 7. v. 8. v. 10. v. 16. v. 17.

VIdentes illum dicent, ubinam est? Avolavit gloria ejus, & fugiet quasi visio nocturna, pœnas, quas meruit, daturus. *Et manus illius ad sobolem extenta.* Idest Manus Dei posteris Impiorum imminet, & intentat pœnam. *Et obsidebit eum caligine.* Idest Impium Deus tenebris obruet sempiternis. *Fel Draconum suget.* In calamitatibus quæ supervenient ei. *Nec lætabitur in divisione fluminum, nec in torrentibus mellis & Butyri*, in monte Calvario divisa fuerunt hæc flumina: quo circa torrentes

F [Syriac text illegible]

A tes ex iis fluviis deducti charismata designant, Evangelii præconibus communicata. *Neque vorabit in virtute nequitiæ suæ*. id est opibus sua nequitia partis non perfruetur, nec voluptatem capiet ex eis, quia *cogitavit dimittere pauperem sine spe*. *Nec animadvertit judiciū suum in ventre suo*, conscius se contra jus & fas ista committere. *Excitabit iram furoris sui Deus & pluviam mittet super eum in dimicatione sua* calamitates utique & miserias. B *Fel ejus confodietur*, sic ut nulla salutis superet spes. *Latera ejus plena pinguedine*. id est ædes ejus refertæ thesauris, *& ossa medulla oppleta sunt*. id est deliciis. *Comedet ignis qui sufflatione non indiget*, sed nec extinguetur. *Super eum perseverat potentia*. id est nequaquam inhibebitur processus justitiæ impios in pœnas deposcentis. *Et in die furoris ducetur*, id est sistetur judicio.

v. 18. v. 19. v. 20. v. 23. v. 26.

C

CAP. XXI. *Job.*

NUnc ad hominem sermones mei sunt. *Quare impii vivunt?* Deus utique malis benefacere non desinit, ut ostendat se neutiquam illos odio habere. Neve dicant: quandoquidem odit nos Deus, nunquam januam pœnitentiæ nobis aperiet. Dum autem cum justis severè & acerbe agit, suum erga illos amorē prodit. Sed & præmia ipsorum virtuti quandoque reddenda, operum, quæ gessere, futura sunt signa. D *Ecce non fuit in manu eorum prosperitas ipsorum*. Nec enim partam sua virtute tenent felicitatem. *Et dolores distribuet furor ejus*, videlicet Dei, qui etiam iniquitatem impii posteris ejus reservabit. Aut fortasse miraculum videatur, si iste moriatur in robore suo, qui sperabat se nequaquam moriturum; morietur planè, & quidem in robore consummationis suæ & multi mirabuntur exitum ejus, qui spe se lactans inani E securus agebat, ratus istuc nequaquam sibi obventurum. *Absorbebunt eum glareæ torrentis*. mortis, & inferni cruciatus. Forte etiam significat sepulcrum impii ignotum mansurum *Et ducetur post eum omnis homo*. Millia antecedent eum, & myriades sequentur. *Vanitas & rejectus sermonum ejus excreverunt coram me*. Sermones hujusmodi superflui sunt, mihique plane inutiles, qui aliis vivendi F præcepta dabam.

v. 3. v. 16.

CAP. XXII. *Eliphaz.*

QUia diripuisti tabernaculum fratrum tuorum. His verbis Eliphaz beatum Job fictis criminibus traducit. *Aquarum alluvio operiet te*. id est adversis casibus ærumnisque obruendus eris. *Nubes latibulum ejus ut non videat*. Negat intra nubes latebras habere aut quærere suæ naturæ Deum. *Nec recordati sunt illius, qui plantavit fundamenta eorum*. Quadrant ista in explora-

v. 6. v. 11. v. 14. v. 16.

 tores,

ratores, qui Israelitas terruerunt, obliti eum, qui ipsos genuerat, & horrendis plagis ex Ægypto eduxerat. *Et parem illi se fecit*, beatum Job sugillat, tu te Deo, inquit, virtute & robore æqualem esse reris, ipsique adversa fronte resistis: tu tuis proventibus impios locupletasti, quibus Deus ademerat opes. Verumtamen *si pœnitentiam egeris ad Deum, ædificaberis*. id est in pristinum statum restitueris. *Et erit Deus adjutor tuus*, qui perinde quasi abesset, curam salutis tuæ abjecisse videbatur. *Et argentum ratiocinationum erit tibi*. id est rationes accepti & dati adjiciet, efficietque te fœneratorem.

v. 21.

CAP. XXIII. *Job.* v. 2. v. 4. v. 17.

HOdie quoque amara futura est allocutio mea. id est acerba & molesta accidet oratio mea, auribus vestris sive meis, vel alio sensu. Ipsi vestris sermonibus compellitis me uti oratione paulo asperiore. *Verumtamen perfecit statutum suum*. id est nihilominus Deus, præter multa, quæ dudum ab eo passus sum, habet aliud simile, quod agat mihi. *Non enim tacui, cum se tenebræ obtenderent & caligo incumberet*.

CAP. XXIV. *Job.* v. 6. *Ibid.* v. 10. v. 12. v. 15. v. 20. v. 21. v. 20. v. 25. v. 25.

SEgetes in agro non suo demetent. id est quæ ipsi non severant, colligent, & ex aliorum labore sibi messem habebunt. *Vineas Impiorum serotinas faciebant*. id est Vineas scelestorum hominum pauperes direpti spoliatique ad seram vindemiam producebant. *Et inter epulas curuarunt cervicem*. id est Impiorum famuli, dominis helluantibus, esurierunt. *De civitate mortui ingemiscebant*. id est qui, hisce ærumnis confecti perierunt, mæsta olim duxere suspiria. *Et oculi Mœchorum observant tenebras*. id est obnubunt frontem, ne suo in scelere agnoscantur. *Peccaverūt. Seducti ab utero* quos proinde quasi abortiva ab utero extinctos, *suxit Tinea*. id est erosit & absumpsit. *Nec sterilis mala pariet*. id est nec triste sepulcrum peccatorem ante constitutum diem sinet ad superos remeare. *Et conteretur quasi lignum peccator*. id est in pulverem redigetur, quasi lignum fragile & cariosum. *Et si ita non est furor ejus, mendacii me coarguat*. id est sique Peccatores in eam, quam dixi contemptionem non venerint, ira Dei, me mentitum fuisse revincat. *Expendatur quæso sermo meus coram Deo*, atque me vera locutum fuisse comperietur.

C. XXV. *Baldad.* v. 5.

STellæ non sunt mundæ coram eo. Non enim proprio arbitrio sua dispensāt tempora; sed ex lege sibi statuta ortus & occasus sui momenta norunt.

Cujus

[illegible]

CAP. XXVI. Job. v. 4. v. 8. v. 10.

A **C**Ujusnam anima prodiit ex te. id est Doctus ne quispiam à te sapientiam hausit, aut didicit? *Formans aquas in nubibus suis, & illas suspendens*, ne pondere pressæ nubes fatiscant & rumpantur. *Donec consumavit lucem cum tenebris*. id est Deus sub Mundi primordia abyssum aquarum vallavit præcepto velut aggere & muro usque ad consummationem lucis cum tenebris, id est donec lucis atque tenebrarum spatia æqua inter se portione diem B dividerent. *Creavit simul astra matutina*. Porro diluculum symbolum est Mundi spiritualium substantiarum: sydera vero supernarum virtutum principes, & naturæ cœlestis formas appellavit. Idque deducitur ex sequenti sententia, *& omnes filii Angelorum jubilarunt*. *Interfecit manus ejus Serpentē fugitivum*. Hæc diserte designant Serpentem intelligibilem, Christi morte perimendum: fugitivum autem C & desertorem Serpentem Satanam dicit, indicans ejus à contubernio cœlestium virtutum fugam, sive quia speravit se sui criminis pœnam effugiturum. Hebraicus textus sic habet. *Et manus ejus formavit Serpentem tortuosum*.

v. 13.

v. 13.

[illegible]

CAP. XXVII. Job. v. 2.

VIvit Dominus, *qui supplantavit judicium meum*. Ut flagellatus victoriæ coronam accipiam. *Et fortis qui amaram fecit animam meam, & cohibuit illam in me*. Doloribus scilicet fixit in me animam meam; inhibuitque D ne relicto corpore evaderet & conquiesceret. *Et in justitia mea sustinebo, & non dimittam*. id est non succumbam, nec inflectam animi mei constantiam & propositum, sed patienter fortiterque calamitatem meam feram. *Non exagitavit me cor meum à diebus meis*, quasi conscium sceleris, ex quavis animi perturbatione quandoque perpetrati. *Quæ est spes impii opulenti*, quoniā, cum Deus sustulerit ani- E mam ejus, aliis ablatas relinquet opes. *Si cumulaverit argentum sicut pulverem, & sicut lutum paraverit vestes*. Quoniam impii quidem ista colligent, Justus autem citra laborem illis potietur. *Complodet super eos manum*, & inde pavor & stupor.

v. 6.

v. 7.

v. 8.

v. 16.

v. 23.

[illegible]

CAP. XXVIII. Job. v. 1. v. 5. v. 6.

ESt argento exitus &c. Intra terræ viscera latent metalla, argentum & aurum, F ubi incidit *petra caliginis & umbra mortis*, illic impii quasi ignobiles & obscuri lapides cōduntur. *Detexere terram, unde alimenta proveniunt*, et viderunt Zizania simul cum tritico pubescere. *Et conflatio auri in semitis ejus*. id est nota sunt loca, fodinæque metallorum, & gemmarum, auri, argenti, æris, ferri & sapphiri. *Virtute sua flumina divisit*. id est omnipotentia sua fluvios in varias orbis terrarū partes deduxit & discrevit. *Homo in terra ignorat thesaurū ejus*. id est sapientiæ.

v. 10.

v. 13.

Sapientia autem est timor domini. Et ubinam gentium invenietur? cum margaritis, & auro atque gemmis præstantior sit, ejus tamen locus notus non est sicut rerum, quas enumeravi, aurum argentum & gemmas. (v. 15.) *Non dabitur pro ea aurum &c.* Docet Christum rebus sensui subjectis emi non posse, sed morum tantummodo innocentia & puritate cordis esse comparandum. Quod sequitur: (v. 20.) *Ubi nam ergo sedet sapientia?* Non inquit, in aliquo hujus Mundi loco, sed in terra dumtaxat viventium, in regno & domicilio viventibus attributo, sive in Deo qui est sedes vivorum. Aliter: sapientiam nimirum Christum appellat. Quod autem subdit. (v. 21.) *Abscondita est sapientia &c.* insinuat: quavis similitudine exprimatur Christus, illum tamen esse supra omnem similitudinem & speciem, & quamlibet rationem nec Sanctis ullatenus comparabilem: esto similis illis & absconditis superisque virtutibus dicatur, constat tamen istas nec oculos in eum posse defigere.

A [illegible] B [illegible] C [illegible]

CAP. XXIX. Job. v. 2. v. 3.

QUis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos. Cum lucerna ejus panderet lumen suum super me. Quis, inquit, mihi restituat dies, cum Deus suis se mihi operibus proderet; cum lucem lampadis suæ mihi affunderet, & incumbentibus circum tenebris, suo splendore collustraret. (v. 4.) *Cum descenderet super tabernaculum meũ.* id est cum domi meæ me inviseret. (v. 5.) *Et juxta dies, quando Deus custodiebat me.* id est quis mihi reddat dies, quibus ad meam custodiam excubabat Deus? quisve mihi tribuat ut me idem inposterum tueri pergat? (v. 11.) *Auris, quæ me audivit, beatum me prædicavit, & oculus qui me vidit, testimonium mihi perhibuit.* Prædicavit scilicet, quæcumque recte & juste agebam, & cœteris testabatur & commendabat. (v. 13.) *Benedictio perituri super me veniet.* id est benedictiones pauperis, qui, deficiente amictu, erat periturus, ego vero vestem ipsi suppeditavi, hujus, inquam, benedictiones super me venient. Aliter: Periturum intellige hominem Mundo ejusque pompis mortuum, cui, cum perierit Mundus & ea quæ in Mundo sunt, occurrit qui dicit; quicumque perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Hujus pauperis, ait, benedictio veniet super me. (v. 14.) *Ad instar calami*, qui intra annum implet incrementum suum. Quemadmodum calamus, inquit, per unius anni moras ad summum incrementum perducitur, sic ego celeriter perficiar. Iterum ad calamum stateræ alludens innuit suum in justitia & veritate incrementum & perfectionem, quod rursus insinuat ibi. (inf. 31. 6.) *Appendat me in statera* & infra (inf. 33. 14.) *Semel loquitur Deus &c.* Videlicet: statim citra

D [illegible] E [illegible] F [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A citra ambages & circuitus verborum justum se suo dicto demonstrat. Nec quæstionibus indiget ut causam peragat, sedes quippe judicii est: *Fregi molares Peccatoris.* Prædonem intelligit & rapto vivere assuetum. *Radices meæ plantatæ sunt secus aquas.* id est in veritate & justitia: Propptereaque *in rore pernoctabam.* id est solutus ab æstu curarum. *Et in messe vocabor*, nimirum ad præmiũ & retributionem. *Et quasi homo mœrentium consolator*, B talis equidem illis aderam: nec injuriam pro benefacto cuipiam rependi.

v. 17. v. 19. v. 25.

C.XXX. Job. v. 6.

ET *cum vi exiliit adversus eos, & in cavernas dejicientur, saxis, procellisque conterentur.* Vindictam & pœnam designat à robusta & ineluctabili virtute de illis capiendam. Adeo ut intra terræ & petrarum hiatus perfugium quærere cogantur, & in cavernas C & spelæa sese dejicere, eo quod multos contra jus fasque superbè depresserint, tametsi patres eorum censeri cum canibus digni non fuerint. Item intra cavernas & sordida loca adigendos fore dicens designat futuram eorum depressionem & ruinam, & subdit intra petrarum hiatus & tenebricosos specus deponendos, hoc est sub humum condendos. *Gravant me ossa mea*, propter sermonem illorum. *Et corpus meum non manet in multitudine virtutis*, D sed exiguus anhelitus mihi relictus est. *Et comparaverunt me luto & cineri* factus sum illis contemptibilis quasi pulvis, & vili luto visus sum similis. Emmanuel siquidem quum Deus esset, parvus dispensatorie factus est quando carnem induit, ideoque impuri Judæi dicebant: quum homo sis, facis te ipsum Deum. *Et luto ac cineri assimilatus sum* Prænuntiavit Spiritus Sanctus descensurum Deum Verbum, & de terrena natura corpus E assumpturum. *Frater fui canum silvestrium & socius Struthionum.* vel quia Canum in morem furibus & latronibus clamore meo infestus eram. Vel quia quasi canis silvestris & Struthio ab omnibus desertus in solitudine ætatem ago. *Pellis mea mihi nigrefacta est.* id est cutis mea aliàs pulchra & nitida atro mihi infecta colore est & ossa mea pariter, velut æstu omnem succum depascente, exaruerunt.

v. 17. v. 17. v. 19. v. 29. v. 30.

F

CAP. XXXI. Job. v. 1.

PEpigi *fœdus cum oculis meis, ne virginem contemplarer. Si abiit cor meum post extraneam.* id est si cor meum secutum est idololatriam, & opera malorum hominum, quoniam illud quod suapte natura ad peccatum trahit, ego hoc ipsum in virtutis argumentum convertebam, atque ad profectum justitiæ accomodabam. *Si ambulavi cum hominibus mendacibus & multitudine generationum*, quæ in paupertate humiliata est. *Sed in cogitatione*

tatione attrivit me, & ego sermonibus labiorum v. 22. *meorum non cogitavi subsannare eos. Humerus* v. 26. *meus à loco suo cadat, si vidi solem orientem & Lunam cum plena est.* id est si vidi solem orientem & adoravi eum vel amplexatus sum Lunam, & in genua procidi ante illam, erravique post adorationem eorum. v. 27. *Si abiit & deceptum est cor meum in abscondito, & admovi manum meam ori meo.* id est utique nunquam ad Solem & Lunam protendi manum meam, neque ori meo applicui. v. 32. *Non reliqui pauperem pernoctare in foro*, sed introduxi in domum meam, edixique, ut apud me requiesceret v. 35. *Si est auditor mihi.* Deus utique est auditor meus, & exaudiet me, quasi in volumine scribet contra me judicia sua. v. 38. *Terra clamet contra me.* id est. Si comedi citra laborem & v. 39. sine pretio robur ejus, coarguat me. *Sique animam mœrentium in suis negotiationibus contristavi & depressi.* Si quidem in istis quidquam peccavi, pro *Tritico* germinet mihi *lolium*, & pro Hordeo *paliurus* id est. Pro frumento, quod terra proferre solet, proveniant Urticæ, & pro Hordeo mihi terra producat vepres. v. 40. *Finita sunt verba Job*: Et exordium quidem hominē pudentem & verecundū exhibet, finis vero reprehensorem liberum & ingenuū.

CAP. XXXII. Elihu.

INdignatusque est contra Job Elihu filius Barachiel eo quod justus sibi videretur. v. 2. *Quoniam sum*, inquit, *ætate minor, vos autem senes* v. 6. *estis*, idcirco trepidavi timuique vobis ostendere scientiam meam. *Dixi enim dies loquentur & multitudo annorum docebit sapientiam.* Experientia quippè doctos rerum notitia præ cæteris pollere oportet. Hoc dicit, quia amici Job erant natu majores, quos Elihu redarguens. v. 8. *Verumtamen, inquit, spiritus est in homine, flatus Dei tribuit eis intelligentiam.* Demus taque gloriam præstantioris disciplinæ Magistro, & superbos retundamus: atque ipse mea sensa promam, quæque didici docebo. v. 19. *Diffusus est spiritus in ventre meo, & ecce venter meus dolet, nec aperitur*, porrò si spiritus per ilia diffusus est, quare dolet, & si rumpitur, quomodo nō aperitur? manifestatur *& sicut fructus in mense suo.* id est quenadmodum poma & flores quos singuli menses juxta vices suas proferunt, sive sicut femina prægnans stato mense fœtum enititur. v. 20. *Loquar & relaxabor*, ut parturiens quæ edito fœtu, à partus dolore respirat. Iterum. Venter meus dolet, nec aperitur, id est dolebam nec spiramentum inveniebam, quia loqui avebam vehementissime, & abstinui. Nunc autem vocem rumpam, & relevabor.

[Syriac text illegible]

Spiritus

[illegible: Syriac text]

A **S**Piritus Dei excitavit me. ſcilicet formavit me. *Et flatus Dei vivificavit me.* id eſt ſpiraculum, quod inſpiravit in me fecit me viventem. *Et ſolicitudo mea non erit tibi gravis.* id eſt redargutio mea nullam tibi moleſtiam creabit. *Multitudinem oſſium ejus firmabit.* Corroborabit *Conficiet carnem ejus terrore ſuo.* Tabefaciet. *Et deſiderabit panem, & non ſaturabitur. Concupiſcet, & non lætabitur anima ejus,* ſcilicet in peccatis quæ operata B eſt, nec in juſtitia quam adepta non eſt.

CAP. XXXIII. *Elihu.* v. 4. v. 7. v. 19. v. 20.

[illegible: Syriac text]

QUicumque intelligentia præditi eſtis, *auſcultate mihi.* Scilicet qui idonei judices eſtis ad expendendos ſermones meos. *Si converterit cor ſuum ſuper eum.* Si reverſus ad cor præterita opera ſua damnaverit *Anima ejus & ſpiritus ejus ad eum colligentur,* & Sanctorum animas ad ipſum con- C venire jubebit. *Et deficiet omnis caro ſimul,* & homo in humum ſuam revertetur. *Quia dixit contra Regem iniquitatẽ* de Deo ſermo eſt, qui eſt Rex Regum & Præfectorum atque in omnes poteſtatem exercet *nec accipit perſonam magnatum aut pauperum. Et humiliabuntur ſub iniquitate.* Quia nimirum à Deo diſceſſerunt, & poſt idola abierunt. *Stultitia inter nos viſitabitur.* id eſt nunc agimus ut ſermones ejus (Job) cum noſtris corã Deo conferantur.

D

CAP. XXXIV. *Elihu.* v. 10. v. 14. v. 14. v. 15. v. 18. v. 26. v. 37.

[illegible: Syriac text]

QUi tribuit cogitationem in nocte. Videlicet in ſecreto, remotis arbitris. *Propter ſuperbiam Hominum malorum.* id eſt ſuperbia & faſtus quo ſupra proximos ſuos efferuntur, redarguentur. *In vanum non audiet Deus,* homines ſuperbos.

CAP. XXXV. *Elihu.* v. 13.

[illegible: Syriac text]

E **V**Ere mendaces fuerunt ſermones mei. In tuo ſcilicet ò Job, cogitatu. *Impius non vivet.* id eſt Impio impietas ſua nil proderit. *Etiamſi catenis ſubſelliis ſuis alligati fuerint,* in doloribus ad egeſtatem deſcendent. *Revelabit aurem eorum in correptione, & dicet, ut pœnitentiam agant, & compleant dies ſuos in bonis.* Scilicet. Aperiet aures eorum diſciplinæ. *Et manifeſtabit viam eorum in anguſtia:* ſi tamen pœnitentiam egerint. *Et erit* F *pro triſtitia & afflictione relaxatio & remiſſio:* ſubintellige: de manu Regum tyrannorum. *Et parabitur menſa plena pinguedine:* pro iſto viliſſimo pane. Item Menſa iſta jucundiſſimam vitam Sanctis in novo ſæculo præparatam deſignat. *Potentiam ſuam exercet ſuper te ut ſervet te.* Nec ulli te angant potentes virtute. id eſt ne hominum potentum catervas formides. *Neque impreſſionem nocturnam.* Videlicet. Neque te afficiat, quod in tenebris homines pavitare ſolent. *Deus confirmans in* virtu-

CAP. XXXVI. *Elihu.* v. 4. v. 6. v. 8. v. 10. v. 15. v. 16. v. 19. v. 20. v. 22.

virtute &c. Et tu quidem, inquit in fornace correptionis hactenus probatus fuisti. Sed utique restituet te Deus, revehetque ad pristinam opulentiam & dignitatem. *Quis est similis ei.* Qui nimirum tuis rebus consulit, teque corripit & erudit? *Qui obtendit nubes ab amplitudine umbraculi sui.* id est. Qui in amplissimum tentorium coire nubes, jubet. *Et super eas pandit lumen suum.* videlicet solis jubar, ut cunctis mortalibus suæ bonitatis opus reddat aspectabile.

v. 27. v. 29.

A B

[illegible]

CAP. XXXVII. *Elihu.* v. 6. v. 11. v. 17. v. 19.

ET *pluviam atque ver in manu cujusque hominis obsignat.* Quia videlicet ea dispensat universis. *Et obtendit nubem lucis suæ.* id est fulgurātes tonitruaque cientes nubes. *Tuo ne tu præcepto terram transferas à Meridie.* i.e. Numquid ad nutum avellas Orbem ab Austro, & ad Boream continuo deponas, atque firmamentum forte refigas, ut ambo simul cohæreant. *Edissere, quod illi referam.* scil. Agedum tua gesta retexito. *Nec contra tenebras velamentum nobis ipsi obtendamus.* Cave ne operum tuorum quidpiam nos celes.

C

[illegible]

CAP. XXXVIII. *Deus.* v. 7. v. 8. v. 10. 11. v. 27. v. 29.

CReavit *simul stellas diluculi.* Quæ etiam vespere oriuntur & apparent. Item alio sensu. ut ista referamus ad substantias à nostris sensibus sejunctas, non congruit cum natura Angelorum generatio; ideo diluculo Christum designari dicamus, stellis Apostolos; & Doctores Angelorum filios, Angelicæ scilicet naturæ participes appellari. *Et increpuit ostia Maris.* id est obsignavit contemptibili arena. *Et profudit mare de vulva.* id est fudit de nihilo aquas, atque ex istis molitus est maria. Item instituit sacrum Baptisma vulvam fœcundam immortalitatis. *Eduxit ex aquis similiter nubes fecitque operimentum suum,* ut pateret, & nebulam involucrum suum, ut lateret, *& statuit illi* (*Mari*) *pactum, & dixit, hucusque venies & non procedes.* id est fabricatus est pelago ostiū & repagula, suum nutum, & voluntatem suam. & dixit, hucusque, ad arenam venies, & hic subsistes. *Ad irrigandum genus omne spinarum* videlicet. Pluviis & imbribus. *Cœlorum gelu quis generavit.* id est Orbium cœlestium substantiam patravit.

D E

[illegible]

CAP. XXXIX. *Deus.* v. 5. v. 6.

QUis *dimisit Onagrum liberum?* id est. Hominum jugo minime subditum. Allegorice Diabolus Onagro designatur: Liber autem dicitur, quia justitiæ jugum non patitur. *Fecit domum suam planitiem* Quia in corde hominis terrenarum rerum amore impliciti commoratur. Cain quoque cogitans fratris necem dicebat. *Egrediamur in planitiem* hoc est ad locum Onagri. *Terra salsuginis cubile ejus.* Mystice notat mentem, cui cœleste

F

[illegible]

cœleste sal penitus ademptum est suumque proinde agrum alio sale infectum, fructibus vacuum habet. Nec enim in solo sale corrupto frugiferæ plantæ coalescunt. *Nũ Unicornis acquiescet, ut serviat tibi.* (v. 9.) Animal, ut ferunt, Bovi simile est & in australibus locis invenitur, unoque armatur cornu. In Monocerote adumbrantur quicumque sæculi servituti minimè subduntur. Unum cornu gerere dicitur, quia veritas justo una est. Rursus Monoceroti comparatur humanus animus, & uno præditus cornu dicendus est si uno fertur motu sursum ad summa. Præterea ajunt Unicornem capi non posse, tanta est feræ vis & pernicitas, Venatricis tamen Virginis in potestatem venire formæ lenocinio captũ. Sic animus rebus, quas amaverit, capitur. *Avis gloriosarũ alarũ elevatur, & volat.* (v. 11.) Ejusmodi ales, qualis hic describitur, designare videtur synagogam illorum, qui Christum in Crucem egerunt. Nam quænam est illa Mater, quæ plurimos filios genuit, qui tamen sui non sunt? nisi illa quæ Prophetas peperit & Apostolos educavit, qui tamen sui non sunt; quandoquidem utrique in filios Ecclesiæ adoptati illam deseruerunt. *Nidificat, ovaque sua humi relinquit; atque pulvere calefacit, mox obliviscitur.* (v. 14.) Stolida avis etiam sensu naturæ caret: ova siquidem humi relinquit. Unde sæpe fit ut à prætereuntibus conculcata dispereant. Quamobrem nec species multum sobolescit, quod divina providentia constitutum fuisse credo, ne ejusmodi alitum fœcunditas in exitium hominum tandem verteretur. Idcirco etiam cum aggesta humo ova fovere aggreditur, incidente subita oblivione, decedit. Pedes habet quales reliquæ aves unguibus scilicet instructos. *Irridet Equum & ascensorem ejus.* (v. 18.) Ajunt naturalis historiæ scriptores: Alitem tanta pollere vi ut arreptum unà cum sessore jumentum sursum in aera vehat. Alio sensu hæc designant impiam synagogam Judæorum crucem irridentium, ejusque ascensoris patientiam insultantium. Mox de Equo plura. *Numquid,* (v. 19.) inquit, *dabis Equo fortitudinem? indues collum ejus armis? Neque retrocedit à facie gladii. Sonabit super eo pharetra, & fulgor hastæ & Lanceæ.* (v. 23.) ܩܛܝܪܩܐ ktirko pharetra est sagittarum theca. *Non pavet à clangore buccinæ, & ad hujus vocem dicit Achan. Vivifica me. Odoratur procul prælium, hinnitu terret duces.* (v. 24.) Quamvis ista ad litteram intelligantur de Equo, cujus proprietates hoc loco describuntur, altero tamen sensu per allegoriam populo Sanctorum in terris adhuc agenti accommodantur. Sancti quippe homines Dominum instar Cherubici currus vehunt. *Numquid à sapientia tua factus* (v. 26.) est

est Accipiter. Avicularum inimicus & interfector est Accipiter. Quamobrem Diaboli imaginem refert, ut qui in cædem exitiumque Sanctarum Animarum semper immineat, atque præstantioris disciplinæ clarum jubar illis eripere laboret. *Numquid ad verbum oris tui elevat se Aquila*. Aquila Christus est. Crux petra. Pulli sanguinem lingentes sunt Animæ Sanctorum, quæ fluente de latere Christi cruore saginantur, quove pariter Credentium populi cœlestis Aquilæ pulli fruuntur.

v. 27.

A [illegible] B [illegible]

CAP. XXXX. *Deus* v. 10. v. 11. v. 12. *Ibid.* v. 16.

ECCE *Behemoth, quem feci tecum*. Behemoth est Draco bestia terrestris sicut Leviathan aquatilis Marina. *Fœnum sicut Bos comedet*. id est pastu unde unde quæsito reficitur cæterorum animātium more. *In Lateribus ejus fortitudo ejus*. *Caudam suam arrigit ad modum Cedri*, quin & Cedros Libani celsitudine superat illius cauda *Et nervi Lumborum ejus* protensi magis quàm dictum est. *In secreto calami cubat*. id est An non sub umbra Calami sicut Leo cæteræque feræ cubitat?

C [illegible]

CAP. XXXXI. v. 2. v. 3. v. 4. v. 5. v. 10. v. 12. v. 14. v. 15.

QUis est, qui coram me consistat? *Quis præcessit me, ut dem ei manus?* Scilicet quis antecessit me ut illi de victoria concedam? *Quidquid sub Cœlo est, meum est*. *Et non tacebo*. Indicat Diabolum, quem in hisce duobus Bestiis mirabilis planè naturæ describit Christi virtute vincendum, quum venerit plenitudo temporum. *Quis etiam discooperuit vestimentum ejus*. Scilicet nec est qui audeat contingere exuvias ejus. *Circuitus dentium ejus terror in torrente*. id est Dentium ejus circulus magis metuendus est quàm rapidi torrentis vadum. *Ipse est caput omnium creaturarum Dei*. id est superat omnes bestias corporis mole atque viribus. *De ore ejus lampades procedunt & quasi scintillæ ignis exardescunt*; nisi bestiam major vis cohiberet freno, & fixo limite contineret. *Halitus ejus Carbones accendit*. [illegible] vocabulum est hebraicum תלהט idem significans quod Syriacum [illegible] *& flammæ erumpunt de ore ejus* Si videlicet aut sponte aut vi externa aperiatur. Si ergo ore vomit ignem, & ignem sorbet naribus, igne alitur, & ignem excernit, quum hauriat ignem, & ignem fundat. *Procumbit & non pavet*. Nec metu ad fugam adigitur. *Firmus constat quasi silex*. qui utique formidini obnoxius non est. *Quodcumque videt etiam altum & sublime perdit*. Ut ostendat ejusmodi bestiam Draconem esse terrestrem, qui incidentes quosque etiam robustissimos atque fortissimos prosternat.

D [illegible] E [illegible] F [illegible]

Ne

CAP. XXXXII. v. 8.

A NE *faciam vos opprobrium*. id est, Ne in sordes, & angustias, in quibus Job versatur, vos conjiciam. *Nomina filiarum Job. Dies, Kesvaa, Kerenfuch*. Dies lucem significat innuitque simul tenebras tribulationum quibus hactenus Job afflictus fuerat, dissipatas fuisse: atque diẽ lætitiæ tandẽ illuxisse. kesvaa ligni genus est, scilicet sperabat Diabolus; Job velut lignum succisum proximè interiturum, cum repente contra ipsius expe-B ctationem, spes & salus pereunti affulsit. Kerenfuch cornu conversum interpretamur, quod sic exponimus. Videbatur Diabolus suũ extulisse cornu, quando beatum Job depressit, dejecitque in sterquilinium. Ast idem dejectus, prostratusque fuit, cum Deus mutata velificatione Jobum ad locum unde deciderat, revexit. Mox scriptura refert, Job omnia sua præter liberos in duplum aucta à Deo C recepisse: patet ergo etiam vitæ spatium pariter illi fuisse duplicatum. Si ergo ea calamitate defuncto ad centum septuaginta annos vita producta fuit, restat eundem usque ad finem tentationis quinque & octoginta annos vixisse, dimidium nempe summæ annorum centum septuaginta. Quia si supputentur anni quinque & octoginta cum annis centum & septuaginta, in summa colliges annos ducentos & quinquaginta quinque: Scriptura D verò Job vixisse annos ducentos & quadraginta octo testatur. Ergo illi septem qui non referuntur in summa, anni tentationis fuere. Et merito quidem prætermissi, ut qui morti, quàm vitæ propiores esse viderentur.

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI
IN ESAIAM PROPHETAM
EXPLANATIO.

Scholion.

CLaruit Esaias Propheta sub regibus Juda Ozia, Joatham Achaz & Ezechia. Ejusque vaticiniorum præcipua argumenta sunt, captivitas Tribuum Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manasse, auctore Teglathphalasare Assyriorum rege. Et occasus regnorum Samariæ & Juda, quorum alterum Assyrii sub Salmanasare exciderunt, sub Nabuchodonosore alterum Babylonii. Cæterum etsi tres isti reipublicæ Hebræorum eversores, eo, quem dixi, temporum ordine Judæam invaserunt, Esaias tamen ab ultimo bello, quo Judæi à Chaldæis victi Babylonem migrare compulsi sunt, prophetiam inchoare maluit; produxitque ad ea tempora, quibus Judæi Babylonica servitute exempti, & in patriam remissi, Jerosolymam instaurarunt. Quæ prophetiæ pars etiã barbaræ gentis Gog cladem & interitum tangit. Esaias itaque populi sui deportationem & miserabilem servitutem denunciaturus, triste vaticinium his auspicatur verbis.

CAP. I. *Esaia. v. 2.*

A*Udite Cæli, & auribus percipe terra.* Quoniam Cælo Terraque contuentibus tanta Deus in populum suum beneficia contulerat, rectè ambo, resque simul ipsorum ambitu comprehensæ citantur testes scelerum omnium, quorum idem populus in præsenti judicio reus agebatur. *Filios educavi, & exaltavi, ipsi autem inique egerunt in me.* i. e. perfidi, & iniqui in me fuerunt adeo, ut suscepta impia religione simulacra mihi antetulerint, sicut hodie vos, tellus, astra videtis. (*Ibid.*) *Cognovit Bos possessorem suum & Asinus præsepe Domini sui, Israel autem non cognovit me & populus meus me non intellexit.* (*v. 3.*) Bos Israelitas designat, Asinus Judæos ut qui magis vecordes videbãtur & bardi, quo amplioribus affecti fuerant beneficiis similem porrò hominũ à Deo defectionẽ aliàs expressit Scriptura illis verbis *Omnis caro corruperat viã suam.* (*Gen. 6. 13.*) *Væ semini nequam, filiis corruptis.* (*Esaia. v. 4.*) quos scilicet malæ artes, & perditi mores corruperunt. Neque hoc, inquit, paucorum vitium fuit, patres quippe & majores communicato cum filiis & nepotibus errore & scelere ab officio & virtute discesserunt. Utque ostendat quibus præcipuè flagitiis à recto & honesto exorbitaverint subdit. *Quia dereliquistis Dominum & exacerbastis Sanctum Israel,* (*Ibid.*) cum Deos commentitios, & vanas imagines adora-

[illegible]

A adorare & colere vos minime puduerit *omne caput dolori, & omne cor mœrori* i. e., omne caput dolet, & omne cor mæret vicini utique hostis impressionem formidans, & servitutis malum, inde secuturum, perhorrescens. *A planta pedis usque ad verticem capitis non est locus firmus*. incidens namque undecumque calamitas oppressit universos: adeo ut ducto censu ab infimis plebis ad summos Tribuum principes, nullus sit, qui pro merito non B vapulaverit. *Vulnera & vibices. & ulcera sanie fluentia*. His scilicet malis affecti sunt Judæi à sævissimis dominis, quibus servire coacti sunt, cum miserrimè cæderentur, & crudelissime, adeout nec liceret accepta vulnera alligare, nedum curare. Rursus hæc verba referri possunt ad vulnera luculentiora gladiis & lanceis inflicta, quæ scilicet notas in corpore relinquerent indelebiles, vel signi- C ficant cædes parentum, fratrum & liberorum, nulla utique arte medicabiles. *Terra vestra deserta*. Terra nimirum illa vobis olim concessa, quondam feracissima & uberrima vestra modo culpa sterilis & inculta squalet. *Civitates vestræ igne succensæ sunt* illis nempe faces admoventibus; qui vos servituti dudum subjectos in alienas terras abigere decreverant. *Terram vestram in oculis vestris vorabunt extranei*. i. e. Advenę, quos Salma- D nasar patrio solo exactos regiones vestras occupare & obtinere jubebit. *Secundum subversionem extraneorum*. i. e. vestræ Patriæ ruina similis futura est excidio Sodomorum quæ perditis absumptisque habitatoribus, ad horrendam reducta fuere vastitatem. *Et derelicta est filia Sion ut umbraculum in vinea & sicut tugurium in Cucumerario*. Omnes Judeæ urbes & ipsam præcipue Jerusalem Sionis nomine E comprehendit, quas vacuas prædicit mensuras sicut umbraculum in Vinea post vindemiam. & sicut tugurium in Cucumerario post collectos Cucumeres indeque asportatos. In umbraculo namque & in tugurio excubabant custodes quorum utique opus non est, collectis perceptisque fructibus. *Et nisi Dominus reliquias nobis reservasset quasi Sodoma fuissemus & quasi gomorrha similes essemus* i. e. Jerosolymæ ruina comparāda foret excidio Sodo- F mæ & Gomorrhæ, quarum ædificia & cives labentibus Cęlo flammis cremati & absumpti fuerunt; nisi propitius Deus, reservatis ad generis nostri propagationem sanctæ sobolis reliquiis meritam pęnam mitigasset. *Quum veneritis ad videndam faciem meam & ad terenda atria mea &c*. Hæc & quæ sequuntur Deus ad populum proloquitur velut Actoris personam gerens, ut adversus eundem judicio contendere velle videatur. Quasi dicat. Agitedum, arguite me si quidem vos resipiscentes

v. 5. v. 6. Ibid. v. 7. Ibid. Ibid. Ibid. v. 8. v. 9. v. 10.

piſcentes & ſupplices à meo conſpectu uſquam repulerim, aut ſacrificia laudis & confeſſionis offerentes deſpexerim? atque velut hiſce potiora poſtulaverim cruenta holocauſta & cæſarum beſtiarum ſanguinem. *Nolite adjicere ut atria Sanctuarii mei teratis in victimis. Sacrificium abominabile eſt mihi.* Illud ajo quod mihi acceptiſſimum eſſe putatis, diſcite jam tandem, minime placere mihi, quin & abominabile eſſe. *Non manducabo fraudem nec incluſionem.* i. e. oblationes veſtras non ſuſcipiam quæſitas ex incluſione miſerorum, quos carcerum pedore & ærumnis conficere ſoletis. *Vota, hoſtias, ſed & ſolemnitates veſtras odi. Cumque expanderitis manus veſtras, avertam oculos meos à vobis.* Quaſi dicat. Et ſi forte malorum incumbentium pondere preſſi ſupplices manus ad me tetenderitis, meā pacem opemque expetituri ſupplicantibus utique avertam mentem, *quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt*, cruore ſcilicet infectæ Prophetarum atque Innocentum, quos immani ſcelere trucidaſtis illo nimirum, quem fudiſtis ſanguine, haud dubiis ſignatur notis myſterium ſacri illius ſanguinis, quem olim fuſuri eſtis. *Lavamini, & mundi eſtote.* Eluite inquit non corporis ſordes, ſed, qui animum deturpant, mores exuite, & cogitate me omnium actuum veſtrorum præſentem adeſſe teſtem. *Et ſi fuerint peccata veſtra ſicut Coccinum ſicut nix dealbabuntur.* Nempe lana murice tincta animum deſignat vitiis ſceleribuſque infectum. E' contrario nix nitoris & puritatis ſymbolū eſt. Dealbabuntur ſicut nix. quaſi dicat Peccatores hyſſopo miſericordiæ meæ aſperſi nivis candorem induent. *Quærite judicium & benefacite oppreſſis*, quos ſcilicet vos judices largitionibus & præmiis corrupti, ruinæ, qua oppreſſi ſunt, ſubdidiſtis. *Judicate pupillis, & defendite viduas.* Vindicate, inquit jura pupillorum, & Viduarum cauſas cognoſcite quarum quærelas audire hactenus piguit eo, quod nulla miſeris ſuppeterent munera, quæ vobis in ejuſmodi quæſtum intentis, offerrent. *Et venite cauſam iſtam inter nos diſceptemus.* quaſi dicat verumtamen ſi mutato ſenſu ſtatueritis poſthac judicia veſtra ad. recti legem exigere, atque Orphanorum & Viduarum, voces haudquaquam faſtidire *Tum verò accedite ad me, orate & petite & ego exaudiam vos dicit Dominus & bona terræ comedetis*, ſicut in lege Deus vobis promiſit. *Quod ſi nolueritis obedire, gladius devorabit vos* gladius nempe Babyloniorum. *Quomodo facta eſt meretrix Civitas fidelis quæ plena fuit judicio, & juſtitia pernoctavit in ea!* Propheta admirabundus ejuſmodi erumpit vocem. Mirabatur ſiquidem quo tandem maleficio factum fuiſſet, ut Civitas

v. 13. — Ibid. — v. 14. — v. 15. — Ibid. — v. 16. — v. 18. — v. 17. — Ibid. — v. 18. — v. 19. — v. 20. — v. 21.

A — B — C — D — E — F

[Syriac text]

A vitas pudica in scortum degenerasset. Civitas fidelis, Civitas judicii & justitiæ, qualis sub Davide fuerat, modo sub ultimis regibus sicariis, & homicidis referta esset. *Argentum tuum viluit* ex illorum utique nequitia qui falsato typo illud depravarunt. *Tabernarii tui miscent aquam. Principes tui perversi & socii furum*, illorum utique, qui monetam adulterant & aqua vinum diluunt. *Et festinant exigere fœnus*. i. e. assectantur B turpes quæstus, & instant, & urgent, ut sibi aliquid reddatur ab illis, quibus nihil dederunt. *Vindicabor de hostibus meis, & ulciscar de inimicis meis*. i. e. à principibus hostibus meis pęnas acceptarum injuriarum reposcam; nec impunitos dimittā Inimicos meos, Caupones utique iniquorum principum partiarios. *Et convertam manum meam super te*: alias à te repetam pænas præter calamitates, quæ C domos Joakim & Jochoniæ afflixere. *Et excoquam omnes perduelles tuos*, bello siquidem victi victoribus servire cogentur, qui cum pace fruerertur, me monentem attendere noluerunt. Et auferā omnes iniquos tuos: omnes, inquit, in miseram servitutem traham, nemine excepto: nam etsì sub prædictis duobus regibus decretam populi deportationem executurus, tenues reliquias missas fecerim, jam nullas volo. *Et restituam Judices tuos sicut fuerunt à diebus antiquis*. i. e. quales ex-D titere regnante Davide. *Sion in judicio redimetur*: in illo scilicet judicio, in quo peccata Babiloniorum vindicabuntur. Sive postquam Judæi definitum divino judicio servitutis tempus absolverint. *Et captivitas ejus in justitia*. Captivique Sion dimittentur ob justitiam & merita Danielis & Sociorum nec nō Zorobabelis aliorumque Justorum. *Confundentur in Simulacris, quæ concupiverant*, pro-E prio experimento docti illa nec sibi laborantibus succurrere nec libertatem restituere valuisse. *Quoniam sicut Terebinthus defluentibus foliis*. Comperient nimirum se met omni ope destitutos, & quovis præsidio nudatos, velut arbores cum frondes æstu torrente decusserunt. *Et quasi hortus absque aqua, cum vapor æstivi solis exurit terrā*. Eritque fortitudo eorum adinstar stuppę Fortitudinē appellat per-F versam eorundem voluntatem, & in ipsa perversitate obduratam. *Et opera eorum adinstar scintillarum*, quæ cum stuppam invaserint, necesse est ambo confestim deflagrare & in cineres abire.

v. 22. Ibid. v. 23. Ibid. v. 24. v. 25. Ibid. v. 26. v. 27. Ibid. v. 29. v. 30. Ibid. v. 31.

[Syriac text]

CAP. II. v. 2.

Erit mons domus Domini preparatus in vertice montium. Montem in vertice montium dicit locum, in quem Isaac adductus, & ibidem continuo jugulandus, integer tamen & incolumis inde reductus fuit. Hunc montem

tem quem sequiore ætate David ab Aran Jebusæo emit, nos hodie Gogoltham appellamus. In eodem loco, sublatis aritypicis verum altare fixum est lignum Crucis, super quo vera victima immolata fuit. (v. 2.) *Et excelsior collibus*. Vaticinatur Crucem exaltandam fore super omnia Gentium numina. (v. 3.) *Et venient Gentes multæ & quærent Dominum* eundem utique adoraturæ; quod etiam prędixerat Jacob illis verbis. (Gen. 49. 10) *Ipsum expectabunt Gentes*. (Esaia. 2. 4.) *Et gladios suos conflabunt in vomeres*. In summa nimirum securitate, ac tranquillitate constituti, arma bellica in rustica instrumenta mutabunt. (v. 5.) *Venite ambulemus in lumine Domini*. i. e. in lege Domini. (v. 6.) *Projecisti enim domum Iacob. Quia repleti sũt ut olim* i. e. pleni sunt iniquitatis, & doli; tales sunt nepotes, quales fuere proavi illorum in Ægypto, vel loquitur de Israelitis Samariæ cum Assyrii eorum terras invasere, & natale solum deserere eosdem compulerunt. (Ibid.) *Et auguria observant sicut philisthiim*, ille utique populus, cui præceptum fuerat. (Deut. 16. 10.) *Non inveniatur in te qui observet somnia & auguria*. (Esaia. 2. 10.) *Ingredimini in terram, & abscondimini fossa humo*. Mortem futura servitute potiorem fore significat. (v. 11.) *Et exaltabitur Dominus solus* patefacta Deorum inanium imbecillitate & impotentia. Nec enim peccatores Divinæ vindictæ subducere poterunt aut ejusdem impetũ retardare. (v. 13.) *Exaltabitur inquit Dominus super omnes quercus Basan*, quarum robore freti impii homines superbè sese efferebant, comparat Propheta vana gentium simulacra Cedris & Quercubus, Turribus & similibus rebus ingentem pręferentibus speciem, eaque ocyus dissipanda prædicit; homines quippe ejusmodi superstitione occupatos tandem proprio experimento deprehensuros nullum habere numen Deos, quos hactenus coluere, talpas scilicet & vespertiliones, nec enim ullam opem afferre potuisse. (v. 22.) *Quiescite ab homine cujus spiritus in naribus ejus*. Superborum hominũ arrogantiam perstringit, quibus tamen ex levi flatu naribus hausto vitam constare planum est.

[illegible]

CAP. III. (v. 1.) ECCE *Dominus auferet a Jerusalẽ auxiliatorẽ & auxiliatricem*. i. e. Viros promiscue & feminas potentiores. (Ibid.) *Fulcientem in pane, & fulcientẽ in aqua*. Fulcientem inquit rempublicam labentem subministrando esurientibus victum, & potum sitiẽtibus, cum sublato commeatu, & exhaustis cisternis à diuturna obsidione, cæperit fame sitique civitas laborare. (v. 2. 3.) *Et auferet Iudicem & Quinquagenarium, & senem, & honorabilem vultu*. Hos scilicet ordines statuerat Moses, (Exod. 21. 22.) *populique Rectores in Tribunos, Centuriones, Penticontarchas, & Decuriones distinxerat qui causas audirent & refer-*

[illegible]

[illegible]

referrent. Ipsos modo propheta reprehendit, suaque dignitate dejiciẽdos minatur, eo quod turpes quæstus affectarẽtur, & muneribus corrupti justitiam proderent. *Et cõstituam pueros Principes eorum, & derisores dominabuntur eis, & pueri litigabunt contra Senes: simulatio vultus eorum arguit eos*. Significat justo Dei judicio factum iri ut qui proprii arbitrii potestate abusi cõstitutos ordines confuderant, illorum vicissim politia turbetur, ipsis etiã invitis. *Et nubem gloriæ ejus ignominia affecerunt*. Innuit ignominiam, qua antiqui Israelitæ illam priorem nubem affecerunt, cum vitulum sub ea conflarunt: sive recentiorum perstringit impietatem qui Tabernaculum Domini in Silo antea fixum, & postmodum in Salomonicum templum illatum simili cum dedecore & contemptu tractaverant, inductis in domum Domini Deorum inanium simulacris. *Dicite Justo, bene est. Propter hoc fructus operum suorũ comedent*, illi scilicet qui nubem gloriæ ejus ignominiose habuerũt. Justum dicit vel Deũ, vel Prophetam, sive Justos in medio eorum conversantes. *Præsides populi mei vindemiant eum*. i. e. Cum alter alteri, ut fit, in regimine succedant, nemo tamen populum non depeculatur & spoliat. *Et mulieres dominabuntur eis*. Vel præsidum uxores, vel feminæ divinatrices, quæ vana illa superstitione vulgi animos oppresserant. *Popule meus, qui tibi bona nunciant, ipsi te decipiunt*. Tangit Sacerdotes impios religionis desertores, vel Prophetas mendaces. *Et viam semitarum tuarum perturbaverunt*. Tramites te ad Deum ducentes confuderunt, falsa dogmata disseminando. *Dominus intrabit in judicium cum Senioribus*. Sacerdotibus, & Prophetis, qui vineam Domini succenderunt. *Quare nocuistis populo meo*? Quasi dicat non solum vitia concipitis ipsi, sed & in alios infunditis, plusque exemplo quam peccato nocuistis. *Et vultus pauperum confudistis*. Egentes & inopes cum ignominia & dedecore repulistis, & conturbastis: causa ea una fuit, quia nulla vobis attulere munera, nec susceptas ex voto stipes contulerunt. *Humiliabit Dominus verticem filiarum Sion*, probrosæ servitutis ignominia. *Auferet Dominus Cincinnos earum &c.* omni cultu ornatuque nudabit cum advenerit dies, qua illarum superbiam deprimere instituit. *Exuet monilibus, Bysso, &* [illegible] i. e. stolis seu vestibus ad imos pedes demissis. *Quamobrem pro suavi odore, balteis, ac Theristris operientur cilicio, & saccis; imponent capitibus suis* [illegible] i. e. vittas, quibus viduæ in luctu caput obnubere solent. *Et sedebunt in luctu fortes portarum ejus*, viri doctrina opibus potentia præstantes.

v. 4. — v. 8. — v. 10. — v. 12. — Ibid. — v. 14. — v. 15. — Ibid. — v. 17. — v. 18. — v. 19. — v. 24. — v. 26.

CAP. IV. v. 1. ET *apprehendent septem mulieres virum unũ.* A Quoniam feminę, quibus superbiebant, viris viduabuntur, septenæ mulieres uni viro nubere malent, quam in tanta temporum acerbitate, viduitatis & solitudinis mala sustinere. Magnam itaque & communem calamitatem solymitarum significat, ut inde manifestiorem faciat futuram Messiæ tempore, omnium gentium atque populorum felicitatem. v. 3. *Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion & Jerusalem, sanctus vocabitur* i. e. ipsa B Jerusalem præteritis casibus superstes justitiæ Ibid. civitas appellabitur *& omnis scriptus in ea erit ad vitam.* Non erit in ea senex, qui non impleat v. 4. dies suos. *Et abluet Dominus sordes filiarum Sion,* quas ex profano ornatu contraxerunt. Ibid. *Et sanguinẽ expellet de medio ejus* Prophetarum atque Innocentum interfectorum cruorem deterget, *In spiritu judicii* ea æquitate, quam in exercendis judiciis priores po- C v. 5. puli Judices tenere solebant. *Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion nubem.* Reportabit in montẽ Sion Tabernaculum, quod inde migrasse visum fuit Ezechieli curru vectum Cherubico, istud porro invisibili præsentia locum obumbrabit quemadmodum nubes manifesta & aspectabilis populum in de- v. 6. serto tegebat. *Et erit in umbraculum ab æstu.* Æstum dicit hostem sicunde ingruerit; simulque prædicit Tabernaculum fore perpetuum D populo perfugium. Hæc Domini adventu impleta sunt.

[illegible]

CAP. V. v. 1. HYmnum *cantabo dilecto meo,* quem vineam suam ipsi canere, justum fuit, populũ ajo suum. Ibid. *Vinea facta est dilecto meo.* Deo. *In terra pingui,* fluente lacte & melle. *Et excoluit eam.* inopiam ejus beneficiis sublevando, & justa severitate castigando mores. E Ibid. *Sepivit eam.* Lege communivit. *Et plantavit in illa surculos generosæ vitis* constituit Sacerdotes Ibid. justos, & Nazareos. *Ædificavit turrim in medio ejus.* Judicum & Regum gubernationem Ibid. instituit. *Torcular item fecit in ea.* Sacerdotiũ Ibid. & Sacrificia. *Expectavit ut faceret uvas* bona Ibid. scilicet opera, *at illa contra siliquas produxit.* v. 3. Mala facta pro benefactis retulit. *Et nunc viri* v. 4. *Juda & habitatores Jerusalem. Quid est quod debui facere vineæ meæ & non feci?* Viros Ju- F da & præcipuè Solymitas alloquitur propheta, imo Deus per prophetam citans utrosque suorum dictorum testes. *Propter hoc subvertam turrim ejus & erit in direptionem, suffodiam sepem ejus & erit in conculcationem.* Quandoquidem populus iste à justitia & judiciis deflexit cor suum, turrim, quam edificavi diruam, imperium, quod dedi auferam, *eritque in di-* v. 5. *reptionem* victus captusque serviet. *Suffodiam sepem ejus, & erit in conculcationem.* Legem, quæ

[illegible]

[illegible]

A quæ illam hactenus ornavit & sepsit, solvam. *& erit in conculcationem*: suas quas perdite amaverat, delicias sibi graves & noxias sentiet. *Et ponam illam desertam & non putabitur, nec arabitur*. Horrida & inculta squalebit: hoc scilicet malum ipsa sibi optavit. *Et ascendent in ea vepres & spinæ*, peccata scilicet multiplicabuntur, & repudiatæ legis transgressiones. *Nec in posterum arabitur neque putabitur*. Nec porrò ea qua solebam cura re- B rum ejus satagere pergam. *Et præcipiam nubibus ne mittant super eam imbrem*. Prophetis inhibebo, ne ipsis divina responsa referant. Pluviam si quidem mystice appellat prophetiam, & divinæ voluntatis scientiam. Nubium proinde vocabulo prophetas aptè designat qui acceptum Cœlo imbrem nobis refuderunt. *Concrescat, ut pluvia doctrina mea*. Item juxta illud, *Et plui super unam Civita-* C *tem, & super alteram non pluam. Et congregabuntur duæ tresque Civitates ad unam Civitatem ut bibant aquam, & non satiabuntur*. i. e. Ibunt Civitates altera ad alteram ad quærendu sermonem Domini & non invenient. *Væ qui conjungunt domum ad domum*. Locupletes & potentiores objurgat, qui pauperum domos expilasse minime contenti, ipsas etiã ædes occupare cogitabant suisque ædibus adjungere. *Et agrum agro miscent* alterum alte- D ro continuant, *ut obtineant locum & habitent soli in medio terræ*, quasi dicat. Numquid loca soli occupabitis omnia, etiam quæcumque latè patent citra & ultra, citima, extima. *Auditum est in auribus Domini*? Venerunt ad aures Domini pauperum gemitus, quorum bona direpta sunt, proptereaque contra vos suspirant. *Væ qui preoccupant diẽ, ad sectandam ebrietatem, & ultra vesperam moras trahunt in noctem, ut æstuent vino*. Vo- E luptarios taxat, qui abjecta divinorum operum commentatione, cantando, potando dies totos exigere solebant, ergo subdit, *& ad opera Dei non respiciunt*, calamitates à Deo immissas non considerant. *Propterea dilatavit Infernus animam suam*. Ut fame sitique confectos absorbeat, *& aperuit os suum absque termino*. Assyriorum populus, *& ad eum descendent gloriosi*. Tribus Ruben, & Gad, di- F midiaque tribus Manasse. *Et exaltabitur Deus fortis & sanctificabitur in justitia*. In justo judicio in quo disceptabitur causa pauperum oppressorum contra opprimentes eos, & direpti a diripientibus vendicabuntur. *Et agni pascentur in propriis pascuis*. i. e. possessionem, de qua dejecti fuerant repetent quicumque à præterita clade superaverint. *Et diruta iterumque instaurata comedent advenæ*. Prædia, domosque ab hoste vastata & eversa, atque postmodum restituta inopes inquilini, non

v. 6. — Ibid. — Ibid. — Deut. 32.2. — Amos. 4.7. — v. 8. — v. 9. — v. 11. — v. 14. — v. 16. — v. 17.

v. 18. non secus ac propria possidebunt. *Væ qui producunt peccata sua ad modum longi funis, & sicut vinculum plaustri delictum suum.* Peccantibus pertinaciam objicit, indeque male ominatur, quippe qui peccandi consuetudinem protrahebant velut porrectum in plano funem, cujus jactum cernas non ita finem; adeo illi nec modum nec finem suis flagitiis aliquando tandem facturi videbātur, annulo similes, quo plaustra muniri solent, cujus

v. 19. terminum frustra quæras. *Et dicunt approperet cito Dominus opera sua, ut videamus accedat & veniat cogitatio sancti Israel, & cognoscamus eam.* Quod Sanctus mente repositum hactenus occuluit jam nunc pandat, quāque cogitavit plagam hic jam infligat, luculentam tamen sic, ut intellectus detur audientibus. Hujus loci sensus idem est qui illius

Amos.5.18. *Væ desiderantibus diem Domini. Væ qui dicunt*

v. 20. *bonum malum.* In eos invehitur qui vaticinia prophetarum fabulis malitiosè confictis infirmare & infringere conabantur. Simul insurgit in Judices populi, qui pervertebant judicia dicentes bonum malum, ac tenebras lucem. Et quoniam continuis litigantium largitionibus Judices auxerant opes, simul auxere vitia & incessit libido potandi & crapula. Ideo subdit.

v. 22. *Væ qui potentes sunt ad bibendum vinum.*

v. 23. *Et nocentem pro suis muneribus absolvunt, & innocentem condemnant:* nimirū justitiam quę lux est, extinguunt, ejusque decreta ad partes tenebrarum inflectunt, judicium pervertētibus ebrietate, & avaritia.

v. 24. *Propter hoc sicut devorat stipulam lingua ardentis ignis, sic invadentibus flammis consumentur. Et radix eorum erit quasi vapor & germen eorum quasi pulvis paleæ æstivæ ascendet.* Propheta vaticinatur, eos ob talia crimina velut stipulas ardenti injectas rogo, ab Assyrio Rege Teglathphalasar absumptum iri. Subdit itaque.

v. 26. *Et levabit signum in Nationibus:* quo excitatus Rex Assyriorum adveniet, & populum peccatorem in servitutem abducet. Porrò milites ejus.

v. 27. *Non defatigabuntur neque offendent: non solvent cingulum lumborum suorum, neque corrigia calceamentorum ipsorū rumpetur.* Ista Deus disertè distincteque retexit, eademque ad effectum perducturum se interminatur, ut impios Israelitas acrius incessat: iisdemque talia audientes, & mox contuentes, maximopere confunderentur, cum scilicet viderent Assyrijs, quibus servire cogebantur, ea ipsa beneficia collata fuisse, quæ ipsi singulari Dei munere consecuti fuerant in deserto, quando nec vestes sibi à longo usu deteri nec calceamenta rumpi mirabātur.

v. 29. *Rugitus eorum quasi Leonis frementis.*

v. 30. *Et tenentis prædam Rugiet super eos, quasi rugitus maris, & Lux obtenebrabitur in* cali-

[illegible]

A *caligine eorum*. Fortasse prima, & ultima ad Deum referuntur, ut intelligatur, idem fremere, tenere prædam, & inducere tenebras, qui talia præstitit usus opera gentium, quæ Judæos postea invaserunt.

CAP. VI. v. 1.

I*N anno, quo mortuus est Ozias Rex*. Resumit hoc loco propheta suorum vaticiniorum narrationem eamque à casu Regis Ozię repetit, qui adolere incensum ausus est, B cum id sibi nec permissum nec licitum esse minime ignoraret; Lex enim diserte filiis Aaron sacrificiorum immolationem seposuit, & cætera sanctuarii officia oneraque Levitis discrevit, Regem itaque contra legis interdictum sacris sese immiscentem increpuit repulitque sacerdos Azarias: non est, ajebat, locus iste tuus o Rex. Sacerdotum ergo officium fuit Reges commonere, ut intra fines C à lege præscriptos se continerent. Et curare ut Tribus decimas penderent, Deoque dona ferentes statas cęremonias observaret. Cæterum Esaias comperto nefario Regis ausu dicitur incredibili dolore affectus saccū induisse, nec antea deposuisse, quam à Deo audiret: Age solve saccum à lumbis tuis. Id porro fiebat, ut propheta lugubrē illum amictum deponendo Ethiopis & Egyptiis aliquod futurorum prēsagiū prēberet quale filiis Israel præ- D stiterat illum assumendo. Postquam itaque Rex lepra coopertus est, perinde ac si ea totum Orbem infecisset, propheticæ visiones usque ad ejusdem obitum cessarunt. *Anno quo mortuus est Ozias vidi Dominū sedentem super solium excelsum*. (Ibid.) Quoniam, ut dictum est, per annos octo supra triginta visiones Prophetarum Oziæ sacrilego ausu, velut interposito sipario occultatæ fuerant. Cum enim per qua- E tuordecim annos regnū laudabiliter administrasset, mutatus sacrificandi potestatē superbè sibi arrogare tentavit, cumque sacerdoti contradicenti nihilominus resisteret, elephātiaca ut supra tactum est, lue in vestigio correptus est. Quo Regis infortunio vehementer contristatus Esaias, in cinere jacuisse dicitur usque ad ejusdē decessum. Ozia itaque è vivis erepto, Deus pium sacerdotum Zelū remuneraturus, qui profanum Regem objurgare F & repellere non dubitaverant, eosdēque præterito casu mæstos recreaturus lætissimā hanc in templo visionem Prophetæ exhibuit. *Ambitus limborum ejus implebat templum*. (Ibid.) In hac augusta clarissimaque specie se Deus Prophetæ conspiciendum offerebat velut accommodatissima tempori quando interpolata spatio annorum fere triginta octo populi lætitia, & sacrorum religio Oziæ obitu revixisse videbantur. *Seraphim stabant super illud*. (v. 2.) Solii latera tegentes, atque summa obumbrantes.

Dua-

v. 2. *Duabus aliis tegebant facies suas*, ut appareret, illos Divini solij non modo cõtuitum sed nec accessum sustinere, quo audaciã Oziæ damnare visi sunt, qui Tabernaculi adyta invaserat. Sanctus interea ter inclamitãt, ut augustæ Trinitatis mysterium prædicẽnt. v. 4. *Et domus impleta est fumo*. Seraphim clamant, & domus impletur majestate gloriæ Domini, hoc scilicet olim contigerat eo die, quo nubis illapsu & obumbratione idem templum consecratum fuerat. v. 5. *Væ mihi quia vir ego sum pollutus labiis*, at non etiam mente vel animo, sed supremis solummodo labjis. Ibid. *Et in medio populi polluta labia habentis ego habito*: Inter homines versari cogor, qui ea quam ipse patior, immunditia infecti sunt. Ibid. *Et Regem Dominum viderunt oculi mei*, quod quidem immerito mihi concessum est. v. 6. *Et accedens Angelus forcipe ferrea tulit prunam*, & v. 7. *admovit ori meo dicens*: *Ecce tetigi labia tua*. Dum Angelus ferrea forcipe altare contingit, Oziæ sacrilegum ausum redarguit. Rursus docet delictorum expiationem non aliunde quam à Divina Clementia esse petendam. Postremum Angeli in ea functione processus juxta arcanum sensum Emanuelem adumbravit, qui corpore ex nobis assumpto apprehensus est, quando eidem unitus fuit. Eadem pruna labiis applicata prophetæ qui utique omnium nostrum personam gerebat, ejus peccatum, & immunditiam sustulit.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

[illegible]

[illegible]

S. Jacob. Doct. in ser. de Esaia.

Quia Ozia peccãte, tacuerat nec reprehenderat errantẽ, dixit, factum dolens: immunda quoque esse labia sua: hæc dicebat & pulchritudinẽ pœnitentiæ intuebatur: descendit miseratio Dei, peccatorem cœlesti revelatione expiatura. Extemplo prunã forcipe apprehendit Seraphim, ipsique porrexit. Sacramentum scilicet hoc erat corporis filii Dei. Exhibita est Prophetæ species rei in terris gerendæ, quomodo videlicet, & per quem oritura esset Dei benignitas, omnes mundatu-

datura peccatores. Ecce ait hæc pruna tuo applicatur ori, ut auferatur iniquitas tua, tibique tua dimittantur peccata. Margaritam super altare hic positam figurat illa pruna, quam Seraphim Esaiæ dedit. ignea manu flammeam forcipem apprehendit, & prunam mysteriorum de mensa sustulit. Viditque propheta plenam imaginem futurorum, quomodo, cujusve opera peccatum Mundi foret expiandum. Non illam Seraphim manu tenuit, ne ureretur, nec propheta suo illam ore sustulit, ne periret. Carbonem gloriosum nec ille tetigit, nec iste manducavit: Quia incorporeus erat non tenebatur, nec comedebatur. At quia idem corporatus apparuit, ideo nunc manducatur de mensa Divinitatis.

[illegible]

Anonymi. Pruna, quam vidit Esaias, cujusnam rei typum expressit? Futuram Propheta Dei manifestationem mente prævidit, suaque sibi cogitatione repræsentavit, Divinam scilicet Unigeniti Verbi naturam, ignem illum vivum & à materia secretum. Quod autem forcipe Carbo ardens apprehenditur, significat Deum verbum post suam cum corpore unionem apprehendi & percipi. Et quod idē prophetæ labiis admotus fuit, id nimirū est, quod Deus Verbum naturæ unitus fuit nostræ, & factus est cibus nostras sanctificans animas. Altare vero futurum aliud altare designat, super quo mysterium sancti Corporis & Sanguinis à Sacerdotibus peragitur, Seraphim ergo Sacerdotis figura fuit sacrum facientis.

A [illegible] B [illegible] C [illegible] D [illegible]

v. 8. *Et audivi vocem dicentis: quem mittam?* Ferunt Esaiam antehac accersitum, ut Regem adiret, & commoneret, ancipitem molestamque legationem fuisse deprecatum: propterea que, cum ad præsentem visionem vocatus fuisset iterum ad simile officium allegandus, ipsi simul potestatem optionemque fuisse permissam; & si quidem ipsi placuiset, legationem obiret, sin minus, recusaret. *Ibid.* *Et quis ibit nobis? Et dixi ecce ego: mitte me!* adeo qui unum hominē reprehendere dudum noluerat, idem nunc populum universum arguere & quantalibet verborum acerbitate incessere adeo non recusat, ut etiā Deo nec tum mandanti nec vocanti, se tamen ad ejusmodi onus ferendum, offerat paratissimum. *v. 9.* *Vade & dices populo huic. Audientes audietis & non intelligetis, & vidētes videbitis, & non cognoscetis.* Propheta Judæos ad pœnitentiam excitare pergit, quam ipsis suadere nititur tum ex tristibus præsagiis dissipatisque per illorū terras rumoribus, vicinam captivitatem aliasque calamitates portendētibus, tum præcipue ex gravissimis quæ illi eodem tempore patiebantur malis, adeo ut nec alta speculatione nec subtili argumentatione indigerent, oculis quippe subjectas habebant agendæ pœnitentiæ rationes & causas, aliasque etiam benè multas accipiebant ex fama & auditu, nec tamen minus certas & indubitabiles, quam si suis ipsimet oculis illas usurparent. Cæterum quid cedo, dictū fuerat à Propheta, quod eorum intelligentiā supe-

ſuperaret, aut ad eorum captum accomodatum non eſſet, ut audientes, audita non caperent. Præterea cum agrorum proventus in præſenti quotidie imminui atque deficere, reſque ſuas peſſum ire cernerent; qui fiebat? ut videntes, ignorarent tamen quę videbant. *Aures ſuas aggravavit & oculos ſuos oblinivit pice.* Non ab alio malum iſtuc paſſus, ſed ipſe ſibi populus conſcivit. *Semen ſanctum, & ſancta ſatio illius.* Scilicet propter Abrahã, vel ex meritis hominum juſtorum inter Judæos agentiũ, ſive ex dignitate & ſumma ſanctitate divini illius Filii qui adhuc occultus ejuſdẽ populi juſtorum ſucceſſione propagabatur.

v. 10 · v. 13.

CAP. VII. v. 1.

Ascendit Raſen Rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ Rex Iſrael in Jeruſalem. Uterque regi Achaz conjunctis armis bellum intulerat; re tamen infecta inde convaſare atque recedere coacti ſunt, Aſſyrii regis adventu exterriti. *Et dictum eſt domui David. Sociata eſt Syria cum Ephraim &c. Et dixit Dominus ad Eſaiam: Egredere in occurſum Achaz tu, & Sariaſub filius tuus. Et dices ad eum. Noli timere, neque pavitet cor tuum duas iſtas caudas titionum;* Iſta Judæis renunciare propheta jubebatur, quando domus David, & quę ipſi adhæſerant tribus, intellecta duorum regum Syriæ & Samariæ confœderatione, atque eorundem de oppugnanda urbe Jeruſalem, conſilio vehementer trepidare cœperunt & velut arbor contrarijs agitata ventis fluctuare, dubii cui malo cederent. Tum vero ad Eſaiam Dominus dixit *egredere &c.* At enim verò quæ per hanc occaſionem Eſaiæ dicta fuere adeo eximia atque admiranda ſunt ut nil ſimile uſquam ullus prophetarum audiviſſe legatur. Caudas porrò reges Syriæ & Samarię appellat, perſtringens utique amborum inſaniam, quod cum Univerſi partes eſſent ultimę, atque adeo caudæ caput rerum Deum inceſſerent, armiſque de principatu cum illo contenderent. Titiones pariter eoſdem vocat: coctis quippe lignis ſimiles ambo Deum, qui ignis conſumens eſt, invadere, & profligare cogitabãt. *Quia caput Syriæ Damaſcus.* Syriacarum civitatum mater eſt Damaſcus, *& Ephraimiticarum Samaria: & poſt ſexaginta quinque annos diſpergetur Ephraim ne ſit populus,* a patrio ſolo pulſus, extorris, exul Aſſyriis ſerviet, *& dixit ad Achaz; pete tibi ſignum à Domino.* Poſtula inquit tibi ſignum, ſimul aſſigna locum, utrumque, quale quale potiſſimum velis. *Numquid parum eſt vobis præbere laborem homini; quia etiam laborem præbetis Deo meo?* Adeo, nec ſatis eſt vobis tantum negocii prophetis exhibere ut in Dominum Prophetarum inſurgere velitis?

v. 2. · v. 3. · v. 4. · v. 8. · Ibid. · v. 10. · v. 11 · v. 13.

Nunc

A Nunc vero ut Deo in me loqueti molesti esse desinatis. *Ecce Virgo concipiet & pariet filiũ; & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Virgo, inquit, concipiet, etsi cum ipsius vocabulo, & natura pugnare ista videantur, nẽpe si sit illa Virgo, quomodo uterum gerat? si gerat uterum, quomodo virgo sit? atque adeò quisnã istud affirmanti aurem commodet aut præstet fidem? *Dominus ipse dabit vobis signum.* Atqui cum dederit, tu Rex modum ne quæras, nil enim Deo difficile: quidquid voluit B peractum est. Porrò *Emmanuel* interpretamur nobiscum Deus. *Butyrum & mel comedet* significat magnifica & ineffabilia dona à Deo Verbo per suam incarnationem naturæ humanæ communicata, vel Dei legem, quam ipse Christus dixit suum esse cibum, vel Divina charismata animabus justis promissa juxta illud Esaiæ *Ite emite, & comedite absque argento, & sine commutatione vinum & lac*, quę C proinde negat Job homini hypocritæ concedenda. *Non lætabitur in divisione fluminum ac torrentium mellis & butyri. Antequam sciat puer ille reprobare malum &c.* Quasi dicat verumtamen priusquam puer ille nascatur, atque procedente ætate discat boni malique discrimina, relinquetur terra, de qua in præsenti estis soliciti. Quod quidem mox accidit, excedentibus ab Judæorum ditione D duobus prædictis Regibus, nihilominus propheta hoc loco præcipuè de filio Mariæ loquitur, prædicitque Judęorum gentem desertum iri antequam ille annos attingat, quibus mali bonique differentiam pueri internoscere consueverunt. Cæterum si Judęi Evangelio nostro non credunt, Romanorum commentarios evolvant, ab illis utique discent eo anno, quo natus est Dominus, ipsorum Rempublicam à Deo derelictam jam fuisse, E & Judæos à Romanis subactos etiã capitationi eodem tempore suppositos fuisse. *Et adsibilabit Dominus Muscis, quæ sunt in extremitatibus fluminũ Ægypti & Vespis, quæ sunt in terra Assur, & venient, & requiescent in vallibus Bathot.* Egyptios appellat Muscas, Vespas Assyrios, qui duce Taglathphalasare Israelitarum terras, invaserunt & vastarunt. *In die illa radet Dominus in novacula inebriata;* F Assyrium significat, quem ira Dei quasi rasorium cultrum jam tum acuere cęperat. *Terras quæ trans Jordanem sunt.* Tribum Ruben innuit & Israelitas cum ipsa fæderatos, & in eadem regione morantes. *In illa die nutriet homo vaccam boum & duas oves; & præ ubertate lactis comedet butyrum* Futuram post reditum abundantiam pręnunciat

v. 14.

v. 15.

inf. 55. 1.

Job. 20. 17.

v. 18.

v. 20.

v. 21.

CAP. VIII. v. 1. **S***Ume tibi volumen grande, & scribe in illo scriptura hominis ad accelerandā captivitatem, ad solicitandam prædam* q. d. Vide ut literas luculento elegantique charactere pingas, atque adeo lectu minimè difficiles nec oculorum aciem fugientes, hominis idcirco scriptura utere cuilibet homini nota. At enim vero si Emmanuelis nativitas tranquillitatis & publicæ quietis præsagium fuit, prædictum enim fuerat instante Virginis partu Mūdum alta pace fruiturum, Prophetissæ contra prægnatio vicinum bellū portendebat, indeque infanti nascituro inditum nomen, *Festina prædare, accelera captivitatem*; latum itaque interest inter utrumque discrimen, tum, in modo cōceptionis, tum in indicatione signi. In conceptione quidem, illum namque Virgo edidit, hunc prophetæ uxor: in indicatione vero, eo, quod subdit scriptura. v. 4. *Quia antequā sciat puer vocare patrem aut matrē &c.* i. e. priusquam filius Esaiæ eam ætatem attingat, qua pueri assuescunt balbutire, atque titubante lingua vocare parentes, veniet Taglathphalasar, & Rasen Damasci regem interficiet & Samariæ habitatores captivos abducet. Quod quidem non multo post regnante Phacee accidit. v. 6. *Quia contempsit populus iste aquas Siloe, quæ fluunt cum silentio &c.* innuit suave moderatumque Davidicæ domus imperium, quod tamen grave, nec tolerabile visum decem tribubus; sævam ergo Assyriorum dominationē illis Propheta comminatur, qui suavem, & æquam repulerant. v. 7. *Adducet Dominus aquas multas.* Reges Assyrios designat Teglathphalasarem, Salmanasarem, & Sennacheribum, atque ipsos, & eorum milites aquis comparat tum propter multitudinem, tum quia regiones habitabant irriguas. *Adducet, inquit, super omnes fontes illorum.* i. e. Assyriorum copias in terras Israelitarum immittet, omnemque longè lateque regionem subigent & depopulabuntur agros & oppida fontes quoque potando siccabunt. Porro fontium vocabulo puteos etiam, & quęvis aquę dulcis conceptacula Propheta comprehendit. v. 8. *Inundabit & transibit usque ad collum.* Assyrius Judæa subacta ipsum Regni caput Jerosolymam petet & premet. *Et erit celsitudo alarum ejus implens omnem latitudinem terræ tuæ o Emmanuel*, i. e. universam ditionem tribus Juda pervadet & copiarum multitudine obruet duce Sennacheribo. v. 10. *Commovemini populi, & conteramini: dissipabitur consilium, quod iniistis*, cujus imprudentiam vobis exitus declarabit. *Loquimini verbum, & non fiet* i. e. quid facto opus sit decernite, decreta tamen futilia nec ullum effectum habitura, illa quippe subvertet Emmanuel terrę Dominus & custos nostræ. v. 11. *Sic dicit Dominus ad me*

quasi

[illegible]

A *quasi apprehendens manum meam, ut avertat me, ne ambulem in via populi hujus.* Spectant ista tribũ Juda, quã proinde promittit Deus se ab impiorum Israelitarum moribus avocaturum, nec commissurum ut eorum vestigiis insistant. *Dominum fortem sanctum dicite: & ipse erit vobis in Sanctuariũ.* i. e. In domum refugii & auxiliator o domus Juda. *Erit autem in lapidem allisionis, & in silicem offensionis ambabus domibus Israel.* i. e. Omnibus Israelitis, & plerisque Judæorum, qui adventu & præsentia regis Rasen gestiebant. *Liga testimonium, & obsigna legem.* Quæ sum contestatus, usque adeo occulta maneant, quoad mea dicta res ipsa probet, & vaticiniorum veritatem exitus declaret. *Ego in doctrina mea præstolabor Dominum;* Ego vero in proposito & expectatione exitus prædictionum mearum interea permanebo. *Avertit Dominus faciem suam à domo Jacob.* Quam scilicet sceleribus vehementer exasperatus punire decrevit. *Ecce ego & filii mei, quos dedit mihi Dominus in signum.* At ego interim, quin & ambo filii mei, Domino istuc mandante, prostabimus in portentum & prodigiũ sic, ut in altero liberorum meorum velut in sua effigie expressus spectetur Virginis filius, qui adventu suo pacem Mundo reddet: Alter vero populo suo denunciet prestituti temporis finem post longas moras tandem aliquãdo venisse jamque prope imminere Assyriacam captivitatem; *Et cum dixerint ad vos quærite à Pythonibus & à divinis, qui ganniunt & rugiunt; non sunt populus Domini, qui mortuos de vivis interrogant.* Hinc porrò discant ad populum Dei se nullatenus pertinere. *Transibit per eam & exacerbabit eam* Deus terram populi sui. *Et esuriet, & cum esurierit maledicet regi suo & Deo suo* Indeque grassante fame maledictis onerabit regẽ suum, eo quod circumclusus & miserabiliter afflictus ab illis non est sublevatus *Et suspiciet sursum*, Populũ Juda resipiscentem designat idcirco subdit, *Non exagitabit mærentem.* Porrò Deus Tribum Juda in mærore & luctu jacentem aliis calamitatibus divexari minime patietur.

v. 11. — v. 13. — v. 14. — v. 16. — v. 17. — v. 18. — v. 19. — v. 21. — v. 22.

[illegible]

CAP. IX. v. 1.

F PRoperavit terra Zabulon, & terra Nephtalim. i. e. Habitatores terræ Zabulon, suis sedibus excedere, & aliò migrare compulsi, profectionẽ maturarunt; Similiter Tribus Nephtali, idcircò quia eandem causam habebat, vasa colligere festinavit. *Et potestas roborata est.* Crevit Assyriorum potentia & ãplificatum est imperium atque firmatum. Tempora indicat Taglatphalasaris qui decem tribuum captivitatem primus inchoavit, atque Salmanasaris, qui eam consumavit. *Via maris trans Jordanem,* non oram mariti- mam

mam designat sed Israelitarum terras, per quas a mediterraneis locis Mare petentibus patebat via, Tyrijsque & Sydoniis erãt confines: significat Propheta Israelitas ultra Jordanem habitantes cum universa Galilęa Gentium in alienas terras transmigraturos, quod quidem sub Salmanasare passi sunt, ut olim sub Taglathphalasare eorum gentiles loca trans Jordanem obtinentes. **v. 2.** *Populus, qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, & habitantibus in umbra mortis, lux orta est eis*. Hoc vaticinium in Domino completum est, qui in Galilæa, regione prædictis Tribubus attributa cępit promulgare salutis Evangeliũ suamque doctrinam miraculis & signis confirmare. **v. 3.** *Multiplicasti gentem, & non magnificasti lætitiam*. Israelitarum numerum auxisti, nec tamen Judæos majori lætitia affecisti. **v. 4.** *Lætati sunt coram te, sicut lætantur victores cum dividunt prædam*. Domus Juda lætata est casu & deportatione Israelitarum. **v. 5.** *Quia jugum servitutis eorũ confregisti*, filios Israel servituti addicendo, qui Judęorum libertati insidiabantur. *Sicut in die Madian*. Israelitas scilicet concidisti similiter atque Gedeon Madianitas olim attrivit. **v. 6.** *Quia omnis clamor exauditus est in commotione*. Judæis de Israelitarum captivitate sibi gratulantibus. *Omne vestimentum inquinatum sanguine*. Ipse populus Israelitarum proprio cruentus sanguine, *fuit in combustionem, & cibus ignis*: Assyrio ignis instar in Israelitas incumbente. **v. 7.** *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis*. Tametsi quæ hoc loco leguntur, nonnulla ad Ezechiam pertineant, sunt tamen multa, quæ in illum nullo modo quadrant, sed & illa ipsa quæ ad Ezechiam referri possent, juxta arcanum & mysticum sensum ad illius Dominum ex ejusdem stirpe nasciturum traducenda sunt. *Et vocatum est nomen ejus: Admirabilis*, In forma quippe hominis apparuit, qui verus Deus. *Consiliarius, Deus fortis sæculorum*. Testatur propheta filium natum datumque nobis Deum esse sæculorum, præsentis quidem uti ejusdem opificem, & rectorem cujus consilio huic mundo providetur, ut inconcussus eat, cujus & nos spiritu vivimus; futuri autem velut ejusdem regem, Judicem, & hæreditatem felicitatemque Sanctorum. *Princeps pacis*. Istud ad Ezechiam trahi posset attenta ejusdem mãsuetudine pacisque tuendæ studio. **v. 8.** *Multiplicabitur illius imperium*. Innuit annos Ezechiæ adjectos & producta Dei beneficio vitæ spatia. *Et pacis ejus non erit finis*, hoc Domini proprium est, & in eodem impletum. *Super solium David & super regnum ejus*. Sedebit. in throno David non in solio Achaz, ille enim justus & pius justè pieque regnum administravit; iste malus pessimè

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A mè in principatu se gessit. *Ut ordinet illud & stabiliat in judicio, & justitia.* Quod præstitit David ex æquo & justo concessa potestate usus. *Usque in sempiternum.* Loquitur more fausta apprecantium juxta illud. Vivat Dominus meus rex in sempiternum. *Zelus Domini fortis fecit hoc.* Hæc postrema si superiora ad Ezechiam referas, spectant philisthæos quibus dictum est. *Ne læteris philistæa omnis. Et dicunt* (*Ephraimitæ*) *lateres proijciamus*, *& dolemus lapides*, *succidamus sycomoros & Cedros plantemus.* Quorsum ista? nempe ut ædes extruant sibi amplas & magnificas. *Et devorabunt Israel toto ore.* Teglathphalasarem, & Socios innuit Ephraimitici regni eversores. *Et corroborabit Dominus tribulantes Rasen super eum*: quem dicebant Israelitæ suam spem & salutis suæ præsidium *& adhuc manus ejus extenta*: quandoquidem incitabit in illos Salmanasarem Teglathphalasaris comparem & socium. *Et populus non est reversus* vsque adeo donec percussus est: etiam altera vice a Salamanasare, a quo vastata est Samaria & incolæ in terras non suas migrare compulsi sunt. *Et disperdidit Dominus ex Israel caput & caudam*: Judices & magistratus. quos Deus ipsis præfecerat, & Prophetas mendaces, quos sibi ipsi invenerāt. *Beatum dicebant populum meum seducentes & submergentes eum.* Impios Sacerdotes taxat & pseudoprophetas qui populum vana religione & falsis prædictionibus circumveniebāt, suaque nequitia in Babylonicum carcerem postmodum tandem detruserunt. *Propter hoc super adolescentulis ejus non lætabitur Dominus*, *& pupillorum ejus non miserebitur.* Sed in potestatem hostium omnes venire permittet, à quibus juvenes necabuntur, impuberes pupilli perpetuæ servituti addicentur. *Quoniam omnes protervi*, *& improbi sunt.* Exceptis justis benè paucis, qui tamen populo impio permixti eadem etiam calamitate ruinaque oppressi sunt, de his ergo subdit *& convoluentur Electi fumo*, communi clade, universum populum pessundatura. *Succensum est peccatum sicut ignis.* Peccatores tamen sequetur & comprehendet vindex pœna in ira furoris Domini. *Et succendetur in ramis saltus*, saltum vocat promiscuum vulgus, ramos viros animi corporisve robore præstātes & juvenes strenuos bellatores.

(Margin: v. 7. — v. 8. — Inf. 14. 28. — B — v. 10 — v. 12. — C — v. 13. — v. 14. — v. 17. — E — v. 18. — F)

VÆ *scrutantibus scrutationes fraudulentas* qui Dei judicium detrectantes captionibus argutiisque litigantes implicant & morantur, *ut subvertant judicium pauperis*, iniquas sententias ferendo pauperum præsertim in causis. *Ut deprædentur judicium humilium populi mei.* Munera à litigantibus præcipuè tenujo-

(Margin: CAP. X. — v. 1. — v. 2.)

tenujoribus exigendo, judiciaque lucris prostituendo. *Quid facietis in die retributionis?* (v. 3.) quando domus Juda cogetur scelerum suorum pœnas solvere. Quid facietis inquam. *Ne curvetis genu subter vinctum & cadatis sub interfectos.* (v. 4.) Quasi dicat nihil facietis, sed Assyrii vos quasi vinctos, quibus omnis potestas vagandi adempta est, & quasi interfectos, quos vita reliquit pessimis despicatos modis habebunt & vinculis tenebrisque mancipabũt. *Væ Assyrio, ipse est virga furoris mei: Contra populum impium mittam illum & contra populũ iracundum mandabo illi.* (v. 5. v. 6.) Furoris sui virgam & baculum vocat Deus Assyriorum regem, ejus quippe opera & armis utebatur ad perdomandam populorum proterviam & insolentiam, judæorum porrò gentem populum impium & iracundum appellat: tales quippe judæi erant impii scilicet adversus Deũ, & in fratres suos iracundi & contumeliosi. *Et capiet captivitatẽ & rapiet prædam*, his nempe malis castiganda fuit Judæorum impudentia. Dicet Assyrius. *Ecce Charcamis*, quam non cepi æstimabitur mihi *ut Calano* quam expugnavi & dirui. (v. 9.) *Eritque mihi Emath* quę hucusque resistit, *ut Arphad* quę ultro portas aperuit: item *ut Damascus sic Samaria* tantique mihi erit Jerosolyma Dei sui præsidio & protectioni confidens, quanti duæ illæ civitates suis olim superbæ simulacris, quas nihilominus mei subegere majores. *Ergo sicut feci Samariæ, sic faciã Jerusalem*, (v. 11.) quæcumque à corona nostra & nostro imperio acta sunt contra Samariam, agam ego Sennacherib adversus Jerosolymam. *Deinde cum compleverit Dominus omnia opera sua in monte Sion*, Id est postquam Dominus Assyriorum ferro quasi fuste cæciderit omnes Judeæ urbes, illas quippe Rex Assyriorum Sennacheribus cepit & subjugavit, Solymitarum vero diripuit & vastavit agros, civibus ut in summo discrimine trepidantibus. *Visitabo super fructus cordis Regis Assur.* (v. 12.) i. e. Tum verò inquiram cogitationes Regis Assyriorum *& super gloriam altitudinis oculorum ejus.* At quæ sunt res, qui duces, quæ copiæ, unde illi tanta oris oculorumque contumacia atque insolẽs ostentatio? Ait enim. *Ecce principes mei simul reges sunt.* (v. 14.) *Quasi nidum omnium regum ditiones reperit manus mea*, orbem universum velut unius aviculæ nidum nullo negotio in meam redegi potestatem. *Et sicut congregantur ova ab ave relicta sic universam terram ego congregavi*. i. e. Omnes populos ad unum junxi jugum meoque parere imperio coegi. Nec in tanta Dynastarum regumque multitudine extitit, *qui attolleret pẽnam, & ganniret*: Sic omnes gẽtes subegi & diripui? Hæc quidẽ Assyrius cogitabat, ac de se superbè prædicabat Ejus tamen fastũ propheta retundit severa objur-

A objurgatione. At enim, inquit, nec securis, vel serra, aut virga gloriatur contra eum, qui securi secat, qui serram trahit aut virga cedit: quare nec teipsum insolenter efferre adversus eum tibi fas est, qui te ad istam fortunæ atque gloriæ altitudinem evexit ut dicas: meis ego viribus & sapientia populos à suis finibus avulsi, quove libuit transtuli; hæc tamen Rex ille gloriosus cogitabat, & garriebat, sed interim cædebat, secabat: Dei justitiam blasphemabat, exe-

B quebatur tamen. *Et suscitabit super eum dominus Deus fortis* ܫܘܛܐ i. e. *virgam juxta plagam Madian in monte Oreb*. Non eam intelligit cladem, qua Madianitæ à Gedeone attriti sunt, sed aliam ista antiquiorem, quã Mosis tempore ab eisdem Israelitis acceperunt in campis monti Oreb subjectis. *Et levabit baculum suum in via Ægypti*. Senna-

C cheribus Judæa digressus, Ægyptum invasit, eaque debellata, iterum in Judæam reversus est, dumque Jerosolymam expugnare cogitat, cæsis ab angelo copiis in Assyriam se recipere coactus est. *Et corrumpetur jugum à facie olei*. Oleum appellat ipsum regem Ezechiam sacro oleo inunctum; prædicitque Assyrios ab eodē profligandos. *Veniet in Anath, & transibit in Magron*, loca enumerat per quæ Sennacherib Jerosolymam cogitans, transi-

D turus erat. *Et apud Machmas reliquit vasa sua*. Sarcinas & impedimenta. *Transibit ad Vadū Gabaa locum diversorij nostri*. Persequitur iter Assyrii Jerosolymam contendentis, loca quædam amœniora & commodiora commemorans, in quibus castra metaturus erat. *Trepidavit Ramatha & Gabaa Saulis fugit*. Significat obvias quasque civitates Assyriorū irruptione exterritas alio migraturas. *Hinni voce tua filia Gallim*. fortasse ipsum Assyriorum

E exercitum intelligit, hinnientium hoc est epinicium canentium deque devictarum gentium populique Judaici captivitate sibi plaudentiū. *Attende Lais*, i. e. cogita sociarum urbium excidium. *Tuque Anathoth* esto sollicita ne quas vicinæ civitates passæ sunt calamitates te etiam involvant. *Elongavit se Medemena*, legatorum Assyriorum colloquiū non ferens. *Et habitatores Gubin confortati sunt*. Vel ipsā

F Sion designat de qua alibi dicitur. Cogitabunt conclusionem super vinctum in Guba, aut aliud certe oppidum eo nomine notum. *Post diem in Nobe stabit*. Assyrii progressum significat, & cladem & fugam statim. *Ecce Dominus Deus dejiciet gloriosos in fortitudine* i. e. Exercitum Assyriorum. *Et Libanus cum gloria sua cadet*. i. e. & Assyrius cum suis copiis occumbet.

v. 26.
v. 27.
v. 28.
v. 29.
v. 30.
v. 31.
Inf. 24. 22.
v. 32.
v. 33.
v. 34.

Egre-

CAP. XI. v. 1. **E**T *egredietur virga de stirpe Jesse*, David *& surculus de radice ejus*. A postremis filiis ejus, qui fuerunt cõsanguinei Joseph & Mariæ. *v. 2. Et requiescet super illum spiritus Dei*, ab utero, & à Jordane. *Spiritus Sapientiæ*. *Jo. 7. 15.* i. e. illud. Mirabantur Judæi dicentes, quomodo hic literas scit, cum non didicerit. *Spiritus fortitudinis*, virtutum &c. miraculorum. *v. 3. Non sicut vident oculi ejus, judicabit*, quia idem Deus est qui occulta nostra, sicut manifesta intuetur. *v. 4. Judicabit in veritate pauperes, & in æquitate inopes*. In die magna revelationis suæ *percutiet terram*. In fine impios habitatores terræ condemnabit, & addicet flammis judiciali sententia ab ipso pronuncianda. *v. 6. Habitabit Lupus cum agno*. Intra septa Ecclesiæ. *Et Pardus cum Hædo cubabit* in Baptismo, *& vitulus & catulus Leonis ac taurus simul pascentur*. Sapientes, & vafri atque crudeles, simplices, & infimæ sortis Homines uni prædicationi evangelicæ auscultabũt. Et obsequẽtur. *Et puer parvulus minabit eos*. Et pastor simplex sicut puer parvulus ducet illos. *v. 7. Leo sicut Bos comedet paleam*. Quia justi pariter & peccatores vescuntur corpore vivo, quod in altari est. Quamobrem artem bellicam cui assueverant, fastidient, scientiam suam puræ doctrinæ finibus circumscribent. *v. 8. Ludet infans cum Regulo & in foramen Aspidis mittet manum suam Avulsus ab ubere*. Prædicit Diabolum à simplicibus proculcandum, puerisque rudimenta discentibus ludibrio futurum. *v. 9. Et replebitur terra scientia Dei sicut aquę multæ operientes mare*. Sicut amplos maris sinus aquis operiri cernimus, sic Mundus universus veri Dei cognitione imbuetur. *v. 10. Et erit in die illa radix Jesse, qui stat in signũ populorum*. Etsi hoc ad Ezechiam Davidis nepotem referri posse videatur, planissime tamẽ in Dominum per omnia quadrat, quandoquidem ipse datus fuit gentibus in signum redemptionis & in vexillum spei ac salutis. Subdit ergo: *De ipso gentes disquirent*, i. e: ipsum diligenter quærent, inventumque provolutæ ad pedes adorabunt. Rursus: disquirent id est quærent ab illo, quæ sit voluntas Dei beneplacens. Ad Ezechiam similiter trahi possunt quæ supra leguntur: *sup. v. 4. Et spiritu labiorum suorum interficiet impium*, is nẽpe spiritu labiorum suorum, i. e. precibus suis Assyriorum copias cæcidit & dissipavit. *sup. v. 5.* Item quæ sequuntur. *Et erit justitia cingulum lumborum ejus*. Quippe qui in colenda justitia Davidem avum suum imitatus fuerit *sup. v. 19. Et non nocebunt in universo monte sancto meo*, pacem judæis prædicit cum finitimis gentibus, &c. cum suis, qui ab ipsis defecerant *sup. v. 10.* Iterum alio modo exponuntur illa verba. *Qui stat in signum populorũ*: Ut gentium ad Christum

A ſtum converſionem ſignificent, optime cohærent, quæ ſequuntur: *Et de eo gentes exquirent*, ut nimirum novi præceptoris aſſequantur doctrinam. *Et erit requies ejus gloria*: Requiem à Chriſto ſuis promiſſam ſignificat: Cum ſcilicet Chriſti veſtigiis inſiſtentes vitã inierint immortalem: tunc enim vero ſtola gloriæ & decoris amicti atque in illa omnium deliciarum ſede locati perpetua & plena pace potientur.

Bis oſtendit Deus ſalutem ſuam erga Iſraelem ptimum quando ab Ægyptiaca ſervitute illos eduxit, & iterum quando eoſdem Babylone reduxit quod etiam Eſaias indicat his verbis. Adjiciet Dominus ſecundo manum ſuam ad poſſidendum reſiduum populi ſui. *Dan.Salach.*

C *Adjiciet Dominus ſecundo manum ſuam ad poſſidendum reſiduum populi ſui*. Hæc vel ad præteritam pertinent omnium Iſraelitarum ab Ægypto liberationem, vel ad ſecuritatem & pacem civitatibus Juda fugato ſennacheribo reddendam; vel potius ad duplicem eorundem Judæorum à Babylonica captivitate reductionem: partem enim alteram Zorobabel, alteram Eſdra ſcriba inde in Judæam diverſis temporibus reduxerunt. Ad poſſidendum populum ſuum. Unde? *Ab Aſſyria* videlicet, *& ab Ægypto & a Phetros & ab Æthiopia & ab Ælam & à ſennaar & ab Emath & ab inſulis*. Hiſce plane conſentiunt illa. *Fugite à terra Aquilonis, quoniam in quatuor ventos Cœli diverſi vos dicit Dominus. Et levabit ſignum in nationes*. Ab idololatria avocandas & ad veri Dei cultum & adorationem convertendas. *Et congregabit profugos Iſrael, & diſperſos Juda colliget à quatuor plagis terræ*. Hic recole illud, *non veni niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſrael. Et exercent terrã in humero Philiſtiim*. Senſus eſt congregatis profugis Iſrael & diſperſis Juda, atque in propria ditione conſtitutis ſe ſubdent finitimæ nationes: tum quia illorum beneficio Babylonicæ captivitatis catenas exuere & natale ſolum repetere conceſſum eſt: tum quia eorundem opera communis hoſtis Gog profligatus fuit & diſſipatus. *Et percutiet Dominus linguam Maris Ægypti*. Hoc accipiendum videtur vel proprie de ſciſſione maris, vel de illis quinque primariis civitatibus lingua Chanaan loquentibus, quas prædicit pariter reducendas ſuiſque gentilibus conſociandas *Et levabit manum ſuper fluviũ & percutiet illum in ſeptem rivis, ita ut tranſeant per illum calceati*. Quoniam infirmandum erat decretũ Regis Babylonis Judæos inhibentis, quominus

v. 11. *Zach. 2. 6.* *v. 12.* *v. 14.* *v. 15.*

minus in patriam redirent. Sic enimvero Judæorum manipulus ex vagis & profugis collectus fluvium pede sicco fidentissime trajicere potuit, qui paulo ante florente eorum republica omnes simul in unum coeuntes agmen Chaldæorum impetum minime sustinere ne dum infringere valuerant. A

CAP. XII. v. 1. *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi; Avertisti furorē tuum, & consolatus es me*. i. e. misertus es nostri, mitigasti iram tuam: atque dolori nostro pariter & exilio finem attulisti. B v. 3. *Haurietis aquas de fontibus salutis*. i. e. verbum Dei de ore sacerdotum cum gaudio animique voluptate audietis. Fontibus ergo Sacerdotes comparat. v. 6. *Quia magnus est, qui est in medio tui, ipse est Sanctus Israel*. Quoniā magnus est ille cui placuit redire ad te, atque in medio tui habitare factus Emanuel, i. e. nobiscum Deus, ideo exulta & lauda quæ habitas in Sion quia fecit tibi magna, qui magnus est. C

CAP. XIII. v. 1. *ONUS Babylonis. Super montes planos levate signum*. i. e. Evocate Ælamitas & Medos. v. 2. *Visitabo Sanctuarium meum*, illud enimverò, quod tu Babylon regnante Sedecia prostravisti, prætereuntium pedibus proterendum. v. 4. *Vox fremitus in monte*, Regum scilicet Ælamitarum & Medorum bellum parantium & expedientium arma. D v. 5. *Bellatores venient de terra procul*. Ex provinciis Medorum & Persarum. *A summitate Cælorum Dominus*. Dominus huic bello aderit ab urbe Jerusalem, vel potius propriè ab ipso Cælo, v. 10. *quamobrem Astra Cælorum & virtutes eorum non expandent lumen suum*. Hic vel Chaldæos comparat luminaribus, vel potiùs significat ipsa sydera Chaldæis lucis conspectum ereptura. E *Et occidet Sol in ortu*. Hæc porrò dicuntur ad retundendam Babyloniorum arrogantiam & fastum ut qui existimarent astra ipsa suæ potestati imperioque subesse. v. 11. *Mandabo malum super orbem*. Contra Babylonem. v. 12. *Pretiosior erit Vir auro*. Medis videlicet, ut qui malint Chaldæo vitam eripere quàm aurum. v. 14. *Erunt sicut Damulæ fugientes* illi nimirum, qui Gigantes dici volebāt, omnium nempe Mortalium fortissimi. F v. 15. *Et quicumque inventus fuerit cōfodietur*. i. e. Omnes habitatores Babylonis, & quicumque supervenerit eadē calamitas obruet etiam convenas & hospites, imò v. 16. *& Infantes allidentur in oculis eorum* ipsis nimirum subita & improvisa hostium irruptione stupefactis. Ibid. *Et diripientur domus eorum & uxores eorum violabuntur* scilicet injurias pati cogentur, quas proximorum suorum liberis, uxoribus & ędibus intulerunt. v. 21. *Requiescēt ibi struthiones, & dæmones saltabunt ibi, & replebuntur*

A *tur domus eorum vocibus*. i. e. Non illuc accedet pastor aut divertet hospes; sed cubabunt ibi Struthiones & Sirenes ac feræ, desertæque ædes vocibus terrificis & horrendis ululatibus circumsonabunt.

CAP. XIV. v. 1. PRopè est ut veniat dies ejus. Dies nimirum Babylonis excidio præstituta. Subversa porro fuit Babylon post annos ferè ducentos, totidē enim fluxere à regno Achaz B usque ad Judæorum ex Chaldęa reversionem. *Et dies ejus non elongabuntur*. i. e. non producentur ultra tempus definitum, nec porrò alia adversus Babylonios iterum feretur sententia. v. 4. *Sumes parabolam istam contra regem Babylonis*: v. 5. *Contrivit Dominus baculum fortis & Virgam Dominantis*. Sumes inquit parabolam quæ tamen velut adagium in ore omnium versabitur, & manabit ad posteros, C serique Nepotes dicent. Confregit Dominus superbum Babylonis dominatum, & juventutis ejus vires attrivit. v. 6. *Cadentem populos in indignatione absque disciplina*. i. e. vexantem gentes immeritas ex odio injusto, quando nulla erat causa cur illas vexaret. *Quievit & silvit terra* à casu & interitu regis Babylonis. v. 7. *Exultavit in gloria*, eo die, quo ille occubuit. v. 8. *Abies*, *& Cedrus Libani lætatæ sunt super te*. Principes & Reges, D quos tua fælicitas solicitos habebat. Cęterum etsi istorum de Babilonici imperii ruina gaudium Propheta hic repræsentet, congruentius tamen accommodantur lætitiæ Justorum de Diaboli casu gestientium, postquam Christus filius Dei in Cruce moriens Satanā profligavit. v. 10. *Et omnes reges Nationum intrabunt*, *& dicent*. *Tu quoque infirmatus es*, *sicut & nos*, i. e. afflictus & ad ima projectus. v. 11. *Et* E *descendit gloria tua ad Infernum perinde ut nostra*. *Subter te sternetur Tinea*. Catastromatum loco. *Et vermis aperiet te*, quem byssinæ quondam ornabant vestes. v. 12. *Quomodo cecidisti de Cœlo*, qui nempe dicebas: v. 13. *Super astra Dei exaltabo solium meum*. *Ejulavit in diluculo*. Rex Chaldæus, cum Hebræis evoluto septuagesimo servitutis anno dies illuxit & reddita est libertas, & Babiloniorum Regum status concidit. Ergo qui Cœlum occu- F pare volebas. v. 15. *Ad Inferos detraheris*: *& in profundum laci* i. e. sub infima terræ loca mitteris qui summa petebas astra. v. 16. *Omnes videntes te intentè aspicient te dicentes*. *Numquid iste est ille*, *qui exacerbavit terram*; cujus incolas affixit & in servitutem abstraxit? v. 17. *Et concussit gladio suo regna*, *& posuit Orbem quasi desertum & Urbes ejus destruxit*. i. e. omnem terram armis suis vastavit & interfectis habitatoribus in solitudinem redegit. *Et vinctos suos non solvit*. i. e. bello captos in carcerem

cerem conjecit, nec unquam adduci potuit ut odium deponeret, & vinctos libertate donaret. Quod quidem à rege Merodach postea præstitum fuit: ab eo quippe Jeconias Rex Juda, non tamen ante obitum Regis qui illum ceperat, e vinculis dimissus fuit. *Tu autem projectus es de Jepulcr quasi surculus abjectus*. Prædicit postremum Chaldeorũ regem occidendum, & sepultura qua dignus non erat meritò cariturum. Proinde projiciendum ejus cadaver quasi vilem truncum, nec alium tumulum habiturum quam. *Operimentum Occisorum interfectorum gladio* Interfectorum tegumentum agger est lapidum. Fortasse Propheta significat Cadaver hujus regis lapidum acervo tegendum? *Et non lætaberis cum illis in sepulcro* quia nec ut illi sepultura honestaberis. *Tu enim terram tuam disperdidisti*. Tua scilicet impietate fiet ut Babylon meritas rependat pœnas. *Non consurget in sæculum semen malum*. Mali scilicet parentis mala soboles paternum principatum frustra repetet. *Ergo præparate filio ejus occisionem*, *non* regnum quo ob paternum scelus excidit. *Onus Philisthææ: Ne læteris Philisthæa omnis tu quia comminuta est Virga subigentis te*, quasi dicat: Non est cur vos Palæstini nunciato Regis, Achaz obitu triumphetis, autumantes jugum vestris cervicibus ab eo impositum, ipso occumbente casurum. *Nam de radice Colubri egredietur Aspis*. i. e. de stirpe Achaz nascetur Ezechias, quem Propheta cohærenter Aspidi & Regulo comparat. *Fructus ejus Regulus volans*. Ac talis ut ipso superstite & publicam rem administrante Philistæi Judæos infestare nunquam ausuri sint, aut pacem, qua illo regnante fruentur, quovis modo perturbare. *Pascetur primogeniti Pauperum*. Judæi, qui sub Ezechiæ decessore Achaz à variis gentibus vehementer vexati sunt. *Et radicem tuam fame interire faciam*. Adempto scilicet omni commeatu omnibus circa ab hoste infessis. *Ab Aquilone enim fumus veniet*: Sennacherib Rex Assyrius, atro fumo comparatus ab Aquilonaribus regionibus exhalando. *Et non erit qui segregatus & solitarius effugiat agmina ejus*. i. e. Nullus erit qui Regis Assyrii manus effugiat, quive fumi istius ignem non sentiat. *Et quid porrò respondebit Nuncio Gentium*? quid reponet Ezechias legatis Gentium? *Utique quod Dominus constituit fundamenta Sion & in protectione illius commorabũtur pauperes populi ejus*.

v. 19. v. 20. v. 21. v. 29. v. 30. v. 31. v. 32.

CAP. XV. v. 1.

Onus Moab. *Nocte vastata est urbs Moab*. Et obstupuere Moabitæ cunctantibus Divinis, nec adventantis vastatoris irruptionem prænunciare aut præsentire sufficientibus. *Vastati sunt muri Moab*, & admirati sunt

[illegible]

A ti ſunt habitatores ſuorum numinum ſilentium, quod incumbentẽ ſuis cultoribus ruinam minime præcaviſſent. *Aſcenderunt in ædẽ Dibon ſuper excelſa ad plangendos Nabum, & Medabam.* i.e. Reliqui qui militum circumcurſantium manus effugerunt Deorum delubra editis locis impoſita adierunt, tum numinum ſuorum conſpectu lenituri dolorem ex incidente calamitate conceptum, tum captos Deos ſuos Nabum & Medabã plancturi. *Idcirco* B *Moab ululabit: in cunctis capitibus ejus calvitiũ.* Vociferabitur, plorabitque Moab etiam ab illa ipſa æde ſuorum idolorum, & lugentium more capillos deponet. *Et omnis barba tondetur*, cogetque metus & deſperatio Moabitas barbam ſibi vellere. *In plateis unuſquiſque ululabit, & deſcendent cum fletu.* Triſtem Moabitarum fugam deſcribit & immenſum luctum. Subditque: *Ululavit Heſebon &* C *Eleale & uſque ad Jaſoth exauditus eſt clamor eorum.* Ergo communis erat omnium Civitatũ Moabitarum planctus ex altera in alteram ut ſit propagatus & auctus. *Idcirco Armati Moab ululabunt*, vel quia arma exuere compellentur vel forte propheta generalem Moabitarum cladem & mœrorem privato ejus ordinis hominum caſu & dolore ſignificat. *Et cor meum ululabit ſuper Moab in ſpiritu ſuo.* Quoniam propheta Moabitis ſpiritu præſens D ipſorum cum ipſis ruinam flere & lamentari compellebatur. *Uſque ad ſegor vitulam conternantem.* Talem Propheta dicit vel quia ſegor cenſebatur pars tertia totius provinciæ vel quia adjecta ea temporis nota Moabitici regni gloriam caſuram ſignificat poſt triennium. *In aſcenſu Luith flentes aſcendent.* Hic Moabitarum miſerabiles multiſque ploratam lacrymis captivitatẽ perſequitur ſubdens. *Et in via Oronaim luctum & contritionem facient?* E hoſtibus à tergo prementibus viamque accelerare urgẽtibus. Fortaſſe quia Moabitis tres in vrbes hoc loco indicatas diviſa erat Luith Oronaim & Segor, hanc tertiam vitulam conternantem nuncupare prophetæ libuit. *Quia aquæ Nemoim conſumentur.* i.e. deficient fontes Nemoim, quibus Moabitidis agri copioſè rigabantur. Vel per metaphoram ſiccati fontis propheta expreſſit Moabitarum excidium. F *Siccabitur fœnum & areſcet gramen & olus non erit.* Iterum diverſis Symbolis Moabitas eorumque extremam calamitatem deſignat. *Et ſuper torrentem ſalicum opus eorũ* i. e. ad torrentem ſalicum Moabitæ ducentur, ſuorũ ibi ſcelerum pœnas daturi. *Et uſque ad Galaam vociferatio ejus & uſque ad puteum Elim clamor ejus.* i. e. Provincia Moabitarum univerſa ploratibus & miſerabili ejulatu circumſonabit. *Et aquæ Dibon repletæ ſunt ſanguine: ponam enim ſuper Dibon additamentum.*

v. 2. v. 4. v. 5. v. 6. v. 7. v. 8. v. 9.

ingen-

A ingentem videlicet hominum cædem, & inde secuturam ex coacervatione cadaverum cruore & sanie manantium corruptionem aquarum. *Et cogitabo super iis qui evaserunt de Moab, & reliquiis terræ.* Filius enim Dominatoris terræ mox rediturus ascendet contra fugientes reliquias terræ.

C. XVI. v. 1. A *Petra deserti ad montem filiæ Sion.* Indicat Moabitarum ditionem ad fines Judeæ propagatam tunc fuisse. *Et erit Moab in* B *sua transmigratione sicut avis mutans nidum* v. 2. *suum.* Describit transmigrantium Moabitarum pavorem atque trepidationem, adeo ut nec mente consisterent nec loco, dum nullum credunt perfugium sibi bene tutum. *Et filiæ Moab desertæ erunt.* Urbes Moabitarum prædicit vacuas esse mansuras, habitatoribus alias sedes, descripto Arnon, quærentibus. *Adducito concilium accurate disquirito.* Quasi C dicat age, concilium augurum tuorum cogito: percunctare Deos tuos novis & pluribus hostiis & sapientium tuorum sensum explora. Sique potes, evade istud, quod imminet, v. 3. quodcumque malum. *Pone ut noctem umbram in meridie*, tales inter conclusus angustias, latebras quærito. *Absconde vagos ne captivi fiant.* Propheta hoc & sequente sarcasmo Moabitas, illorumque idola traducit. D *Esto illis perfugium à facie latronis*, qui in- v. 4. festus à tergo imminet fugiétibus. *Finitus est pulvis, defecit vastator.* Hic jam prædicit Regis Assyrii interitum; quem pulverem appellat, sunt namque impii sicut pulvis, quē v. 5. dispergit ventus. *Et præparabitur solium*, stabilietur, & confirmabitur regnum Ezechiæ regi ejusque posteris. *Audivimus superbiam Moab, quia superbus est valde.* Postremum hoc propheta subdit, quo constet; calamita- E tum, quas Moabitis impendere supra prædixerat, non aliam fore causam, præter il- v. 6. lorum superbiam prorsùs non ferendam. *Superbia ejus, & arrogantia ejus, & indignatio ejus* venit à turribus & mœnibus, quibus se satis tutum arbitratur, quæ tamen diruentur. Istud porro illi haud quaquā significarunt Augures ejus, nec enim futurum præsenserunt. *Propterea ululabunt, & ru-* F *gient sicut ægrotantes.* Vociferabuntur quidem; sed ut ægris morbo gravi accidit, nec v. 8. se relevare nec consistere valebunt. *Quia suburbana Hesebon deserta sunt*, fugatis dispersisque agricolis. *Et vinea Sabama*, Moabitarum regio. *Cujus palmites potentissimi gentium exciderunt.* i. e. cujus incolas Assyri in servitutem abduxerunt & in alias terras deportarunt. *Et usque ad Jazer propagines ejus pervenerunt*; *erraverunt in deserto processerunt & transierunt Mare*; loca enume-

[illegible]

A enumerat mansionum & profectionum, per quæ captivi ducendi erant. *Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama* i. e. Simili planctu quo planxi excidiũ Jazer, ejusque habitatorum captivitatem; te quoque vinea Sabama lamentabor. *Inebriabo te lacryma tua Hesebon & Eleale, quia super messem tuam & vindemiam tuam irruit calcator.* Assyrius, qui Sabamam excidit, protrivit & non pepercit. *Et auferetur lætitia de* B *Carmelo*, ipsam Moabitidem Carmelum appellat. *Et venter meus quasi Cinnara loquetur* retributionem illi repositam, suoque tempore reddendam. *Cumque viderit Moab quod laboravit super excelsis idolorum suorum* i. e. Cum Moabitæ intellexerint inutiles sibi fuisse hostias suis numinibus immolatas, & quas in eorũ delubris fudere, lacrymas nihil profuisse, ad externas religiones se convertent, C Deumque in Jerosolymitano templo præsentem adire & orare cupient sed frustra hostibus commeatum prohibentibus. Hic est sermo captivitatis Moabitis obventuræ hoc est judicium & sententia dicta contra Moab *Quam locutus est Dominus ex tunc* à diebus scilicet Balac regis Moab, à quo Balaã hariolus accersitus fuit ad maledicendum filiis Israel, & hanc deportationis & exilii sententiam nunc confirmat Deus dicens. *In tri-* D *bus annis &c.* i. e. post annos tres in ignominiam vertetur gloria Moab, & pronunciatum contra eundem judicium fiet. Et relinquetur parvus & modicus, quandoquidem pauci effugient servitutis jugum à Sennacheribo imponendum.

v. 9. v. 10. v. 11. v. 12. v. 13. v. 14.

[illegible]

O NUS *Damasci. Ecce Damascus desinet esse civitas.* i. e. Regia urbs amisso im- E perio, quod hactenus tenuerat, & merito quidem, quandoquidem Damasceni Jerosolymitanis Judeæ regnum adimere cogitarunt. Et contra eos Samariæ Regibus auxilium præbuerunt. *Derelictæ Civitates Aroer erunt*: civium quondam frequentia & ædificiorum amplitudine nobiles. *Et cessabit Regnum à Damasco* à Teglathphalasare exscindendum. *Attenuabitur gloria Jacob* Regis populique Samariæ, nec fretus potentia & auxiliis Da- F mascenorum inani spe sibi deinceps blandietur. *Et pinguedo carnis ejus tabescet*, vanam Samariæ ostentationem Propheta notat Damascenorum favorem jactantis, prædicitque profligatis Damascenis, simul cessaturã. Pinguedinem carnis etiam appellat, quidquid erat Samariæ populo pingue i. e. honoris & dignitatis idque denunciat illi minime mansurum. *Et erit sicut congregans messem separatim* ad Israelitas propheta redit. Sicut ait, messores demessos culmos separant & condunt

C. XVII. v. 1. v. 2. v. 3. v. 4. v. 5.

dunt quodque metentium effugit manum relinquunt quod utique exiguum est, sic paucissimi erunt Israelitæ qui communem ruinâ incolumes evadant. Sed & hos repetet Assyrius & separabit eo studio, *Quo colliguntur spicæ post messem in valle Raphaim* frumenti feracissima, quod quidem spicilegium præterita messe acerbior Israelitis accidet.

v. 6. *Et relinquetur quasi racematio vineæ*. Iterum proposita similitudine racemorum post vindemiam superantium ostendit Israelitarum futuram imminutionem eo tempore quo Damasceni stirpitus excindentur.

v. 7. *In die illa confidet homo in factore suo*. Filii Israel ea castigatione eruditi discent spem suam non in aris & delubris quæ in Dan & Bethel excitarant sed in Deo collocare.

v. 9. *In illa die erunt civitates fortitudinis ejus quasi lacus Hores Amir*. In Hebræo legitur quasi valles saltus & Amir quæ derelictæ fuerunt à facie filiorum Israel. Israelitis iterum captivitatē denuntiat, quæ illos ex parte oppressit, Assyriis duce Taglatphalasare regionem trans jordanem invadentibus, & Rubenitas & Gaditas cum dimidia parte tribus Manasse inde abigentibus.

v. 10. *Plantabis plantationem decoram*. Prædicit pios & justos in eo bello captos & in terras gentilium deportatos verē religionis præcepta ibidem disseminaturos.

v. 11. *In die qua plantabis eam, erumpet flos ejus*, significat plantas ejusmodi in agro gentium satas fructum brevi daturas. *Et in mare semen tuum germinare facies*, veritatem scilicet Gentes sibi ab Israelitis prædicatam suscipient postquam salutem à Deo illis allatam conspicient. *Sicut jugum vindemiæ in die brevi*. Quasi dicat captivitas tua Juda, erit sicut jugum seu labor vindemiantium, qui quidem brevis est & cito finitur. Et sicut ægritudo hominis levis utique, quæ etsi acerbum dolorem afferat, celeriter tamen sanatur.

v. 14. *Et ecce rapina antequā dilucescat dies*. Sensus duplex, alter est Judæos quidem rapacitati Assyriorum tantisper expositum iri donec domui Ezechiæ Regis salus à Deo fiat: Alter ut causa pro effectu enunciari dicatur pro ea scilicet mæstitia, quam Judæis attulere tum præterita damna tum futura a Rabsace pridie exagerata, quam tamen dilucecente die enitus absterſit nuncium cladis Assyriorum eadem nocte cæsorum ab Angelo. Quamobrem subdit Propheta. *Hæc est pars eorum qui conculcaverunt nos, & sors diripientium nos*.

CAP. XVIII. v. 1.

Væ terræ umbræ alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ. Propheta Syris Æthiopas adjungit, eo quod Damasceni eosdem ad societatem belli contra Assyrios missa legatio-

[illegible]

[illegible]

gatione sollicitarunt, *qui mittit in mare legatos, & in papyro super aquas*. Populus scilicet Damascenus, qui Æthiopum auxilia missis legatis & epistolis procuravit, intelliget se tanto molimine nihil promovisse. Papyrum autem cartam appellat, cujus in scribendis epistolis communis usus. *Super aquas*, indicat Damascenorum Legatos metu trepidos maritimum iter velut magis expeditum terrestri antetulisse. *Populus, cujus attriverunt flumina terram ejus*. Fluviis nimirum comparat Reges, quorum copiis velut quadam aquarum alluvione totam regionem obruendam dicit, designans omnes incolas captivitate velut generali naufragio haustum iri. *Cum elevaverit signum, montes videbitis*. Signum dicit vel cadavera Israelitarum à Teglathphalasare cæsorum, vel Senacheribi copias ab Angelo deletas. *Clangorem tubarum audietis*. Fama scilicet vulgante utriusque regni occasum. *Quia hæc dicit Dominus ad me. Quiesce, & intuere*, vindicatas, scilicet interitu Gentium, Judæorum injurias. *Sicut æstus præfervidus super fluvium, & sicut nubes rosida in die messis*, fervente quippe æstu, quo Gentes terrebuntur & absumentur, Deus proteget domum Juda, & incolumem servabit. *Quia ante messem consumptum est germen*, vel quia ante Samariæ captivitatem & excidium Damascum subversum iri propheta prævidit, vel quia significat Rabsacis & Assyriorum cædi Damascenorum captivitatem prolusuram. *Et quod rejectum est, succidet falce*, Teglathphalasar scilicet acuet falces suas, ut infimum quoque vulgus abscindat. *Et palmites auferet & excutiet*. Assyrium designat, qui Damascenos quasi palmites amputabit & excutiet in terras non suas. *Et congregabuntur super eum* (damascenorum populũ) *aves* i. e. omnes alites carnivoræ & bestiæ agrestes, projectaque cadavera invadent & velut actæ furore quodam, discerpent & vorabunt. *Et afferet oblationem Domino populus avulsus & extirpatus*. Populus nempe Æthiopum, quem Assyrii perinde atque alias gentes avellere & extirpare voluerunt, ijdẽ Æthiopes oblationẽ Domino Jerosolymã attulerunt, regnantibus Achaz & Ezechia. Sed & persecutiones & molestiæ quibus propter Deum Sancti vexantur, quasi oblationes mundæ à Deo reputantur & acceptãtur.

[illegible]

CAP. XIX.

ONus Ægypti. *Ecce Dominus ascendit super nubem levem*. Assyriorũ copias designat; duce Senacheribo Ægyptum invadentium, quorum miram in ea expeditione celeritatem comparat, citatis turbine nubibus. *Et commovebuntur simulacra Ægypti à facie ejus*. Quare nec Ægyptijs sua proderunt numina, quę

Dei conspectum non sustinebunt. Locus iste Domino etiam congruenter accomodatur, qui postquam factus homo inter homines apparuit, virginis ulnis Ægypto invectus est. v. 2. *Et concurrere faciam Ægyptium contra Ægyptium. Et dirūpetur spiritus Ægyptii in visceribus ejus*. i. e. Æthiopes contra Ægyptios insurgent, & adversis signis ambo concurrent. Quod quidem bellum Ægyptiorum animos vehementer perturbabit, & in summas angustias adducet. v. 3. *Et interrogabunt simulacra sua & Ariolos, & Divinos*. Propghereaque Diis suis plures & novas hostias mactabunt, sed in cassùm, nec enim inanes dii eventa futura prospicere aut prænunciare sufficiant. v. 5. *Et arescet aqua de mari*, forte ipsam met Ægyptum Assyriorum armis vastandam ob incolarum frequentiam mare, mox etiam flumen appellat. *Et fluvius siccabitur, & deficient flumina*. Hæc vel per exuperationem dicta accipienda sunt ad exagerandam scilicet Assyriorum futuram in ea expeditione multitudinē, quasi vero fluvios potando siccatura videri possit. Vel potius eo tropo Ægypti opes & copias significat Assyriorum rapacitate penitus exhauriendas. v. 6. *Et Calamus & juncus, & papyrus & herba fluvii arescet, & quidquid juxta amnes seritur*. Quasi dicat sicut hæc & hujusmodi germina humore, quo vegetantur, consumpto moriuntur, sic vestræ, Ægyptii, Urbes, omni sublata salutis spe, ad solitudinē & vastitatem redigentur, v. 8. *Et piscatores lugebunt*. Reges videlicet Ægypti tantis afflicti malis. Fortasse geminas etiam hoc loco plagas minatur Ægyptiis, Assyriorum scilicèt irruptionem, & aquarum penuriam atque inde annonæ inopiam, cohibita salutari fluminis alluvione. v. 11. *Erraverunt Principes Soan*, offusis undique tenebris, erepto veritatis conspectu. v. 13. *Sublati sunt Principes Mempheos: isti deceperunt Ægyptum in angulis familiarum ejus*. Hinc constat non unum Ægyptios coluisse Deorum genus, sed alios in templo publicis cæremoniis ab eisdē veneratos fuisse; atque alios cujusvis familiæ proprios domi cultos ritu privato. v. 14. *Dominus miscuit in visceribus ejus spiritum errantem. Et errare fecit Ægyptum sicut errat ebrius in vomitu suo*. Prędicit Ægyptios futili spe victoriæ à Diis suis deceptum iri, quam adeo certum erat eos non esse consecuturos, ut quivis Ægyptius Assyriorum conspectu perturbatus temulentorū more nec mente nec corpore constaturus esset. v. 18. *In illa die erunt quinque Civitates in terra Ægypti loquentes Lingua Chanaan & jurantes per Deum fortem*, & una ex illis Ares vocabitur. Hæc mysticum sensum etiam habent. Ex quo enim Christi Evangelium coruscare cœperit, nobisque salus per eum facta inno-

[illegible]

A innotuerit, carnis nostræ sensus, puta visus auditus, gustus, odoratus & tactus christianæ patientiæ puris laboribus exerciti purgatique in sanctas Civitates transformabuntur, offerẽtes Deo hostias ex voluntaria constantique rerum arduarum & difficilium ob ejus amorem perpessione. Visus quidem si pravos & impuros aspectus fugiat. Auditus si salutiferam Christi doctrinam libenter excipiat. Os si meditetur sapientiam & timorem Domini. B Atque hymnis & cantibus spiritualibus assuescat, & in gratiis Deo agendis continenter perseveret. Odoratus si suavem Christi odorẽ appetat, qui ex operibus virtutum afflatur. Manus si puræ leventur in oratione, si porrigantur ad elargiendas eleemosinas & sublevandam egentium inopiam. Talibus enim vero moribus sensus nostros in sanctas Civitates erigimus sensus quippe animæ mentique C in iis quæ ipsis subjecta sunt, subduntur & famulantur; quumque, omnes pro suo quisque officio integrè sanctèque in actus virtutum conspirant, sua hac ipsa coitione in unam coalescunt civitatem, quæ Ares Civitas appellatur, Civitas nempe justitiæ. Porrò Ares urbs est in Ægypto notissima.

[illegible]

Ares prima occurrit è Palestina Ægyptum ingredienti, alluiturque ab occasu amne verius torrente, qui Palæstinam ab Ægypto dirimit; à primis & antiquis colonis, [illegible] Aarisc nomen accepit, quod hodie quoque retinet: Esto Ares scribant Interpretes quidam Græci, & quod ipsorum Alphabetum [illegible] He, & [illegible] Scin careat. Sequiori autem ætate ab incolis Rinochorura dicta est. Postquam vero Ægyptum Græci novi habitatores occuparunt, nomen mutavit, & ab indigenis, Phacus, & Phacussa vocari cæpit. Jam hoc tempore, omnibus hisce nominibus à vicinis atque à suis indicatur: posita est in ea Ægypti parte, quæ subjacet Heliopoli urbi Regum & Sacerdotum domiciliis olim nobili. In Scripturis Bethsames nuncupatur, & in ea hodie quoque visuntur Ægyptiorum illa stupendæ amplitudinis & magnificentiæ ædificia & statuæ artis admirandæ, quas etiam Scriptura commemorat, & statuas Bethsemes idest Domus solis appellat. *Sev. Ant.*

v. 19. *In illa die erit altare & titulus Domino juxta terminum ejus*. In finibus Ægypti titulum & Altare excitabunt quinque prædictæ civitates, non quo eo in loco sacrificare velint, sed ut suam in Deum fidem testentur. *Et erit via de Ægypto in Assyrios & servient Ægyptii Assyrio*. Ægyptii nimirum Assyriorum armis victi jugum pariter suscipient. *Et erit Israel unus ex tribus*, primus scilicet Assyrius, secundus Ægyptius, & Israelita tertius. Vel alio sensu. Tertius Israel dicitur quatenus trifariam dividendus prædicitur ut pars habitet in Ægypto, pars altera in Assyria, & tertia in terra propriæ hæreditatis. Eritque hic benedictus in Ægypto & in Assyria: *Benedictus populus meus qui est in Ægypto & opus manuum mearum in Assyria, hæreditas autem mea Israel*. i. e. benedicam populo commoranti inter Ægyptios & inter Assyrios quoniam illi quidem Judæorum opera i. e. Apostolorum salutem per pœnitentiam assequentur. Istorum vero imperium Israelitarum causa nutabit & concidet ejusque ruina nationes universas recreabit. Aliũ adhuc sensum admittunt ea verba *Benedictus populus meus in Ægypto* i. e. Mihi unicè in Ægypto addictus populus prædictarum quinque Civitatum. *Et opus manuum mearũ in Assyria*, quod illa nocte peractum est, qua Assyriorũ exercitus deletus fuit. *Hæreditas mea Israel*, hoc est illud *Jacob funiculus hæreditatis ejus*.

(v. 23. — v. 24. — v. 25. — Deut. 32. 9.)

CAP. XX. v. 1. In *anno quo venit Tharthan in Azotum* nobilem Palæstinorum Urbem cum misisset eum Sargon Rex Assyriorum *& pugnasset contra Azotum, & cœpisset eum*. Sargon iste Rex Assyrius fuit alius à Sennacherib ejusdemque decessor. v. 2. *Et ait Dominus ad Esaiam solve saccum de lumbis tuis*. Saccum scilicet, mæstitiæ insigne Propheta sumpserat, ea vestis mutatione declarãs suum de Regis Oziæ casu dolorem, & luctum. *Calceamenta tua tolle de pedibus tuis; & ambula discalceatus & nudus*, tua isthæc nuditas Ægyptiis & Æthiopis similem ignominiã portendet, cum à prædonibus Gentium capti, vestibusque nudati, nudis etiam pedibus incedere compellentur. v. 3. *Et erit portentum & monstrum tribus annis adversus Ægyptum & Æthiopiam*. i. e. ad triennium ista reponuntur monstra utrisque: sive hoc supplicio afficientur triennali spatio Ægyptii atque Æthiopes ab Assyriis.

CAP. XXI. v. 1. Sicut *turbo ab Austro excurret à deserto*. Hæc plane Medos & Persas designant, quos Esaias vaticinatur Domino meditãti Babylonis excidium operam suam navaturos. v. 2. *Visio dura visa est mihi*. Species utique persarum

A rum atque Medorum concurrentium ad arma, & in Babylonici imperii ruinam imminentium. *Qui oppressor est opprimet, & qui depopulator est diripiet. Ascende Ælam, advola Media.* Depopulatores & oppressores dicit Medos & Persas, quos ad evertendum Babylonis imperium, opesque diripiendas venturos prævidit, idcirco utrosque ad bellum adhortatur, quo Babylonii damna, quæ cæteris nationibus intulerant, pa- B ti cogantur. *Et omnem gemitum ejus cessare feci.* Dolorem scilicet & lacrymas, quas Chaldęi reliquis per Orbem gentibus ciere pergunt, ipsorum aliquando cruore diluam. *Et decorem voluntatis meæ posuerunt mihi in horrorem.* Verba sunt Babylonis. Conqueritur autem ædificiorum suorum splendorem evanuisse suaque suburbana in quibus sibi tãtoperè placebat devastata & utraque horren- C dum in modũ deformata fuisse. *Parate mensam.* Qualem tamen in luctu apparare soletis amaris scilicet herbis. Sic nimirũ Babylonem Propheta ridet, quæ omne mortalium genus hactenus riserat. *Dixit Dominus ad me: Constitue speculatorem, ut quodcũque viderit annunciet.* Hac circumlocutione Babylonios Esajas docet se ad eos missum fuisse velut divinæ voluntatis interpretem, ea proinde quę à Deo accepisset nudè planeque relaturum. D *Et vidit ascensum duorum equitum, ascensorem Asini, & ascensorem Cameli.* Vir Asino vectus Medorum regem repręsentat, ejusque comes ascensor Cameli rex est Persarum. Porrò dum ejusmodi visionem Deus Esaiæ exhibet, simul significat suo numine atque nutu rem esse conficiendam, quando ad evertendum imperium amplissimum atque munitissimum geminos populos, nominis utique non magni, nec viribus aut opibus oppido valen- E tes delegisset. *Et attendit auditionem multiplicem,* vel rumorem adventantium hostium; vel populos Babyloniis infensos, Prophetam vocat, ut festinè concurrant acceptarũ injuriarum vicem authoribus repensam spectaturæ. Indeque sibi mutuo gratulentur, non utique impunè suis inimicis fuisse, quod ipsos iniquè tractassent. *Et clamavit speculator in auribus meis & dixit ego Domine sto super custo- F diam meam de nocte & de die.* Ostendit Deus suam circa Judæos providentiam singularem: quare se omnino curaturum ne impendentia Babyloniis mala ipsos involvant. *Ecce venio nuncius ab Ascensoribus dicens: Cecidit Babylon, & omnes Dii ejus.* Hic visionis finis, tristis nempe casus Babylonis, & generale Chaldaici imperii excidium. *Et omnes Dii pariter corruerunt,* quos nimirum Babylonii conflaverant, suæque salutis præsidium & perfugium fore speraverant vana utique spe quan-

Ibid. v. 4. v. 5. v. 6. v. 7. v. 8.

quandoquidem nec devotam sibi urbem potuerunt servare, imo nec hostium inhibere manus, quominus ipsorum aras demolirentur, atque simulacra confringerent. Hic porro intuere expressam imaginem peccati, ejusque futuram, domino nostro impellente ruinam recogita. Enimvero quemadmodum, Babylonii plurimas nationes & regna opulentissima subegerunt, & ingentibus afflixere malis, perinde peccatum omnes ferè Orbis terrarum gentes sagena sua quasi mutos pisces conclusisse videbatur, nunquam sanè inde evasuras, nisi Dominus, qui solus potuit, peccatum vicisset ejusque exarmasset imperium. Porrò à Domini adventu ad hodiernum usque diem peccatum, mystica Babylon, sanctorum virtute superatur ubique, & prosternitur. *Et ecce venit vir de biga equitum & dixit, Cecidit, cecidit Babylon, & omnia sculptilia Deorum ejus contrita sunt in terram, eo quod non sit messis neque area.* i. e. Corruit Babylon, ejusque cecidere Dii, defecere viribus, velut corpora torrente fame exhausta. *Quæ audivi à Domino, hæc annunciavi vobis.* Consonant illis: *Non faciet Dominus Dominorum quidpiam, nisi revelaverit secreta sua ad servos suos Prophetas. Onus Dumæ.* Celebre Idumeæ oppidum situm in monte Seir. *Clamavit ad me de Seir custos nocturnus.* Deus insomnis custos, qui excubat pro salute populi sui Israel in Idumea servientis inclamat me dicens. *Venit mane &c.* Diem vocat ipsum salutis nuncium, quod jubebatur Propheta suis Israelitis in Idumeam abductis referre. *Et venit nox.* Idem significat videlicet tempus, quo illud nuncium Israelitis afferendum erat; vel ipsum servitutis finē noctem appellat. Hic repone superiora Prophetæ verba. *Adjiciet Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyria, & ab Ægypto.* Quidni & ab Idumea & à monte Seir, unde Deus Prophetam hìc alloquitur? Animadvertendū est: Etsi prophetiæ hujus, Onus in Idumeā incumbat, cadere tamen vel maximè in reliquias Israelitarum in ea provincia exulantium, quibus mandat. *Si quæritis, quærite ab eo, qui custodit Israel, ut captivitate* ܕܒܘܝܘܢ *oppressis subveniat, etiam venietis*: idest: ad terram hæreditatis vestræ redibitis. *Onus Arabiæ. In vespera pernoctabitis in saltu*: Arabes, qui & Cedar, Assyriis Arabiam invadentibus, in alias terras migrare compulsi sunt. Eodem bello venere in potestatē Assyriorum nobiles Arabum urbes Thalasar, & Haram, Reseph, Ana, & Aua, & Gozan cæteraque loca, quę legatus regis Assyrii memorabat, ut inducta comparatione Dei Hebræorum regisque Ezechiæ cum Dijs regibusque gentium inde colligeret, neutrum posse concitatam de se Judæo-

[Margin notes: v. 9. — v. 10. — v. 11. — v. 12. — Inf. cap. 11. v. 11. — v. 13. — Inf. 37. 12. 13.]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A Judæorum expectationem sustinere. *Occurrentes, sitientibus ferte aquas, qui habitatis terram Austri occurrite cum pane dispersis, quia dispersi sunt à facie gladii.* Hortatur Propheta, imminente jam Assyriorũ invasione, positos ad Austrum Judeæ populos, ut ejectis fugatisque Judæis necessario cõmeatu succurrere festinent, quoniam sic dicit Dominus ad me: *In exitu anni, quasi anni Mercenarii deficiet omnis gloria Cedar.* Idest vel anno cadente simul omnis gloria Cedar occidet, vel ejusdem afflictio circulo unius anni definita, ultra annum nequaquam protrahetur. *Et reliquiæ numeri Sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur.* Significat Cedarenos & sagittariæ artis peritos fuisse, nec ipsis militum copiam defuturam, eos nihilominus ab Assyriis superandos fore. Hanc tamen victoriam non Assyriorum virtuti tribuendam esse, sed justo Dei judicio, Arabum scelera eo supplicio vindicantis.

v. 14. v. 16. B v. 17. C

Quidnam *est quod ascendisti & tu omnis in tecta?* Jerosolymam alloquitur, quam ideo solaria petiisse dicit, ut ostendat futuram civium trepidationem & communem metum. *Tumultu & perturbatione repleta est civitas firma.* Perturbantur scilicet cives, commoventur ac trepidant exagitante metu hostis appropinquantis. *Interfecti tui non fuerunt interfecti gladio.* Sed ab Angelis percussi, vel fame aliisve ęrumnis consumpti ceciderunt. Iterum illa verba; *Quidnam tibi est quod ascendisti &* cætera aliter exponuntur, ut sensus sit Jerosolymitanos impendentis ruinæ metu trepidos In editiora urbis loca subiisse; unde velut è sublimi specula hostium copias prospectare volebant. Cuncti principes tui profugi facti sunt simul & vagi erraverunt, quo rapuit metus. *Arcu ligati sunt, qui relicti sunt in te.* Arcu externorum subacti, servilibus mox catenis vincti fuerunt: *fugerunt procul*, alii vero, soliciti, & anxii quo uti consilio deberent, fuga demum sibi consulere statuerunt, atque in longinquas terras transmigrare. Propterea dixi: *Dimittite me, amarè flebo* casus utique civitatis Jerusalẽ. Quare hæc referenda videntur ad illud tempus, quando Solymitanorum cervicibus insultabant Assyrii, quos tamen paulo post superveniens horrenda illa clades dissipavit. *Nolite incumbere, ut consolemini me super contritionem filiæ populi mei.* Luctum & mœrorem indicat, in quo Jerosolymitani interim versabantur, *Scrutans murum*: Supple. Est exercitus Assyriorum. *Clamans super montem.* Ezechias & populus ejus. *Et Ælam portavit pharetras.* Ælamitæ Judæis infensi pharetras sumpsere, vibrarunt tela, & ad prælium se compa-

C. XXII. v. 1. v. 2. D E v. 3. v. 4. F v. 5. v. 6.

A comparavere, *in curribus hominum equitum*, inſtruxere equeſtres currus, & concurrerunt undique infeſtis ſignis. v. 6. *Et murum nudavit clypeus*, i. e. militum acies circa mœnia diſpoſitę. v. 8. *In illa die videbis armamentariũ domus ſaltus*, v. 9. Captum direptumque ab Aſſyriis. *Et ſciſſuras civitatis David vidiſtis, quia multiplicatæ ſunt.* i. e. videbitis tormentis labefactata mænia Civitatis David, & urbium Juda proſtratos muros. *Et congregaſtis aquas piſcinæ inferioris & impleviſtis domos Jeruſalem.* B Jeroſolimitani ſiquidem rati civitatis obſidionem in longum tempus protractum iri, quod pridem Samaritanis ab Aſſyrio obſeſſis fermè contigerat nova aquis excipiendis, conſervandiſque receptacula excogitarunt. v. 11. *Et feciſtis domos ad muniendũ murum*, i. e. domunculas, ſeu ſpeculas, in quibus conſidentes excubiæ ſtatas vigilias noctis inſomnes ducebant ad arcendos clandeſtinos aſſultus, *Et feciſtis foſſas*, C quibus aqua ad ingentem altitudinem oppletis mænia urbium muniri ſolent ad prohibendum vel retardandum obſeſſoribus acceſſum. *Et non ſuſpexiſtis furorem ejus, neque plaſmatorem ejus à longè vidiſtis*, cum iſtud vobis pronum & obvium fuerit; Aſſyriorum quippe adveutum & invaſionem multo antea prophetæ Judæis prædixerant. v. 12. *Et vocavit Dominus ad fletum & ad luctum.* i. e. ad pœnitentiã & præteritorum malefactorum deteſtationem D v. 13. *Et ecce jucunditas & lætitia.* Sic nimirum divinæ vocationis contemptores, quæ ad eorum emendationem & ſalutem à Domino ordinabantur in deſperationis argumentum verterunt. Ut dicerent. *Manducemus, & bibamus,* v. 14. *cras enim moriemur. Nam accipietis peccatum iſtud donec moriamini, dicit dominus, Deus fortis* i. e. Quæ meditamini peccata, non utique protrahere licebit, uſque ad ſupplicium: vel contra: Non vos opprimet acerba mors in E hac deſperatione ſalutis, ſed ſuccedente compunctione cordis & pœnitentia reſpirabitis expectatione rerum meliorum. v. 15. *Vade ad Sochen iſtum, ad Sobnam præpoſitum Domus,* v. 16. *& dic ad eum*, i. e. ad Sobnam, *Quid agis hic*? Quin tu das locum meliori? dabis utique exul hinc factus, & ſervus. Interea vero *exodis in excelſo ſepulcrum tuum & deſcribis in lapide tabernaculum tuum*. F Quaſi dicat, Heus tu, qui tibi hic monumentum magnificè conſtruis, confidens eundem, quẽ vivens conſecutus es honorem, mortuo habendum fore, næ tu vehementer erras, nam v. 17. *Ecce Dominus projiciet te* i. e. exiget te de terra iſta, & mittet in Aſſyriam, ibique deſeret te, quaſi rerum tuarum oblitus. Hæc ad Sobnã Deus, qui regna ſuo nutu adminiſtrat eademque transfert, & diſpenſat pro arbitrio & jure ſuo. Juſto itaque judicio Sobna filius

So-

[illegible]

A Sochen depositus fuit, & electus est Eliacim rector populi credentium in proprio solo mansuri. Sobnam vero in eas, quas dixi, conjectum angustias Propheta pilæ ideo comparavit, quia huc illuc trudendum prævidit, eum ferme in modum, quo pueri lusoriam pilam rotare solent, missamque alter ad alterum remittere. Et ibi, idest, in exilio ad egestatis terminos redactus, in squalore luctuque jacebis, sequitur enim: *Expellam te de honore* B *tuo, ibi morieris, & ibi à curru gloriæ tuæ* (v. 18.) *dejicieris*. Et hunc Eliacim filium Helciæ tibi (v. 20.) subrogabo, *baltheo tuo cingam eum*. i. e. potestate, qua tu hactenus abusus fuisti, ornabo: *Et erit pro te pater habitatoribus Jerusa-* (v. 21.) *lem, & solium gloriæ domui patris sui*. i. e. tanta futura est gloria Eliacim, ut universam familiam magna dignitatis & honoris accessio inde secutura sit. *Et suspendent super* (v. 24.) C *eum omnem gloriam domus patris ejus à vasis cantus usque ad vasa citharæ*. Significat divinam psalmodiam à Davide institutã, & cætera sanctuarii officia, præsidẽte Eliacim sanctè ritèque peragenda. *In illa die revelletur pa-* (v. 25.) *xillus, qui fixus fuerat in loco fideli*. Scilicet fixo clavo Eliacim, Sobnæ revelletur paxillus.

[illegible]

D ONUS *Tyri. Ululate naves Tharsis, quia* (C. XXIII. v. 1.) *de domo prædati sunt eum qui importabat merces*. Propheta naves Tharsis flere jubet calamitatẽ sociarum tristesque casus nautarum, & mercatorum quos nec opinos in ipso portu rapuere Chaldæi, & Babylonẽ deportarunt, quo loco Propheta domum appellat ipsum Tyriorum portum mercesque importantes ipsos navarchos & naves. *De terra Cethim revelatum est nobis*. i. e. Hujus infortunii, quod E Tyrios nuper oppressit, nuncium attulere nobis Græcorum naves, quas communi periculo fuga subduxit. *Tacete qui habitatis in in-* (v. 2.) *sula*. Explicat secuturam ex subita Chaldæorum invasione Tyriorum trepidationem & stuporem. *Negociator Sidonis, & qui trans-* (v. 3.) *fretant mare repleverunt te per aquas multas, convehentes semen Negociatorum & messem fluminis*. Qui enim maritimos mercatus exercent semina mari committere viden- F tur, & inde messem colligere cum creditas merces cum lucro recipiunt: quæsitas tamen opes prædicit Propheta prædam exteris gentibus futuram. Nilum Ægypti flumen designat, fluminis messem dicit fruges ex ejus inundatione provenientes. *Erubesce Sidon,* (v. 4.) *quia ait mare & fortitudo ejus: Non concepi nec peperi*. Sarcasmus est. Quasi dicat. Quid ita cessavit tanta tuorum Tyre natorum turba? Juvenes integra ætate sunt & Navarchi nauticæ artis peritissimi, quin huc appropे-

H

rant gradum, matrem ut servent & merces suas? At neutrum, ut video, efficere potuerunt, cum auditum fuerit in Ægypto quanta Sidoniis Tyriisque incidêre mala, *dolores parturientis apprehendent eos*, addito metu hostis potêtissimi & sublata spe utilis negociationis. (v. 6.) *Transite in Tharsis*. Transitum advenis suadet vel quia Tyri navalia hostibus infesta fuisse significat, ac perinde nautis navibusque inaccessa, vel sensus est *transite in Tharsis* i. e. narrate, oro vos, quibus nuper opportuna patuit à Tyro fuga & vicini maris insulas colunt, civitatis excidium. (v. 7.) *Ducent eam pedes sui longè* i. e. Tyrios cladi superstites abducent pedes sui procul à patrio solo & Babylonem deportabunt. (v. 8.) *Quis hoc cœpit consilium super Tyrum coronatam*? Dominus fortis consilium istud inivit; Causam dedere Tyri opulentia, & superbia ædificiorum, indeque, nata morum perversitas, & arrogantia: peccantem monuit per prophetas legatos suos, ut pænitentiam ageret, sprevit illa monentem, idcirco probrosæ cives addixit servituti, donec. (v. 9.) *Ad ignominiam adduceret omnes inclytos ejus*. (v. 10.) *Transi ad terram tuam quasi flumen filia maris, non est qui expellat te*. Interim tamen Deus Tyrios meliora post hæc sperare jubet, prænuncians naves redituras mercibus refertas, velut amnes pleno alveo redundantes, quod infra similiter pollicetur. Verumtamen nunc. (v. 12.) *Filia Sidonis consurgens transfreta in Cethim*. i. e. ad insulas Græcorum. *Ibi quoque non erit requies tibi*, sed infestus sequetur te populus, à quo vapulasti, nam & illæ calicem quem tu hausisti, bibent. (v. 13.) *Statuerunt scrutatores, scrutati sunt domos ejus, & posuerunt eam in ruinam*. Diripuerunt hostes urbem, ędificiaque simul funditus subruerunt. (v. 14.) *Ululate naves maris, quia direpta est fortitudo vestra*. Naves quæ Tyrum appulerant, & in ipso portu cum suis mercibus direptæ sunt. Vel verius ipsam Tyrum robur navium maris appellat. (v. 15.) *In oblivione eris ò Tyre septuaginta annis*, incolis Babylonem abductis. *Et post septuaginta annos cantabunt Tyro canticum Meretricis*. Tyrii nempe Babylone in patriam reducti, sibi profana, non Deo, sacra carmina modulabuntur, choreis ludisque vacantes. *Et erit post septuaginta annos visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad suas mercedes*. i. e. ad suas negociationes. (v. 17.) *Et rursus fornicabitur cum universis regnis*. i. e. resumpta cum omnibus regibus negociatione amissas reparabit opes, & ad pristinam opulentiam revertet. (v. 18.) *Et erunt negociationes & mercedes ejus sanctificatio Domino*. Quod Zacharias vaticinatur simile, id (Zach. 9. 4.) porrò accidit non sub Babylonica captivitate, sed eo tempore, quo Gog & Magog Palæstinam subegere.

C. XXVI. v. 1. A ECCE *Dominus dissipabit terram, & scindet eam.* Quod & exequutus est opera primum Senacheribi, deinde Salmanasaris, uterque enim Israelitarum terras invasit, & vexavit. v. 2. *Et erit populus sic Sacerdos*, quando sine discrimine cujusvis ordinis homines servire cogentur. *Et sicut servus, sic Dominus ejus*, adeo nihil pensi habebit hostis, quo quisque loco, aut conditione sit natus, liber an servus, sed omnes promiscue incolas B patrio solo excedere compellet, & in alienas terras transmigrare. v. 5. *Quia mutaverunt legem, & dissipaverunt fœdus sempiternum.* Illud vid. quod pepigere majores in Oreb. v. 6. *Propter hoc sedebit terra in luctu.* Quando vastitas & squalor omnes obstruent aditus, quominus in posterum pateat introitus necessaria alimenta inferre volentibus, nedum offerentibus præteriti temporis oblectamenta. C *Condemnabuntur habitatores ejus.* Propheta quæ per id tempus tristia eisdem acciderunt persequitur: v. 7. *Luxit frumentũ, & infirmatæ sunt vites.* Explicat cladem, quam Sennacheribus Judeæ intulit, interceptis agrorum proventibus: cæpto nanque cum Ezechia bello, omnia circum ejus ditionis loca corrupit & incendit. Segetes porrò & vites quasi ratione præditas Propheta inducit, illacrymantes agricolarum infortunio, quippe quibus gravis & D diuturnus in colenda terra labor futurus esset, nulla tamen in colligendis frugibus voluptas, omnia namque peſſundedit Sennacheribus, si quid vero superavit, successor ejus Salmanasarus perdidit. *Ingemuerunt omnes, qui lætabantur corde.* Lætitiæ siquidem causa fuerat pax & securitas, qua sublata, subiit dolor, & plenus mœrore gemitus, pectore ab imo ductus, inde scilicet gaudium manabat. v. 9. *Amara fuit potio bibentibus*, i. e. futura E est. v. 10. *Direpta est Civitas, & clausa est omnis domus vasorum.* i. e. direptam, dirutamque civitatem deseruere cives: dominisque alio migrantibus domus vasorum, vasorum inquit domus, non ita carceres vinctorũ, habitatoribus vacuæ, velut clauso ostio, manserunt. v. 12. *Derelicta est in urbe solitudo*, qualis in oliveto, aut in vinea, collectis olivis, & finita vindemia: significat generalem populi cladem F oppido paucos evasuros. Sic enim quum olea excutitur, paucæ olivæ remanent, & peracta vindemia pauci superant racemi, vel quia legentium oculos fugerunt, vel quia putres sunt, aut ad maturitatem nec dum venerunt. Superstites porro populi reliquiæ, v. 14. *Laudabunt Dominum de sua magnificentia.* Spectant ista Sennacheribi copiarum interitum, quas gladius Domini delevit in argumentum magnificentiæ suæ. v. 15. *Propterea*, inquit *in omni loco laudabunt Dominum*, v. 16. *ab extremis terræ* laudem

laudem audivimus i. e. ab urbe Jerusalem venit ad aures nostras divinum vaticinium Justi dicentis: *Secretum meum mihi, secretum meum mihi*. Illud dicit secretum, quod Deus Prophetæ aperuerat docens, qualem felicitatem populo ejus afferre decrevisset. *Væ mihi perversi perversè egerunt*, nec Dominum, cui omnia serviunt à mutis simulacris discreverunt, ne scilicet metuerent, metusque volentes agere perverse moraretur. (v. 17.) *Formido & fovea super te, qui habitator es terræ*. Terræ habitatorem, & inquilinum non dominum, Sennacheribum appellat. (v. 18.) *Cataractæ de Cœlo apertæ sunt*, quas Angelus ad perdendas ejus copias laxavit. (v. 20.) *Agitatione agitabitur terra, quasi ebrius, & concutietur quasi pergula*, super Assyriorum exercitum casura, nec erit, qui relevet ruinam. (v. 21.) *Et visitabit Dominus super virtutes excelsi super excelso, & super Reges terræ in terra*. (v. 22.) *Et congregabunt congregatione super vinctum laci*. i. e. castigabit Dominus superbos Assyrii exercitus, & Duces, summâ per id tempus locum tenentes, nec tamen alii principes Dei manum effugient; quod exponit subdens, *& super Reges terræ in terra*. Quod autem sequitur, *Et congregabunt congregationem super vinctum laci & cogitabunt super inclusum*. Assyrios, eorumque socios designat congregatos, & conspirantes in ruinam Civitatis Jerusalem, & Ezechiæ cædem, quem intra mœnia urbis velut carcere conclusum habebant. (v. 23.) *Erubescet Luna, & confundetur Sol*. Vel Deos Assyriorum intelligit, quorum præsidio confidebant, vel ipsorum Assyriorum imperium & gloriam Solem & Lunam appellat. *Quia regnavit Dominus fortis in monte Sion*, non alius sed solus Dominus, qui solus de Assyrio triumphavit; *Et in conspectu Sanctorum suorum glorificabitur* propter miraculum, quod Ezechia ejusque populo præsentibus idem est patraturus.

C. XXV. v. 1.

Domine Deus meus exaltabo te, quoniam multo ante statutam Assyrio cladem tandem intulisti, & præstitisti hodie salutem, Jerosolymæ promissam. (v. 2.) *Quia fecisti Civitatem in tumulum* i. e. in acervum lapidum vel cadaverum Regiam Assyriorum urbem, cujus excidium Nahum Propheta vaticinatur, vel eorundem castra propter militum multitudinem & convenarum frequentiam civitati comparanda: *Et habitaculum alienorum, ne in sæculum à Civitate readificetur*. i. e. ne destructa regia Civitas a suis civibus unquam in sempiternum restauretur; vel ne ipse Rex à sua civitate aut exercitu inposterum adoretur, eo quod & urbs casura sit, & exercitus delendus. (v. 3.) *Propter hoc laudabunt te populi multi*. i. e.

etiam

[Syriac text]

A etiam populi Judæis confines & circum in vicinia habitantes, eo quod propter eos periculū evaserint; nec non Assirii, qui à communi clade sociorum servati, fugerunt, & factum Senacheribo renunciarunt, laudabūt te, inquit, populi cum tribu Juda. *Quia factus es auxiliator populo tuo*: dum à suis premeretur hostibus, *& protectio à turbine*. Rabsacis maledicentiam turbini comparavit. *Et umbraculum ab æstu* i. e. procella irruente populum

v. 4.

B tuum protexisti, eidemque æstu torrente umbraculum obtendisti. *Altitudo alienorum humiliabitur*, superveniente vexatione illorum superbiam deprimente; Assyrios pariter designat, quorum fastus sociorum interitu detumuit. *Sicut æstu sub umbra nubium*. Qualis viatori accidit æstus vicino aere crassis nubibus obsesso, utique molestissimus, talem Rabsaces cum sociis Assyriis sentiet plagam

v. 5.

C divinitus inflictam. *Et virga fortium humiliabitur*, & illorum Rex Senacheribus suorum militum cæde consternatus, demittet animos. *Et faciet Dominus in omnibus populis in hoc mōte convivium pingue*. Etsi hoc in urbe Jerusalem verè actum fuerit ut nimirum Judæi convivium celebrare, & hymnis & canticis Deo Liberatori suo acceptam salutem testari voluerint; umbra tamen hæc fuit, rem istam Dominus noster exhibuit, quando in monte

v. 6.

D Sion fregit corpus suum, & sanguinem distribuit dicens, *sic in mei memoriam facietis*. Hoc certe convivium est cæleste & spirituale, convivium reservatum, & pingue, nobis impertiens vitam: *Convivium* item *robustum*, i. e. stabile & permanens populisque universis commune, id namque significant illa *faciet Dominus in omnibus populis convivium pingue*. *Et absorbetur in monte isto facies Dominatoris, qui dominatur cunctis gentibus*. Quam-

v. 7.

E vis de Sanacheribo propheta loquatur, Diabolum etiam designat. Arcanus quippè sensus historicum ferè ubique sequitur, ut nimirum quæ Prophetæ populo Dei evenisse aut eventura narrant, eadem ad futurum Ecclesiæ Christi statum referenda sint, imò & omnium Justorum atque Impiorum constitutam à Deo gubernationem repræsentent. *Et absorbetur mors ad victoriam in sempiternū*:

v. 8.

F Vitæ pharmacum Christus, quo hausto mors mortua est, ex quo enim Christus mortuus est, Mortuis promissus est ubique gentium certus ad vitam reditus. *Auferetur lacryma ab omni facie*, sublata Assyriorum interitu lacrymarum causa. *Et opprobrium populi pariter auferetur*. Obliterabuntur simul Rabsacis maledicta & objecta Deo probra cum sui populi dedecore & ignominia. *Quia Dominus loquutus est*. Pœnam ergo, quam illi ejusque sociis decrevit, inferet, quod etiam paulo post

A post executus est quando Assyriacum imperium evertit, & adhuc exequetur in fine temporum, quando Diabolum hujus Mundi principem ejiciet foras & detrudet in carcerem sempiternum. *Triturabitur Moab sub eo*, (v. 10.) i. e. sub Assyrio, non enim ut Juda sic Moab à communi hoste tractabitur, sed iste pedibus Assyriorum pressus concidetur velut palea ferrato trita carpento, Deo sic disponente & hostibus auxilia subministrante. B *Et extendet manus suas sub eo, quasi natans ad natandum*. Quamquam Moab Deorum suorum præsidio fretus Assyrio armatus occurret, nihilominus conserto prælio profligabitur. *Et dejiciet Assyrius fortitudinem ejus cum extensione manuum ejus, & gloriam ejus vertet in opprobrium*. (v. 11.) Sic ut populos pariter confundat Moabitam intuentes, & ad quos idem vicissim protendebat manus. *Et munimentum sublimium murorum tuorum humiliabit*, (v. 12.) i. e. Regiam Moabitarum urbem diruet, soloque æquabit. C

C. XXVI. v. 1. URBS *cujus confortata est salus* (Jerosolymam dicit) *Posuerunt murum & antemurale*, verum nihil ista mihi profuerunt ad salutem. *Aperite portas, ut ingrediatur populus justus* (v. 2.) fores templi Piorum cætui patefacite, & hoc agite ut à Domino salutem orando impetrent vel impetratam gratias agendo testentur; quia non arma non hominum ingenium sed fides spesque divino innixa præsidio Civitatem servarunt. D *Semita recta pauperibus* (v. 6.) i. e. facilis & expedita, ad Deum nempe tendentibus. *Nomen tuum & memoria tua desiderium Animæ meæ*. (v. 8.) Illud dico nomen, quod horrendis plagis quatefecit Ægyptum, divisit mare, Pharaonem demersit, & Chananæos delevit. Certe hoc nomen desideravit anima mea, nunc verò vel maxime in E præsenti rerum perturbatione & angustia, in quam nos conjecit Assyrius. *Anima mea desideravit te de nocte* (v. 9.) ardens tui desiderium dormientem me excitavit, & alte insidens in animo meo fiducia ad te protraxit. Ideo præverti lucem, viamque, incumbētibus aduc tenebris, invasi, te cogitās, simulque satagēs à te impetrare, quæ populo Justorum tuorū impertire consuevisti. *Nam secundum judicia tua super terram*, F *Justitiam tuam discent habitatores Orbis*, hoc est quod spiritus in psalmo docuit: *Cognoscetur Dominus judicia faciens*. (Psal. 9. v. 17.) Sensus Prophetæ est. Ex ea judiciorū severitate, quam adversus Assyrium in terris nostris exercitam audient, intelligent habitatores Orbis Justitiæ tuæ æquitatem, *Et quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*. (Psal. 5. 4.) *Procul abscessit impius ne disceret justitiam*. (v. 10.) i. e. mentem alio abstraxit, per loca vel tempora peregrinantem remota, & ideo præsentis judicii

[illegible]

A dicii telam non consideravit, nec præteritorum judiciorum tuorum intellexit æquitatem, præsentia namque præterita justa nihilominus fuisse demonstrant, & æquum te judicem ubique probant. Fortasse Judæos Propheta hoc loco etiam designat, qui Assyriis Judæam jam invadentibus, existimabant nullam aliunde, sibi salutis spem suppetere, quam si fuga illorum adventum anteverterent. Sive quoslibet de eodem populo homines B impios, qui fugam quidem non arripuerunt, sed nec justitiam didicerunt, etiam post miraculum. *Increpatio in terra arguit*, quæ perculit Assyrium, universum Orbem admonuit. *Et non videant gloriam Domini*. Illi qui pœnitentiam non egerunt, etiam postquam assertam Judæis ab illo salutem spectarunt, ita, inquam, magnificentiam ejus non videant, sed. *Nec altitudinem manuum* C *tuarum videbunt* Assyrios castigantem. Verumtamen, qui felicitatem tribui Judæ allatam non vident, *videant & confundantur zelum populi* i. e. pauci qui remanserunt, Domini erga populum suum caritatem & zelum considerent; eosque pudeat, vana simulacra colere, quorum cultum nihil sibi profuisse, senserunt. *Sicut ignis vorabis hostes tuos*, Ipsi namque majestatis tuæ indignationem provocarunt, & hunc ignem sua accen-D derunt maledicentia. *Facti sunt Domini super nos præter te*: id nimirum satagit Assyrius ut pro Deo nostro dominetur nobis. *Nominis tui recordati sumus*: insidet hoc scilicet in memoria nostra, latet quidem, manifestatur tamen in signis, suique præsentiam per singulas quasque ætates declarat. *Mortui non vivificant*, nec ipsi nec Dii eorum, *& gigantes non suscitant*, quod quidem tu facere soles suscitans de terra inopem & E mortuum de tumulo. *Propter hoc visitasti, & tabefecisti eos*. Eos dico Gigantes potentes à sæculo, quos diluvio submersisti nec non Ægyptiorum principes, quorum currus in medio fixisti pelago, & equites operuisti fluctibus, *Addidisti Domine super populum, addidisti*; *Elongatus es, & repulisti omnes fines terræ*. i. e. priora benefacta novis cumulasti populo tuo; *elongatus es à renibus ejus* F ne illum qua soles severitate punires, sed & repulisti omnes fines terræ militum videlicet acies à finibus terræ undique cum Assyriis congregatas. Judæi tamen, nec tantis beneficiis affecti ad te redierunt. *Domine in angustia requisierunt te, & in inclusione accusaverunt correptionem tuam*, quod dicerent oppido acerbam, & pro virium suarum tenuitate minime tolerabilem. *Sicut quæ concipit, cum appropinquat ad partus & dolet*: Sic à tua correptione commoti sumus, concepimus & parturien-

v. 10. v. 11. v. 13. v. 14. Gen. 6. 5. v. 15. v. 16. v. 17. v. 18.

turientium dolores sustinuimus, quales tamen sentire solent parientes ventum, eo quod nullus inde nobis in virtute profectus accidit, sicut nullus manet fructus feminis flatum parientibus. *Salva nos ne pereamus in terra*, i. e. in terra nostra capti, & in terras gentium abducti. *Et non cadant habitatores terræ*, neve quæso deficiant cultores nominis tui, habitatores terræ tuæ, qui laudare pergant miraculum, & miraculo partam nobis salutem. *Vivant mortui tui, & cadavera eorum resurgant* vid. filiorum Juda. *Expergiscantur, qui jacent in pulvere*, laudisque tibi modulentur hymnos nobisque nostram gratulentur resurrectionem, quicumque in tristitia demersi; quasi in pulvere jacent, *Ros lucis ros tuus*. i. e. *Gratia tua lux est*, quæ conversos ad te populos suo recreat lumine, non secus atque matutinus ros plantas vegetare solet. *Et terra Gigantum subvertetur*, Assyriorum ac perinde etiã omniũ Impiorum opes dilabentur, & concidet status. *Vade popule meus, intra in tabernacula tua*, populum suum Deus appellat filios Juda, & generatim omnes justos. *Et abscondere ad tempus, donec pertranseat indignatio mea*. i. e. Assyriorum exercitus dispereat, indignationis meæ administer, vel donec cum sæculo finiantur vitæ præsentis ærumnæ & incommoda filiis iræ constituta. *Ecce enim Dominus egredietur de loco suo* i. e. de Tabernaculo suo, ubi sedet super alas Cherubim. *Et visitabit iniquitatem habitatoris terræ contra eum*, Rabsacis & sociorum blasphemias, perinde atque cæterorum malorum hominum peccata. *Et revelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultra interfectos suos*. pœna namque statuta delinquentibus, delicta propalabit, quando fusus ab Assyriis sanguis filiorum Juda, ipsorum Assyriorum mirabili & memoranda clade vindicabitur.

(℣. 19. — ℣. 20. — ℣. 21.)

C. XXVII. ℣. 1. **I**N *die illa visitabit Dominus in gladio suo duro & grandi, & forti super Leviathan serpentem rebellem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet Draconem in mari*. Reges significat populi sui persecutores: duo symbola duos præcipue reges designant Assyrium & Babylonium, istorum nempe diuturnũ adversus Judæos bellum Propheta passim commemorat. Et colubro quidem Assyrium comparat tortuoso propter insignem perversitatem & nequitiam, quod primi Assyrii totius Orbis imperium ambiverint: Babyloniũ vero Ceto similem dicit, & quod Babylon aquis circum undique muniretur, & quod sicut in pelago Cetus tutum se existimaret. Simili symbolo, nec absimili de causa regem Ægypti Cetum & Draconem Ezechiel Propheta

Ezech. 29. 3.

pheta

A pheta vocat in medio fluminum cubantem. Cæterum parvis symbolis magna mysteria hic Esaias expressit: illum ergo diem designat, quo Deus visitavit, & redemit Mundum, destruxitque opera Diaboli, quæ quia varia & multa sunt, varia item & multa nomina eidem asciverunt. *In illa die vinea meri, cantate ei.* i. e. illo ipso tempore consurget populus, ab illo utique diversus; quem vineæ sterili & labruscas dum- (v. 2.)
B taxat ferenti similem dicebam, huic recinite quæ mihi à Domino dicta hic repræsento. *Ego Dominus custodio eam*, hunc populum meum nunc & semper tutum præstabo, ejusque rerum curam geram. *Et vigilabo super eam die ac nocte custodiam illam*, quod illa Dei ad Ezechiam verba confirmant: *Ego protegam civitatem istam, ut salvem illam. Murus non est tibi*, tuus ego murus ero. *Quis autem dedit in te veprem & spinas.* i. e. As- (v. 3.) (v. 4.)
C syriorum eduxit acies, inque tuam ditionem infudit. *Insufflabo in eas & succendam illas.* Quod alibi spiritus explicat. *Et erunt gentes succensæ sicut calx lapidum. Et faciam ei pacē, quoniam ad me confugiet. Pullulabit, & germinabit Israel, & implebit faciem terræ frugibus*, pios nimirum cum gentibus de Deo vero sermones serendo, miraculisque nuper assertam sibi salutem prædicando, suisque (v. 5.) (v. 6.)
D olim Majoribus ex Ægypto exitum prodigiis & portentis mirabiliter patefactum. Hæc profecto erunt semina, quæ auribus audientium commissa, ferent fructus justitiæ totum per Orbem uberrimos. *Judicabis eum*, Assyrium, ut quod intulit, ferat malum; *mensura tamen, qua mensus est*, non ea scilicet clementia, qua dilectum tibi populum justorum castigare consuevisti, *in virga filiorum* (v. 8.)
E *sed gladio tuo duro, grandi & forti*, quo in hostes tuos, tuique populi persecutores animadvertere decrevisti. *Quoniam cogitavit in spiritu per diem æstus.* i. e. postquam incaluit spiritus ejus æstu superbiæ, dumque suæ gloriæ fortunæque altitudinem miratur credidit sempiternam. *Juxta plagam percutientis se percussit eum, & sicut occidit interfectos suos occidit eum.* i. e. Populus Judæ Assyrium. In illius quippe gratiam Deus retri-
F buit Assyrio secundum opera ejus, ut mala quæ Judæis attulerat ipse pateretur. Et hæc quidem juxta rerum gestarum historiam in Senacheribo ad exitum perducta fuerunt. Quamquam ex arcano sensu ad tempus Dominicæ dispensationis referenda sunt. Dominus siquidem nostrā induens carnem, nostras etiam ultus est injurias & Diabolo retulit plagas, quas Adæ ejusque posteritati idem intulerat. Arcanus itaque sensus Domini contra Diabolum acta repræsentat. Enim-

verò quas ille plagas Adæ Posterisque intulit vicissim à Domino accepit. Viden, ut hodie pueri & feminæ à Deo confortati Diabolum insultant, & quæ est ejus imbecillitas, facillimè prosternunt. *Idcircò super hoc dimittetur iniquitas domus Jacob; cùm posuerit omnes lapides altaris sicut lapides calcis, qui solvuntur in cinerem.* Peccatum domus Jacob idololatriam dicit, quod tunc dimittendum ait, quando lapides, quibus aras vitulis fictisque sibi Diis construxerat, supposito igne cremabit, sic ut ad instar lapidum, calcis allisi in cinerem solvantur. Quod quidem Ezechias integrè præstitit. Ostendit porrò Propheta ob hoc præclarè factum eundem amplissimè muneratum dum subdit. *Civitas enim munita desolata erit;* Assyriorum dissipata castra significat, & eversum cum regia Civitate regnum. *Ibi pascetur vitulus.* Vitulum vocat populum Judæorum, prædicitque hunc suis egressurum locis ad efferendam, consumendamque prædam Angeli dextera demissam, ipsique paratam. *Conterentur mulieres venientes & lucem ferentes ei.* Civitates intelligit ab Assyriis in societatem belli adscitas, eisque auxilia subministrantes. *Quia non fuit ille populus sapiens,* utique Assyrius, qui Samariæ Deos inanes Deo nostro pares credidit. *Propterea non miserebitur eum favor ejus,* quia blasphemiarũ tela jecit in eum qui formavit illum. *In die illa concutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti,* gentes videlicet in hoc terrarum tractu positas Assyriorum armis quatiet, & vastabit ab Euphratis ripa usque ad Nilum fluvium, qui torrens hìc dicitur. *Et vos congregabimini unus ad unum.* Vos autem Judæi quos præteriti casus disperserant, & quos Dei cura ab eo infortunio servaverat in unum cætum populumque coibitis; tum vero. *Clangetur in tuba magna,* tubam magnam, bonum nuncium solutæ servitutis dicit, quod Cyri decreto velut tuba magna divulgatum illorum quoque Hebreorum pepulit aures, quos civitatis ac templi ruina, & sociorum captivitas per varias Orbis partes lõge lateque disperserant. Mysticus sensus Evangelicæ prędicationis tẽpus perspicuè demonstrat: quando non Judęi modò sed Assyrii & Ægyptii gentiles videlicet populi in unum coaluere populum; *& adoraverunt Dominum in monte sancto in Jerusalem,* quod etiã Caiphas prophetasse, Evangelista scribit, *quod Jesus moriturus erat, ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unũ.*

(margin: v. 9. — v. 10. — v. 11. — v. 12. — v. 13. — Jo. 11. 51.)

C.XXVIII. v. 1.

VÆ *coronæ superbiæ ebrii Ephraim.* Fastum & intemperantiam Ephraimitis Propheta exprobrat, ut qui magnificentiæ laudem velut citato cursu affectarentur & in om-

A in omne luxuriæ genus ex condicto simul incumberent. Nec enim, ut fit, paulatim sed torrentis in modum in ejusmodi vitia eos præcipitasse Scriptura docet: nec singuli privatim suas exercere libidines volebant, sed velut ex compacto se mutuo ad inhonestas commessationes compotationesque provocabant. Ita dum hisce moribus vivunt, Assyrius nec opinos oppressit, protrivitque. *Flori superbo, & serto probroso, fortitudini gloriæ ejus, qui stat in vertice vallis pinguium.* Iterum væ flori superbo, filiis Ephraim, qui Samariæ regnum & montem obtinentes, atque feracissimarum vallium domini, coronas sibi ad ostentationem & luxuriam auro & floribus consertas concinnarunt; nam etsi hoc illi ad cultum & decorem excogitarunt, nihilominus istud Dominus brevi post in dedecoris & infamiæ notam mutabit. *Ecce validus & fortis Dominus &c.* q. d. certè Deus illorum potentissimus est, ejusque nutibus cuncta parent. At ipsi ejus consuetudinem fastidivere, piguitque eos ad illum redire, & salutem ab ipso quærere; *Propterea sertum probrosum erit sicut temporaneum ante æstatem.* i. e. Flos ille superbus, regnum videlicet Ephraimitarum cum venerit Assyrius, patietur quod fructibus temporaneis accidit: quum enim pares Assyrio vires eis non suppetant simul atque conspecti fuerint, vorabuntur: quamquam, etsi suppeterent vires, mens certe non suppetet cunctis nimio cibo potuque stupentibus. *In die illa erit Dominus residuo populi sui in diadema virtutis*, domui Juda, *& in coronam gloriæ*, quandoquidem illos in modum coronæ circumcinget & obvallabit, *& iis qui avertunt à porta*, idemque auxilium præstabit urbis propugnatoribus subeuntem hostem propellentibus, Regi videlicet Ezechiæ & reliquis de populo justis, qui suis precibus Assyrios invasores propulsabunt. *Verùm hi quoque præ vino erraverunt*, crapula nimirum & ebrietate amentes à se ipsis discessere. Innuit Propheta etiam in ditione pii Ezechiæ extitisse non paucos luxuria & superbia corruptos, nec homines modo tenuiores & plebeios, verum etiam potentiores & nobiles putà sacerdotes & pseudoprophetas. *Quia omnes mensæ repletæ sunt vomentibus & vomitu ita, ut non sit locus*, Et quandoquidem cibi potusve rejectio fastidientis stomachi indicium est, innuere Propheta videtur Judæos ejusmodi vitiis depravatos verbum Dei ipsis prædicatum fastidire solitos fuisse. Quocirca subdit. *Quem docebimus scientiam! Ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus?* quasi dicat. Nullus jam in hoc populo superest quem nostris præceptionibus erudiamus. Nam vel parvuli sunt & isti profecto, quæ traduntur, non capient, vel

v. 4. v. 5. v. 7. v. 8. v. 9.

vel adulti & rationis usu pollentes & hi aiunt se nequaquam egere doctore: (v. 11.) *In sermone difficili, & in alia lingua loquar ad populũ istum*: Hanc meritò pœnam comminatur Deus populo, qui pietatem & religionem velut fastidientis stomachi rejectamentum abhorrebat, quæ tamen mysterium etiã continere videntur eo tempore declarandum quo Apostoli reipsa alio sermone & variis linguis divinitùs accepti eosdem Judæos allocuti sunt per eos fermè dies quibus illi Deum in crucem egerunt. (v. 15.) *Statuimus fœdus cum morte*. Assyrium designat. *Et cum inferno fecimus visionem*. i. e. cum Assyria paciscendo. *Flagellum inundans cùm transierit non veniet super nos*. Idcircò cũ flagellum Assyriorum manu quatiendum socios & finitimos populos cæciderit, istuc profectò nos evitaturos confidimus: *Quia posuimus mendacium spem nostram*. Eorundem Assyriorum auxiliis & favore freti. (v. 16.) *Propter hoc ecce ego ponam in Sion lapidem probatum in angulo prætioso*. Regnum scilicet in umbra altaris sub alis Cherubim ipsum altare tegentium. Sublimiori tamen sensu: lapis iste est Dominus Jesus Christus, qui in ecclesia Sion locatus est & factus est in caput anguli ut ambo latera supernorum scilicet & infernorũ stabili fœdere conjungeret. Ipse est caput parietis, ipse est fundamentum. i. e. Rex & regni sui fundamentum propria justitia sustinens & portans Mundum universum. *Qui crediderit non pavebit, quemadmodum nec ille trepidabit*. Et hæc quidem in Ezechia umbræ fuerunt in Christo veritas: ipse enim verus est lapis probatissimus de matre virgine excisus. (v. 17.) *Et dabo in manu ejus judicium mensuræ*. i. e. Constituam illum judicem justissimum & sapientissimum ut credentes ab incredulis discernat juxta illud. *Pater omne judicium dedit filio*. *Et excutiet grando spem mendacem*, Assyrium scilicet in quo principes Juda spem suam temere collocarant. *Et hoc latibulum aquæ inundabunt*. (v. 18.) *Et expiabitur pactum vestrũ cum morte*, i. e. cum Assyriis, quos ut supra morti comparat. *Flagellum inundans, quando pertransibit, eritis ei in conculcationem*. (v. 19.) *Quoniam mane pertransibit, die ac nocte erit cõmotio*. i. e. Trepidatio & pavor, ita tamen ut à die ad noctem sequatur salus & securitas everso Assyriorum imperio: (v. 20.) *Quia decurtatum est vestimentum ad operiendum eum & coangustatum est stratum, ut non sufficiat*. Hinc porrò intelligite Assyriorum propè imminentem cladem & eorum excidium citò secuturum. (v. 21.) *Quoniam in monte divisionum stabit Dominus sicut in valle Gabaon*. i. e. Sicut enim in campis Gabaon Deus olim Chananæos reges cecidit, sic hodie quatefaciet Assyrios nec tamen verbere simili. *Ut faciat opera sua*, pere-

A–F [illegible]

A *peregrina sunt opera ejus*. Variæ enim & diversæ sunt animadversiones, quibus impiorum scelera vindicare consuevit. Item sicut Agricola non serit statim nigellam & triticum & hordeum & milium, sed primùm terram proscindit & sarrit, tum verò parata semina agro suo committit, sic in judiciis servandus est ordo. Hunc ergo in modum Deus Assyrium *Judicabit & corripiet eum in judiciis Dei: & laudabunt*, omnes utique gentes justum Dei judicium mirabuntur & illius superbæ dominationis interitu gaudebunt, cùm Assyrius atroci & sempiterno supplicio afficietur. *Non enim tribulis triturabitur nigella.* Quasi dicat, quemadmodum cyminum & nigella baculo & virga exteruntur, teneriora enim sunt & leviora. Sic vos Judæi terrenorum principum bacellis cædemini supplicio utique minime gravi: nec enim circumducitur traha super cyminum. Porrò quemadmodum plaustrum circumagitur super triticum, ita ingẽs Assyriorum exercitus plaustro, Angeli nempe manu, triturabitur. Idque fiet propter nos ut nos Judæi salvi tutique simus. *Quoniam non ad victoriam invenimus eum.* Nec enim permittet illi Deus proculcare civitates populi & populorum, Judæorum & gentium. *Et in multitudine rotarum tribulorum ejus & in ungulis ejus comminuent illum.* Imò postquam Regis Assyrii armis quasi baculo parvas Respublicas & urbes cymino & nigellæ similes castigaverit, tum verò ille horribili clade prostratus ab Angelo quasi gravi plaustro attritus interibit. *Etiam hoc à facie Domini fortis egressum est. Admirabilitas consilii magnificavit augmentum.* i. e. Admirabili consilio à Deo factũ est, ut Assyrius eo graviore lapsu rueret, quo se antea victoriis altius extulerat.

v. 26. B v. 27. C v. 28. D v. 29.

E

C. XXIX. v. 1.

VÆ *Ariel, Ariel civitas quam David expugnavit. Adjicite annum ad annum.* Ariel est Jerosolyma, quæ quidem à gentibus oppugnata & velut pedibus protrita fuit sed versa vice suos eversores subegit & proculcavit. *Festi dies peragentur.* Celebrabuntur statæ solemnitates, quamvis illas Assyrius aliique Judæorum hostes abolere conentur. F *Et obsidebo te in modum coronæ.* Quæ omnia referenda sunt ad tempus præcedens urbis liberationem. *Et coangustabo te cuniculis.* Ad hasce nempe angustias redigeris ab inimicis tuis obsessa & acriter oppugnata. *Et constituam contra te excubias. Ut humilieris, humo impleberis et ex humo sonabunt verba tua.* Subterraneo siquidem carcere clausa jacebis misera, indeque mittes voces. *Tunc repẽte confestim visitaberis à Domino forti in tempestatibus & tonitruis & in voce magna, in fulgetris turbine*

v. 3. v. 4. v. 6.

bine & flamma ignis devoratis. Sed hæc Judæis
Jeroſolymę obſeſſis ſalutem afferent, Aſſyriis
interitum. Hanc Jeroſolymitanorū liberationem
& Aſſyriorum cladem exponens ſubdit.
v. 7. *Et erit multitudo omnium gentium, quæ confortatæ
ſunt contra Ariel quaſi eſuriens qui viſus eſt
ſibi comedere, ut autem expergefactus fuerit vacua
eſt anima ejus*. q. d. Salva erit Jeruſalem,
etſi Aſſyrius eique fœderatæ gentes illam ſpem
devoraſſe videntur: accidet ipſis nimirū quod
eſurientibus menſas & convivia ſomniantibus
contingere neceſſe eſt, ut ſcilicet expergefacti
vacuum habeant ventrē & nihilominus hiantem.
v. 9. *Suſpexerūt & demirati ſunt, fluctuarūt &*
v. 10. *obſtupuerunt qui ebrii ſunt & non à vino: Quoniam
effudit ſuper eos ſpiritum ſoporis & aggravatus
eſt ſuper oculos eorum & ſuper prophetas*
v. 11. *& ſuper principes eorū qui vident abſcondita: Et
erit inter eos viſio omnium videntium ſicut verba
libri ſignati*, quem ſcilicet indocti legere nequeunt,
v. 13. docti reſignare non audent. *Et dixit
Dominus eo quod appropinquet populus iſte ad me
ore ſuo & corde ſuo longe eſt à me &c.* Judæos
taxat, qui principum metu inducti Deū colere
& honorare videri volebāt, edictis quippè graviſſimis
huic negotio ab Ezechia Rege cautum
v. 14. fuerat. *Ecce ego adjiciam, ut dividam populum
iſtū miraculo*, quo edito, ſegregabo ſimulatores
iſtos, colentes me, ut hominibus placeāt; iterumque
v. 15. incoſdē inſurgit ſubdens. *Væ illis qui
à Domino diſcedentes profundum petunt, & ſunt
opera eorum in tenebris, ſicut lutum in manibus figuli
reputati eſtis*. Sic eorum ſtultitiam redarguit,
qui perinde ac ſi Deum laterent, pietatem,
quam non habebant callidè ſimulantes,
graviſſima quęque ſcelera interim meditabantur,
ea tamen ad effectum perducere non audebant
v. 17. Ezechiæ indignationem veriti. *Et erit
Libanus in Carmel &c.*. Hæc aſſertam divino
beneficio Judæis libertatem ſpectant, cujus rei
fama omnes regiones pervaſura prædicitur. *In*
v. 18. *illa die audient ſurdi verbum Dei*. Hæc etſi ad
gentes quę prophetas nunquam audierant primario
referantur, comprehendunt tamen etiā
Judæos refractarios & pervicaces, qui generis
humani reparationē prophetarū oraculis prænunciatam
ſuiſmet oculis cernentes pernegāt.
v. 19. *Sed & manſueti in Domino adjicient lætitiam.*
v. 20. *Juſti ex filiis Juda lætabuntur: Quoniā tranſiit
conculcans & conſumptus eſt deriſor* i. e. Aſſyrius,
& exterminati ſunt omnes hortantes ad iniquitatem.
Ad hortatores fautoreſque impietatis
fuere bene multi ex Judæis, quos perinde
eadem, quę Aſſyriū pęna afflixerat, poſtea oppreſſit.
v. 22. *Sic dicit Dominus ſuper domum Jacob qui
ſervavit Abrahā*. Idem ipſe Dominus filios Jacob
ſalvos præſtabit, qui eorumdem parentem
Abrahamum à quinque regibus tutatus fuit.

A ܐܒܕܢܐ ܕܐܬܘܪܝܐ ܐܡܪ. ܘܡܫܘܙܒܘܬܐ
ܕܒܡܨܪܐ ܘܡܬܟܬܫܝܢ ܥܠ ܐܘܪܫܠܡ
ܢܗܘܐ ܐܝܟ ܚܠܡܐ ܘܚܙܘܐ ܕܠܠܝܐ
ܥܠ ܐܪܝܐܝܠ. ܗ̄ ܐܬܘܪܝܐ ܘܐܚܝܕܝܢ
ܕܡܫܡܫܝܢ ܘܢܟܠܟܠܘܢ ܠܐܘܪܫܠܡ.
ܐܡܝܪ ܗܘ ܕܐܬܬܥܝܪܘ ܘܐܣܬܪܩܬ ܢܦܫܗ
ܘܕܘܡܝܢ ܠܐ ܡܢ ܣܒܪܐ ܡܬܬܠܐ ܕܢܫܒܘܢ
ܠܟܠܗܘܢ ܡܢܗܘܢ ܦܘܢܐ ܐܝܟ ܕܟܦܢܐ. ܘܡܥܒܕܬܐ
B ܥܠ ܟܦ̈ܢܝܗܘܢ ܘܥܠ ܡܫܬܘܬܗܘܢ ܕܚܠܡܝܢ
ܡܫܟܚܐ ܘܗܘܐ ܗܟܘܬ ܕܒܠܒܗܘܢ ܐܝܟ ܡܬܥܠܠ
ܘܟܪܣܐ ܦܬܝܚܐ. ܗ̄ ܕܚܪܘ ܘܬܡܗܘ
ܕܠܚܘ ܢܕܘ ܘܪܘܝܘ ܠܐ ܡܢ ܚܡܪܐ.
ܘܢܘܡܐ ܡܥܝܠܐ ܫܡܥܘ ܠܐ ܡܫܡܥܝܢ
ܦܩܕ ܠܗܘ. ܥܠ ܕܐܫܕ ܕܝܢ ܟܡܢܐ
ܗܘܐ ܒܥܝܢܝܗܘܢ ܡܟܠܟܠܘ ܘܥܝܢܝܗܘܢ ܡܟܝܢ.
ܗܘܐ ܥܠ ܪܝܫܝ ܘܡܕܝܢܬܐ ܕܫܠܝܚ ܐܢ̈ܫܐ
C ܡܬܬܦܪܫܝܢ ܗܘܘ ܘܡܬܠܟܝܢ ܠܗ ܐܡܪ.
ܥܠ ܕܗܘܐ ܚܙܘܗܘܢ ܒܣܦܪܐ ܚܬܝܡܐ
ܘܕܬܢܝܢܐ. ܗ̄ ܒܣܦܪܐ ܚܬܝܡܐ.
ܗܐ ܦܠܚܝܢ ܐܢܐ ܒܗ ܠܡܪܕܘܬܐ ܘܠܟܝܢ
ܐܢܐ ܒܗ ܠܐܠܗܐ ܠܐܠܗܝܢ ܘܠܡܫܬܥܒܕܘܬܐ
ܘܕܝܢܐ ܦܠܚܝܢ ܠܝ. ܠܟܠܗܘܢ
ܗܘ ܕܦܠܚܝܢ ܘܡܝܩܪܝܢ ܠܟܠܗ ܐܡܪ. ܦܐ
ܠܡܦܪܫܘ ܡܢ ܡܪܝܐ. ܘܥܡܩܝܢ
D ܒܫܐܘܠ ܒܥܒܕܝܗܘܢ. ܘܐܝܟ ܛܝܢܐ ܒܐܝܕܝ
ܦܚܪܐ ܡܬܚܫܒܝܢ ܐܢܬܘܢ. ܦܠܚܝܢ ܠܟܠܗܘܢ
ܗܘ ܕܦܠܚܝܢ ܘܡܟܣܝܢ ܕܝܠܗ ܠܐܠܗܐ ܘܐܝܟ ܕܗܢܘܢ
ܗܘܘ ܡܟܣܝܢ. ܡܬܚܫܒܝܢ ܗܘܘ ܥܠ
ܒܝܫܬܐ. ܘܡܛܠ ܕܕܚܠܘ ܡܢ ܚܙܩܝܐ
ܠܐ ܡܫܟܚܝܢ ܗܘܘ ܠܡܥܒܕ ܥܒܕܐ.
ܘܢܗܘܐ ܠܒܢܢ ܠܟܪܡܠܐ. ܗܢܐ ܥܠ
ܦܘܪܩܢܐ ܕܗܘܐ ܠܗܘܢ ܠܝܗܘܕܝܐ ܗܘܐ.
E ܘܫܡܥܐ ܕܝܠܗ ܗܘܐ ܐܡܪ.
ܘܢܦܩܬ ܫܘܒܚܐ ܥܡܐ ܘܠܝܗܘܕܝܐ.
ܐܦ ܠܝ ܥܠ ܥܡܡܐ ܢܒܝܐ ܠܐ ܫܡܥܘ
ܐܡܪܝܢ. ܐܠܐ ܥܠ ܡܪܕܐ ܕܟܬܝܒ ܗܘܐ
ܕܠܥܝܢܝܗܘܢ ܚܙܘ ܠܦܘܪܩܢܐ ܕܒܢܝܢܫܐ
ܗܘܐ ܒܢܒܝܘ ܘܟܦܪܘ ܐܡܪ. ܘܢܘܣܦܘܢ
ܡܟܝܟܐ ܒܡܪܝܐ. ܗ̄ ܕܒܛܠ
ܡܬܒܐܫ. ܡܛܠ ܕܥܒܕ ܕܒܝܫܬܐ
F ܘܡܥܒܪ ܡܫܡܫܢܐ. ܗ̄ ܐܬܘܪܝܐ.
ܘܐܒܕܘ ܟܠ ܕܡܫܬܥܠܝܢ ܠܥܘܠܐ.
ܘܡܫܬܥܠܝܢ ܠܥܘܠܐ. ܠܥܘܠܐ ܐܝܬܝܗܘܢ
ܟܝܢ ܠܥܡܐ ܘܐܬܪܘܝܘ ܠܥܡܗ
ܘܐܬܘܪܝܐ. ܗܟܢܐ ܐܡܪ ܡܪܝܐ ܥܠ
ܒܝܬܗ ܕܝܥܩܘܒ ܕܦܪܩܗ ܠܐܒܪܗܡ. ܗ̄
ܡܢ ܐܬܘܪܝܐ ܐܝܟ ܕܦܪܩܗ ܠܐܒܪܗܡ ܡܢ
ܚܡܫܐ ܡܠܟܝܢ.

[illegible]

C. XXX.

A v. 1. VÆ *filiis rebellibus*, *qui fecerunt consilium*, *& non ex me*. Invehitur Esaias in Judæos, qui fugam in Ægyptum moliebantur, nec tamen os Domini interrogabant. v. 3. *Erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem*; siquidem & hunc Assyrius sternet, & subjugabit. *Quoniam ipse in Soano est*: quasi dicat. Frustra istuc perfugium quæritur, cum Dominus intersit ubique vestram rebelles filii contumaciam debitis pœnis coerciturus.

B v. 5. *Principes ejus*, *& nuntii ejus ibunt ad populum qui non proderit eis*. Principes Tribus Juda confident se Ægyptiorum favore tutos fore, & ideo eorumdem gratiam obsequiis & officiis sibi conciliare studebunt, incassum tamen, cum Domino ratum sit, peccatores confundere & cum dedecore traducere. v. 6. *Onus jumentorum Austri in terra tribulationis & angustiæ*. *Leo & catulus leonis ex eis*, *Aspis &*

C *Regulus volans portabunt super dorsa Asinorum divitias suas*. Judæos quorum alios Leoni & catulo Leonis comparat, alios Aspidi & Regulo volanti, reprehendere pergit, eo quod ab Assyriis afflicti & in captivitatem prope deportandi profugere ad Ægyptios cogitabant. Interim porrò eorundem auxilia donis sollicitabant. Prædicitque sua illos spe deceptum iri, susceptique consilii futilitatem & fallaciam malum exitum declaraturum.

D v. 8. *Nunc ergo scribe in tabulis istis*. Jubetur propheta Judæis in Ægyptum profecturis prænunciare mala, ipsis eventura apud Ægyptios, quorum fidei se committere deliberabant; & hoc vaticinium in tabulis patentibus describere. v. 9. *Filii nolentes audire legem Domini*, *qui dixerunt videntibus*, *nolite videre*, *& Prophetis nolite prophetare increpationem*, *loquimini nobis placentia*. Sic ut aliquando

E desinatis nobis aures obtundere objurgatione importuna, & tristibus vaticiniis. v. 11. *Avertite nos à via*, quam prædicatis nos perductura ad perfugium absconditum, mente, non sensu cernendum. *Et cessare facite à nobis sanctum Israel*. Quo tandem aures nostras ab isto ubere avellamus, ne audiant in posterum tristia prophetarum vaticinia, illa perpetuo ingeminantium: hæc dicit sanctus Israel. v. 13. *Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut*

F *interruptio cadens*, *& sicut murus excelsus*. *Quoniam subito veniet contritio ejus*. Præfinito scilicet tempore, quando aucto hostium numero tormentis quatefactus corruet. v. 15. *Quia* v. 16. *hæc dicit sanctus Israel si revertamini*, *& quiescatis*, *salvi eritis*. *Et dixistis nequaquam*, *sed super equos ascendemus*, *& super veloces fugiemus*. *Ideo velociores erunt*, *qui persequentur vos*, *donec relinquamini sicut Cippus super verticem montium & sicut Signum super collem*. Instat Propheta Judæos arguens, idcirco,

quod

quod prophetis auscultare nollent sibi pollicentibus salutem & securitatem, modò à proposito recederent, & quieto animo forent. *In spe abscondita*, Prophetæ ajebant *erit fortitudo vestra vos autem dixistis nequaquam*, *sed super equos ascendemus & super veloces fugiemus*. *Quocirca facta est contritio ejus sicut contritio lagenæ figuli sine modo*. Talis nimirum, qualis esse solet comminutio crudi lateris. *Plorantes nequaquam plorabitis*. Perinde ac si nulla superet salutis spes. *Idcirco audient aures vestræ verbum post tergum monentis*. Significat non modò Prophetas à fronte verum etiam à tergo gentes Judæis adfuturas quæ laudent Deum, ipsosque adhortentur ad constantiam in rebus adversis, fretos Domini adjutorio, cujus ope Assyriorum vexationem & servitutem pridem effugerat. *Boves & vituli commistum migma comedent pala & vanno ventilatum*. Miram promittit proventuum terræ copiam, tantam scilicet ut bobus aratoribus ora obturare frumenta triturantibus non sit necesse, quin in ipsa area puro cujusvis generis frumento exaturentur. *Et super omnem montem excelsum & super omnem collem elevatum fluent rivi aquarum in die interfectionis magnæ cum ceciderint turres*. Videtur innuere mirabilem illam cladem, qua ut supra dixerat Assyriorum vires accisæ fuerunt, eorumque castra turribus comparata conciderunt. Quo die lucem majoribus luminaribus auctũ iri dicit, hoc scilicet symbolo declarans incredibilem hominum ab Assyriorum excidio lætitiam, quam mirificè augebunt nuncii circunquaque per viciniæ oppida volitantes. In hac igitur die qua Dominus Assyrios conteret: *Alligabit contritionem populi sui filiorum Juda*. Hæc porrò aptissimè quadrant in mortem Domini. Quo enim die Christus occisus est, magnæ ejusdem interfectionis authores Judæi Jerosolymis commorantes, quin & mors ipsa, & mortis auctor Diabolus velut quatefactæ machina turres corruerunt. Similiter à Christi morte fluere cœperunt per universum Orbē terrarum Evangelicæ prædicationis aquæ; & clarior emicuit lux, non utique Solis hujus nostris sensibus aspectabilis, qui contra in Christi passione contenebravit; sed lux illa augustior, quæ perfecta & absoluta sapientia est, ideoque majoribus luminaribus jure optimo comparata: quæ offusas hominum mentibus tenebras salutari fulgore dispulit & dissipavit. *Ecce nomen Domini venit de longinquo*, *ardens furor ejus*, *& gloriosum est onus ejus*. Sermo est de judicio in quo regis Assyrii causa acta fuit & constituta pœna. *Et spiritus ejus velut torrens inundans usque ad collum*, *succidet perturbantem gentes*

v. 14. v. 21. v. 24. v. 25. v. 26. v. 27.

A B C D E F

A *gentes propter vanos illarum errores, & frænum seducens.* Iterum insurgit in Assyrios, qui audebant Deum blasphemiis & conviciis incessere, notatque eorum insaniam, quod cum illo certare auderent, cujus summa est & insuperabilis vis. *Canticum erit vobis corona victoriæ sanctificata in solemnitate.* Tribum Juda alloquitur sperare jubens insignem de exercitu Assyriorum victoriam. *Et lætitia cordis*, vobis utique à Domino B refundenda pro illa, quæ cepit Assyrios cum impunè subirent in montem Dei, & civitatem Jerusalem peterent infestis signis. *Et auditam faciet Dominus vocem gloriæ suæ*, per salutem, quam facturus est. *Et ictum brachii sui ostendet*, in Assyrio. *In ira furoris, & in flamma, atque in turbine grandinis.* Bellum cum Assyrio gerendum ejusmodi symbolis Propheta declarat. *Et erit per* C *omnes transitus ejus virga servitutis, quam requiescere faciet Dominus super illum in tympanis & citharis.* Significat tripudium gentium Assyriorum ruina gestientium, sibique mutuo gratulantium receptam libertatem. *Et pugnabit in bello forti cum illo; eo quod paraverat ante diem cibum suum.* Jamdudum scilicet Assyrius Jerosolymam quasi suavem cibum gulæ suæ destinaverat. *Sed & malitia ejus præparavit se, atque profundam & latam* D *fecit domum habitationis suæ.* Istuc nempè versutia Assyrii moliebatur, rata suam in potestatem civitatem sanctam esse venturam, & Assyriorum imperium sine fine mansurum. *Multa sunt signa ejus*: plurimi milites ejus & innumerabiles copiæ, *& in umbra Domini quasi ignis ardebunt.*

CAP. XXXI. v. 1.

V*Æ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium.* Adhuc invehitur Esaias in E Judæos, qui fugam in Ægyptum meditabantur, sperantes hunc locum fortunæ miseræ atque jactatæ perfugium futurum. *Et non sunt confisi super sanctum Israel. Et ipse consurget contra domum pessimam.* Contra Ægyptum. *Et Dominus inclinabit manum suam.* (v. 3.) i. e. Avertet manum suam, ne ferat opem periclitantibus utrisque, Ægyptiis & Judæis. Quamobrem prosternetur Ægyptius auxiliator & Judæus, qui petebat auxilium. F *Quia* (v. 4.) *hæc dicit Dominus ad me: sic descendet Dominus ut prælietur super montem Sion, & super collem ejus. Quomodo si rugiat leo & catulus leonis super prædam suam*; ad Tribum Juda Propheta stylum reducit ad eos scilicet Judæos, qui suis contribulibus fuga quoquoversum dilapsis, Dei ope confisi in Judæa manserunt. *Convertimini filii Israel*, (v. 5.) vos qui in peccatis obdurati vestram contumaciam vehementer exaggerastis huc usque. *Convertimini*,

inquam, quia cecidit Assur in gladio. Pro vestra salute Deus Assyrium horribili clade profligabit, idque efficiet: *non in gladio virorum* i. e. non humanis viribus sed virtute Angelorum. *Et infringentur Principes ejus à signo.* Consternabuntur Duces & Proceres ejus, vulgato miraculo, & inde secuta Regis fuga. Nam fugiet: Et in antro cubilis sui latibulum petet: In urbem suam Ninivē se abdet velut fugiens venatores fera: *Dicit Dominus cujus lux in Sion, & caminus in Jerusalem.* i. e. Salus in Sion, & ultio in Jerusalem.

v. 9.

CAP. XXXII.

v. 1. v. 2.

ECCE *in justitia reges & principes in judicio praerunt.* Ezechias & præfecti ejus. *Et erit sicut latibulum à vento:* Idem Ezechias suis Judæis parabit perfugium & fidam stationem à tempestate ingruentium calamitatum. *Non vocabitur ultra vir qui insipiens est, princeps, stultus enim fatua loquetur.* Insipiens & fatuus Princeps appellatur rex Assyriorum, qui suis superbus armis & favore fretus suorum Deorum, confidebat sibi ultro manus daturum Ezechiam, quasi vero hic de salute planè desperaret. *Cor intelligens intelliget scientiam.* Ezechiam innuit, qui litteras à Rabsace allatas expandit coram Domino. *Cor fatui parturiet iniquitatem ut perficiat fraudem.* Hæc ad Rabsacem prædicti regis Assyriorum legatum, impias in Deum voces jactantem. *Et ut loquatur ad seducendum.* Rabsacis enim ea verba fuerunt. *Ubi sunt Dii gentium? Quinam illi sunt in universis Diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut possit eruere Dominus Jerusalem de manu mea? .. Ut faciat vacuam animam esurientem & potum sitienti auferat.* Quod Rex Assyriorum & ejus legatus moliebantur, cum ea verba ad Jerosolymitas facerent. *Non vos seducat Ezechias, dicens: non tradetur Civitas hæc in manu regis Assyriorum.* Inter hæc nihilominus, *Magnus magna cogitabit.* Magnus Rex Ezechias, quæ magnanimum principem decent, animo agitabit, quoniam statuet Deo confidere. *Et super magnitudinem stabit:* incolumis servabitur, ipsique manebit imperii honor, & majestas. *Mulieres opulentæ surgite, audite me: filiæ confidentes, auribus percipite verba mea.* Propheta civitates Juda alloquitur, & increpat, quod inani spe se ipsas lactarent. *Nam post dies anni frement.* Quando contrarius rei exitus salutis spem temerè susceptam deludet, atque hostibus cuncta demolientibus deficient terræ proventus: consonat illud. *Adhuc in uno anno auferetur omnis gloria Cedar. Consummata est enim vindemia & congregata est area.* Exiit annus, nec tamen obvenere bona, quorum futili spe vobis ipsæ blandiebami-

v. 5. v. 6. v. 8. v. 9. v. 10.

A bamini. *Quapropter exuite vos ad nudum, & accingite saccis lumbos vestros: quoniam vastata est terra vestra*: Assyriis ditiones vestras devastantibus, & incolas in captivitatem abigentibus. *Super humum populi mei spinæ & vepres germinabunt, & in omnibus domibus gaudii*. Ea scilicet ruina incumbet etiam in celeberrimas Judææ urbes, quibus subversis spinæ succrescent. *Quoniam ædes oblivioni tradita est*, Jerosolymitanum nempè templum. B *Et virtus dimissa est, & pulchritudo domorum erit in speluncas & gaudium Onagrorum*. Miserandum civitatis Jerusalem casum describit civibus partim captis, partim in Ægyptum fuga dilapsis. *Donec excitatus fuerit super nos spiritus de excelso & desertum fiat in Charmel, & Charmel in solitudinem reputabitur*. Judæos & Assyrios designat, & illorum quidem terram quondam incultam, & habitatore vacuã in C Charmelum transituram; istorum contra regiones quæ Charmeli ubertate & copia fruebantur, convertendas in saltum, depopulantibus mox flammis deflagraturum. *Requiescet judicium in solitudine*. Justus judex devastatam Judæorum terram vindicabit. *Et justitia in Charmel dabitur*. Coercens Assyrios & debitas pœnas ab eis reposcens. *Et erit opus justitiæ pax*. Inde sequetur pax, quam sibi filii Juda ampliorem firmioremque effi- D cient colendo justitiam. *Et sedebit populus meus in habitaculo pacis*, in civitate Jerusalem. *Et grando descendet super saltum*: super Assyriorum regnum. *Et sicut planities humiliabitur Civitas*, magnifica Assyriorum castra præbentia speciem amplissimæ urbis. *Beati vos estis qui hæc seminatis super omnes aquas*. Beatos Prophera dicit Judæos, qui salutem aliaque Dei beneficia ipsis prædicta consequuturi erant: vel pii Regis Ezechiæ subditos E eo quod vaticiniis Prophetæ fidem adhibuerunt. Hæc tamen vel maximè ad Apostolos & Prædicatores veritatis pertinent, à quibus verbum salutis in omnes gentes dissẽminatũ fuit. *Ubi bos & asinus triturat*. Judæos & Gentiles significat ad audiendum Evangelium promiscuè admissos: & Bos quidem Hebreos repræsentat jugo legis subditos, Asinus verò typus est gentium quæ secundùm legem im- F mundæ censebantur, omnibus enim generatim nationibus lex Christi à sanctis Apostolis promulgata fuit & cunctis sine discrimine terris divinum hoc semen commissum est.

v. 11. v. 13. v. 14. v. 15. v. 16. v. 17. v. 18. v. 19. v. 20.

CAP. XXXIII v. 1.

Væ *qui prædatur; vos nolite prædari, & cum volueritis prædari, prædabimini*. Propheta Judæos admonet, ne avaritiam & rapacitatem Assyriorum imitentur, quasi dicat: etsi Assyrios vivere rapto delectat, non ideo vobis fas est iniquis inhiare prædis.

Quum volueritis fallere, fallemini. q. d. Si pacto meo non steteritis, eoque obligatam fidem fefelleritis, cogitate vobis idem reponendum, ut pari scilicet perfidia vos prodant, qui per speciem officii vos in Ægyptum reducere conantur. (v. 2.) *Miserere nostri Domine, quia in te spes nostra*. Hæc oratio ex persona filiorũ Juda hoc loco inserta est. (v. 3.) *A voce terroris tui contremuerunt gentes & ab exaltatione tua dispersæ sunt*; scilicet iidem, qui miseriis ærumnisque pressi, his finem dari rogaverunt, postquam ab illa angustia laxati fuerunt, Liberatori suo Deo gratias agunt. (v. 4.) *Congregabuntur spolia vestra &c.* (v. 5.) *Et magnificatus est Dominus & implevit Sion judicio & justitia*. Eodem tempore, quo omnem prædam, quam Assyrii extulerãt, filii Juda, illis cæsis fugatisque, cũ fœnore recuperarunt. Nec enim sua modò receperunt, sed & illorum spoliis mirum in modum aucti sunt. (v. 6.) *Et erit fides in tempore tuo*. Causam innuit salutis fuisse fidem, eodem tempore apud Judæos florentem. *Salus tua in secreto*, quod videlicet illos lateret, *sapientia & scientia, timor Domini ipse est, thesaurus ejus*. Significat à scientia ac Dei metu manasse beneficium populo nuper collatum, quod illi incredibilem etiam attulerat lætitiam. (v. 7.) *Etsi apparuero eis acerbè plorabunt*. i. e. Assyriis uberes lacrymas excutiam cum me senserint præsentem. *Angeli pacis flebunt amarè*. Porrò nuncii & legati ab Ezechia missi ad petendã pacem ab Assyriis, ea non impetrata, ruinã civibus suis impendentem prospicientes, lacrymas tenere non poterunt. (v. 8.) *Dissipatæ sunt viæ, cessaverunt transeuntes per semitam*. Omnibus scilicet ab Assyrio insessis, omnis pariter ademptus est Judæis commeatus, ac imprimis facultas veniendi ad statas anni solemnitates Jerosolymam. (v. 9.) *Et confundam Libanum: deserta est Basan & Charmel*. Cuncta circum loca depopulãtibus & vastantibus Assyriis: nisi fortè hæc referenda sint ad ipsummet Assyrium, ut hunc per Libanum & Charmelum designari dicamus. Assyrium quippè Deus reipsa confudit. (v. 11.) *Concipietis spinas & parietis stipulam in spiritu vestro*: Hæc pariter ad Assyrium pertinere colligitur ex sequẽtibus: (v. 12.) *Erunt populi combusti quasi calx & sicut spinæ congregatæ ad ignem. Audite, qui longè estis, quæ feci*. Ostendit divino consilio factum, ut ex variis gentibus quas Sennacheribus congregaverat & in Judæam infuderat, quidam servarentur, quo nimirum inde peculiari miserentis gratiæ beneficio dimissi per Assyriæ oppida, quæ apud Dei civitatem ipsis acciderant, retexerent. (v. 13.) *Cognoscite vicini fortitudinem meam*: Judæi videlicet, qui idcirco cæteris gentibus Deo propiores dicuntur, quod clariorem de Deo notionem haberent.

[illegible]

A *Conterriti sunt peccatores in Sion.* Peccatores vocat Assyrios, & quosdam de filiis Juda: & Assyrii quidem vel maximè exterriti sunt, suam adversus eos indignationẽ Domino prodente & velut exerto gladio ipsos petente atque cædente usque ad internecionem, Israelitæ verò peccatores ideò appellantur, quia eorum plerique de exitu præsentis belli malè conjectabant, ut penè de salute desperarent, indeque metus, & ingens trepidatio. B *Et tremor cecidit in Ethnicos.* i. e. Idololatras & à vera religione aberrantes, quos in eodem bello constat Judæorum Deo insultasse. *Quis habitabit nobis cum igne consumente, cum igne inflammante sæcula?* Ignis consumens Deus passim in scripturis appellatur. Porrò ad hunc ignem quis se applicabit? Utique Ezechias. *Qui ambulat in justitia, & loquitur rectitudinem. Panis ejus datus est, &* C *aquæ ejus fideles.* Pius enim Ezechias propter insignem religionem morumque probitatem consequutus est Dei benedictionem, indeque eidẽ affluxere proventus terræ uberrimi, & perennis aquarum copia. *Oculi ejus cernent terras à longè.* Terras longè dissitas dicit barbaras nationes, quæ dudum in Judæam se infuderant. Cernet, inquit, tantũ scilicet spectabit & profligatas mirabitur sine pugna, & quasi lutum proculcatas. *Ubi est* D *scriba, & ubi est ponderator? & qui dividit arces populo forti?* Hic nempè deridet Propheta Assyrios, carpens eorum arrogantiam ut qui Judæos minis frustra terrerent, & velut subacta Judæa, ejusdem agros inter se partiri cogitarent. *Ad populum surdum & balbum non attendet.* Porrò Ezechias gentem obtusæ mentis & stupidam imitari nefas esse putabit. *Respice Sion civitatem solemnitatum no-* E *strarum.* Propheta civitatem Jerusalem Deo enixè commendat, quandoquidem in ea sola Judæis festa celebrare & sacra facere statutum fuerat. *Et oculi tui aspiciant in Jerusalem, habitaculum opulentum, tabernaculum quod non commovebitur,* si modò tibi placuerit illud fixũ & stabile manere. *Nomen magnificum nobis est Dominus.* Propter magna beneficia quæ contulit nobis: *Et illuminatio & laxatio manuum.* Quoniam Dominus mandatis & præceptis suis F quasi ampla & splendida domo misericorditer nos accipit. *Ne regnet super nos dominatio Præsidum.* i. e. Assyriorum. *nec fortis, si quis inventus fuerit, transibit per eam.* i. e. Nullus alius populus, Assyriorum calamitate exterritus in Jerosolymæ terras invadet. Quia Dominus est judex, & Dominus est investigator, Dominus est Rex noster & ipse Salvator noster. *Laxati sunt funiculi tui Jerusalem eo quod non fuerint solidati.* Quorumdam Jerosolymitarum fugam innuit, *inclinatæ sunt*

v. 14. v. 15. v. 16. v. 17. v. 18. v. 19. v. 20. v. 21. v. 22. v. 23.

colum-

columnæ tuæ, quia non explicuerunt signũ. i. e. Non perspexerunt miraculum à Deo factum, *donec diviserunt prædam*. i. e. Principes tui Jerusalem vehementer trepidarunt, nec enim noverant stupendam Domini contra tuos hostes pugnam. Posuere metum simul ac vacua milite castra intrarunt, indeque direpta spolia inter se dividere cœperunt. *Multitudo claudorũ captivam duxit captivitatem*. Judæos obsessos & intra mœnia urbis clausos claudis similes dicit, qui tamen reddita post modum commeandi facultate, eruperunt ex urbe. Et cæsorum Assyriorum pecora & jumenta sibi abegerunt: (v. 24.) *Nec dicet habitator, infirmus sum*, nec habitatores Jerosolymæ inposterum querentur dicentes, Assyriorum metu membra nobis & vires languent. *Quoniam populus, qui obsidebat eam* Jerusalem, *tulit peccatum*, i. e. pœnam peccati. Assyrii siquidem simul Jerosolymæ insultabant habitatoribus, simul Deum ipsorum blasphemabant, cui tamen paulò post criminis utriusque dedere pœnas.

CAP. XXXIV.

(v. 1.) **A***ccedite, ut audiatis*. Videtur Propheta usque ad hunc locum de Assyriis egisse, modo ad Idumæos delabitur, eosque Assyriis adjungit. *Complicabuntur Cœli, & omnis virtus eorum defluet, sicut folium defluit è vite & grossus à ficu*. Assyriorum superba dominatio. Cęlorũ enim & Siderum nomine Assyriorũ Duces designat. (v. 5.) *Quia inebriabitur gladius meus in Cęlo*. i. e. Assyriorum cruore. Hactenus de Assyriaci imperii casu; mox Idumæis instat & minatur simile judiciũ. (v. 6.) *Victima est Domino in Bosra*, post Idumæorum Bosræ incolarum restitutionem: interim tamen statutum est justo Dei judicio eorundem excidium. (v. 7.) *Et corruent Unicornes cũ eis*. i. e. Cum promiscuo vulgo etiam Optimates & Principes Idumæi. (v. 9.) *Et inebriabitur terra sanguine eorum: & convertentur torrentes ejus in picem & humus ejus in sulphur*: (v. 11.) *Et hæreditabunt eam Ericius & Cornices; & Corvi habitabunt in ea: & pascentur in ea spiritus immundi occursantes: ibi cubavit Lamia & inveniet requiem*. Hæc & reliqua monstra, quæ hìc Esaias recenset, futuram indicant Idumeæ horrendam vastitatem & diuturnam solitudinem: id enim locis desertis accidere solet, ut illuc continuò convolent obscenæ aves putà Cornices, Corvi, & Vultures. *Et manus ejus* Domini *divisit eis* feris avibusque *mensuras* terræ spatia. *Et hæreditabunt eã* Idumeam *in sempiternum*. (v. 16.) *Quærite in libro Domini, quia nec unum ex eis defecit*. i. e. Legite scripturas, & inde comperietis omnia Assyriis & Idumeis contigisse, quæ Moses & reliqui Prophetæ illos passuros prædixerunt, & omnia eorum oracula impleta fuisse, nec ullum excidisse incassum.

Læta-

CAP. XXXV.

[illegible]

A *Lætabitur solitudo sitiens, & exultabit planities. Et germinabit quasi lilium & saliet quasi caprea & in gloria honor Libani dabitur ei & decor Charmeli & Saron.* Hæc Propheta de terra Israel vaticinatur, & refereda sunt ad illa tempora quibus Judęa à Chaldæis multis cladibus attrita in solitudinem etiam redacta pristinum splendorem & gloriam recuperasse visa est; Judæis soluta captivitate patrium solum repetentibus & summa jam pace fruentibus. B *Confortamini manus dissolutæ, & genua trementia confirmamini.* Vel quia appropinquavit captivitatis finis & instat reditus in Judæam, vel quia jam adest promissa dies salutis & pacis æternæ. *Ecce Deus Salvator veniet & salvabit vos, tunc aperietur oculi cæcorum & aures surdorum patebunt, tunc saliet sicut Cervus claudus.* Hunc scilicet exitum utique fœlicissimum Propheta Judæis idcirco prænunciat, quod plurimis antehac C malis & calamitatibus à Chaldæis afflicti in quemdam velut stuporem, mentisque hebetudinem incidisse videbantur: adeò ut videtes non viderent, & audientes non intelligerent, nunc verò eisdem prædicens futuram in statum pristinum redintegrationem, simul bona malis quæ hactenus passi fuerant contraria pollicetur; putà cœcorum oculos apertum iri &c. nihilominus accipienda hæc sunt D velut in proprio & vero sensu dicta de Domino, quando pro omnium hominum salute factus est homo: ipse enim reipsa præstitit, quæ Propheta hoc loco præsensit & prædixit. Nam & cęcis lucis usurā impertiit, & mutorum linguā solvit & surdis auditum reddidit: Nec modò istud beneficium ægris corporibus cōtulit, imò verò animis vel maximè. Christi enim gratiâ gentium oculis lumen, quo E Deum agnoscerent, tandē affulsit, sonuitque auribus, pulsa surditate, Evangelii tuba.

v. 1. v. 2. v. 3. v. 4.

[illegible]

Dan. Sch.

Solet divina Scriptura gētes desertū appellare; eo quod, sicut deserta carent colono, & habitatore, sic Gentiles populi scientia Dei destituti manserunt usque ad Christi adventum, à quo in solitudinem gentium immissi sancti Apostoli, sicco arentique solo aquarum dedere lacus & fontes. Inde terra arida & sterilis humorem & fœcunditatem accepit. Continuò confluxerunt undique populi cibum appetentes, indeque pane Evangelicæ prædicationis exsaturati sunt. In hac porrò solitudine sancti Apostoli sacros pagos credentibus excitarunt & domos, sanctas videlicet Ecclesias; & bonum semen Patris familias in ejus agris, quæ sunt animæ Sanctorum, seminarunt, plantaveruntque vineam, postquam Mundus, illa nempè vitis à Deo sata, descivit à sua origine, & in arborem sylvestrem degeneravit.

Quo-

v. 6. *Quoniam scissæ sunt aquæ in solitudine*. Hæc ex subjecto argumento significant beneficia tribui Juda divinitus collata, pacemque post cædem Assyriorum redditam: quæ tamē in advētu Domini perfecta & absoluta fuere. Ipse enim velut aqua viva à summo Cœlo delapsus, in hunc Mundum prosiluit, velut in torridam, arentemque regionem. Et factus est sicut fluvius in sicca nudaque solitudine degentibus, tutumque errantibus per incultos & steriles campos perfugium. v. 7. *In cubilibus, in quibus prius Dracones habitabant, orietur calamus, gramen, & juncus*. Inusitata hæc in solitudine germina adumbrant mores optimos, quibus plerique hominum imbuti fuerunt, postquam genus humanum Christi gratia medicatum fuit, cœpitque cujusvis generis virtutibus florere. Hoc itaque vaticinio Deus per Prophetam Judæos solatur spe secuturæ post Assyriorum & Chaldæorum excidium pacis, qua florente Judæorum terras non modò sublato hostium metu tutas fore, verùm etiam indita divinitus vi vegetatas, cujuslibet generis genimina prolaturas, fontium copia & perenni fluxu aucta mirum in modum agrorum ubertate. v. 10. *Et ambulabunt qui liberati fuerint, & redēpti à Domino convertētur*. Gentium conversionem vaticinatur, partamque eisdem divino munere salutem. Propterea que ad Deum adorandum, eique pro isto beneficio gratias agendas ex omnibus Mundi plagis populos confluxuros. *Et fugient dolores & gemitus*. Soluta nempè captivitate, simul servitutis ærumnas & incommoda desitura promittit.

A–D [illegible]

CAP. XXXVI.

v. 1. *ET factum est in quarto-decimo anno Regis Ezechiæ ascendit Sennacherib Rex Assyriorum super omnes civitates Juda munitas, & cepit eas,* v. 2. *& misit Rex Assyriorum Rabsacem de Lachis ad Regem Ezechiam & dixit Rabsaces.* v. 3. *Dicite Ezechiæ hæc dicit Rex magnus Rex Assyriorum. Ecce confisus es super fulcrū calami quassati super Ægyptum, cui si innixus fuerit homo, intrat in manum ejus & perforabit eam ...* v. 10. *Dominus dixit ad me. Ascende super terrā istam & disperde eam* Rabsaces i. e. Princeps Pincernarum, Regis Assyriorum Legatus Jerosolymitas ad deditionem solicitat, cōmentus Dominum suum non proprio consilio istud bellum suscepisse, sed instinctu Dei dicentis, ascende &c. Quod autem judaicè locutus dicitur Rabsaces, id verò accidit vel quia idem Rabsaces erat genere Judæus ex illis benè multis qui ab Assyriis capti fuerant & à cæteris Ducibus hanc ob causam ipse interpres electus fuerat; vel idem Rabsaces eo munere apud Regem fungebatur, & proprio studio linguæ utriusque peritiā adeptus fuerat.

E–F [illegible]

ET

CAP. XXXVII.

A ET *venerunt servi Regis Ezechiæ ad Esaiã. Et dixit ad eos Esaias: Hæc dicit Dominus: Ego dabo ei spiritum & audiet nuncium, & revertetur in terram suam.* Magnus scilicet ille Rex Assyriorum, qui paulò ante preteritis victoriis elatus & præsenti gloria tumidus jactabat, se planè effecturum, ut crastinus ab hodierna die minimè dissentiret. Rectè Salomon. *Ne glorieris in crastinũ, ignorans quid superventura pariat dies.* Et Dominus monet. B *Sufficit diei malitia sua.* Audiet, ille suum in Judæa exercitum inopina & horribili clade deletum, & sentiet quàm oppido malè ineptèque illa effutiret: *Ascendam ad altitudinem montium, ad devexa Libani & succidam excelsa Cedrorum ejus.* Jerosolymam omnium Judææ urbiũ gloriosissimam illustribus ejusmodi symbolis expressit. *Numquid non audisti quod à longo tempore à priscis diebus feci.* Jerosolymã C condidi. *Et nunc adduxi eum ut adducat eam in solitudinem:* i. e. Et modo ipse ego ejus urbis conditor contraxi Assyriorum tuorum exercitum, eoque adduxi, ut illam eversurus videatur. Sed contra accidet; quoniam sicut actum est cum urbibus munitissimis, ut earum habitatores laxarent in ipsis manus, & fracti confunderentur, & fierent sicut herba agri, sic Assyrium pariter ego ipse confundam & conteram. *Immittam camum in nares ejus &* D *frænum in labia ejus.* In illis quippè corporis membris castigandus fuit Rex impius, in quibus blasphemando peccaverat. Ore siquidem divinæ Majestati detraxerat, & adversus Ierosolymam iram suam effuderat, & quasi naribus proflaverat, bene itaque nares camo coërcentur, & constringuntur maxillæ fræno: simili animadversione Deus olim Philisthæos pariter castigaverat, quibus, ut ait Prophe- E ta, præter inflictas plagas *dedit opprobriũ sæculi. Et hoc erit tibi signum: comedes hoc anno quæ sua sponte nascentur & anno secundo quæ hinc renata fuerint, quia de Jerusalem ascendẽt reliquiæ.* Sic Deus Ezechiam promissa de Assyriis victoria lætum altero nuncio magis exhilarat, prædicens futuram in biennium tantam annonæ copiam, ut terram nec colere nec serere necesse futurũ sit, cum fruges spõte nascentes toto eo temporis intervallo incolis F alendis sint suffecturæ. *Et egressus est Angelus Dei, & interfecit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.* Tantæ cladis nuncium accepit Rex cum adversus Tharacam Regem Æthiopiæ bello distineretur. Confestim castra movit. *Et abiit, & reversus est, & habitavit in Ninive. Et factum est cum adoraret in templo Nesroch Deum suum Adramelech & Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Carduorum.* justo sanè Dei judicio impia istęc cogitatio filiis obrepsit, ut quando-

v. 5. 6. 7.

Prov. 27. 1.
Matt. 6. 34.

v. 24.

v. 26.

v. 29.

v. 30.

v. 36.

v. 37.
v. 38.

quidem ille Deum Nesroch suum in præterito bello servatorem prędicabat, ad ejusdem arā obtruncaretur. Peracta cæde, parricidæ in Armeniam profugerunt, rerumque potitus est defuncti Sennacherib filius Saraddam, regno cedentibus fratribus, qui ut dictum est, fugerant in terras Carduorum, quæ & Ararat.

CAP. XXXVIII.

v. 1. v. 2. v. 3.

IN *diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem. Et convertit faciem suam ad parietem & oravit ad Dominum, & dixit: obsecro Domine memento quod ambulaverim coram te in veritate & in corde perfecto.* Hæc dixisse videtur Ezechias, quia viderat Reges benè multos tametsi pessimos regnum nihilominus feliciter tenuisse atque liberis suis transmisisse.

v. 5.

Hæc dicit Dominus Deus patris tui David. Ecce ego reducam umbram graduum, per quos descēderat in horologio Achaz patris tui Sol, retrorsum per decem gradus, & reversus est Sol retrorsū per decem gradus, per quos descēderat. Etsi signum Ezechiæ exhibitum ejusdem obitum & resurrectionem primariò significabat, attamen nec ineptè dìces, illud simul portendisse tenebras, quæ post Ezechiæ decessum populum Dei oppressuræ erant. Ideò namque pio patre regnante, quæ peregerat cœli spatia, Sole remetiente, geminatus est dies, quia à pessimi filii impietate nox postmodum duplicata fuit. Rursus Sol dum horas decem communis diei periodo adjicit, præsignat aliā lucem aliquando orituram præter omnem naturæ modum. Numerus porrò graduum Decalogum repræsentabat, à quo Ezechias lucem & vitam hauserat.

v. 10.

Ego dixi in dimidio dierum meorum vadam. i. e. Moriar, & supremus mihi instat dies. *Ad portas Inferi relinquam residuum annorum meorū.* Reliquos annos vitæ meæ ad ostium sepulcri appendā, dum in ipso flore ætatis extinctus efferor nunc, terra mox operiendus.

v. 11.

Dixi non videbo Dominum in terra viventium. Ex quo Esaias latam adversus me mortis sententiam pronunciavit, omnem simul spem abstulit videndi Dominum *in terra viventium*. i. e. Thronum Domini in sancta civitate Jerusalem. *Non aspiciam hominem ipse positus cum habitantibus in fovea.* i. e. cum mortuis subterraneas domos habentibus.

v. 12.

Generatio mea ablata est & transiit quasi tabernaculum Pastorum, cui fixus locus nullus est, nec idem cras, qui hodie. *Convoluta est vita mea quasi fila.* i. e. Sicut fila à nente glomerantur, ita dies mei divino decreto contracti sunt, & coarctata spatia vitæ meæ; *Et quasi tela propè præcidenda*, quasi dicat. Postquam dierum meorum cursus approperata mortalitate interruptus est, videor similis telæ, quæ festinante textore convolvitur simul, simul præciditur.

v. 13.

A die usque

[illegible]

A *usque ad noctem consumsisti me*, junxitque cum nocte diem oratio mea, continuus dolor & labor meus. *Sicut Hirundo garriens garrivi, & sicut columba gemens gemui*, tristis in cōpunctione animæ, & anxius nuncio Mortis divino mihi judicio decretæ, jamque imminentis. *Levavi oculos in excelsum*, non desperans salutem à Domino adfuturã. *Domine libera me & jucunda me*. Ezechias siquidem cùm ab Esaia vicinæ mortis nuncium B accepisset, convertit faciem suam ad orandum Dominum sublatis ad Cœlũ oculis, ubi Deus commorari dicitur ad significandam divinæ naturæ celsitudinem summamque puritatem. Rogabat autem Dominum ut ab Assyriorum infestatione regnum tutaretur, sibique daretur vita diuturniore frui. *Et quid loquar, dicito mihi*. Hic rursum petit ut sibi suggeratur à Deo, quid interim dicere ipsum oporte- C ret, quando neque ea quæ dicere volebat ex proprio dicta vellet, sed divino instinctu afflatuque ad loquendum incitari, Deo scilicet ipsius linguam inflammante, & verba divinæ suæ voluntati attemperante. *Et ipse fecit & excussit omnem somnum meum cum amaritudinibus animæ meæ*. i. e. Dominus attulit, idemque depulit mortem, & omnes animæ meæ dolores. *Super eos miserebitur Dominus, propter illam vitam spiritus mei Domine* D *sana me, & vivifica me*. quasi dicat. Obsecro Domine propter vitæ meæ præteritæ benefacta corpus ægritudine releva, & vitæ spatia producito. Quod quidem aliàs expresserat illis verbis. *Quod bonum est in oculis tuis feci*. *Ecce à pace amariores factæ sunt mihi amaritudines*. Rectè quia postquam ab Assyriorũ vexatione fuerat liberatus, in lethalem ægritudinem inciderat, & hinc in gravissimam E tristitiam & amaritudinẽ. *Et placuit tibi anima mea & effecisti ne veterasceret in corruptione*. Propterea Assyriis cuncta demolientibus sospitem me servasti. *Et projecisti post tergum tuum omnia peccata mea*. Ex sola nimirum Dei misericordia se convaluisse fatetur. Quæ ad arcanum sensum traducta optimè in Dominum nostrũ Jesum Christum quadrãt, quatenùs corpus nostræ humilitatis induit, & peccata omnium nostrum in semet ipse con- F jecit & portavit. *Quoniam non Infernus confitebitur tibi neque Mors laudabit te*. Quandoquidem nec sepultis nec mortuis dabitur dicere laudes tuas: *Neque annunciabunt veritatẽ tuam descendentes in lacum*. Quæ enim in sepulchris jacent corpora vita & ratione caret. *Viventes confitebuntur tibi sicut & ego hodie*. i. e. Testabor meam à mortuis resurrectionem hodierna die à te acceptam. Rectè hoc dicit, siquidẽ postquã Esaias Ezechiæ mortem denunciavit, jam cum mortuis compu-

v. 14. v. 15. v. 19. v. 17. v. 18. v. 19.

tari cœperat; cum verò postmodum Deum exorasset impetrassetque suũ obitum ad quindecim annos differri, meritò prædicabat suã à mortuis resurrectionem. *Et pater filiis narrabit fidem tuam.* Significat facti hujus notitiam à parentibus ad filios, atque ab his ad posteros deinceps manaturam; vel quia jam noverat Deum pro sua in adimplendis promissis fide liberos sibi daturum, quibus proindè acceptum beneficium esset narraturus, tertio enim post anno natus est ei Manasses. *Et dixit, Esaias ut tollerent massam de ficis, & ponerent super vulnus, & sanaretur.* Sic ille cui nil factu difficile, ficuum cataplasmate morbum depulit nulla Medicorum arte expugnabilem.

v. 21.

CAP. XXXIX. v. 1.

IN die illa misit Merodach Baladan filius Baladan Rex Babylonis epistolam, & munera ad Ezechiam, audierat enim quod ægrotasset, & convaluisset. Non hæc sola fuit causa, cur Merodach Legatos ad Ezechiam mitteret, quasi verò nil aliud præter officium cogitaret; Nam etsi satagebat, ut Ezechias intelligeret, præteritam ipsius ægritudinem se vehementer doluisse, perindeque modo eidẽ restitutam valetudinem gratulari, attamen præcipuum Legationis negocium erat cognoscere causam reditus Solis. Solem enim nuper retrocessisse Rex animadverterat, ex eo, quod hunc Deum coleret, & quaternis per diem temporibus adoraret, manè scilicet, & hora sexta, nona, & vespera. Dum igitur aliquandò transactis primis diei horis postremas præstolatur, constitutum religionis pensum soluturus, Solem adhuc in medio Cœlo hærere statim miratus est. Causam proinde anxius disquirebat. Fortè aderant Judæi rerum in Judæa gestarũ conscii, à quibus Rex statim intellexit ejusmodi signum Ezechiæ Prophetam Esaiam exhibuisse, quo Regem de exitu cujusdam prædictionis dubium confirmaret. Misit itaque Merodach Baladan ad Ezechiã munera & literas officii plenas, Legatisque injunxit, ut exploratã nuper prodigii causam ab eodem ediscerent. Porrò iste Merodach alius omninò est à Rege Chaldæorum ejusdẽ nominis, qui Jechoniã à decessore captum & in vincula conjectum absolvit. Quum ab hac legatione ad Regis Jechoniæ in Chaldæam deportationem anni tredecim supra centum interfluxerint, Saraddam enim brevi post tẽpore extincto Asiæ imperium Chadæi obtinuerunt, Duce Evilmerodach, qui primus Babylone regnavit.

v. 2.

Lætatus est super eis Ezechias: & ostendit illis domum thesauri sui & aromatum & unguenti optimi & omnem supellectilem suam. Constat gratissimum fuisse Ezechiæ nunciorum advẽtum,

A tum, non tamen perinde liquet ipſum eiſdem explicuiſſe recentis oſtenti rationes & cauſas, tametſi ad captandam ejus rei notitiam potiſſimum allegati fuiſſent; interea verò oſtẽtabat illis regiæ domus opes, & reconditas regni gazas, cum miſſus à Deo Propheta Eſaias his verbis illum interpellavit. Quandoquidem Babylonios magnificentiæ opulentiæque tuæ fieri ſpectatores admiratoreſque voluiſti; ideò tua omnia Babylonem aſportanda fore ſcias. Sequentur Liberi quoque, & Nepotes tui futuri in aula Regis Eunuchi. Scilicet quia Rex Ezechias quod diſſimulare debebat, oſtentavit, quodve propalare pium & juſtum erat, occultavit; idcircò Eſaias non hic, ut ſolebat, benignè Regem alloquitur referens illa ſuaviſſima verba. *Protegam Civitatem iſtam &c.* Sed contra ſeverè reprehendit, & vindictæ mminentis denunciatione terret. Hoc enim ſonant illa verba. *Tua omnia &c. Et dixit Ezechias. Bonum eſt verbum Domini.* Hinc arguitur Ezechiam Prophetæ atroci comminatione nec oppidò fuiſſe commotum. Quare? Quia nimirum Propheta ſententiæ executionem ad ipſius Regis obitum differendã fore ſignificavit. Rurſus quia Rex ſimul intellexit ſe ſine Liberis haudquaquam eſſe deceſſurum: conceptum proinde de futura prole gaudium, mœrorem diluiſſe videtur, quem ſubſequens de futura Nepotum ſervitute nuncium afferebat. His rationibus confirmatus Ezechias reſpondit. *Bonũ eſt verbum Domini, quod loquutus eſt.*

(margin: v. 8.)

CAP. XXXX. v. 1.

Conſolamini conſolamini populum meum, dicit Deus veſter. Implete cor Jeruſalem & annunciate illi pacem. Quoniã Ezechias à Propheta monitus, calamitatem Poſteris ſuis cõminatam orando obſecrandoque amoliri neglexerat, quod profectò non prætermiſit, quãdo idem Eſaias ipſimet vicinam mortem denunciavit, idcircò Propheta jubetur adhortari juſtos, quotquot ſcilicet in Synagoga per id tempus pietate inſignes aderant, ut populum lætioribus nunciis ſolari ſtuderent. *Conſolamini*, inquit, *conſolamini* vos Prophetæ & Sacerdotes populum meum. *Quia Jeruſalem impleta eſt fortitudine, in peccato etiam ſibi complacuit, recepit autem à Domino duplum omnium peccatorum ſuorum.* i. e. Jeruſalem potentia & opibus aucta delicias ſuas eſſe dixit peccare, propter hoc tulit de manu Domini duplum ſcelerum ſuorum. i. e. Pœnas, quas debuit, exolvit graviſſimas, nec uno, ſed multiplici ſupplicio affecta eſt. *Vox clamantis in deſerto.* i. e. Chriſtum in ſolitudine clamitantis, ejuſque nunciantis adventum, quod etiam Joannes de ſe ipſe teſtatus eſt dicens: *Ego vox clamantis in deſerto:*

(margin: v. 2. v. 3.)

Reſti-

Restituite viam Domino. i. e. Ablatus Domino, Domino reddatur locus honoris, unde gentium errore dejectus est: ideò enim corpus induit, ut illas ad unius veri Dei cultum reducat. *Omnes valles implebuntur*. Valles impleri dicuntur; quia Dominus Mundum ingressus omnes gentes à Diaboli servitute redemit & ad fidem & adorationem sui Conditoris revocavit atque salutem sempiternam sperare docuit. Rursus: quia profundas valles, & cavernas horribiles atque infestas Anachoretis implevit, qui abdicatis sæculi curis Dei obsequio, & laudibus unicè vacarent. *Omnis caro fœnum* i. e. fœno similis, quæ etsi florere videatur, i. e. temporarii honoris titulo clarescere putà Regis, & Præsidis, aut gentis, ætatis illi summa brevis est; suntque sicut fœnum dies ejus, & sicut herba agri exarescit & dissipatur. *Exsiccabitur fœnum & decidet herba*. i. e. Judæorum populus migrabit in terras non suas, atque exul & extorris serviet. *Verbum autē Domini manet in æternum*. i. e. Dei de ejusdem reditu decretum infringi non poterit nec mutari. *Super montes excelsos ascende Sion annunciata*. Hìc iterum Deus Judæis reditum promittit. Sionem porrò annunciatā vocat, vel quia Deus per Prophetas illi finem captivitatis prænunciavit, vel annunciatam dicit, i. e. ad spem reditus confirmatam, adeo ut de sua in pristinum statum redintegratione minime dubitaret. Et hæc quidem Esaias loquitur ad Justos & Prophetas Jerosolymis eodem tempore cōmorantes. *Exalta vocem tuā in fortitudine*. Pange Triumphale carmen Deo tuo, qui tibi victoriam & salutē attulit. *Quis mensus est pugillo aquas & Cœlos palmo ponderavit? Cum quo iniit consilium & instruxit illum, & docuit eum semitam justitiæ?* Hìc Judæos quosdam perstringit quasi de fide divinæ promissionis ambigentes, quos proinde monet, ne divinæ Sapientiæ consilia investigare audeant dicentes. Quare nos exules & servos fecit, dispersitque, & dispersos iterùm congregavit? Simul docet: summum ac supremum illud numen, quo ista gerebantur, nullius judicio obnoxium esse, nec quemquam opera ejus persequi aut attingere posse. Consonant quæ alibi leguntur *qui fecit pondus ventis & aquas appendit in mensura*. Ubi ventorum libramentum fortassè dicit montes, quandoquidem nec venti subruunt montes, nec montium objectu ventorum impetus subsidit. *Ecce gentes quasi stilla situlæ & quasi momentum stateræ*. i. e. Hem gentes vestra, ô Judæi, natione longè præstantiores, marique profundo & minimè vadoso, atque altissimis montibus comparabiles, si tamen Deo cōponantur velut gutta sunt pelago collata,

v. 4. v. 6. v. 7. v. 8. v. 9. v. 12. Job. 28. 25. v. 15.

A lata, & quasi momentum stateræ æstimabuntur omnes Reges, illisque subjecti populi, si cum illa eximia & incomprehensibili natura comparentur. *Et Libanus non sufficiet ad incendendum.* i.e. Nec ligna Libani, nec ejus animalia putantur suffectura ad hostias & holocausta illi offerenda. Babyloniorum imperium Propheta Libano comparat, & ipsos Chaldæos bestiarum vocabulo indicat, utpotè unius veri Dei notitia expertes. *Omnes gentes quasi nihilum reputantur ei.* Quippè cui pronum est eas in nihilum redigere & disperdere. *Cui ergo similem fecistis Deum? Aut quam imaginem ponetis ei? Num imaginem, quam finxit faber? Et statuit simulacrum quod non movetur,* immobile utique, sed etiam inutile. *Numquid non audistis, eximia quæ feci, neque intellexistis opera mea?* ea dico, quæ omnes ætates, omniaque tempora occupant, & ante oculos vestros perpetuò observantur; quomodo scilicet Cœlorum orbes in camerâ duxerim, & in formam tentorii configuratos habitationi hominum accommodaverim? *Levate in excelsum oculos vestros, & videte quis creavit hæc.* q. d. Desipitis si promissam vobis liberationem & redintegrationem in pristinum desperaris. Profectò si levassetis oculos in Cœlum, Mundique pulchritudinem & ordinem contemplati fuissetis, sensissetis utique præstantissimæ mentis numen, quo hęc facta sunt, perpetuòque retinentur & constant, nec me Diis fictis gentium similem credidissetis, nec de promissa vobis salute modò dubitaretis. *Qui educit in numero virtutes eorum & omnes ex nomine vocat.* Porrò si hæc non sunt in oblivione apud me, sed universa & singula mea providentia aguntur & gubernantur, num ambigere potestis, quin vestræ saluti & incolumitati sim consulturus, cum prȩsertim id me prȩstiturum promiserim. Simul ostendit se Siderum numerum & nomina non ignorare. Quod in justos mirificè quadrat, quos eximia virtus transformat in stellas: divina siquidem luce nitent, eandéque cum cæteris mortalibus velut cœlestia quędam luminaria communicant. Horum porrò nomina apud Deum descripta servat indelebilis Liber. *Quare dicis Jacob, absconditæ sunt viæ meæ à Domino, & à Deo meo judicium meum translatum est,* nimirum ajebant, quare Deus non judicat inter nos, & adversarios subigentes nos? *Numquid nescis aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui dat lasso virtutem, & ægris multiplicat valetudinem.* q. d. Nolite desperare saluti vestræ, Deus enim lassos reficit & corroborat, idemque pollicetur vobis diuturna licet servitute fractis pristinam valetudinem, & laborantibus & afflictis adjiciet vires. *Exagitabuntur adolescentes*

v. 16. v. 17. v. 18. 19. v. 21. v. 26. v. 27. v. 28. 29. v. 30.

ſcentes & laborabunt, & juvenes in offenſione offendent. i. e. Perſecutores veſtri, & qui vos ſubigunt, ætate licet firma & viribus pollentes, mox labore delaſſati langueſcent, & qui vos ſervituti ſubjecerunt, malum quod intulerunt, offendent. *Qui autem ſperabunt in Domino, mutabunt fortitudinem*. i. e. Juſti quales Moyſes, & Caleb. *Et pennas mittent ſicut Columbæ, current, & non deficient*. Aſſument alas ſicut celeres Columbæ, & ultrò citròque citra omnem laborem curſabunt.

v. 31.

CAP. XXXXI.

v. 1. TAcete inſulæ, & gentes mutent fortitudinem. i. e. Gentes quæcumque accedant, ſuiſque Diis & ſibi patrocinentur; & ſi quidem cauſa cadant, unà cum illis condemnabuntur. *Propterea tradentur in conſpectu ejus populi & reges ſtupebunt*. q. d. Jam ſi Ethnici, & ficta ipſorum numina juſtitiam vocarunt, ſequetur eos: ſin autem ſummus Mundi Conditor illam vocavit, i. e. Si juſta profert, & poſtulat; vos qui negatis, injuriam illi facitis, ob quam *tradentur in conſpectu ejus gentes* &c. *Dabit quaſi pulverem gladio ſuo, & quaſi ſtipulam decuſſam arcui ſuo gentes*, ſuis, inquit, armis, quibus homines impios caſtigare ſolet, & ſic exactis hoſtibus pacem populo ſuo reddet. *Viam pedibus ſuis non ingredietur*. Adeo nimirum illi promptum & pronum eſt adverſarios peſſumdare & amicos reficere & indemnes ſervare. *Quis paravit & fecit hæc?* Deus utique, ſed nec tantum iſta ſuis amicis præſtitit, quin & eadem Moyſi revelavit: juſtorum ſcilicet prælia cum impiis geſta, & reportatas Dei ope victorias. *Viderunt illum Inſulæ & timuerunt*, illæ ſcilicet inſulæ, quas pro populo ſuo judicio diſceptaturus ad cauſam dicendam appellabat. *Et confortavit faber lignarius ferri fabrum percutientem malleo, & cudentem, dicens, de glutino: accommodum eſt: firmavitque ſculptile clavis, ne moveretur*. Sarcaſmus eſt, quo Propheta Idolorum vanitatem traducit & Gentilium levitatem & ſtultitiam, qui talium numinum opem quærebant eo tempore, quo ad divinum judicium citabantur. *Nunc tu Iſrael ſervus meus, ſemen Abraham amici mei: Confortavi te, & ſuſtentavi dextera mea juſta*. i. e. Semen es illius Abrahæ, quem ab ultimo Oriente accerſivi & invicta fortitudine inſtruxi, præſtitique ad omnia pericula & labores intrepidum & infractum. *Erunt quaſi nihilum viri, qui tecum contendunt*. Chaldæos deſignat. *Erunt quaſi quod non eſt, qui tecū jurgantur*. Idumæos, Græcoſque Babyloniis annectit, & reliquos populos Judæorum hoſtes, quos tamen minime timendos, ait perinde ac ſi non eſſent. *Noli timere vermis Jacob & minima portio Iſrael*. Iſta quippè tenuitate

v. 2. v. 3. v. 4. v. 5. v. 7. v. 8. v. 10. v. 11. v. 12. v. 14.

[illegible]

A tate tua reges, & regna prosternes, & illorum molitiones, & superba consilia disjicies. Judæos itaque, quos hìc alloquitur, *vermem* appellat, quo intelligant suis se viribus non posse confidere, attamen nihil eis propriam imbecillitatem obfuturam, nam & vermes robora rodunt, sic perinde futurum, ut & ipsi fortissimorum regum superbiam, potentiamque infringant. *Ecce feci te quasi plaustrum novum: triturans triturabis montes, & comminues colles.* (v. 15.) B *Montes, & colles* appellat regna gentium, eorumque præsidia, & firmamenta, quæ tamen à populo Justorum superanda & profliganda prædicit. *Egeni & pauperes quærunt aquas, & non sunt.* (v. 17.) Egentes vocat Judæos Babylonem deportatos, qui rectè dicuntur sitivisse, libertatem scilicet, & reditū. *Aperiam flumina in montibus & in medio vallium fontes.* (v. 18.) Interim eorum sitim mitigare volo certo nuncio propinquæ reversionis & C securturæ post illam felicitatis. *Dabo in solitudine Cedros, & Abietes.* (v. 19.) Ego ipse qui propter illorum peccata tribulis, & sentibus hanc ipsā terram aliàs implevi. *Ponam in planitie cupressus gloriosas.* Hujusmodi symbolis Propheta Judæis ponit ob oculos bona, quibus Judęam post illorum reditum ditare decreverat. Et hæc quidem in Judæorum reditu adumbrata per Christi adventum perfecta sunt in D vocatione & conversione gentium, quas hìc Judæi egentes & sitientes repræsentant. Hoc ipsum disertè prædixerat Jacob illis verbis: *Ipsum gentes expectabunt.* (Gen. 49. 10) Quod etiam innuit ille Dei ad Ezechielem sermo: *Si ad gentes ignotæ linguæ mittereris. audirent te.* (Ezech. 3.) Ad gentes itaque Deus hæc verba facit, *Exaudiam eos & sitientes ex Jacob & ponam flumina in montibus.* Ubi Prophetarum in E Ecclesia Christi copiam promittit, *& in medio vallium fontes*, Apostolos scilicet in medio gentium. *Dabo in solitudine Cedros, & Abietes.* i. e. Levitas, Sacerdotes & Pontifices, qui corpus & sanguinem consecrabunt & frangent ad expiationem animarum, sublatis qui hunc honoris locum invaserant, sacrificulis & Hariolis, qui hominum simplicium animas impiabant profanis sacrificiis. *Propè facite judicium vestrum*, dicit Dominus: (v. 21.) *Ac-* F *cedant, & indicent nobis quæ ventura sunt.* (v. 22.) Inchoatum supra judicium resumit, & quoniā inanium Deorum cultores de Deo vero impiè sentiebant, eundemque carpere non verebantur. Propheta illorum audaciam & petulantiam detegit, & redarguit, futurorum eventuum inscitiam Diis eorum objiciendo. Tum verò, (v. 23.) inquit, *Sciemus quia Dii estis vos*, & quod etiam bene facitis & malè si malorum bonorumque successuum, qui tempore absunt, & futuri sunt, signa ostenderitis. *Ecce ex nihilo* (v. 24.)

vos estis, *& abominatio est electio vestra*. *Abominationem* dicit, vel idola quæ unaquæque gens propria sibi delegerat, vel ipsam impiam opinionem, quam Idololatræ de Deo vero habebant. *Suscitavi ab Aquilone*, *ut veniat ab ortu Solis*, *vocabit nomen meum*. Zorobabel hic est, quem secuti sunt Jesus sacerdos filius Josedech cum suis Levitis, & alii multi ab Oriente Judæi. *Et venient Dominatores*, *& proterentur quasi lutum*. Barbaram gentem Gog, & Græcos venturos designat, quos à Judæis profligandos prædicit. *Hæ sunt primitiæ ad Sion*. i. e. Bona nuncia à priscis tẽporibus Judæis significata. *Et Jerusalem Evãgelistam dabo*. i. e. Præconem, qui hæc bona nuncia divulget. *E nihilo sunt & opera eorum spiritus inanis*. i. e. Dii quos colunt gentes, tales sunt qualia opera eorum, in quibus nihil non fragile, & caducum est.

v. 25. v. 27.

CAP. XXXXII v. 1.

ECCE *servus meus*, *fulcivi eum*: Videlicet signis & miraculis. Quare hæc arcanum sensum habent, & de Christo prædicta accipienda sunt, qui idcircò appellatur *servus*, quod à Patre missus venit in Mundum, mandatum ejus de salute hominum executurus, accepitque formam servi, corpus scilicet corporibus nostris simile induit, *factus obediens usque ad mortem Crucis*. *Et electus meus*, *complacuit sibi in illo voluntas mea*. Hoc scilicet est illud ipsum: *Hic est filius meus dilectus*, *in quo complacuit sibi anima mea*. *Dedi spiritum meum super eum*. Cui pariter consonat illud: *Non ad mensuram dedit Deus spiritum Filio suo*. *Ut proferat judicium Gentibus*. i. e. Ut vindicet gentes ab injusta persecutione malorum spirituum nihil non agentium ad earundem perniciem. *Non clamabit nec levabit vocem suam in platea*. Hoc nempè sonat illud: *Discite à me quia mitis sum*, *& humilis corde*. *Calamum quassatum non conteret*, *& lucernam caligantem non extinguet* Utrumque symbolum Judæorum populum spectat: ipse enim est calamus quassatus, quẽ Christus à suâ familiaritate & consuetudine non exclusit, nec politicum ejusdem statum turbavit, nec rempublicam evertit. Ipsemet populus omnia perdidit, quo à Deo impudenter rebellavit, repulitque ejus familiaritatem. *Lucernam* porrò *caligantem* vocavit legem, quandoquidem exoriente Sole justitiæ, lex videri desiit: perinde atque Sidera occultantur adultò die. Nec tamen Deus legem extinxit, aut cassavit, sed à vetustate literæ ad novitatem spiritus eandem traducens absolvit & perfecit. Rursum alia via eadem verba exponi possunt. *Lucernam*, inquit, *caligantem non extinguet*. i. e. Christum Persecutor non extinguet infantem, etsi He-

Math. 12. v. 18. Jo. 3. v. 32. v. 2.

rodes

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F [illegible]

[illegible]

A rodes immanem illam parvulorum cædem jusserit, ut Christum vita privaret. *Neque caligavit*. i. e. Nec læsus fuit, quando tulerunt lapides Judæi, ut jacerent in eum. Proinde tametsi Rex Herodes, & Judæorum Pontifices, & populus conspiraturi sint ad Christum interficiendum, id tamen haudquaquam efficient, nec Christus extinguetur, i. e. morietur, *donec ponat judicium in terra: & legem ejus insulæ expectabunt*. (v. 4.) Idcircò nec extinguetur, B neque caligabit, donec cumulatè satisfaciat officio suo erga gentes novi Testamenti legē suscipere paratas, imò cupientes, quod etiam Pater de filio affirmat subdens: *Apprehendi manum tuam & confortavi te, dedique te in fœdus populo, & in lucem gentibus: & aperies oculos Cœcorum, & educes Vinctos de domo carceris*. (v. 6.) Utrobique enim gentes designat ad veritatem per id tempus caligātes, C & ignorantiæ atque erroris tenebris obsessas. *Cantate Domino canticum novum*. (v. 10.) Ethnicos pariter alloquitur, & ad cantandum Deo canticum novum invitat. Enimverò si Judæi post annum septuagesimum à captivitate redēpti novum Deo Liberatori suo carmen modulari debuerunt, quin idem præstarent gentes? quamque oppidò potiori jure novo cantico erumperent, finita servitute plurium sæculorum? *Laus ejus ab extremis terræ*. D Rursum & hoc accidet novum, ut à remotissimis nationibus hymnis, & canticis celebretur salus Generi humano per Christum restituta. *Qui descendunt in mare in plenitudinem ejus*. Laudabunt, inquit, Deum gentes, quæ ratibus subigunt maria, sed & quæ mari Divinitatem affingunt & sacra faciunt, verâ demùm religione imbutæ Deum suum agnoscent, eundemque Dominum Maris cōfitebuntur E & prædicabunt. *Insulæ & qui habitant in eis*. Nec porrò id præstabunt, ait, qui Continentem incolunt, verùm etiam qui Insulas longè dissitas occupant, universi laudem Deo vero simul concinent. *Et in pascua erit Cedar*. (v. 11.) Adeoque mutuam inter se pacē colent in unam coeuntes religionem & cultum: tametsi hodie obscuratum habentes intellectum velut solitudines desertæ, & horribiles squalere videantur. *Et laudabunt habitatores petrarum*: F quasi fontes è silice erumpentes divina fundent eloquia. *Et de vertice montium clamabunt*. Gentes, quæ à Dei cultu descivere, & in editis quibusvis locis Diis suis sacrificare solent, resipiscent, & vero Deo confessionis & laudis hostias immolabunt, in Christi quippè adventu laudare Deum didicit Orbis universus. *Et repleta est terra laude ejus*. Sed & in montibus & rupibus Ecclesiæ constructæ sunt, & constituta Monasteria congregatique Cœtus hominū divi-

divinas laudes cantantium, pulsis indè indigenis, qui super omnem montem excelsum delubris, & hostiis inanes Deos venerabantur. Vel rursum illi ipsi, ait, *de vertice montium clamabunt*, qui eos profanis sacrificiis impiabant, mutataque mente Deum verum laudabunt. *Et dabunt Domino gloriam*. i. e. Hymnos & laudem Domino Christo accinet. *Tacui à sæculo: patiens fui quasi parturiens*. Nam etsi peccatores pro merito plectat clementissimus Deus, cum tamen hoc invitus faciat, quasi mitissima mater corū malis ex intimo cordis affectu, magnaque commiseratione ingemiscere perhibetur. *Obstupefaciam & consternabo hostes meos* populum meum in captivitatem abducentes. *Vastabo montes & colles*. Ditiones Regum subvertam & militum castra. *Ducam Cæcos in viam, quam nesciunt, & in semitas, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam*. Utrobique Deus loquitur de libertate, quam Israelitis parabat solutâ captivitate. Hæc tamen completa & perfecta fuerunt post Domini adventum, quando Ethnicos ignorantes veritatem, & cœco errore per avia vagantes per sanctos Apostolos devocavit, direxitque in vias pacis quas hactenùs ignoraverant, & in semitas, quas non ambulaverant Patres eorum, neque ipsi, sunt autem novi calles, quos insistunt quicumque Evangelii mandata observant. *Surdi audite, & cœci intelligite, & videte: quis cœcus nisi servus meus*? Hæc ad filios Israel planè referuntur. *Et surdus, sicut nuncius meus quem missurus sum*? Judæus quilibet, quem idcircò relegaturus sum Babylonem, quod non audierit me nec dicta mea attenderit. *Quis cœcus sicut qui præsidet*? Reges Israel designat, quos sustulit captivitas. *Quamquam multum vides, & non observas, apertas habes aures, nec obedis*. Ista subjecit, ne illi contra reponerent. Quorsum ergo jubes videre, & audire, quos modò aiebas, esse cœcos & surdos? Hujus loci sensus est idem qui illius: *audientes audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis & non cognoscetis, incrassatum est enim cor populi hujus, & aures suas aggravaverunt*. Utrobique Judæorum pertinaciam accusat, quod post tot signa, quæ vel audierant, vel suismet oculis spectaverant, in sua adhuc improbitate nihilominus persisterent. *Quis est inter vos, qui audiat istud*? Istud, inquit, advertat, & accuratè expendat? Et aspiciens vindictam exercitam adversus transgressores legis, *prospiciat novissima*: i. e. consecuturam novissimo tempore Dei erga resipiscentes misericordiam post irrogatas Peccatoribus ex justa severitate pœnas. *Et Dominus voluit propter justitiam suam magnificare legem, & illam glorificare*. i. e. Legis observatores, quamobrèm

ℽ. 12. ℽ. 14. ℽ. 15. ℽ. 16. ℽ. 18. ℽ. 19. ℽ. 20. Inf. hoc cap. ℽ. 23. ℽ. 21.

[illegible]

A obrèm si conversi fueritis ad me, vòs utique suscipiā: legis autem prævaricatores suppliciis coërcebo. *Laquei sunt omnes juvenes*. i. e. Bellatores spem vestram fefellerunt. *Et in domibus quasi vincti jacuerunt*. i. e. Conspectū hostium fugientes se abdiderunt. *Quis dedit Jacob in opprobrium*? Adeo ut robustissimi juvenes, & viri fortes latebras quærāt? *Et Israelem in manus direptorum*. i. e. Quis prodidit filios Israel, ut fierent hostium suorum præda. B *Et exarsit ignis in eis, & non adduxerunt istud super cor suum*. Quare nec mirum si quasi folia defluxerint, asportatique fuerint in alienas terras, atque turpissimæ servituti addicti fuerint.

v. 22. v. 24. v. 25.

[illegible]

CAP. XXXXIII. v. 1. v. 2.

ET *nunc sic dicit Dominus, qui creavit te Jacob nè timeas. Si transieris per mare, tecum ero*. Sic enim, inquit, in diebus Moysis Mare Rubrum trajecisti. *Et flumina non* C *haurient te*. Et hoc tibi præstiti Duce Josue Jordanem vadanti. *Si transieris per ignem, non combureris*. Scilicet quæcumque Deus Patribus beneficia olim contulerat, Posteris in præsenti pollicetur: quare subdit: *Dedi pro te Ægyptum*: pessumdedi Ægyptios, quò tu illorū servitute solutus tuo jure deinceps viveres. *Æthiopiam & Saba*, Madianitas item & confines populos Moysis ductu imperioque vastavi: idcircò nec Babylonios impu- D nitos dimittam, quorum alios erumpentibus ex fornace flammis cremabo, alios in lacum missos bestiis discerpendos objiciam. Scilicet *ex quo preciosus esses in oculis meis glorificatus es* insignibus victoriis, & rerum gestarum gloria clarus effectus. *Ego dilexi te*. Quod alibi aliis verbis. *Filius meus dilectus Israel*. *Ab Oriente adducam semen tuum*. Soluta Babylonis captivitate *& ab Occidente con-* E *gregabo te*, ab Hispania, aliisque regionibus ad Occasum positis. *Dicam Aquiloni: Da, & Austro, noli prohibere*. Idem quod alias frequenter: *ab extremis Cœlorum, & à finibus terræ congregabo te, dicit Dominus*. *Educ foras populum cœcum, & oculos habentem, surdum, & aures ei sunt*. Populum peccatorem, cujus oculi, & aures perversam cordis sui cogitationem sequuntur.

v. 3. v. 4. v. 5. Exod. 10. v. 6. Deu 28 49. Jer. 31. 8. 50. 26. v. 8.

[illegible]

CAP. LXVI.

F ET *non erit ibi infans dierum moriens, nec senex non implens dies suos, quia infans centum annorum morietur*. Vitam diuturnam significat, nec ante centesimum annum cum morte commutandam. Omnia nimirùm Deus populo suo prospera eventura prænunciat, & duratura *ad centum annos*, i. e. longissimo tempore. *Et peccator centum annorum maledicetur*. Quatenus non properabitur pœna peccantibus, sed ad annos plurimos diutissimè protendetur. *Et antequam clament, exaudiam*

v. 24.

diam eos, esto olim contrarium protestatus sim dicens. *Quum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam. Lupus & Agnus pascentur simul*. Res ipsa in Ecclesia exhibita est, umbra in Synagoga: Lupi namque cum Agnis simul morantes Tyrannos designant, quos justi inimicos & persecutores ante habuerunt, post habuere socios & contubernales.

v. 25.

CAP. LXVI.

v. 1.

HÆC *dicit Dominus*, *Cœlum sedes mea est*, *Terra scabellum pedum meorũ*. Pedibus substrata meis, Divinæ naturæ immensitatem ostendit, quum ergo Cœlum & Terrã ego impleam, me manu facta templa non capiunt? Ergo *quæ est ista domus*, *quam ædificabitis mihi*? Ecquod namque ædificium suo utique definitum ambitu contineat immensum? Ita est: templa superborum hominum facta manu Deo parva sunt, & angusta; ea est ejus natura, & parva corda illi ampla sunt & lata, ea est ejus bonitas, si tamen humilia sunt & mansueta, qualia prætulit Eccesia Gentium. *Qui immolat Bovem*, *quasi qui interficit virum*, *& qui mactat Agnum*, *quasi qui jugulat Canem*. Consentiunt illa Malachiæ. *Dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum*. Judæorum sacrificia Prophetæ declarant immunda fuisse, quæ ergo Esaias hoc loco hominum, canumve cadaveribus æquiparat, Malachias Prophetarum ultimus animalium retrimenta vocat, non offerenda Deo, sed offerentium in ora cum opprobratione rejicienda. *Hæc elegerunt in viis suis*, *& in idolis suis anima eorum delectata est*. i. e. Hisce tamen Judæi gaudent sacrificiis, & vana religione sibi ipsi illudunt. *Unde & ego delectabor in illusione eorum*. Quare sicut illi sibi illudunt & mihi, ego vicissim illorum expectationem eludam, & illis calamitatibus involvam, quas ejusmodi religionis umbra prohibere moliuntur. Repetit Propheta, quæ sub initium Prophetiæ leguntur, & alii Prophetæ, sed & Prophetarum Dominus Judæis in Evangelio frequenter inculcabant: nihil, videlicet eis profuturas legis cæremonias peccantibus, & legem ipsam prævaricantibus. Idcircò frustra etiam eos Deo moliri templum non saxa, sed corda hominum petenti. *Vox tumultus de civitate*, hostibus ad eam obsidendam promoventibus, *vox de templo*, vel sacerdotum Dei opem sero implorantium, vel civium eo frustra profugentium, dum prementibus à tergo inimicis ibidem asylum quærunt. *Vox Domini reddentis retributionem inimicis suis*, impiis Judæis legem prævaricantibus; deindè populis, qui pios Judæos Babylone reversos infestare ausi

v. 3.

v. 4.

v. 6.

[illegible]

A ausi sunt ante irruptionem gentis Gog, quæ postea in Judæam incubuit. *Antequam parturiat, pariet*. i. e. Antequam moveant gentes, quæ Zorobabele Duce repressæ sunt, *& antequam appareant signa vicini partus, liberabitur, & pariet masculum*. Hoc dicit de lætitia, qua ex insperato afficienda erat Judææ provincia eo tempore, quo populum Babylone reducem accepit, quam talem futuram ait, qualis mulieri masculum parienti

v. 7.

B accideret calumniam passæ à Zelotypo conjuge, quæ quidem tanta esse solet, ut acerbissimos partus dolores extinguat, & affecti criminis memoriam obliteret. *Quis audivit unquam tale? Numquid parturiet terra in die una?* Negat id unquam factum, ut ager uno die excipiat semen, & effundat fruges. *Quoniam à quatuor ventis revertentur filii Sion, & una hora parietur populus*. Significat urbem

v. 8.

C Sion suis quondam orbatam liberis, iterùm multiplici prole una die donandam. *Ego qui dedi spem istam non pariam? dicit Dominus*. Ego qui populo meo reditum post annos septuaginta futurum promisi, num promissum solvere non potero? *Ut sugatis ab ubere consolationis ejus*. i. e. Etiàm solvam, *daboque Jerusalem ubera plena deliciarum*, è quibus hauriant ægri & debiles pinguedinem. *Et cognoscetur manus Domini servis suis; & per-*

v. 9.

v. 11.

v. 14.

D *det inimicos suos*. i. e. Intereà manifestabitur simul vindicatrix Dei justitia adversus impios Judæos. *Ecce Dominus in igne venit, & quasi turbo quadriga ejus*, Gentiles utroque symbolo designat, quorum opera Deus legis suæ contemtores punire decreverat. *Quia in igne Dominus dijudicabit & in gladio suo ad omnem carnem*. i. e. Talium inimicorum opera castigabit omnem carnem

v. 15.

v. 16.

E filiorum Jerusalem, *& multiplicabuntur interfecti à Domino, qui santificabantur ad confusionem, & mundos se faciebant in hortis alter post alterum in medio*. Significat palam & impudentissimè isthæc omnia eos perpetrasse *alterum post alterum* vel quo alter alterius exemplo ad illa committenda duceretur, vel significat neminem talia ausum non fuisse, quum alter alterum ad hæc maleficia alacer & lætus sequeretur. *Et qui comedebant car-*

v. 17.

F *nem suillam, & reptile, & glirem*. Et quoniam ista ad transgrediendam legem isthæc prohibentem omnes simul conspirarunt, *ideo omnes simul consumentur, postquam venero ad congregandas omnes gentes*. Illas fortasse designat, quas Ezechiel Gog Magog appellat, & adducendas, ait, ad montes Israel, earumque interitum describit eodem ordine, quem hìc observat Esaias, vel quas Esdras recenset, & narrat adversus Judæos Babylone reversos undique insurrexisse, & à Zoroba-

v. 18.

Eze. c. 39.

robabele repressæ fuerunt; vel quas Persarum Reges, vel Antiochus ejusque successores Græci in Judæam postea immiserunt & a Judæis, atque à Juda Machabæo, ejusque fratribus attritæ sunt, & à Romanis tandem penitùs deletæ; istarum porrò gentium opera impiorum Judæorum peccata se vindicaturum hic Deus denunciat. Illas certè gentes hoc loco Propheta manifestè designat, quarum interitum Babylonicæ captivitatis solutio antecessit, ac Judæorum & gentium salus per Christum, ejusque Apostolos consecuta est. *Et in lecticis adducemini, & super genua educabimini, & sicut si mater consoletur filium suum, sic ego consolabor vos.* Pios modò Judæos Deus alloquitur, & promittit facientibus voluntatem ejus se adfuturum & quasi filios Regis magnificè tractaturum, ut quemadmodum isti famulorum humeris gestantur, & super genua accipiuntur, sic se illos perindè portaturum, & nutriturum in deliciis, adeò ut affluente omnium bonorum copiâ præterita damna sibi abundantissimè compensata videantur. *Et venient, & videbunt gloriam meam.* Hoc dicit de gloria, ad quam Deus extulit domum Israel post interitum suorum persecutorum. *Et ponam in eis qui salvati fuerint signum.* Notam, quam vidit Ezechiel impressam frontibus Judæorum, qui à communi gentis excidio excepti fuerant. Vel signum terroris ad conciliandam scilicet sibi gentium, ad quas mittebantur, venerationem & reverentiam. Hoc nimirum signo tremefactus est Fælix audiens Paulum de justitia & castitate. *Et de futuro judicio* disputantem. *Et mittam ex eis* quasi miraculum *in Tharsis, & in Thubal, & in Javan* & ad cæteras provincias, quæ venerunt in auxilium domus Gog ad pugnandum contra Zorobabelem, Christum videlicet, cujus typus fuit Zorobabel dux populi ad terram hæreditatis Domini soluta captivitate revertentis. Gentium ergo adversus Zorobabelem motus illud designabant, quod Propheta de Christo vaticinatur dicens. *Astiterunt Reges terræ, & Principes injerunt consilium simul adversus Dominum & adversus Christum ejus. Et annunciabunt gloriam meam in Gentibus.* i. e. Mirabilia, quæ à me facta sunt Ethnicis prædicabunt: quod quidem Apostoli fecerunt. *Et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus oblationem Domino in equis, & in curribus, & in carrucis.* i. e. Non invitos, quomodo vos Babylonem ducemini, sed volentes cum honore, & reverentia, qua cum dona Deo deferri solent. *Et sicut inferunt filii Israel similam in vasis mundis in domum Domini.* Et quidem istuc cogitabunt, qui illos adducent propter Deum

Et

[Margin notes: Inf. hoc cap. v. 12. — v. 13. — Act. 24. 15. — v. 19. — Psal. 2. 2. — v. 20.]

[illegible]

A *Et ex eis assumam in Sacerdotes & Levitas*, alio modo, *& ex eis accipiam Sacerdotibus & Levitis*. Subintellige *decimas*, sensus ergo est; vel quod fratres Judæorum reducendi futuri erant de filiis populi, à quibus accipiendæ erant decimæ statutæ Sacerdotibus & Levitis: vel potius Gentiles Propheta designat illos deducentes, jamque ad Christum conversos, & hujus fidei communione à Judæis pariter credentibus in fratres adscitos. (v. 21.)

B Istos itaque, ait, ad domum Domini venturos dona Deo pariter ferentes. *Et erit ut à tempore mensis in mensem, & à tempore sabbati in sabbatum veniat omnis caro, ut adoret coram me, dicit Dominus*. (v. 23.) Solennitatum & sacrificiorum constantem & perpetuam successionem promittit, quæ antea Babylonica servitute ad annos septuaginta interrupta fuerat. *Et venient, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me*. (v. 24.)

C i. e. Post interitum populi Gog, Judæi, & Gentiles ad Christi fidem conversi convenient, & egredientur simul ad campos, ubi illi occubuerunt, divinam in eos vindictam spectaturi, ut verum sit illud. *Lætabitur justus, quum viderit vindictam; lavabit manus suas in sanguine peccatoris*. (Psal. 57. 11.) *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*. (Marc. 9. 45.) Ipsum justorum cætum vermi comparavit, ut supra illud. *Noli timere vermis Jacob*. (Sup. 41. 14.)

D *Vermem* porrò immortalem dicit & perpetuum ignem, eo quod Christi Ecclesia nunquam interibit. *Et erunt miraculum omni carni*. i. e. res visu mirabilis omnibus, qui ex Judaico populo, vel ex Gentili factum spectaturi accedent. Jam si dicant, quandonam ex Hispania congregati fuimus? Nam Hispaniam Propheta hìc expresse indicat. Discant scripturas in magnis insistere, quia norunt parva magnis contineri;

E quum ergo aliis in locis narrent, Cyri edictum, quo Babylonica captivitas soluta fuit, ad omnes provincias manasse, & à Judæis in remotissimas quasve regiones divulgatum, palàm fit, ejus rei famam in Hispaniam pervenisse, ut verum sit aliquos ex illorum fratribus indè reductos fuisse eo tempore, quo captivitas Babylonica finita fuit. Quamquam multò congruentius vaticinium

F istud exponetur, si quod cum historia, & Prophetæ verbis planè & ex toto cohæret, ista quæ de Judæorum restitutione narrantur hoc loco & apud Ezechielem, ad Christi adventum, & Evangelii promulgati tempus referantur. (Eze. 34. 25.)

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI

IN JEREMIAM PROPHETAM.

EXPLANATIO.

Scholion ex Vitis Prophetarum.

JEremias patria Anathothites Taphnis Ægypti urbe à populo lapidibus oppressus interiit. Situs est in eo loco, ubi Pharao quondam domicilium habuit: hoc nimirum honore Ægyptii acceptorum ab ipso beneficiorum memores, ejus reliquias prosequuti sunt. Postmodum Alexandriam translatæ ibidem magnificè collocatæ fuerunt. Duobus supra quadraginta annis prophetavit, sexaginta vero supra quingentos Christi in carne adventum antecessit.

CAP. I. v. 1. v. 2.

V*Erba Jeremiæ filii Helciæ de Sacerdotibus Anathoth in terra Beniamin. Factum est autem verbum Domini super eum in diebus Josiæ filii Amon Regis Juda.* Jeremias ergo sub Josia Rege prophetandi munus suscepit, ejusque vaticiniorum argumenta fuere Judæorum captivitas per Ægyptios, quam innuit Jeremias illis verbis: *filii quoque Mempheos, & Taphnis concutient te caput caput.* Captivitas altera, quam iidem passi sunt a Babyloniis Jojakimi Regis tempore. Tertia sub Rege Jeconia. Generalis demum omnium Judæorum in Chaldæam deportatio, Sedecia regnante. Item Captivitas finitimarum Judæis gentium, & Babylonis excidium. Postremum Populi reditus in Judæam, & Judæorum Reipublicæ restitutio: scilicet, quos Deus in Ægypto servos olim libertate donaverat ob Patrum suorum merita, eosdem iterum nunc, ut alias, sæpe servituti subjecit propter toties iterata ipsorum scelera, quæ utique justa severitate vindicari dignum fuit. (v. 5.) *Antequam formarem te in utero, novi te,* idoneum fore populi hujus Prophetam: *& antequam exires de vulva sanctificavi te,* elegi, & Prophetam Gentibus designavi. (v. 7.) *Noli dicere: puer sum: quoniam ad omnia, quæ mittam te, ibis, & universa quæ mandavero tibi loqueris.* (v. 8.) *Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum sum.* Quamobrem allegandus ad Reges tibi infensos, & ad Principes, & Pseudoprophetas tibi inimicos, ipsisque denunciaturus, quæ de captivitate, fame, & mortalitate à me decreta sunt, tibique deinceps erunt significanda. Vide ne quempiam illorum formides. (v. 9.) Ac simul porrecta manu *Dominus os meum tetigit, dicens: ecce ego dedi* (v. 10.) *verba mea in ore tuo: Ecce constitui te cum potesta-*

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F [illegible]

A *poteStlate*, præſidem populo tuo, & huic, finitimis gentibus, quin & populis procul ab eo diſſitis. *Ut evellas, & deſtruas, & diſſipes & diſperdas, & ædifices, & plantes.* Non iſta efficiendo, ſed prædicendo, vel conſulendo, vel præcipiendo. Quibus diſtinctè apertèque demonſtrat, in voluntatis noſtræ arbitrio poſitum eſſe bonum eligere; unde nobis à Deo bona proveniant: ſiquè voluerimus à recto, quem tenemus, B vitæ curſu divertere, Deum ſimiliter ſuas circa nos diſpoſitiones mutaturum, ut pro ſaturitate famem, & pro pace bellum immittat: Ejuſmodi nempe diſciplina ſolet ille noſtros corrigere errores. Etenim nulla ligatur noſtræ voluntatis libertas neceſſitatis lege, vel vi, minime vero Deus ipſe rerum Dominus & arbiter, ſed quum idem Legiſlator ſit, legibus ſuis minime C ſubeſt, quominùs pro arbitrio omnia moderetur, atque pro ſua voluntate rerum vices in tempora & momenta diſpenſet, & humana negotia, ac ſingulorum officia diſponat. Hoc ſcilicet declarant illa, quæ infra leguntur, Dei verba: *Si loquar adverſus gentem, & adverſus regnum, ut eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pænitentiam egerit gens illa à malo ſuo, agam & ego pęnitentiam ſuper malo, quod loquutus* D *ſum, ut facerem eis, & ſubito loquar de gente, & de Regno; ut ædificem & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam, pænitentiam agam ſuper bono, quod loquutus ſum, ut facerem ei.. Et dixit Dominus: quid vidiſti Jeremia?* v. 11. *Et dixi: Virgam Amygdalinam ego video.* Symbolum eſt, imminentem à juſto Dei judicio vindictam deſignans, q. d. quem- E admodum Amygdalus celerrime ſuos protrudit flores, ſic populum tuum, & Civitatem ſtatuta pæna & captivitas celeri pede ſequetur. *Et dixit Dominus: quid vidiſti Jeremia? Et dixi: Ollam Domine ferventem ego video, & facies ejus à facie Aquilonis. Et dixit ad me ab Aquilone pandetur malum ſuper omnes habitatores terræ.* v. 13. v. 14. *Olla fervens* exardeſcentem iram ſignificat. *Facies ejus ab Aquilone* Chaldæam deſignat F regionem reſpectu Judeæ Aquilonarem. *Quia ab Aquilone pandetur*, venire incipiet *malum*, incolarum captivitas, & provinciæ devaſtatio. *Super omnes habitatores terræ* Juda, & ſuper gentes, quas ſtatutum eſt diſperdere. *Ecce ego vocabo cognationes Aquilonis*: Babylonios & Regna ipſis ſubjecta. v. 15. q. d. vocatus cito veniet Nabuchodonoſor, & civitatem Jeruſalem, & omnem Judæam in ſummas anguſtias adducet, immenſiſque malis afficiet. *Et loquar judicia mea cum eis.* v. 16.

Judicio contendam cum eis, & ostendam ipsos à me puniri haud immerentes, vel judicabo eos infligendo mala, quæ sum comminatus, & definito tempore inferenda decrevi: quandoquidem ea per pœnitentiam avertere noluerunt, patientur propter proterviam. *Ne formides à facie eorum*, si quos suspicaris exitium tibi moliri: *Ecce feci te quasi urbem fortissimam*, munitissimam, neque vi, neque arte expugnabilem.

CAP. II. v. 2. RECordatus sum tibi gratiæ adolescentiæ tuæ, & quibus à me vicissim ornata fueris beneficiis, quando in Ægypto agebatur tuæ libertatis negocium, *Et dilectionis patientiæ tuæ*, quando per solitudinem me sequebaris, quamquam neque tunc in fide perstitisti, donec Moses de Monte descenderet. v. 3. *Sanctus Israel Domino primitiæ frugum ejus*: talis nempe fuit, quando terram hæreditatis suæ possidere cæpit. *Omnes qui comedent eum*, polluentur legem Domini transgredientes primitiva Sacerdotibus vindicantem. v. 5. *Hæc dicit Dominus: quid invenerunt Patres vestri in me iniquitatis?* v. 6. *quia elongaverunt à me, & non dixerunt: ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de Ægypto, qui traduxit nos per desertam terram & inhabitabilem, per terram desolatam umbrarum mortis.* v. 7. *Et adduxit nos in Carmelum?* Terram promissionis Carmelum appellat, quasi deliciarum sedem ob soli feracitatem, & inde affluentem rerum copiam. v. 9. *Et ingressi contaminastis terram meam* idolis, Deos, quos ipsi fecistis, colentes. *Propter hoc judicio contendam vobiscum; & cum filiis filiorum vestrorum judicio disceptabo.* Primum membrum Israelitas Chananitidis primos habitatores, pactique fœderis transgressores spectat. Secundum istorum posteros, qui Jeremiæ tempore vivebant. v. 13. *Transite ad Insulas Cethæorum, & videte.* Cethæos dicit nationes ad Occidentem Chananitidis positas. *Et in Cedar mittite*, per Cedræos, gentes designat Judæis Orientales. *Duo mala fecit populus meus, primum dereliquerunt me*, tum vero iniquissime, quum sub ipsorum in Chananitidem ingressum Simulacrum à Michæ fabricatum statuerunt in Silo, ubi tabernaculum meum locaveram. Rursus, quum sub exitum, & imminente jam captivitate, Manasses regnum inivit; non paulatim ut antea, sed torrentis modo præcipitati sunt hujus populi mores, quando præter omnem militiam Cæli, quam ubique colebant, quodlibet signum in meo templo erigere, & colere non dubitarunt

[illegible]

A runt. *Et fecerunt sibi cisternas contritas, quæ non possunt continere aquas.* Fictos & inanes Deos coluerunt, quos cisternas contritas ideo appellat, quod vana & futili spe cultores suos fallerent, vel ipsis immolatas hostias eodem Symbolo designat, quod voventibus, & offerentibus nihil prodessent. Ergo inquit, *dereliquerunt me*; qui sum vitæ fons, & abjerunt, sibique foderunt puteos rimis fatiscentes, Deos, qui

B suis cultoribus vitam impertiri aut conservare nequeunt: nec enim habent. *Super eum rugient Leones*: Reges, & Regna leonum rugientium adinstar fremuerunt, & adhuc frement. *Filii quoque Mempheos & Taphnis concutient te caput caput.* Idest etiam Ægyptii aliquas de populo tuo turmas suis avulsas Sedibus in servitutem abducent Memphin, & Taphnin Ægypti ur-

v. 15.

v. 16.

C bes. *Quid tibi est in via Ægypti, ut bibas aquas nigredinis ejus?* Geon, seu Nilum significat, quod lutosus, & turbidus fluat. *Arguet te malitia tua.* Argueris, inquit, supplicio, quod tibi tua improbitas & protervia accersent. *Et pænitentia tua corripiet te*, dolor, & luctus ex animadversione sequuturus. *Quia à sæculo confregi jugum tuum, & rupi vincula colli tui*: ex quo impositum cervicibus tuis Ægyptiorum

v. 18.

v. 19.

v. 20.

D jugum contrivi. *Ego plantavi te surculum ex toto semen verum, quomodo igitur conversa es contra me & rebellasti*, quasi vitis aliena, non mea sata manu, nec mihi? *Si te dealbaveris nitro, & multiplicaveris tibi sulphur, manebit adhuc macula iniquitatis tuæ coram me*: non enim sanctificare te poterunt victimæ, quas peccata tua commaculant. Vanam Judæorum religio-

v. 21.

v. 22.

E nem hic & alibi frequenter taxat, & futilem spem: quod legem minime observarent, nec tamen pænam metuerent; Sacrificiis Deum placare se posse arbitrati: *Et quommodo dicis? Non sum polluta*: quoniam quæ tibi finxisti simulacra, & quæ perpetrasti scelera, ipsa te polluerunt. Ægyptiorum Deos innuit, quorum Simulacra erexerat in Bethel Jeroboamus, & Sidoniorum numina, quorum cultum Acha-

v. 23.

F bus ex suggestione Jezabelis invexerat, & corruptos ex ea causa Judæorum mores. *Comparata es Bestiæ agresti, quæ mutatur in appetitionibus animæ suæ*; postquam Achabus & reliqui Reges tui idololatræ jugum divinæ legis à tua cervice depulere. *Hausisti spiritum quasi Jorura, quis reducet eam*; Joruræ, inquit, similis facta es, quum hausto spiritu incitata vagatur, & quis valeat à semitis erroris sui revocare? Utroque symbolo miram Judæorum

v. 24.

dæorum depravationem Propheta declarat, & altero quidem illorum circa peregrinas religiones inconstantiam accusat, quum modo unam, modo alteram arriperent, & altero eorundem in idololatria pertinaciam, adeo ut belluis ratione carentibus similes effecti, veræ Religionis dignitatem nec capere possent, nec æstimare. v. 25. *Prohibe pedes tuos à nuditate & guttur tuum à siti*. Quæ quidem mala prophetarum olim cura depulisti, & illi profecto pedes tuos à nuditate, & fauces à siti, & fame, aliisque te ærumnis, quas servorum conditio ferre consuevit, vindicarunt. Tu vero cave, ne in easdem angustias iterum recidas, idola colendo. Simili tropo utitur Deus apud Esaiam, dum Ægyptiis atque Æthiopis captivitatem minitatur, *Sicut*, inquit, *ambulavit servus meus Esaias nudus, sic minabit Rex Assyriorum captivitatem Ægypti, & transmigrationem Æthiopiæ*. v. 26. *Quasi confusio furis quum deprehenditur, sic confundetur Domus Israel*. Quemadmodum latro in ipso furto interpellatus timore, & pudore suffunditur, ita filii Israel pavebunt, & pudefient, quum Deorum suorum cultu occupatos inexpectata opprimet captivitas, illos quippe suæ libertatis assertores, & vindices fore confidebant. v. 28. *Secundum numerum civitatum tuarum erant Dii tui Juda*. Judæorum Synagogam objurgat, ob auctum sine fine Deorum numerum, in cunctis quippe civitatibus construxerant delubra, & ubique statuas impuris numinibus erexerant. v. 31. *Numquid solitudo factus sum Israeli*, nec miraculis, nec signis verendus, *aut terra deserta*, sterilis, & infœcunda, inutilis & inanis Deus, q. d. Hanc tu de me opinionem cœpisti, quasi nihil admirandum, nihil magnum, ut alias solebam, jam agere valeam, quo potentiæ meæ confidere debeas, & opem ac salutem à mea beneficentia sperare? v. 32. *Numquid obliviscetur virgo instrumenti deliciarum suarum, aut sponsa ornatus sui*: q. d. Sin autem istæ illa sollicite meditantur, & expectant; quare populus meus oblitus est mei, quasi vero operosum mihi, & difficile sit, quæ pollicitus sum ipsis post reditum exhibere? Propheta certus decretam Judæis irrevocabili sententia captivitatem, & transmigrationem, illos ad spem futuræ post reditum felicitatis, erigit. v. 34. *Non in fossa inveni eos, sed sub omni arbore*; q. d. Non in Cryptis clam Diis suis sacrificantes reperi, imo palam in locis conspicuis, & patentibus. v. 35. *Ecce ego judicio condemnabo te*, exilio, & servitute, nec propter præterita dumtaxat scelera, verum etiam quia dixisti;

[illegible]

A dixisti: *Non peccavi. Quare te dedecoras cogitans iterare vias tuas?* q. d. Quorsum peccata tua exaggeras, atque aliud apud Ægyptios perfugium quæris, nam in diebus Achaz Assyriorum auxilia petebas. *Et ab Ægypto confunderis*, quum isti terras tuas invadent, & subjugabunt, atque incolas secum captivos abducent. Sicut confusa es ab Assyriis sub Manasse, quem Assyrii principes vinctum duxerunt Babylonem. B

v. 36. 2. Paralip. 33. 11.

[illegible]

CAP. III. v. 1.

C TU autem *fornicata es cum pastoribus multis*. Deos, inquit, coluisti Gentium plurimarum. Attamen etsi uxor recedens à viro suo, aliumque accipiens conjugem, si ad priorem, quem dimisit, redire voluerit, merito repellitur, tu haudquaquam talem patieris à me repulsam, sed in pristinum restitueris gradum. Quod Deus hic animæ resipiscenti pollicetur dicto, declaraverat facto, Hoseæ Prophetæ D præcipiens, ut diligeret mulierem adulteram, eamque duceret. Utrobique peccatores ad spem veniæ excitat, & ad pœnitentiam provocat. *In viis sedebas expectans eos, quasi cornix in solitudine*. Designat, vel impudicas mulieres viam insidentes, & palam cum transeuntibus meretricantes, seu potius universam arguit Judæorum Synagogam, quod in solitudine suum quisque Deum adoraret. q. d. Sci- E licet non magni esse tibi videbatur, si idolis sacrificares in oppidis, & locis frequentibus, nisi deserta obscœnarum avium, & ferarum stabula peteres, & excitatis secus vias delubris viatores quosque ad profanam Religionem induceres. Ipsum hoc Hoseas Israelitis exprobraverat illis verbis: *Laquei facti estis speculatoribus; & quasi rete expansum super Tabor, venatores venantes laqueos absconderunt*. Laqueos, inquit, & F retia abscondistis viatoribus Jerosolymam pergentibus ad Sacrificia mihi in meo templo offerenda, ut ad fanum Bethel ad vitulorum cultum retraheretis. *Et fecisti tibi frontem meretricis*. Meretricis, ait, non adulteræ, cui antè comparata fuisti, omnem nimirùm exuisti pudorem, & sorori tuæ Samariæ usquequaque similis facta es. *Numquid custodietur in sæculum, & custodietur in sæcula?* Idest: Numpuid Deus in perpe-

v. 2. v. 3. v. 5.

perpetuum irascetur? q. d. id minime fiet, sed sicut alias peccantibus pepercit; & captivos redemit; ita nunc quoque remittet iram, & resipiscentibus ignoscet. *Ecce loquuta es, & fecisti malum, & praevaluisti*. Nunc jam quaecumque designabas scelera, ad effectum perduxisti nullo morante metu vel pudore. *Dixitque Dominus ad me: Numquid vidisti, quae fecit habitatrix Israel? Abiit enim, & in omnem montem excelsum, & subter omnem arborem frondosam, & fornicata est ibi*. Hujusmodi morem Israelitae à Chananaeis hauserant, quod praecavens Deus illis expresse interdixerat, ne extra locum constitutum procul à Tabernaculo sua sacra facerent, quo longius eos à ritibus Gentium abstraheret, quibus solenne esse sciebat Diis suis summa montium, & lucos ad hunc finem arboribus amaenis, & umbrosis consitos, dedicare, & ibidem sua sacrificia peragere. *Et ait Dominus ad me: Justificavit animam suam habitatrix Israel à dolosa Juda*. Eadem fere habet Ezechiel, ubi civitatem Jerusalem comparat Gomorrae, & Samariae, & subdit: *Vicisti eas sceleribus tuis, & justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es*. Gravius porro deliquisse tribus Juda dicitur: Tum quia Judaei viderant fratres suos Samariae habitatores severissime à Deo punitos, unde intelligebant, idololatriam illi maxime exosam esse, nec tamen aut Dei ejusmodi crimen prohibentis majestatem reveriti sunt, nec vindicantis severitatem timuerunt. Tum quia neque Dei singularem erga ipsos benignitatem, & clementiam agnoverunt, imo pro gratia injuriam reddiderunt, nec enim aliis tribubus tanta contulit beneficia, quanta sub piis praesertim regibus tribui Juda; nec ipsi Judaei Deum, ejusque in ipsos beneficentiam ignorare potuerunt, quandoquidem à Levitis, qui post divisionem duorum Regnorum in Judaeam migraverant, ibique domicilia fixerant, docebantur, & insuper perpetuo aderant illis Prophetae divinae legis praecones. *Praedica sermones istos in Aquilone*. Hanc scribito Epistolam ad filios Israel exules, & per subjectas Assyriis in Aquilone provincias dispersos, atque adhortare ad poenitentiam, rerumque in melius conversionem jubeto sperare. *Bonus ego sum, & non irascar in saeculum*, neque aversantes me impacabili odio persequor: sum enim bonus, & beneficus, paratus afflictos relevare, & subvenire miseris, quare aliquando tandem iram ponam, atque pacem, & veniam poscentibus dabo. *Poenitentiam agite filii resipiscentes*,

v. 6. — Deut. 12. — v. 11. — Eze. 16. 28. — v. 12. — v. 14.

[illegible]

A *tes*, quoniam in poteſtate veſtra eſt malefactum corrigere, & mutare mores. *Et complacui in vobis; & aſſumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.* Iſraelitas alloquitur, non tamen omnes: nam etſi ex Cyri decreto omnibus Tribubus Perſarum imperio ſubjectis in terram ſuam redire licuit, plurimi tamen Regis indulgentia uſi non ſunt, qui ergò redire voluerunt, ad illos pertinent, quæ ſequuntur: *Et introducam vos in* B *Sion.. Et dabo vobis paſtores ſecundum cor meum.* Juxta eccleſiaſticum ſeu hiſtoricum ſenſum Zorobabelem Propheta deſignat, & Jeſum filium Joſedech, atque Nehemiam: nam allegoricus venturum Meſſiam perſpicuè prænunciat in Zorobabele præfiguratum. Chriſti quippe adventu perfecta, & conſummata ſunt omnia, quæ hoc loco ſubtexit Jeremias de Gentium conver- C ſione, & abrogatione Moſaicæ legis. *In diebus illis dicit Dominus: non dicent ultra: Arca Teſtamenti Domini; neque recordabuntur illius, neque viſitabunt eam: nec fiet ultra.* Poſt Chriſti adventum, & Evangelii promulgationem iſtud completum eſt, & Arca Teſtamenti interiit, quatenus Judæi Chriſti legem profeſſi, Moſis præcepta in codice ſcripta, & in latere Arcæ repoſita impunè non obſervabant, *ne-* D *que Arcæ recordatio aſcendebat ſuper cor*, quoniam defierat obſervantia Ceremoniarum, nec tenebantur deinceps Judæi ſtatos per Moyſem ritus in ſuis ſacris adhibere. *Nec fiet ultra.* i. e. ut populi Sacerdotes ſuis humeris circumferant Arcam, ſive *nec ultra fiet* quidquam eorum, quæ Judæi Moſis lege facere & obſervare tenebantur, nec ultra fiet quicquam ejuſmodi. *Ego au-* E *tem dixi, quod reputabo te in filios, & tribuam tibi terram electam, hæreditatem fortitudinis Gentium.* Terram triginta Regum Chananæorum. Myſtice ad Chriſtum iſta referuntur. *Ipſe enim eſt expectatio gentium*, & idem dicit in Pſalmo: *Funes ceciderunt mihi in directis, & hæreditas mea pulchra viſa eſt mihi.* Hæc porrò hæreditas ex Gentibus conflata eſt, quam Judæi in F Chriſtum credentes, & Evangelium per totum Orbem circumferentes populo ſuo adjunxerunt, & quaſi ſuam per Chriſtum hæreditatem acceperunt. Chriſto enim dicuntur illa: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſiones tuas terminos terræ... Verè ſicut mentitur mulier amatori ſuo, ſic mentiti ſunt mihi filii Iſrael. Amatori ſuo*, inquit, non viro, *ſic mentiti ſunt mihi*, q. d. Judæorum Synagoga quaſi non eſſem ejus vir & Deus, putavit ſibi fas

v. 15. v. 16. v. 19. Pſal. 15. v. 20.

esse à me discedere. Exprobrat iterùm Synagogæ in idololatria pertinaciam, quandoquidem ad reditum magnis promissis provocata, & viam insuper edocta, in suo nihilominùs errore persisteret: quasi verò Deus nihil ad istam attineret, quum tamen Deus illius esset, & sponsus adolescentiæ ipsius. *Vox super semitas ploratus & deprecationis domus Israel*, quia captivitatem subire, & in alienas terras coacti sunt transmigrare. *Et dixerunt illi: Ecce nos tui sumus, quia tu es Dominus Deus noster. Vere ad mendacium fuerunt nobis colles & altitudo montium*. Idest. fefellit nos vana & futilis spes posita in simulacris, quæ in collibus, & altissimis montibus locaveramus. *Et Confusio comedit laborem patrum nostrorum*, illorum scilicet, qui ab exitu de Egypto idola colere cœperunt, & pecora magno labore quæsita, ipsis mactarunt, quin & filios, & filias cremarunt. *Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos confusio nostra*, q. d. Quandoquidem Domino peccavimus, pœnam æquanimiter feremus, & Babylone despecti, & pudore suffusi, veluti confusione operti jacebimus ad annum hujus servitutis septuagesimum.

(℣. 21. ℣. 22. ℣. 23. ℣. 24. ℣. 25.)

CAP. IV. ℣. 1.

SI pœnitentiam egeris, Israel, ad me reverteris. Iterùm Deus populum ad pœnitentiam invitat, & terret; refractariis denuncians ingentes calamitates ex subita invasione potentissimorum hostium sequuturas. *Et si abstuleris à facie mea immunditiam tuam*. Idololatriam & impura numina, quæ tibi fecisti, vel peccata, quæ te immundam oculis meis faciunt. *Non commoveberis*, non mutabis sedem, sed in patrio solo manebis & requiesces. *Et benedicentur in eo omnes gentes*. In semine Abrahæ, in Christo, & in eodem glorificabuntur, & justificabuntur, gloriam & justitiam consequentur, sicut Abrahamo olim prædictum fuit: idque fiet, quum gentes exemplo & opera tua ejurabunt idololatriam, & Christi fidem amplectentur. *Hæc dicit Dominus viris Juda & habitatoribus Jerusalem: accendite vobis lucernam*, i. e. legem Dei vestri habete præ oculis, & ejus ductum sequimini juxta illud in Psalmo: *Lucerna est verbum tuum pedibus meis. Et nolite serere super spinas*. Nolite fœnerari Diis, quos ipsi fecistis, à quibus ostensa spe copiæ, inopes

(℣. 2. ℣. 3. Psal. 15.)

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F [illegible]

[illegible]

A pes facti estis. *Circumcidimini Domino*, non carnis, sed cordis vestri, præputium auferentes. *Ne fortè egrediatur sicut ignis indignatio mea*, & vestras incendat terras, Chaldæis agros & oppida devastantibus, & incolas Babylonem abducentibus. *Canite tuba in terra*, ut dato signo congregati incolæ intra munitarum urbium mœnia se recipiant . . . *Levate signum Sion*, Solymitarum præcipuè ante oculos explicate ve- B xillum, quo magis instat tempus, quo ad arma concurri oportet, ut bellum instruant, & sustineant, vel antevertant & fugiant. *Accingite vos ciliciis*, si fortè detur, malefacta dolentibus imminentem perniciem avertere. *Verene Domine decipiens decepisti populum istum dicens; pax erit vobis? Et gladius pervenit ad animam*, i. e. ad interfectionem & interitum. Hoc Pro- C pheta dicit, quasi vero cogitaret, eam, quam paulò superius promisit pacem & felicitatem, vel absolutè exhibendam, etiamsi populus appositam conditionem neglexisset, nec abstulisset immunditiam suam à facie Domini, vel quasi ignoraret hanc ipsam felicitatem venturi Messiæ temporibus esse reservatam, quare nec ante ejusdem adventum Judæis reddendam. *In tempore illo dicetur populo huic & Jerusa-* D *lem: ventus errans in viis, quæ sunt in deserto, viæ filiæ populi mei non ad purgandum, & congregandum . . . Ventus plenior his veniet mihi*. i. e. Quemadmodum agricola ex omnibus ventis utilem sibi optat, & operi suo apprimè commodum, ita populo meo unus fuit expetendus ventus in via veritatis: at ille factus est quasi ventus errans in viis, quæ E sunt in deserto, ubi patentibus campis venti vagantur, & locum ex loco mutantes perpetua vertigine rotantur. Idcircò nec suam conscientiam purgavit, nec res suas citò dispergendas congregavit. *Ego autem loquar judicia mea cum eis*. Nihilominùs, inquit, Deus proponam eis judicia mea, i. e. calamitates justo judicio meo ipsorum obstinationem & protervìam consequuturas. *Ecce quasi nubes ve-* F *loces ascendet*; i. e. Involabit hùc Babylonius, & Judæam invadet, & impetu atque celeritate incredibili, ut videantur quadrigæ ejus turbinis adinstar ruere, & equi Aquilarum pernicitatem cursu superare. *Vox enim annunciantis à Dan adventare Babylonium* Urbs posita erat in confinio Aquilonari Judææ, qua Babylonius ab Aquilone venturus transire debebat, *& notum facientis dolorem de monte Ephraim*, interiores terræ Sanctæ regiones, quas Ephrai-

v. 4. v. 5. v. 6. v. 8. v. 10. v. 11. v. 12. v. 13. v. 15.

Ephraimitæ incolebant, designat, dumque Babylonios eo pervenisse dicit, ostendit eorumdem, post primam per Danitarum loca irruptionem, ulteriorem progressum, quo nunciato, Judæis dolor, & trepidatio ingens futura esset. *Memorate gentibus, & auditum facite Jerusalem: ecce multitudines congregatæ veniunt de terra longinqua, & dabunt vocem super civitates Juda.* Nunciate, dicent, urbi Jerusalem & nationibus ipsis finitimis Chaldæorum adventum & consilium. *Viscera mea, Viscera mea doleo, præcordia mea affligunt me,* quoniam video Chaldæos Judæorum terras invasisse. Hoc Propheta dicit, vel quod ex intimo cordis affectu popularium suorum perniciem commiseraretur, vel viscerum symbolo urbes munitas infra Solymitarum tractum positas designat; seu veriùs principes viros in ipsa civitate habitantes, à quorum salute ejus securitas pendebat, perindè atque corporis valetudo constat ex commoda viscerum habitudine. *Salit mihi cor meum, & non tacet, quia vocem buccinæ audivit anima mea, & clamorem prælii.* Cor meum præ sollicitudine, & tristitia conturbatur, & palpitat; quoniam audire me videor tubarum clangorem & fremitum militum concurrentium ad pugnam. Propheta mœrorem suum exponit, populique præsens periculum, quo malis suis indormientem excitet, & provocet ad Dei metum, suorumque scelerum detestationem. *Contritio super contritionem veniet.* i. e. Malum nuncium alter sequetur similis, respicit ad dicta superius de nunciis aliis ex aliis Chaldæorum adventum renunciantibus, atque eorundem ingressum & invasionem, unde nova dabatur causa Judæis perturbationis & formidinis. Hoc idem nec aliis verbis Ezechiel ipsis denunciavit. *Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum. Et vastata sunt Tabernacula mea, ceciderunt pelles meæ.* Oppida munitissima, & opulentæ urbes. *Aspexi terram, & ecce erat tah buh.* i. e. *vacua & inanis.* Ostendit spiritus Jeremiæ Judææ devastationem eo tempore, quo pacatissimus erat rerum ejus status, sicut Ezechieli præmonstravit, quasi præsentem futuram incolarum in Chananitide frequentiam, quando abductis inde Judæis, eadem inculta & deserta squalebat. *Et ad Cœlos & non erat in eis lux.* adeo, ut quemadmodum in die salutis Sol eis luxerat septuplo, quam solet, splendidior, ita tempore captivitatis omnia astra defecisse viderentur. *Aspexi, & ecce Carmelus desertus,* Jerosolymam intelligit ob civium frequentiam, & loci, in quo posita erat, eminen-

v. 16. v. 19. v. 20. Ezec. 7. 26. v. 23. v. 26.

[illegible]

[illegible]

A eminentiam; vel Judæam ob amœnitatem & fertilitatem Carmeli jugis & campis eidem subjectis persimilem. *Et omnes urbes ejus destructæ sunt*, seu quæ circa Jerosolymam extabant, seu verius, ut infra ipse Jeremias declarat, quas universa ubique Judæa habebat frequentissimas. *Tu autem vastata quid facies? quum vestieris te coccino, quum ornata fueris ornamento aureo, & pinxeris stibio oculos tuos.* (v. 30.) B Scilicet proposita impendentis servitutis inevitabili calamitate ostendit nihil Judæis profuturum, quod in præsenti Deos suos vario, & multiplici cultu sibi demereri, & propitios facere studerent. Quàm porrò futile & vanum studium istud fuerit, ipsosmet tandem animadversuros eo tempore, quo à Chaldæis victi, etiàm in servitutem fuerint redacti. *Vocem enim quasi ægrotantis audivi, & angustias parturientis.* (v. 31.) C Dolores indicat passuram Judæam in exitu suorum incolarum, quales puerperæ accidunt acerbissimi in emissione fætus sui. *Vox filiæ Sion complodentis expandentisque manus suas, & dicentis: væ mihi propter interfectos meos.* Significat Judæorum exitum, magnam eorundem stragem præcessuram, & consequuturam, quam idem Jeremias in fine describit.

D

[illegible]

CAP. V. v. 1. Circuite *per vicos Jerusalem, in quibus tenuiores & pauperes morari solent, & quærite in plateis*, quas divites frequentant. *An inveniatis virum* nobilem quempiam *facientem judicium*, aut plebeium *quærentem fidem*, i. e. *in via justitiæ & veritatis ambulantes*. i. e. Talem nullum reperietis. E Undè arguitur depravatissimos per id tempus Judeorum fuisse mores, quod Dominus, qui in Sodomis urbe corruptissima decem justos quæsierat, in civitate Jerusalem, quæ justorum se esse domicilium gloriabatur, nec unum talem invenerit virum usquequaque probum. *Ecce omnes pariter confregerunt jugum, & ruperunt vincula*, (v. 5.) Judæi cujusvis conditionis & loci. *Idcircò confringet eos Leo*, (v. 6.) F i. e. Nabuchodonosor Babylonius. *Et lupi vespertini diripient eos* ejus Duces & milites. *Pardus insidiabitur oppidis ejus*, ut quemcumque egredientem capiat & discerpat. Significat Judæos quà vi aperta, quà dolo à suis hostibus fore opprimendos. *Saturavi eos, & mœchati sunt.* Suppeditavi eis omnium rerum, quas desiderabant, copiam & abundantiam, at ipsi nihilominùs ficta sibi numina mihi prætulerunt. *In domo meretricum contenderunt.* (v. 7.) Equi

v. 8. *Equi amatores & emissarii, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.* Quare dupliciter mœchabantur & quo impura nomina colerent, & quo feminarum amoribus impliciti, voluptatibus & libidinibus se totos dederent. v. 15. *Ecce ego adducam super vos gentem.* Quandoquidem nec Prophetas attenditis, nec beneficia sentitis, & illos ridetis, & pro istis injurias reponitis, jam non ut aliàs a locis Judææ confinibus, è Syria aut Ægypto, sed à remotissimi Aquilonis regionibus *adducam populum robustum à sæculo*, Chaldæorum gentes à diebus Nemrod fortissimi bellatoris, bello & armis assuetas. v. 26. *Inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes...* v. 27. *Sicut cavea plena avibus, domus eorum plenæ dolo.* Solent alites rapaces Accipiter, & Milvus, aviculis insidiari, & captâ prædâ sua cubilia implere. Hisce Propheta potentiores quosdam Judęos comparat, qui tenujorum bonis passim insidias tendebant, hisque porrò adjungit alios, qui non in silvis aucupum more venationem ejusmodi exercebant, sed in propria domo, & ut dicitur in psalmo: Psal. 35. 5. *Iniquitatem meditabantur in cubili suo.* Sociis proindè suisque popularibus domum accitis, aut suâ sponte venientibus insidiosâ simulatione nectebant dolos, & hac ratione conditionem & rem suam augere volebant. Nec tamen ditiores facti fiebant meliores, imò contrà ad prosequenda malè cœpta audaciores, seu quod indè sibi majorem ad delinquendum licentiam, seu quod delictorum sperarent impunitatem.

[illegible]

CAP. VI. v. 1. E*Rumpite filii Benjamin de medio Jerusalem, & cum contentione vocis clangite buccina, & super Bethcarem levate signum.* Benjamitas alloquitur, esto Jerusalem etiam à filiis Juda habitaretur, quia Benjamitæ regionem urbis Borealem obtinebant, ac proindè Chaldæis, de quibus hîc sermo est, ab Aquilone venturis occurrebant primi: hos ergo, & eorum vicinos Bethcaremii tractus incolas Propheta sollicitat, ut collectis copiis, & instructa acie ad prælium se comparent, cum Chaldæis propèdiem irrupturis conflicturi. v. 2. *Delicatæ, & in deliciis vivere assuetæ similis facta es filia Sion.* Jerosolymam appellat, summo otio, & rerum omnium copia tunc affluentem, prædicitque præsentis status in contrarium conversionem: pacem proindè, & opulentiam,

[illegible]

[illegible]

A lentiam, egestatem, & bellum sequuturā, quæ duo mala per se atrocissima, Solymitis ejusmodi incommodo insuetis acerbissima accidere oportebat. *Cædite lignum ejus & instruite insidias contra Jerusalem hæc est Civitas visitationis*. i. e. direptioni, & captivitati tradita. *Omnis accusatio ejus in medio ejus*. Hæc autem Jerusalem patietur non aliena culpa, sed sua, ipsa conscientia perversitatem & impudentiam

v. 6.

B peccantium accusante. Aliter & verius: direptionem porrò civitatis, & civium captivitatem peperere calumniæ, i. e. pauperum oppressiones, quæ passim & impunè exercentur à potentioribus. Subdit itaque: *Sicut congregat cisterna aquas suas, sic congregavit malitias suas in sinu suo*: spectant ista Salomonis postremos annos, & sequentium

v. 7.

C regum, Manassis præcipuè, tempora, quibus Judæi, tum maximè Solymitæ, vicinarum gentium varias & multiplices religiones in una urbe Jerusalem collegerunt, sibique proprias fecerunt. *In dolore & verbere erudire Jerusalem*. Apprehende, inquit, disciplinam miti flagello & levibus castigata plagis, *ne forte recedat à te anima mea, & faciam te quasi terram inhabitabilem*: Hortatur Judæos,

v. 8.

D ut Babylonica captivitate moniti discant aliquando, fugere idololatriam tantorum malorum causam, quo rerum suarum in pristinum restitutionem consequantur; alioquin nunquam Judæam ipsos esse revisuros denunciat, quæ proindè deserta & inculta mansura foret. *Cui loquar, & quem contestabor, ut audiat?* Generalem ostendit morum depravationem; eo quod universim Plebeji, & nobi-

v. 10.

E les, prophetæ, & sacerdotes turpes quæstus, & malas artes passim consectarentur. *Et curabant contritionem filiorum populi mei cum illusione*. Prophetas mendaces & impios sacerdotes taxat, qui populum impendentium malorum denunciatione consternatum vana securitatis & pacis spe relevare conabantur, fictis divinationibus simplex vulgus ludificantes.

v. 14.

F *Quamobrem ruent cum ruentibus*, tales scilicet prophetæ, qui populi mei malis mederi se posse confidunt, & imminentem perniciem avertere. *Et in tempore visitationis suæ dejicientur*. i. e. Quum venerit definitum exequendæ sententiæ tempus, populus deceptus, ejusque deceptores Pseudoprophetæ eodem captivitatis supplicio punientur. *Hæc dicit Dominus: state super vias, videte, & interrogate de semitis sæculi*. Repetit Jeremias

v. 15.

v. 16.

illa

A illa Mosis ad eundem populum monita : *Memento dierum antiquorum , cogita generationes singulas , interroga patrem tuum , & annunciabit tibi , Majores tuos , & dicent tibi* . q . d . Meditamini collata per omnes Mundi ætates Justis à Deo beneficia , & fœlicem illorum exitum : econtrà inflictas Impiis pœnas , & eorumdem tristem finem . Monet itaque ut piorum patrum vestigiis insistant , caveant contra nepotum impiorum imitationem . *Videte* , inquit , *quæ sit via bona , & ambulate in ea , & invenite requiem animabus vestris* . . *Audite vocem tubæ , & dixerunt , non audiemus* . Tubarum vocem prædicationem Prophetarum dicit , quam Judæi repulerant . *Audite populi , & cognosce congregatio , quæ in ipsis es* . Jam non ad Judæos , nec ad Tribus , quæ inter gentes captivæ errabant , sermo est , sed ad Ecclesiam in ipsis latentem , & ex ipsis prodituram , quam Propheta jubet attendere & considerare præsens judicium , & olim post Christi necem futurum . Hoc ipsum , ut præ oculis haberent , Corinthios etiàm monebat Paulus scribens : *Hæc autem in figura facta sunt nostri , ut non simus concupiscentes malorum , sicut illi concupierunt* . . *Victimæ vestræ non placuerunt mihi* . Externus iste cultus mihi à vobis , Judæi , exhibitus , mihi nullatenus acceptus est , cui proindè nisi internus accesserit , frustrà confiditis . Eadem infrà Jeremias regerit illis verbis : *Quum jejunaverint non exaudiam deprecationem eorum , si obtulerint victimas , non approbabo eas* . . *Hæc dicit Dominus : ecce populus veniet de terra Aquilonis , & gens magna consurget* . Iterùm Judæos Chaldæorum terret adventu & invasione . . *Vox eorum quasi maris luctantis* ; quum scilicet luctantibus ventis exciti fluctus , mutuoque allisi verbere horrendum dant fragorem . *Probatorem dedi te in populo meo robustum* , ut mores eorum explores & animum , palamque facias eorum perversitatem & perfidiam , quod etiam Deus suprà testatur ; ubi dicit Jeremiam à se mitti , ut evellat & plantet . . *Defecit sufflatorium , & consumtum est ab igne eorum plumbum* . Persistit in comparatione : *probatorem* siquidem dixerat datum fuisse Judæis Jeremiam ; hìc factæ probationis exitum declarat . Solent autem fabri argentarii , quando argentum purgare volunt , plumbum in conflatorium argento committere , ut plumbi resistentia ignis retusa acrimonia , argento minus

Marginal references: Deut. 32. 7. — v. 16. — v. 17. — v. 18. — 1. Cor. 10. 6. — v. 20. — Inf. 14. 12. — v. 22. — v. 23. — v. 27. — v. 29.
Section letters: A, B, C, D, E, F.

[illegible]

A minus officiat, & plumbi fluiditas argenti fluxum faciat faciliorem. Consumto autem plumbo, argenti purgatio perfecta intelligitur. At contra, Deo Judæorum corda repurgare conanti, exitus minime respondit, id verò accidit *ab igne eorum*. i. e. Non ab illo igne, quem ex arte faber adhibebat, sed *ab igne eorum*, hoc est à nequitiâ Judæorum, B qua factum fuerat, ut nihil argenti in eis superesset, quod à scoria separaretur, vel hæc ita argentum induerat, ut nulla arte ab eo excerni posset. *Sed non est impossibile apud Deum omne verbum*. Quare apud Esaiam eadem usus comparatione sic loquitur. *Convertam manum meam ad te; & excoquam ad purum rebelles tuos, & auferam omnes iniquos tuos.* C

Esa. 1. 25.

[illegible]

CAP. VII. v. 4.

N*Olite confidere in verbis mendacii dicentium: templum Domini: templum Domini* estis vos, ut suadeant; vos à Deo nunquam deserendos, quo enim D ille suum templum sibi carum conservare statuit, malos inquilinos, esto sibi exosos, conservabit. *Nolite*, inquam, *confidere* bonis verbis, si mala facta non corrigitis, quia nec vos templum Dei estis, nec Deus ob templi sui sanctitatem, quam violastis, neque ob sacrificiorum frequentiam, quam offerentium scelera execrabilem fecerunt, impunitos E vos dimittet. *Fures estis, & homicidæ, & mœchi, & juratis in mendacio, & venitis, & statis coram me in domo ista, & dicitis salva nos, facientes omnia illa mala . . . Numquid spelunca latronum facta est domus ista?* Ut latrones in ea perfugium & latibulum invenire se posse sperent, aut vos talium criminum conscii in illa orantes exaudiri debeatis, & periculum evadere, securitatem & pacem F depostulantes? *Ite ad locum meum in Silo, & videte quid fecerim ei propter malitiam populi mei?* q. d. in urbe Silo tabernaculum meum olim fixeram; detinueramque per annos trecentos, inde ad templum, quod vos Judæi in præsenti habetis, transtuli propter Ephraimitarum, quibus illud dederam, perfidiam, postremum etiam iniquos possessores populi, & dissipavi: vos ergo hujus judicii testes, ex evidenti facto arguitote, utrum

v. 9. 10.

v. 11.

v. 12.

turum vobis quantumvis nequioribus parcere debeam, quod apud vos templum meum habeatis. Non ita fiet, sed nisi pœnitentiam egeritis; templum, & gentem simul Chaldæis tradam, qui templum incendant, & gentem exterminent. *Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem? Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres subigunt farinam, ut faciant placentas cultui Cœli.* Hæc Deus ad Prophetam, quo ostendat, suam in Judæos severitatem esse infrà meritum delinquentium. Proponit itaque generalem totius populi in idololatriam conspirationem, nullum proindè sexum, nullamque ætatem ab eo crimine immunem esse docet. Quod autem hìc occurrit de cultu Cœli exponitur in secundo Regnorum, ubi habes sub Manasse Judæos omnem militiam Cœli coluisse, i. e. ornatum Cœli, puta Lunam & stellas. Sanctus Stephanus etiam distinctè, sidus Dei sui *Rempha* Israelitas præ cæteris astris adorasse refert. *Hæc dicit Dominus fortis Deus Israel: Holocaustomata addiderunt victimis suis, & comederunt carnem, de quibus non sum loquutus cum patribus eorum, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustomatum, & victimarum.* Quoniam ex duplici capite Judæi sibi impunitatem pollicebantur, & Jeremiam contraria ominantem, & ingentes minitantem calamitates, deridebant, primùm, quia existimabant Deum nunquam commissurum, ut templum sibi consecratum violaretur à gentibus, & Arca sui Testamenti proculcaretur. Secundùm quia sacrificiis & ceremoniis peccata sua expiari posse credebant, majorum exemplo persuasi, quos sciebant hoc pacto præsentia etiam pericula depulisse. Jeremias postquàm priorem illam spem abstulit, hanc secundam ex sacrificiorum efficacitate conceptam evertit, & docet fundamentum salutis esse Divinam Legem, quam in duabus tabulis digito Dei descriptam Judæi acceperant; cætera verò sacra, putà cæremonias & sacrificia, nec magni à Deo fieri, nec ab ipso præcepta fuisse, quin & ab ipsis Hebræis per annos quadraginta in deserto neglecta, sed à Moyse fuisse instituta, Deo eam dictante institutionem, ad illorum infirmitatem & duritiam cordis eorum accommodante, ne populus rudis

v. 17. v. 18. 2. Re. 21.5. Act. 7.43. v. 21. v. 22.

A B C D E F [illegible]

[illegible]

P 2

A dis Religionem nudam, & ejusmodi ornatu destitutam aspernatus, ad Gentilium sacra talibus cum ceremoniis, & magnifico apparatu peragi solita, paulatim dilaberetur. Sed quoniam remedium ad curandam ægritudinem excogitatum inutile evaserat, ægrotis nihilo minùs quam antè idololatriam insanientibus, ostendit hìc Judæis illud etiam minùs utile futurum ad amoliendas calamitates, quas per B legis divinæ contemtum ipsi sibi accersebant. Hoc idem argumentum versant Esaias, & Hoseas. *Carnem* porrò hoc loco Propheta intelligit, quam de sacrificiis pacificis secundùm legem participare debebant cum sacerdotibus etiam offerentes, quam verò idem infrà commemorat illis verbis. *Et auferent carnem sanctam à te, eo quod confirmata* C *sit nequitia tua.* Designat etiam carnem Hostiarum, & quidem primariò, quæ pro peccato offerri dicebantur. *Tonde capillum, & projice.* Propheta civitatem Jerusalem alloquitur, ipsique gravissimas calamitates denunciaturus mandat comam deponere in signum mœstitiæ ex communi, & antiquissima consuetudine, nàm capillum etiàm Jobus in sua tentatione statim attondisse dicitur. Causam luctus D esse docet Domini indignationem, & ipsius civitatis repudium. *Tolle super semitas planctum*, quas nimirùm frequentare solebas, & circumspice sicundè tibi à Diis, quos colebas, succurrat auxilium, aut aliqua salutis spes affulgeat. *Et ædificaverunt excelsa in Topheth in valle filii Honnum, ut incenderent filios suos, & filias suas igni; quæ non præcepi, nec cogitavi in corde meo.* Horrendum istud E sacrificiorum genus Deus hoc loco profert, ut inde ostendat, Judæos non deseruisse legem præceptorum difficultate victos, quum longè graviora præciperent idolorum leges, quas tamen ipsi passim observarent, nec proindè legis auctorem mandatorum severitate illis causam dedisse, ut ab illo ad Deos gentium deficerent, sed ipsos propriam malitiam ad eam de- F mentiam præcipitasse: insanire quippè visi sunt Judæi, quando plenam amoris legem & dulciorem *super mel & favum* deserebant, & immanes idololatrarum ritus sequebantur. *Ideò ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius Topheth, & vallis filii Honnum, sed vallis interfectionis, & sepelient in Topheth, eo quod non sit locus.* Tempus indicat, quo Jerosolyma triennali obsidione premenda erat, tantaque futura cædes Judæorum,

Es. 1. 11. *Hos.* 8. 13.

Inf. 11. 15.

v. 29.

v. 31.

v. 32.

rum, ut propter interfectorum numerum cadavera in subjectam urbi vallem projicere necesse foret, avibus & feris discerpenda. Idem vaticinatur Ezechiel, velut supplicium sceleribus Judæorum maximè conveniens. Justum quippè erat, ut in iis locis, in quibus deliquerant, plecterentur, & ubi filiorum innocentum corpora cremaverant, ipsorum cadavera bestiarum & volucrum præda fierent.

Ezech. 6. 4.

CAP. VIII. ꝟ. 1. ꝟ. 2.

IN *illa die, ait Dominus, ejicient ossa regum Juda . . . . . . Et expandent ea ad Solem, & Lunam, & omnes virtutes Cœli, quæ dilexerunt*. Tametsi Regum corpora in ipso funere plerumque comburerentur, cineres tamen, & ossa flammis intacta in sepulcra Majorum inferebantur; ista itaque significat Propheta à Chaldæis exhumanda, & aperto Cœlo exponenda pœna crimini consentanea, ut qui Solem, & Lunam, & Astra, quum viverent malè dilexerant, eadem post mortem ignominiosè respectarent. *Attendi & auscultavi, & non fuerunt qui justè loquerentur. Attendi*, inquit, ut audirem si fortè quispiam in hoc populo Deum quæreret, & anteactæ vitæ peccata doleret, & non inveni. *Omnes feruntur appetitu suo sicut æquus irruens in prælium*. Judæorum palàm insaniam redarguit, & cœcum impetum, idololatriam, & scelera eam comitantia persequentium. Idem porrò de universo hominum genere dictum in psalmo legimus, postquàm omnis caro corruperat viam suam super terram ... *Dominus*, inquit, *de Cœlo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum*. Hic perpendito Dei longanimitatem & divitias bonitatis ejus, nec enim statim irrogat pœnam, sed per longas quæstiones

ꝟ. 6.

Psal. 13. 2.

A stiones protrahit judicium, donec peccator de suo periculo monitus, resipiscat, & à cœpto cursu retrahatur. *Milvus in Cœlo cognovit tempus suum, & Turtur, & Herodius, & Hirundo tempus adventus sui, populus autem meus non cognovit judicium Domini.* Hanc mentis obcœcationem Hebræis, si legem deseruissent, comminatus fuerat Moses. Ostendit itaque

v. 7.

Deut. 28.

B Jeremias ejus præsagitionis exitum, & Judæorum sapientes avibus rationis expertibus, multò esse stolidiores; quoniam illæ præsagientes tempestatum mutationes, mutant sedes, & commodas sibi regiones petunt, neque præstitutum tempus unquàm antevertunt: contrà sacerdotes, virique principes & sapientes Judæi, etsi videntes, &

C duces cœcorum haberi vellent, proprium tamen periculum nec advertebant, nec sibi, & populo consulebant, ut mutata velificatione ad pœnitentiam, & Dei cultum redirent. *Factus est calamus mendax Scribæ.* Sive quod impii sapientes & legis periti detortis ad suum sensum Divinæ Scripturæ sententiis populum deciperent; sive quod inutilis evasisset calamus, &

v. 8.

D labor scribentium in eo sensu, quo Propheta dicit *esse mentitum opus olivæ*: i. e. nullum fructum protulisse, quia nimirùm perduellis populus idolorum cultu, suisque cupiditatibus alio distractus, Dei legem neglexit, aggravavit aures suas, & ejus minas non attendit; & incrassavit cor suum, & acerba ejus judicia transgressoribus decreta, non consideravit. Quamobrem subdit:

Hab. 3. 17.

E *Disperdens disperdam eos*: *eos*, inquit, quibus peregrinum est benè agere, quapropter arboribus sterilibus mox comparat, *non sunt*, inquit, *uvæ in vite*, quia nimirùm à propriâ naturâ deflexit, & agrestes protulit labruscas, & folia ejus defluxerunt, quia populus doctus malè agere, benè loqui dedidicit. *A Dan auditus est hinnitus equorum ejus*,

v. 13.

v. 16.

F Regis Chaldæorum adventantis, & Judæam invadere cogitantis. Scilicet consentaneum erat, ut ab urbe Dan, quæ impios vitulis erectum fanum frequentantes, ad pestiferam lætitiam provocaverat, tristis ad eosdem fama manaret, quæ malè perceptam voluptatem, ingentium calamitatum nuncio castigaret. *Immittam in vos serpentes Regulos, qui incantationem non accipiunt, & mordebunt vos.* Chaldæos planè designat,

v. 17.

gnat, quos nec verbis nec characteribus excantandos esse prædicit, quia nec precibus nec muneribus averti potuerunt, quin Judæos pessimè tractarent, occiderent, & eorum reliquias in fœdam ac miseram servitutem abducerent ... *Attritus sum in dolore meo, & cor meum miserum factum est super me*. Sunt verba Jeremiæ, quæ etiam statim repetit ibi, *super contritione populi mei sum contristatus*. Causam sui doloris indicat esse populi sui captivitatem ..... *Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua. Numquid Dominus non est in Sion?* Has scilicet fundebat querelas populus cum rege Jechonia Babylonem dudùm traductus. Querebatur autem, quod relicti in Judæa populares sui eandem, quam ipsi patiebantur, servitutem subituri forent, perinde ac si Deus Jerosolymam, ac templum suum deseruisset, & sublatis cum Rege propugnatoribus devastandam Chaldæis reliquisset ...... *Propter quid non est resina in Galaad, aut non est medicus ibi? nec ascendit curatio filiæ populi mei?* Idcircò, quod præviderct Jeremias populum nulla ratione à suis flagitiis avocandum fore, interrogat: *propter quid non est resina in Galaad?* ubi aliàs hujus liquoris magna copia esse solebat? i. e. Cur defecerunt institutiones divinæ legis in urbe Jerusalem, quæ legis magistra habebatur? *Aut medicus non est ibi?* i. e. Desideratur ibi sacerdos, undè sacerdotibus abesse non licet? Vel *Medicum* legem dicit, ægros suis præceptis obtemperantes sanantem. Quo factum est, ut *vulnus populi mei curatum non sit*. Hæc porrò annectenda sunt ejusdem Prophetæ sensibus suprà expressis, & infrà passim recurrentibus, ubi idem Jeremias hujusmodi quæstionem resolvit, & ostendit defuisse *Medicum*, & *Resinam*, i. e. Prophetam, & legis doctrinam, & inde quidem ulcus factum fuisse insanabile præcipue vero ex Judæorum obstinatione divinæ legis præceptis minimè attendentium, & omnem respuentium medicinam. Quamquam non defuisse identidem Judæis ante ruinam, nec medicamenta, neque medentes, Scriptura pluribus declarat in fine secundi libri Annalium illis præcipuè verbis: *Mittebat Dominus Deus Patrum suorum ad illos per manum nunciorum suorum. De nocte consurgebant, & commonebant, at illi subsannabant nuncios Dei &* parvi-

[Margin: v. 18.; v. 19.; v. 22.; 2. Par. 36. 15.]

A B C D E F

[illegible]

[illegible]

A *parvipendebant sermones eorum, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.*

[illegible]

B QUIS *dabit mihi in solitudine diversoriorum, & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? Omnes adulteri sunt, cœtus mentientium.* Mysticè optat Propheta in persona omnium justorum Messiæ adventum, quo tempore Judæorum populus scissus est in duas factiones, aliis in Christum credentibus, aliis negantibus, & persequentibus; porrò credentibus datum fuit diversorium C apud Ecclesiam gentium quæ anteà *sterilis* & *deserta* dicebatur. Adulterium autem, & mendacium vocat, vel improprio sensu impudicitiam, & corruptos Judæorum mores, vel spiritualem fornicationem cum idolis gentium; profanas scilicet religiones & idololatriam. *Extenderunt linguam suam quasi arcum suum in mendacio, & non in fide. Invaluerunt super terram, quia de malo in* D *malum egressi sunt, & non cognoverunt me, dicit Dominus.* Redarguit Potentiorum superbiam, indeque natam in suis moribus obstinationem, quum scelera sceleribus accumularent, & pauperes variis modis perpetuò opprimerent. Quapropter ipsos similiter opprimendos prædicit, & Ægyptiaca defunctos calamitate, Babylonicam subituros captivitatem. E *Et in omni fratre nolite confidere, quia omnis frater supplantans supplantabit.* Cavere jubet ejusmodi veteratores, qui linguam suam quasi arcum habent, & sicut dicitur in Psalmo; *Sermo eorum sagitta, ut sagittent in occulto simplicem.* Homines quippè fraudulenti, & impostores, tales videri nolunt, idcircò negocium suum transigere conantur captatis tenebris, & dissimulata persona, vel sa- F gittariorum more, i. e. à longè, per longas videlicet ambages, & circuitus animas fratrum negotiantur fictis ad fraudem verbis. *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus faciens misericordiam, & judicium, & justitiam in terra.* Quia Judæi confidebant prudentiæ sui Senatus, & suorum

CAP. IX. v. 2.

Esa. 54. 1.

v. 3.

v. 4.

Psal. 10. 3.

v. 23.

Regum

Regum potentiæ, regnique opibus, præposteram illorum confidentiam Propheta retundit, ostendens, nihil ista omnia ipsis profutura Dei auxilio destitutis; quare Dei unius potentiæ esse confidendum, quum ab ejus voluntate omnia pendeant, ejusque consilio & providentiâ bona piis, impiis mala administrentur. Id enim negabant Judæi, quos Sophonias inducit ista effutientes. *Non faciet Dominus bonum, & non faciet malum*, & illi, in quos ipse Jeremias infrà invehitur, qui copiam & inopiam ad cultum Cœli referebant, dicentes: *Ex eo tempore, quo cessavimus thura incendere Cœlo, & libare ei libamina, indigemus omnibus.. Visitabo super omnem circumcisum in præputio, & super omnes attondentes barbam, habitantes in deserto.* Hìc alteram Judæorum in circumcisione spem Propheta revellit, docens, aliis gentibus suam circumcisionem inutilem fore, & Judæos cordis circumcisionem negligentes, eodem modo tractandos, quo populi per deserta vagantes, qui non carnem, sed pilos labris subnascentes resecabant, quum ipsi Judæi carnem circumciderent, & cordis præputium gestarent.

Soph. 1. 12. — Inf. 44. 18. — v. 25. — v. 26.

CAP. X. v. 1.

Audite verbum, quod loquutus est Dominus super vos domus Israel. Sectio ista duas habet partes, quarum prima spectat universam domum Israel, etiam illam Hebræorum partem, quæ dispersa fuerat inter gentes, ad quos præcipuè dirigitur admonitio, ut caveant idolorum cultum, quem ab indigenis exerceri cernebant, eisdemque suggerit rationes a veri Dei Majestate, potentia & sapientia petitas, quibus debeant repellere idololatras ad profanum cultum invitantes. Altera pars pertinet ad populum Juda, qui remanserat, & posteà Babylonem cum Jojachin, & Sedecia abductus fuit. Hunc itaque Propheta inducit casus suos hunc in modum lamentantem: *Væ mihi super contritione mea: acerba est plaga mea: hic est dolor meus, portabo eum.* Sunt verba Solymitarum, quæ Propheta prænunciat eos dicturos, quando omnibus circa urbem, à Nabuchodonosoris exercitu insessis, siti & fame sævissimâ pressi

v. 19.

sunt,

[illegible]

sunt, aliisque malis conflictati. *Tabernaculum meum direptum est, & funiculi ejus dirupti sunt*. i. e. Jerosolyma cum templo præda facta est Chaldæorum, & omnes circa urbes excisæ sunt; Hæ porrò quod Jerosolymam munirent, funiculi ejus dicuntur. *Non est qui extendat Tentorium meum, & erigat Tabernacula mea*, vel habitatoribus quà ferro, quà fame consumtis, vel Diis, quos populus ille coluerat, ad hostes repellendos, & illata ab illis damna reparanda impotentibus. (v. 20.)

[illegible]

CAP. XI. v. 15.

QUARE *dilecta mea in domo mea fecit abominationem multam*, aras intelligit à Manasse in templo erectas; vel multiplices abominationes Ezechieli in spiritu ostensas. Nam etsi Propheta tempus præteritum designat, de re tamen futura ipsum loqui consequentia docent. *Et carnem sanctitatis auferent à te, quia malitia tua magna facta est*. Per carnem sanctitatis, seu sanctam, animalia significat, quorum carnes cremabantur, & sanguis fundebatur super altare. Significat autem propter continua Solymitarum scelera, se effecturum se quod comminatus fuerat illo præcipuè verbo: *Erudire Jerusalem, ne forte recedat anima mea à te, ne forte ponam te desertam*..... *Olivam frondosam, fructu & aspectu decoram vocavit Dominus nomen tuum*. (v. 16.) Talis quippè eras foliorum amœnitate, & ubertate fructuum maximè spectabilis. Civitas nempè sancta, Deoque gratissima, super omnia tabernacula Jacob, atque omnibus circa gentibus celebris. *Ad vocem decisionis magnæ, immittite ignem, & corrumpat ramos ejus*... *Et Dominus exercituum, qui plantavit te, loquutus est supra te mala*. (v. 17.) Hic divini decreti executionem explicat. Sensus ergò est. Numeravit Deus, appendit, divisit, i. e. Judæos perdere decrevit. Venite vos Chaldæi, & illorum terras vastate; *Cacumen* i. e. Jerosolymam Judaici regni caput incendite, & *ramos*, civitates & loca subjecta excindite. Idipsum infrà repetit illis verbis: *Ite congregate omnes bestias terræ, adducite ad devorandum*..... (inf. 12. 9.) *Corrumpamus lignum in panem ejus, & perdamus eum de terra viventium*. (v. 19.) Sunt verba Anathothitarum de nece Jeremiæ deliberantium. *Consumamus*, inquiunt, *lignum in panem ejus*. i. e. Cibemus eum ligno, nam panis pro cibo accipitur. Porrò cibare aliquem ligno est ligno torquere, fustigando, suspendendo, aut cremando. Quemadmodum pla-

[illegible]

A gas deglutire, seu devorare, est vapulare. Vel sicut consumuntur ligna à coquente panem, aut incendente domum; sic consumemus lignum ad cædendum, cremandum, aut suspendendum Jeremiam; hujus scilicet farinæ panem Jeremiæ coquebant Anathothitæ. Cæterùm hoc in Jeremia tantummodò adumbratum fuit, quanquam non ligno suspensus fuit, sed lapidibus obtritus, in Domino nostro perfectè B completum est, quum illum Judæi ligno cibarunt, i. e. Crucis suspendio necarunt. *Tu autem Domine fortis, qui judicas justè, & probas renes*, & meam proindè nosti innocentiam, & multas pro illis preces meas, *videam ultionem tuam ex eis*. Non meam, inquit, sed tuam, qui justus es Judex. Ex eis, non ex omnibus, sed ex quibusdam seditiosis, boni communis & salutis publicæ adversariis, qui idcir- C cò mihi mortem machinantur, quod molestè ferunt, consilia sua meis vaticiniis disturbari. Hujus ergo odii duplex causa fuit, alia communis, eo quod Jeremias commune crimen idololatriæ insectaretur, & Judæis indè sequutura mala perpetuò oggereret, regni excidium & gentis captivitatem: alia privata Anathothitarum; ægrè quippè ferebant eam Jere- D miæ supra sacerdotes concives suos excellentiam, & summam apud omnes existimationem. Quæ duæ causæ Judæos permoverunt, *ut Barabbam peterent, Jesum verò perderent*.

ỳ. 20.

Mat. 27. 20.

CAP. XII. ỳ. 1.

QUARE *via impiorum prosperatur abundantes sunt, qui iniquè agunt?* Hìc Jeremias, qui pro peccatori- E bus orare consuevit, incipit expostulare cum Deo de nimia erga eosdem indulgentia, quantumvis protervos, & contumaces. Non unius hæc Jeremiæ querela fuit, sed justorum benè multorum. Job namque & David, & Habacuc de hac ipsa Dei erga scelerosos benignitate simili cum admiratione disputant. Scopus omnium erat peccatores ad pœnitentiam provocare, proposito ad ejusmodi querelas Dei oraculo, veniam F pollicentis resipiscentibus, quia bonus Pater illos hucùsque patienter toleravit, quin & beneficiis affecit, contra, denunciantis supplicium tandem aliquando inferendum; si in suis flagitiis obdurati cœptam pergant tenere viam. Quoniam judex est veritatis Dominus, nec vult iniquitatem, sed iniquis retribuit secundum opera eorum. Hæc porrò Jeremiæ hoc loco mens fuit, ubi Judæos minis & promissis ad Dei obsequium solli-

Job. 21. 4. Psal. 4. 1. Habac. 1.

A sollicitat. *Plantasti eos*, Hebræos, optimos utique surculos ex Abrahæ stirpe satos, qui tamen Abrahæ Domino amaros fructus de Cruce obtulerunt. *Præpara eos quasi gregem ad victimam, & voca eos ad diem occisionis*. Etsi hæc oratio videatur nocentes ad pœnam deposcentis, prædictio est denunciantis, re effectum iri, quod paulò supra comminatus fuerat illis verbis: *Adducam* B *super eos malum in anno visitationis eorum*. *Consumtum est animal & volucre, & ipsi dixerunt: non videbimus finem nostrum*. Tametsi cernerent intentatas dudum calamitates usquequaque ingruentes, nihilominus in præsumpta opinione persistebant, affirmantes se neutiquàm conterendos postremâ illâ clade, quam Prophetæ veritatis prænunciabant C omninò futuram, & civitati regnoque excidium allaturam. *Ecce cum peditibus currens fatigatus es*. Ægyptios significat, aut confines Hebræis nationes, putà Philisthæos, Moabitas, & Ammonitas, à quibus sæpè victi subjugatique fuerant. Si, inquit, popule Juda, à parvis istis gentibus te defendere nequivisti, sed ab eisdem frequentèr cæsus, servitutis etiàm jugum D portare coactus fuisti. *Quomodo contendere poteris cum Equis*, cum Babyloniis propediem venturis concurrere te posse reris? Sed ut hominum impetum sustineas, ideò nè confidas tibi citra pœnitentiam superandas calamitates, quas infensa tibi decrevit Dei omnipotentia, cujus umbra est Jordanis vadum insuperabile? *Suchito*, i. e. exclamatio doloris & indignationis adversus Jerusalem. E *Reliqui hæreditatem meam*. Loquitur Deus, i. e. Domum Israel partem hæreditatis meæ, fundum scilicet quod alienare noluissem. *Dedi dilectam animæ meæ in manu inimicorum ejus*, in manu Chaldæorum, nec tamen immerentem: eo quod *facta est mihi, sicut Leo in silva, dedit contra me vocem*, scilicet, quam ut propriam possessionem colebam, *facta* F *est mihi quasi Leo in silva*, vel quum gregem per nemora vagantem conspicatus invadit, & dispergit, vel quum viatores in saltum casu delatos rugitu suo cogit illinc pedem ociùs retrahere, & fugam arripere, sic illa dedit contra me vocem, Justos & Prophetas meos occidendo, & dissipando, & insuper legem meam, atque providentiam accusando. *Ideò odivi eam*, i. e. abjeci eam, & procul à meo conspectu abigendam Chaldæis

v. 2. v. 3. Sup. 11. 23. v. 4. v. 5. v. 7. v. 8.

Q 2

v. 9. dæis tradidi. *Avis picta facta est mihi hæreditas mea, & volucre circum obsidet eam.* Pictam avem appellat Deus Synagogam, eo quod idolorum imagines brachiis incisas Gentilium more gestare didicisset, scilicet quæ olim Columba vocabatur, quamdiu in Dei obsequio perseveravit, quum ab eo deflexit, avis dicitur discoloribus induta plumis, eo quod omnibus idolis thura, & munera libare assuevisset. Quod sequitur, *& volucre circum obsidet eam*, Regem Babylonis designat, qui Jerosolymam obsedit, & cepit, populisque confoederatis devorandam tradidit. *Pastores multi demoliti sunt vineam meam.* Primi scilicet Reges Assyrii, eorumque socii, qui Israelitarum Rempublicam ex parte labefactarunt. Deindè Chaldæi, qui reliquias præteritis cladibus superstites invaserunt, & quod Assyrii inchoaverant totius gentis excidium, ac terræ promissæ demolitionem, & vastitatem perfecerunt. Hujus porrò ruinæ causam indicat fore Prophetarum talia mala prædicentium monita parvipendisse, nec secum aliquandò recogitasse, Dei dicta re tandèm exhibenda fore. *Seminate triticum, & metite spinas, & fatigemini.* Hic Jeremiæ Deus secum de felicitate impiorum expostulanti, regerit, quæ Davidi hoc ipsum Dei consilium similiter admiranti, olim cogitare & scribere mandaverat: rem scilicet ab exitu esse æstimandam, quare improborum prosperitatem, nec veram, nec stabilem esse, quod tamen illi neutiquam animadversuri forent, nisi in novissimis suis, quando, quod in semente triticum putaverant, spinas fuisse deprehendent, tùm quia aliam præter vepres frugem terra negavit, tùm quia victimæ, quas Diis suis obtulere præter commissi sceleris dedecus, nullum ipsis emolumentum retulerunt. *Et nihil proficietis*, i. e. opes, quas possidere visi sunt peccatores, superveniente post inopiâ, pondus sibi inutile fuisse intelligent, eorum proindè ruinam undecunque irreparabilem fore. *Confundemini à proventibus vestris.* Vestra namque improbitate factum est, ut tales colligeretis fructus. Sic Deus, ut supra animadversum est, ab impiorum novissimis Providentiæ suæ æquitatem demonstrat, docens, sua peccatores prosperitate initio superbientes, in fine fastum esse posituros; contrario expectationi exitu declarante, quam oppido malum ducem mali fuerint sequuti, corruptæ naturæ impetum. *Et quum evulsero eos, convertar, & mi-*

v. 10. v. 13. v. 15.

[illegible]

A *& miserebor, & reducam eos*, quos nempe peccatores & idola colentes Babylonicæ servitutis metu ab idololatria, aliisque flagitiis avocare hactenùs studuit; hic promissa resipiscentibus in integrum restitutione ad pœnitentiam invitat.

CAP. XIII. v. 1.

HÆC *dicit mihi Dominus: vade, compara tibi balteum lineum, & in aquam non inferes illum*. Duobus Symbolis jubetur Jeremias populi præterita scelera, & futuram captivitatem describere. Primum, ut balteum sibi coëmat lino contextum, qualem textor offeret asperum, & aqua necdùm lotum, quem postquàm induerit, exuere jubetur, & ad Euphratis ripam humo operire, donec computrescat. Hoc scilicet hjeroglyphico Deus Judæorum oculis subjicere voluit ipsorum in C Ægypto ignominiam, & postquàm indè extracti fuerunt, & à Deo in populum sibi peculiarem assumti, dignitatem & gloriam, utique perpetuò duraturam, nisi suis illam flagitiis labefecissent, & ipsi se panno veteri & corrupto similes effecissent. Quapropter denunciat universam Synagogam Babylonem fore abigendam, ibique relinquendam, donec adinstar baltei putrescentis in summam adducta contemtionem sibi ipsa D vilescat. *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Omnis uter implebitur vino, &c.* En altera Parabola, qua jubetur Jeremias explicare Solymitis illorum temporum acerbitatem, quando percrebrescente fama adventus Chaldæorum tanto repentè metu percellentur, ut velut ebrii amisso sensu, nec mente, nec lingua consistant: adeò nullæ suppetent vires ad propulsandum, nec E ad declinandum periculum, consilia. Quamobrem hàc illàc tumulentorum adinstar discurrentes, separabuntur ab invicem, & dispergentur. Istùc scilicet vinum bibere coacti sunt Judæi, postquàm Dei sapientiam calicem timoris Domini offerentem repulerunt. Has porrò minas ad effectum perductas fuisse secundus liber Regnorum pluribus exponit, & ipse Jeremias testis præsens in suis La- F mentationibus plangit. *Captiva facta est Juda captivitate perfecta . . . . . Levate oculos vestros, & videte venientes ab Aquilone. Ubi est grex tuus, qui datus est tibi, oves gloriæ tuæ?* Tribum Juda alloquitur, eique inevitabilem captivitatem portendit, non ex parte, ut anteà sub Jeconia, & Joakim, sed ex toto, universa Judæa subacta, direptaque, & ad extremam vastitatem & solitudinem redacta: simul interrogat. *Ubi est grex tuus*,

v. 12.

v. 19. v. 20.

tuus, qui datus est tibi? i. e. Quò abiit illa magna incolarum frequentia, quæ sub Davide, aliisque piis regibus mille millium hominum censum superabat, & copiosissimi gregis adinstar te Ducem sequebatur, viden', ut consumta fuerit, & omninò defecerit? *In multitudine iniquitatis tuæ subducta sunt fimbriæ tuæ, & dispoliati sunt calcanei tui.* Ego subducam fimbrias tuas & rejiciam super faciem tuam, ut appareat ignominia tua. Illos, scilicet, nudabo pedes, qui in vanitate cultus idolorum cucurrerunt, & rejectis super caput tuum vestibus tuis, nudam hostibus sistam mox in alienas terras deportandam.

v. 22.

CAP. XIV. v. 5. 6.

Cervæ in agro pepererunt, & reliquerunt, quia non erat herba... Surrexerunt contra semitas Onagri, traxerunt ventos quasi Joruræ. Jeremias Judæis in idololatria persistentibus intentatam olim à Moyse siccitatem, & famem portendit, quæ non multò post sub Sedecia Solymitas gravissimè torserunt, & causam indicat fore pluviarum defectum, & hinc sterilitatem agrorum: idque exponit, apposito exemplo duarum animantium sylvestrium, pedum pernicitate insignium, quæ nihilominùs ingruente ea annonæ caritate, & prohibitis Cœlo imbribus, nec cibum, nec potum inventuræ essent; tametsi quaquaversùs celerrimâ discursatione se verterent. *Cervæ*, inquit, *in agro pepererunt, & reliquerunt* fœtum cogente fame, cibum aliundè quæritare. *Et Onagri surrexerunt contra semitas*, i. e. Deficiente aquarum fluxu, siccatis rivis, fontes per occultos calles quæsivere. Sive fontibus etiàm exarescentibus, per obvios quosque tramites & anfractus humoris desiderio discursarunt, quem quum non invenirent, captarunt auram, quâ utcumque sitim levarent. *Nè, quæso, sis quasi peregrinus in terra.* Oratio Jeremiæ est, in qua Deum supplex obsecrat, nè erga populum sibi antiquo fœdere peculiarirer conjunctum se gerat quasi peregrinum, & advenam, qui indigenarum, per quos transit, angustias non examinat, nec afflictos sublevare oppidò curat, sive quia tanquam extraneos, & hospites mox relinquendos considerat, sive quia, qui peregrinatur, egens ipse & inops ad ferendam perindè egentibus opem impotens est. *Et quasi viator declinans ad pernoctandum.* Nec enim diversorium ad noctem transigendam parandum tibi est, qui

v. 8.

[illegible]

A qui in arce Sion tibi domicilium olim statuisti, & à die, quâ domus ædificata est, in tabernaculo tuo habitas. *Et dixit Dominus ad me: noli orare pro populo isto in bonum.* Quumque nihilominùs Jeremias insisteret, populique culpam elevare satagens, mendaces Prophetas accusaret, simplicem turbam falsis prædictionibus decipientes, Deus hos quoque se exterminaturum respondit.

v. 11. sup. 7. 16. 11. 14.

[illegible]

CAP. XV. v. 1.

ET *dixit Dominus ad me, si steterit Moyses & Samuel coram me, non complacet sibi anima mea in populo isto.* Nè scilicet Propheta repulsum se doleret, respondet Deus, magnos illos Prophetas Moysen, & Samuelem in præsenti negocio repulsam passuros fore, tametsi illos pro eodem populo intercedentes aliàs exaudisset; Moysen quidem post vituli adorationem in deserto; Samuelem verò post Regis petitionem: ambo, quod de nullo alio legitur, exitium præsens à populo peccatore suis precibus averterunt. *Laboravit, quæ peperit septem.* Lia, ex qua Jacob septem suscepit filios, *Occidit Sol ejus in medio suorum*, quia Liæ filii Rubenitæ primi in captivitatem abducti sunt, deindè eorumdem fratres Simeonitæ, & Issacharitæ, & ferè omnes Liæ Nepotes unà cum Ephrahimitis ad Assyriorum ditiones transmigrarunt. Vel rursùs per matrem septem filiorum Tribum Ephraim Propheta designat Samaritani regni Fundatricem viribus & opibus reliquis ferè Tribubus superiorem; vel tertiò, omnem Synagogam filiorum Israel, quæ vitulum unum peperit in deserto, duos in terra Promissionis à Jeroboamo filio Nabath fabricatos, & erectos, alterum in Dan, & alterum in Bethel, & imaginem quadrifrontem. *Et residuos eorum dabo in gladium.* i. e. Filiorum Israel reliquias, Tribum Juda, ejus socios Levitas, & Benjamitas, quos Regni Samaritani ruina non obruit, etiam Babyloniis perimendos tradam, aut Babylonem abducendos. *Væ mihi mater mea, quæ genuisti me, virum judicii, & objurgatorem in universa terra.* Israelitarum, scilicet, & gentium, quibus infaustus calamitatum nuncius missus sum. *Nec debitor sum, nec mihi sunt debitores, & omnes maledicunt mihi.* i. e. Nemini offensionis causam dedi, nemo mihi. Nihilominùs omnes

v. 9.

v. 10.

omnes maledictis incessere me non cessant, undè palàm fit, unam jurgiorum causam esse mea de ruina ipsis imminente præsagia. Similiter & Habacuc Propheta querebatur: *Quarè ostendisti mihi iniquitatem, & laborem videre prædam, & injustitiam contra me? Non dimittam te in bonum, dicit Dominus: &c.* Jeremiam alloquitur spondens se illi affuturum ubique, atque ipsius prædictionum veritatem ipso effectu comprobaturum sic, ut ejus adversarios pudeat præteritæ dicacitatis & petulantiæ: quod etiàm præstitit per hostes Chaldæos, non tamen antè exitum hujus Prophetiæ. *Non sedi in concilio illudentium*, Prophetarum videlicèt, qui me impendentia mala prædicentem subsannabant, & populum peccatorem pacis & securitatis spe ludificabantur. *Sed timui à facie manus tuæ, & solus sedi, quia indignatione replesti me.* i. e. pseudoprophetarum, vulgique consuetudinem fugi, idcircò, quod amaritudine repletus sum, mecum ipse reputans grande malum à potenti manu tuâ paratum populo meo, mihique dudùm à te revelatum. *Factus es mihi sicut aquæ mendaces, quibus non habetur fides.* i. e. Sicut aquæ probationis seu Zelotypiæ, quæ quidem ex institutione suâ sontem ab insonte cernere debebant, sed ex nequitia sacerdotum fallaces evaserant, & amiserant fidem: q. d. nè, quæso, mihi fueris sicut ejusmodi aquæ, ut me innocentem à nocentibus non discernas. *Propter hoc dicit Dominus; si pœnitentiam egeris, reducam te &c.* q. d. si deinceps humana isthæc omnia patienter ferre didiceris, in amicum & familiarem recipiam te. *Quòd si etiàm separaveris pretiosum à vili:* i. e. Si pœnitentiam & justitiam prædicando auditores à fæce vitiorum secreveris, *quasi os meum eris mihi* propinquior & gratior fies; nec tu illorum sed illi imitatores tui erunt. Hæc pertinent ad Prophetas Baruch, & Habacuc, eorumque socios, qui Jeremiæ posteà discipuli evaserunt.

Hab. 1. 3. — v. 11. — v. 17. — v. 18. — v. 19.

CAP. XVI. v. 11. 12. v. 13. v. 16.

QUIA dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus... *Sed & vos pejus operati estis, quam patres vestri... Ejiciam vos de terra hac in terram, quam ignoratis vos & patres vestri.* Judæos iterum objurgat, eisque Babylonicam captivitatem minatur, eo quod patres suos in deserto idololatras imitarentur, nec sæpè moniti hactenus resipuissent. *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos, & post hæc*

[illegible]

A *hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de scissuris petrarum.* Sensus Ecclesiasticus spectat Babylonicos, eorumque confœderatos, quos Deus in eum populum concitavit; & primum quidem piscatorum more magnis exercitibus arces & urbes obsederunt, civesque velut sagena inclusos pisces ceperunt. Deinde, quum superstites Judæi ad montes inaccessos & invias rupes profugissent, per salebras & anfractus B persequuti sunt illos Chaldæi, & quasi feras inde extractos vel occiderunt, vel in captivitatem abegerunt. Spiritualis sensus indicat Idolorum & idololatriæ eversionem. *Piscatores* ergo vocantur Prophetæ & Apostoli, qui à Domino missi fuerunt ad capiendos & perdendos perduelles Angelos, qui in montibus & collibus passim colebantur. Eversâ porrò per Apostolorum prædi- C cationem idololatria, promittitur generi humano restitutio in pristinum, cujus typum describit prænunciata hoc loco Judæis ad natale solum reductio. *Domine fortitudo mea & auxiliator meus, ad te gentes venient ab extremis terræ.* Etsi hujus loci mysterium administratum fuerit in solutione Babylonicæ servitutis, populique in Judæam reditu, veritatem tamen Dominus noster operatus est, quum discipulorum suorum D opera, soluta diaboli captivitate, gentes ab extremis terræ excivit, & de tenebris in admirabile lumen suum transtulit; & bene subditur Deum in hoc negocio ostendisse manum suam, & virtutem suam, quia, ut dicit Beatus Paulus Gentium conversio peracta est non *in sublimitate sermonis & sapientiæ, sed in ostensione spiritus & virtutis.*

v. 19.

1. Cor. 2. 4.

[illegible]

CAP. XVII.

v. 1.

E *Peccatum Juda scriptum est calamo ferreo, & ungue adamantino*; de peccato loquitur idololatriæ, quod indelebile mansurum dicitur, sive quia Judæis fixum erat idolorum cultum nunquam abjicere; sive quia Deo ratum erat victimis & precibus inexpiabile scelus ultimo supplicio punire. Peccatum autem Juda vocatur, tum quia à Judæis ille cultus susceptus fuerat, tum quia à Manasse Rege Juda fuerat invectus: de illo F enim peccato loquitur Jeremias; propter quod, in lib. 4. Regnorum scriptura diserte pronunciat, *non fuisse aversum Dominum ab ira furoris sui magni, quo iratus fuerat furor ejus contra Judam, ne ipsum à suis terris ejiceret.* Idem allegoricè in Judam Apostolum proditorem optimè quadrat. Magistrum ille suum prodidit, & ecce peccatum ejus scriptum est, nec unquam delebitur. *Hæc dicit Dominus: maledictus homo, qui confidit in homine. Habitabit in scissuris petrarum,* in

4. Reg. 23. 26.

v. 5.

v. 6.

in deserto in terra salsuginis & inhabitabili. Quia Judæi nec à suis moribus, nec ab idololatria discedere volebant, eo quod Ægyptiorum potentiæ confiderent, & auxiliis; contra communem amborum hostem regem Babylonium, Propheta generatim insurgit in illos, qui discedunt à Deo, & hominibus adhærent. Allegoria Diabolum designat, qui postquàm Christi virtute, & Apostolorum operâ à mentibus credentium excedere coactus est, Infidelium corda occupavit: nam dicit Dominus. *Quum immundus spiritus exjerit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem.* Infideles porrò antris sterilique solo comparantur aptissimè, quia errorum nocte opacantur, & carent fructibus justitiæ. *Sicut Perdix clamans, ad eos, quos non peperit.* Arguit Propheta generatim eos, qui divitias congregare student, nullâ habitâ ratione divinæ legis, aut æquitatis & juris, quibus prædicit, consilii sui imprudentiam ipso exitu fore declarandam, ductâ similitudine à natura Perdicis. Perdix alterius ova furatur, & quasi sua incubat, & fovet. Quum verò fœtus adulti pennas explicare cœperint, simul ac ejus, quæ ova peperit, vocem audiunt, sequuntur, nec si aliena mater illorum reditum sollicitet, vocantem posthàc attendunt, etiamsi illa suam solitudinem lugere pergat, & abeuntes fraudulenter inclamitet. Quoniam verò Propheta paulò superius Judeorum Principes, ab ea, quam in humanis auxiliis spem ponebant, avocare conatus est, videtur hoc etiàm loco ad eosdem istam admonitionem dirigere: & *Perdicis* aliena ova incubantis exemplo docere, eas pariter opes, quas fraudibus dolisque, ut suprà, ipsis exprobrabat, colligere volebant, ad alienas manus ocyùs transituras, ad hostes videlicèt Chaldæos, à quorum invasione eo præsidio tutos se fore sperabant; vel rursùs de Nabuchodonosore Propheta loquitur, quem suprà *gentium Prædonem* appellat, & nunc dicit, divitias illum congregasse, *& non in judicio*, ideòque injustè quæsitas opes amissurum in dimidio dierum suorum, & in novissimo notâ infami inurendum. Hæc enim omnia illi Regi acciderunt, quando spoliato Orbe plurimarum gentium exuviis ditatus, repentè in maniam lapsus est, & belluis similis factus intrà ferarum lustra ipse se ultrò conjecit. Vel tertiò, Nabuchodonosoris nepotem Balthassarem Propheta designat, nam in illum perindè quadrant omnia suprà dicta. Multarum namque nationum

spoliis

v. 11.

Sup. 4. 7.

spoliis congregatæ opes Persis, & Medis cesserunt, à quibus caput regni Babylon subversa est, & ipse captus cum ignominia & dedecore vitam finivit. *Solium gloriæ, quod exaltatum est à sæculo à loco sanctificationis nostræ.* Vanam impiorum in suis divitiis spem rursùs Propheta revellere contendit, propositâ Dei vindicatrice justitia *in loco sanctificationis*, i. e. in templo Jerosolymitano, velut in suo solio sedentis, & indè omnia circumspectantis. Sensus ergò est. Babylon, & omnia imperia, quæ post homines natos solii prærogativa decorata fuerunt, à Deo, qui in nostro Sanctuario habitat, hanc gloriæ honorisque altitudinem acceperunt, & ejus nunc voluntate obtinent. Nil ergò, habent Justi undè timeant, nè illo innocentium injurias persequente opibus vitâque spolientur. *Et ego in adversitate non sum cunctatus à te.* i. e. Quum mihi mei adversarii contravenirent, non ideò à te retrocessi. *Tu scis quia diem hominis non desideravi.* i. e. Diem nuptiarum, aut quam homines cupiunt prosperitatem. *Et quod egressum est de labiis meis, in conspectu tuo est.* i. e. Vel quod prophetaverat, vel quod pro suis popularibus precatus fuerat. *Non sis tu mihi ad confractionem, sed obumbra me in die mala.* i. e. Nè, quæso, prophetandi officium à te mihi creditum exitii causa fiat. *Confringantur illi, & non confringar ego, & duplici confractione confringe eos,* i. e. improbos, quibus deliberatum est me interficere.

v. 12. v. 16. v. 17. v. 18.

CAP. XVIII. v. 2.

Surge, descende in domum figuli, & ibi audies verba mea. Jeremias propositâ figuli parabolâ lutum in omnem pro libito formam configurantis, Judæos ad pœnitentiam spe bona sollicitat, quoniàm perindè Deo facile esset res illorum in alium statum pro sua voluntate transferre, atque adeò eam, quam patiebantur, temporum acerbitatem auferre, remque ad lætissimum exitum indè deducere; sin autem in sua adhuc obdurarent perversitate ingentes minatur calamitates. *Et dixerunt: confitebimur, & post cogitationem nostram ibimus, & unusquisque voluntatem cordis sui mali faciemus.* q. d. non ista nos terrent, quin cœpto pergamus itinere, sed quæcumque hactenùs agere libuit, in posterum persequi ratum est. *Si transibit de rupe Uberum nix.* Rupem Uberum appellat montem Hermon. *Si prohibebuntur aquæ frigidæ peregrinæ defluentes.* Peregrinas vocat aquas, quum primùm erumpunt,

v. 14.

punt, & frigidissimæ sunt, quippè quas Solis ardor nullatenùs immutavit. Scopus Prophetæ est utroque symbolo ostendere Judæorum improbitatem, ut qui Dei cultum sibi maximè utilem & convenientem fastidirent: quum non contingat rem aliquam à sua natura discedere, putà obduratam nivem à sui montis summitate defluere, nec fluxum cohibere aquas cum impetu erumpentes. *Propter hoc erunt impingentes in viis suis in semitis sæculi.* Duplicem Judæis à sua obstinatione pœnam portendit Jeremias; utramque illis Moyses comminatus fuerat, imprimìs cœcitatem mentis, adeò ut ducem in meridie sint desideraturi, quod malum ipsi etiàm Judæi apud Esaiam sibi accidisse fatentur: *Impingimus in meridie quasi in tenebris.* Et insuper Babylonicum exilium, in quod ob eam cœcitatem impacturi erant, insistentes viis suis, & custodientes, ut ait justus Job, *semitas sæculorum, quas trivit populus iniquus, & non in tempore suo, qui dicebat Deo, recede à nobis... Et dixerunt, venite, cogitemus cogitationem mortis super Jeremiam &c.* Sensus est. Nostra quidem interest Jeremiam de medio tollere: nec enìm quantumlibet ille insistat honesta & justa suadendo, deficient, aut lex iniquitatis à sacerdotibus, aut consilium malum à sapientibus, aut sermo mendax à prophetis, sed neque contraria, illo sublato, auferentur; siquidem non deerunt pii sacerdotes, vel probi sapientes, vel veridici prophetæ. Sin hæc conspirationis causa non fuit, oppidò verisimile puto impios pietatis specie suum consilium velare studuisse, ut vulgo persuaderent, Jeremiam justè plecti, hominem nimirùm veteratorem, & manifesti mendacii convictum, ut qui sacerdotii, legis & prophetiæ interitum affirmaret, quæ tria certum esset, nunquàm interitura. Ergò, concludebant, *percutiamus eum lingua*, i. e. faciamus ut lingua doleat, qui sua nos lingua dolere facit. *Attende, Domine, vocem oppressionis meæ, quia redditum est malum pro bono.* Me siquidem perdere moliuntur, quorum interitum ipse præpedire conabar orando te, ut ipsis parceres, & illos adhortando, ut resipiscerent. *Propterea da filios eorum in famem.* Hæc dicta in sensu prophetarum proprio accipienda sunt, non quasi hominis cœco impetu vindictam appetentis, sed Prophetæ nocentibus commeritam pœnam, seu comminantis, seu prædicentis. Et hoc modo intelligenda sunt cætera his similia, quæ passim apud Jeremiam occurrunt, quæque idem populo pervicacissimo in singulos ferè dies iterare cogebatur.

v. 15. Esa. 59. Job. 22. 16. 17. v. 18. v. 19. v. 20. v. 21.

HÆC

[illegible]

A *HÆC dicit Dominus : vade & accipe laguncalam figuli à senioribus populi, & à senioribus sacerdotum*, quæ contrita in valle Topheth prænunciat Jeremias eum in modum populum contritum iri à Chaldæis, quam prædictionem repetit in atrio Templi. Id porrò ex more Prophetarum gerebatur, quo demissæ per aures verba subjicerentur oculis, & hausta utroque sensu veritas altiùs cordi B insigeretur. Locus vallis Topheth ad concionem deligitur, eo quod in eo loco Judæi idololatriam exercuerant omnium sævissimam, & maximè execrabilem, filios & filias Dæmoniis immolantes. Ideò subdit : *Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & filiarum suarum*, illos designans, qui sobolis suæ carnes idolis obtulerant. Istùc porrò Judæis Jerosolymæ C sub Sedecia obsessis accidisse Jeremias vidit, & scripsit in libro lamentationum. *Manus*, inquit, *mulierum misericordium coxerunt filios suos*.

CAP. XIX. v. 1. — v. 9.

[illegible]

ET audivit Phassur filius Omariæ sacerdos Jeremiam prophetantem sermones istos. Et percussit Jeremiam Prophetam, & misit D *eum in domum vinctorum in Peribolo*. Erat hic unus ex præpositis Templi. Jeremiam porrò persequebatur; tùm quia Ordinis sui hominum infestum accusatorem oderat; tùm quia ægrè ferebat Jeremiam docendi munus in regia Urbe palàm usurpare, se, suisque collegis inconsultis, imò & invitis, quod Joanni Baptistæ, & Domino, ejusque discipulis suorum temporum Pontifices obje- E ctarunt, & interdictum voluerunt. *Et dixit ad eum Jeremias : non Phassur vocabit Dominus nomen tuum, sed migrantem & circumerrantem*. Deportandus namque propediem Babylonem, transmigrantium ærumnas erat subiturus, atque ad eas angustias redigendus, ut ad corrogandum sibi victum circumerranti, ægrè suppeteret bucella panis, sicut olim Pontificis Heli posteritati denunciatum fuit. *Et tradam* F *omnia propugnacula civitatis hujus in manus inimicorum ejus*. Quià dixerat omnem Judam tradendum Babyloniis, hìc non solam civitatem Jerusalem ab eis capiendam & subvertendam prædicit, sed omnia ejusdem propugnacula, cuncta videlicèt oppida ipsam circum munientia. *Seduxisti me, Domine, & seductus sum, prævaluisti mihi, & vicisti me*. Sive quia Deus Jeremiæ dixerat: *Ecce constitui te super gentes & regna*, vel quia promi-

CAP. XX. v. 1. v. 2. — v. 3. — v. 5. — v. 7.

promiserat ipsum à suis adversariis haud quaquàm fore superandum. Facta autem dictis contraria videbantur, consideranti præsentem rerum suarum statum, & futurum exitum dissimulanti. Veritus tamen, nè ista dicendo videretur ab officio exorbitasse, statìm ad laudandam Dei erga se benignitatem se revocat subdens: *Laudate Dominum, quia liberavit animam pauperis de manu tribulantium.* Pauperem se ipsum dicit, cui licet nullus adesset patronus, Dei tamen adjutorium minimè defuerat. *Maledicta dies, in qua natus sum.* Maledictæ maledicit, illi maledicit diei, cui statutæ fuerant captivitas, fames, mortalitas, aliæque calamitates populo peccatori inferendæ. *Dies in qua peperit me mater mea.* Idem futurum erat illi malum, etiamsi non ipse dixisset. *Maledictus vir, qui nunciavit Patri meo, dicens: natus est tibi puer masculus.* Jàm nec ipse noverat, utrùm iste patris nuncius viveret. Perindè ergò fuit ac si homini, qui nullus foret, maledixisset. Qualis itaque fuit, qui diei minimè præsenti maledicebat, talis fuit, qui homini non extanti, aut qui nunquàm extitisset, maledicebat. Non ergò isthæc vindictam appetentis iram arguunt, non enim ira, vel odium fertur ad personam, seu rem, nisi aliquâ ratione præsentem: doloris ergò mera sunt signa, qualia vocibus nihil præter ipsum doloris affectum significantibus, exprimere solemus. Præthereà repetenda hìc sunt, quæ de hoc argumento in his explanationibus sparsìm disputata sunt, quæ enìm Jeremias hìc dicit, eadem dixerat justus Job, quem certum est, *in labiis suis non peccasse.* Multa etiàm his consona leguntur in Psalmis, quæ spiritu calamum Prophetæ ducente scribebantur. Non sunt ergò Prophetarum dicta ex vulgi consuetudine interpretanda. Nec proindè ista Jeremiæ verba exponenda, quasi hominis irati malè malum optantis, sed aut, sicut suprà notatum est, futura aliorum mala prædicentis, aut suum declarantis dolorem, hunc etiàm ex justis, esto occultis, & à vulgari sensu remotis rationibus conceptum, atque spiritu dictante, istâ, non alia formulâ verborum, exprimendum.

(v. 13. v. 14. v. 15.)

[illegible]

CAP. XXI. v. 2.

INterroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur adversum nos. Sedecias impio nepoti & ipse malus rex suffectus fuerat, parueratque Chaldæis, à quibus precarium imperium acceperat per annos undecim. Quum demùm ab illis defecisset, obsessus est in urbe Jerusalem, undè ad Jeremiam

[illegible]

A remiam hanc legationem misit rogans, ut quoniàm nulla aliundè auxilia suppeterent, à Domino consilium & opem afflictæ civitati exoraret. Respondit Jeremias; *malè malos esse perdendos*, simul novam præter suprà allegatas, causam innuit, pauperum videlicèt oppressionem, à qua Judæos avocare conatur, propositâ etiàm spe alicujus in ea calamitate levamenti.

B

CAP. XXII. v. 6.

H*ÆC dicit Dominus super domum Regis Juda. Galaad tu mihi caput Libani, præparabo adversum te vastatores, unumquemque cum securi in manu sua, & succident electa Cedrorum tuarum.* Galaad vocat Regis familiam & palatium, sive regiam Urbem citò subvertenda, alieno nomine, ut aliena à Deo esse significet. C *Cedros* appellat populi Principes & Sacerdotes. v. 10. *Nolite flere super mortuum, neque commoveamini super eum*, i. e. super Josiam, qui à suis notis effertur, & sepelitur, nec similis est illi, qui in captivitatem abductus in exilio moritur, nec habet, à quo ejus funeretur cadaver. *Plangite eum*, i. e. Sellum, qui & Jojachaz Josiæ filius, qui abiit, & non D est reversus. v. 11. *Quia hæc dicit Dominus super Sellum filium Josiæ, egredietur de loco isto, & non revertetur, sed in terra, ad quam captivus translatus fuerit, morietur, & terram istam non videbit amplius.* i. e. Captivus & exul in Ægyptum deportabitur, nec urbem, nec Regiam, undè fuit abductus, unquàm revisurus; quæ exulem excepit terra, mortuum tumulabit. v. 13. *Uæ qui ædificat domum suam, &* E *non judicio.* Hæc & sequentia ad Joakimum Joachini seu Jechoniæ parentem pertinent. Propheta primùm ejus peccata recenset, deindè interitum prædicit. v. 15. *Numquid regnabis tu, quia te lætificas in Cedris?* Diuturnum nempè tibi polliceris imperium, ideò *in Cedris te ipsum lætificas*, i. e. tibi ipse gratularis Cedrinas domos, & magnifica ædificia. *Pater* F *tuus comedit, & bibit, & fecit judicium & justitiam.* i. e. Josias pater tuus comedit, & bibit, quod tu facis, & quod tu non facis, *fecit judicium, & justitiam. Et ego benefeci ei.* i. e. Propterea multis illum cumulavi bonis, & festinatâ morte illum collegi, nè videret mala, quæ post ipsius obitum filiis ejus noveram obventura. v. 18. *Non plangent eum.* v. 19. *Sepultura Asini sepelietur.* Jojakimum namque tertiò rebellantem

Nabu-

Nabuchodonosor occidit; cadaver extra Jerosolymæ mœnia raptatum in sterquilinium projectum fuit. *Ascende Libanum, & clama, & in Mathnin, Basan, exalta vocem tuam, clama ad transeuntes Mare, omnes amatores tui contriti sunt.* Hìc jàm universam Tribum Juda alloquitur, & docet, quàm oppidò inanis fuisset spes, quàm in fœderatis sibi populis posuerat, quandoquidem & ipsi à Chaldæis victi, & sub jugum missi, impotentes facti fuissent ad opem sociis ferendam. *Quæ sedes super Libanum, & nidificas in Cedris, quomodo congemisces, quum venerint tibi dolores, quasi dolores parturientis?* Superbiam populi Juda, & luxum præsentem perstringit, simul prædicit futuram captivitatem & abjectionem, atque indè sequuturos dolores, & gemitus, quales esse solent parturientium. *Terra, Terra, Terra, audi sermonem Domini.* Subnectenda sunt hæc superioribus, ubi Propheta populo Juda contumaciam exprobrat illis verbis. *Loquutus sum ad te in abundantia tua, & dixisti, non audiam.* Hìc congruentèr Terram inclamat, ut audiat loquentem, quandoquidèm Judæi, quos Prophetæ alloquenti aures præbere oportebat, omni sensu carentis elementi naturam induerant. Rursùs *Terram* Judæos appellat, quia auditum, quem terra nullum habet, amiserant, ut surdis auribus Prophetæ oracula præterirent. Quare perindè erat verba ad eos facere, atque Terram ad concionem vocare. *Hæc dicit Dominus: scribite virum istum eunuchatum absque liberis, virum, qui diebus suis non prosperabitur, nec erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David.* Jechonias hic est, qui & Jojachin Jojakimi filius, quem Babylonem omninò deportandum fore paulò antè prædixit, nec ab eo exilio unquàm rediturum, quarè vas illum inutile appellat. Cæterùm sine liberis decessurus in eo dumtaxat sensu dicitur, quod eos in regno successores non habuit; fuit enìm regum Davidicæ stirpis, postremus Sedecias Jechoniæ patruus, filius Josiæ. Salathiel autem Jechoniæ filius paterno regno exclusus in captivitate decessit.

v. 20. — v. 23. — v. 29. — v. 30.

A [illegible] B [illegible] C [illegible] D [illegible] E [illegible] F [illegible]

CAP. XXIII. v. 1. v. 3.

PAstores, *qui perditis, & dispergitis oves pascuæ meæ, dicit Dominus.* Hujus sectionis partes sunt duæ: prior Reges spectat, & populi Principes; posterior pseudoprophetas & sacerdotes. *Et congregabo*

[illegible]

A *gregabo oves meas ex omnibus locis, ad quæ dispersistis eas*, in fine septuaginta annorum reliquias ovium mearum. *Et constituam super eas pastores*, Zorobabelem & Jesum filium Josedech. *Ecce dies venient, & suscitabo David germen justitiæ, & hoc est nomen, quod vocabunt eum: Dominus justitia nostra.* Etsi hujus Prophetiæ mysterium in Zorobabele fuerit adumbratum, in Domino nostro completum & perfectum est; nec enim Zorobabel dictus fuit, aut dici potuit *Dominus justitia nostra*; Dominus autem noster talis fuit atque talis appellatur, eique testimonium perhibent Prophetæ, Apostoli, & Gabriel, qui ejus Conceptionem nunciavit, & ipsius socii, qui Christi Nativitatem Pastoribus nunciarunt. Sed neque Zorobabel, vel alius quispiam duo illa maxima beneficia populo Dei præstitit, quæ Jeremias hìc & paulò infrà tanti Regis adventum sequutura prædicit, primùm, quod etiàm Esaias non uno in loco disertissimè prædicat, generalem omnium gentium liberationem, miramque in unum populum coitionem; alterum Davidicæ stirpis regnum sempiternum, & hinc affluxuram tantam cujusvis generis bonorum copiam, ut præteritorum beneficiorum memoriam obliteret, quod pariter Esaias Christi adventum, & regnum vaticinatus statim subtexuit illis verbis: *Nè memineritis priorum, & antiqua nè intueamini. Ecce ego facio nova, & nunc orientur; ponam in deserto viam, & in invio flumina &c.* Quæ nullo pacto in Zorobabelem, aut in alium quempiam Judaici populi ducem conveniunt. *Et super Prophetas contritum est cor meum intra me.* Est altera hujus Sectionis pars, in qua Propheta Sacerdotum, & Pseudoprophetarum recenset peccata, & pœnam prædicit. *Factus est cursus eorum malus.* i. e. Viri Juda currunt ad malum, *quia etiàm Prophetæ, & Sacerdotes impii facti sunt..... Et in Prophetis Samariæ vidi mendacium, & prophetaverunt in Baal, & deceperunt populum meum, mœchantur, & ambulant in injustitia*, idem quod suprà: *Omnes adulteri sunt, & cœtus mendacium.* Et sustinent manus suas à sodalibus suis egentibus. *Ecce vidi fatuitatem; propterea hæc dicit Dominus fortis ad Prophetas. Ecce ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle..... Ecce opus Domini in indignatione veniet*, i. e. pœnam, quam decrevit peccatoribus, inferet acerbissimam, qua-

[Margin: v. 4. — v. 5. — Inf. 33. 14. — Is. c. 43. 18. 18. — v. 9. — v. 10. — v. 11. — v. 13. — v. 14. — v. 15. — v. 19.]

S

v. 28. qualem iratus inferre solet. *Quare miscetis paleas cum tritico?* i. e. cum sermonibus Spiritus Sancti somnia vestra. Verbi Dei præstantiam, & efficacitatem declarat triplici comparatione, tritici, quod præstantissimum est hominis alimentum, ignis, qui consumit omnia, & ferri, quod omnia domat. *Propterea ecce ego* v. 30. *ad Prophetas, ait Dominus, qui furantur verba unusquisque à proximo suo*. Hoc primum Pseudoprophetarum genus erat, qui à veris Prophetis veras prædictiones subdolè captabant, & pro libidine pervertebant, easque singulis secretò referentes dicebant: *Nolite hæc propalare*. Quod si accidissent, quæ detulerant, ecce, ajebant, habemus testes, isthæc à nobis multò antè provisa fuisse; sin autem exitus prædictioni minùs congrueret, in Jeremiam, & collegas sanctos Prophetas insurgebant, quasi talium mendaciorum fabricatores. Alterum rursùs genus indicat hìc Jeremias sycophantarum, *qui linguas suas pervertebant* i. e. ad populi voluntatem fingebant dicentes; *Non veniet super vos malum*. Idque divina auctoritate more Prophetarum confirmabant. Tertium illorum, qui sua somnia pro divinis oraculis obtrudentes populum seducebant *in mendacio suo, & in protervia sua*. Hujusmodi nequitiæ reos arguit Jeremias quatuor nominatìm, Ananiam, Achabum, Sedeciam, & Sameiam Elamitam.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

CAP. XXIV. v. 1. OStendit mihi Dominus, *& ecce duo Calathi pleni ficis*. Duo Jeremiæ Calathi objiciuntur: alter ficubus optimis plenus; alter pessimis; quumque à Deo interrogatus, eorum, quæ ostensa fuerant, diversitatem exposuisset; audit, altero Jechoniam regem cum suo populo designari, & altero Sedeciam ejus successorem; illi quidem omnia prospera præsagire jubetur; huic vero contraria. Bonus quippè Jechonias divino oraculo minisque perterritus ex Jeremiæ consilio Nabuchodonosori se ultrò dediderat; Sedecias contrà nunquàm adduci potuerat, ut Chaldæorum fidei se suosque committeret, tametsi, Jeremiâ interprete, statutam sibi, cæterisque Judæis à Deo captivitatem intelligeret, quam ob contumaciam Propheta Calathi pessimarum ficuum pleni parabola, Civitati, Regi & cunctis universim Judæis, etiàm iis, qui in Ægyptum profugerant, tristia omnia denunciat, bellum, pestem, famem, & captivitatem; quæ

E [illegible]

F [illegible]

[illegible]

A quæ omnia fermè mala Moyses ipsis olim præsagierat. Sensus allegoricus indicat futuram in supremo Mundi die malorum & bonorum separationem, & dissimillimam sortem, sic ut bonis optima usquequaque contingat, malis ex toto pessima, id enim significat illa adjectivorum geminatio *Bonas bonas valdè, & malas malas valdè*. Cæterùm & hac & sequenti Sectione liquet temporum ordinem minimè servari, quæ B enìm sequuntur & ad Jojachimum Jechoniæ parentem pertinere, certum est, pluribus antè annis contigerunt.

v. 3.

[illegible]

CAP. XXV. v. 30.

Dominus de excelso rugiet. Rugiens rugiet super habitaculo suo Jerusalem imò & præcipuè super Templo suo. Plurimarum gentium hìc ruinam Jeremias simul vaticinatur, quas perindè atque C Judæos invadendas à Chaldæis & opprimendas prædicit, postremum istorum etiàm excidium, quod Esaias pariter prædixerat, & ipse Jeremias infrà fusè describit, utrobique cladem hujusmodi agricolarum uvas in torculari calcantium symbolo declarat, *& sicut*, inquit, *calcans uvas, cantabit Joboi, Joboi super omnes habitatores terræ*. Celeuma est Chaldæorum sese mutuò adhortantium ad proterendos Judæos, D & reliquas nationes velut collectam in torculari vindemiam.

[illegible]

CAP. XXX. v. 6.

Interrogate, & videte si generat masculus? Quarè ergò vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis? Chaldæorum proximam irruptionem indicat, & indè sequuturam Judæorum perturbationem & mœrorem, errorem suum agnoscentium, E & propriam imprudentiam damnantium. His nempè verbis paulò infrà utitur Jeremias ad significandam Ephraimitarum in simili fere casu confusionem & dolorem. *Percussi femur meum, confusus sum, & erubui... Tempus est enim istud tribulationis Jacob, & ex ipso salvabitur* post annos septuaginta Babylonica servitute solutus. *Et non dominabuntur eis amplius alieni, sed servient Domino Deo suo, & David regi suo, quem suscitabo* F *eis*. i. e. Zorobabeli. *Faciam enim consummationem decretoriam in cunctis gentibus: in te non faciam*. Hoc Deus dicit, quia aliarum gentium regna subvertit & extinxit, Judæorum autem excidium & extremam desolationem distulit usque ad Christum Regem juxta Danielis vaticinium. *Post modicum conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula ejus dirumpam*. Regis Babylonis. *Ædificabitur civitas* Jerusalem in eo, quod obtinebat, situs & dignitatis fastigio: *& Templum ejus* juxta

Inf. c. 31. 19.

v. 7. 8. 9.

v. 11.

v. 18.

juxta ordinem suum fundabitur, ad pristinam ædium, & sacrificiorum magnificentiam & gloriam restituetur. *Et non minuentur, & Ecclesia eorum coram me benè constituetur.* Sicut erat in diebus Moysis, & Aaron, & Josue. Porrò & ista, & quæ deinceps sequuntur Christi adventu perfecta & consummata fuerunt, ut suprà animadversum est; constat itaque ad Christi tempora pertinere hanc Prophetiam. Quæcumque ergò hìc & in sequentibus de futura Israelitarum liberatione & felicitate magnificè prædicantur, non hæc referenda sunt ad Israelem quemcumque, sed ad illum populum, quem divinus Paulus Israelem Dei appellat, & ex Hebræis atque Gentilibus posteà coaluit, neque ad filios Abrahæ quoscumque, sed ad filios Promissionis, ut idem declarat. Nisi enim ex arcana hac significatione ista exponantur; non erit facile invenire, quo alio sensu vera esse intelligantur illa. *Et non dominabuntur eis amplius alieni, & servient Domino Deo suo, & David Regi, quem suscitabo eis.* Nunquam enim Judæi, ex quo capti & subjugati fuere a Chaldæis dominationem metumque gentium excusserunt, sed Persis, deindè Græcis & Romanis perpetuò subjecti fuerunt. Nec illa: *Revertetur Jacob, & quiescet, & non erit, quem formidet*, ex omnibus siquidèm Prophetis, qui post solutam captivitatem scripserunt, constat Judæos post reditum infestas habuisse finitimas nationes, nec porrò metu, nec bello ferè unquàm vacasse, tametsi æquè certum sit, illos *servisse Domino Deo suo*, i. e. Deos Gentium nunquàm coluisse.

(Margin: v. 19. — v. 20. — Sup. v. 9. — Sup. v. 10.)

A–D [illegible]

CAP. XXXI.

(Margin: v. 3. — Esa. 6. 5.)

A *Longinquo Dominus apparuit mihi*, quando per deserta errabam, & iterùm quandò Esajas clamabat: *Regem Dominum exercituum vidi oculis meis: Et in charitate sæculi dilexi te.* Hanc Dei erga Synagogam caritatem pulchrè declarat Ezechiel parabola puellæ à parentibus in solitudine derelictæ, quam Deus indè sublatam, suisque sordibus lotam, & pretiosis vestibus ornatam sibi optaverat in sponsam. Quod etiam Esaias illis expressit verbis; *Gaudebit super te Deus tuus, sicut sponsus super sponsam suam, & vocaberis Civitas quæsita, & non derelicta.* Congruunt quæ hìc subdit Jeremias: *Ædificaberis Virgo Israel.* i. e. Soluta Babylonicâ captivitate, civitates tuæ, ô Israel, instaurabuntur, & natale solum cives revisent. *Et ornaberis ornatu, & egredieris in choro laudantium &c.* Futuram hìc post reditum populi felicitatem

(Margin: Esf. 62. 5. — v. 4.)

E–F [illegible]

tem amplè & magnificè describit, enumerando commoda quàmplurima, quæ ad eam exaggerandam confluent. Hæc tamen, ut dixi, & res ipsa convincit, ad Christi Ecclesiam sunt referenda; quandoquidem illa sola, ex quo omnia bona, quæ hoc loco promittuntur, consequuta est, omnes Prophetiæ partes perfectè completas ostendit. Porrò Prophetiarum sensus ex ipso exitu petendus est. *Hæc dicit Dominus: Vox in excelso audita est, lamentationis & amari fletus: Rachel plorantis filios suos.* Tametsi juxta literalem sensum ista de filiis Juda & Benjamin in urbibus Bethleem & Jerusalem habitantibus prædicta fuisse, exitus ipse ostendat, nam ut ipse Jeremias infrà narrat, utriusque Tribus captivi ex urbibus Jerusalem & Bethleem abacti in Ramatha Benjamitarum oppidum cogebantur, indè Babylonem deportandi. Mysticè tamen intelliguntur dicta de Infantibus, quos Herodes in Ephrata, ejusque suburbiis occidit. Benè autem intelligitur *Rachel plorans* in Bethleem, & in Ramatha exauditam fuisse vocem plorantis, ex eo quod eadem apud Bethleem sepulta fuit, & Benjamitæ filii ejus ex Ramatha, aliisque locis captivi ex eadem urbe in Chaldæam ducendi erant. Infantium porrò matres Propheta consolatur in persona Rachelis ipsarum matris. *Prohibe*, ait, *vocem tuam à fletu, quia merces est lacrymis tuis, & revertentur filii ad terminum priorem*, i. e. Paradisum. *Confusus sum, & erubui, quia sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.* Verba sunt Tribus Ephraim: pendo, quas merui, pœnas, quandoquidem regnum adepta vitulos conflavi. *Filius mihi pretiosus Ephraim*, i. e. propter pœnitentiam. *Quia ex quo loquutus sum de eo, recordabor ejus*, per manus Prophetarum, quos ex ejus Tribu suscitabo. *Creavit enim Dominus novum in terra: Femina amplexabitur virum suum*, vel quia Synagoga idola derelictura erat, & adhæsura uni Deo; vel terram ipsam Judææ designat suos complexuram habitatores postliminio redeuntes, quos dudùm devoraverat, & ex parte rejectarat. *Et feriam domui Israel, & domui Juda fœdus novum*, non quale pactum illud antiquum. *Fœdus* istud, quod promittit Deus se daturum domui Israel, & domui David, est Testamentum novum, & Evangelium Judæis, & Gentibus communicandum. *Novum* dicitur, quia non sicut vetus illud Testamentum præcipit sacrifi-

v. 15. v. 16. v. 19. v. 20. v. 22. v. 31.

A [Syriac text illegible]

sacrificia animalium, nec immunditias naturæ aversatur, sed humilitatem docet, & caritatem ad omnes; immunditias autem solummodò voluntarias animæ, quæ sunt peccata, reprobat, non corporis sordes abominatur, quæ præter voluntatem, & casu accidunt. *Et dabo legem meam in visceribus eorum.* i. e. Non in tabulis lapideis, sicut Moysi, sed in tabulis carnalibus, quod infrà explicat illis verbis: *Et in corde eorum scribam eam. Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus, sic & semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.* i. e. Sicut nunquàm fiet, ut rerum ordo mutetur à principio constitutus, puta, rati syderum motus, diei noctisque, atque tempestatum periodi, sic certum est neutiquàm defecturam factam Davidi promissionem. Quamvis hæc Prophetia in Zorobabele administrata est eo temporis intervallo, quo solium Davidis obtinuit, ad Dominum tamen eam ex toto pertinere demonstrant illa Angeli verba: *Dabit ei Dominus Deus sedem David patris ejus.* Confirmat, quæ de amplitudine & stabilitate Regni Christi promisit, promissionemque iterat infrà dicens: *Si enumerari non potest militia Cœli, neque metiri arena Maris; sic multiplicabo semen David* i. e. semen Verbi filii David, & Levitarum i. e. Testamenti novi, & Sacerdotum ministrantium in Ecclesia Christi. Porrò Christi Evangelium, ejusque Ecclesiam militiæ Cœli comparat, propter utriusque excellentiam; Maris autem arenæ, propter amplitudinem. Evangelium quippè & Ecclesiam ad ultimos usque fines Orbis terrarum propagari oportebat, & suscipi ab omnibus ubique gentibus.

[Margin: v. 33; v. 36; Luc. c. 1. 32.; Inf. 33. 22.]

B [Syriac text illegible]

C [Syriac text illegible]

D [Syriac text illegible]

CAP. XXXII.

[Margin: v. 9. v. 10. v. 11. v. 12.]

Et emi agrum, qui est in Anathoth à Nahmaële filio Sellum, & appendi ei pretium... Et scripsi, & signavi, & adhibui testes, & accepi librum emptionis signatum, & non signatum, & dedi Baruch filio Neri filii Maasiæ. Quum anno Sedeciæ decimo Nabuchodonosor, debellatis Ægyptiis, ad Jerosolymæ obsidionem, ea expeditione interruptam, rediisset, jussus est à Domino Jeremias Cives, præsenti calamitate, & imminentis captivitatis metu afflictos & mœrentes consolari, promisso post statutum exilium reditu. Quum verò dicenti nullam illi adhiberent fidem, iterùm jussus est conspicuo aliquo facto dicta confirmare; quamobrem compulsus est agrum à patruele suo coëmere eo tempore, quo totius Judææ vastationem propè sequuturam prænunciabat, quo Judæi intelligerent, se paritèr redituros ad possidenda, quæ modo cogebantur relinquere,

E [Syriac text illegible]

F [Syriac text illegible]

[illegible]

A quere prædia, quoniam quidem cernebant à Propheta agrum emi, quem nemo emeret, nisi cui de reditu certissimè constaret.

[illegible]

CAP. XXXIV. v. 17. v. 18.

ET *dabo vos in commotionem cunctis Regnis terræ . . . Et dabo viros, qui prævaricati sunt fœdus meum, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transierunt inter divisiones ejus &c.* Antiquum innuit sanciendorum fœderum morem ab Abrahamo olim usurpatum, posterisque traditum, quo Solymitani nuper à Chaldæis obsessi fidem Deo suam obligaverant, vitulum mactantes, & per bipartitas cæsi animalis partes transeuntes. Hujus ergò pacti transgressionem illis Propheta objicit; & simul Regem Sedeciam reprehendit, quod promulgatum de manumittendis servis edictum revocasset, & manumissos iterùm servire cogeret, contra legis præscriptum, jubentis servum Hebræum exacto servitutis sexennio dimitti. Simul denunciat contemtæ legis vindicem rediturum Regem Chaldæorum ad Jerosolymam obsidendam, undè recesserat Ægyptum petens, & captâ incensâque urbe, cives Babylonem abducturum. Id enim significant illa Dei ad Solymitanos verba: *Vos non audistis me, ut vocaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque proximo suo: Ecce ego voco vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem, & dabo vos in tremorem cunctis Regnis terræ.*

[illegible]

CAP. XXXV. v. 19.

NON *deficiet vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.* Hæc dicit Deus, non quod Rechabitas ad sacram aliquam functionem Levitarum propriam destinaret, sed longam iis solummodo posterorum seriem pollicetur, eo quod leges à Jonadabo patre suo sibi statutas religiosè observarent. Istorum porrò laudata obedientia, insurgit in Jojakimum Regem ejusque populum, quod quum Rechabitæ hominis præcepta revererentur, & custodirent, licet durissima, ipsi contrà Dei leges suavissimas aspernarentur, & proculcarent.

Quis-

[Syriac text]

[Syriac text]

Jac. Edess. ad Jo. Stil. de fil. Rech.

Quispiam fortè quæret, quisnam fuerit iste Jonadab filius Rechab, qui posteris suis dicitur interdixisse vini potum, quos nihilominùs jubetur Jeremias ad illud bibendum provocare? Resp. Jonadab posteris suis cavit tria, nè vinum biberent, nevè domos sibi construerent, aut vineas, oliveta & agros possiderent. Hunc porrò Jonadab Jehu filius Namsi, quum post cædem duorum Regum Israelis & Judæ ex urbe Jezrael Samariam contenderet, sibi obviam factum è terra in suum currum relevavit, dicens: *Veni mecum & vide zelum meum pro Domino.* Is fuit filius Rechab de stirpe Jethro soceri Moysis, ejusque nepotes Rechabitæ appellati sunt à Rechab ipsius parente. Istos ergò Rechabi posteros jussit Deus ad bibendum vinum palàm in ipsa urbe Jerosolyma à Jeremia invitari; eo nanque è suis mapalibus, Chaldæorum adventantium metu fugati se receperant, ut nimirùm vetitum potum ipsi recusantes populo durissimæ cervicis insignis obedientiæ exemplum præberent.

4. Reg. 10. 16.

CAP. XXXXIII. ℣. 7.

ET *ingressi sunt terram Ægypti, quia non obedierunt voci Domini; & venerunt usque ad Taphnis.* Judæa Chaldæorum armis subacta vastataque, Judæorum reliquiæ duce Johanano filio Careæ in Ægyptum profugerunt. Hanc igitur Prophetiæ partem Jeremias in Ægypto dixit eo namque transmigrare coactus fuerat à populi sui Principibus, qui Ægyptiorum favore à Chaldæorum infestatione liberos in posterùm se fore sperabant. Inanem porrò ejusmodi spem esse ostendit, & fugam fugitivis nihil profuturam, Chaldæorum quippè Regem venturum, & subjugaturum Ægyptum universam; atque incolas, eorumque socios & confœderatos perditurum; populique excidium idolorum etiàm ruinam sequuturam. Idipsum prædixerat Esaias. *Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in terra Ægypti, & delubra Ægypti comburet igni.* Domus Solis urbs est, quam Heliopolim Ægypti appellant, multiplici Dæmonum religione, & inanium simulacrorum cultu infamis. Insignes in ea statuæ erant, proceritatis molisque admirandæ, singulæ quippè ad sexagenos cubitos assurgebant, suberat pedibus solium, seu basis denorum cubitorum,

Es. 19. 11. ℣. 13.

A [Syriac text]

B [Syriac text]

C [Syriac text]

A rum, supereminebat capiti mitra ex candido metallo pondo librarum mille & amplius. Partes omnes ornabant figuræ, & imagines hominum, & animalium, quæ ejus temporis Gentilium numina fuerunt: adjecti hieroglyphici characteres, talium arcanorum indices. Ejusmodi statuas, Scriptura ait, à Domino fore confringendas, quamquàm non ipsa solummodò simulacra Dominus dejecit, qui Dæmonum B cultum talibus signis expressum, destructum venit, quùm per assumptam humanam naturam in Mundo apparuit, idque magnificè declarat Esajas illis verbis. *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum; & commovebuntur simulacra Ægypti à facie ejus.* Nubes itaque, quam Dominus conscendit Virginem Mariam Dei Genitricem nobis figuravit. C Vitæ præterea verbum adumbravit evangelicæ prædicationis Domini & Sancti nominis ejus. Christi namque nomen Apostoli divini præcones per universum orbem terrarum circumtulerunt, quamobrem etiàm nubibus comparantur. Indè porrò Christi fides Ægypto invecta est; imò omnes fines terræ pervasit. Rursùs *Nubium* nomine mysticè designantur Sancti Prophetæ apud Esajam, ubi Deus populo suo sub D figura inutilis vineæ comminatur sepem ejus se destructurum, & præcepturum nubibus, ne pluvias mittant super eam, planè autem Prophetas significat, à quibus cœlestem illum imbrem nos postmodum accepimus.

Esa. 19. 1.

CAP. XXXXV. v. 2. v. 3. v. 5.

HÆC dicit Dominus Deus Israel ad te Baruch. Dixisti: væ misero mihi, quoniam E addidit Deus dolorem dolori meo. Et tu quæris tibi grandia? noli quærere te majora.* Putabat Baruch sui magistri potestatem ad ipsum aliquandò transferendam, ut qui benè nosset Moysen spiritum suum Josue impartiisse, & suum transfudisse Eliam in Eliseum. Sed quoniam mox audiit templum excisum iri, & Sanctuarium fore dissipandum, ingemuit enim verò, & ait: Hoccine ad cæteras nostras miserias etiàm accedet, ut spectare nobis contingat, domum Sanctificationis no- F stræ captam & incensam? Hujusmodi porrò mœrore relevat illum Dominus ejus, & ait: *Quod ædificavi, ego Dominus destruam, & universam terram hanc vastabo.* Sic ut hoc postremum ad Judææ agros & oppida referatur, reliqua ad ejus habitatores; idem quippè verbum plantandi, & in eodem sensu usurpaverat Moyses in suo cantico. *Introduces eos, filios Israel, ait, & plantabis eos in monte hæreditatis tuæ.* Tibi autem

tem dabo, ut salves animam tuam in omni loco. At quandoquidem certus factus es, res tuas tibi ubique salvas fore, cavedum ne quæras te majora, puta Prophetarum officium, & potestatem arguendi Reges, & Sacerdotes, ac Principes populi, quo magnus appareas in oculis eorum: Recordare Moysis talia recusantis, & Jeremiæ dicentis in amaritudine animæ suæ: *Factus est mihi sermo in opprobrium, & in derisum tota die, & dixi: non recordabor ejus.*

Sup. 20. 8.

CAP. XXXXVI.

v. 1. v. 2.

ET factum est verbum Domini ad Jeremiam Prophetam, ut prophetaret contra gentes, & contra Ægyptum, & contra exercitum Pharaonis claudi Regis Ægypti. Geminam Ægyptiorum, & confœderatarum gentium cladem Jeremias hìc describit, alteram ad Euphratem in Charcamis, alteram in propria ditione à Chaldæis, multis post annis acceptam, quandò Nabuchodonosore duce Ægyptum invaserunt, ac devastarunt, & illuc profugos Judæos juxta superiorem Jeremiæ prædictionem malè multarunt, ea tamen calamitate afflictos Deus per Prophetam consolatur, libertatem, & ab exilio reditum promittens: *revertetur* inquit, *Jacob & requiescet, & non erit, qui infestet eum.* *Audierunt gentes ignominiam tuam, & ululatus tuus replevit terram, quia fortis impegit in fortem, & ambo pariter conciderunt.* Hæc ad primum bellum in Syria gestum pertinent, quo Ægyptii à Chaldæis adeò malè concidendos fore Propheta prædicit, ut cladis fama vicinas longèque dissitas regiones pervasura sit. Magnam profectò hominum stragem indicant illa: *Fortis impegit in fortem*, i.e. Ægyptius in Ægyptium *& ambo conciderunt*, dum omnes metu dissipati, qua cuique ad fugam patebat via certatim erumpunt, & conserto confusoque agmine se mutuò collidunt & prosternunt. *Vocate nomen Pharaonis perturbatorem & transferentem tempus.* Tum quia ante condictum tempus movit, & Judæorum atque finitimarum gentium terras invasit ac turbavit, tum quia capto per eam occasionem Rege Joachaz, & in Ægyptum traducto, constitutum eidem regnandi tempus interrupit, & contraxit. *Vivo ego, dicit Dominus, Rex Sabaoth nomen ejus: si non cadet Pharao quasi fragmen montis, & sicut Carmelus in medium maris.* Hæc ad secundum bellum referuntur, quo Ægyptus vastata fuit à Chaldæis, & Rex interfectus est, cujus proindè casum rupi diffractæ, & in subjectum mare dissilienti comparat, & irreparabilem ruinam significat, & desperatam redintegrationem. *Ægyptus vitula formosa & picta*, i.e. pigmentis

Inf. v. 27. — v. 12. — v. 17. — v. 18. — v. 20.

A mentis venuſtata cute decora, vel ob circumciſionem à Patriarcha Joſeph acceptam, vel ob multiplicem & varium Deorum cultum à conſuetudine gentium introductum. *Vitulam* autem appellat, quod rerum omnium copia, & ſaturitate affluens in ſumma ſecuritate vitularum more laſciviret, ignara malorum à Chaldaico bello propè impendentium, quo ſenſu *vitulos* item *ſaginatos* vocat mercenarios ejuſdem milites. *Exercitus ab Aquilone veniet ſuper eam*. Secundam Chaldæorum contra Ægyptios expeditionem indicat, in priori enim Ægyptii Chaldæos in ſuis ditionibus invaſerunt. Chaldæos porrò per *Aquilonem* Jeremias & alii Prophetæ conſtantèr deſignant, quod reſpectu Jeroſolymæ, ut dictum eſt, eorum regio Borealis ſit. *Vox ejus terribilis quaſi ſerpentis reptantis, quoniam cum exercitu ibunt, & cum ſecuribus venient ei ſicut cæſores lignorum*. Chaldæi, quibus conſpectis Ægyptiorum mercenarii, quaſi vituli ſaginati, magis aſſueti deliciis, quàm ad militiam exerciti, fugam, non expectata hoſtis impreſſione, capeſſent. *Ecce ego viſitabo ſuper Ammon aquarum*. i.e. Alexandriam, *& conſumam te*, *& excindam*, ſicut cæteras Ægypti urbes, quarum ruinam latè deſcribit Ezechiel. *Poſt hæc habitabitur Ægyptus ſicut diebus priſtinis*, i.e. poſt annos quadraginta, ut ex eodem Ezechiele conſtat. Prophetiam concludit, Hebræis, & Ægyptiis felicem rerum converſionem prædicens, & reſtitutionem in ſtatum priſtinum, nec tamen qualem hactenùs habuerant ab omni externa dominatione liberum, Chaldæorum ſiquidem excuſſo jugo, Perſis, Græcis, ac Romanis poſthàc in multis ſervierunt.

v. 21. Inf. v. 24. — v. 22. — v. 25. — v. 26. — Ez. 1. 29.

CAP. XXXXVII. v. 1.

Contra *Philiſtæos*. Mala Palæſtini à Chaldæis paſſi ſunt; quæcumque hoc loco illis comminatur Jeremias. Nabuchodonoſor quippe ſuperatis ad Charcamos Ægyptiis, ſequentibus annis gentes citra Euphratem poſitas, Judæos, Moabitas, Ammonitas adortus eſt, ac Palæſtinos, & ipſis confines Phœnices, Tyrios & Sidonios, hiſque ſubactis, tandem Ægyptum invaſit, & occupavit, & Pharaone claudo interfecto, novum Ægyptiis dedit regem. Hinc patet quod ſupra notatum fuit, perturbatum eſſe prophetiarum ordinem & poſtrema primis præpoſita fuiſſe, quæ enim hic Palæſtinis eventura dicuntur, Ægyptiorum ruinam antecedunt. *Ecce adducam ſuper te debellatores*

v. 2.

latores ab Aquilone: Babylonios designat: *Et erit quasi torrens inundans*, Chaldæorum multitudinem & impetum notat, atque Palæstinorum captivitatem; solent namque torrentes subita alluvione obstantia quæque fragore impellere, & secum rapere. Hac porro ruina Tyrios, & Sydonios etiam opprimendos prædicit Jeremias, & prædixerat Esajas, eamdemque ad annos septuaginta duraturam. Tyri quoque obsidionem à Nabuchodonosore susceptam, & per annos tredecim continuatam amplè describit Ezechiel. *Vastavit Dominus Philistæos reliquias insularum Cappadocum*. Tales dicit Palæstinæ incolas, qui ex Cappadocia & vicini maris insulis profecti maritimam Palæstinæ oram sibi sedem optarunt: Philistæos namque ex Cappadocia venisse, docet Amos Propheta illis verbis: *Ecce ego ascendere feci Israel de Terra Ægypti, & Philistæos de Cappadocia, & Syros de Terra Kir*.

(Margin: Esa. 23. 1. — Ezech. v. 4. — Amos. 9. 7.)

CAP. XXXXVIII. v. 1.

ET ad Moab hæc dicit Dominus exercituum. A Palæstinis ad Moabitas transit, ipsisque, & finitimis Arabiæ populis impendentem à Chaldæis cladem verbis declarat, quam anteà facto portenderat, dum illorum Legatis ad Sedeciam missis, catenas futuræ servitutis symbola ostentaret, easque suis dominis perferendas offerret. Moabitarum porro ruinæ causam Ezechiel, & Sophonias referunt, ad eorumdem fastum, quo se super Dei populum in miserrimam servitutem eodem tempore redactum efferebant, & insultabant afflicto; unde patet ista prædici Moabitis, postquam Israelitarum populus uterque, Samariæ, & Jerosolymæ, ab Assyriis ille, hic à Chaldæis subactus, dominationem, & libertatem ambo amiserant. *Væ super Nabo, quoniam vastata est, & confusa, capta est, & confusa est Cariathaim*. Duæ insignes Moabitarum Urbes, quas fortasse primas Chaldæi invaserunt, & exciderunt. *Non est ultra exultatio in Moab propter Hesebon*, nobilissimam illam Civitatem, cujus amplitudine & opulentia tantoperè gloriabantur Moabitæ. *Cogitaverunt contra eam malum dicentes: Disperdamus eam de populo* i. e. Ne populum habeat in posterum, sed maneat habitatore deserta. Hoc porrò dicent Chaldæi, & faciunt,

(Margin: Sup. 27. 2. — Ez. 25. 8. Soph. 2. 8. — v. 2.)

A cient, quod ego Dominus fieri olim à Moyse prohibui; Urbem itaque Hesebon, quam ille stare permisit, isti solo æquabunt. *Etiam silens silebis, sequetur te gladius*, & succidet te etiamsi taceas, nec jurgio aut convicio ad feriendum provoces. *Vox ululatus de Horonaim*, eo quod eodem tempore capienda & vastanda sit. *Contritus est Moab, annunciate ululatum ejus pauperibus illius per ascensum*

B *Luith*. Moabiticæ gentis generalem captivitatem amplè distinctèque hoc loco Propheta describit, & pauperes præsertim, quorum major inter captivos numerus, vocat ad fletum. Duos porro Clivos distinctè indicat, Horonaim scilicet, & Luith, quo significet illàc turbam captivorum Babylonem fore deducendam. Utriusque loci mentionem fa-

C cit etiam Esajas Moabitarum pariter captivitatem describens. *Fugite & salvate animas vestras*. Interim dum licet, ò Moabitæ, certum periculum fuga prævertite, *& eritis quasi radix in deserto*, instar neglectæ stirpis, vasta in solitudine, extra teli jactum, & metum hostium. Hoc dicit, quia facile erat Moabitis in eremum sibi contiguam, latissimeque patentem se recipere. *Quies-*

D *centes Moabitæ ac tacentes in fæcibus suis, non fuerunt transfusi de vase in vas*, i. e. de suis in alienas terras traducti non fuerunt, *idcirco permansit gustus eorum in eis, & odor eorum non defecit*. Sed servant adhuc collectas plurium sæculorum labore divitias, quas tamen Chaldæis cogentur tradere, & insupèr natale solum relinquere, & Babylonem transmigrare. *Confundetur Moab à Chamos*: Beelphegor

E ab Esaia appellatur, Moabitarum Deus, cujus fanum Salomon construxit, destruxit posteà Josias. Quoniam nec suis, nec sibi prodesse potuit mutum & inanime simulacrum. *Descende de gloria*, quam in præsenti otio, & tranquillitate obtines, *& sede in ignominia*, ad quam ex hoc honoris, & fortunæ fastigio mox te dejiciet abjectissimæ servitutis opprobrium.

F Ad Dibon Propheta hæc verba dirigit inter Moabiticas urbes incolarum frequentia, & aquarum copia celebrem; ut ex Esaia constat. *Quia vastator Moab*, Nabuchodonosor, *ascendit super te, & vastavit omnia castella tua*.. *Abscissum est cornu Moab, & brachium ejus contritum est, dicit Dominus*. i. e. Deletis ab hoste copiis, agrisque devastatis Moabitarum fracta est virtus, & potentia concidit, Deo jubente, idque statuto

v. 3. v. 4. v. 5. Es. 15. 15. v. 6. v. 11. v. 13. Esa. 15. 9. v. 18. Es. 15. 9. v. 25.

tempore

v. 26. tempore ad effectum perducente. *Inebriate eum.* i.e. vos, ò Chaldæi affligite populum Moab, adeò ut ex vehementia doloris videatur à sensu alienatus insanire, quod ebriis accidere solet, *quia contra Dominum erectus est*. Hoc scilicèt, commeruit populus Dei contemptor. *Exagitetur in vomitu suo*. i. e. cum tormento viscerum suorum, quas malè hauserat, revomat opes. Exuendos nempe Moabitas prædicit divitiis, quas ex multarum gentium spoliis congregaverant, sibique reconditas habebant: quare ex causa dolebunt, quod ablata sibi videant quæcumque rapuerant, & ambabus malis expletis voràrant. v. 27. *Numquid non fuit in derisum tibi Israel, & inter fures inventus est, quando pugnabas cum illo?* Causam captivitatis explicat Moabitis Jeremias, quam suprà indicavimus ex Ezechiele & Sophonia; quod scilicèt plurimum sibi arrogarent, & populum Dei aspernarentur; quin etiàm de ejus calamitatibus triumpharent. Sensus ergo est: Non fuit, popule Moab, cur Israeli transmigranti insultares, aut ejus ruina gauderes. Num ille tuas ditiones invasit aut latrocinia ibidem exercere deprehensus est? ut non sine causa ei bellum antea intuleris, tibique posteà de ipsius interitu gratulareris? v. 28. *Relinquite civitates & habitate in petris, habitatores Moab.* Ostendit Moabitas in eas angustias redactum iri, ut relictis civitatibus campestribus, & planioribus aditu locis, inaccessas rupes petere necesse futurum sit, & latibula qnæritare salebris & anfractibus impedita. v. 29. *Audivimus Principes Moab, quia se magnificant valdè, magnificentiam, & superbiam, & altitudinem cordis eorum ego scio, ait Dominus.* Eadem ferè habet Esajas, utriusque Prophetæ idem scopus, ut Dei æquitatem in puniendis Moabitis doceant, æquum nempè fuit superbos deprimere, & in alienis miseriis exultantes miseros facere. v. 31. *Propter hoc super Moab ejulate, & super Moab universum*, quoniam non ex parte, sed ex toto perdendum prævideo, sic ut post excidium vix superaturæ sint reliquiæ, quod Esajas illis verbis exposuit: *Ignominia afficietur gloria Moab super multitudine populi sui, & relinquetur parvus & modicus.* v. 32. *De planctu Jazer plorabo tibi vitis sebama.* i. e. Majori adhuc planctu quàm quo urbis Jazer casum flevi, flebo tuum, civitas Sebama. *Propagines tuæ transierunt mare, & usque ad*

mare

[illegible]

A *mare Jazer pervenerunt*. Eadem prædicit Esajas eandem usurpans comparationem. Ambo Prophetæ urbis Sebamæ casum plangunt, & meritò plangendum ostendunt à præsenti ejusdem felicitate, quæ sequentem miseriam magis exaggerat. *Propagines ejus*, inquit Jeremias, i. e. habitatores ejus alii negociationi operam dantes mare trajecerunt, alii agriculturæ dediti segetes & vineta sua usque ad fines Jazer
B produxerunt. Talis fuit Sebama in abundantia sua, nunc verò converso rerum statu deserta squalet. *Et ablata est lætitia de Carmelo, neque posthàc cantabunt Johoi Johoi*. (v. 33.) Celeuma est quod torcularibus musto plenis usurpant vinitores. Horum nempè maxima erat copia in suburbano Sebamæ, ut ex supradictis colligitur. Carmelum porrò non Palæstinæ
C montem intellige, sed ipsam urbem Sebamam Carmelo loci amœnitate & ubertate agrorum persimilem. *De ejulatu Hesebon usque ad Eleale, & Jasa, dederunt vocem*. (v. 34.) i. e. capta Hesebon urbe frequentissima habitatores excidium ejus tristi cum vociferatione plorabunt, indeque fugientes omnia circum loca usque ad cognatas urbes Eleale & Jasa suis involvent gemitibus. Similitèr incolæ Se-
D gor patriæ suæ luctum circumferent usque ad oppida Horonaim & pagos Ales. Hìc Esajæ vestigiis insistens Jeremias persequitur Moabiticarum urbium cladem, & indigenarum communem luctum, dum ex altera ad alteram civitatem profugi suum cives dolorem communicant. *Defecerunt aquæ Nemrim*. Non aquas defecturas dicit, nec enim defecerunt, sed
E earum usum, cui enim utiles forent, dum terra, habitatoribus alio transmigrantibus, deserta & inculta squaleret? Simul insinuat sublatam Moabitis omnem salutis spem, velut siccatis fontibus, i. e. destructis idolis, dirutisque eorum delubris, undè sui status felicitatem manare credebant: nam & hoc sæpè repetit Propheta, quo manifestam faciat populo gentili suorum idolorum vanitatem,
F suorumque Principum stultitiam, qui talibus Diis salutem publicam committerent, eorumque virtute tutam fore crederent. Idcircò subdit: *Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, & sacrificantem Diis ejus*. (v. 35.) *Propterea cor meum ad Moab quasi cinara loquetur: quia mala fecerunt & perierunt*. (v. 36.) *Omne enim caput calvitium, & omnis barba rasa erit: in cunctis manibus planctus*. (v. 37.) Mala scilicèt, quæ populo Dei, vel intulerunt,

runt, vel precabantur, ipsi patientur, quum plurimis ab hoste cæsis, reliqui in captivitatem ducentur. Ideò quæ in magno luctu fieri solent, capillum omnem deponent, manu manum plangent, saccos induent, & *super omnia tecta Moab, & in cunctis plateis ejus plangor, quoniam contrivi Moab, sicut vas inutile, ait Dominus.. Hæc dicit Dominus: Quasi Aquila volabit*. Babylonius Nabuchodonosor, quem hoc eodem Symbolo designat Ezechiel. *Et extendet alas suas ad Moab. Capta est Carioth, & Mesaroth subjugata est*. Urbes videlicet, communi excidio superstites, quibus captis, ac dirutis, *peribit Moab à populo*. i. e. abductis, dispersisque incolis, *peribit Moab à populo*. i. e. desinet esse & vocari populus. Quia elevatus est contra Dominum, idcircò *pavor & fovea, & laqueus super te Moab*. Multiplicem vexationem prænunciat, quam idcircò diversis Symbolis laqueorum, & fovearum explicat. *Ignis egressus est de Hesebon & flamma de urbe Seon, & devorabit faciem Moab*. i. e. ejus optimates, vel urbes pulcherrimas, & Principes filiorum Scicon, quem Josue filius Nun cujusdam tribus Principem fuisse innuit. *Væ tibi Moab, ac terræ tuæ*, scilicèt, quæ Amorrhæi ab Hebræis passi sunt olim, hodie à Babyloniis feres. *Et convertam captivitatem tuam in novissimis diebus*. Postquam de ejus captivitate loquutus est, hæc postrema subjecit de ejusdem reditu, quem etiàm Esajas prædixerat, reditum porrò Propheta uterque intelligit soluta captivitate ad natale solum reversionem qualem Judæis ambo prophetæ promittunt, vel ad Christi fidem reductionem, nam utrumque Moabitis, & Judæis obtigit, primum quidem post Chaldaici imperii occasum, secundum post fundatam Christi Ecclesiam.

(Margin: v. 38. — v. 40. — v. 41. — v. 42. — v. 43. — v. 45. — Jos. 19. 19. — v. 46. — v. 47.)

(Section letters in the Syriac column: A, B, C, D, E, F)

CAP. XXXXIX. v. 1.

AD *filios Ammon hæc dicit Dominus*. Quinque Gentibus excidium & vastitatem denunciat hoc loco Jeremias, Ammonitis, Idumæis, Damascenis, Cedaritis, & Elamitis, quas à Chaldæis Nabuchodonosore duce profligandas & excidendas prædicit. *Numquid non filii sunt Israel, quoniam hæreditate possedit Melchom Gad?* Melchom Ammonitæ

[illegible]

A monitæ Deum suum appellant, & suum Sidonii Baal, idem ferè utrumque vocabulum significat, nempè Regem, Dominum. Deum porrò Ammonitarum pro ipsis Ammonitis Propheta assumit, & Gad pro Gaditarum hæreditate, quam citrà Jordanem ad radicem montium Galaad possidebant cum Rubenitis, & Manassenitis. Quum igitur tres istæ Tribus ab Assyriis à Chananitide in Mediam translatæ B fuissent, desertas à suis habitatoribus provincias occupaverant vicini Ammonitæ, quin & Assyrios primum, deindè Chaldæos ad perdendas reliquas Israelitarum Tribus fortè juverunt, certè, id enim ex Prophetis constat, in earumdem ruina exultârunt. Quæ duæ causæ fuerunt, ob quas Jeremias, Ezechiel, Amos, & Sophonias, quæ hìc describun-C tur calamitates denunciant Ammonitis, ut quoniam quidē contrà fas invasissent alienas terras, suas etiàm amitterent, & qui miseros irrisissent, ipsi se flerent. *Et auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii*. v. 2. Chaldæorum invasionem significat, & indè sequuturam Ammoniticæ Reipublicæ ruinam prædicens, in primis Rabbath urbem Regni caput in tumulum redigendam; & cætera minora D oppida subjectis flammis in cineres abitura. *Et possidebit Israel possessores suos*: i. e. post suum à Babylonica captivitate reditum, quandò Judæam universam recuperabit, & Ammonitidis partem possidere incipiet. Verum hunc esse loci hujus sensum exitus ipse declaravit; nam & Judæi soluta captivitate ad sua redierunt, & post reditum non modò Ammonitarum, sed & Moabitarum, & Phi-E listæorum terras ex parte sibi subjugarunt. Nihilominùs multo congruentius in Ecclesiam quadrant, quæ primum ex Judæis coaluit, quandò ut Esajas disertè prædixerat, Apostoli & discipuli Domini non modò Ammonitas, ipsisque confines populos sibi obsequentes habuerunt, sed omnes gentes, & orbem terrarum universum Christi Regno adjunxe-F runt. Consequenter dicendum est, eodem tempore perfectè completa fuisse, quæ Jeremias hìc de Ammonitarum, Moabitarum, Ægyptiorum, & aliarum gentium à Chaldæis victarum, restitutione subtexit. *Ulula Hesebon, quoniàm contrita est Hai*, v. 3. quam putabas in potestatem Chaldæorum nunquàm venturam. Hai Ammonitarum urbs erat, alia proindè ab ea, quæ Hjerico proxima portio erat terræ Israelitis pro-

missæ, & à Josue capta illis tradita fuit. Ergò Propheta proposita hujus munitissimæ Ammonitarum urbis ruina, Moabitis, ad quos pertinebat Hesebon nobile oppidum similem cladem præsagit. *Clamate villulæ Rabbath*, vrbs fuit Ammonitarum: *accingite vos saccis, plangite, collidite vos invicem*, quia undecumque vobis Babylonii imminent, & Melchom Deus vester, vos & sua fana deseruit, ipse cum suis sacerdotibus in captivitatem ductus. (v. 4.) *Quid gloriaris in convallibus tuis, & confidis in Ulunaic* i. e. in planitiis & hortis deliciarum tuarum, *filia dilecta, quæ confidis in thesauris tuis, & dicis: quis veniet contra me*. Etiàm venient à cunctis circa regionibus potentissimi hostes, quorum conspectu exanimati filii tui fugam capessent, nec tamen invenient, qui hospitio excipiat fugientes. (v. 6.) *Et post hæc reducam captivitatem filiorum Ammon, dicit Dominus*. i. e. post annos septuaginta. Hunc scilicèt captivitati terminum Jeremias suprà (Sup. 25. 11.) definit. *servient*, inquit, *omnes gentes istæ*, Ammonitæ videlicèt, Moabitæ, Palesti ni, Phenices, & ipsi Judæi Regi Babylonis septuaginta annos. Confundit autem Deus populum suum cum gentibus, quia illis similes se fecerant, colendo ipsarum Deos & mores imitando. (v. 7.) *Contra Idumæos: Hæc dicit Dominus*. Esau cognomento Seir, & Edom Idumæorum pater fuit, qui relicto natali solo secessit in montes Ægypto, & Chananitidi interjectos. Ejus deinceps nepotes numero & viribus aucti indigenas Horræos indè pepulerunt, fixoque ibi domicilio parentis nomen loci & gentis proprium fecerunt. Illorum itaque montium incolas hìc alloquitur Jeremias, & quam Ammonitis atque Moabitis eorum confinibus prænunciaverat, captivitatem denunciat, eamque inevitabilem, idcircò subdit: *Numquid non ultrà est sapientia in Theman?* Est utique, sed non est prudentia contra Dominum, eodemque adversante *periit consilium ab intelligentibus*, ut nulla deinceps viris etiàm callidissimis salutis expediendæ ratio suppetat. (v. 8.) *Ergò fugite & terga vertite* Chaldæis in terras vestras jam incumbentibus. *Et in profundum descendite ad habitandum habitatores Daron*. Perpetuum speraverant Daronitæ ocium, neque præviderant, se quoque ruina opprimendos eadem, quæ filios (v. 9.) Esau obtriverat. (v. 10.) *Si vindemiatores venissent super te, nonne reliquissent racemum? Si fures in nocte rapuissent, quod vellent sibi*:

Ego

[Syriac text, column sections A–F]

[illegible]

A *Ego vero scrutatus sum Esau, revelavi abscondita ejus.* Ipsum hoc Idumæis Abdias Propheta denunciat. q. d. Chaldæi, quos ego ad vastandam Idumæam missurus sum, nec fures nocturni sunt, nec vindemiatores, isti enim racemos sicubi latent, relinquere solent, nec intimos ædium recessus pervadunt, rebus obviis, & quas sors obtulerit, contenti. Chaldæi contra incredibili B cum aviditate & contentione in ultima domorum conclavia penetrabunt, recludent clausa, & involuta evolvent, & secreta rimabuntur. *Relinque pupillos tuos, ego faciam eos vivere, & viduæ tuæ in me sperabunt, & ego alam eos.* Hoc dixit, quo peccatores intelligerent peccati sui pœnam esse eam calamitatem, quæ proindè innocentes esset præteritura. Patet C enim sermonem esse de filiis & uxoribus militum, qui Chaldæorum ferro casuri erant, adeoque ratum manere, quod per Ezechielem edicitur: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii.. Ecce quibus non erat judicium ut biberent calicem, biberunt, & tu sperasti, quod immunis futurus sis?* Nequaquam immunis eris. q. d. Si filii Juda D Daniel, & Ananiæ socii, atque Ezechiel, quibus nulla inerat culpa, cui pœna deberetur, calicem bibere captivitatis, hunc nihilominùs biberunt. Quid? tun' Idumæorum popule criminum multorum reus confideres, te communem sociorum pœnam minimè laturum? feres utique, & calicem Ammonitis, & Moabitis, atque Judæis propinatum certissimè hauries. *Nuncium audivimus à Domino, & legatus missus* E *est ad Gentes*, ad Babylonios inprimis, qui Nabuchodonosorem Regem ad invadendos Idumæos sollicitet. *Si inter astra posueris nidum tuum*, i. e. si altiora altissimis montibus spatia quasi Aquila supervolaveris, *indè detraham te, dicit Dominus*: Hoc dicit, quia Idumæorum Regio montibus editissimis & inaccessis rupibus muniebatur, hisque munimentis confisi externam quamcumque vim non multum F formidabant. *Ecce quasi leo ascendet de fortitudine Jordanis* Nabuchodonosor potentissimus Rex, qui subactis munitissimis citrà ultràque Jordanem oppidis, Daron alio nomine Theman Idumæorum Regionem invadet. *Quis enim similis mei? aut quis contestabitur me.* q. d. comparem non habeo, nec adversarium, qui contestata lite mecum contendat, quasi non ex jure & justo cogitem, & agam adver-

v. 11. Ez. 18.20 v. 12. v. 14. v. 16. v. 19.

sus Edom, & habitatores Theman, quoniam tradidi eos *parvulis gregis*, i. e. vilissimis Babylonii exercitûs militibus Babylonem raptandos, & insuper *dissipavi cum eis habitaculum eorum*. i. e. habitatoribus montium Seir partim interfectis, partim in captivitatem abductis, ipsos montes in solitudinem & vastitatem redegi. *A voce ruinæ eorum commota est terra & vox ejulatus ejus audita est in mari rubro*. i. e. Altus pereuntium clamor Rubri maris littora implevit. Nec enim ab eo mari multum distat mons Seir, in quo Idumæi pulsis, ut dixi, Horræis consederunt. *Ecce quasi Aquila ascendet Rex Babylonis, & expandet alas suas super Bosor*. Urbs fuit Regum Idumæorum sedes, quam à Nabuchodonosore capiendam prædicit, & cum cæteris minoribus oppidis solo æquandam. *Et erit cor fortium Edom in illa die sicut cor mulieris parturientis*, adeò nullæ vires, nulla consilia afflictis suppetent, aut patebit aditus ad evadendum certum captivitatis periculum, sed quod parturienti mulieri accidere necesse est, ut fœtum emittat, aut eo retento ambo pereant, ita Idumæis contingere ratum est, ut vel suis sedibus excedant, vel in iis manentes earumdem ruina obruantur. *Ad Damascum*. *Confusa est Hemoth, & Rophod*. Quæ ergò hîc attexuntur ad Damascenos populosque ipsis subjectos pertinent, communi supradictarum Gentium ruina opprimendos. *Hemoth, & Rophod* duæ sunt urbes Damasco confines, & olim subjectæ. Utriusque simul meminit Esajas, & Zacharias in terminis Damasci Emath fuisse, disertè affirmat. *Confracti sunt, quia audierunt auditionem pessimam* illarum habitatores, vulgato rumore adventare Regem Babylonis. *In mari timor ejus*. Suus Damascum in pelagus dejecit metus, similis est naufraganti, quem periculi præsentis timor, & istud evadendi disperatio; simul premunt & agitant, ut nequeat quiescere. *Dissoluta est Damascus, versa est ad fugam: Quomodo non est dimissa civitas laudis, urbs lætitiæ?* Mirum profectò est, quod in Dei civitati incolarum frequentia, magnificentia ædificiorum, & jucundissima loci amœnitate celeberrimæ minimè pepercerit, quin hostibus immanissimis traderet, & insuper flammis addiceret. *Cadent juvenes ejus in plateis ejus, ait Dominus. Et succendam ignem in muro Damasci, & succendet palatia Bar-Hadad*. Palatia seu arces vocat ædificia, quibus Bar-Hadad antiquus Damascenorum Rex urbem, suamque

v. 21. v. 22. v. 23. Es. 30. 19. Zach. 9. 2. v. 24. v. 25. v. 26. v. 27.

[illegible]

A que regiam ornaverat. Hoc ipsum incendium Deus per Prophetam Amos Damascenis fuerat comminatus, dicens: *Mittam ignem in domum Azael, & devorabit domos Bar-Hadad.* Porrò tristi huic vaticinio Regis Bar-Hadad mentionem inseruit, vel quia regiæ domus ruina totius regni excidium significare voluit vel ut doceat ejusmodi pœnam sustinere Syros proptèr damna, quæ Azael, & uterque Bar-Hadad B ipsorum Reges Israelitis intulere, & in libris Regnorum distinctè narrantur. *Ad Cedar, & ad Regnum Azor, quod percussit Nabuchodonosor Rex Babylonis, hæc dicit Dominus: surgite & ascendite ad Cedar, & vastate filios Orientis.* Cedareni Arabes sunt Abrahæ ex Hagare nepotes. Cedar enim filius Ismaelis fuit, cujus posteri filii Orientis dicuntur, eo C quod deserta posita ad orientem terræ promissæ occuparent. Nec agros colebant, nec ædificabant domos, sed incertis sedibus, quo pascendi pecoris necessitas ferebat, vagabantur. Cedarenis hîc jungitur Asoritarum populus, utrosque namque, eodemque tempore Nabuchodonosor posteà invasit, & vastavit. *Et clamabunt super eos, provocantes.* Asoritas designat, qui congregato ex- D ercitu Arabibus gentilibus suis succurrere conati sunt, quamobrem Babylonios vehementèr provocarunt. *Et dispergam eos in omnem ventum omnes attonsos coma. Et erit Asor habitaculum Draconibus in sæculum.* Exitus prophetiam declarat: Chaldæi namque Ægyptum petentes intermedias Arabum solitudines pecorum & armentorum divites depopulati sunt, & incolas dissiparunt: eadem ni- E hilominùs deserta postmodum Chaldæorum metu libera suos habûere, & nunc habent, habitatores Arabes, antiquorum illorum Cedarenorum & Asoritarum moribus viventes. *Adversus Ælam.* Ælam Semi filius nomen urbi dedit, ab urbe subjecta provincia Ælimaides appellationem accepit, quam Daniel sitam fuisse indicat trans Babylonem, & Persidi F contiguam. Ælamitarum porrò populum à Chaldæis opprimendum suprà dixerat Jeremias, ubi gentibus à Nabuchodonosore devastandis Ælamitas annumerat, eorumque ruinam Ægypti etiàm excidium consequuturum prædicit. Nabuchodonosor itaque vicina Babyloni Regna subjugavit, indèque progressus contrà Austrum Judæos, Idumæos, Ammonitas, & Philistæos subegit, postremùm invasit Ægyptum. *Ecce ego confringam arcum Ælam*

Amos. 1. 4.

v. 28.

v. 29.

v. 32.

v. 33.

v. 34.

Dan. 8.

Sup. 25. 25.

v. 35.

caput

caput fortitudinis eorum, innuit Ælamitas sagittandi arte insignes fuisse, quare non mirum eos in hoc armorum genere spem suam & gloriam posuisse. *Et adducam super Ælam quatuor ventos à quatuor plagis Cœli*. (v. 36.) Ventos appellat Chaldæorum & confœderatarum Gentium exercitus, à quibus ex omni parte invadendos Ælamitas significat, & in omnes mundi plagas dispergendos. *Et ponam solium meum in Ælam*. (v. 38.) i. e. solium Regis qui meo jussu filios Ælam subiget, & dissipabit. *Et in novissimis diebus reducam captivitatem Ælam*. (v. 39.) Anno videlicèt à captivitate Judæorum septuagesimo, quandò Cyrus everso Chaldæorum imperio captas dispersasque ab illis gentes suis singulas sedibus restituit. Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, divinus dicit Paulus. Spiritus itaque Jeremiæ & cæteris Prophetis literis mandare præcepit tot nobilissimarum gentium captivitatem, & subsequutam in pristinum restitutionem quo velut in imagine descriptam subjiceret oculis nostris nostri generis sub Diaboli potestate servitutem & divinam Christi dispensationem morte sua nostram salutem operantis. Insuper admonemur, neminem debere conqueri de Dei justitia, & æquitate, siquid adversum aliquandò delinquens patiatur, sed continuò recogitare quanto severius ille egerit adversus integras nationes, & Prophetam monentē auscultare: (Ps. 2. 11.) *Servite Domino in timore, & apprehendite eum in tremore, quoniam adhuc modicum & exardescet ira ejus.*

CAP. L. v. 1. v. 2.

SErmo Domini contra Babylonem & contra terram Chaldæorum: Capta est Babylon, confusus est Bel, & pudore suffusus est Merodach. Non ista inanimata simulacra, sed eorū Sacerdotes & cultores, erubuerunt, & pudefacti sunt. Quandò à Medis, & Persis victi sensere suum in colendis talibus numinibus studium inutilitèr locatum fuisse. (v. 4.) *Et in tempore illo dicit Dominus: Filii Israel, ipsi & filii Juda simul ambulabunt, & flebunt*, non præteritam captivitatem, qua liberos se gaudebunt, sed suorum majorum idololatriam, & Dominum Deum suum quærent, non facta à suis Regibus numina: *Et de viis Sion interrogabunt vultibus suis*, i. e. oculis conversis ad locum, ubi Jerosolymā positam esse norunt, viamque illùc ducen-

tem

[illegible]

A tem à quibuſque obviis diſquirent. Tunc ſe mutuò adhortabuntur ad proſequendum cœptum iter dicentes; *Venite jungamur Domino, quia fœdus ſempiternum oblivione nequaquam delebitur*, ſed promiſſiones patribus noſtris factæ, ratæ manebunt in ſempiternum, ſed & divinitus inſpirata Prophetis oracula complebuntur. *Grex perditus factus eſt populus meus, erravit*, captivus ſerviit per annos ſeptuaginta: *Paſtores ejus illum errare fecerunt*, ſive Reges qui Dei populum per alienas terras vagari coëgerunt, vel mali & impii Samariæ, & Jeruſalem Principes, qui populum ad montes ad delubra Deorum modò ducebant, modò ad nemoroſos colles, & ſacros idolis lucos. *Et oblitus eſt cubilis ſui. Quicumque invenerit illum devorabit eum, & hoſtes ejus dixerunt: non dimittamus eum, quia peccavit Domino, & habitaculo ejus ſancto.* Captivitatis cauſam indicat fuiſſe populi à Deo ſuo defectionem, templique violationem. Populus namque ſuorum regum errore ſeductus, Dei domum, imò proprias ædes idolorum cultu profanavit, deindè externarum gentium jugo ſubjectus, & imbutus moribus, antiquæ religionis memoriam obliteravit, recenteſque Deos, quos non cognoverant patres ejus, coluit. Quod quidem Jeremias filiis Iſrael, & Juda ſupra prædixit illis verbis: *Sicut dereliquiſtis me, & ſerviſtis Deo alieno in terra veſtra, ſic ſervietis alienis in terra non veſtra. Fugite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini.* Ad filios Juda ſermo eſt. Babylone ocyus migrate, & Chaldæorum finibus confeſtim excedite, ſodales etiàm & ſocios ad fugam adhortamini & ſollicitate. *Ecce aſcendere faciam ſuper Babylonem congregationes multarum gentium à terra Aquilonis*, Medos, Ælamitas, & Perſas, ipſorumque ditioni ſubjectas Nationes. *Et fiet terra Chaldæorum in direptionem, ut lætemini & exultetis vos, Caput hæreditatis meæ, & ſaliatis ſicut vituli Paſcales, & ſicut arietes gregis exiliatis gaudio*, conſpecta Babyloniorum ruina. *Inſtruite aciem contra Babylonem, jacite ſagittas contra illam, jaculis nolite parcere.* Medos & Perſas alloquitur, quia gladius *Jonum veniet ſuper eam*. q. d. Vos modo, Medi & Perſæ, Chaldæorum imperium ejuſque ſedem Babylonem ſubvertite, reliquias poſteà delebunt Græci. Græcorum irruptionem deſignat, qui duce Alexandro ſub Dario IV. Aſiam ingreſſi Perſas quidem imperio ſpoliârunt, Chaldæos verò vehe-

Margin: v. 5. v. 6. v. 7. Supr. 5. 19. v. 8. v. 9. v. 10. v. 11. v. 14. (section letters B, C, D, E, F)

vehementèr afflixerunt, omnemque veteris illorum gloriæ memoriam obliterarunt. Babylonem verò funditùs diruerunt. *Ovis errans Israel, leones eum errare fecerunt.* (v. 17.) i. e. Exterarum gentium Reges, primus Taglathphalassar Assyrius, qui filios Ruben, Gad, & Manassis transtulit, alter Salmanasar ejus successor, qui reliquas tribus è suis sedibus expulit. Tertius Chaldæus Nabuchodonosor qui templum destruxit, & filios Juda & Benjamin abduxit Babylonem. Error itaque filiorum Israel & Juda fuit, ipsorum captivitas, quandò natale solum deserere, & per alienas terras errare coacti sunt. *Vox fugientium, & eorum, qui evaserunt de Babylone, ut annuncient in Sion ultionem Domini Dei nostri, & ultionem templi ejus.* (v. 28.) Vox est Judæorum, qui rem Gentibus ignotam ex oraculis Prophetarum didicerant, ipsi siquidem soli sciebant Babylonis excidium, & Chaldaici imperii ruinam facta fuisse in ultionem Domini Dei sui, & ultionem templi ejus. Indicat ergò plurimorum fugam, undè factum, ut aliqui in Judæam usque pervaserint. *Ecce quasi leo ascendet de robore Jordanis ad habitaculum Ethan.* (v. 44.) Darii Medi Babylonem invadentis ferociam & impetum declarat comparatione leonum, quos ex vicini Jordanis silvis in caulas Pastorum vallis Ethan frequentèr irruere Judæi, ad quos sermo est, benè norant. Utitur autèm Jeremias hac ipsa comparatione suprà, ubi Chaldæorum in Idumæam irruptionem describit eisdem ferè verbis. (Supr. 49. 19.)

CAP. LI.

F*Ecit Dominus, quæ cogitavit adversus Babylonem.* (v. 12.) *Quæ habitat super aquas multas, multi thesauri tui, venit finis tuus, & confirmata est plaga tua.* (v. 13.) *Aquas multas* dicit vel Euphratem flumen magnum, quod civitatem interfluit, vel militares copias, quibus abundabat. *Juravit Dominus per animā suam, quia replebo te hominibus, quasi brucho, & cantabunt super te dicent houoi houoi.* (v. 14.) Medis & Persis, qui locustarum in modum multitudine obruent te, & sicut uvarum calcatores se mutuò cohortabuntur ad conterendos intra te cives tuos, quasi inclusos in torculari botros, sibi mutuò accinentes celeuma illud consuetum houoi houoi. *Ecce ego ad te Mons corrumpens, ait Dominus, qui corrumpis universam terram: levabo manum meam super te, & dejiciam te de petra, qua sublimis assurgis, soloque adæquabo te, & faciam* (v. 25. v. 26.)

[illegible]

A *ciam te in lapidem combustum*, *& non tollent de te lapidem in angulum*, *& lapidem in fundamentum*. i. e. Perdam te prorsus & ruinas tuas ipsas reddam inutiles, sicut tuorum tibi nullus superet, qui ad instar anguli collectas civium reliquias conjungat, vel ad instar fundamenti fortunam tuam, spemque sustineat. Babylonis ergò irreparabile excidium significat, quod à Medis cœptum sub Macedonum imperio B completum est, quando campus Senaar, ubi Babylon illa magna assurgebat, inclausum ferarum conversus est. *Annunciate contra illam regnis Ararat*, *& Armeniis*, *& Aschenez*. Populis, qui Carducos montes incolunt, & eorum confinibus Armenis, ac Scythis, viris fortissimis, qui Medos in eo bello sequuti sunt. *Cursor contra cursorem curret*, *&* C *nuncius contra nuncium ad annunciandum Regi*. *quod capta est Babylon*. Babyloniorum describit trepidationem conspectis ex improviso intra muros Medis, quos soluta obsidione recessisse credebant, atque urbis amplitudinem, ut cursoribus opus fuerit, qui captam Regi præsenti nunciarent. Sensus est, Medis Babylonem jam occupantibus, plures discurrent nuncii certatim, ut fit in rebus summi mo- D menti, urbis casum ad Regem & Magistratus relaturi. *Babylon enim sicut area*, maturis plena aristis, *cujus advenit tempus trituræ*, trituram dicit Balthassaris, & ejus militum cædem; *& adhuc modicum*, *& veniet vindemia ejus*, tempus excidii ejus. *Quomodo capta est Arescкita gloria universæ terræ*. Aresckita est Malleus. Malleum porrò vocat Chaldæorum E populum, cujus opere Deus reges, & gentes benè multas castigaverat, & contuderat, nunc verò quandò nec Deo, qui ipsos ad eam gloriæ altitudinem extulerat, gratos se esse probabant, sic, ut nec illum se nosse faterentur, sibique traditas ab eo nationes tractabant duritèr & asperè, quum contrà oporteret victis parcere, & clementiam subjectis exhibere. Propterea non immeriti plectuntur F malleo Chaldæo, Deo vastatarum gentium injurias, imoverò templi sui violationem, populique captivitatem vindicante, & Babylonios inprimis ad pœnam reposcente præcipuos tantorum malorum auctores. *Et visitabo Bel Babylonis*, *& extraham de ore ejus placentas ejus quas voravit*. Bel antiquissimus Chaldæorum Deus fuit, quem Babylonii magnâ cum religione venerabantur, velut urbis suæ conditorem. Et quoniam in ejus ædem Nabucho-

v. 27. v. 31. v. 33. v. 41. v. 44.

buchodonosor præter multarum gentium manubias etiam vasa templi Jerosolymitani intulerat, hæc ipsa minatur Deus, *se ex ejus ore*, i. e. fano extracturum. Quod & factum est Medis & Persis, capta urbe, publicas & privatas ædes depopulantibus, atque Beli delubrum celeberrimum & ornatissimum avidissimè diripientibus. *Egredimini de medio ejus populus meus.* *Nè frangatur cor vestrum, neque timeatis rumorem, qui audietur in terra in anno illo, & post hunc annum rumor, & rapina in terra, & præfectus contra præfectum.* Propheta ut suprà iterùm admonet populum suum, ut quoniam certus instaret Babylonis interitus, indè se ad loca tutiora recipiat, nec ideò de sua liberatione desperet, vulgato Medorum adventu, sed intelligeret omnia ista ad ipsius salutem divinitùs disponi. Veniet, inquit, nuncium eo anno referens casum Babylonis, Balthasaris interitum, & regnum ad Darium Medorum fuisse translatum; & post annum aliud nuncium, regnare Cyrum; & captivitatis solutionem, captivorumque reditum decrevisse. Interim verò dum hæc agitantur, antequàm ad exitum veniant, perturbato belli rumoribus Reipublicæ statu, *erit rapina in terra*, i. e. pauperes potentiorum præda fient, *& præfectus contra præfectum insurget*, dum populi Principes alii Babyloniis, Persis alii student. Prophetæ ergò scopus est idem, qui Domino fuit discipulos ad futurum suum adventum, signaque illum præcedentia trepidos animanti: *Nolite*, inquit, *terreri, sed his fieri incipientibus, confortamini, levate capita vestra, ecce enim appropinquat redeptio vestra.* Nunquàm enim propior fuit salus Judæis, quam, quum præsenti Babylonis ruina se pariter opprimendos putabant.

v. 45.
v. 46.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F

EJUSDEM S. P. N.
EPHRAEM SYRI
IN JEREMIÆ PROPHETÆ
THRENOS
Annotationes quædam ex Collectaneis Severi Monachi.

A

CAP. I. v. 5. *Facti sunt, qui tribulant eam in caput.* i. e. Ad effectum perduxerunt quidquid facere voluerunt in ipsa Jerusalem. v. 9. *Fuerunt Principes ejus Cervi.* i. e. Timidi quasi Cervi, *dum abirent absque fortitudine ante faciem persequentium.* v. 10. *Vidi gentes ingressas Sanctuarium tuum*, non ad orandum, sed ad diripiendum, & incendendum, & corrumpendum. v. 11. *Dederunt desiderium suum* B *pro cibo ad reducendam animam.* Vel quia comederunt carnes filiorum suorum, vel quia, omne quod habebant, dederunt pro cibo ad retinendam fugientium animam. v. 16. *Facti sunt filii mei, quasi silvestres fici.* i. e. In captivitate Caprificis similes exiles, & extenuati, qui ante captivitatem Cedris æquiparabantur. v. 19. *Vocavi amicos meos in adjutorium meum, & ipsi deceperunt* C *me*, vel idola significat, & falsos Prophetas, vel Idumæos, & gentes, loca circa Jerosolymam habitantes. v. 21. *Adduc diem, quã vocasti, & erunt similes mei.* i. e. Veniet utique dies, quam condixisti eis, & captivi fient populi subsannantes me sic, ut ego.

CAP. II. v. 1. *Quomodo caligine obtexit Dominus in furore suo filiam Sion.* i. e. Compre- D hendit Dominus in indignatione sua civitatem Jerusalem, & obscuravit superbam gloriam ejus. *Et non est recordatus scabelli pedum suorum*, quod est templum sanctum ejus, locus, ubi steterunt pedes Angeli. v. 7. *Vocem dederunt filii Jerusalem in domo Domini, sicut in die solemni.* Hoc dicit de clamore, qui factus est eâ horâ, quâ ingressi sunt persequutores ad eos interficiendos. v. 20. *Ergonè comedent mulieres* E *fructus suos*, parvulos, qui à matribus allidebantur propter famem? Respondet: *Ergonè occidentur in Tabernaculo Domini Sacerdos & Propheta?* Verisimile est Babylonios in Sanctuario Domini Sacerdotes, & Prophetas trucidasse.

CAP. III.

v. 13. *In innovatione diluculi multiplicabitur fides.* i. e. In salute ipsis obventura; v. 27. *Diluculum* enim salutem vocat. *Beatus vir, qui portaverit jugum tuum in adolescentia sua.* Hic mysterium docendarum gentium in sua doctrina adumbrat. v. 28. *Jugum* appellat conversationem sanctam. *Et sedebit solitarius, & tacebit.* i. e. In cœlibatu & solitudine. v. 29. *Ponet in pulvere os suum.* Mysticè designat abstinentiam à cibo, *quoniam est spes.* i. e. retributio talibus, & spes reposita in Cœlo, & non in terra hæreditatis illorum. v. 30. *Dabit maxillam suam percutienti se.* i. e. illud: Matth. 5. 49. *Si quis te percusserit in dextera maxilla tua, præbe illi & alteram.*

A ܒܚܘܕܬܐ ܕܨܦܪܐ ܣܓܝܐ ܗܝܡܢܘܬܐ. ܗ̄ܘ
ܒܦܘܪܩܢܐ ܕܗܘܐ ܠܗܘܢ. ܨܦܪܐ ܓܝܪ ܠܦܘܪܩܢܐ
ܩܪܐ. ܛܒ ܠܓܒܪܐ ܕܢܫܩܘܠ ܢܝܪܟ
ܒܛܠܝܘܬܗ. ܗܪܟܐ ܐܪܙܐ ܕܡܬܬܠܡܕܢܘܬܐ ܕܥܡܡܐ
ܒܡܠܦܢܘܬܗ ܪܡܙ ܗܘܐ. ܢܝܪܐ ܩܪܐ
ܠܡܕܒܪܢܘܬܐ ܕܩܕܝܫܘܬܐ. ܘܢܬܒ
ܠܚܘܕܘܗܝ ܘܢܫܬܘܩ. ܗ̄ܘ ܒܒܬܘܠܘܬܐ ܘܒ
ܝܚܝܕܝܘܬܐ. ܢܬܠ ܒܥܦܪܐ ܦܘܡܗ. ܘܪܡܙ
B ܥܠ ܚܘܣܝܐ ܕܡܢ ܡܐܟܘܠܬܐ. ܡܛܠ ܕܐܝܬ
ܣܒܪܐ. ܗ̄ܘ ܦܘܪܥܢܐ ܠܕܐܝܟ ܗܠܝܢ
ܘܣܒܪܐ ܡܛܝܒܐ ܒܫܡܝܐ ܘܠܐ ܗܘܐ ܒܐܪܥܐ
ܕܝܪܬܘܬܗܘܢ. ܢܬܠ ܦܟܗ ܠܡܢ ܕܡܚܐ
ܠܗ. ܗ̄ܝ ܗܝ ܕܡܢ ܕܡܚܐ ܠܟ ܥܠ
ܦܟܟ ܩܪܒ ܠܗ ܐܚܪܬܐ ܀

S. PATRIS NOSTRI
EPHRAEM SYRI
IN
EZECHIELEM PROPHETAM
EXPLANATIO.

A PRophetavit Ezechiel eo tempore, quo captivi Babylone detinebantur Judæi, fecitque vaticinandi initium ab anno quinto à captivitate Joachin Regis Juda: postquàm Judæi iterùm à Chaldæis victi, adducti sunt Babylonem, & ipse Ezechiel illùc migrare compulsus est. Ibi ergò trigesimum agens annum ad munus propheticum vocatus, eodem functus est per annos B viginti. Quarè supputatione facta, annis ferè quadringentis septuaginta septem Christi adventum antecessit. *Schol.*

CAP. I. v. 1 ET *factum est in anno trigesimo, in quinta mensis quarti. Et ego eram in medio captivorum juxta fluvium Cobar; & aperti sunt Cœli, & vidi visionem Dei*. i. e. Quarto labente jam mense, quem proprio nomine *Thammuz* appellamus, quum Propheta C moraretur inter Judæos, qui ad ripas fluminis Cobar consederant. *Aperti sunt Cœli, & vidi visionem Dei*. i. e. Patefactæ sunt Prophetæ menti Cœli fores, oculisque spiritus spectare licuit arcana sublimia & occultissima. *Anno trigesimo*: Propheta ætatis annum indicat, quo prophetandi munus accepit. Hic nempè annorum numerus perfectam hominis ætatem absolvit, illius utique dignitati consentaneam, D cui creditur gratia sermonis doctrinæ & officium Sacerdotale. Hæc porrò ab historia rei gestæ ad mysticum sensum traducta præsignasse videntur, Christum anno ætatis suæ trigesimo ad Baptismum venturum, indèque ad docendum, suamque doctrinam signis mirabilibus confirmandam gradum facturum. Nam usque ad suum in Jordane Baptismum Christus nullum patravit mira-E culum. *Et in quinta mensis quarti in anno quinto captivitatis Joachin Regis Juda factum est verbum Domini super Ezechiel filium Buzi Sacerdotem in terra Chaldæorum juxta fluvium Cobar*. Altera isthæc captivitas, quæ contigit, Jojachin in Judæa regnante, eadem fuit, in qua Ezechiel captus est, & in Chaldæam deportatus. *Et in medio ignis similitudo quatuor animalium; facies eorum, & alæ eorum in lateribus ipsorum. Non revertebantur, quum incederent, unumquodque ante faciem suam gradiebatur*. Repræsentatus sancto Prophetæ currus jungebatur Cherubim *v. 2. v. 3.*

rubim, qui præter proprios vultus facies præferebant avium, & bestiarum, quæ nobis censentur omnium fortissimæ & nobilissimæ. *Similitudo hominis aspectus eorum.* Hæc porrò hominis similitudo, seu persona brutis animantibus inducta, Christi innuit improperium, & Crucis ignominiam, perindè ut dignitatem & gloriam alteram hominis species curru sublimis invecta. *Facies hominis & facies Leonis à dextris ipsorum quatuor, & similitudo Vituli, & facies Aquilæ à sinistris ipsorum quatuor.* Quandoquidem Leo animalium rex dicitur, ejus species hìc Ezechieli exhibita repræsentat potestates hujus sæculi, regesque ad Ecclesiæ quadrigam jungendos. Ecclesiam quippè Cherubicus hìc currus adumbrabat. Indicat præterea gentes Christi Evangelio subdendas, huic enim planissimè respondet objecta Quadrigæ imago. Rursùs Neoni Aquila copulatur, ut Propheta intelligat, personam curru vectam è sublimi descendere. Avium præterea, ac ferarum species simul objicitur, ut discat, fore ut populi variis diversisque inter se moribus assueti, susceptâ Christi doctrinâ in unum cœtum coalescerent, ejusque perindè institutis imbuti, ad spiritualia opera assurgerent. *Et manus hominis sub alis ipsorum quatuor.* Manus hominis alis Cherubim supposita docet virtute filii Dei, qui factus est filius hominis quadrigam, quâ ipse portabatur, omninò fuisse portatam, simul innuit humana membra Christum hominum Salvatorem induturum. Rursùs manus hominis alis Cherubicis submissa significat Ecclesiæ fundamentum Christi dextrâ sustineri. *Et coram facie sua ambulabant* (Cherubim) *quo spiritus ambulabat.* Nam coram Christo est Ecclesia ipsius, *Et portæ Inferi non prævalebunt adversus eam. Et rota in medio rotæ*, est virtus in virtute, regnum in regno. *Et rotæ per quatuor partes earum euntes ibant in similitudinem fulguris coruscantis*, & quo convertebatur pars anterior earum ad ambulandum illùc ambulabant, & non revertebantur. Terga earum habebant altitudinem, & videbant, singularum quippè terga erant plena oculis in circuitu ipsarum quatuor super quatuor latera sua ambulabant. Rotæ itaque angulos habebant quatuor, quibus suberant facies superiùs descriptæ, singulæ autem facies coëuntia hìnc indè latera contingebant adeo, ut prima facies posita in primo angulo Occasum spectaret; altera è regione ipsius Aquilonem; tertia Orientem; & quæ ex adverso Meridiem. Indèque fiebat, ut unaquæque facies quovis ince-

Margin notes: v. 10. — Hoc c. v. 8. — Matth. v. 16. v. 17.

[Syriac text — illegible]

incedendum esset, adversam sibi aliquam Mundi plagam, oculisque subjectam haberet; apparuere ergo rotæ figuratæ in formam laterculi, cujus latitudo longitudinem non superat. Bos ergò cum ferocibus infensisque sibi bestiis simul incedere cogebatur, & mundum animal cum immundis versari. Quin & illud mirabile fuit, ex quatuor animalibus unum mundũ, reliqua immunda fuisse. Mysterium scilicet agebatur, quo intelligeremus futuram paucorum, i. e Apostolorum ex circumcisorum populo electionem, & eorumdem ad gentes aggregationem; quamobrem quatuor anguli totidem Mundi partes designasse videntur, atque omnium proindè nationum voces repræsentasse quatuor Cherubim cantantes. *Benedicta gloria Domini de loco suo: Domini enim est terra & plenitudo ejus.* Vocabulum ܙܠܩܐ Zicto hoc loco ab Interprete usurpatũ significat splendorem subindè, & per intervalla rutilantem, qualem mittere solent fulgura, aut discurrentes per sudum fatui ignes. *Et pandebatur super capita animalium quasi similitudo crystalli aspectus horribilis, quumque starent animalia, laxabant alas suas; hic erat aspectus splendoris per girum &c.* Symbola sunt, quæ hoc capite describuntur, diversorum scilicet animalium formæ, & crystalli species, itèm lapidis Zaphirini, ac throni imagines, thronoque insidens hominis persona, & hæc quidem ut omnium cæterarum nobilissima, & summo loco constituta Emmanuelem repræsentat. Ipse enim factus Homo patuit super omnia Deus; de reliquis sic cogita, *& in throno* quidem, Thronorum, & Seraphim, atque Cherubim ordines contemplare. *Sapphiri colorem cœlesti similem* typum exhibere putà Cœlestium virtutum, & Potestatum, atque Dominationum, perindè ut *Crystallus* symbolum offert Angelorum, Archangelorum, Principatuum. *Animalia* verò homines sanctos ex terrena mortalique natura concretos adumbrasse videntur.

Inf. c. 3. v. 12.

v. 22.

[Syriac text — illegible]

CAP. II. v. 9.

ET vidi, & ecce manus missa ad me, & habebat librum, & expandit illum coram me, & scripta erant in eo carmina, meditationes, & lamentationes.

[Syriac text — illegible]

CAP. III. v. 1.

ET dixit ad me, comede volumen istud &c. Sic nimirùm Deus suam erga Prophetam voluntatem & benevolentiam probabat. Porrexit dexteram, dedit volumen, & comprehensam volumine Prophetiam, quo munere illius utique animum erigere & confirmare satagebat, ut conscius

divini

divini consilii factus, & Propheta, communem cum Prophetarum Domino conditionem minimè fastidiret; sed dum ille à populo suo legem suam solvi, seque proindè contemtum despectumque patienter tolerabat, talem ipse patientiam imitandam sibi proponeret. *Et factum est in ore meo quasi mel dulce.* Sic in ipso implebatur, quod scriptum est. *Dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori.. Quia nec ad populum profundi sermonis, & impeditæ linguæ missi te, neque ad populum ignoti sermonis.* Vide quod dicit. Quoniam non misi te, nisi ad filios populi tui, quorum linguam optimè tenes; nam si ad barbaram nationem, ut olim Jonas, mittereris, te utique auscultarent, atque tuis dictis attenderent. *Ecce dedi frontem tuam valentiorem frontibus eorum similem Adamanti*, qui durior est silice. *Veni ergò ad stationem captivorum habitantium in Tal-Achib ad Ripas fluminis Cobar.* Hùc fortè convenerant Judæi Prophetam consulturi de rebus civitatis ac Templi, & ab ipso audituri, quo status utriusque vergeret. *Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel, audies de ore meo verbum, & monebis eos.* q. d. Nunc populi hujus monitorem & reprehensorem te esse volo; quæcumque mandavero tibi justis perindè, atque peccatoribus denunciato, sic enim illos cautiores efficies, & istos ad pœnitentiam promptiores. *Egredere in planitiem; ibique fiet sermo ad te.* Deus scilicèt Prophetam populo obtulerat velut signum cunctis aspectabile & conspicuum, edixeratque, ut siquid illum, quasi Deo impellente, in se ipsum agere cernerent, simul intelligerent, idem ab hostibus suis se esse passuros. Quocircà Propheta domum suam ingressus clauso ostio ibidem velut nocens publicæ custodiæ mancipatus, se continuit, Judæis repræsentaturus popularium suorum in Judæa statum, urbem Chaldæis obsidentibus. *Et ecce injicient tibi vincula, & ligabunt te eis.* Compedes, quibus Prophetæ aliò evadendi potestas adimebatur, Chaldæorum duces designabant militum coronâ muros urbis cingentes, civibusque exitum, ingressum advenis prohibentes. *Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo.* Et hoc Symbolum erat captivis exhibitum, quo discerent tanta Judæos Hierosolymis siti premendos, ut exarescentibus planè faucibus, indèque ademta facultate loquendi mutis similes fierent,

v. 3. Psalm. 118. v. 5. v. 8. v. 9. v. 15. v. 17. v. 22. v. 25. v. 26.

SUME

[illegible]

CAP. IV. v. 1.

A SUME *tibi laterem, & pone coram te. Laterem* adhibere jubet, ut vile laterum opificium Judæis objiciat, quo in Ægypto olim exerciti vexatique fuerant. *Et describe in eo civitatem Jerusalem.* (v. 2.) *Et ædifica contra eam* ܟܠܩܘܡܐ Calcumæ. *Et facito per circuitum.* Subjicit oculis Judæorum, calamitates Hierosolymitanis impendentes ex invasione Chaldæorum, quos prædicit urbem obsessuros, atque ad maximas B angustias redacturos; ܟܠܩܘܡܐ Calcumæ sunt machinæ murales in altitudinem ingentem perductæ, quibus insistentes armati, oppidanos ex adversis propugnaculis mœnia urbemque tuentes cominùs oppugnant; & non modò eos, qui muros occupant cernunt, verum interiora etiàm oppidi ædificia, plateas & domos explorant. Hæc porrò ad mysticum sensum sic acco- C modanda sunt, ut in afflicta dirutave civitate Animam agnoscas, quæ de cœlesti statu dejecta, ad terram affligitur, & quasi in latere describitur luteo; ut sunt terrena omnia lutum: quare murales machinas esse cogita libidinum illecebras & lenocinia, quibus propensa ad voluptatem natura facilè expugnatur. Diabolus ista serere in Anima solet, quæ quum ejusmodi semina cœ- D perit, capitur; cœlestisque formæ pulcherrimum ædificium coninuò diruitur. *Et sume tibi sartaginem ferream & pones eam in murum ferreum inter te & civitatem.* (v. 3.) Futuram Judæorum calamitatem *Sartaginis* Symbolo describit, prædicitque illos perindè, ut carnes in Sartagine friguntur, sic acerbissimi doloris intolerabili æstu fore torrendos. *Et tu dormies super latus tuum sinistrum trecentis nonaginta diebus.* (v. 4.) *Ego autem dedi tibi duas* (v. 5.) E *iniquitates numero dierum trecentorum nonaginta, & non te convertes à latere in latus aliud.* Hunc scilicèt dierum numerum constituit Deus Prophetæ cubitus molestissimi, edixitque, ne toto eo spatio situm mutaret. Hæc porrò molestia, dierumque numerus significabant annos, quibus Deus Israelitarum iniquitate fuerat tribulatus.. *Et sume tibi triticum & hordeum & milium & Zeam.* (v. 9. Esa. 63.) *Et aquam in mensura bibes, sextam scilicèt par-* (v. 11.) F *tem Heminæ.* Hæc nimirùm agebantur in oculis populi, ut in Propheta visibili invisibilem Deum cerneret, simulque disceret, Deum sceleribus domus Juda, & domus Israel *afflictum fuisse* per annos nonaginta (Es. ibid.) trecentos, sicut ipse Prophetam afflixerat per totidem dies, quibus illum adegerat, ut immundis cibis famem sustineret, & modico brevis aquæ potu, certo cujusque diei tempore, hauriendæ, contentus esset. Quidquod & jusserat toto eo intervallo in alte-

rum latus jacere, ut in alterum lassata diuturno cubitu membra versare minimè concederet. Cæterùm utriusque populi peccata Deus per annos quadringentos triginta toleravit, à primo quippè Salomonis anno, quo jacta fuêre fundamenta Domus ad annum undecimum Sedeciæ, quo templum conflagravit, anni tres & triginta suprà quadringentos & menses sex numerantur. *Et comede placentam hordaceam, quam coques humano stercore in oculis eorum.* (v. 12.) *Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis.* (v. 15.) Et subdit capite sequenti. *Ideo Patres comedent carnes filiorum suorum in medio tui.* (C. seq. v. 10.) Denunciatum Prophetæ præceptum, Judæis præsagium fuit, quo indicabatur fore, ut ipsis in cibum succederent carnes, velut ex proprio corpore decisas, liberos scilicèt suos. Hoc nempè designabat Propheta, quandò regerere videbatur stomacho alvo egesta recrementa, cum stercorum oletorum fœtorem pani intimatum haurire cogeretur. *Ita comedent panem suum pollutum inter Gentes, ad quas ejiciam eos.* (v. 16.) Pertinent ista, vel ad captivitatem Babylonicam, quùm eversa, civitate, cives in Chaldæam abducti sunt: cibisque à Propheta indicatis assueverunt; vel ad eorumdem Judæorum dispersionem inter Idumæos, Moabitas, Philisthæos, aliasque Barbaras gentes, quarum in terris Judæi profugi tristi fœdoque victu vitam tolerârunt. *Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem.* Hic baculi symbolo prophetiam, & sacram doctrinam indicat, quas Judæis auferendas prædicit. *Baculus* quippè proferens myst.cum panem, quo spiritus reficitur, est prophetica arista.

CAP. V. (v. 1.)

ET *tu sume tibi gladium acutum, & duces illum per caput tuum, & per barbam tuam, & assumes tibi stateram ponderis, & divides pilos, quos raseris in tres partes.* Quos in carcere capillos fecisti, appende in statera; mox, explorato primum eorum pondere, trifariùm divides; & alteram quidem partē urbis in medio comburito; (v. 2.) Judæis similem exitum præscripturus, qui Jerosolymis deprehensi fuerint in templo, quùm istud teterrimo incendio conflagrabit. *Alteram verò partē minutatìm concidito, mox circà muros urbis dispergito.* Hoc symbolo prolusurus Hierosolymitanorum cædi, qui extrà urbis pomerium passim trucidati occumbent. *Tertiam demùm partem in ventos fundito.* Judæi quippè præteritis cladibus superstites in diversas terras deportati, disjectique morte cadent non sua. *Et sumes indè parvum numerum, & ligabis eos in ala tua.* (v. 3.) *Et requiescere faciam indignationem meam in eis, & consolabor.* (v. 13.) Postremus & exiguus hic numerus populi

A puli superstites reliquias designat, Judæorum scilicèt manipulum, qui à communi Israelitarum ruina servatus, integer & incolumis Jerosolymam rediturus prædicitur. *Ista est Jerusalem, in medio Gentium posui eam, & omnes civitates in circuitu ejus.* Fuerunt qui ex hoc loco collegerunt in meditullio orbis Jerosolymam sitam esse, sicut cor medio in corpore natura locavit: certè de Jerusalem exivit lex, quæ omnes gentes suis præceptis in officio contineret, atque ibidem Crux fixa fuit, quæ omnis orbis terrarum populos suis beneficiis complecteretur. B

Supr. v. 5.

CAP. VI. v. 3. v. 4. v. 5. v. 6.

ET civitates habitationis vestræ vastabuntur, & delubra deserta erunt; quoniam subvertentur, & dissipabuntur aræ vestræ, confringentur simulacra vestra; & sculptilia vestra concidentur; & corruent interfecti in medio vestri. Et relinquam ex vobis in medio Gentium &c. Prædicit salvandos Judæos, qui salutari pœnitentia testabuntur Gentibus divinæ Justitiæ æquitatem, quæ postquam corripuit eos inter Gentes, iterùm de medio Gentium eosdem congregavit. *Cum contrivero cor eorum fornicans, qui recesserunt à me, & corrugabuntur facies eorum.* Prædicit Judæis gravissimas calamitates, ob eorumdem in suis sceleribus obstinationem. Subditque: *Et stupebit cor eorum, & tristabuntur vultus eorum*, ex dolore utique, & animi perturbatione, quæ ob inexpectatam hostium irruptionem tanta erit, ut penè sensum adimat & stuporem inducat. *Sub omni ligno frondoso, & sub omni Terebintho condensa &c.* Perstringit Judæorum insaniam, ut qui spem suam ponerent in Diis, quos ipsi sibi fecerant, locaverantque in omnibus collibus paulò editioribus, & sub quavis arbore pulchris convestita frondibus, & patulis opaca Ramis. Hujusmodi scilicèt fuco suum solent occultare vitium mendacia. *A deserto Deblath.* Locus est, quem Daphnem appellamus prope Antiochiam situs.

C v. 7. D v. 9. E v. 13. v. 14. F

CAP. VII. v. 3. Dan. 4. 30.

FInis venit super te, & affligam te, & venit hircus habitator terræ super te. Hircus iste est vel Nabuchodonosor Rex ille Babylonius, qui velut brutum animal ab hominum consuetudine segregatus fuisse dici-

A dicitur, donec mutarentur super eum septem tempestates; vel Nabuzardan Princeps satellitum, qui Jerosolymam vastavit, & habitatores ejus in servitutem abstraxit. *Ecce egressus est hircus*, i. e. cum suis copiis vobis infestus imminet. (v. 10.) *Floruitque virga, & germinavit opprobrium*; quia propè abest, jamque instat vindicta. (v. 11.) *Et surrexit super baculum impietatis*; quoniam pœna scelerum in scelestum populum incubuit.

B *Non autem ex eis, neque à tumultu, seu turbatione illorum, neque ab operatione eorum.* Hoc subdit Propheta, quia prædictas calamitates Chaldæi Judæis illaturi erant viribus non suis. (v. 12.) *Venit tempus, & appropinquavit finis, qui emit, non lætetur, & qui vendit non tristetur*; quia videlicèt utrique auferent omnia Prædones propediem venturi. (v. 16.) *Et salvabunt se ab eis in montibus sicut Columbæ in convallibus.*

C Innuit non multos fore, qui Chaldæorum manus essent evasuri, eosdemque convallium secessum, quasi Columbas gementes quæsituros. (v. 17.) *Et omnes manus dissolventur.* Significat vexationes & ærumnas, quas Judæi in captivitate passuri erant. *Dissolventur*, inquit, *manus*, i. e. debilitabuntur defectæ viribus, adeò, ut nec arma tractare queant, nec dimicare, & opes ad tuendam salutem inutiles sentient.

D *Et omnia genua fundent aquas*, i. e. sudore diffluent agitatione crebra & fatigatione exhausta. Hebraicus habet. *Omnia femora polluentur humore.* (v. 24.) *Et adducam Pastores Gentium, ut possideant domos eorum. Pastores* appellat barbaros Reges à Babyloniis in societatem belli vocatos. *Et convertam in abjectionem servitutis decorem Robustorum.* (v. 26.) *Et petent visionem à Prophetis mendacibus, & non invenietur.*

Fortasse confunditur Hæbraicus Textus cum versione Septuaginta, apud quos ista legitur.

E Prædicit Sacerdotii leges & Prophetiæ gratiam desituras, rerum divinarum interpretibus obmutescentibus, dum in miseranda diuturnaque servitute miscentur ac turbantur omnia.

[illegible]

CAP. VIII. (v. 1.)

ET *factum est in sexto anno in mense sexto*, supple Regni Regis Joachin. (v. 3.) *Sustulit me Spiritus in terram Israel inter Cœlum & Terram, & adduxit me in Jerusalem.*

F Propheta narrat, mentem suam divino spiritu incitatam avolasse Jerosolymam. Non enim corpore illùc ductus fuit, sed mente, *in visione*, inquit, *Dei*; ductus autem est ad ostium portæ anguli, quæ respicit Aquilonem, ubi erecta fuerat ara, seu titulus æmulationis. Ergò Judæi augustissimo & sancto Dei veri titulo abominationis idolum subrogaverant.

[illegible]

Hæc

[illegible]

A Hæc porrò ara, seu titulus videtur fuisse tumulus, aut acervus lapidum, qualem erexisse dicuntur Jacob & Laban; idemque testis dati & accepti ab ementibus & vendentibus habebatur. *Et introduxit me intrà portam atrii, & vidi foramen unum in pariete.. Et Jezoniam filium Saphan stantem, & septuaginta senes Synagogæ cum illo.* Pergit explicare, quomodo Duce suo jubente, foramē illud ampliaverit, sicque B patefacto aditu in quoddā conclave ingressus viderit imagines reptilium & quadrupedum omnis generis in parietibus depictas, atque è regione seniores septuaginta viros dignitatis & nominis amplitudine nobiles, & unâ cum ipsis Jezoniam filium Saphan, virum aliàs pietate & religione notissimum. Suum quisque tenebat thuribulum, thuraque cremabant imaginibus in adverso pariete expressis. C *Et vidi ibi mulieres sedentes, & plangentes Thammuz.* Ex eo quod dixit, conclavi eductus Propheta ad alterum templi ostium continuò successit, ibique Duce eodem indicante reperit mulieres lugentes fatum Thammuz. *Et sustulit me spiritus, & adduxit me ad Portam orientalem domus Domini, & vidi ibi viginti quinque viros stantes; terga eorum contra templum Domini, & facies eorum ad orientem, & procedebant & D adorabant solem.* Rursùs, inquit, deduxit me spiritus ad locum medium inter vestibulum & altare, ostenditque mihi viros quinque & viginti, qui adversis templo dorsis, conversoque ad ortum ore, solem nascentem adorabant. Sic impii homines sanctitatis & religionis sacratioribus adytis nates clunesque advertendo, gravissimam contumeliam faciebant: frontem contrà soli offerendo honorem, & cultum adhibere E volebant, expresso veri Dei contemtu exaggeratum; si enim alius illis scopus, mensque alia fuisset, nihil intererat, inter vestibulum & altare, an alibi, solem adorarent

v. 7. v. 11. v. 14. v. 16.

[illegible]

[illegible]

Severi in Ep. ad Demetr.

Quod iratus Deus Jerosolymam funditus excindere statuerat, hoc loco per symbola quædam Prophetæ Ezechieli manifestat. Eo itaque præsente spectanteque Angelos designat, qui sententiam ad effectum perducant, & Angelo quidem illorum ductori hæc mandat. *Transi per mediam Jerosolymam, & pone signum super frontibus virorum gementium, & dolentium super cunctis prævaricationibus, quæ fiunt in medio ejus.* Cæteris vero, *sequimini*, ait, *illum & occidite. Nec parcite; neque misereamini senem, adolescentulum aut Virginem: senes, & parvulos interficite usque ad internecionem; à Sanctis meis incipite; ad eos autem, qui habent signum, non accedetis. A Sanctis meis*, inquit, *incipite*; erant quippe perversi quidam homines, qui Sacerdotii prærogativa, templique & Sanctuarii religione tumidi supercilium oppido præposterè efferebant, nec enim præseferebant mores ejus officii locique amplitudini consentaneos. Ideò tortoribus Angelis Deus mandat, ut ab istis initium faciant: quippe quod hoc pacto cum illis agere operæ pretium duxit, quo nimirum moniti Sacerdotes pro populo peccatore manus ad Deum protendere festinarent, & ipsi salutis suæ curam ocyus susciperent, seque ab impendentis supplicii comminatione protegerent.

CAP. IX. v. 1.

A*ccedite qui estis redditores civitatis, & accesserunt sex viri singuli habentes vasa redditionis suæ.* Postquàm divinus spiritus exposuit Prophetæ Solymitanorum flagitia, alta voce inclamat prostantibus Angelis. *Accedite redditores &c.* Hoc agebatur, quo Propheta intelligeret civitatem non hostium virtute, sed civium scelere subversum iri. v. 3. *Et gloria Domini ascendit de Cherub, qui stabat ad angulum domus*, i. e. ad altare positum in angulo domus. v. 4. *Et dixit ad virum, qui erat indutus lineis: transi per medium civitatis, & signa signum in frontibus virorum gementium & dolentium propter abominationes factas in medio ejus.* Hæc prolocutus, confestìm mandat ejus comitibus, ut civitatem invadant, & obvios quosque cujusvis ætatis & conditionis interficiant. Nec enim saluti Circumcisio carnis sufficiebat, quare eâdem sublata, signum Crucis in ejus locum substituitur. Cæterùm gementibus inscriptum signum videtur fuisse dolor ipse, lugentium civitatis scelera & depravatos mores. Affectus nempè coràm Deo pro effecto computabatur juxta illud. *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, mœchatus est eam in corde suo.* (Matth. 5.) v. 6. *Incipite à Sanctuario*, i. e. à Sacerdotibus Sanctuario contumeliam facientibus; vel à nefario & scelerato cœtu virorum solem inter vestibulum, & altare colentium.

A [illegible] B [illegible] C [illegible] D [illegible]

CAP. X. v. 2.

E*T dixit ad virum, qui erat indutus lineis: Ingredere in medio rotarum, quæ sunt subtus Cherubim, & imple manus tuas prunis ignis, & effunde super Civitatem*, qui quum id præstare nequiret; unus de Cherubim extendit manum suam, & tulit de igne,

[illegible]

[illegible]

A igne, qui erat inter Cherubim, & dedit in manus ejus, qui erat indutus lineis, qui accepto igne recessit, imperata facturus. *Prunæ ignis* designabant diversas calamitates, & gravissima mala, quibus vindex Dei Justitia Angelorum operâ peccatores punire decreverat. Rursùs *istæ prunæ* lineisque amictus vir illas extrahens, & super populum profundens, figura fuit Dei Sacerdotum, per quos prunæ viventis & vivificantis B Corporis Domini nostri dispensantur; porrò dum alter Angelus manum porrigit, prunas legit, & viro lineis induto mox tradit, mysterium innuit, non ab ipso Sacerdote ex pane fieri posse Corpus, sed ab alio; hic autèm est Spiritus Sanctus; Sacerdotem itaque velut mediatorem solummodò manus attollere, labiisque preces & orationes, C quasi supplicem servum offerre.

[illegible]

CAP. XI v. 3.

Dicunt: Nonne in ipsa ædificavimus domus? Hæc est lebes, nos autèm carnes. Ista Judæi jactabant: at nos, ajebant, nec occisione peribimus, nec servitutem serviemus. Et siquidèm nobis adhùc letho malo moriendum est, utut moriamur, beneficium putabimus, periisse, intuentes, componentesque mala malis, quæ majores nostri in D servitute tulerunt. *Et quum prophetarem mortuus est Pheltias.* Quo facto videtur Deus Prophetæ ita loquutus. Ast tui fratres Levitæ simili, quo Pheltias iste, fato rapientur. *Et ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.* Adhùc pollicetur Judæis restitutionem reditumque ex Chaldæa, & reliquis provinciis, ad quas deportati, dispersique fuerunt. *Et dabo eis cor* E *novum, & spiritum novum in eis.* Prædicit Judæos in suo exilio bona opera facturos, justitiamque culturos, illisque propterea promittit terram Israelitis olim attributam, & spiritum novum.

v. 13.

v. 16.

v. 19.

Transmi-

[illegible]

Severi. 1. Reg. 2.

Tollite omnes prævaricationes, quibus in me prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum, quia *Si quis in Dominum peccaverit, quis orabit pro illo?* pro eo quod non facile orabit: Si quis autem pænitentiam egerit & dimiserit omnes prævaricationes, in quibus contrà eum prævaricatus est, utique suscipietur. Quamquam ipse fecit cor novum per pænitentiam, & nunc quidem mandat id, quod vobis facturus ipse est; promittit autem se daturum, quum descenderit. Etenim absque ejus auxilio humana ista nihil sunt.

CAP. XII. ℣. 3.

TRansmigra in die, *& tolle onus in humerum tuum*. Quia nimirùm nobilissimus quisque vestrum, Jerosolymitani, similem sarcinam per mediam urbem portare cogetur: Hic nempè Prophetam Deus iterùm Judæis in portentum exhibet. Quare ad repræsentandam futuram Sedeciæ, ejusque procerum ab incursu Chaldæorum trepidationem & fugam Prophetam sic affatur: *Fac tibi vasa transmigrationis, & transmigra ante oculos eorum*; *perfode tibi parietem, & egredieris in vespere coram eis. Tolle onus in humerum tuum, & operi faciem tuam.. Expandam super eum Sagenam meam, & capietur in ea, & adducam eum in Babylonem*; *& non videbit eam*. Prædicit Sedeciam à Chaldæis capiendum, vinculisque constrigendum, & oculis insupèr orbandum, quamobrem nec exilii sui locum conspecturum.

(℣. 4. ℣. 5. ℣. 13.)

CAP. XIII. ℣. 4.

SIcut vulpes in deserto fuerunt Prophetæ tui Israel. Priores scilicèt Prophetæ cum singuli singulis succederent, pro vobis orabant, precibusque suis veniam à Deo vobis exorabant. Hodie contrà, cum plurimi adsint vobis Prophetæ, nullus est qui stet pro Israel in confractione.. *Ipse ædificat parietem, & illi liniunt, ut cadat*. Ostendit civitatem vanis augurum prædictionibus labefactatam concidisse, Prophetis incassum ejusdem securitati & saluti allaborantibus. *Flare faciam spiritum tempestatis in indignatione mea*; *Et destruam parietem, quem linistis, & cadet, & dejiciam illum in terram, & revelabitur fundamentũ ejus*. Iterùm invehitur in Pseudoprophetas, qui populo divinationes suas affirmabant. Et subdit. *Væ illis, quæ consuunt pulvillos ad cubitos manuum*. Globulos significat, quos divinatrices Fæminæ brachiis suis alligabant, indèque responsa interrogantibus dare solebant ex Hariolorum, & Incantatorum disciplina. *Et faciunt pepla omni capiti, & omni ætati ad capiendas animas*. Quo tandem efficiant, ut fictis Vaticiniis deceptæ animæ, nec sua cogitent nec veritatem citrà errorem speculentur, & cernant: *Numquid animas populi mei capietis, & animas vestras vivificabitis*? Illas scilicèt polluistis, vos tamen necdum periistis? polluistis, inquam, *propter pugillum Hordei, & fragmentum panis, ut affligeretis, & interficeretis animas*, quæ nec afflictionem nec mortem meruerant. *Ecce ego super pulvillos vestros, & exscindam eos à brachiis vestris*, captivitate utique, & duro servitio. *Et solvam animas*, quas malefico carmine, & fraudulento rugitu circumveniebatis. *Eò quod cædebatis cor justi mendaciis & fallaciis*, i. e. dirum

(℣. 10. ℣. 13. ℣. 14. ℣. 18. ℣. 19. ℣. 20. ℣. 21. ℣. 22.)

A B C D E F

[illegible]

A dirum & triste carmen cantantes, simplicium animos torquebatis Maleficorum quippè artibus & præstigiis decepti Judæi Jeremiam in lacum conjecerunt. Quare de Jeremia dictum intelligitur: *Dolere fecistis justum mentientes, quem ego dolere non feceram.* Non enim ipse præcepi, ut in lacum mitteretur: sive rursùs, quia calamitates, quas immittere decreveram, sontibus utique & publicè, palàmque peccantibus intentabam. Insontibus non itèm, & publica peccata lugentibus. B

[illegible]

CAP. XIV. v. 9. *PRopheta quùm erraverit, & loquutus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum*, i. e. non cohibui errantem. *Etiam hunc perdam de medio populi mei.* Ipse namque sua se opinione fefellit, cordisque sui errorem proprio judicio probavit, & Prophetam mentitus, quæ non acceperat, oracula reddidit. C v. 14. v. 16. *Si Noe, & Job, & Daniel inventi fuerint in medio ejus; nec filios nec filias liberabunt*, quùm videlicèt adduxero plagas istas. Non, inquam, Noe, qui liberos & nurus servavit; nec Job, qui pro amicorum salute intercessit, nec Daniel, qui Babylone Sapientes, & sodales suos præsenti periculo subtraxit, tametsi aliàs pro contemporaneis sibi personis orantes exaudiri meruerunt, hoc etiàm tempore filios, filiasque servarent. D v. 21. *Ecce ego adducam quatuor plagas*, ingentes scilicèt, calamitates super Jerusalem. v. 22. *Et filii & filiæ eorum egredientur, & consolabuntur vos, quùm videritis vias eorum & studia eorum*, i. e. postquàm Jerusalem punita fuerit bello, fame, & peste & malis bestiis, justi quicumque evaserint, liberos sibi similes procreabunt, adeò ut illorum vos mores & actus intuentes ingenti lætitia afficiamini. E

[illegible]

CAP. XV. v. 2. *QUID fiet de ligno vitis ex omni ligno? Vitis inter ligna Silvæ* Israel est. *Palmites* familiæ. *Ligna Silvæ* Gentes. v. 4. *Duos ramos ejus comedit ignis*, i. e. domum Ephraim, & domum Ruben, sive domum Israel & domum Juda, sive Regnum & Sacerdotium. *Et medulla ejus periit*, i. e. Truncus cum caudice exaruit, ut vivescere nunc & germinare nequeat. F v. 7. *De igne egressi sunt, & ignis devorabit eos.* q. d. Gladium evaserunt, & gladius apprehendet eos. Judæi quippè Ægyptiorum jugo aliàs subtracti Chaldæorum nunc servitio subjicientur.

[illegible]

CAP. XVI. v. 2. v. 3. *NOtam fac Jerusalem abominationem suam.* Ut item notum fiat, eam non esse Abrahæ filiam. *Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan*; hæc dicit, quia Judæi gloriabantur patrem se habere Abraham,

imò, inquit, *radix tua* est illa ipsa radix Chananæorum, & utrisque commune est genus. Filii enim Abrahæ, Abrahæ opera faciunt. Ergò *pater tuus Amorrhæus, & mater tua Hethæa*, quoniam in sordibus ipsa nata fuisti, tuique Majores in vitiis & flagitiis perpetuò hæsere. *Genitrix tua, qua die peperit te, non præcidit umbilicum tuum, nec salivit te, nec fasciis involvit te*, i. e. Etsi in desertis locis deerant fortasse sal, fasciæ, & cætera hujusmodi, quare ne ista adhiberet mater, locus obstabat, sed nec voluit, adeò nulla tui commiseratione ejus oculus commotus fuit. *Sed projecta es in solitudine & in oppressione animæ tuæ.* Duram Ægypti servitutē significat, & Pharaonis crudele edictū. At ego, tametsi in tuis sordibus volutareris, quasi fœtus ex utero eductus, & ex recenti puerperio cruentus, hanc tamen fœditatem minimè exhorrui, nec ideò te sum aversatus: *quin benedixi tibi, & dixi: vive, & multiplicare sicut germen agri. Et multiplicata es, & crevisti, & ingressa es in oppida munitissima*, i. e. occupasti Amorrhæorum urbes, illorumque terras obtinuisti. *Crevisti & juvencula facta es, & vidi te, & juravi tibi. Vidi te*, inquit, quùm à Moyse ex Ægypto educereris: & quùm ad annos pubertatis pervenisses, animadverti, te esse nudam, statutis & legibus nempè destitutam. *Juravique tibi, tuque vicissim mihi, & lavi te ab immunditia tua*, i. e. teque Ægyptiorum luto deturpatam, sacris aspersionibus elui. *Indui te veste varia* quam scilicèt Ægyptiis detraxeram, *Calceavi te calceamentis*, quæ nec usu nec vetustate atteri potuêre. *Armillas intuli in manus tuas, & torquem in collum tuum; & auro & monilibus exornata fuisti, bysso, & purpura, & varietate &c.* Pergit numerare prædam & prætiosam supellectilem, quas Synagoga ex Ægypto collegit, indèque decedens secum asportavit. Et hæc quidèm spolia, subdit Deus, adjudicavi tibi mercedis loco pro laboribus, quibus ab Ægyptiis exercita & vexata fueras. *Tu verò fornicata es, & projecisti fornicationem tuam super omnem transeuntem*, i. e. ego quidèm, ex iis, quæ ad mundum muliebrem pertinent, atque de more novis nuptis præstari solent, nihil omisi, puta vestes, monilia & cætera hujusmodi, sed affatim & plena manu subministravi tibi. *Tu verò fornicata es*, facta tui corporis copia prætereuntibus quibusvis. *Et fecisti tibi Canjoto & fornicata es in eis. Canjoto* sunt idola fæminina. Hæc, inquit, pretioso cultu, quem tibi comparaveram exornasti. *Et fecisti tibi Salme, & fornicata es in eis*, significat idola masculina, *& ista*, ait, *ex auro conflasti*, quod

Gentibus

v. 4. v. 5. v. 6. v. 7. v. 8. v. 9. v. 10. v. 11. v. 13. v. 15. v. 16. v. 17.

A B C D E F

[illegible]

A *Gentibus ipse abstuleram, dederamque tibi. Fornicationem* cultum appellat, quem Synagoga exercebat ergà Deos Gentium perindè ac si cum Deo fecisset divortium, atque jure legitimi matrimonii illis nupsisset, adeò sibi persuasum habebat, illis præsentibus & propitiis, se habere Viros, Dominos, Provisores & Salvatores; his imbuti cogitationibus perversi homines in susceptarum religionum turpissimas cæremonias incubuerunt, pervestigaruntque

B diligentissimè: Deus ille, ajebant, tale quidpiam amat, & hic talibus cæremoniis delectatur, & isti talia sacra placent. Omnibus hisce modis ipsa se Diis impurissimis Synagoga prostituit, & Deum pudicitiæ atque sanctitatis amatorem repudiavit. *Mel & oleum & similam, quæ dedi tibi, posuisti ante Deos tuos in odorem suavitatis*, i. e. oleum & mel, atque similaginem, quæ omnia ipse tibi (v. 19.)

C subministraveram, obtulisti Diis tuis, quos homines sculpserant aut conflaverant. *Et filios & filias tuas, quas genuisti mihi jugulasti & mactasti atque dedisti eis*, quùm tuas libidines cum ipsis exerceres. *Filios*, inquam, *& filias quos genuisti mihi*, quos scilicet ego dederam tibi, quum me principis & patris haberes loco, antequàm in ista flagitia offenderes, & ad vanum hunc inanium Deorum cultum transires, hos, dico, filios immani crudelitate (v. 20.)

D occidisti, fictisque numinibus convivium ex illorum carnibus apparasti, adeò illorum amore insaniebas. *Porro in his non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quum esses nuda*, i. e quum sine tegmine in arte sordida versareris, instarentque Ægyptii præfecti, atque ad repræsentandum taxatum laterum dimensum te sollicitarent. *Et ædificasti tibi domum latronum*, i. e. fanum (v. 22.) (v. 24.)

E Deorum liguritionis intempestivæ videlicet, & sordidæ gulæ, quam ut impleant latrocinantur, & ea, quæ me tibi donasse narravi, asportant. *In quo igitur judicabo, dicit Dominus Dominantium, filiam tuam?* Samariam scilicet, tui similem agendo, quæ ipsa egisti, postquam tu talia omnia fecisti? *Quum ædificaveris excelsa tua in omni capite viarum tuarum*, i. e ecce fana Deorum tuorum excitasti in cunctis triviis. *Atque munerata es illis scortationes tuas. Propterea tra-* (v. 30.) (v. 31.) (v. 33.)

F *dam te in manus eorum, & destruam domum Simulacrorum tuorum, & illi subvertent delubra tua, facientque de te judicium*, i. e. quoniam quidem mercedem solvisti amatoribus tuis, ut ingrederentur ad te, tecumque libidinarentur. *Ecce tradam te in manus inimicorum tuorum, resque tuas diripient, diruentque lupanar tuum*, i. e. ædes idolorum tuorum & delubra tua evertent. *Et in conspectu multarum mulierum facient judi-* (v. 37.) (v. 39.) (v. 41.)

cium tuum, in captivitate filiorum tuorum, i. e. ſpectantibus, & mirantibus iſtud multis civitatibus. *Soror tu es ſororum tuarum, & earum, quæ trans flumen poſitæ reliquerunt viros ſuos*, ſcilicet Samariæ, atque tribuum, quæ regiones ultrà flumen Jordanem habitarunt. *Mater tua Hethæa, & Pater tuus Amorrhæus*; non, inquam, Rebecca, non Iſaac. *Hæc eſt iniquitas Sodomæ ſuperbæ, ſaturabatur pane, & otioſa deſidebat.. Tu ergo confundere, & porta ignominiam tuam*, quia inimicus tuus captivam duxit captivitatem tuam: inter cæteros captivos ſororem Jeroſolymæ etiam enumerat; ejus nempe ſororem Sodomam Propheta appellat, quo nomine deſignat populos trans flumen Jordanem diſſitos; ſicut enim illam Hethæam ſuprà appellaverat, tametſi Hebream eſſe ſciret; ita hoc loco tranſamnani tractus accolas Sodomitas nominare voluit, ut qui Sodomitarum ſcelera perpetraſſent. Iſti enim Judæorum fratres erant ex communi parente Iſaac, non ita Sodomitæ; præterquamquod illorum, non iſtorum ſervitus poſtmodum ſoluta fuit.

ỳ. 45. ỳ. 52.

A B C

Soror tua minor te, quæ habitat à dextris tuis Sodoma, & filiæ ejus. Scilicet univerſim decem Tribus in duas diſcrevit partes, alteram ad dexteram poſuit, alteram ad ſiniſtram. Porrò Sodomitas vocat Hebræos ultra Jordanem poſitos, qua in regione morabantur Tribus Ruben, Gad, & dimidia Tribus Manaſſe, & quoniam Sodomis confines erant, Urbem Galaad ipſorum Metropolim, Sodomam appellat, de qua leguntur illa Hoſeæ verba; *Galaad Civitas, quæ operatur vana*. Cujus etiam peccatum Tribui Judæ commune fuiſſe dicit.

Hoſ. 6. 8.

CAP. XVII. ỳ. 3.

A*Quila grandis magnarum alarum & longo membrorum ductu, ungues ejus pleni, & denſæ plumæ ipſius, venit ad Libanum*. Nabuchodonoſor hic fuit, qui ad Libanum veniſſe hìc dicitur, i. e. Jeroſolymam. *Sumpſitque de electis Abjetibus unam*; Jechoniam Regem. *Et truncavit ſummitatem germinis ejus*. Summitas, quam abſcidit, & in terram Chanaan tranſtulit, Sedecias eſt. *Et collocavit eam in Civitate Negociatorum*, quæ eſt Jeroſolyma. *Et eiecit de ſemine terræ in deſertum, plantarium ſecus aquas multas*, Hæbræos Jeroſolymis relictos. *Poſuitque illud in ſpeculam, evaſitque in vitem exilem & ſtatura humilem.. Et erat altera Aquila magnarum alarum, ad quam vitis palmites ſuos applicuit*. Alteram Aquilã Ægyptium Regem vocat. *Vitem exilem*,

ỳ. 4. ỳ. 5. ỳ. 6. ỳ. 7.

D

[illegible]

A *exilem*, i. e. infirmam, regem Sedeciam, qui Ægyptiorum potentia confidens illorum societatem ambivit. *Propter hoc dicit Dominus; quia contemsit sedecias juramenta mea, & irritum fecit pactum meum, Babylone morietur.* Quia, inquit, mutata fide deseruit Chaldæos, & ad Ægyptios transfugit, Babylone interibit. Eadem alio sensu. Cor & summitas, seu medulla & cacumen arboris Emmanuel fuit, qui Judæis ablatus B in montes sensibus minimè patentes intelligibilium Israelitarum translatus fuit, nec ut caducas & fragiles opes proferret, sed ut conderet leges sanitatis & valetudinis reparatrices, & medicinam faceret mortuis. Nec ut nobis fructus produceret, qui ventrem pascerent mortalem, sed ut botros beatæ spei, vitæque immortalis poma crearet. Nec qualis Cedrus, reliquis arboribus C similis, quæ in montibus crescunt intra fines terræ positis, sed talis, quæ omnes naturas ratione præditas magnificentiæ suæ amplitudine obumbraret, in qua locum requietionis haberent aves, non quæ terræ perpetuò hærent, inde petentes adversus famem subsidia, legendo quæ casus hùc illùcve disperserit, sed illæ, quæ ut ex aquis sanctificatis alas per sacrum Lavacrum adeptæ sunt, statim ab imis oculos aver- D tunt ad summa, Cæloque ab ævo invectas contemplatæ volucres, & in divinæ illius arboris ramis locatas, eò advolant, & gratiæ, quam assequutæ sunt, pennis transvectæ, laborum atque sollicitudinum perfugium illic tenere contendunt. *Et tollam de electis lignis Abjetum sublimium unum, & plantabo illud super Montes Israel, & de summitate ejus evellam medullam ejus. Ligna cedrina electa* familia- E rum tribus Juda principes designant, per quos traducebatur semen benedictionis & botrus misericordiæ. Item alio sensu. Ligna Cedrina selectissima fuerunt Jesus Sacerdos, & Zorobabel.. *Et scient omnia ligna Silvarum, quia ego humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile. Per ligna Silvarum* expressit omnes Nationes, *hæ scient*, inquit, *quod ego humiliavi lignum sublime*, F Sedeciam, *& exaltavi lignum humile*, Zorobabelem.

v. 16. — v. 22. — v. 24.

[illegible]

CAP. XVIII.

QUare dicitis? Patres comederunt uvas acerbas, & dentes filiorum obstupescunt. Hoc ajebant Judæi, quibus Propheta: nequaquam ita fiet, ait. *Sed anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Si vir fuerit justus; & hominem non contristaverit; ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit, non morietur.. Pater ejus, qui hominem contrista-*

v. 2. — v. 4. — v. 5. 7. — v. 8. — v. 18.

tristavit, & ad usuram commodavit, in peccatis suis mortuus est. Quoniam Judæi dixerunt: Patres nostri peccaverunt, & nos iniquitates eorum portavimus, hunc tu illis errorem evellito his verbis: Hoc non vere dicitis nec ita factum est; Sed retributio iniquitatum vestrarum ipsa evigilavit contra vos. Ergo quicumque comederit uvas acerbas, illius ipsius dentes obstupescent. *Et dixerunt filii domus Israel: non sunt rectæ viæ Domini.* Hoc dictitabant Judæi isti minores, quia sciebant majores suos peccasse, neque propterea servitutis pœna fuisse multatos. Atqui illi ipsi nepotibus suis denunciaverant, certam ipsis, si quidem peccassent, impendere captivitatem; quin & ipsum, quo tunc premebatur, triste servitium, eosdem admonebat, ut resipiscerent aliquando, & pœnitentiam agerent; at illi contra crimen Domino objectant, & obmurmurant, non rectè ab illo factum, quod aliàs se facturum, fuerat comminatus.

(v. 25.)

CAP. XIX. v. 2.

QUÆ *est mater tua, catule Leonis?* Mater Leonis fuit regnum Juda, *quæ inter Leones cubavit*, i. e. quod inter finitima regna claruit. (v. 3.) *Crevitque unus de catulis ejus, & factus est Leo, & didicit prædam capere.* Joachaz hic fuit, quem Pharao interfecto Josia in Ægyptum secum abduxit, & postmodum necavit, idcircò subdit: (v. 8.) *Et adduxerunt eum Gentes in Camo in Ægyptum*, subijcitque Jechoniæ regis inaugurationem. *Et cepit*, inquit, *mater eius unum de catulis suis, & fecit Leonem.* Atque hujus pariter abdicationem & exilium. (v. 9.) *Et miserunt eum*, ait, *Gentes in caveam, & sustulerunt eum Babylonem*, simulque indicat ejusdem perpetuam in eadem urbe captivitatem & obitum, *ne audiretur*, inquit, *ultra vox ejus in montibus Israel.* (v. 10.) *Mater tua quasi vitis in sanguine suo secùs aquas plantata est, frondes ejus & fructus ejus ab aquis multis.* Matrem dicit Jerosolymam civium suorum sanguine cruentam. *Cujus frondes*, filii scilicet & filiæ, præceptis Prophetarum quasi aquis irrigatæ succreverant. Subdit proindè. (v. 11.) *Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra Principum.* Principes appellat, quos Deus primùm extulerat, deindè servitus invasit & avulsit. (v. 14.) *Et egressus est ignis de virga frondosa, & voravit fructus ejus.* Sedeciæ perfidiam innuit, qua factum est, ut Civitas caperetur, civesque servituti addicerentur.

Et ego

[illegible]

CAP. XX. v. 1.

A ET *venerunt de senioribus Israel, ut consulerent Dominum.* Quibus tamen Dei nomine respondet Propheta. *Nunquid ad consulendum me vos venistis?* (v. 3.) Repulit nimirum impios senes Ezechiel, negavitque petentibus, consilium: objecitque suorum majorum contumaciam, quod etsi Deus illis sese in Ægypto manifestasset, atque præcepisset, ut Ægyptiorum idola ab oculis suis removerent. *Illi tamen,* subdit Deus, *noluerunt audire me,* (v. 8.) B *nec abstulerunt ab oculis suis idola. Et dedi eis statuta, quæ non placent, & judicia in quibus non vivent.* (v. 11.) Hæc statuta & judicia fuerunt calamitates, quas Propheta superiùs recensuit: *Quatuor,* inquit, *judicia mala misi super Jerusalem;* (Sup. 14. 21.) fuerunt autem, Bellum, Captivitas, pestis & malæ bestiæ: Rursus. *Statuta & judicia minime placentia* fortasse dicit legis præcepta Hebræis, quasi parvulis, imò C quasi servis protervis constituta, neque ut adultis & filiis, & quidem rectissimè: indulgere namque illorum infirmitati æquum & justum erat. Dedit ergo Deus illis legem & judicia, quæ tamen ipsi legislatori non placebant.

[illegible]

Et ego dedi eis præcepta non bona, & justificationes, in quibus non vivent. Præcepta & justificationes vocat constitutionem distinctionemque sacrificiorum. *Præcepta* autem dicit *non bona*, eo quod non quasi necessaria data fuerint, sed quatenùs accipientium imbecillitati accommodata: ne vid. repentinus ad perfectionem transitus ipsis difficilis videretur; deinde nec illa esse bona inde demonstrat, quod animalium cædes non decet Deum, quam per Esajam nullatenus sibi placere etiam declarat: *adipem agnorum*, inquit, *& sanguinem Taurorum, & hircorum nolo.* (Es. 1. 11.) Illud ergo (*præcepta non bona*) non legislationem Dei notat, sed ejusdem erga imperfectos indulgentiam ostendit.

[illegible]

D *Et adhuc in hoc blasphemaverunt me patres vestri postquam introduxi eos in terram, super quam levavi manum meam, ut darem illam eis.* (v. 13. v. 15.) *Viderunt omnem tumulum à terra eminentem,* i. e. omnem collem paulò editiorem, & omne lignum umbriferum, atque illic immolaverunt hostias suas. *Et dixi ad eos: quid est Phraco, ad quod convenitis?* (v. 29.) Phraco est Bema, i. e. lapis in formam altaris configuratus, super quo Judæi Sacrificia idolis offerebant. *Et repurgabo ex vobis, qui rebelles sunt, & iniquè agunt in me.* (v. 38.) Notat Judæos ex captivitate reduces. Prædicitque

que divina indignatione opprimendos, quorũ voluntatem famis, & servitutis pœna haudquaquâm mutaverat. *Fili hominis pone faciem tuam contra viam Austri, & propheta ad saltum meridianum. Saltus meridianus* Jerusalem est, quæ, spectato situ Babylonis ad meridiem posita est. *Ecce ego laxabo in te ignem, & comedet omnia ligna tua*, i. e. Sontes promiscuè cum insontibus.

v. 46. v. 47.

CAP. XXI. v. 3.

F*ILI hominis pone faciem tuam contra Jerusalem; dicesque ad terram Israel, ecce ego ad te, & educam gladium meum de vagina sua*, i. e. iram meam proferam capitalem, nec misericordia clementiave cohibendam. *Et perdam ex te justum & peccatorem. Justum* utique vel legem dicit, vel Judæos, qui sibi justi videbantur, & *peccatorem*, reliquum promiscuum vulgus. *Gladius, gladius exacutus est, & paratus ad obtruncandam progeniem filii mei*, i. e. stirpem filii mei Israelis radicitùs succidendam, *& reprobabo omne lignum*, omnem scilicet cujusvis conditionis hominem. *Clama & ingemisce fili hominis*; quoniam contrà populum tuum istud decretum atque statutum est. *Et percute palmam*, complode manus, quoniam æquum visum est justitiæ illud judicatum exequi. *Et duplicetur gladius ad rumpenda præcordia illorum*: i. e. exeratur duplex gladius, ruatque super illos. *Et gladius adhuc tertius interfectorum*. Triplicem scilicet deportationem Judæi passi sunt; primam sub Rege Joakim, in quam incidit Daniel cum sociis; alteram sub Jechonia, in qua ipse Ezechiel in Chaldæam migrare compulsus est; postremã prophetante Jerosolymis Jeremia. *Gladius interfectorum & ipse magnus, qui & illis tremorem incutiet*. Sævissima scilicet fames, qua Deus Judæos vehementer concussit. *Strenuè agas dextera mea, quò disposita est facies mea*. Contra Jerusalem scilicet, sic ut illam evertas & excindas. *Et viam facito, ut veniat gladius contra Rabbath filiorum Ammon*, i. e. instruito iter Regi Babylonis, ut veniat, *Et ex terra una egredientur* duæ scilicet viæ. *Et manus, seu locus electus contra caput, seu introitum viæ Civitatis electæ*. Manus electa fuit Antiochia. *Contrà Rabbath filiorum Ammon*, i. e. ex Urbe Antiochia per oram maritimam copias suas ducet Rex Chaldæorum ad Rabbath oppidum Ammonitarum. Venit quippè Nabuchodonosor, & castra metatus est apud Emus, quæ & Hemi oppidum propè Antiochiam, idcircò subdit substitisse Regẽ Babilonis in capite viæ dividente vias, seù in bivio ad dividendam divinationem. *Jecitque sagittam, & consuluit idolum suum, ut tenderet insidias contra illam, & aperiret os suum in forti-*

v. 9. 10. v. 12. v. 14. v. 15. v. 16. v. 20. v. 21.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F [illegible]

[illegible]

A *fortitudine*, i. e. quæsivit præsagium seu augurium per jactum sagittæ, anceps, quò porrò pergeret, utrū Tharsum Aquilonem versus, vel Antiochiam, & inde Jerosolymam peteret; inciditque divinatio cōtra Jerosolymā. *Et erit eis velut divinatio vana in oculis eorum.* Chaldæi scilicet vanū existimarunt sibi oblatū auguriū de futura victoria, cum hāc ad longum tēpus protelari animadverterent. Crediderant nimirum (v. 23.)

B brevi paucorum dierum obsidione Jerosolymam fore capiendam. At contrà accidit, sub ejusdem quippe mœnibus hyemem exigere coacti sunt, vixque undeviginti post menses, qum scilicet oppidani fame defecissent, oppidum expugnari potuit. *Tu autem immunde peccator, magister Israel venit dies tua.* Sadoch summum Sacerdotem objurgat, qui sub hujus captivitatis tempora Pontificatum obtinebat. *Et auferam à te Cidarim, & de-* (v. 25.) (v. 26.)

C *traham tibi tiaram*, ne scilicet inposterùm ingrediaris templum, tuo mihi ministerio functurus. *Humilem exaltabo*, Jesum utique filium Josedech, *& sublimem humiliabo*, Sadoch videlicet Pontificem. *Propter iniquitatem & malitiam faciam istud, donec veniat, cujus est judicium, & ipsi tradam illud*, i. e. & istam quidem patientiam, qua hactenus usus sum, etsi ad exaggerandam propriam nequitiam & impietatem eâdem Sacerdotes (v. 27.)

D abusi fuerint, expedit tamen erga ipsos adhiberi, dum veniat filius meus Christus, cujus est Sacerdotium, quod etiam ipsi traditurus sum ex alveo Jordanis per manus Joannis. *Hæc dicit Dominus Dominantium ad filios Ammon. Gladius paratus ad occidendum. exacutus & fulgens contrà vanam visionem vestram.* i. e. adversus conspectum seu ostentationem futilis virtutis & potentiæ vestræ. (v. 28.)

E *Ut dem te super colla peccatorum*, scilicet Ammonitarum. *Cohibe te in vagina tua in loco, in quo natus es.* Hoc dicit, vel quia gladium dudum exacutum & politum exerere cunctabatur, dum compleretur præscriptum tempus; aut ipsos Ammonitas alloquitur, quasi vero se intra fines suos continerent, locorum munitione & difficultate confisi. (v. 29.) (v. 30.)

[illegible]

Severi.

Immundus peccator princeps Israel. Hæc pertinere videntur ad ordines Pontificum, Sacerdotum, omniumque generatim principum illius populi, qui Salvatoris nostri tempora vel viderunt, vel antecesserunt. Isti namque tiaram & sacram coronam amiserunt, quum post Christi adventum regnum Cœlorum ipsis ablatum fuerit, & communicato sibi honore exciderint. Idcircò subjungitur. *Donec veniat illi cui debetur, & tradam ei*. Christi scilicet Ecclesiæ traditum est ipsum Sacerdotium veteri populo ademptum, cujus Sacerdotibus Altissimus vilis est, & Christus Dei ejusque Verbum.

CAP. XXII. v. 2. 3.

JUdica Civitatem sanguinis; & notam facito illi abominationem suam. Ad propositum regreditur, redarguens flagitia, quæ Jerosolymitani perpetrabant, & Prophetam interpellans. *Judica*, inquit, *Civitatem sanguinis*: (v. 25.) *Prophetæ ejus rebellaverunt contra me in medio ejus, sicut Leo rugiens & rapiens prædam, & devoraverunt animas in fortitudine sua*, scilicet potestate, quam contra jus fasque sibi arrogarunt. *Gloriam palatiorum suorum acceperunt*, i. e. pro ædium suarum amplitudine seù majore, seù minore sibi collegêre prædas. (v. 26.) *Sacerdotes inique egerunt in legem meam & polluerunt Sanctuarium meum*, illud scilicet, minimum curarunt, & sanctum à profano non discreverunt, adeò ut inter mundum & immundum nullum ponerent discrimen, sed omnia suis usibus promiscua facerent. (v. 27.) *Principes ejus quasi lupi vespertini*, fictis criminibus populum terræ oppresserunt, & exegerunt usuras. Principes, inquam, qui meæ legis periti dicebantur, pauperes spoliabant.

A [illegible] B [illegible] C [illegible]

CAP. XXIII. v. 2.

DUÆ *mulieres filiæ unius matris*. Parabolam instituit, in qua sub imagine duarum sororum, duas Civitates, Samariam, & Jerosolymam describit unanimas; ambas, ait, se vitulis, eorumque cultoribus prostituisse his verbis: (v. 3.) *Et fornicatæ sunt in Ægypto ab adolescentia sua, atque illic subegerunt ubera earum, & constupraverunt illas*. Significat ambas ab annis pubertatis idololatriæ & impudicitiæ assuevisse. (v. 4.) *Nomen majoris Oolla, & nomen alterius Ooliba*. Et isthæc nomina illas ipsas Civitates designant, puta *Oolla* Samariam, *Ooliba* Jerosolymam, & hæc ipsa non ad honorem, verum ad probrum & ignominiam utrique affinguntur. (v. 5.) *Et mœchata est Oolla cum Assyriis, qui ipsi propinqui erant*, Samariam intelligit. (v. 8.) *Et facta est ibi fabula mulieribus. Et illi constupraverant eam*. Subdit Samariam confœderatam fuisse Assyriis sibi propinquis, eorumque numinibus sese devovisse. Assyriis quippe placere maxime studuit, idcircò illorum etiam idola complexa est, turpique ipsorum consuetudine vitiata fuit. Quamobrem *fabula facta est mulieribus*, sociorum scilicet Civitatibus. (v. 11.) *Et vidit soror ejus Ooliba, & confirmavit fornicationem suam*

D [illegible] E [illegible]

[illegible]

A *suam plusquàm soror ejus*: Tametsi, inquit, Jerosolyma cujus typus est Ooliba, præsens intueretur pœnas, quas tulerat Samaria, se tamen Assyriis prostituere verita non est; sed cum iisdem meretricata est impudentissimè: nec satis habuit, quod cum veris & viventibus viris sibi scortari liceret, nisi etiam in parietibus depictos amaret. Subdit proinde: *Et vidit viros expressos in parietibus* (v. 14. 15.) B *accinctos baltheo renes, vittisque caput, & polluta est in illis*. Hæc porrò ad Chaldæos pertinent, quos ab Ooliba ad concubitum provocatos hìc dicit. Quæ sequuntur Jerosolymitanas mulieres spectant. *Cum*, inquit, *ma-* (v. 39.) *ctarent filios suos idolis suis, ipsa die ingressæ sunt Sanctuarium meum, & contaminarunt illud*. Hinc ad Prophetam conversus: *Adduc*, (v. 47.) ait, *contra illas cœtum*, i. e. judicium facito de talibus matribus, quæ genitos mihi li- C beros, suis idolis combusserunt.

[illegible]

CAP. XXIV.

ET *factus est super me sermo Domini anno nono in decima decimi mensis. Fili* (v. 1.) *hominis, scribe tibi nomen hujus diei, in quo* (v. 2.) *incubuit Rex Babylonis in Jerusalem, foco* (v. 3.) *imponito cacabum, & funde in eum aquam,* (v. 4.) *& injicito in illum frusta carnis bona & pinguia*. Deus Prophetæ repræsentat Jero- D solymam sub imagine *Ollæ*, ejusdem porrò habitatores sub imagine *Carnium*, sub imagine vero *Ignis* illorum hostes. *Et non cadet* (v. 6.) *sors super eam, quia Sanguis ejus in medio ejus*. Significat Jerosolymitanorum fortunas & bona neutiquam sortitione cernenda fore, quippè, quæ victorum libidini subjicienda essent. *Tradidi sanguinem ejus super lapi-* (v. 7.) *dem levigatum, qui non occultatur*, etenim nec occulta erant sontium crimina, imò usque E ad supplicii diem palàm, & publicè perpetrabantur. Post pauca Prophetæ Deus prædicit repentinum Uxoris obitum. *Ecce*, inquit, (v. 16.) *auferam à te desiderium oculorum tuorum Non planges, nec plorabis, neque fluent tibi lacrymæ, neque operies te super labia tua*. Ista Prophetæ edicuntur, ut in interitu feminæ, quæ hìc dicitur desiderium oculorum conjugis sui, velut in imagine expressum, le- F geretur incendium sancti illius templi, quod erat omnium Judæorum amor & delicium. Simul Propheta prohibetur eum dolere casum, aut aliquem ex ea jactura doloris sensum lacrymis seù verbis præseferre. *In illa* (v. 26.) *die veniet, qui evaserit, ad te, & audire faciet* (v. 27.) *in auribus tuis, & aperiet os tuum*. i. e. tum demum aperies os tuum, & velut digito monstrabis, quam oppidò vera fuerint, quæ modo futura vaticinaris, nec mutus, presso ore, tacebis.

CAP. XXV. v. 2. v. 3.

F*ILI hominis pone faciem tuam super filios Ammon. Pro eo quod dixistis: Euge euge super Sanctuarium meum, quod pollutum est*, i.e. quoniam risistis & insultastis Sanctuarium meum, eo quod externorum ingressu, & civium cæde & sanguine violatum fuisset, atque terram Israel, quod fuisset devastata. (v. 5.) *Tradam Rabbath in cubile Camelorum, & in stabulum gregum*; (v. 6.) *pro eo, quod plausisti manu, & percussisti terram pede tuo*, (v. 7.) *extirpabo te de populis*, i.e. tradam te in hæreditatem Babyloniis ab Oriente venturis. *Et comedent fructus tuos, & lac tuum bibent*. (v. 8.) *Hæc dicit Dominus Dominantium, pro eo quod dixit Moab & Seir. Ecce in cunctis gentibus Juda.* (v. 9.) *Idcircò, ecce ego luxabo humerum Moab à Civitatibus*, i.e. Moabitarum regnum de medio finitimorum regnorum auferam. (v. 12.) *Pro eo quod fecit vindictam in filiis Israel, atque offendendo offendit illos, atque zelo concitatus est in eos*; (v. 13.) *faciam eum in solitudinem à Theman, & Daran, & ipsa Daran in gladio cadet*; quia scilicet servavit iram contra Judam. (v. 16.) *Ecce levabo manum meam super Palæstinos, & perdam reliquas oras maritimas . . .* (Sup. v. 15.) *Pro eo quod Palæstini fecerunt ultionem in desiderio animæ suæ, ut amicitiam sempiternam violarent*. Illo fœdere auctoratam, quod Abimelech multa præfatus Abrahæ jurejuraverat.

[illegible]

CAP. XXVIII. v. 1. 2. v. 3.

E*T factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, dic ad Principem Tyri. Numquid tu sapientior es Daniele?* q. d. tu ne te adeo in minimis efferas, cum Daniel in maximis se depresserit, & aucta dignitate simul auxerit humilitatem; (v. 7.) *Idciro polluent te, & decorem tuum, & in foveam deducent te*, (v. 12.) *tu signaculum similitudinis &c.* Regem Tyri *Signaculum similitudinis* dicit, eo quod affinitatem affectaret cum Tribu Juda, quùm ad hanc nullatenùs attineret. (v. 13.) *Tu corona gloriæ in deliciis Paradisi Dei fuisti*, scilicet, in Tyro, & Jerusalem. *Omnes lapides pretiosi cinctus tuus, Sardius, Chalcedonius, Smaragdus, Beryllus, Sapphirus, Jaspis, Chrysolithus, & uniones. Sed & auro implevisti domum thesaurorum tuorum*, (v. 14.) *& gemmis apothecas tuas; & cum uncto Cherub fuisti*, videlicet cum Davide, qui à Samuele in regem unctus fuit, & universum Israelem suâ texit umbrâ. Et quidem juxtà sensum ex germana vocum significatione erutum Rex iste, de quo Propheta loquitur fuisse videtur, vel Hiram, qui Davidis æqualis fuit, ut usque ad Ezechielis tempora vitam produxisse dicatur; sivè potiùs Propheta in populum Tyriorum & regnum, atque alium ab Hiramo, regem justitiæ desertorem invehitur. Sensus vero reconditus

[illegible]

[illegible]

A ex re per historiam narrata traductus, ad Diabolum pertinet, quem constat spiritualibus dotibus, quasi vernantibus gemmis ornatum fuisse, & unà cum reliquis Cherubim sanctitate unctum, tametsi postmodum inani decoris sui opinione delectatus Opificis sui fuerit oblitus, atque hanc ob caussam de monte Dei dejectus fuerit. *Et ambulasti in medio lapidum ignitorum*; *& interfeci te de monte Dei*. *Lapides ignitos* appellat B Prophetas & Sacerdotes. *Et ambulasti in illo*, Paradiso, *absque macula*, usque adeo, donec ex occasione susceptæ negociationis, tua te avaritia ad impietatem perpulit. *Et perdam te*, *Cherub*, *unctus & obumbrans de medio lapidum ignitorum*. *Unctum* appellat non quia talis erat, sed quia Rex fuit. Hæc porrò tùm historicè tùm allegoricè eodem, quo superiora sensu exponenda & C intelligenda sunt. *Ecce ego super te Sidon*. Subintellige. Pro eo quod tu quoque populum Israel risisti & insultasti. *Et glorificabor in te*. *In te*, inquit, non à te, sed ab aliis meam utique admiraturis æquitatem in repetendis à te tuorum scelerum pœnis.

v. 15. v. 16. v. 22.

[illegible]

CAP. XXIX.

D ECCE *ego ad te Pharao Draco*, *qui cubas in medio fluminum*, *& dicis : meus est fluvius*, i. e. meum est imperium. *Et mittam frænum in maxillas tuas*, *& agglutinabo pisces fluminis tui alis tuis*, scilicet exercitus tuos. *Et extraham te de medio fluminis tui*, scilicet de loco & ditione tua. *E projiciam te in desertum*, *& non colligeris*, i. e. educam te, tuasque tecum copias, quæ hìc piscium nomine designantur. *Et non colligeris*, i. e. nec in sepulcrum infereris; *pro eo quod fui-* E *sti quasi baculus arundineus domui Israel*; *quando aprehenderunt te manibus suis*, *perforasti manus eorum & innitentibus eis super te*, *comminutus es*, *& in metum atque trepidationem illos conjecisti*, talis nempe antehàc fuisti, nec nunc profectò alius.. *In illa die pullulare faciam cornu salutis domui Israel*, scilicet postquam contritum fuerit cornu, quod ipsos tristi servitute premebat. *Et aperiam os tuum in medio eorum*, quum nimirùm F tua de Ægyptiis vaticinia impleta fuerint, & prædictiones ad effectum fuerint perductæ.

v. 3. v. 4. v. 5. v. 6. v. 22.

Aa 3 ET

[illegible]

Severi v. 6. *Et scient omnes habitatores Ægypti, quia ego Dominus. Pro eo quod fuisti baculus arundineus filiis Israel.* Quisquis non innititur virgâ, quæ de radice Jesse egressa est, neque castigatur virgâ, in qua Deus visitat iniquitates filiorum David, postremum nec Apostolica corripitur virgâ, sed mendacibus, & inanibus verbis innititur, innititur profectò baculo arundineo, Pharaonico illi Draconi.

Ejusd. v. 8. *Et perdam ex te homines & jumenta.* Sicut habet Deus homines & jumenta ut salvet, sic & Draco ille habet ut perdat: non tamen Deus absolutè, sed à Dracone; Vel fortasse ipsi homines hanc salutem accipiunt, ne inposterum Draconi, Pharaoni subsint.

CAP. XXX.

v. 4. v. 5. v. 8. A *ET invadet gladius Ægyptum, & erit stupor in Æthiopia. Et auferent substantiam ejus, & captivam ducent captivitatem illius, spoliaque ipsius diripient Puthæi & Lybij, tota Arabia, & Cub, & filii terræ fœderis cum illis.. Immittam ignem in Ægyptum, & vastabo terram in plenitudine ejus; & interficiam Pathros, & dabo ignem in Soan, & faciam judicium in No.* Incumbet, inquit, bellum in Ægyptum, & stupebit Æthiopia, B & depopulabuntur opes ejus Puthæi & Lybij, ipsisque conjunctæ ab Aquilone nationes. *Et cadent munimenta Ægypti*, i. e. legiones & exercitus ejus, in quibus securitatis & salutis suæ spem omnem posuerat.

v. 9. *In illa die egredientur Angeli à facie mea*, i. e. exibit decretum à conspectu meo ad demoliendam Æthiopiam degentem in otio.

v. 16. *Et succendam ignem in Soan, & faciam judicium in No*, i. e. immittam ignem, bellum scilicet C in Ægyptum, & conturbabitur Sin dolens sacrificorum suorum casum.

v. 18. *Et No aperietur, & Maphes erit in ruinam; & in Thaphis occidet dies*, i. e. Thaphis gladio tradetur..

v. 20. v. 21. *In mense primo in septima mensis factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, brachium Pharaonis Regis Ægypti confregi, & non*

v. 22. *apponetur super illud malagma. Et comminuta sunt brachia ejus valida.* Brachium Pharaonis

v. 24. ejusdem exercitum appellat. *Et brachia ejus* D *firma concidam*, i. e. arma, duces, & milites.

v. 25. v. 26. *Et dispergam Ægyptum in nationes. Et confortabo brachium Regis Babylonis, & dabo gladium meum in manus ejus*, quo scilicet brachia Pharaonis præcidat. *Et gemet Pharao gemitibus interfectorum*, coram interfectoribus suis.

CAP. XXXI.

v. 1. v. 2. v. 3. E *ET factum est in anno undecimo in mense tertio in una mensis. Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, dic Pharaoni & fortitudini ejus: cui similis factus es in magnitudine tua. Ecce Assur, quasi Cedrus Libani pulchra ramis, & cætera,* quæ sequuntur, & hîc

[illegible]

A &hìc congeruntur, exhibent ſub figura Cedri Imperii Aſſyriaci potentiam, & amplitudinem. *Germen ejus in medio montium nemoroſorum*, in corona opulentiſſimorum regnorum. *Et ramos ſuos extendit ſuper omnia ligna agri*. *Sub umbra ejus habitarunt populi multi*: Aſſyriacorum regum deſcribit potentiam cunctis orbis nationibus imperitantium, id nempe ſignificat ea periphraſis, *ſub umbra illius populi ſtabulati ſunt multi*. *Cedri in Paradiſo Dei haudquaquam altiores illa fuerunt*. Videlicet. Nemo cœterorum Principum extitit, qui Aſſyriacos reges opibus, armis, aut ditionum numero ſuperaverit. *Et Abjetes non adæquaverunt ramos ejus*. q. d. Aliarum Gentium ſupremi Principes nec opibus, nec potentia Aſſyriaci imperii ſatrapis fuere pares. *Sed quoniam elevatus eſt in ſtatura ſua*, i. e. Verumtamen quia Rex Aſſyrius poteſtatis & gloriæ ſuæ altitudine inflatus ſuperbè egit; *Idcircò tradam eum in manus fortiſſimi Gentium*, i. e. Regis Chaldæorum potentiſſimi regnum ejus tradidi, qui quidem faciet ei juxta peccatum ſuum. *Et conterentur virgulta ejus, & rami ejus decident & deſcendent ex umbra ejus omnes gentes*, i. e. poſtquàm è ſolio dejectus fuerit. *Sub ramis ejus peperit omnis beſtia agri*. *Pulchram effeceram illam in multitudine ramorum ejus; & æmulata ſunt eam omnia ligna voluptatis in Paradiſo Dei*, i. e. Regem Aſſyrium, cujus cadaver voraturæ convenere nuper aves & feræ, æmulati ſunt aliâs reliquarum gentium Principes iniquo animo contuentes adminiſtrationem imperii, & legionum numerum ac robur: Ergo ad arma procurrerunt, profligatiſque Aſſyrij copijs ipſius diadema proculcarunt, eo quod Dominus propter ipſius peccata tradidiſſet eum. *Et comminuentur rami ejus in cunctis vallibus terræ; & ſuper eam inſidebit omnis avis Cœli, & ſub ramis ejus erit omnis beſtia agri; ne in ſtaturis ſuis exaltentur cuncta ligna aquarum*. Videlicet. Id porrò factum eſt, ut reliqui reges, quos arbores ſatas ſecus aquas appellat, Aſſyrii triſtes caſus & ruinam conſpicientes diſcant ſtatus ſui altitudinem haud nimium ſuſpicere. *Neque proferant germina ſua inter condenſas frondes*. Iterum admonet principes, ne inſoleſcant forti ſatellitio ſeſe ſtipatos circumſpicientes. *Sic dicit Dominus Dominantium: in die qua deſcendit ad inferos, induxi luctum*. *Et quum deducerem eum in infernum, conſolata ſunt omnia ligna voluptatis*. ſcilicet ruina ipſius gaviſi ſunt omnes reges, qui pridem interierant. *Et electiora ligna*

v. 4. v. 6. v. 8. v. 10. v. 11. v. 12. Sup. v. 6. Sup. v. 9. v. 13. v. 14. v. 15. v. 16.

ligna plantata secùs aquas, ligna nimirum libani præstantissima, *ipsa pariter descenderunt cum eo ad inferos*. Significat reliquos Principes simili affectos fastu & arrogantia sub terram detrusos fuisse, & præterito bello cæsis associatos. *Et semen ejus habitavit in umbra ejus* (Regis Babylonis) *inter gentes*. Postquam enim Assyrio imperium ademptum est, ejus populus sub umbra aliarum gentium, puta Chaldæorum, conquievit.

v. 17.

A [illegible]

B

CAP. XXXII.

v. 1. v. 2.

ET *factum est in undecimo anno in duodecimo mense in una mensis, & fuit verbum Domini ad me dicens: Fili hominis assume lamentum super Pharaonem Regem Ægypti. Quare Leoni similem te fecisti, cum sis quasi cetus maris? Cornu petebas in fluviis tuis, & pedibus tuis turbabas aquas*. q. d. Frustrà tibi plaudis, quasi cæterarum gentium copias dissipaveris, legionum tuarum virtute ac robore, hasce scilicet designant flumina Ægypti. Ineptus perinde es, si leo fortissimus animantium rex videri affectas cum cetum propè referas, quem metus, & ignavia sub aquis perpetuò latere cogit. Idcircò Assyriorum, tum Chaldæorum armis profligaberis, atque in tantam contemptionem redigeris, ut civitates & regna doleant casum tuum. Concitata itaque, immissaque in tuas terras immensa Chaldæorum multitudine, *Expandam super te sagenam meam. Et super te insidere faciam omnia volatilia Cœli, & satiabo de te bestias universæ terræ. Abjiciam carnes tuas super humum montium, & æstuare faciam cor multarum gentium. Tunc disponam aquas earum*, i. e. Fractâ Ægyptiorum potentiâ, reliquæ nationes ab illis perpetuo bello exagitatæ respirabunt. *Et fluvios eorum fluere faciam quasi oleum*, idem significat, prænuncians cæteris populis post Ægyptiorum ruinam, bellorum finem & otium. *Planctus erit, & filiæ gentium lugebunt super Ægyptum & super omnem opulentiam illius*. Quum scilicet incubuerint Ægyptiis calamitates ex divino decreto ipsis impendentes. *Et factus est ad me sermo Domini, dicens: sume lamentum super fortitudinem Ægypti: & dejiciam populum ejus in terram infimam cum descendentibus in lacum. . Ibi est Assur, & agmen illius circa sepulcrum ejus*. Hæc & quæ sequuntur præfatus, mox, ut ostendat Assyrios, eorumque socios ob Israelitarum odium, & persecutionem calamitatibus ejusmodi Dei judicio obrutos fuisse, subdit. *Quia fecit contritionem in terra viventium*, videlicet, in urbe Jerusalem, quam viventium sedem rectè appellat, quandoquidem in

v. 3. v. 4. v. 5. v. 9. v. 13. v. 14. v. 16. v. 17. v. 18. v. 22. v. 23.

[illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F [illegible]

[illegible]

in illa promulgabatur lex sancta indicans, & docens sublimem & excelsam vitam, quæ in Deo est. *Ibi Ælam & universus exercitus illius circà tumulum ejus. Ibi Mesoch, & Thubil, & omnis virtus illius circa sepulcrum ejus.* Ælamitæ scilicet & populus Gog, qui duce Olopherne adversus Jerosolymam bellum parabant, & in Judæa cæsi, sepultique fuere admirabili stratagemate à Juditha debellati. *Nec cum incircumcisis, qui descenderunt ad inferos, conquiescent*, i. e. nec populo Mesoch, neque cæteris incircumcisis post descensum ad inferos suis sibi armis pacem & otium parare licebit, postquam sacram vitæ sedem impiè violarunt.

v. 24. v. 26. v. 27.

[illegible]

CAP. XXXIII.

INiquitates & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis putrescimus; scilicet, quamdiù durabit iniquitas nostra, nec pœnitentia nostra erit acceptabilis. *Et æstimaris ab eis quasi canticum*, i. e. Judæi quidem hoc tempore sermones tuos, velut bene modulatum carmen libenter audiunt, & quasi suave melos, dictisque tuis se mulcent quasi jucundo Citharæ cantu. Atqui quum labores & calamitates, quas modo illis portendis, eisdem incubuerint, tum verò scient, *quod Propheta fueris tu in medio eorum.*

v. 10. v. 32.

[illegible]

CAP. XXXIV.

O Pastores Israel, nonnè gregem pascitis; atqui, quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis; & factæ sunt oves meæ in devorationem bestiis agri. Invehitur Propheta in Sacerdotes, & populi Rectores, quorum socordia, & imprudentia fiebat, ut populus leges & mandata Dei oblitus, atque ab eodem meritò desertus præda fieret agrestibus bestiis, quâ metaphorâ Chaldæi, & Assyrii planè designantur, utpote qui velut silvestres ac immanes feræ procul à via divinæ legis per agros palabundi errabant. *Quoniam factæ sunt oves meæ in direptionem.* q. d. ex desidia & inertia pastorum populus meus suarum cupiditatum æstu abreptus in vitia & plurima scelera prolapsus est. *Quamobrem ecce ego requiram oves meas, & visitabo eas; quemadmodum visitat pastor gregem suum &c.* Ignavis scilicet, pastoribus officium adimam, eisdemque in servitutem procul à grege abactis, eruam ex ore eorum oves meas, quas, quum ad consueta pascua reduxero, ipsemet regam, & ad stabula sua ducam. Hæc ad Ecclesiam Christi pertinent, in qua idem dicitur futurus pastor, & omnes Orbis Nationes recturus: simul docentur oves in ipso pastore Deo refugium & stationem quærere, quemadmodum scriptum est. *Domine refugium factus es nobis in generationem generationum.*

v. 4. v. 5. v. 8. v. 10. v. 12. Psal. 89. 1.

[illegible]

v. 13. *num.. Et congregabo oves meas, & paſcam eas in montibus Iſrael.* Montes ſcilicèt à ſenſibus remoti, & uni Iſraeli conceſſi, contemplationes ſunt primæ, rerumque conditarum ordinem ſupereminentes. v. 14. *Et paſcuum pingue depaſcent.* Quæcumque enim bona ipſis aliâs pollicitus fueram, poſtquam in locum, undè fuerant ejectæ, reſtitutæ fuerint, exhibebo. v. 17. *Ecce judicabo inter ovem, & ovem;* impetunt quippè ſe invicem, & cornibus ſe mutuò feriunt. Metaphora deſignat impiam eorum Synagogam, quæ Chriſtum in Crucem egit, & ex adverſo piorum congregationem collectam videlicet ex gentibus Eccleſiam. v. 22. *Judicabo inter arietem, & arietem.* Caipham Pontificem, & ejus populum innuit, hiſque opponit gentes, quæ ad Crucem adorandam ex variis diverſiſque nationibus in unum coaluere cœtum. v. 23. *Et conſtituam ſuper eos Paſtorem David ſervum meum:* quod quidem cœptum in Zorobabele, in Domino perfectum fuit, qui eſt verus Paſtor ovium ex Gentibus congregatarum. Is porrò ſervus & David eatenùs appellatur, quatenùs factus homo formam ſervi à Davidica ſtirpe accepit.

CAP. XXXVII.

v. 1. *ET facta eſt ſuper me manus Domini, & eduxit me in ſpiritu ſuo Dominus, & dimiſit me in medio campi, qui erat plenus oſſibus.* Hoc loco divinus ſpiritus ſpecimen quoddam futuræ reſurrectionis omnium mortuorum Ezechieli exhibet. Illa itaque verba: *facta eſt manus Domini ſuper me*, divinam viſitationem ſignificant: illam utique per quam eductus eſt per quendam mentis exceſſum in apertum latèque patentem campum, quem mortuorum crania, & trunca cadavera texerant, ad ſpeciem tamen, nam re ipſa nulla erant ibi hominum oſſa, ubi enim proditum eſt eo in loco, in Babylonico ſcilicet agro tantam Iſraelitarum cædem editam fuiſſe: dicendum ergo eſt ad Judæorum inſtructionem viſionem iſtam à divino ſpiritu compoſitam fuiſſe, & Prophetæ exhibitam ex illorum opinione & ſenſu: ſic enim ſentiebant ſe utique mortuis ſimiles eſſe, atque perindè Babylonem deportatos, ut mortuorum corpora efferri ſolent, nec porrò aliter hic interim detineri, quàm velut cadavera ſuis incluſa tumulis. v. 2. *Et circumduxit me per ea in gyro, & vidi quod erant multa valde, & vehementer ſicca:* v. 7. paucìſque interjectis ſubdit.. *Et acceſſit os ad os, & articulus ad comparem ſuum*, ſcilicet, quum divini Spiritus ſcopus eſſet iſtiuſmodi viſione Prophetam docere, quomodo Judæi, etſi macie tam miſera eo loci torreren-

A rerentur, ut hærente ossibus cute mortua jampridem corpora referrent, nihilominùs fieri posse, ut eo tandem servitutis jugo exemti, in patriam, undè abducti fuerant, postliminio remearent, consequens fuit, ut hujus admirandi operis specimen Prophetæ daret, id porrò præstitit, humanorum corporum ossa componens, & partes coagmentans, suisque locis distribuens, ut superveniente animatione ingentem hominum

B multitudinem suis è tumulis simul assurgere Propheta videret, suisque nixam pedibus insistere. *Et ingressa est vita in eos*, inquit, *& revixerunt*. Mox Deus ipse illam resurrectionis speciem in campo exhibitam Prophetæ declarat. Cæterùm etsi divinæ Omnipotentiæ Mortuorum resurrectionem exhibere, non minùs facile sit, quàm illam adumbrare, quandoquidem utrumque con- *v. 10.*

C stat solo nutu voluntatis, quam planum est nec laborare agendo, nec frangi. Nihilominùs non illud præstitit, sed istud, ut resurrectio non vera fictam illorum fidem monstraret, qui dicebant: *Aruerunt ossa nostra, & spes nostra periit*. Sed enimverò, si ista garriebant, profectò mortui non erant, sin mortui, quin Deo obtrectare desinerent? Viventes ergò Dominus arguebat, non mortuos alloquebatur motu sensuque carentes, *v. 11.*

D quando dicebat: *Et scietis, quia ego Dominus, cum aperuero sepulcra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris*; quibus verbis spondet Babylone exitum, & in patriam, undè deportati fuerant, restitutionem illis ipsis, qui dicebant: Mortui sumus, periimus, fractaque redemptionis spes omnis excidit, nec terram sanctam Jerusalem revisere licebit unquam, idem ergò sepulcri locus erit, qui exilii fuit; quandoquidem *v. 13.*

E plures jam annos illorum solo tumulamur mortui, quorum jugo viventes premimur. Judæos itaque Deus hac mœstitudine relevaturus Prophetæ ostendit in excessu mentis ossa humi projecta atque dispersa, postmodum repentè coagmentata occulta vi, atque refuso vitali spiritu rediviva, ut ex iis, quæ viderat, in certam spem futuræ redintegrationis populares suos erigeret, at-

F que doceret similem resurrectionem & reditum ipsis quantocyùs Dei munere præstitum iri. *Et tu, fili hominis, sume tibi lignum unum, & scribe super illud Judam, & filios Israel & socios ejus. Iterum sume tibi alterum lignum, & scribe super illud Josephum in ligno Ephraim*. Hìc Prophetæ Deus sub metaphora duorum lignorum, duo Israelitarum regna, soluta Babylonica servitute, in unum coitura prædicit his verbis: *Sume tibi lignum, & scribe super illud Judam, & Israel, &* *v. 16.*

v. 17. v. 22.

& erunt unum lignum in manu tua, & congregabo, & faciam eos unum in monte Israel. Continuò Parabolam interpretatur subdens: *Congregabo eos, & faciam eos populum unum in monte Israel, & servus meus David regnabit super eos.* Zorobabelem innuit futurum populi Ducem, in quo novi imperii forma primoribus lineis descripta fuit, quæ posteàper Christum absoluta & perfecta est. Hìc enim in suo per carnem adventu Mundo salutem attulit, populumque & populos, Judæos scilicèt, & gentes, Cœlestes ac Terrenos novo pacis societatisque fœdere conjunxit, suoque imperio regendos suscepit. Sed qui Rex, idem *servus* est appellatus, quando pro nobis factus est homo, atque *servi similitudinem assumpsit*, quum idem sit Dominus & Deus.

A [illegible]

B [illegible]

[illegible]

Jacobi Edess. in Ep. ad Adæum.

Ossa quæ vidit Exechiel in planitie, non fuerunt ossa sexcentorum millium Israelitarum, qui ex Ægypto egressi sunt, ut fanatici quidam & indocti affirmant; nihil enim tale scripserunt, aut dixerunt Ecclesiæ Doctores scripturæ interpretes. Sed quidam illorum in Spiritu Dei loquentes docuerunt, mortuos ænigmaticè dici qui reapse mortui non erant; proindè ossa quæ ossa non erant in prophetica extasi Ezechieli ostensa fuisse. Nec enim Dei scopus erat supremum resurrectionis diem Prophetæ describere, quum illum duxit in campum, ipsique ossa monstravit, quum ibi nulla ossa extarent, sed ut Prophetæ filiisque Israel suo oraculo confirmaret, quod aliàs promiserat, fore ut ipsos visitaret, & in terram, unde in captivitatem abducti fuerant, revocaret, illos utique, qui assidue querebantur aruisse ossa sua, nullamque salutis jam superesse spem, seque proinde quasi extinctos intuebantur, & dicebant: Nunquam in patrum nostrorum terram redibimus. Hic est germanus & verus hujus loci sensus.

CAP. XXXVIII. v. 6. v. 8.

ECCE *ego super te Gog principem & rectorem Mosoch, & Thubil, Gomer, & omnem exercitum ejus, & domum Thogorma. A diebus antiquis visitatus fuisti, & in novissimo annorum venies, captivam duces captivitatem, & direptionem diripies. Et immittam frænum in os tuum, extrahamque te, & agmina tua ex cunctis gentibus congregata.* Gog & Magog eos fuisse proditum est, qui Judæos paulò antè Babylone reversos acerbè vexarunt; quamquàm alii Interpretes non pauci Gogum crediderunt fuisse, qui Olo-

C [illegible]

D [illegible]

[illegible]

A Olophernes in historia Sacra appellatur, fuitque magister militiæ Nabuchodonosor regis Ninive. Illum quippè sequutas fuisse constat plurimas ab Aquilone nationes, quæ in Judæa ab Israelitis postmodum profligatæ & deletæ fuerunt. Ajunt ergò collectam ex cæsorum armis materiem alimenta sacro igni suffecisse ad septennium, idque à Judæis factum ad consecrandam hujusmodi monumento reportatæ victoriæ memoriam. Subdit B proinde: *Et succendent ignem ex eis* (armis) *ad septem annos*. Porrò si, ut fieri solet, cæsorum hostium arma sibi victores abstulissent, eadem cremata fuisse utique dicendum non esset, sin autem istuc factum est, resque omninò ità se habuit, ut dicitur, urgente præsertim Dei præcepto, rationi profectò valde consentaneum est etiam credere Sacerdotes captæ prædæ partem templo importasse, & hastas, & con- C tos, & cætera hujusmodi tela sacri ignis materiem fecisse ad integrum septennium, quoties ex divinæ legis præscripto sacrificare solebāt, & thura cremare, puta in festis diebus, & Neomenijs. *Et per septem menses sepelient eos. Et omnis qui transierit, & viderit ossa hominis, extruet juxta illa titulum.* Dum septimestre spatium Cadaverum sepulturæ definit, ostendit, ea omnem modum excessisse, adeo ut breviori intervallo tumulari nequive- D rint, quod quidem contigisse credibile est, tum quia victores colligendis spolijs unicè intenti, istuc neglexerunt; tum quia ut ex simili Zachariæ vaticinio deducitur, cæsorū corpora in ipso casu putrefiebant, & inde sequebatur fætor intolerādus adeo ut nec illa contingere, aut proprius accedere quispiam sustineret. Hanc ergo curam inposterum differendam censuerunt: fortasse etiam ne lætos victoriæ E dies tristi labore corrumperent, eòque molestissimo, quod sanie taboque fluentia cadavera attrectare, componere, atque efferre cogerentur; usque dum ferventibus tunc æstatis caloribus torrefactæ carnes partim colliquarentur, partim ab alitibus ferisque ad ejusmodi prædam inhiantibus absumerentur; ita demùm ossa aere atque sole siccata tumulare commodum est visum, quod quidē anteà cœptum, septimo mense confectum est. *Et omnis, qui* F *transierit, & viderit ossa hominis extruet juxta illa titulum*, idest, si quæ autem superavere cadavera advenis illàc prætereuntibus relicta, à quibus collecta conditaque fuere. *Et extruet juxta illa titulum* seu aggerem. Hæc ad allegoricum sensum traducta optimè quadrant in Ecclesiasten, qui paganum quempiam offendens, vel judæum, quasi lapidum aggerem homini circumdare videtur, dum verba vitæ de scripturis congesta ad ejusdem correctionem, & eruditionem in ejus aures inge-

Infr. c. 39. v. 9.

Infr. c. 39. v. 12. v. 15.

Zach. 14. 12

A ingerit. Jam si hic monentis consilio parere atque beneficio uti velit, suum esse sciat, inposterum ad regionem virorum magnis itineribus contendere. *Et effundam Spiritum meum super universum Israel.* De futura filiorum Israel conversione loquitur, eosdemque Deo suo per puram fidem adhæsuros promittit.

Infr. v. 29.

Severi. in serm. 42. Inf. c. 42. v. 14.

Præcepit Deus per Ezechielem, hominem divinis assuetum visionibus, ut sacerdotes in Sanctuario sanctis uterentur vestibus, propriis in communi familiarique hominum consuetudine. Sic autem loquitur: *Quando egredientur in atrium exterius ad populum, exuent se vestibus, in quibus ministraverunt, & reponent eas in exedris, & induent se aliis vestibus. Non sanctificabunt populum in vestimentis suis.* Ex Dei severitate descendit, quod potestatem sanctificandi populum sacerdotibus lege restrinxit. Etenim quidnam significat severitatis seu parsimoniæ vocabulum, quum de Deo loquimur? Quid enim? Nonnè ille ex magna sua bonitate fecit, ut simus, utque benè simus, nonnè idem præstat? Id equidem non abnuo; severè tamen parcèque Deus nobiscum agit, nè nimia suorum bonorum profusione lædat accipientes: quia nec omnes Solis radios oculis haurire possumus, etiamsi acri intentoque animo illum intueamur, totumque inspicere studeamus. Quin nec illam quidem particulam, quam consequi valemus, assequimur. Id autem à Deo fieri ex ejus erga animas nostras indulgentia, promptum est ex divinis Scripturis audire. Dixit enim Deus Moysi: *Descende, contestare populum, nè appropinquet ad videndum Deum, & cadant ex illis multi: & Sacerdotes accedentes ad Deum, sanctificentur, nè quis illorum à Domino interficiatur.* Similitèr in rerum quoque divinarum tractatione non debemus uti ad omnes iisdem verbis, ac sententiis.

Exod. 19. 21.

CAP. XL. v. 1.

B IN *vigesimo quinto anno deportationis nostræ, in principio anni, decima mensis, quartodecimo anno, postquam percussa est civitas. &c.* Horum annorum supputatio inchoanda est non à regno Josiæ, sed Jechoniæ, ut planè colligitur ex ipso urbis excidio, cujus tempus pro Epocha quatuordecim annorum statuitur, contigitque anno undecimo Sedeciæ. Annus itaque in quo Judæis instauratio Templi promittitur, Jubilæus fuit. Incidit quippe Jubilæus alter in annum duodevigesimum Josiæ florente Judæorum republica. Supputa ergo annos consequentes regni Josiæ, & trimestre regnum Ioachaz. Rursùs adde undecim

C

[illegible]

A decim annos Joachin, & annos totidem Sedeciæ, prædictos demum quatuordecim ab Vrbis excidio, ultimus occurret annus quinquagesimus, qui est Jubilæus. Hoc itaque anno jubetur Ezechiel populares suos afflictos erigere lætissimo futuræ instaurationis templi nuncio, præsentisque servitutis finem polliceri. *Et vidi virum, & calamum mensorium in manu ejus sex cubitorum, & palmi. Et mensus est limen portæ calamo; & spatium medium* B *inter thalamos quinque cubitorum, limen portæ calami unius; & fenestras* (mensus est) *obliquas è lato in angustum extra vergentes; & portam contra portam Aquilonis, & Orientalem. Et Gazophylacium, cujus ostium in vestibulo portæ, & duas mensas hinc inde ut immolentur super eas holocausta &c.* Sic nempè Deus, qui sub Vrbis excidium populique deportationem ostensa recedentis gloriæ suæ specie Prophetam mœrore compleverat, nunc ejusdem re- C deuntis contemplatione, & contuitu afflictum recreat, erigitque futura templi atque civitatis instauratione. Viderat siquidem olim Ezechiel gloriam Dei egredientem ab Orientali porta in angulo Domus posita, curruque Cherubico invectam indè excessisse, nunc per eandem viam eò, unde excesserat, remigrasse sibi visam fuisse, refert.

v. 5. v. 6. v. 7. v. 8. v. 16. v. 23. v. 44.

[illegible]

Sev. Hom. de S. Joan. Bap.

Exechiel ille divinis clarus visionibus. Quùm olim futuræ Ecclesiæ descriptionem contemplaretur, scripsit: Hæc dicit Adonai Dominus: *Porta atrii interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit; die autem Sabbati aperietur.* Quid autem esse reris, atrium istud interius portam habens patentem ad Ortum, nisi Baptismum fonte vivificante insignem, & sublimi conspicuum janua pandente viam ad Paradisum in Oriente plantatum. Et illa quidem porta Prophetæ ostensa die Sabbati ex præscripto legis aperiebatur, hanc verò Evangelium admodùm gloriosè, ac magnificè patefecit Dominico die, undè cepit exordium resurrectio & vita nostra. Dies autem Dominicus totum illud tempus designat, quod à Christi adventu nobis hùcusque fluit, ut in novitate spiritus ambulemus, sicut loquitur

loquitur Apostolus. Et ideò quolibet Dominico die ad Baptisterium vos cum hymnis, canticis, & multa precatione deducere solemus, quo pactum cum Deo initum in mentem revocemus, atque recogitemus nos Diabolo renunciasse: nevè memoriâ excidat peccatorum remissio, aut abjectâ, quæ summa nobis incumbit, curâ conservandi donum spiritus, & gratiam adoptionis, ac *præparationem Evangelii pacis*, à proposito resiliamus, iterùmque expetamus, quæ olim reliquimus.

Eph. 6. 15.

CAP. XLI. v. 16.

ET *mensus est longitudinem ejus* (Templi) *usque ad fenestras*. Fenestræ, quas in ædificio templi Propheta vidit, angustæ & obliquæ describuntur, rerum quippe sensui subjectarum species significabant homini concessas velut aditus quosdam ad cognitionem, & contemplationem rerum cœlestium, & à sensibus remotarum. Similiter vir, quem Ezechiel calamum mensorium tenere vidit, Emanuelem adumbravit. Hic enim dimensus est ac restituit, atque ex inordinato in ordinem adduxit res omnes creatas visibiles, & invisibiles. *Calami* porrò mensura sex cubitorum fuisse perhibetur, quia totidem sunt principales Mundi prospectus; senisque cubitis palmus adijcitur, dimidium scilicet cubiti, ut præter hunc alterum subesse mundum discas ex substantijs à materia segregatis conflatum. Reliqua in novi Templi ædificio Prophetæ ostensa ad Ecclesiam Christi pertinere planum est, quocirca Sacerdotes ejus domus Apostolorum typum fuisse, mactatosque in illa vitulos Christi immolationem præfigurasse tenendum est. Monetur prætereà Israelita, qui Deũ adoraturus per Aquilonarem portam ingressus est, ut per Australem egrediatur, quæ cæremonia admonet non licere eis, qui pietatis semitam ingressi sunt, retrocedere, quin potiùs progrediendum atque enitendum esse ad optimum, sic ut reliquum vitæ cursum ad regulam absolutæ perfectæque virtutis exigant. Quum autem profanum a sacro separandum dicit, profanum appellat spatium extra condendi templi septa relictum.

A B C D [Syriac text]

CAP. XLIV. v. 30.

[Syriac] *Massarum vestrarum caput*, ciborum scilicet, & esculentorum primitias Sacerdotibus reddite.

[Syriac text]

CAP. XLV. v. 4.

SEparate separationem *Domino. Sanctificatum Sanctuario &c.* Judæos Babylone reduces alloquitur, jubetque Architectos Jerosolymam reædificaturos primam Civitatis regionem Sacerdotibus ac templo seponere, alteram Levitis, tertiam populo, Principi quartam.

E [Syriac text]

CAP. XLVII.

SUccedit visio *Torrentis*, cujus per alveum Propheta traductus, aquarum altitudinem talos non excedere deprehendit. Hîc expressum cogita operarios primo mane conductos,

[Syriac text]

A ductos, quos enim tertia hora paterfamilias vocavit, designat aquarum ad genua pertingentium profunditas; quos hora nona, torrentis ad renes usque incrementum: postremos & sub undecimam horam conductos, ex aquarum alluvione vadus penitus interclusus repræsentat. In hunc scilicet sensum allegoricè ducuntur tempora explorandis metiendisque aquis discreta. *Traduxit me*, inquit Propheta, *per aquas torrentis pertingentes usque ad talos*. v. 3.

B Torrens, ut mox dicam, populi Judaici figura est. Quod autem subdit: aquas ex supposito solo altaris erumpere atque effluere visas fuisse, innuit, rem ad Deum, qui in eo altari colebatur, pertinere. Intereà torrens intumescere visus est, adeo ut aquis sibi lumbos obrui Propheta quereretur, nec jam vadanti patere viam. Torrens, ut modo ajebam, qualis hîc describitur, sub initium parvus, & vadosus,

C quando vix trajicenti talos æquabat, mox vero novo aquarum affluxu auctus, ut vadantis genua raderet, deindè renes, postremum ad tantam altitudinem tumefactus, ut pedibus trajici non posset, illos ipsos figurabat, qui postmodum numero, viribus, opibusque aucti Idumæos, & filios Magog, finitimasque sibi gentes subjugarunt. Iterum aliud hinc arcanum disces, interim relege Prophetæ verba. *Et traduxit me* v. 4.

D *ad talos, & usque ad genua, & usque ad renes, & crevit torrens, & nemo poterat vadare illum*. Jam recole Evangelicæ prædicationis primordia, quando paucissimi erant, qui Christi doctrinam, & præcepta susciperent. Discipulos proinde suos alloquens Dominus: *Nolite*, inquit, *timere pussillus grex*: & regnum suum comparat *grano synapis*, quod est minimum omnium seminum, quum autem creverit maximum est omnium olerũ. Primus v. 5.

E siquidem Apostolorum cœtus duodenarium numerum non excessit: his postmodum accessere duo, & septuaginta discipuli, mox una die alij ter mille: continuò sequuta est immensa Credentium turba torrenti fermè similis, cum pleno alveo ripis superfusus omnem vadandi spem abstulit. Hujus porrò torrentis aquæ dum in Galilæam Orientem versus excurrere dicuntur, & rursus in Aquilonem

F deflectere, significant doctrinam ab Apostolis traditam, quæ Cœlo delapsa, & Gentibus communicata, acerbam illarum conditionem sua suavitate mitigavit. *Et descendent in mare ad aquas corruptas, & dulcescent, & omnis anima vivens, quæ generat, ubicumque fuerint aquæ torrentis, vivet: & erunt pisces magni, postquam aquæ illuc pervenerint: & maris aquæ suaves fient*. *Magni pisces* designant viros zelo Dei inflammatos, & eximia animi fortitudine præditos, eosdem futuros populorum v. 8. v. 9.

Cc

v. 12. Credentium duces, & principes. *Et juxtà ipsum torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum, & erunt fructus eorum in cibum, & folia eorum in medicinam.* Pomiferæ arbores homines repræsentant opere, & sermone perfectos, quos, ait, in suis Neomenijs, festisque diebus hostias, & decimas, quasi flores præmittere, ex divina quippè virtute illos suspensos esse, & cum eadem arcano quodam nexu conjunctos. Nec mirum eos, qui aquis à templo salientibus irrigantur, singulis mensibus primitias suorum fructuum ferre. Talium autem arborum folia cibum, & medicinam egentibus, & ægris sufficere rectè dicuntur; dum illos divinis præceptis imbuunt, quibus vita constat, & sanitas reparatur. Sed, & ipsi viri perfecti hujus torrentis aquas lavaturi frequentant; neve à lege discedant, velut proceræ arbores torrentis ripas altis firmisque radicibus obtinent, indèque læti assurgunt, *quasi lignum plantatum secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo &c.* Postremò notandum: Ezechielem à Deo *filium hominis* appellari bis suprà sexagies; Domum autem Israel *exasperatricem* dici quatuordecies.

A S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI
IN
DANIELEM PROPHETAM
EXPLANATIO.

B **E***T factum est in anno tertio regni Joakim regis Juda*. Qui nempe fuit annus primus regni Nabuchodonosor regis Babylonis. *Venit hic in Jerusalem, & obsedit eam, & tradidit eam Dominus in manus ejus*. Hoc enim comminatus fuerat per Moysen, & reliquos Prophetas. *Et succendit templum, & abstulit vasa ejus, asportavitque in Sennaar, & intulit in domum Dei sui*. Intulit quidem, non tamen usum concessit, aut ad profanum ministerium adhiberi C permisit. Et quanquam hoc ipso eorumdem religioni detraxerit, quod in execrandam ædem intulerit, nihilominus, si regis animum spectes, honore præcipuo illa affecit, quod in fano Dei sui condidit. *Et dixit rex ad Asphaz Magistrum Eunuchorum* qui, & Abjezer præfectus spadonum, *ut adolescentes ex omni semine regum, & nobilium in palatium introduceret, constituitque illis censum in singulos dies, de pulmentis regis & de vino quod bibebat Rex*. *Et factum est*, D *ut inter eos essent de filijs Juda Daniel, & Ananias, Azarias, & Misael*. Hoc scilicet regi superbia gloriæque cupido suggerebat. Cum ergo sua, seque suspiceret, nobilium adolescentum delectum imperavit, devictarum nempe gentium numerum ostentare volebat. Pueros autem in illud collegium adlegi voluit egregia indole, & liberali forma præditos, ut quos ad intima obsequia Eunuchorum propria destinaret. E Quamobrem literis operam navare jussit, & vernaculo Chaldæorum sermoni assuescere. *Et posuit Daniel in corde suo, ut non comederet de cibis regis*. Non ea utique sola cogitatio Danielem impulit, ut regiæ mensæ cibos recusaret, quod scilicet intelligeret, eosdem immundos esse, & lege interdictos; facile enim erat obsonia commutare, & pro arbitrio carnibus carnes, vinumque vino substituere. F Præcipua ergo causa ea fuit, quod Daniel, & collegæ adolescentes sese jejunio sacraverant; quidquod, & ipsa legumina, quæ petebant, causam cur oblata obsonia repellerent, vix aliam fuisse demonstrant præter jejunandi voluntatem. *Dentur*, inquiunt, *nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum*. Non ergo Danielem, aut ejus sodales carnium, vinique immunditia sollicitos habebat, quandoquidem in promtu erat panis, quem non fastidirent, si comedere voluissent. Sin autem panis,

CAP. I. v. 1. 2. — v. 3. — v. 5. — v. 6. — v. 8. — v. 12.

nis, quemcumque Præfectus dedisset, immundus fiebat, idem sane, qui immundum faciebat panem, legumina quoque immunda perindè facere potuisset. Cæterum si legumina, quæ Præfectus dabat, munda fuerunt, ergò etiam carnes lege permissas, & vinum mundum præbere potuisset, modò ista placuissent. Jejunium ergò istud negotium egit, idemque absolvit. De libertate verò, redituque cum eodem Præfecto agere supervacaneum, & inutile fore censuerunt, ut qui pro comperto haberent servitutem ante septuagesimum annum haudquaquàm esse desituram. v. 13. *Et veni, & vide vultum nostrum, & vultum illorum, qui comedunt de cibis Regis.* Ejusmodi signum Danielè à Deo poposcisse credibile est, quo Chaldæi Hebræorum Deum insultantes, irridentesque ejusdem numen, potentiamque agnoscerent, & faterentur. Et Nabuchodonosor simul intelligeret, nec propriis armis, neque Deorum suorum favore, ut ipse jactabat, sed, Deo vero tradente, civitatem sanctam in suam venisse potestatem, quod etiàm Daniel in ipso libri exordio declarat.

[illegible]

CAP. II. v. 2. v. 9.

ET *dixit Rex, ut vocarentur Magi & Divini. Quod si non indicaveritis mihi somnium, unus est scopus omnium vestrum, & verbum mendax, & vanum componitis, quod dicatis mihi.* i. e. Rex Nabuchodonosor secundo regni sui anno somnium vidit, & continuò oblitus est. Deo utique istùc disponente, ut Magos, & Chaldæos levitatis suæ puderet. Gloriabantur enim se suis carminibus, & Mathematicis quibusdam supputationibus, Babylonicum regnum ad eam fortunæ atque gloriæ altitudinem perduxisse. Utque illis interim nec hiscere audentibus, Daniel in mediam populi coronam progressus triumpharet, illius utique Dei ope, quē Babylonii sub jugum se misisse putabant, suorum Deorum virtute superatum. v. 13. *Et exiit edictum, ut Sapientes interficerentur.* Ultimo supplicio addicti sunt Chaldæi, ut impudentissimæ arrogantiæ ipsos pigeret, proprioque periculo discerent, nec intra propriam civitatem, propriosque Lares se suis veneficiis tutos præstare potuisse, qui modò jactabant, se suis artibus Jerosolymam expugnasse, & Judæos in servitutem redegisse. v. 14. *Et egressus est Arioch ad interficiendos Sapientes Babylonis.* Daniel hosce Hariolos servavit in scientia sua, quos propria inscitia ultimi supplicii reos fecerat, Deo utique negante sapientiam Sapientibus Babylonis, quam Danieli oranti reservabat. v. 20. *Sit nomen Domini benedictum à sæculo, & usque in sæculum.* Videlicet

[illegible]

[illegible]

A delicet, pro cunctis beneficiis, quæ patribus nostris olim præstitit in Ægypto, quibusve nos hoc tempore Babylone captivos affecit. *Sapientia, & fortitudo ipsius est.* Sensus est: Etsi in sapientia sua, & longanimitate sua, Chaldæos, eorumque socios perindè sustinet, ut olim Ægyptios; postmodum tamen convertet manum suam, & percutiet eos in fortitudine sua, sicut percussit Ægyptum. *Mutans tempora, &* v. 21. B *momenta*. Vid. spatia quatuor regnorum, quorum alterum ab altero subsequente eversum iri Daniel innuit. *Qui dat sapientiam sapientibus*. i. e. qui somnium Regis indicavit doctis timere Deum. *Et intelligentiam intelligentibus tribuit*. Vid. & somnii interpretationem docuit eos, quibus aperit secreta Prophetarum. *Qui revelat profunda*. i. e. non mo- v. 22. C dò somnium, ejusque interpretationem explicuit, sed etiàm cogitationes, quas Rex sub vesperam mente volutabat. *Et novit quæ sunt in tenebris*: Vid., intelligit quidquid ex errore, cujus symbolum sunt tenebræ, perpetrant perversi. *Et cum eo est lucerna*. i. e. novit etiam, quæ ex scientia justorum, cujus typus est *lucerna*, agunt probi. *Tibi, Deus Patrum meorum*, v. 23. *confiteor*. Vid. Deus Abraham, Isaac, D & Jacob. *Quoniam sapientiam, & fortitudinem dedisti mihi*. vid. Patefecisti somnium, ejusque significationem. *Et revelasti, quod rogavimus te*. Hoc adjecit, nè sociorum orationibus in hoc negotio nihil tribuere videretur. *Et indicasti verbum Regis*. i. e. Curam, quæ Regis animum dudùm sollicitabat. *Sed est Deus in Cœlo*, v. 28. *qui indicabit tibi Rex, quæ ventura sunt in novissimo*. *Est Deus*, inquit, *in Cœlo*, cui E in promptu est, non modò somnium, quod è memoria excidit, tibi repræsentare, verùm etiàm latentia sub visa specie rerum futurarum præsagia tibi, tuisque divinis, imò & ipsis Diis tuis occulta, patefacere, quin & illas cogitationes, quæ somnium tibi intulerunt, retexere. *Tu, Rex, co-* v. 29. *gitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc*. Communis erat illa omnium F Chaldæorum præsumtio, Babylonicum imperium sempiternum fore, potentiores quippè populos, regesque fortissimos subjugaverant, & probroso, duroque servitio premebant. Hanc Chaldæorum opinionem convellit Daniel indicando regni illorum eversionem. *Statua erat magna nimis, &* v. 31. *caput ejus ex auro optimo*. Caput aureum v. 32. imperium Babylonicum repræsentat. Idem dicitur: *Calix aureus in manu Domini*. *Pe-* Jer. 51. 7. *ctus, & brachia argentea* symbola sunt regni

gni Medorum. *Venter*, *& femora ex ære*, regnum Persicum designant. *Crura ejus ferrea*, Alexandrum Græci imperii fundatorem, perindè ut pedes partim ferrei, partim testei ejusdem successores decem. *Tu es caput aureum*. Hinc somnii interpretationem Daniel orditur, Regemque præsentem alloquens. *Tu es*, inquit, *caput aureum*. Et quoniam benè norat Nabuchodonosorem existimare, nec à potentissimis quibusvis regibus regnum Babylonicum everti posse, subjicit humile & infirmum regnum illud futurum, à quo ejus imperium subvertendum foret, regnum scilicet Medorum. *Et tertium regnum dominabitur in universa terra*. Hoc est regnum Cyri regis Persarum, *& quartum regnum validum perindè, ut ferrum comminuet, & subiget omnia*. Is fuit Alexander omnium gentium victor. Enimverò sicut ferrum omnia corpora domat, sic ille omnium Principum, Regumque vires fregit, & ditiones subegit. *Et digiti pedum partim ferrei, partim fictiles*. Hi sunt decem Reges Græcanici imperii soboles, quorum alii perindè ut ferrum, fortes potentissimique fuere, alii humiles, atque imbecilles. Et licet per mutua connubia pacem, & amicitiam inter se sancire studerent, nunquam tamen convenire, sibique invicem constare potuerunt. Idcircò subdit Propheta. *Commiscebuntur quidem humano semine, sed non cohærebunt sibi, sicuti ferrum commisceri non potest testæ. Et suscitabit Deus Cœli regnum, quod in sæcula non interibit*. Hoc in populum Judæorum non quadrat. Nam etsi regni hujus umbra descripta fuisse videatur in Machabæis, qui Græcorum copias sæpè profligarunt, & excussere jugum, res tamen in Domino exhibita fuit. Atque proindè *lapis excisus sine manibus*, Dominus est, qui in sua exinanitione *sectus de monte lapillus* dicitur, de stirpe videlicet Abrahami natus. Eademque *montis* figura pariter designabatur sancta Virgo, ex qua *decisus fuit mysticus ille lapis sine manibus*. i. e. sine virili semine. *Et implevit universam terram*. Quod ad Evangelii promulgationem referendum est, per quam Christi imperium in omnes Mundi partes celerrimè propagatum est. *Surrexitque Nabuchodonosor de solio suo, & adoravit Danielem, constituitque illum Principem, dicens. Ecquis vidit huic similem, in quo spiritus Deorum sanctorum est?* Sic puerum eundemque captivum, & servum Rex maximus positis genibus veneratus est, & inhabitantis in illo Numinis majestatem testatus est, thura adolens, *& spiritum Sanctorum* in illo insidentem adorans.

v. 33. v. 38. v. 39. v. 40. v. 42. v. 43. Supr. v. 34. 35. v. 46. v. 47.

A B C D E F

[illegible]

Na-

CAP. III. v. 1.

A *Nabuchodonosor fecit statuam magnam auream, & statuit eam in planitie Dura provinciæ Babylonis*. In loco scilicet satis amplo, quique caperet frequentissimum populum mox confluxurum ad dedicationem statuæ à rege dudùm indictam. *Et misit Rex ad congregandos Duces*, non hos dumtaxat, sed etiam cunctarum circa regionum populos, qui regis edicto obtemperare, Deosque suos cum statua commutare, aut B illam suis simulacris associare statuissent. *Tunc præcepit Rex viris fortissimis, ut vincirent Sidrach, Misach, & Hbed-Nogu*. Delati enim fuerant apud regem hi tres Danielis socii, ut qui statuam adorare recusassent. Interim observa quomodo ille Nabuchodonosor, qui paulò antè testatus fuerat, palàmque prædicaverat Hebræorum Numen Deorum esse Deum, nunc mutatâ sententiâ pios adolescentes se flammis com- C busturum minitetur subdens: *Et quis est Deus vester, qui valeat vos eripere de manibus meis?* Contemsere minas pueri, confidebant enim se ferrum, & ignem divino favore evasuros pari exitu, quo ipsorum collega Daniel somnii ejusque interpretationis notitiam se à Deo impetraturum speraverat, quare sicut iste inducias fidenter postulavit, certus se Regi somnii explica- D tionem deposcenti planè satisfacturum. Ita pari fiducia ejus socii exitium minitanti Regi, Dei sui potentiam objiciunt. *Deus*, inquiunt, *quem nos colimus, ipse poterit liberare nos de fornace ignis ardentis, & de manibus tuis, Rex, eripere*. quasi dicant. Nec tela, nec ignes, nec quodvis aliud cruciatuum genus nobis vitam eripere, aut obesse poterunt, Deo, quem colimus, invito. *Video viros stantes, & deambulantes* E *in medio ignis*. Quia scilicet Regis indignatio, & præsentia satellites executionem sententiæ præcipitare cogebat, è vestigio juvenes corripiunt, nec datâ quidem morâ ad deponendas vestes; revinctisque pedibus, manibusque in ardentem fornacem conjiciunt, sed enimverò discretor ille ignis, eo jubente, qui quartus ad tres juvenes descenderat, vinctos absolvit, & F jacentes arrexit, nec tamen, ut indè celeri se fuga proriperent, quasi de propria incolumitate dubitarent, imò verò ut ibidem diù consisterent, perindè ut omni planè metu jam certi. *Et quartus similis filio Dei*. Et hic quidem Regi post apparuit, pueris verò in fornacem subeuntibus statim se obtulit, idemque intrantes excepit, & exeuntes deduxit, venientibus præivit, discedentibus, ipse in fornace perstitit. Antecessit, ut fervidam voracemque naturam ignis mutaret,

v. 2. v. 20. Supr. v. 15. Supr. v. 17. v. 92.

taret, illis abeuntibus mansit, quo flammam ad ordinem, statumque naturalem reduceret. Et sic demùm oculis se subtraxit. *Et egressus ignis incendit accusatores eorum*. Emissus è fornace discriminator ignis delatores à conferta multitudine discrevit, & sustulit: istos corripuit, cæteros etsi circum conglobatos, constipatosque, illisque fortasse nequiores, præteriit. Intra fornacem tribus cavit, cavit millibus, & miriadis extra, solos delatores invasit & perdidit. *Benedictus Deus Sidrach, & Misach, & Hbed-Nogu, qui liberavit servos suos de flamma*. i. e. tutos & incolumes servavit, quoniam sua corpora flammis tradere maluerunt, quam Dei sui cultum cum vana simulacrorum religione commutare. *Et quicumque Deum illorum blasphemaverit, in frusta secabitur*. i. e. Si quis detraxerit miraculi, quod nuper accidit, patratori, eundemque verum esse Deum negaverit, membratim conciditor.

v. 95.

CAP. IV. v. 16.

V*isio his qui oderunt te, & interpretatio ejus hostibus tuis*. Hæc Daniel non quod Regis majestatem vereretur, aut quod adularetur ejus fortunam; sed, vel propter Regis erga vasa templi reverentiam & religionem, vel propter illud generale edictum, quo divino nomini dictis, factisve detrahentes coërcuerat. *Magnificatus es usque in Cœlum*: videlicet per elationem cordis tui. *Et aspectus ejus ad omnes terminos terræ*. Significat ejus gestorum atque victoriarum famam latè per omnes Orbis regiones pervagatam. *Folia ejus pulchra, & fructus copiosus, & in ea cibus omni carni*. Indicat opsonia famulis, militibusque constituta. *Et sub ea habitabant omnes bestiæ saltus*. Quia ejus imperio parebant, & subdebantur omnes gentes, & linguæ. *Et ex ea trahebat alimenta omnis caro*. Significat pecuniam, quâ alebantur, hoc est, sibi alimenta parabant ejus subditi, Palatini præcipuè & milites. *Et ab umbra ejus recedent bestiæ*. i. e. Duro illius servitio se subducent reges, & gentes. *Stirpem autem radicum ejus in terra relinquite*. Prædicit regnum nihilominùs illi mansurum. *In vinculo ferreo, & æneo*. sensus est: Etsi ab hominum consortio fugere cogetur, & herbam depascere. Hæc tamen citra vitæ jacturam feret, protectus divino decreto. *Et cor tuum ab hominibus discedet*. Quia ab hominum convictu & societate secessurus erat. *Et cor feræ dabitur ei*. Quia stabula ferarum amare incipiet; adeoque nec horrebit, earum conspectum, cor enim feris cognatum, & planè simile habebit. *Et mutabuntur super eum* septem

v. 19. v. 18. v. 20. v. 22.

A *septem tempora*. i. e. Per tres annos & semestre futurum erit ejus cum feris contubernium. *In mandato vigilis sermo*. i. e. Sententia celeri, & ocyùs executioni mandanda decisus est sermo. *Et in dicto sancti petitio*. Indicat, vel citò exaudienda fore vota cunctarum circa gentium optantium ejus depressionem, vel hoc referendum erit ad ipsum regem, quando ad pœnitentiam conversus oravit, & suam redintegrationem impetravit. B *Ut sciant viventes, quia dominatur Altissimus in regno hominum*. (v. 23.) Ut sciant, inquit, vel justi ex Synagoga Judæi, vel provinciæ Babylonicæ indigenæ orantes, Nabuchodonosoris arrogantiam & superbiam cohiberi. Istos itaque, ait, cognituros ex ejusdem ruina Altissimum mortalium res, & regna pro sua summa potestate moderari, atque eadem pro libito dispensare. C *Abjectionem hominum extollet super illud*. Hoc vel ad Evilmerodachum refertur, vel ad uxorem Nabuchodonosoris, quæ conjuge absente per illa septem tempora publicam rem administravit. *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitatem tuam misericordia pauperum*. (v. 24.) Monebat Daniel regem, ut noxas ex rapacitate & avaritia contractas, erogatis in pauperes pecuniis expiaret; & si quidem hoc peregisset, spondebat ob eam D in egenos misericordiam, etiam ipsi dimittenda fore, quæcumque in Judæos peccaverat, quos nuper captos, tunc iniquo servitio premebat. Ast ille monentem minime attendit; proptereàque Omnipotens, quam statuerat, pœnam inflixit. *Nonnè ista est Babylon, quam ego ædificavi in sedem regni mei*. (v. 27.) Sic Rex patientia & longanimitate Dei satagentis ad pœnitentiam illum adducere, insolentior est factus. E Cumque aliquando in solario regiæ domus deambularet, seque, suamque fortunam circumspiceret. Quo tandem, ajebat, reciderunt tristia illa præsagia, quibus me Sanctus territabat. En Babylonem, quam magnificè condidi, usque teneo. *Et adhuc erat verbum in ore ejus, & vox venit de Cœlo*, (v. 28.) venit, inquit, non ut futura decerneret, sed ut decreta exequeretur. *Et ab hominibus ejectus est*. (v. 30.) F Scilicet, ut divina vox pepulit Regis aures, subito casu in insaniam incidit, hinc perturbatæ mentis furore actus, ab hominum conturbernio expulsus fuit. Sic Nabuchodonosor Rex regalibus assuetus deliciis, more boum herbas depascere occœpit. *Capilli ejus crevere in similitudinem Aquilæ*, ut nimirùm vestium defectum supplerent, *& ungues in modum avium*, quibus scilicet herbarum radices vellere, indèque sibi cibum parare assuesceret. *Oculos meos* (v. 31.) ad

Dd

v. 32. *ad Cœlum sustuli*. Ibi nimirùm sedet ille, qui me in eum statum dejecerat, *oculos sustuli*, i. e. *levavi*, *& sensus meus redditus est mihi*, i. e. mentis compos effectus sum, & planè resipui. *Et Altissimo benedixi*, *qui*, *quod vult*, *facit*, i. e. qui suo numine atque voluntate gubernat & administrat res non modò hominum, quos de luto finxit, sed spiritualium etiam virtutum, quas Cœlo locavit. v. 33. *Et exercitus mei quæsierunt me*, *& super solium meum restitutus sum*. Eâdem scilicet horâ, quâ mei compos sum factus in silvis, inventus sum tandem ab Optimatibus & copiarum mearum Ducibus, cum diù per cunctos circa montes & saltus benevolè & amicè requisivissent me, indèque cum pompa deductus, regnum opibus atque ditionibus auctum recuperavi. Quod quidem præter spem accidit, cum enim rebus meis non parum detractum iri existimarem, plurimum adjectum reperi. v. 34. *Idcircò laudo Regem Cœli*: *quoniam opera ejus veritas*. Per eam enim, quam intulit mihi pœnam simul ostendit, se justo & æquo judicio jus cuique suum reddere, & eos, qui in superbia ambulant humiliare, proindè quemadmodum memet plus nimio me suspicientem, superbèque efferentem depressit; sic audaciam hominum mei similium simili animadversione fracturum.

CAP. V. v. 1. DEcesserat Nabuchodonosor, cum Balsciasar Babylonico imperio potitus *fecit convivium mille Optimatibus suis*, *& præsentibus his mille bibebat vinum*. i. e. Balsciasar Nabuchodonosore parente rebus humanis defuncto eo die, quo Rex inauguratus fuit ex prisca regum Chaldæorum consuetudine convivium apparatu planè regio exhibuit regni proceribus mille. Cumque decessorum more solus seorsim assideret, & contra omnes discumbentes compotationibus ejusmodi jamdudùm assuetus, poculis certaret, v. 2. *temulentus jussit afferri vasa Sanctuarii*, nec dubitavit in usum profanæ compotationis illa exhibere suis Optimatibus, & Concubinis, cæterisque convivis. Vasa ista pater ejus ex Jerosolymitano templo asportaverat, cum ipsam urbem expugnasset, soloque æquasset, ea nihilominùs decenti in loco reposuerat, sanctèque asservaverat. Hic verò omnem modum excessit cum non solum ipse, sed & ipsius convivæ remissâ poculis habenâ, eò vesaniæ prolapsi fuerint, ut sacris pateris abuterentur, earumque insuper abusum cæteris promiscuè permitterent. Quamobrem Rex superveniente mox vindictâ obrutus & oppressus est: subdit enim Daniel: v. 5. *Egressa est vola manus hominis*, &

A B C [Syriac text illegible] D

E F [Syriac text illegible]

[illegible]

A *& scripsit in superficie parietis. Manus*, ait, scripsit, ut simul regnum abstulerit. Quandoquidem regnorum Dominum violato templi ejus instrumento apertâ injuriâ provocare non dubitabat.

[illegible]

Quod hìc occurrit vocabulum Phares, synonymum puta Pharetz: ambo scissionem significant: ideò de Pharetz Judæ ac Thamaris filio obstetrix cum exultatione dixit: *Discissa est maceria super te*, pueroque indè Pharetz nomen hæsit. Item quando Deus Philisthæos adversus Davidem præliantes immisso terrore fugavit, pugnæ locus Baal Pharazim dictus est. Appellationis causam ipse David indicat, quia, inquit, *divisit Dominus inimicos suos in conspectu meo, quasi divisionem aquarum*. Pharatzim ergò etiàm hoc loco scissos, divisos significat.

Jac. Edes.

2.Reg.5.20

[illegible]

B *Est hìc in regno tuo, qui habet spiritum Deorum sanctorum*. Mater Balsciaris hæc fuit, quæ Regi scripturæ idoneum interpretem, indicato etiam nomine, significavit. Danieli namque plurimùm deferebat, & veridicum vatem esse compererat ex interpretatione duplicis somnii marito aliàs reddita. Aderant Reginæ pedissequæ, quas credibile est ad faciendam Dominæ testimonio fidem admiranda Danielis facinora Regi subtexuisse. Nam verisimile est isthæc Regem ignorasse, puer C erat eo tempore, quo ista acciderant, & puerilia tractabat. *Tunè es Daniel ex filiis captivitatis Juda? Auditum est mihi de te, quod spiritum Deorum habeas*. Sic Danielem Rex superbus, ac temulentus interpellat. *Tu es*, inquit, *Daniel*, at non quem pater tuus secum adduxit de Juda, sed mancipium in captivitatem à Deo traditum, & D ex Judæa hùc abductum. *Si ergo potueris*, subdit miser, *scripturam hanc legere, ejusque interpretationem indicare, purpura ornaberis*, cum servus sis; & quamvis nihil sis, *tertium in aula locum consequeris*. Cui Daniel: *Tu autem contra Deum elevatus es, & uxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum in vasis domus ejus bibistis. Deos falsos laudasti, & Deum, cujus in manibus est spiritus tuus, non laudasti*. E Quandoquidem, inquit, eo vesaniæ delatus es, ut temet anteferres Deo, & arrogantia fastuque superasti patrem tuum. Ille enim inter homines sibi parem esse credebat neminem: Tu verò Cœli Dominum te minorem existimasti. *Idcircò missa est palma manus, & scripsit scripturam istam, & obsignavit*. Ob hunc, ait, Dei contemtum, vasorumque ejus violationem, demissa ab alto manus tria hæc verba exaravit: *Mana. Takal. Phares. Mana* numerans numeravit Deus

v. 11. v. 13. v. 14. v. 16. v. 23. v. 24. v. 25.

annorum spatium Babyloniorum regno definitum, illudque tuis diebus completum est. *Takal*. Tu verò appensus es in statera, & inventus es minus habens ex omni justitia. *Phares*. Divisum est ergò regnum tuum, & datum est Medis, & Persis. *Tunc jubente Rege vestierunt Danielem purpura, & posuerunt torquem aureum in collo ejus*. Non hoc fecit Rex fatuus, ut Danieli honorem referret pro tristibus præsagiis, quæ sibi ex eo scripto renunciaverat, sed ejus benevolentiam captare studuit, ut qui intellexerat illum Deo esse maximè gratiosum, sperabatque ejus intercessione se amoliturum cladem, quam manus è sublimi demissa signaverat, & ille modo referebat, sed conatu planè inutili, nam eadem nocte interfectus est Balsciasar, & Babylo vastata est, cunctisque malis à Medis & Persis affecta est, quæ illi obventura Prophetæ multò ante prænunciaverant, & Chaldæorum imperium ad Medos translatum fuit, Dario Persarum & Medorum Rege rerum potito.

v. 29.

CAP. VI. v. 1. v. 2.

CÆterùm Darius perindè, ut quietis & otii amans, ita negotii & laboris impatiens imperii curas ad Vicarios Præfectos rejecit, quamobrem subdit scriptura *eumdem constituisse Satrapas*, i.e. Gubernatores centum viginti; hisque præfecisse Præsides tres, & Danielem ex tribus unum collegis præposuisse. Obligationem obstringere ex lege Medorum & Persarum. Ea nimirùm apud Medos & Persas lex hactenùs vigebat, ut, quæcumque Rex semel statuisset, ea rescindere nefas esset. Satrapæ itaque hujus generis decretum à rege postularunt firmum scilicet, & immutabile; nec enim dubitabant, quin præter illud Rex scissurus esset quidquid salvo Daniele constare non posset. Cæterùm verisimile est, Danielem in aula præsentem non fuisse eo die, quo Rex à mane usque ad vesperam cum suis Satrapis pro ejusdem salute litigavit. Si enim adfuisset, statim utique confessus fuisset se orasse, neque post criminis confessionem rei convicti causa ad vesperam protracta fuisset. *Tunc præcepit Rex, & adduxerunt Danielem, & projecerunt in lacum leonum. Oravitque Rex dicens: Deus tuus, quem colis, liberet te*. Non enim Regi placebat, Danielem leonum prædam fieri, quamque invito animo id permitteret, satis ostendit, quando & Danieli in lacum subeunti, Dei, quem colebat, opem precatus est, & post ejus inclusionem ܒܬ ܛܘܝܐ i. e. *dormivit incœnatus*, scilicet eum omni cibo potuque per eum diem abstinuisset, nec de sero jejunium solvere animus fuit. Conceptus

v. 16.

[illegible]

A ptus nimirum ex Danielis casu mœror omnem cibi appetitionem ademerat, concessit tamen, homo quippe lenis ac facilis, & rixis litibusque minime assuetus pertinacissimam importunitatem eorum, qui Justum accusabant, repellere nequivit. Præterea cum Rex Satrapis rogantibus legem illam nuper promulgasset, orationemque severissimè interdixisset, & Danielem orasse modo dissimulare non posset, puduit enimverò B legislatorem legem subitò infringere, piguitque obsistere adversariis, ejusdem legis prætextu Danielis ruinæ imminentibus. Patuit tamen ex his & hujusmodi, Regem Danielis in lacum missioni planè invitum acquievisse. *Et obsignavit Rex lacum annulo suo, & annulo Optimatum suorum.* Dario quippè deliberatum erat, Danielem quavis ope præsenti periculo eripere; quare ostium C laci anulo suo signavit, instititque Satrapis, ut suum singulis signum adjungeret. Utrumque enim curandum fuit, primum quidem nè isti clàm ad lacum subreperent, reductoque operculo Danielem perimerent. Secundum: nè postmodum in vulgus rumorem spargerent: aliquam in eo negotio fraudem intra lacum adhibitam fuisse. *Abiit & dormivit incœnatus.* De Danielis scilicet periculo, casuque sollicitus & inconsolabili mœ- D stitia affectus. Quocirca cum somnum perindè, ut cibum respueret, ad exorandum Deum se convertit. *Et surgens mane Rex festinavit ad lacum.* Fides enim, quæ Darium pridie vespere ad obsignandum laci ostium traxerat, eadem postero die eodem reduxit, quasi Danielem vivum revisurus esset. *Et dixit Daniel: Rex in æternum vive.* Hæc Daniel Regi respondit, antequam ostium pridie obsignatum resignaretur. *Et adduxit* E *viros illos, qui accusaverant Danielem, & projecit in lacum leonum.* i. e. Darius, cum Danielem sospitem recepisset, Satrapas quidem adesse jussit, nec tamen punivit, pœnam Daniele deprecante, qui sicut aliàs Magos & Chaldæos à Babyloniis liberaverat, ita nunc Medis regnantibus ejus gentis Optimates & viros nobiles, nè leonibus exponerentur, intercessit. Cum accusatoribus F secus actum est, etsi ex ipsorum Satraparum impulsu & suggestione crimen Danieli objecisse viderentur. Et quoniam tanti non erat sola nocentium pœna, ut injuriam Justo illatam æquaret, eâdem sententiâ comprehensi filii simul & uxores bestiis objecti sunt.

v. 17. v. 18. v. 19. v. 21. v. 24.

[illegible]

CAP. VII.

ANNO *primo Balsciaris Regis Chaldæorum vidi somnium.* Hæc Daniel: *Videbam*, inquit, *& ecce quatuor venti Cœli incubuerant mari magno: & quatuor bestiæ ascen-*

v. 1. v. 2. v. 3.

ascendebant de mari. *Mare* sæculum est. *Venti quatuor* fundatores sunt quatuor regnorum, quæ per totidem bestias designantur è mari prosilientes, & ab invicem distinguuntur imperii amplitudine & polytia. *Prima bestia similis leoni, & habebat alas Aquilæ*. Babyloniorum regnum hæc plane repræsentat. Præsens nempe Danielis visio cum præterito Nabuchdonosoris statuam cernentis somnio omninò consentit, & unam eandemque prophetiam componit. Quare regnum Babylonicum, quod ibi comparatur auro, omnium metallorum præstantissimo, hìc similitudine leonis omnium bestiarum fortissimi, & Aquilæ inter aves pernicitatis eximiæ describitur. *Et bestia secunda similis Urso, stetitque in latere uno, atque in ore ejus, & inter dentes ejus tres costæ*. Symbola sunt hæc regni Darii Regis Medorum. Sicut enim Medicum imperium in statua Nabuchodonosori ostensa argenti specie adumbratum fuerat, quod utique auro vilius est, ita in hoc somnio Ursi bestiæ leone tardioris imagine indicatur. Dicitur porrò in angulo uno constitisse, quia imperium illi obtigit intra limites propriæ ferè ditionis contractum, nec in eam amplitudinem productum, quam obtinuerat antecedens Nabuchodonosoris regnum per omnes circa regiones circumfusum. *Tres* itaque *costæ* illius dentibus interjectæ totidem nationes Medico regno subjectas signant, Medorum scilicet, Persarum, & Chaldæorum. *Et dictum est ei: surge, & comede carnes multas*. Hæc ad Babylonios referenda sunt, quos prædicit à Medis vorandos fore, i. e. superandos, & despoliandos. *Videbam aliam bestiam similem Pardo, & habebat quatuor alas, & quatuor capita; & potestas data est ei*. Hæc regnum Persarum spectant. Cæterùm quod in statua Nabuchodonosori objecta ære metallo durissimo indicatum fuerat, hìc spectatur sub imagine Pardi bestiæ velocissimæ & acerrimæ. Eademque apparet instructa alis quatuor, ac totidem capitibus. Quia per quatuor ventos Cœli imperium suum circumtulit. *Et potestas data est ei*. Significat subdendarum gentium multitudinem. Conferenda hæc cum Prophetia Esajæ. *Scindam lumbos regum &c.* Quæ verba de Cyro ad Cyrum à Domino dicta apud eundem Prophetam leguntur. *Videbam bestiam quartam, & habebat dentes ferreos grandes comedens & proterens, & omne residuum pedibus conculcans*. Hic est Alexander Rex Græcorum, quem Propheta similem ait ferro, omnium metallorum durissimo; subditque bestiam ferreis dentibus armatam visam fuisse; quo symbolo fortissimos Alexandri

v. 4. v. 5. v. 6. Es. 44.28. v. 7.

A B C D E F

[illegible]

[illegible]

A xandri exercitus indicat omnium ferè regum domitores. Et addit, visum fuisse obvia quæque vel vorare, vel proterere, omnia pessumdare. Quibus verbis prædicit Alexandrum cunctis ferè Orbis provinciis vastitatem illaturum, incolas despoliaturum, eorumque agros, & villas proterendas diripiendasque militi subjecturum, adeò ut Orbem universum, omniaque speciosa ejus in torcular coëgisse videatur, & suis copiis calcanda B obtulisse. Aitque postremam *hanc bestiam cæteris fuisse dissimilem*, i. e. viribus & audacia reliquas superasse, & denis cornibus instructam. *Cornua decem* sunt reges ex Græcorum Monarchia prodituri. *Et cornu parvum ascendit de medio eorum*. Antiochus hic est ille Judæorum persecutor, qui medius inter decem reges subortus est, & subolevit. *Et hoc postremum cornu*, ait, *tri-* C *bus prioribus evulsis locutum fuisse grandia*. Quod de casu trium priorum cornuum hìc subjicitur, referendum est ad nepotes & posteros trium præteritorum regum. *Grandia* vero, quæ cornu istud parvum loquebatur, contumeliæ sunt, & impiæ voces in Deum jactatæ. *Videbam, & ecce throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit*. *Thronos* Tribunalia intelligit judicio instante dispo- D sita, sedes itaque constitutæ proximum judicium Græcorum, & supremum Mundi diem indicant, quo Filius Dei judicaturus est vivos, & mortuos, quem *Antiquum dierum* Propheta dicit connotans sempiternam ejus à Patre originem. *Mille millia assistebant ei, & Miriades Miriadum ministrabant ei*. Numerus hic noster est, nec illo credas Dei administros circumscribi. Illorum numerus est, quovis numero esse plures. *Et libri aperti sunt*, in quibus descripti sunt sempi- E ternùm perituri. *Videbam, quod interfecta esset bestia, & periisset corpus ejus*. *Ejus*, inquit, non regni, imò regis Alexandri. *Et reliquis bestiis ablata est potestas*. Regna Persarum, Medorum, & Chaldæorum designat. *Et diuturnitas, & vita data est eis*, significat prædictarum gentium reges non esse omninò defecturos, concessam tamen in populum Judæorum potestatem non esse F perpetuò retenturos. *Videbam quasi Filium hominum venientem in nubibus*. Etsi horum verborum sensus Judæos etiam respiciat, eo quod postmodum Græcos, & finitimas gentes profligarunt; Prophetia tamen in Domino consummata est; ipsi namque data est potestas & imperium in omnes populos, nationes, & linguas juxta illud: *Data est mihi à Patre meo omnis potestas in Cœlo & in Terra*. *Et servient illi*. Hoc est, quod alibi legitur. *In nomine Jesu omne genu flectatur*

v. 8. v. 9. v. 10. v. 11. v. 21. v. 13. Mat. 28. 18. Philip. 2. 10.

ctatur Cœleſtium, *Terreſtrium*, *& Inferno-rum*. *Poteſtas ejus*, *poteſtas ſæculorum non præteribit*, *& regnum ejus non mutabitur*. Hoc idem Angelus Mariæ nunciavit. *Regni ejus non erit finis*. *Et conſtriſtata eſt anima mea in ſtrato meo*, *& acceſſi ad unum ex miniſtris*, *qui adſtabant*, *& inveſtigavi ab eo veritatem*: *atque interpretationem verborum indicavit mihi*. De calamitatibus populo ſuo obventuris dicit triſtatam fuiſſe animam ſuam ſuper ſtrato ſuo, & ſubdit arcana illius viſionis patefacta ſibi fuiſſe ab Angelo, ſignificatumque, *quatuor beſtias*, quatuor imperia deſignare, Babylonicum, quod tunc florebat, Medicum, Perſicum, & Græcum, atque ab iſtis quandoque transferendum principatum ad populares ſuos Sanctos Altiſſimi ob ſacrum myſterium abſconditum in pluribus ejuſdem populi hominibus juſtis, & ſanctis Altiſſimi, prædicitque eoſdem ſempiternùm regnaturos. *Volui autem diligenter diſcere de quarta beſtia*, *& quarto cornu*; quod Sanctos infeſtare armis, & vehementer affligere viſum fuerat. Antiochus hic eſt, à quo docet Angelus populi Dei Sanctos, & Sacerdotes, atque Juſtos bello appetendos & ſubigendos. *Donec venit Antiquus dierum*, *& judicium dedit Sanctis*. Dedit utique Machabæis vires & arma, quibus cornu illius improbitatem retuderunt. *Sanctis Excelſi obſiſtet*. i. e. Sacerdotes inhibebit, quominus officio fungantur, & ſacrum peragant miniſterium. *Et putabit quod poſſit mutare tempora*, *& leges*. i. e. Sanctas Dei leges convellere, ſtataſque ſolemnitates, & Neomenias abrogare. *Et tradentur in manum ejus ad tempus*, *& tempora*, *& dimidium temporis*, i. e. ad annos tres, & ſex menſes. *Et judicium ſedebit*. Ad vindicandas utique Sanctorum injurias, Juſtorum ſcilicet cuſtodientium legem Excelſi, & ad puniendum, & conterendum Antiochum *cornu parvum*, à quo vexati, afflictique fuerant Zelatores domus Jacob. Et ille quidem ſceleſtus citâ morte ſublatus interiit, & iſtis data eſt poteſtas & imperium ſine fine manſurum. *Hùcuſque*, ſubdit Daniel, *finis ſermonis*. Interpretationis vid. præteriti ſomnii. *Cogitationes meæ conturbaverunt me*, *& facies mea mutata eſt*, ex triſti ſcilicet nuncio malorum, quæ parvum illud cornu populo meo, & Sacerdotibus erat illaturum. *Et ſermonem in corde meo cuſtodivi*, nè ſcilicet infauſto præſagio auditores meos contriſtarem.

Luc. c. 1. v. 33. — v. 15. — v. 16. — v. 17. — v. 19. — v. 22. — v. 25. — v. 26. — v. 28.

A B C D E F [illegible]

CAP. VIII. v. 1. 2.

VIDI *iterùm aliud ſomnium ego Daniel in anno tertio Balſciaſar*. Vidique *illud in Suſan caſtro*, *quod eſt in Helam regione*, *& videbar mihi in ſomno ſtare ante* [illegible], i. e.

[illegible]

i. e. juxta portam aquarum. Alii interpretantur juxta columnam. *Vidi arietem stantem juxta portam, & habentem cornua duo.* (v. 3.) *Arietem* dicit Darium Persam habentem duo cornua, i. e. Medis, & Persis imperantem. *Et altero alterum excelsius, ipsique succrescens.* Hæc Persas spectant, quorum potentia major, quam Medorum fuit, multòque altius sese extulit. *Et alterum alteri succrevisse* dicitur, eo quod Persæ post Medos Orbis imperium erant occupaturi. *Et vidi arietem illum cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei,* (v. 4.) i. e. Dario. *Et fecit secundum voluntatem suam,* in illis nimirùm tribus ventis, *& magnificatus est. Et ecce Hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem universæ terræ.* (v. 5.) *Hircum caprarum* Alexandrum Macedonem appellat. *Et non nocebat terræ,* quia contra Darium posita erat facies ejus. *Porrò Hircus habebat cornu insigne inter oculos suos,* (v. 6.) *& venit ad arietem bicornem, efferatusque est contra eum, & percussit illum, comminuitque ambo cornua ejus, & misit in terram, & conculcavit eum.* (v. 7.) *Cornu* insigne inter oculos Hirci dicit Monarchiam, & regnum Alexandri *Arietem ab Hirco impetitum* Darium Medorum, Persarumque regem. *Duo cornua ab Hirco comminuta;* duo sunt regna, quæ Alexander Dario abstulit, Medicum, & Persicum. *Et in terram afflixit, & proculcavit eum,* perindè nec instructæ acies victum ab interitu liberare valuerunt. *Et magnificatum est cornu istud, & roboratum est.* (v. 8.) Victo quippè Dario Alexander longè, latèque propagavit Græcorum imperium, & validis præsidiis firmavit. Intereà *confractum est cornu ejus insigne.* i. e. Mortuus est Alexander, *& continuò erupere quatuor cornua.* Alexander enim cum sine liberis decessisset Monarchiam distractam in partes reliquit amicis suis Seleuco, Demetrio, Philippo, & Ptolomæo. *De uno ex eis egressum est cornu unum modicum.* (v. 9.) i. e. De stirpe Seleuci Nicanoris natus est. *Cornu parvum* Antiochus. *Et factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem.* Antiochus siquidem ad ambas hasce Mundi plagas imperium suum maximè amplificavit. *Et magnificatum est usque in fortitudinem Cœli.* (v. 10.) Sacerdotalem ordinem significat, quem proindè luminaribus Cœli comparat. *Et dejecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas.* Hoc de filiis Semonæ, illorumque sociis ab Antiocho interfectis prophetat. *Et usque ad Principem fortitudinis progressus est,* (v. 11.) i. e. ad Oniam, ejusque collegas Pontifices, & Sacerdotes, quemad-

modum in libro Machabæorum legitur. *Et ab eo tulit juge sacrificium*. i. e. Sacerdotum functiones interturbavit, & perpetua sacrificia illos intermittere coëgit. *Et dejecit stabilimentum sanctificationis ejus*. Constitutum sanctæ religionis locum violavit, & labefactavit. *Robur autem datum est ei contra juge sacrificium propter peccata*. Propter Judæorum peccata cornui huic modico Tyranno potestas fiet inhibendi Sacerdotes, quominùs in templo quotidie adoleant incensum, & lucernam perpetuò ardentem habeant. *Et prosternetur sanctum super terram*. Hoc vel de panibus Propositionis loquitur, vel de sacro templi instrumento prædicens illud diripiendum, & in terram projiciendum. *Et faciet, & prosperabitur*. Antiochus enim, quæ hìc prædicuntur, mala Judæis intulit, impunè Deo ad horam peccatum ejus dissimulante, vindicationemque prorogantem in posterum. *Et audivi unum de sanctis loquentem ad quempiam: usquequò visio hæc de perpetuitate?* Unus de sanctis percontando quærebat ab altero ostensæ visionis notitiâ fortè magis instructo, discere cupiens finem iniquitatis & malorum, quibus Judæi à Græcis afficiendi erant, & quatenùs gentium pedibus proculcanda forent sanctum, & fortitudo. *Et dixit ei: usque ad vesperam, & mane dies duo millia trecenti, & justitia vincet*. Angeli percontantis propositum erat discere. Quousque manibus impiorum hominum sancta permittenda forent. Cui Angelus visionis interpres. *Ad dies*, ait, *bis mille trecentos*, quibus respondent *tempora*, *tempus*, *& dimidium temporis* superius exposita; sed quia juxta computum lunarem superant dies mille centum quinquaginta, hìc noctes diebus adjunxit, duplicavitque numerum dierum, quod in recensione annorum neglectum fuerat. Hoc ergo dierum numero Antiocho suam in Judæos potestatem exercere licebit, eoque evoluto, justitia vincet illum, ex Oriente scilicet remeantem subito opprimet casu. *Et ecce stetit juxta me, quasi species viri. Et audivi vocem viri inter Ulai, dicentis: Gabriel fac hunc intelligere visionem istam*. Angelus Danielis custos, quique ab eodem nunquam aberat, rogabat Angelum Gabrielem, qui tùm illi, tùm reliquis sanctis in hoc negotio pacificarum visionum semper aderat, ut Danieli somnium istud interpretaretur. *Et venit ad me ad locum, ubi stabam. Et expavi*; præsentis Angeli nimio fulgore perculsus, *& ait ad me. Intellige fili hominis interpretationem somnii, quod vidisti, quia in tempore finis complebitur visio ista*. i. e. Non contingent ista tempore propediem adfuturo, quo popu-

v. 12. v. 13. v. 14. Supr. c. 7. v. 25. v. 15. v. 16. v. 17.

A populus tuus suis terris restituendus erit. *Et dixit mihi: ostendam tibi, quæ futura sunt in novissimo*. i. e. Quæ ventura sunt, postquàm exacti fuerint subsequentes anni centum, quibus populo tuo promissa sunt bona. *Aries, quem vidisti habere cornua, Rex Medorum, atque Persarum est*. Darium innuit. *Cornua duo*, duo regna significant, Medicum & Persicum. *Porrò Hircus caprarum, & cornu insigne inter oculos ejus, Rex Græcorum est*. Alexander. *Et cornu grande inter oculos ejus*, ejusdem summam potestatem, & amplissimum in totum Orbem imperium designat. *Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo*, Alexandri Monarchia illo deficiente deficiet, distracta in partes, ejusque amicis Seleuco, Philippo, Demetrio, & Ptolomæo quatrifariam dispertita. *Et in novissimo regni istorum*. i. e. Cum Judæi à fide, & lege Dei discedere, seque alienare cœperint, postrema regni illorum invadent nepotes Seleuci Nicatoris. *Consurget Rex impudens*. Antiochus intelligens ænigmata, i. e. vafer, & ingenio promptus ad nectendos dolos, parandamque sibi dominationem. *Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis*. Ostendit hìc Antiochum, neque virtute sua ad eam gloriam provectum iri, neque benè actæ vitæ merito ad tantam potentiam venturum, sed sola Dei dispositione, qui Judæis in plurima scelera prolapsis, Antiochum adversus eos ad ipsorum correptionem invalescere permissurus foret. *Mirabilia corrumpet*. Dei scilicet domus Ædificia admiranda labefactabit. *Et interficiet robustos*. Sua scilicet immanitate, & crudelitate populares tuos, viros fortes, & pios affliget, & necabit, eorumque cadavera in circuitu Jerusalem projiciet, quod perindè testatur David in spiritu. *Et juxta comprehensionem ejus dirigatur dolus in manu ejus*. Hoc dicit, quia dolo malo urbem ingressus pretiosam templi suppellectilem corrupit, vel expilavit, & civitatis muros diruit. *Et in silentio astus sui disperdet plurimos*. Judæorum quippè quadraginta millia occidit, atque totidem captivos abduxit. *Et contra Deum Principem Principum consurget*. Sive quia Antiochus Deum maledictis, & blasphemiis incessurus erat, sive quia Dei templum erat violaturus, & sacra vasa direpturus. *Et in apprehensione manus conteretur*, vel quia absque designatione, & apparatu, inexpectato, repentinoque casu oppressus occumbet, vel Lysiæ innuit manum, & operam Antiochi mortem procurantis, vel potius significat, incidente lethali morbo conficiendum. *Et visio vespere, & mane*. i. e. Veritas cujus exitus

v. 19. v. 20. v. 21. v. 22. v. 23. v. 24. *Psal.* 78. 3. v. 25. v. 26.

tus ad vesperam & mane protelabitur, certa est. *Tu autem, Daniel, cela visionem istam, quia erit in multos dies*. i. e. Post annos plurimos ad effectum producetur. Quare hoc secretum silentio preme, ne fortè tui populares existimantes Prophetiam brevi complendam, impendentis calamitatis metu exanimati, reditum omninò detrectent.

CAP. X. v. 3. v. 4.

IN *anno uno Darii levavi faciem meam in conspectu Domini, & oravi, & deprecatus sum, & dixi: obsecro, Domine Deus magne, & terribilis*; nam sceleribus nostris factum est, ut à Chaldæis traducaris, quasi imbecillis & infirmus. *Custodiens pactum & misericordiam diligentibus se*, sicut pridem præfatus est Moyses. *Nos autem peccavimus, & stultè egimus*, quoniã à cunctis mandatis tuis declinavimus, quæ per Moysen, & Sacerdotes dedisti nobis. *Tibi, Domine, victoria in hac causa*, quandoquidem providens peccata nostra plurimas maledictiones peccantibus comminatus fuisti, cavens nè peccaremus. *Quare justus est Dominus in omnibus operibus suis*, quoniam nullo modo nos obsident mala, quæ nobis ipsis non fuerint antè denunciata. Nunc ergò nos ubique operuit confusio, & per loca omnia dispersi sumus. *Universus Israel prævaricatus est legem tuam*; patuitque quàm verè dixeris per Jeremiam. *Circuite vias Jerusalem, aspicite & considerate, & quærite, an invenietis virum facientem judicium & quærentem justitiam, & propitius ero ei*. *Et adduxisti super nos maledictionem* illam utique, quam à diebus Moysis, contra nos statueras, sententiam nimirùm exequutus, quam olim pronunciaveras. Quamobrem *oravi in conspectu Domini* precibus acerbum luctum, & pœnitentiam conjungens, & obsecrans, ut maledictiones illas à nobis avertas. Porrò *justus est Dominus in omnibus operibus suis*, in cunctis scilicet calamitatibus, quas intulit nobis; quoniam ut meruimus, & secundum opera nostra retribuit nobis. *Et nunc Domine, qui eduxisti populum tuum de Ægypto, avertatur obsecro, in hac die furor tuus à Jerusalem*. i. e. Fecisti ubique tibi, Domine, nomen, cum mare divideres, & aquis submergeres Ægyptios, verumtamen nunc, quando populus tuus propter peccata sua extorris, & profugus omnes oberrat terras, ipsi propitius esto, *& miserere super montem domus sanctæ tuæ, & super Jerusalem, quæ facta est in opprobrium cunctis gentibus*.. *Adhuc loquente me in oratione Gabriel, quem videram à principio Cœlo delapsus volavit, & venit ad me in tempore sacrificii vespertini*, in hora scilicet vespertinæ orationis, quæ est sacrificium laudis & confessionis. *Et dixit mihi*:

v. 5. v. 11. Jer. 5. 1. Deut. 27. 14. v. 15. v. 16. v. 21. v. 23.

A B C D E F

[illegible]

A *mihi: ab exordio precum tuarum egressus est sermo, & ego veni indicare tibi, quia desiderabilis es*. i. e. Dignus es qui ameris, quandoquidem pro peccatoribus oras. *Tu ergo animadverte sermones, quos sum loquuturus*, i. e. explora & perpende sensum, & vim propositæ visionis, atque in his, quæ circa illam tibi dicturus sum, velut expressam futuri eventus imaginem contemplare. *Septuaginta hebdomades requiescent super populum tuum, & super civitatem sanctam tuam*. i. e. Quies erit populo tuo, ut consumentur prævaricationes, & finem accipiant peccata septuaginta Babylonicæ servitutis annis vindicata, necnon omnia generatim scelera filiorum Israel. Rursùs *ut consumentur prævaricationes, & finem accipiant peccata*. *Prævaricationes* scilicet & *peccata* gentium, utrumque fiet in exitu septuaginta hebdomadarum. *Et dimittatur iniquitas*, quod à Joannis baptismo cœptum est, *& adducatur justitia à sæculo*, & mox manifestabitur Christus ante sæcula à Prophetis prænunciatus Justitiæ Author, & justificans peccatores. *Ad implendam visionem, & Prophetam*. Ita sanè, nam Christus Adventu, Passione & Morte sua cuncta Prophetarum oracula implevit, & ipso eventu vera esse demonstravit. *Et usque ad Christum Sanctum Sanctorum*. Id porrò intelliges ab exitu hujus prophetiæ: ipse enim Sanctis Sanctitatem impertit.

(v. 24.)

[illegible]

[illegible]

Et post hebdomadas sexaginta duas delebitur unctio, & judicium non erit in ea. Hæc significant Christum venisse eo tempore, quod ipsius adventui fuerat præfinitum; proinde nec Gabrielis prædictionem fuisse falsam. Sexaginta hebdomadæ annorum, inquit, statutæ sunt super Jerusalem, ut maneat, postquàm soluta captivitate reædificata fuerit, quibus exactis cessa-

Jac. Edess. Daniel. c. 9. v. 24.

ceſſabit unctio, qua conſtabat judicium & poteſtas. Porrò ſexaginta hebdomadæ annorum, annos nonaginta ſupra quingentos exhibent. Si ergò tempus ſupputes ab anno ſecundo Darii quarti Regis Perſarum, quo completi ſunt anni ſeptuaginta juxta Jeremiæ Prophetiam, & quo Daniel oravit, atque ad eum emiſſus eſt Gabriel, ut populi reditum, & poſt reditum futuros caſus ipſi nunciaret, ſi, inquam, ab hoc anno, quo viſio exhibita fuit, quadringentos & nonaginta annos computes in ſequentia tempora, plane reperies, eo anno, quo Herodes Aſcalonita regnum Judaicum invaſit, oraculum iſtud completum fuiſſe, atque defeciſſe ex Judæorum gente rectorem & principem ac judicem ſacro oleo unctum, atque circa idem tempus natum fuiſſe Chriſtum, anno ſcilicet trigeſimo tertio Herodis, qui fuit tercenteſimus nonus Græcorum, i. e. Edeſſenorum.

Ejuſdem. Anni itaque captivitatis ſeptuaginta ſic numerantur. Nabuchodonoſoris anni viginti tres, Evilmerodachi duo, Baltaſſaris quatuor, Darii Medi quatuordecim, Cyri quatuordecim Babylone regnantis, Cambyſis octo, Darii triginta ſex. Anno porrò hujus Darii ſecundo captivitas ſoluta fuit, & populus Babylone demiſſus, in Judæam revenit.

ỳ. 25. *Ergò ab exitu ſermonis, ut inſtauretur Jeruſalem, & fora & plateæ ejus, & veniat Chriſtus Rex hebdomadæ ſeptem, & hebdomadæ ſexaginta duæ*, ita ut Urbs quidem ſub initium ſeptuaginta hebdomadum inſtauranda ſit, ſub earum verò finem Chriſtus ſit venturus; fluent itaque hebdomades ſeptuaginta uſque ad adventum Chriſti. Et domus quidem, ſeu templum & civitas ſeptenarum hebdomadum ſpatio inſtaurabuntur, Chriſtus verò exactis aliis ab inſtauratione ſexaginta hebdomadis, occidetur. Cum ſcilicet elapſa fuerint tempora urbi & populo conceſſa:

ỳ. 26. *Interficietur Chriſtus*, & non erit illi alius Chriſtus. *Et civitas Sancti vaſtabitur, cum Rege venturo*, i. e. cum Rege Chriſto, qui venturus eſt, & in Cruce moriturus. *Et in fine inundatio* devolvens & detrahens ita ut quicumque famem evaſerint, alluvione armorum obvios quoſque involvente atque rapiente in captivitatem abigantur.

ỳ. 27. *Uſque ad conſummationem ſententiæ deſolationis perſeverabit in deſolatione.* Quandoquidem exitus iſte Judæorum haudquaquam ſimilis futurus eſt eorumdem tranſmigrationi in Ægyptum, aut Babylonem; illinc enim dimiſſi fuere poſt annos quadringentos; & hinc poſt ſeptuaginta dimittentur. Hæc autem vaſtitas Judicis Dei decreto ſtatuta eadem invariata manebit uſque in ævum. *Et confirmabit pactum multis*. i. e. Chriſtus Teſtamentum ſanguine ſuo ſanctum, & firmum efficiet per hebdomadam unam, & dimidium hebdomadæ, donec auferat hoſtiam, & oblationem. Is quippè, qui hoſtiam & oblationem inſtituit, eamdem abrogabit. *Et ſuper alas abominationis deſolatio*. Quandoquidem Romani Judæâ in poteſtatem redactâ Aquilam, ſuique Imperatoris imaginem in Templo collocarunt. Et hoc eſt, quod legitur. *Cum videritis abominabile ſignum dictum per Danielem Prophetam. Et uſque ad conſummationem deciſionum requieſcet ſuper* (Matth. 24. 17.)

deſola-

[illegible]

[illegible]

A *desolatione*. i. e. usque ad plenam executionem divinorum decretorum, Civitas oblivioni tradetur, jacebitque diruta ac deserta.

CAP. X. v. 1. v. 2.

IN *anno tertio Cyri lugebam per tres hebdomadas dierum*. Danielis luctus causa fuit edictum à Cyro pridem publicatum, anno scilicet primo Imperii sui, cujus executionem in annum jam tertium retardari dolebat. *Luctumque ad tres hebdomadas* protraxisse se dicit, B quia toto eo spatio jejunaverat. Jejunium enim *luctum* appellat in eo sensu, in quo Dominus eandem vocem usurpavit, cum se, suosque discipulos à Pharisæorum obtrectationibus defenderet. Cum enim à Pharisæis discipuli arguerentur, quasi jejunia fastidirent. Dominus respondit: *Numquid possunt filii thalami lugere*, i. e. jejunare, *quandiu cum illis est sponsus*? Quamobrem subdit Daniel. *Pa-* v. 3. C *nis desiderabilis*, *& caro*, *& vinum non intraverunt in os meum*, *donec complerentur tres* v. 4. *hebdomadæ*, *quarta & vigesima die mensis primi*. Eo scilicet mense, quo sui Israelitæ olim ex Ægypto educti fuerant, Daniel jejunavit & oravit, ut modo Babylone dimitterentur. *Et levavi oculos meos*, *& ecce Ga-* v. 5. *briel adfuit mihi indutus vestimentis decoris*, *& lumbi ejus accincti decore gloriæ*. Hæc visio Prophetæ ostensa est ad ripas Tygris. D Cæterùm vir, quem se vidisse ait, indutum vestimentis decoris, etsi magnifico corporis ornatu, & pretioso baltheo, quo lumbos præcinctus apparuit, intuentis Prophetæ oculos raperet, vultu tamen aspectabilis non fuit, cum formam per singula momenta mutaret, & novam indueret. *Facies enim* v. 6. *ejus*, inquit Daniel, *velut species fulguris*, quæ proindè nullâ certâ fixâque figurabatur E forma. *Porrò viri*, *qui erant mecum*, *non* v. 7. *viderunt visionem*, eo scilicet terrore fugati, ex quo *non remansit in me fortitudo*, accisis v. 8. subito pavore viribus, undè *species mea immutata est*, *& emarcui*. *Et cum audissem* v. 9. *sermones ejus*, *procidi in faciem meam*, humique jacui, quandiù vox ejus tonitruo similis fuit. *Et ecce manus tetigit me*, *&* v. 10. *erexit me super genua mea*, *& super palmas manuum mearum*. Sic Angeli manu erectus F stetit, ut nihilominùs oculos humi defixos continere compulsus sit, nec enim in Angelum intendere volebat. Ergò resumptis viribus gratiâ filii Dei, cujus mysterium in ea visione designabatur, assurrexit Daniel, cui Angelus: *Daniel*, *intellige sensum sermo-* v. 11. *num*, *quos tibi sum loquuturus*, *& sta in gradu tuo*. i. e. Disce & sedulò perpende mysteria rerum, quarum exitus prolixis precibus, triumque hebdomadarum luctu & abstinentia quærebas. Rursus me metu relevatu-

v. 12. vaturus subjecit: *Noli metuere*. Horrenda quippè voce loquentis Angeli perterritus, hærebat timidus & tremens, idcircò Angelus Prophetam blandè alloquens, viribus perindè ut animo defectum erigit. *Exaudita sunt*, inquit, *verba precationis tuæ à primo die, quo dedisti cor tuum ad intelligendum*, i. e. ab eo die, quo jejunare cœpisti, desiderio incensus discendi ea, quæ rogabas, proptereàque in conspectu Dei tui orando & obsecrando perseverasti. *Exaudita est oratio tua, & ego veni propter sermones tuos*, i. e. me quoque preces tuæ induxerunt, ut negocium salutis populi tui juxta vota tua procurarem.

v. 13. *Princeps autem Persarum restitit mihi viginti & uno diebus. Restitit*, inquit, zelo utique divini honoris impulsus, & Judæis Babylone morantibus infensus, quippè qui suis cum popularibus in patriam redire abnuerint, quidquod & optimæ terræ detraxerint, ejusque feracitatem, & cætera commoda aspernati, divino beneficio videntur indigni. Quamobrem Angelo obsistebat, qui ad procurandam venerat libertatem hominum, quorum ferocitas & arrogantia necdum etiam repressa videbatur. Intereà Michaël Angelo de Judæorum salute satagenti subventurus advenit. Angelo itaque Persarum Præside toto illo dierum spatio resistente, reditumque Judæorum disturbante Angelus ad Danielem in hoc negotium destinatus redire non potuit, aut ullum referre responsum.

v. 14. Subdit ergò Angelus: *Et ecce Michael unus de Principibus primis venit in adjutorium meum. Et ego veni hodie, ut docerem te*. Porrò, quæ Angelus hoc loco Danieli referebat, sic intelleximus. Dei scilicet ordinatione fiebat, ut Angeli inter se amicè animoque pacatissimo certarent. Et alter quidem contendebat, ut in ea servitute populus relinqueretur, quam ea, quâ pollebat arbitrii libertate, delegerat. Huic porrò duo alii Angeli adversabantur, instabantque, ut Judæi ad proprias terras reducerentur, quod etiam Daniel orando jejunandoque urgebat. Rursùs alio modo exponimus. Scilicet postquàm prisci illi homines occasione confusionis linguarum, quæ Turris ædificium disturbavit, diversas terras quærere compulsi sunt, proprius unamquamque gentem sequutus est Angelus, veluti ejusdem futurus Præses & Princeps. Populi Hebræorum tunc Angelo Michaëli cura sepofita atque demandata fuit. Cum igitur Daniel videret Judæos Babylone exules, & aliunde sciret expletos jam esse septuaginta annos servitutis divino decreto taxatos, cœpit orando obsecrandoque sollicitare suorum popularium restitutionem & reditum; nec verò le-

[illegible]

A rò legimus Prophetam ante hoc tempus populi liberationem postulasse. Idem petebant Michaël & Gabriel, quibus nihilominùs reclamabat Angelus Princeps Persarum, Judæos retinere conatus, & à reditu prohibere; primùm quidem quia perindè ut dolebat Persarum, quibus præerat, cæcitatem, Deique ignorantiam, ita mirificè delectabatur præsentia conspectuque populi benè instituti, divinæque legi obsequentis, B & maximè Prophetarum & Justorum, qui inter Judæos aderant benè multi. Præterea sperabat, si Judæi Babylone minimè excederent, sed ibi domicilia figerent, Persarum gentem proposito ipsorum exemplo ad pietatem provocandam fore, atque ad Dei metum cultumque paulatim traducendam; præsertim cum non ignoraret idipsum ex parte præstitisse nuper Danie- C lem, & socios, quando Babylonii circa eosdem Dei providentiam admirati clamabant. *Non est alius Deus, sicut Deus Sidrach, Misach, & Abdenago.* Viderant nempè Danielem in lacu leonum, ejusque Sodales in fornace nullum incommodum sustinuisse. *Et ego veni ut docerem te, quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus.* Hic Angelus Danieli prænunciat Judæos in fornacem tribulationis mittendos fore hoc D igne probandos, & innuit invitos ad reditum cogendos non esse, magnanimos & alacres esse oportere viros, qui in Judæam mitterentur. *Adhuc visio in dies.* i. e. Hæc temporum acerbitas non accidet hujus temporis Judæis, sed in seros illorum nepotes incumbet *Iterumque dejeci vultum meum ad terram, & tetigit me, & aperiens os meum, locutus sum, & dixi ad Angelum terribilem, qui stabat contra me. Domine, in visione tua* E *conturbata sunt viscera mea, & non est relictus in me spiritus.* Si, inquit, à præsentia conspectuque tuo subito deliquio oppressus concidi, dissolutis namque genuum compagibus, erectus coram te consistere nequibam, *quomodo etiam nunc affari te queam? Et rursus tetigit me quasi visio hominis.* Nota Prophetam curâ metuque relevatum fuisse per tres vices in Trinitatis my- F sterio, primum cum Angelus illum humi jacentem erexit: rursùs cum os ejus aperuit: tertiò quando loquendi facultatem muto restituit. Hunc ergò in modum refectis Trinitatis in mysterio viribus Daniel Angelum alloquitur. *Loquatur*, ait, *Dominus meus ad servum suum, quia confortasti me. Et dixit: numquid scis quare venerim ad te? ut nempe significarem tibi, mihi modò redeundum ad præliandum cum Principe Persarum.* Hæc Angelus Danielem non igno-

Dan. 3. 96

v. 15.

v. 16.

v. 17.

v. 18.

v. 19.

v. 20.

rare operæ pretium esse ducebat, nè interim Judæi ab oratione cessarent, quin eò vehementius de sua libertate satagerent, *quia*, inquit, *cum ego egrederer, apparuit Princeps Græcorum veniens. Venit*, ait, *Princeps Græcorum*, quippè qui plurimùm gauderet Justos à servitute modò vindicari, atque ejus, cui præerat populi gratia, & beneficio libertate olim fruituros. *Verumtamen annunciabo tibi, quod expressum est in libris veritatis*. Divinæ Scripturæ libros innuit, in quibus prædicitur adventus legionum de terra Cethæorum. Nam & hoc disertè Balaam prænunciaverat. *Legiones*, inquit, *egredientur de terra Cethæorum. Et nemo est adjutor meus in his, nisi Michael Princeps vester*. Talia referebat Angelus, ut Daniel sciret, nec inter ipsos Hebræos adesse multos, qui reditum à Deo postularent, neque Angelos Danielis voto suffragari. q. d. quidquod nec Angelis probatur, quod flagitas, Daniel, ut cogatur humani arbitrii libertas.

v. 21.

Num. 24. 24.

[illegible]

CAP. XI. v. 1.

ANNO *primo Darii Medi surrexit Michael Princeps vester in adjutorium meum*. Eo scilicet tempore, quo tu quoque Dei adjutorio fretus, bona spe te recreabas, certus adesse terminum præfiniti temporis septuaginta annorum. *Et nunc in veritate annunciabo tibi, quæ ventura sunt. Adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus concitabit contra se regnum Græcorum*: Darius hic fuit. *Surget verò Rex, & cum steterit, conteretur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos Cœli, sed non in posteros ejus, neque secundum potentiam illius*. Hæc de Alexandro Macedone intellige, qui certus sibi postremum adesse diem, nec liberos se habere futuros regni hæredes, istùc quadrifariam dispertitum quatuor amicis suis transcripsit. *Tu enim tene, quæ dixi, nec enim secus fiet. Et Rex Austri confortabitur, & Principes illius, ex quibus unus prævalebit contra eum, & dominabitur dominatione magna. Prævalebit*, inquit, *contra eum*, Alexandrum innuit, qui à Ptolomæo Rege Ægypti victus est. Scilicet istud sæpè fieri videmus; Dei utique consilio atque nutu, ut valentes ab imbecillis, fortes ab imbellibus vincantur, ut discant ambo majore utrisque potestate geri, atque provideri omnia. *Verumtamen in fine annorum fœderabuntur, filiaque Regis Austri veniet ad Regem Aquilonis*. Cleopatram Ptolomæi filiam significat, quæ Alexandro filio Antiochi illustris nupsit pacis inter ambos futura sequester; sic ad instauranda mœnia præteritis bellis labefactata mittebatur imbellis costa, quare subdit: *Non erit in ea virtus, quia timebit*, artes scilicet, & dolos Regum. Idcir-

v. 2.

v. 3.

v. 4.

v. 5.

v. 6.

Primo Machab. 10. 57.

[illegible]

A Idcircò stabiliendæ pacis, spe dejecta etiam *tradetur ipsa*, *& puellæ*, *quæ adduxerant eam*, *& confortabant illam*. Hæc ad Cleopatram manifestè referuntur, quam præter jus fasque marito Alexandro ablatam Pater tradidit Demetrio filio Demetrii, infestissimo prioris conjugis inimico. *Et surget de semine ejus*, i. e. de stirpe seminis ejus, nempè Alexandri, Rex, qui fuit Antiochus. *Et egredietur cum exercitu* ex regione, quam datis

B obsidibus acceperat sub initia Principatus. *Et occurret ei Rex Aquilonis in fortitudine & robore*. Narrat Alexandrum tametsi præteritis bellis fractum, nihilominùs arma resumturum, etsi malo suo; nam subdit Angelus, *Rex Austri confortabitur*, *& vasa desiderabilia Regis Aquilonis aurea & argentea*, *atque ingentem captivorum turbam abducet*, *& asportabit in Ægyptum*. i. e. Ptolomæus

C redintegrato contra Alexandrum Regem Aquilonis bello ditiones ejus invadet, easque depopulatus in Ægyptum revertetur. Porrò Rex Austri Alexander concitabitur contra Demetrium, qui conjunctis cum Antiocho Eupatore copiis castra adversus illum movebit. Verumtamen tradetur totus exercitus eorum in manus Alexandri. *Tradetur*, inquit Propheta, *omnis virtus eorum in manus ejus* ... *Rursus Rex Aquilonis con-*

D *gregabit multitudinem majorem priore*, majores scilicet copias illis, quas sub initium Principatus eduxerat. *Et in fine temporum veniet semel & iterum*, i. e. cum Demetrio confliget, & cum Ægyptio, qui Antiochiam ingressus, imposuerat capiti suo duo diademata Asiæ & Ægypti. *Et consurgent multi adversus Regem Austri*. Nempe Jonathas filius Mathathiæ cum Sociis, aliique Duces, qui conspiratione facta simul omnes contra

E Regem Austri insurgent, qui & ab ipso Demetrio deseretur, eo quod Generi regnum affectasse deprehedentur. *Et filii iniquitatis populi tui*, i. e. viri iniqui ex populo tuo extollentur Demetrio regnante, sed mox unà cum illo *corruent*, *ut stare faciant visionem*, i. e. ut exindè patefiat, haud fuisse mentitum vaticinantem regnum à Sanctis Excelsi obtinendum fore, & im-

F pios conterendos. *Et surget Rex Aquilonis*, *& ponet insidias*, *& humiliabit virtutes fortes*, *& brachium Austri non stabit*. Demetrium designat, cujus favore freti populares tui Alcimus, ejusque factionis Judæi prosperis rebus se usuros sperabunt. *Et non erit in illis fortitudo*, quia Alexander Provinciam ingressus, cuncta pro arbitrio disponet. *Et stabit in terra Israel*, *& tradetur in manus ejus*; nam pulso Demetrio, qui hactenùs Judæam tenuerat, Judæos subjugabit. *Et domi-*

1. Machab. 11. 9.

v. 7.

v. 8.

v. 10.

v. 13.

Primo Machab. 11. 13.

v. 14.

v. 15.

v. 16.

Sup. v. 5. 17.

dominabitur dominatione magna nimis. Nam & Jonatham Judææ præficiet; *Et ponet faciem suam, ut invadat virtutem regnorum*, i. e. ut ditiones Demetrii occupet. *Et cuncta secum feret*. Significat Alexandrum, vel omnes copias suas educturum, vel omnes opes Demetrii direpturum, & secum asportaturum. *Et filia hominum dabitur ei sub specie honoris ad corruptionem ejus*. Fraudulenter nimirùm pater affinitatis conciliandæ prætextu tradet filiam, reipsà nil minùs quàm nuptias meditans. Nam si istùc sincerâ mente curabat, cur sponso filiam mox abstulit, & alteri despondit? Ad tempus ergò illam prostituit, ut brevi intervallo duorum Regum necessitudinem & subsidia sibi compararet. Et quoniam in hoc negotio, ut dixi, non ex legitimo connubio affinitas, sed ex prostitutione pudicitiæ quæstus petebatur, ideò Angelus illud *corruptionem*, non matrimonium appellat. *Et* (ỽ. 18.) *convertet faciem suam ad insulas maris*. Designat expeditionem Alexandri in Ciliciam superiorem, quæ ab illo defecerat, *& subjugabit multos*, Cilicas nimirùm, qui rebellaverant; *Et auferet Principem opprobrii sui*, Tyrannum scilicet, Provinciæ invasorem, atque suum apud Cilices opprobramentum. *Et opprobrium ejus convertet in illum*, debitum de ipso sumendo supplicium. (ỽ. 19.) *Et ponet faciem suam ad imperium terræ*. Idem Alexander fortunæ gloriæque suæ altitudine superbus. (ỽ. 20.) *Et dejicietur, & non invenietur, & stabit super locum ejus auferens dominationem*. Nempè Ptolomæus vastator & eversor regnorum Alexandri ditione potietur. *Et in paucis diebus conteretur*. Ptolomæus ipse; *non in furore, nec in ira belli*. i. e. non vi extinctus, sed tridui ægritudine confectus morte fungetur suâ. *Et stabit in loco ejus despectus*. i. e. Ditiones Alexandri, quas Ptolomæus dudùm occupaverat, invadet Demetrius vilis homo & contemtissimus, qui postmodùm cum Jonatha Machabæo conflixit, & victus est. (ỽ. 21.) *Et veniet clam, & obtinebit regnum casu*. i. e. Demetrius vacuum regnum nullo negocio occupabit. Sic enim feret casus, ut Alexander ferro, Ptolomæus morbo, tempore ferè eodem ambo extinguantur. (ỽ. 22.) *Et robur civitatum diripietur*, ab eodem utique Demetrio. *Et conterentur à facie ejus Rectores Testamenti*. i. e. (1. Machab. 11. 63.) Quod legitur Jonathæ renunciatum, Demetrii Duces in Cades Galilææ irrupisse. (ỽ. 23.) *Et facient adversus eum dolum*, suarum scilicet copiarum Ductores, quibus exosus fiet, quin & ipsius familiares & amici in ejus exitium conjurabunt. (ỽ. 24.) *Et ascendet & roborabitur in regno suo forti*. *Et faciet, quod non fecerunt*

Patres

[illegible]

A *Patres ejus*. i. e. Alexander cum exigua militum manu Antiochiam capiet & diripiet, cives in servitutem trahet, & latè loca populatus indè prædam exiget opulentissimam. *Et contra eorum civitates cogitabit cogitationes*. Comperta scilicet duorum prædictorum Regum morte, ditiones eorumdem usurpare molietur. *Et usque ad tempus excitabitur*. i. e. Ad breve tempus ea rerum prosperitate utetur; nec enim procul aberit B ejus interitus. *Cor autem ejus contra Regem*. i. e. contra Antiochum filium Alexandri, adhuc puerum, cui Triphon paternum regnum vindicabat. *Et confortabitur Rex Austri*, ipse utique Antiochus minor. *Et concitabit bellum in virtute magna*, quia scilicet congregabuntur ad eum Demetrii hostes. *Et non stabit*, *quia cogitabunt in eum cogitationes malas*. Insidias significat à Triphone C Antiocho parandas. *Et qui comedent cibos ejus*, *conterent illum*. Illos designat, qui coitione facta cum Triphone in caput Antiochi conspirabunt. *Et corruent exercitus multi*, *quoniam ille non erit de semine regum*; *& dispergentur*. Triphonem ista pariter spectant; is enim regnum alumni sui invasit, tametsi privatus homo, nec regiâ stirpe natus. Quamobrem postquam Antiochum adolescentem sustulerit, ejusque regnum D occupaverit, prædicit Angelus, eundem à suis deserendum, ejusque copias dissipandas fore. *Duorum quoque regum cor erit ad malum*, *& ad mensam unam loquentur dolum*. Scilicet Triphon & Antiochus: Triphon enim Antiochum clàm opprimere moliebatur. Et iste Triphonis fidem vehementer suspectam habebat, postquàm comperit, illum esse nutritorem suum, non Patrem. *Et non proficient*, *quia adve-* E *nit finis in tempore suo*. i. e. Quoniam ambo brevi decedent morte non suâ. *Et redibit in terram suam*. Alter nempè Antiochus filius Demetrii. *Cor ejus contra filios populi Sancti*. *Et faciet ut in primo*, *sic in novissimo*. Antiochus enim antequàm regnum susciperet, Jonathæ necem procuravit, & post, Simone ejus fratre, atque successore Rempublicam Judæorum administrante, illos ingenti clade perculit. F *Et venient adversus eum Exercitus Cethæorum*, *& conterent eum*. Iterùm ad Triphonem redit, nam adversus hunc Antiocho periclitanti submissa sunt centum viginti millia Cethæorum, quorum ope Triphon pulsus victusque fuit. *Revertetur & indignabitur contra Testamentum Sanctum*. Antiochus nempè contra primatum Sacerdotum, ea tempestate Judæorum Rempublicam administrantium: *Et considerabit eos*, *qui reliquerunt*

v. 25.

v. 26.

v. 27.

v. 28.

v. 29.

1. Machab. 16. 17.

v. 30.

runt *Testamentum Sanctum*. i. e. Libenter acquiescet Jasoni, ejusque sociis spondentibus talenta sexaginta supra trecenta, & ex aliis reditibus octoginta. *Et potentia illorum ex ipsis*, à Regibus scilicet, & per ipsos constabit. *Polluent Tabernaculum fortitudinis*, exportando dona in Tabernaculo consecrata. *Et auferent sacrificium*, immolationes nempè hostiarum, & panes propositionis. *Et dabunt abominationem in desolationem*, quam postmodum Machabæi sustulerunt. *Et qui supergredientur pactum*, *perdet illos*. *Pactum* scilicet ipsius cornu loquentis magnifica (Antiochi). *Populus autem illorum, qui noverunt timorem Domini, prævalebit contra adversarios suos*, *& Justi in populo docebunt multos*. Machabæorum tempora designat, quibus Judæi impegère in tela, in ignes, in servitutem, bonorumque direptionem diebus plurimis. Cumque in hasce calamitates inciderint, *sublevabuntur auxilio parvulo*. *Posthæc divisione mala dividentur*, adeo ut filii à parentibus, & fratres à fratribus discedant. *Et ex sapientibus dejicientur ad probationem & intelligentiam per eos*. i. e. Sacerdotes, in quibus scandalizabuntur, & intelligent, & probabuntur multi. *Usque ad tempus finis*, i. e. donec præfinitus terminus correptionis adveniat, ejus quippè tempus in multos dies protelabitur. *Contra Deum Deorum loquetur grandia*; quia efferet sese super omne numen. *Et prosperabitur in istis*, donec compleatur tempus ejus; *transacta quippè est definitio*. *Et omnem Deum Patrum suorum non intelliget*, qui ostendit ei præfinitum tempus quale futurum sit; vel rursus, quia Deos novos inducet, vel potiùs, quia super Deum suum magnifice se extollet, ut maria siccare se posse jactet, terrasque marinis fluctibus obruere. *Et amorem feminarum*, *& omnem Deum non cogitabit*. Vel quia nec impurè, nec intemperanter vivet, vel quia Regis filiam, quam pridem duxerat, contemnet, & Deæ Conæ nuptias ambiet. *Et Deum* [Syriac] *fortem glorificabit* [Syriac] i. e. in sede sua. *Et Deum Patribus suis ignotum honorabit*. Quia impendentis mortis metu consternatus literas Judæis Hierosolymam officii plenas dedit, & dona, atque aurum argentumque transmisit, Deoque pro ipsius salute supplicare flagitavit. *Et dabit eis potestatem in multis*, *& terram divident pretio*. Judæorum nempe agris suarum copiarum Duces sibi propiùs morituro superstites munerabitur. *Et ad præfinitum populo tuo terminum*. i. e. Ineunte tempore ejus termini, *præliabitur adversus eum Rex Austri*, nempè Ptolomæus. *Et concitabitur in eum* Rex

v. 31. v. 32. v. 33. v. 34. v. 35. v. 36. v. 37. 2.Mac.9.8. v. 38. v. 39. v. 40.

A [illegible]
B [illegible]
C [illegible]
D [illegible]
E [illegible]
F [illegible]

A *Rex Aquilonis*. Antiochus scilicet, *& veniet contra eum in curribus, & equitibus*. Ipse est, quem Angelus infrà prædicit, invasurum Ægyptios cum ingenti exercitu, & equitum, atque elephantum apparatu. *Introibit in terram, & veniet in terram Israel*. i. e. In Judæam incumbet, Hierosolymam occupabit, Sanctuarii adyta perrumpet, Dei sacra temerabit, diripiet vasa, aureum altare, candelabrum, & mensam auferet. *Et isti salvabuntur de manu ejus, Edom, & Moab, & reliqui de filiis Ammon*: Idumæis, & cæteris causa salutis erit; vel quia Antiocho ultrò se dedent; vel quia Deus, qui prædictas gentes ab Israelitis servaverat, iterùm ab Antiochi invasione tutabitur. *Et terra Ægypti non effugiet manus ejus*. Ptolomæum Ægypti Regem designat, qui cum Antiocho confligere non ausus, præripuit fugam. *Et capiet urbes multas, & dominabitur thesaurorum argenti & auri*, quos scilicet capta oppida dabunt. *Et nuncii ab Oriente, & Aquilone reditum maturare cogent*, rumores scilicet indè delati, nunciantes bello victos fuisse Præfectos, quos Rex Ægyptiacam expeditionem suscepturus vicarios constituerat. *Et Tabernaculum suum figet in loco plano*. Locus iste interjacet mari, quâ Israëlitæ transierunt, & monti, in quem ascendit Moyses, vitam ibidem cum morte commutaturus. *Et custodiet Sanctuarium suum*. Deus utique templum suum tutabitur adversus molimina minasque Antiochi, qui immissa militum manu conditos ibidem thesauros, & quidquid sors obtulisset, indè rapere, & asportare cogitabit. *Veniet autem tempus ejus, & non erit ei adjutor*. Tametsi Lybicas gentes, & Æthiopicas Antiocho laturos opem Angelus supra dixerit, subdit tamen hic: *Non erit ei adjutor*; vel quia à suis Diis auxilium frustrà petet, nec enim illi aderunt tempore, quo à vindice Dei justitia capietur; vel quia misericordiam non erat consequuturus in tempore angustiæ, etsi mala, quæ Judæis intulerat, dolens fateretur, & malefactum damnaret.

v. 41. v. 42. v. 43. v. 44. v. 45.

F IN *illo tempore consurget Michael Angelus magnus*. Ipse nimirum, qui nunc quoque rerum vestrarum maximoperè satagit. *Et conteret illum: & veniet tempus tribulationis*, i. e. antequam conteratur Antiochus; *quale non fuit à diebus sæculi*. His porrò benè cohærent illa. *Introjerunt sponsi in luctu; & quæ sedebat in thalamo, innovavit lamentationes, & commota est terra super habitantes in ea*. *Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis, qui inventus fuerit scriptus*

CAP. XII. v. 1.

1. Machab. 1. 28. 29.

ptus in libro. Pauci videlicet præsentem ruinam effugient. *Liber*, de quo hìc fit mentio, vel est Lex ipsa, quam qui perfecerit, vivet in ea; vel quod apud Ezechielem legitur. *Et sumes inde parvum numerum, & ligabis eos in ala tua*, i. e. in extremitate pallii tui. *Et multi, qui dormiunt in terra, evigilabunt*; eo, quod post assertam Zorobabelis ope salutem & libertatem novum quasi somnus opprimet malum, quo soporis ad instar discusso, quasi de pulvere expergefient; *alii ad vitam æternam*. Homines scilicet patientiâ vitæque innocentiâ inter Judæos conspiciendi; *& alii ad interitum & ad ludibrium sociorum suorum sempiternum*. Homines designat, qui popularibus suis offensionis & ruinæ occasionem præbuere, quibus comminatur æternam infamiam; simulque promittit illis, qui piè vivendo, & docendo, aliis profuissent, claritatem nominis & prosperos etiam in præsenti sæculo successus, & in futuro justam retributionem. Quamobrem subdit: *Et illi, qui ad justitiam erudiunt multos*; i. e. ab infidelitate ad fidem traducunt. *Fulgebunt in gloria*, quam scilicet in novissimo die induent immortalem. *Et tu, Daniel, claude sermones istos, & sile, & signa librum usque ad tempus statutum*. Angelus Prophetæ mandat, nè cuipiam isthæc arcana prodat, aut librum communicet, quem nihilominùs signari, servarique jubet, nè cum Judæi statuto tempore talia contingere conspexerint, dubitent, ut Deus præsciverit hasce calamitates populum suum quandoque perpessurum. *Et quærent multi Deum, & multiplex erit scientia*. Post hanc, inquit, quam prædixi tribulationem, illud continget, quod Babylonicam calamitatem sequetur, plurimorum scilicet in rerum divinarum cognitione profectus. *Et vidi ego Daniel: & ecce duo alii stabant ab utraque ripa fluminis*. i. e. Cum Angelus ille, qui mecum loquebatur, discessisset, & alveum fluminis ingressus vadum quærere videretur. Repentè duo alii apparuere, ripas hinc atque inde obsidentes. Porrò Angelus, dum fluminis alveum subit, & profluentem tutè calcat, personam sustinet scientis altitudinem mysteriorum Dei; perindè ut *alii duo ripam utramque insidentes*, symbolum præferunt concessæ sibi potestatis interrogandi de quæstionibus à Propheta prætermissis. Quamobrem tamquam potestate accepta interpellant alterum Angelum. *Usquequò finis horum mirabilium?* Quibus ille velut arcanorum divinorum conscius respondit. *In tempus, & tempora, & dimidium temporis consummabuntur hæc omnia*. Cum nimirùm occubuerit ille, qui immani hactenus crudelitate in populum Dei debacchatus

Ezech. 5. 3. v. 2. v. 3. v. 4. v. 5. v. 6. v. 7.

chatus fuerat. *Et ego Daniel cum audirem, non intelligebam; & dixi: Domine mi, quid erit novissimum horum?* Non quæro, inquit, dicta, sed an supersit quidpiam dicendum de iis, quæ prædictorum consummationem exitumque erunt sequutura. *Et dixit ad me: vade Daniel, quia obsignati sunt sermones usque ad præfinitum tempus.* Sermones clausi signatique, alii pertinebant ad regnum statuto tempore casurum, quodque prædictum fuerat à Christo evertendum; alii ad ipsum Christum ejusdem eversorem. *Eligentur, & dealbabuntur multi.* Designat futuram Apostolorum electionem & Credentium ad eosdem audiendos concursum, quos prædicit Baptismi lavacro dealbandos. Judæos contra Christi interfectores severè judicandos & puniendos. *Impiè agent impii: & non intelligent omnes impii.* Cohæret cum illo: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* *Qui faciunt bona, intelligent* summum utique Rectorem, cujus consilio nutuque fluunt tempora, hunc porrò agnoscent tum ex vaticiniis Prophetarum, tum ex signis illud tempus indicantibus. *A tempore, quo ablatum fuerit sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem dies mille ducenti & nonaginta.* Designat Antiochi tempora, quibus impius Rex juge sacrificium sustulit, & abominationem desolationis induxit, populum Dei subvertere, & religionem corrumpere molitus. Porrò *dies mille ducenti & nonaginta* implent totum illud spatium temporis, quo Judæi maximis calamitatibus affecti sunt, templumque violatum fuit, intràque sacra adyta nefarii & scelerati homines ausi sunt aram suis excitare Diis. *Beatus, qui expectat, & pervenit ad dies mille tercentos & triginta quinque.* Hac scilicet temporum exacta periodo Judæorum calamitates finem accipient, & ædes, in qua Dei populus vota sua reddere solebat, mundabitur, statæque ceremoniæ & sancta sacrificia restituentur. *Tu autem Daniel vade, requiesce in finem.* i. e. Cæterum isthæc mala populo tuo olim obventura te minimè angant. *Resurges in tempore tuo in fine dierum.* E tumulo namque redibis ad vitam; nec idcircò revicturum te puta, quando filius Dei morietur, quod utique continget sub finem septuaginta hebdomadarum, sed in supremo Mundi die, quo unà cum cæteris mortuis ab eodem filio Dei in secundo suo de Cœlo adventu vitam recipies immortalem.

v. 8. v. 9. v. 10. Luc. 23. 34. v. 11. v. 12. v. 13.

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI IN HOSEAM PROPHETAM EXPLANATIO.

Scholion.

A Hoseæ Prophetæ patria fuit Beelmoth in Tribu Issachar, in eâque mortuus in pace, sepultus est. Dominum in terras venturum prædixit, & ejus adventum expresso signo præmonstravit; præcessit autem annis triginta quatuor supra octingentos, ac tredecim supra centum prophetavit.

CAP. I. ℣. 1.

B *Verbum Domini, quod factum est ad Hoseam filium Beeri in diebus Oziæ &c.* Indicat Hoseas, se sub Regibus Juda, Ozia, Joatham, Achaz & Ezechiam prophetasse. Geminam porrò populi sui vaticinatus est captivitatem; alteram ab Assyriis propè imminentem; à Babyloniis alteram non multò post secuturam, hanc Judæis, illam reliquis Israëlitis ob commune scelus idololatriæ à Deo statutam, quâ tandem solutâ reditum & in pristinum restitutionem populo utrique pollicetur.

℣. 2.

C *Et dixit Dominus ad Hoseam: vade, sume tibi uxorem fornicariam, & fac tibi filios fornicarios.* Quærito, inquit, tibi uxorem, meretricem tamen, quo conspicuum Israëli prostet signum, qui in urbe Samaria Baali, & Vitulis se se apertè ac palàm prostituit. Ex illa porrò suscipies hæredem tibi, portentum autem Judæis futurum, qui palàm Dominum jurant, & clàm Melchom adorant. D *Quia fornicans fornicabitur terra à Domino.* Terra utique Israëlitarum quando pulsis indigenis novos colonos accipiet à Rege Assyriorum: undè sequetur, quod populo illi fuerat denunciatum.

Deut. 28. 33.

Fructus terræ tuæ comedet populus, quem ignoras, cuique factus est ignotus Deus tuus, ex quo suis adhæsit Diis. Idololatriam siquidem Hoseas & alii Prophetæ vocabulis mœchiæ & scortationis designant.

℣. 3.

E *Et accepi mihi Gomer filiam Debelaim; & concepit, & peperit mihi filium: & dixit mihi Dominus: voca nomen ejus Jezrael, quoniam adhuc modicum, & cessare faciam regnum Israel.* Ad Israëlitarum quippè regum ditionem pertinebat urbs Jezraël. significat autem Israëlitas eversâ ipsorum Republicâ Deum laudare desituros, eo quod futurum erat, ut illorum ora servitutis ferro, duro velut camo stricta premerentur, adeòque nec jam liceret verba proferre, nedum consueta suorum festorum car-

[Syriac text illegible]

A carmina modulari. Quod, ait: *requiram sanguinem Jezraël à domo Jehu*. Non Nabothi necem in agro Jezraëlitæo factam intelligit, quam idem Jehu Achabitarum cæde vindicaverat: sed ipsius Jehu culpam indicat. In multis quippè, quod justum erat persequendo, à justitia ipse exorbitavit, inprimis quod Ochoziam unà cum filio Achabi occidit, tùm gravissime quod ab Achabi viis minimè deflexit, quamobrem ejusdem familia postmodum à Deo repudiata, regno etiam spoliata fuit. *Et domui Juda miserebor*. Eo vid. tempore, quo Tribus Ephraim in alienas terras deportabitur. *Et non salvabo eos in arcu, & gladio* Assyriorum, qui quidem à Judæis in belli societatem adsciti fuerunt, cum ipsis tamen ad pugnam minimè progressi sunt, etsi pro ipsis contra Damascenos & Ephraimitas præliaturi arma sumpsissent. Quare hæc ad regis Achaz tempora referuntur. *Et concepit, & peperit filiam: & dixit mihi Dominus, voca nomen ejus: non consecuta misericordiam: & alium filium peperit, qui vocatus est, non populus meus*. Idcirco quod ab initio populus gentium Dei populus non fuit, nec ab illo dilectus, qui oderat peccatorem. Audi Hoseæ verba interpretantem beatum Paulum. *Vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam ex gentibus, sicut in Hosea dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam, & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Quia non addam ultrà misereri domui Israel*, quam vid. statui servituti captivitatique subjicere. *Et congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter*, nec duas ultrà scindentur in partes, quod malum sub Roboamo passi sunt. Hæc ad Israëlitarum à captivitate reditum pertinent, & multò veriùs de Messiæ adventu, & Gentium conversione exponuntur. *Quia magnus est dies Jezrael*. Eo quod magnarum calamitatum finem, & magnæ felicitatis initium sit allaturus; nam sicuti ultus est Deus *sanguinem Jezrael*, sanguinem vid. Nabothi, & Innocentium ab Achabo & Jehu interfectorum; sic vindicabit sanguinem populi sui à gentibus ad ejus perniciem conspiraturis. Videtur Zorobabelis & Nehemiæ temporibus excitatam à finitimis populis persecutionem indicare. Nihilominùs quod textui usquequàque respondet, dicendum hæc pertinere ad salutem à Christo assertam populo suo adversus Diabolum ejusque satellites Martyrum præsertim persecutores; hìc enim populus erat semen, quod saturus erat Deus per Christum, ut ait divinus Paulus, populum novum, æmulatorem bonorum operum; id enim ipsum vocabulum Jezraël significat. Quamquàm

v. 4. — v. 7. — v. 6. 8. — Rom. 4. 25. — v. 11.

ex hac eadem urbe Gedeonem suas eduxisse copias, docet Judicum historia; atque indè cœptam ejusdem de Madianitis, confœderatisque populis victoriam. Quid? num Propheta hic Jezraël mentionem intulit, quo intelligerent Judæi fore, ut sicut indè *dies magnus* illuxit Gedeoni, sic futurum aliquandò ut similis ipsis affulgeret dies de soluta Babylonica captivitate, utique faustissimus & verè magnus: quem tamen non sibi ipsi, sed Deus illis *saturus erat*, i. e. facturus: non enim Judeis, sicut nec Gedeoni tantum bonum peperit propria virtus, sed Dei clementia: ut verum sit etiam in hoc sensu, quod superius dictum est: *Et non salvabo eos in arcu, neque in gladio*. (v. 7.)

CAP. II. v. 1. Vocate *fratres vestros populum meum*, non eo, quo notati sunt nomine, *non populus meus*, *& sorores vestras dilectas*, non quo dictæ fuerunt, *non dilectæ*. Attende ut mutantur nomina, utque ignominiæ notas, quas æqui Judicis severitas inussit, pii patris clementia obliteret: (v. 2.) *expostulate cum matre vestra* factum cum Samaria vos Ephraimitæ, vosque Judæi cum Jerosolyma, quas ut matres vestras observatis & sequimini. *Non enim uxor mea est*, quia vitulos adoravit, & idolis offert libamina. *Auferat fornicationem à facie sua*, quoniam exarsit ad probrum & stuprum; *& mœchiam de medio uberum suorum*. Occultam Judæorum idololatriam fuisse indicat, Ephraimitarum contra patentem & publicam, quam proindè in facie positam dicit. Ut enim hæc pars corporis nostri conspicua est, sic Samariæ stupra in propatulo transigebantur. Contra teguntur ubera, suo namque Jerusalem meretricio cavebat secretum. (v. 3.) *Nè dimittam eam nudam*, privando viris claris Sacerdotibus & Regibus; (v. 4.) *quia filii fornicatricis sunt*; eo quod in flagitia matris suæ se immerserunt. (v. 6.) *Ecce sepiam vias tuas spinis*, crebris animadvesionibus peccantem castigando, atque potentes adversarios tuis consiliis opponendo. (v. 7.) *Et sequetur amatores suos, & non apprehendet, & quæret eos, & non inveniet*. i.e. Mater vestra Samaria, ipsique confœderata Jerosolyma socios populos appellabit, ut auxilium ferant periclitanti, at non impetrabit. *Tunc dicet: revertar ad virum priorem*, ad Deum nempè Patrum meorum Abraham, Isaac, & Jacob, quoniam nec Dii, quos amavi, atque ab iis me amari putabam, nec eorum cultores populi laboranti succurrerunt. Sed nec ipsi sibi, victoribus enim victi serviunt. Et hæc quidem mater vestra dicet tunc, nunc verò aliud. (v. 11.) *Idcircò cessare faciam omne gaudium ejus* in captivitate Babylo-

[illegible]

A bylonica. *Et corrumpam vites ejus & ficus ejus* v. 12. colonorum curâ destitutas, quos subactâ vastatâque provinciâ hostis coget in alienas terras transmigrare. *Et visitabo super eam dies* v. 13. *Baal, in quibus incendebat thura, tollebat inaures suas, & margaritas suas, & ibat post amatores suos, & mei obliviscebatur: dicit Dominus* suos imitata Majores, qui meo munere Ægyptiorum aurum adepti, vitulum conflarunt, quem ipse dederam, cultu se ornabat: B meique oblita, quos insaniebat Deos, quibusque eo ornatu placere studebat, affectabatur. *Propter hoc adblandiar ei.* Liberali- v. 14. bus nimirùm, quas Prophetæ dabunt, promissis, esto nullum effectum habituris. *Ducam in solitudinem.* Procul ab idololatrarum consuetudine & contubernio. *Et loquar ad cor ejus.* Consolabor casu suo afflictam & mœrentem. *Et dabo ei vineas suas* v. 15. C *ex eodem loco.* i. e. Fidem dabo me daturum, idque Prophetæ affirmabant, etsi dictum res secuta non est propter ejus perfidiam. *Et vallem Achor ad aperiendam intelligentiam ejus.* Quandoquidem ex hoc loco majoribus ejus primus apertus est aditus ad cernendam hæreditatem divinis sibi promissis addictam. *Et erit in illa die, ait Dominus,* v. 16. *vocabit me, vir meus.* Et cætera, quæ sequuntur, eo tempore perfecta sunt, quod su- D pra beatus Paulus indicavit. *Sponsabo te mi-* v. 19. *hi in sempiternum*, novo & æterno fœdere, quod Christi sanguine sancitum est. *Sponsabo*, inquit, *te ex commiseratione & gratia*; neque enim insontem repudiaram. *Exaudiam* v. 21. 22 *Cœlos, & hi exaudient terram, & terra exaudiet triticum, & oleum, & hæc exaudient Jezrael.* Annuam Cœlo, & pluviam dabit, terræ, & proventus suos proferet. Hæc Ju- E dæis quidem præstita fuere statim à soluta captivitate & reditu, non tamen usquequaque perfecta, nisi postquam cum gentibus ad Christum conversis in unum coaluere populum, ad hunc enim certissimè pertinent quæcumque in extrema sectionis hujus parte vaticinatur Hoseas.

CAP. III. v. 1.

D*ilige mulierem adulteram*, quia illi *dilexerunt vinacia uvarum*. Mulierem F adulteram manifestè Propheta demonstrat esse Synagogam, de qua intellige verba, quæ sequuntur: *Dilexit Dominus filios Israel.* Ea siquidem divinæ disciplinæ optimum saporem fastidivit utique melle dulciorem, eique vinacia uvarum antetulit; quæ quidem symbola sunt falsæ Dæmonum doctrinæ præbentis speciem dumtaxat veræ suavitatis. Rursùs ut uvarum vinacia nos minimè delectant, sic nec tenere debent cogitationes nobis ex malis affectionibus adhærentes. Et

v. 2. *Et emi eam mihi quindecim argenteis*. Trifariam si dividas, numerus sacerdotes, Prophetas, & reges repræsentat. Istorum nempè opera Deus Synagogam à Barbaris servavit. Itèm quintadecima dies mensis exitum aperuit Hebræis in Ægypto terram Promissionis desiderantibus; Ecclesia autem non eo liberata fuit pretio, sed illius gratia, qui triginta argenteis emptus illam redemit: *& coro, & dimidio cori hordei*. Hordeum doctrinam Legis designat Judæis quasi jumentis datam tamdiù, dum adoptionem filiorum per Christum acciperent. v. 3. *Et dixi ei: dies multos expectabis me*. Seipsum Propheta exponit, *quia*, inquit, *multos dies sedebunt filii Israel sine rege, & sine sacrificio*, v. 4. *& non erit, qui induat ephod*: quia superveniente populi captivitate regnum erat casurum, & perturbandus status & ceremoniarum ordo. Porrò ephod, seu vestis judicii summi Sacerdotis indumentum fuit, bysso & purpura intertextum, & quatuor gemmarum ordinibus distinctum. Vestis autem Judicii dicebatur ex eo, quod cum quispiam Deum consulere volebat, Pontifex eo indutus amictu divini Judicii sententiam rogabat, consulentique referebat, ea porrò per aliquam ex prædictis gemmis manifestabatur. v. 5. *Et post hæc quærent Dominum, & David regem suum*, Zorobabelem Davidis nepotem. Et Zorobabelem quidem Judæi plurimi quæsiverunt, non multi Christum; quod etiam Esajas & Daniel præviderunt, & prædixerunt; hunc enim Hoseas designat, quem cæteri Prophetæ mutuato à figura nomine Davidem passim appellant.

CAP. IV. v. 1. JUdicium Domino cum habitatoribus terræ Israël, severum, justum tamen pensata gravitate criminum, quæ statim subtexit. v. 2. *Sanguinem sanguini miscuerunt*, quia Prophetas occiderunt. Nec ideò posuere sitim, quominus etiam Domino Prophetarum in propria venienti necem inferrent, ejusque sanguinem confunderent cum illorum cruore, qui prænunciabant de adventu Justi: v. 4. *Alter alteri iniquus populus tuus æquè, ac Sacerdos contendit*. Nec talia audentes cohibuit metus. *Propter hæc lugebit terra* ab habitatoribus deserta suis. v. 5. *Offendisti de die*, quicumque in legem peccasti. *Et offendit etiam Propheta tecum de nocte* tenebrosa implicitùs visione tui cordis. *Tacere feci matrem tuam* Synagogam, obmutescentibus Sacerdotibus, quos illa, rejectis Dei cerimoniis, curare jussit sacrificia vitulorum. Ephraimitas designat, qui primi vitulorum cultum induxere,

[illegible]

A xere, eosque hanc ob causam repellendos denunciat, nè inposterum sacerdotio fungantur, quod Ephraimitis, eorumque sociis Tribubus non multò post accidit: patrio quippè solo ejectis omnis sacrificandi facultas ipsis adempta est, & sacerdotalibus functionibus interesse penitùs interdictum. Quamquàm Judæos etiam tristi hoc vaticinio comprehendi contextus ipse docet. Ipsorum siquidem proprium factum est sacerdotium,

B ex quo templum Jerosolymæ ædificatum fuit, & ad eos Tribus Levitica à Joroboamo exauthorata profugit, licuitque Leviticis in templo sua munia exercere, & constitutum sibi censum à populo exigere: quare illud: *Repellam te, nè sacerdotio fungaris mihi*. (v. 6.) Ad Sobnam videntur Judæorum Pontificem referenda, huic certè Esajas Pontificatum adimendum denunciat illis verbis:

C *Dejiciam te ab honore tuo, & deponam te à statione tua*. *Et gloriam suam in ignominiam commutarunt*. (v. 7.) Idola Deo subrogarunt. *Et erit sicut populus, sic sacerdos*. (v. 9.) Arcanus sermo, quo significatur consummato Crucis mysterio Judæorum Pontifici auferendum esse donum, eundemque redigendum ad communem populi sortem, qui utique sacerdos non est. *Fornicatio, & vinum, & ebrietas abstulerunt cor*. (v. 11.) Quum in suorum

D Deorum delubris pro libidine talia exercerent. *Cum separatis à trivio sacrificabant*. (v. 13.) Scorta erant, & idolorum sacerdotes, quibus sacrificantibus idololatra populus se adjungebat. *Populus non intelligens amplexatus est meretrices*. (v. 14.) Nec enim voluit cogitare quem domi haberet hospitem, nec potuit ejus capere majestatem oppidò quam formidandam; ideò in infamis scorti amplexus invasit, *Tu autem Israel noli condem-*

E *nare Judam*. (v. 15.) Phaceam regem intelligit, qui conjunctis cum Rasano copiis regi Achaz bellum intulit. *Et nolite ire in Galgala* ad certum exitium. *Et nolite ingredi in Bethaven*, ad captanda indè auguria. In urbe Bethaven prostabant idolorum aræ, à quibus auguria peti solebant. *Quoniam sicut vacca, quæ excussit jugum, declinavit Israel*. (v. 16.) A lege Dei deflexit. *Pascet eos Dominus sicut agnos in la-*

F *titudine*, domum Juda. *Particeps idolorum Ephraim*. (v. 17.) Idola coluit, & de sacrificiis eorum participavit. *Ligabitur spiritus in alis eorum, & confundentur ab aris suis*; (v. 19.) quoniam Sacerdotes suos servare non potuerunt.

CAP. V. v. 1. AUdite hoc sacerdotes, & attendite domus Israel, & domus Regis auscultate, quia vobis judicium est, quoniam laqueus facti estis speculatoribus Prophetis veritatis. *Et sicut rete expansum super Thabor.* Locus erat venationis. v. 3. *Quia nunc fornicatus est Ephraim.* A diebus Jeroboam, & Rasen post idola declinaverunt; v. 8. *Clangite buccina in Ramatha*, sicut soletis prælium inituri, aut victoriam adepti. *Clamate in Bethaven*, in domo vanitatis: *post tergum tuum Benjamin*, Lupus rapax rapacitati prædantium Assyriorum, mox etiã Chaldæorum exponendus. v. 6. *Ephraim in desolatione erit* in die vindictæ, adventuque Assyriorum. *In generationibus Israel ostendi fidem*, dictorum factorumque meorum veritatem & æquitatem. v. 11. *Calumniam patiens est Ephraim, & coangustiatus in judicio.* Utrumque patitur, postquam veritati vanitates antehabuit. v. 13. *Et vidit Ephraim languores suos*, oppressionem suam, *& Judas dolores suos* suam servitutem. *Et misit ad regem Jareb.* Hosee rex Samariæ ad Saum regem Ægypti petens auxilium, qui tamen illum indemnem contra Assyrium præstare non potuit; sed nec ipse Assyrius voluit, sub cujus clientelam sc. ille receperat, sed transtulit in Hala & Habor civitates Medorum, postquàm Hoseam rebellasse rescivit. Similiexitu Jojakim rex Juda eorundem Ægyptiorum regem Nechao sibi auxilium laturum speravit contra Chaldæos; sed ab istis utrique, Ægyptii & Judæi tandem oppressi sunt.

CAP. VI. v. 1. R*Evertamur ad Dominum, ipse percussit nos, & ipse curavit nos.* Percussit v. 2. reos, quia justus est; curabit miseros, v. 3. quia pius est. *Et die tertia suscitabit nos.* Celeriter, quemadmodum nos olim Ægypto, Pelagoque circumventos die tertio liberavit. *Et discemus tendere ad scientiam Domini* post reditum; *quasi ad aurora, cujus certus est exitus* ad transitum à baptismo veniet quasi per intelligibile lumen ad agnitionem Dei quisquis in Christum crediderit, & quasi imber fluet indè doctrina ejus super eos, qui illa digni habiti fuerint. *Et quasi imber serotinus* per revelationem spiritus ipsam animam præparabit, tum verò incipiet germinare, & fructum cœlestem v. 5. producere. *Dolavi Prophetas & occidi eos in verbo oris mei*, quoniam propter prophetiam moriebantur. Cumque eos Deus mitteret juberetque populo denunciare sive adversa & molesta, sive commoda & prospera, jussioni minime refragabantur; propereaque populus in eos insiliebat, illosque lapidabat & occidebat. *Et judicium meum quasi lux egredietur*

[Syriac text illegible]

A *dictur* supplicium, quo statui in Prophetarum interfectores animadvertere, futurum volo cujusvis manifestum; *quia beneficentiam volui, & non sacrificium*: sacrificium quidem placet, sed magis misericordia & benignitas in fratres; *& scientiam Dei plusquam holocausta*, & opimas quasvis hostias; quibus dum me placandum speratis, fratres opprimitis. *Galaad civitas operantium iniquitatem: hi participes fuerunt sacerdotum in via* B *& interfecerunt Sichem*. Cum sacerdotibus Bethel conspirarunt ad cædem peregrinorum petentium templum Domini in Jerusalem. Innuit crudele facinus Levi & Simeonis, qui ob injuriam non admodum gravem Dinæ sorori suæ factam à principe Sichem, omnes urbis habitatores trucidarunt. *Ibi fornicatus est omnis Ephraim, & contaminatus est Israel*. Nec talia perpetrantes à sa- C cerdotibus levi aliqua reprehensione castigati fuerunt, qui gravi utique supplicio plectendi fuissent. *Sed & Juda pone tibi vindemiam*, eo quod Judæi post reditum gentes sibi inimicas forent profligaturi.

v. 6.

v. 8. 9.

v. 10.

v. 11.

[Syriac text illegible]

CAP. VII

v. 1.

CUM curarem Israel, Jehu Propheta- D rum dictis obsequente, & persequente idololatriæ fautores, Jezabelem vid. ejusque alumnos sacerdotes: *revelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ*. Patuit immedicabilem esse populi Ephraimitarum & Samariæ Principum impudentiam & perversitatem: *quia* nihilo minùs quàm anteà solebant, *operati sunt mendacium in conspectu meo. Et fur ingrediebatur, & latro spoliabat in plateis*. Privatorum & Prin- E cipũ avaritiam & rapacitatem ostendit clam & palam grassantem. *In malitia sua lætificaverunt regem*, Jeroboamum vid. cui ejus nequitiæ homines idololatriam suadenti assensi sunt, quamquam & istud ad ejus successores referri potest, qui jam perierant, Deo eorum impietatem adproperato letho vindicante, vel qui in præsenti regnabant, suaque potestate abusi religionem pessumdabant principibus & regiis consiliariis F factum approbantibus. *Omnes principes eorum adulterantur, quasi clibanus succensus ad coquendum*. Adeò ad stuprum & rapinam exarserunt. *Propter hoc cessabit a civitate eorum, qui commisceat fermentum, donec subacta farina fermentetur*. Eo quod hostes, decreta civium captivitate, maturare exitum cogant. Hoc scilicet eorum majoribus contigit in Ægypto, nam cum Hebræi redditam sibi divino munere libertatem dissimularent,

v. 3.

v. 4.

larent, accurrerunt Ægyptii, cunctantesque presserunt adeò, ut nec moram brevem concederent, *dum farina modo subacta fermentaretur*. Rursus alio sensu: *Civitatem* hunc Mundum appellavit, *& subactam farinam* humanum genus, subigentem Deum Verbum: & illud *donec fermentaretur*, significat novissimo tempore Christum venisse, quum humana natura malitiæ suæ acitate (1. Cor. 5. 8.) fermentata jam fuisset, quâ detersâ, eandem ab illo imbutam fuisse novo fermento. (℣. 5.) *Die Regum nostrorum, cœperunt principes nostri furere a vino*, Reges suos deponendo, & alios subrogando, ebriosi nempe sunt, & strenui potatores. (℣. 8.) *Ephraim cum gentibus commistus est*, illis sanguinis communione & conjugiis junctus. *Tota nocte perseveravit furor eorum*. Hausto mero furunt, sanguinem Judicum & Regum suorum inhiant, non quiete somni, non vini lætitia deferbuit concitatus furor, ut sani hominis in modum actus suos explicare queant. (℣.9.) *Et factus est Ephraim quasi placenta, quæ, antequam coqueretur, devorata est*. Mysticè indicat brevem fuisse Adæ in paradiso moram: *sed & cani eruperunt ei, & ignoravit*. Hoc symbolo adumbrantur mores, qui in generis nostri capite apparuerunt post contractam senectutem, in Adamo inquam, post peccatum suum, suumque è paradiso exitum, quos profectò anteà ignorabat. (℣. 11.) *Et factus est Ephraim, quasi columba parvula non habens cor*. Nec enim ablatos doluit natos; abductæ quippè fuerant Tribus duæ cum dimidia habitantes trans Jordanem, nec indè cautiores Ephraimitæ facti sunt, neque suum Salvatorem Dominum agnoverunt. (℣. 12.) *Quocumque profecti fuerint, ibi expandam super eos rete*, gentem Assyriorum, *& dispergam eos in omnem ventum*, sic ut (℣. 16.) Mosis prædictionem res ipsa sequatur. *Ista est depravatio eorum in Ægypto*. Vel quia vitulos & oves in Ægypto colebant, vel quia alliorum, ac cæparum, & carnium desiderio Ægypto hærebant.

CAP. VIII. ℣. 1.

OS *tuum sit sicut tuba super domum Domini*. Tuba vocalis ac terrifica, ut increpes parricidas & adulteros, qui talia perpetrantes, nihilominus audent domus meæ limina terere; sed fortasse domum Domini ipsum Israelitarum populum appel- (℣. 4.) lat. *Regnaverunt, & non ex me*: quia, quem regno præficerent, à me discere noluerunt. *Domini facti sunt, & non indicarunt mihi*. Quia Dominum minimè consuluerunt, sive Principes Ducesve sibi crearent, sive hostibus bellum pararent. (℣. 7.) *Ventum*

A *tum seminaverunt, non est illis culmus, neque spica faciens farinam.* Nec profectò ventus, nec spica ejusmodi alendis corporibus utiles sunt. Sed nec vituli Samariæ potentes sunt ad arcendam mortem, vitamque tuendã, aut ad suffulciendum collabentem murum. *Nunc facti sunt in nationibus quasi vas inutile.* (v. 8.) Sed nec olim Ægyptiis utiles fuistis, Israelitæ: ipsi potius vobis magnoperè profuerunt, sed ut majora damna à vobis referrent. B *Quasi Onager solitarius Ephraim,* (v. 9.) domo sua ejectus ea etiam consolatione privabitur, quam vel ex domesticorum convictu & consuetudine haurire solebat, vel ex aliorum miserorum communione & societate capere potuisset. *Et si traditi fuerint gentibus.* (v. 10.) Judæos designat regnante Exechia ab Assyriis ex parte dispersos. *Congregabo eos,* dissipatis versâ vice Sennacheribi copiis. C *Et quiescent paulisper ab onere Regum & Principum* Assyriorum in diebus Ezechiæ. Vel eversa à Nabuchodonosore Republica, vacabunt deinceps à cura creandorum Magistratuum.

CAP. IX (v. 1.) NOLI *lætari, Israel, eo quod aberrasti a Deo tuo.* q. d. Nulla tibi jam superest causa lætitiæ, Deo tibi averso, à quo inanes sequuta Deos discessisti. *Dilexisti* D *mercedes ab omnibus areis.* Cujuslibet gentis idola coluisti, ut indè velut ex area victum colligeres. *Area & torcular non pascet eos.* (v. 2.) Quoniam ex eo nefario quæstu alimenta sibi parare studuerunt; ideò concessis etiam suorum agrorum proventibus eos inposterum carere volo & fame premi. *Non libabunt Domino vinum.* (v. 4.) Non enim placet ex rapina oblatum. *Sacrificia eorum quasi panis angustiæ.* Eo quod non inviti quidem, non E libenter tamen, nec grato animo illa offerrent. *Omnes comedentes illum contaminabuntur.* Sacerdotes & quod propter proprium compendium immolarent hostias à populo præsentatas, intereàque ejus rapinas dissimularent, & quod aliunde quæsitum panem in domum Domini importarent, dum proprio parcerent. *Ægyptus congregabit eos, & Memphis sepeliet eos.* (v. 6.) Congregabit di- F spersos, & interfectos humabit. *Sciet Israel demens stultum Prophetam.* (v. 7.) q. d. Si quidem inter vos, Israelitæ, ut opinamini, adesset Propheta meo spiritu afflatus, & mente usquequaque integer, nosset utique mala, quæ ego contra te, Israel, cogitavi; aut certè haberet undè hanc hauriret notitiam, eamque nactus vehementer doleret præsentiscens, talia quandoque patefactum iri; dumque interim occultantur, eorum præscientia & expectatione oppidò angeretur.

v. 8. tur. *Speculator Ephraim cum Deo meo, Propheta laqueus offensionis factus est*. Enimverò fidelis speculator & Propheta cum Deo ad commune opus conspirat; iste autem Ephraim Propheta est falsus, laqueum non operam Deo meo offert, quippè qui mergere nititur, quos ille cupit à naufragio salvos. v. 9. *Profundè depravati sunt sicut in diebus Collis*. i. e. Contaminati sunt, & deliquerunt simili impudentia, qua olim cives Gabaa Benjamitæ uxorem Levitæ infanda vexatione ad mortem adegerunt, Tribusque provocarunt ad bellum parti utrique funestissimum: seu quando in Gabaa idola fabricaverunt. v. 10. *Quasi uvas in solitudine inveni Israelem, & sicut ficum præcocem vidi patres eorum; & isti ingressi sunt ædem Phegor, & initiati sunt confusioni*. q. d. Quemadmodum uvæ per incultam solitudinem erranti incidunt gratissimæ, ita patres Israelitarum acceptissimi fuere mihi, cum advenæ morarentur inter gentes, inter Amorrhæos & Ægyptios, quos hic per solitudinem designat. Contrà odi degeneres posteros, qui Phegor inani Deo se manciparunt, & ejus fana frequentant. *Confusionem* nempè vocat idolum omnium turpissimum. v. 11. *Ephraim quasi avis avolavit gloria eorum a partu & ab utero*. q. d. Et natam prolem auferam, & nascituram in utero extinguam, adultos & cum hominibus conversantes ab hominum consortio avellam. Quoniam Ephraimitæ Jacob Patriarchæ prædictione elati longam & ingentem posteritatem sibi pollicebantur, hanc spem Deus illis adimit denuncians, speratam à sobolis multitudine gloriam, quasi avem avolaturam.

CAP. X. v. 1. *Vitis palmitum Israel*, quæ colonis suis Mosi & Josue qualemcumque fructum refudit. Sed postquàm usque ad mare extendit palmites suos, & in gentem magnam increvit, secundum sobolis suæ multitudinem, ubertatemque suorum agrorum auxit simulacra, & idolorum aras. Decreverunt pactum firmissimum cum vitulis Samariæ, quibus & maximè confidebant, & v. 4. cultum perpetuò adhibere statuerant. *Germinavit judicium sicut vepres in agro terræ incultæ*. Pœna nocentes obruet, sicut vepres agrum ab inerte colono neglectum. Quin & ipsi peccatores, quo spinæ modo à superveniente agricola evelluntur, & dissipantur, quà ferro, quà servitutis ærumnosæ incommodis absumpti interibunt. *Et dicent montibus operite nos*, terribilem conspectum non sustinentes hostis incumbentis, & servitutem intentantis: *& collibus: cadite super nos*, & velut venumdanda mancipia

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F [illegible]

[illegible]

A cipia nudatos, quæso, nos tegitote. *Ephraim facta est vitula docta trituram*, sed & rapinam. *Et ego equos conscendere feci Ephraim, & ut trituraret Judas, & prædas exigeret Jacob.* Extuli Tribum Ephraim ad regale solium, & opulentia, rerumque copia regibus feci parem, & Judam assurgere jussi ad assequendam justitiam, & Jacob ad diripiendas hostium suorum opes. Sic à me factum scitis; at vos interim B *seminate vobis justitiam, & metite ex ore beneficentiæ*; sed quoniam consiliis vestris confiditis & viribus. *Consurget perditio in populo vestro, & omnia oppida vestra diripientur*, quorum nempe præsidiis spes tuas sustentabas, *quasi direptione Salmæ à Bethel*, ob cultum idolorum Bethel citra omnem armorum strepitum: nullo quippè resistente, silebunt arma: *quasi direptione illa Salmanæ* C *principis à domo Jeroboal, qui in die prælii matrem cum filiis ejus alliserunt*, i. e. matrem cum filiis conciderunt. *Sic fecit vobis Bethel à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.* i. e. Similem vobis commeruit cladem idolorum Bethel cultus: nec enim leviori supplicio animadvertendum fuit in homines tantorum scelerum reos.

v. 11. — v. 12. — v. 14. — Jud. 8. 5. — v. 15.

[illegible]

CAP. XI.

D *MANE obstupuit, & confusus est Rex Israel.* Quoniam illuxit salutis dies, qui autem salutem afferat, nullus est, sed pro pace, quam dudum sperare licuit, erupit bellum. *Quia cum puer esset Israel, dilexi eum, & ex Ægypto vocavi eum filium meum, sicut vocaverunt eum* Moyses & Aaron, quibus nihilominùs obsequutus non est. *Sic abierunt à facie mea, & Baal immolaverunt, & sculptilibus incenderunt thura*, Ægyptiorum & Madianitarum Diis. E *Et ego portavi Ephraim, & super brachia mea accepi eum.* Hoc dicit, qui filios Israel super alas Aquilarum sustulit, & in solitudinem traduxit. *In funiculis filiorum hominum traxi eos*, quo illorum ditionem ampliavi, & populum honoribus extuli, auxique multiplici sobole, non asperis restibus, quos è pilis caprarum ipsi conficere solent, sed *in vinculis charitatis*, i. e. nec ferreis F catenis, sed *desiderio ventris*, quum caritatis convivia celebrare docui in Neomeniis & festis diebus, ut alter alterius prensâ manu in unum convenirent: & quomodo in deserto eos trahere conatus sum, quando carnes appetentibus, *desiderium eorum attuli eis. Infirmabitur gladius in civitate fortitudinis eorum, & comedent consilia sua*, quum venerit tempus, quo afflicti despectique mœrebunt. *Quomodo tibi succurram Ephraim, ut Adamæ, vel ut Seboim?* Porrigam ne tibi quoque

v. 1. — v. 2. — v. 3. — v. 4. — v. 6. — v. 8.

quoque manum, sicut olim pio Davidi, ut jacentem relevem; vel consummationem faciam sicut Adamæ & Seboim impiis civitatibus, quæ funditùs subversæ sunt? *Conversum est cor meum, & commota sunt viscera mea, non faciam furorem iræ meæ*, ut te disperdam, quamvis non immeritam. *Et non convertar, ut disperdam Ephraim*: ut Tribus Ephraim & Juda penitus exscindam, sicut Adamam & Seboim. *Quoniam Deus ego, & non homo, sanctus in medio tui, non ingrediar civitatem*. Interim nolo in urbem intrare pollutam, ut à statuta captivitate protegam, nec illam modo salvam volo, sed tunc quando *post Dominum ambulabunt*, post solutam captivitatem, & reditum, tunc verò *quasi leo rugiet*, terrebit voce, manuque potenti conteret adversarios eorum, etsi viribus confisi suis ejusmodi minas contemnant. Et ista quidem definito tempore exequi fixum est, intereà *trepidabunt quasi aves* pars illa Israelitarum, qui profugi Ægyptum petent, *& sicut columba avolantes*, qui ad Samariæ regnum pertinebant, & ab Assyriis capti in Assyriam migrarunt. *Circumdedit me Ephraim in mendacio*, idem ipse, quem mea circumdabat veritas, quæcumque enim olim Israelitis pollicitus fueram, optimâ fide præstabam, non etiam illi mihi: *& domus Israel & Juda in dolo* habentes me in ore, non item in corde; unde factum est, ut homines sancti & fideles unà cum illis sub eodem tecto deprehensi, communem subire servitutē coacti fuerint, & Babylonem migrare, Daniel, Ezechiel, & socii.

CAP. XII. v. 1.

Ephraim pavit ventum, & sequutus est turbinem; ex quo Deos coluit inanes, & vana sibi finxit numina, *tum fœdus iniit cum Assyrio*, pacto tributo pacem deprecatus: *& oleum ferebat in Ægyptum*, Ægyptios sibi habere cupiens confœderatos. *In utero supplantavit fratrem suum Jacob*, cum plantam matris nascentis Esau tenuit, & cum adultus matris consilio & operâ illum antevertit, eidemque decretas à patre benedictiones suffuratus est. *Et fortitudini Angeli prævaluit*, me luctanti vires subministrante. Collata Patriarchis beneficia commemorat, quo ostendat, eorum nepotes, ideò contraria pati, quod contrariâ via incederent. Ad istos quippè pertinent, quæ sequuntur. *Chanaan in manu sua statera dolosa, calumniam dilexit*. Hebræos populum calumniatorem & Chananæum appellat, eo quod sanctarum scripturarum sensum non æquâ veritatis trutina ponderarent & malè interpretarentur, ex quo tandem eo provecti sunt, ut Christi etiam dispensationem &

acta

[illegible]

A acta damnarent. *Et ego visionem multiplicavi*, v. 10. *& in manu Prophetarum meorum assimilatus sum.* Quia nec per unum Prophetam, neque uno modo, aut tempore eis Deus loquutus est. *In Galaad & in Galgala vanitati sacrificastis* v. 11. *boves*, i. e. idolis & simulacris cujusvis formæ. *Altaria vestra sicut stipulæ in agro deserto.* Quemadmodum neglectæ exarescunt, & intereunt stipulæ in arvis demesso frumento remanentes, sic vestra altaria à sacrificorum ve- B strorum turba deserentur, invadentibus terras vestras Assyriis, & cum delubris Deorum vestrorum aras quoque vestras demolientibus. *Fugit Jacob in terram Syriæ, ut serviret* v. 12. *pro uxore*, eo quod egenti advenæ nil suppeteret, quo illam sibi pro more gentis sibi despondere. Sed inopiæ probrum compensavit ei Dominus suus, quando dicebat; *reduxi eum cum quatuor turmis*, ex Haran vid. C ad propria revertentem. Nec minore cum opulentia posteros ejus, deducentibus Prophetis, ex Ægypto traduxit in Chananitidem, agrisque donavit uberrimis: at illi dum accepta tueri student, de Dei munere sibi laqueum fecerunt, quo talibus distracti curis ad peregrinas pariter religiones animum diverterent, Deique metum abijcerent. Arcanus hujus loci sensus admonet eos, qui divinarum scripturarum intelligentiam assecuti sunt; D cavendum, ne opera mortua propria filiorum terræ, terrena duntaxat sapientium ipsorum corda occupent.

[illegible]

LOquente *Ephraim*, *tremuit*, i. e. Israel CAP. XIII. v. 1. Ephraimitis idololatriam suadentibus reliquæ Israelitarum Tribus refragari ausæ non sunt, illorum potentiam metuentes, reverentesque Jeroboami maximam post obitũ Salomonis auctoritatem; huic enim ea re- E ligionum discordia placebat, quæ si auferretur, videbat omnia ad unius Principis regimen reditura. Vel alio modo ut sensus sit Israelem Ephraimitis ad defectionem provocantibus duplici metu affectum fuisse, & quod Jeroboamum ejus consilii auctorem offendere nollet, & quod Roboamum factam sibi injuriam armis vindicaturum minimè dubitaret. Adeò, qui homines me- F tuebant, Dei metus minimè cohibuit, ne *sacrificarent Baalim*, i. e. Chananæorum Deos colerent, deindè *vitulos* opus artificis ex Ægyptiorum disciplina *adorarent*. *Et dicebant eis immolantes homines*, vel v. 2. isti Chananæi erant, qui humanas victimas patriis Diis offerre assueti Israelitas incessebant, quod cum Abrahæ filii dici vellent, vitulis nihilominùs libarent: vel ipsi Israelitæ idolo Moloch ejusmodi hostias immolare soliti ea appellatione traducebantur à genti-

gentibus in ipsorum ditione, vel circa illam habitantibus. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, & pavi te in deserto, in terra deserta absque habitatore.* Verumtamen etsi ex Ægypto revertenti viam muniverim, *ocurram quasi ursa discerpens*, extimulante fame appetens prædam, petenti Assyriam. *Et perforabo velamentum cordis eorum.* Cogitationes cordis tui vanas fuisse, & futilem spem contrario effectu ostendam. *Ubi est Rex tuus?* Quem à me postulasti, eo quod pigebat Samueli parere: dedique tibi regem Saulem in furore meo, quod ambitionem Principum Juda & Ephraim castigare volebam. *Mox in ira mea illum sustuli*, eo quod sacerdotes trucidasset, & Davidem persequeretur, atque hariolos, & non Dominum consuleret. *Colligata est iniquitas Ephraim, & absconditum est peccatum ejus.* Istud scilicet ipse sibi persuasit ignarus futuri, quando magno & insigni supplicio occultum ejus crimen patefiet. *De manu Inferi liberabo eos, de Babylone reducam eos, & de morte redimam eos* à Babyloniis intentata. *Ubi est victoria tua, Mors? Ubi est stimulus tuus, Inferne? Consolatio abscondita est ab oculis meis; veniet Oriens, & siccabit fontem ejus.* Pro expositione hujus loci sufficere puto divini Pauli testimonium prædicentis: Hæc in fine temporum complenda, quando veniet Oriens spiritus Domini ab ortu Solis, & venientem sequetur cum terribili pompa Cœlitum agmen; ipse dissipabit mortis venas, & fontes ejus siccabit, inditâ mortuorum corporibus immortalitate.

CAP. XIV. v. 1.

Condemnabitur Samaria, quia ad amaritudinem concitavit Deum suum. Hæc vel Prophetarum more prædicit, vel Justorum zelo & divini honoris studio optat, & imprecatur, eo planè affectu, quo Elias huic ipsi populo peccanti, peccati pœnam prædixit & intulit. *Tollite super vos verba mea*, verba compunctionis. *Et sanabo pœnitentiam eorum*: i. e. pœnitentiam agentes sanabo. *Et diligam vota eorum*, i. e. post reditum: *& avertam meum furorem ab eis, & germinabunt rami ejus*: i. e. similes erunt olivæ decoræ fructibus: *& sedebunt in umbra ejus*, i. e. in umbra Domini. *Et dicet Ephraim: quid mihi ultra idola? Ego humiliavi eum, & ego glorificabo eum, quasi pharetram refertam.* Victorias designat jaculis ab eodem reportandas. *Quis sapiens est, & intelliget?* rectas esse vias Domini: *& Justi ambulabunt in eis*, i. e. Ezechiæ populus, qui istis reprehensionibus profecit, & correctus est. *Et prævaricatores offendent in eis*, Ephraimitæ in viis Domini. Ideò in captivitatem ducentur, quia moniti monentes Prophetas aspernantur.

[illegible]

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI
IN JOELEM PROPHETAM
EXPLANATIO.

A JOEL, i. e. fortitudo Dei, natus est in eâ terræ promissæ regione, quæ Rubenitis obtigit, ibique mortuus & sepultus fuit. *Scholion.*

CAP. I. v. 1. VErbum Domini, *quod factum est ad Joel filium Bathuelis.* Prædicit Assyriorum & Chaldæorum irruptionem sub quatuor regibus, quos Ægypti plagis comparat, malum nempè sui similis mali symbolum est. Præcessere ergò, Deo jubente, B locustæ, & cæteræ pestes, quas hìc Propheta recenset, sequuti reges. *Residuum erucæ comedit locusta volans* & involans in Israelitarum Synagogam. (v. 4.) Hæc ergò ad ea referuntur tempora, quibus universam Israelitarum ditionem, diversis licet excursionibus invasere hostiles exercitus Assyrii & Babylonii sub quatuor Ducibus, qui alter alterum diversis temporibus sequuti sunt, C primus Teglatphalasar, secundus Salmanasar, tertius Sennacheribus, quartus Nabuchodonosor, ut sensus sit: *residuum erucæ*, i. e. Teglatphalassaris, *comedit locusta*, Salmanasar, quodve locustæ volantis morsus evasit, *arrosit bruchus*, Sennacheribus, & quod bruchus intactum reliquit, *consumpsit scarabeus*, Nabuchodonosor. *Gens ascendit super terram meam*, Sennacheribi D exercitus, qui urbes Judææ munitissimas obsedit, & cepit, & universam Judæam devastavit. *Expergiscimini ebrii, & flete, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine, quia periit ab ore vestro.* (v. 5.) Arcanus sensus indicat, homini peccatori perire gaudium, quod ex Deo est, lætitiæ quippè vinum est symbolum. *Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.* (v. 8.) Sic enim quandoque contingit, ut thalamum E ingrediente nova nupta, sponsus repentino morbo correptus, eoque ad unum & alterum diem conflictatus, nuptias morte prævertat. *Exaruit vinum, & deperierunt oleæ, confusi sunt agricolæ, & ululaverunt vinitores.* (v. 10.) i. e. Humanum agrum spirituales agricolæ diligentissimè excoluerunt, nullas tamen ille fruges protulit. *Arbores exaruerunt*, F quia Doctorum monita accepta non sunt, aut accipientibus minimè profuerunt. *Confusi sunt agricolæ, & Prophetæ in eo non sunt*, (v. 11.) vel agricolarum & vinitorum nomine

ne veniunt Judæi & idololatræ, aliæque promiscuè nationes, quæ Christi Evangelium repulere, undè pleno velut horreo haurire licuisset vitam, gaudium, pacem, & spem bonam; sed propriæ voluntatis ductum sequutæ, tenebras exteriores, & immortalem vermem, fletum & stridorem dentium incurrerunt. Similiter pomifera arbor hoc loco lignum Vitæ Crucem sanctam repræsentat, quæ humano generi incorruptionis fructum protulit. *Populus ascendit in terram meam*, populus Assyriorum: *vitem meam devastavit, & ficulneam meam conscidit*. *Vitis* Synagogam, *ficulnea* omnem humanam naturam designat, & utramque Diabolo in paradiso intrante, & Adamum in eo positum seducente corruptam. *Jejunaverunt juvencæ super præsepia sua, vastata sunt horrea, dissipata sunt torcularia*. Famem describit gravissimam, quâ grassante, quum decimæ & oblationes, sacerdotum census defecissent, subdit *similam & libationem pariter interiisse de domo Dei*. Similam interiisse dicens significat morum candorem usquequàque sublatum, dumque addit *libationem liquidorum cessasse*, ostendit compunctionis lacrymas deficiente clara boni malique notitia, exaruisse. *Perierunt greges*, terra nullum subministrante pastum; *ingemiscunt jumenta, & flent armenta boum*, consumpto vetere fœno, & novum agro negante sterili. Id porrò accidit Judæis circa finem regni Sedeciæ Chaldæis Jerosolymam obsidentibus, & omnia circum loca devastantibus. Vel utrique Israelitarum populo Ezechiæ tempore, Assyriis utramque ditionem demolientibus, Salmanasare, post etiam Sennacheribo Ducibus, quorum alter Samariæ regnum evertit, alter Judæam vehementer afflixit. Mysticè: Gemitus armentorum omnem creaturam ingemiscentem designat, & expectantem revelationem filiorum Dei, in præsenti enim, ut divinus Paulus ait, *subjecta est vanitati non volens*. Item fames, quam indicato vinitorum ululatu, & sacerdotum planctu, & pecorum interitu Propheta magnam fuisse declarat, illam repræsentat longè majorem quæ universum genus humanum ante Christi adventum inopiâ cœlestis panis vexavit, & Evangelii promulgatione tandem sedata fuit.

Margin notes: Supr. 6. 7. — v. 17. — v. 18. — Rom. 8. 19.

CAP. II. v. 1. v. 3.

Clangite tuba in Sion. Vocate ad pœnitentiam populum peccatorem. *Quasi hortus voluptatis terra ante eum*, i. e. Regem Assyriorum, quo absente, terra Juda paradisi speciem referebat, eodem præsente in solitudinem, & vastitatem redacta est.

A est. *Et non est, qui effugiat eum.* Hoc scilicet de se prædicabat ille Assyriorum rex, qui dicebat: *Numquid liberaverunt Dii gentium, unusquisque terram suam de manibus meis? A facie ejus commovebuntur populi Ægyptii*, Æthiopes, hisque confines populi. *Et omnes vultus denigrabuntur ad modum ollæ.* Judæorum populus, & populus Gentilis Assyriorum conspectu perculsi ollæ colorem induent; quo metus magnus significatur. Eâdem locutione & in eodem sensu B utuntur Esajas, & Nahum. *Non declinabunt à semitis suis.* Assyriorum vim & audaciam significat: quòd timidorum sit retrocedere, aut à cœpto tramite divertere. *Et per fenestras intrabunt quasi fures.* Vel istud illi sibi arrogabant, vel ad speciem minabantur, aut certè fecerunt in expugnatione munitissimarum urbium, ubi necesse fuit, eo quod alius non daretur aditus. C *Sol & Luna obtenebrati sunt, & occidit lux stellarum*, in captivitate & exilio, quas calamitates subire coacti sunt populi utriusque Judæi, & Gentilis, reges & principes, Solis & Lunæ, atque stellarum symbolo designati. *Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui.* Ista namque mala per Prophetas suos prænunciavit, antequam exequeretur, si fortè peccatores pœnitentiam agerent, & evaderent pœnam. D *Quia multa nimis sunt castra ejus.* Talia utique fuerunt Assyriorum, quibus Deus ad castigandam populi sui contumaciam utebatur. *Ei scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.* Et vero si Ezechias rex, & Esajas Propheta, & Eliacim sacerdos cum suis collegis saccos induerunt, credibile est, viros etiam nobiles complures, & multum populi vulgus vestes mutasse. E *Quis scit si ignoscat, & relinquat post se benedictionem*, reliquias de mensa sua, quodquod famis remedium. *Congregate senes, & sugentes ubera.* Hortatur ut Ninivitarum sequantur exemplum, & exigant ab infantibus, & senibus, & armentis mœstitiam & jejunium. *Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes.* Aliam etiam causam suprà indicavit, *quia sacrificium & libatio interiit de domo* F *Dei. Nè des hæreditatem tuam in opprobrium gentium.* Illud idem, quod Rabsaces ex sensu regis sui Judæis minabatur: *Quis est Dominus, qui eruat Jerusalem de manibus meis? Et zelatus est Dominus terram suam*, quæ ab incircumcisis proculcabatur. *Et propitiatus est populo suo*; vel qui ab Assyriis captus fuerat, vel intra mœnia Jerosolymæ clausus laborabat. *Ecce ego mitto vobis frumentum ut comedatis.* Afflictos relevat magnam rerum ad victum necessariarum copiam pro-

v. 3. v. 6. v. 7. v. 9. v. 10. v. 11. v. 13. v. 14. v. 16. v. 17. v. 8. v. 19.

mittens, eandemque ad biennium, & quidem citra laborem ex granis sponte decidentibus, & peracta messe remanentibus in eo agro, qui ipsis peccantibus fuerat maledictioni subjectus. *Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam à vobis*, i. e. Assyriorum regem. *Et exhalabitur fœtor à putredine ejus, & ascendet nidor ejus*, cæsi per Angelum exercitus Assyriorum, deindè ipsius regis post paulò perituri, *quia elevavit se ad faciendum bellum adversus virtutem Sancti in urbe Jerusalem habitantis*. Cœlo quippè demissus Angelus ejus milites trucidabit; indè sequetur cadaverum fœtor, quippè quæ præ multitudine, nec omnia à feris discerpi, nec ab hominibus humari potuerunt. *Et replebuntur areæ frumento*: benedictionem areæ vestræ accipient, quæ maledictioni hactenùs subditæ fuerant. *Et redundabunt pariter torcularia vino & oleo*. Magnam frumenti, vini, & olei copiam pollicetur Deus Judæis, tunc exhibendam, quum placatus illorum hostes Assyrios dissipaverit. Arcanam hic locus habet significationem, undè intelligas: quæcumque hìc promittuntur Judæis bona, Christum contulisse populo, cui salutem contulerat, suæ vid. Ecclesiæ, frumentum, inquam, vinum, & mysticum oleum, frumentum, quod est mysterium Corporis ipsius sanctissimi, & sanctificantem sanguinem suum in vino, oleum quoque ad suavissimum unguentum, quo baptismo jam initiati obsignantur, & induunt Sancti Spiritus armaturam. *Effundam spiritum meum super omnem carnem*, i. e. super universum populum regis Ezechiæ, quo prænoscant futuram Sennacheribi cladem, sibique paratam à Deo salutem, & utroque adumbratam typo, dandam per Dominum nostrum gratiam, tunc quando per Spiritum Sanctum, qui super Dei servos & ancillas effundetur, à Diaboli servitute liberabuntur. *Et faciam prodigia in Cœlo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi, & Sol convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam adveniat dies Domini magnus & horribilis*. Et hæc quidem ex parte fient in diebus Ezechiæ, & denuò iterabuntur in diebus Sedeciæ, & in diebus Gog, perfectè verò absolutèque complebuntur in priori atque in posteriori Domini adventu. *Quia in Jerusalem erit salvatio*: terras nostras invadente Gog simili exitu, quo anteà Sennacheribus Assyrius.

(Margin: ỳ. 20. — ỳ. 24. — ỳ. 28. — ỳ. 30. 31. — ỳ. 32.; section letters A–F)

CAP. III. ỳ. 2. ỳ. 3.

Congregabo omnes gentes, i. e. Agmina Gog, *& deducam eas in vallem Josaphat*, quod interpretare, Deus Judicii: *quia* dede-

A *dederunt pueros pro mercede proſtibuli, & puellam vendiderunt pro vino, & biberunt.* Adeòque tanquam nihilum æſtimatæ ſunt animæ filiorum hominum. *Quid reputamini mihi Tyrus, & Sidon, & omnis circulus Philiſthinorum?* At non iſtuc fecerunt vobis filii Iſrael, ſiccine etiam populum meum ſine miſericordia procul abigitis, & projicitis à finibus ſuis, *venundantes eos filiis Græcorum?* Iſtud porrò contigit in diebus B Zorobabel, & annis ſequentibus, quibus Judæorum Reſpublica à gentibus vehementer peſſundata eſt. Græcorum autem filios appellat vicinarum inſularum habitatores, qui Tyriorum, & Sidoniorum, Paleſtinorumque portus negociationis causâ frequentabant. *Ecce ego expergefaciam eos de loco, in quo vendidiſtis eos.* Quandoquidem tota hujus ſectionis prophetia ad ſecundum Chriſti adventum uſquequaque pertinet; ad illud C pariter tempus conferenda eſt, quæ hic promittitur expergefactio dormientium, i. e. beata Sanctorum reſurrectio, & quæ de impiorum punitione attexuntur. *Prædicate hoc in gentibus, ſanctificate bellum.* i. e. Veſtris ſociis gentes iſtùc miſſo præcone edicite, & coitione facta adproperate bellum, quod adverſus populum meum hactenùs coquiſtis. *Venite omnes gentes de circui*D*tu, & appropinquate; ibi confringet Dominus fortitudinem veſtram.* Hoc loco Ducibus & Bellatoribus populi Gog bellum indicit, ſimul denunciat ſupplicium, prædicens in eadem acie teterrima clade divinitùs profligandos. *Mittite falces, quia maturavit vindemia:* quoniam hæc gentium opulentia lætiſſimam vobis parat vindemiam. *Ingredimini, & calcate, quia pleni ſunt lacus, & exuberant torcularia.* i. e. Inimicos veE ſtros profligabitis, & eorum opes diripietis vos, Judæi. *Fremitus tumultus in valle conciſionum,* quia indultum tempus patientiæ & longanimitatis finitum eſt, jamque certum eſt, eos in eodem loco concidere. *Sol & Luna obtenebrati ſunt, & occidit lux ſtellarum.* i. e. Caligaverunt ratio & mens, & obtenebrarunt præſente Domino: *& lux ſtellarum occidit.* i. e. Irradiatio F illa per pias cogitationes fieri ſolita, quæ adinſtar ſplendentiſſimi ſideris iter ad cœleſtia monſtrabat, contracta eſt, ubi incubuit nox, quam ſibi animus ipſe facit. *Dominus de Sion rugiet* adverſus Aſſyrios. *Et commovebuntur Cœlum, & terra.* Adverſus eoſdem Mundus conſpirabit univerſus. *Et Dominus propitius erit populo ſuo,* ut adverſarios diſſipet. *Et erit Jeruſalem ſancta & alieni non ingredientur in eam.* Non movebunt gentes ad eam oppugnandam. *In illa*

v. 4. v. 9. v. 7. v. 9. v. 11. v. 13. v. 14. v. 15. v. 16. v. 17. v. 18.

illa die stillabunt montes dulcedinem, jucundissimam pacem, & suavissimorum fructuum copiam. Rursùs in proprio & vero sensu montes stillantes dulcedinem dicit Apostolos, & divina suavitate plenam illorum doctrinam. Ita *colles* Prophetas designant *lacte fluentes*, divinorum scilicet arcanorum puros latices offerentes. Item novos populi rectores, mitissimi regiminis speciem Moysen & Samuelem referentes. Præterea sacerdotium, quod populum universum suis aspersionibus purificat. *Vitis & ficus dedere dulcedinem suam*. i. e. Apostoli divinos calcarunt botros suos, & Prophetæ mysticum saporem suum prodiderunt. *Rivi fluent aquis*. Ecclesiasticos Doctores rivos appellat, ferentes spiritualem doctrinam perenni fluxu. *Et fons de domo Dei egredietur, & irrigabit torrentem Setim*. Quia sicut torrens Setim subjectus est fonti, cujus influxu ipse fluit, ita homines velut in campum mundum, & humilem mutati aquas è domo Dei defluentes accipient, i. e. legem indidem exituram amplectentur, sicut scriptum est: *De Sion exibit Lex*. Iterùm fons egrediens de domo Dei sancti baptismatis fontem designat, diciturque fons vitæ, eo quod sit lavacrum regenerationis, filiorum sanctæ Ecclesiæ peccata detergens.

ỷ. 19. *Ægyptus in desolatione erit*, illud scilicet regnum, quod vos multiplici labore vexavit. Mysticè populi sancti persecutorum potentiam casuram significat, & opes dissipandas. *Et Idumæa in vastam solitudinem*, in desertam eremum hominibus ferisque vacuam, quia dixerunt Idumæi: *Revelate revelate usque ad fundamenta ejus*, i. e. urbem Jerusalem.

ỷ. 20. *Judæa in sæculum habitabitur*, quoniam ad septuaginta annos mansit à suis habitatoribus deserta.

ỷ. 21. *Requiram sanguinem eorum ab iis, qui illum fuderunt*, & qui fundentibus applauserunt. *Et Dominus commorabitur in Sion*, suumque repetet tabernaculum. Hoc idem Moses in suo cantico prædixerat.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

[illegible]

S. PATRIS NOSTRI
EPHRAEM SYRI
IN AMOS PROPHETAM
EXPLANATIO.

A PRophetavit Amos in diebus Oziæ regis Juda ad Judæos, & ad regnum Iſrael, atque finitimas gentes, & Iſraelitis quidem, & Syris Aſſyriacam prænuntiat captivitatem, Judæis verò & reliquis vicinis populis Babylonicam. *Scholion.*

CAP. I. v. 1. VErba Amos, *qui fuit unus de opilionibus filiorum Thecue*. Urbs erat poſita in finibus Tribus Juda ad Auſtrum. v. 2. *Et dixit: Dominus de Sion rugiet, quaſi leo*, B paſtoribus gregibuſque pariter infeſtus, regibus vid. & regnis; *& de Jeruſalem dabit vocem ſuam*, ſatagens Juſtos in eadem urbe commorantes juxta Domini Tabernaculum, ad ſpem bonam erigere, impios contra percellere metu, exitii à Domini propitiatorio erupturi. *Et exſiccabitur vertex Carmeli. Et ſedebunt in luctu habitacula paſtorum.* Populos & regiones deſignat, qui- C bus excidium, & ingentes calamitates prænuntiare mox aggreditur. v. 3. *Hæc dicit Dominus ſuper tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non avertam* manum meam *ab eis, eo quod conculcaverint Galaad*, i. e. triverint Galaad ditionem Tribus Ephraim ferreis clavis, quibus calceos munire ſolent. Scilicet, quia Iſraelitis inoleverat error, ut crederent vicinos populos Idolorum favore ſuam tueri Rempublicam, D ideòque incidiſſe ſe in multas calamitates, quòd tali præſidio carerent, illa garrientes, quæ Jeremias refert: *Ex eo tempore, quo ceſſamus ſacrificare Reginæ Cœli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio & fame conſumpti ſumus.* Ideò ad evellendam hanc perſuaſionem Propheta triſtem earundem gentium exitum hìc vaticinatur, & magno verborum pondere exaggerat, quo nimirùm eum errorem deponerent, ſibique E inſuper caverent, ne & ipſi ſimilem calamitatem, imò graviorem incurrerent, utpote qui verum Deum non ignorarent, & nihilominùs contemnerent. Cæterùm primarius noſtri Prophetæ ſcopus eſt, qualis omnium illorum Prophetarum fuit, qui de vicinarum gentium calamitatibus & interitu bene multa ſuis inſeruere vaticiniis, ut oſtendat perpetuò ratum fore, quod Deus olim per Moſen populo Juſtorum promiſerat illis verbis: *Mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore*: & rursùs: *ſanguinem ſervorum*

vorum suorum ulciscetur, *& vindictam retribuet in hostes eorum*. Quamquàm & aliæ quatuor præter dictas, rationes Prophetæ occurrebant. Prima impiarum gentium Divinos confundere volebat, qui de ejusmodi calamitatibus esto jam imminentibus populares suos præmonere nequiverant. Secunda, quo ostenderet illas non sine causa vapulare. Tertia, quo easdem futurorum prænotione malorum salutari metu percelleret, si fortè resipiscerent, & pœnitentiâ pœnam præverterent. Quarta, ut Prophetæ, eo quo Moses Spiritu afflati vicinis populis significarent, quod Deus suis, suique populi hostibus fuerat comminatus pœnam. Illa autem verba, quibus Moses ejusmodi comminationes concludere solet, *ad tertiam & quartam generationem*, significant pœnam impiis parentibus ibi intentatam ad nepotes & posteros manaturam eodem vid. sensu, quo hoc loco Amos indefinitum scelerum numerum definito numero trium & quatuor expressit. v. 4. *Et mittam ignem in domum Azael*. Nempè quia multis Syria Azaele regnante beneficiis affecta fuerat, nec tamen ullam referendæ gratiæ curam susceperat; ideò decrevit Deus eandem ad priorem servitutem reducere. *Mittam*, inquit, *ignem in domum Azael*, *& devorabit arces filii Adad* i. e. Assyrium adversus Azaelis posteros concitabo in diebus Sargon regis Assyriæ, & ædificia ejus diruet. v. 5. *Et conteram vectes Damasci*, *& disperdam habitatorem de Campo Aven*. Planitiem Damasco subjectam significat, idolorum fanis celebrem, *& tenentem Sceptrum de domo voluptatis* ipsam Damascenorum urbem, & agrum ob eximiam amœnitatem, opulentiam, & ubertatem deliciarum sedem appellat. *Et captivus ducetur populus Aram in Kir*, *dicit Dominus*, ab Assyriis in loca suis subjecta regibus. v. 6. *Super tribus sceleribus Gazæ & super quatuor non avertam manum meam ab eis*, quousque Philistinorum excidium consumem. *Eo quod abduxerunt captivitatem perfectam*, *ut eam traderent Idumeæ*; Philisthæos Syris adjungit, quia illis regnum Achaz invadentibus se Socios addiderant, sic ut simul Syri ab Ortu, simul Philisthæi ab occasu Judæam adorirentur. v. 9. *Super tribus sceleribus Tyri & super quatuor non avertam ab eis*, *eo quod tradiderint captivitatem perfectam Idumeæ*; *& non sunt recordati fœderis fraternitatis*, quod Davidis posteri cum Hiramo Tyriorum Rege aliàs pepigerant. v. 10. *Mittam Ignem in vias Tyri* Babyloniorum Regem Nabuchodonosorem. *Et disperdet Turres ejus*. Hoc idem repetit Ezechiel. *Super tribus sceleribus Edom*, *& super qua-*

[illegible]

[illegible]

A *quatuor non avertam ab eo, eo quod persequutus est in gladio fratrem tuum, & violavit misericordias ejus, & tenuerit in sæculum furorem suum, & odium suum tenuerit in sæcula.* Vides gentiles populos captivorum Israelitarum turbam Idumæos tradidisse, sive ut eos perquam acerbe tractarent, sive quia Hebræa mancipia Idumæi cariore pretio emerent, non ut fratres redimerent, sed ut filios patrui sui duriori adhuc jugo B subjicerent. Ostendit autem Propheta istud negotium eo animo fuisse transactum, dum ait Idumæos fratrem suum persequutos fuisse bello, & odio. *Mittam ignem in Theman, & devorabit ædes Bosræ*, eosdem vid. Assyrios & Chaldæos, quos ideo ignem appellat, quod ad interitum & internecionem usque sævirent. Theman & Bosra duæ sunt Idumæorum Urbes celeberrimæ. *Super* C *tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quarto non avertam ab eis, eo quod dissecuerint prægnantes Galaad.* Ab Idumæis ad Ammonitas transit, eosque à Chaldæis pariter excindendos prædicit, eo quod Syrorum immanitatem sequuti per mulierum prægnantium viscera ferrum exegerint. *Et mittam ignem in Vicos Rabbath & devorabit ædes ejus in clamore, in die belli.* i. e. in vociferatione populorum præliantium, & D *in die caliginis*, i. e. mœstitiæ & luctus, quum adinstar atræ caliginis captivitas opprimet inopinos. *Et abibit Melchom in captivitatem.* Ammonitarum is erat Deus. *Et Sacerdos ejus, & Principes simul: dicit Dominus.*

v. 11.

v. 12.

[illegible]

CAP. II. v. 1.

E HÆC *dicit Dominus: super tribus sceleribus Moab &c.* Ammonitis confines succedunt Moabitæ, quos Propheta pariter excindendos prædicit ab Assyrijs, & Chaldæis, eo quod populus idolorum cultui alioquin addictissimus, *incenderit ossibus Regis Edom.* i. e. incensum & holocausta obtulerit lipsanis Regis Edom; simulacro vid. quod ex insignis cujuspiam Idumæorum regis cineribus Moabitarum populus finxit, fecitque sibi Deum. Sic per eam, quam F impii hominis cinerum suscepit curam, resurrectionem mortuorum visus est mortalibus nunciare voluisse. *Mittam ignem in Moab, & devorabit ædificia Carioth* propter eos, quibus hæsere, Deos. Carioth inter præcipuas Moabitarum urbes recenset etiam Jeremias. *Super tribus sceleribus Judæ, & super quatuor &c: eo quod abjecerit legem Domini.* i. e. Nec populum Juda impunitum dimittam, eo quod legem Domini contempserit, vanaque sui capitis commenta illi

v. 3.

v. 4.

v. 6. prætulerit. *Pro eo quod vendiderit justum pro argento*, i. e. Nec Israeli parcam, eo quod nec ipse justo pepercerit. Justi argento venundati, Domini Nostri Mysterium expresserunt, quem triginta argenteis emptum Judæorum Pontifices gentibus tradiderunt. Nam etsi naturæ violaverint jura, nec meis legibus paruerint, quin & pro illarum observantia insistentes Prophetas necaverint, tria hæc tamen scelera quidem ipsis condonare paratus eram. Nunc vero pro eo, quod Dominum argento emerint, & tradiderint occidendum, jam non avertam ab eis

v. 7. manum meam, *& pauperes pro calceis, quibus terunt pulverem terræ.* Sensus est, vel quod ipsi pauperes fame & nuditate pressi, dum potentiorum famulatui sponte sua se subijciunt, quasi legitima mancipia ab illis distrahebantur; vel quod, sicut à Tyriis & Sidoniis pueri pro mercede scorto solvenda, & comparando vino vendebantur, sic ab Hebræis Hebræi egentes concives sui pro calceis venundati dicuntur, i. e. cuilibet emptori vilissimo pretio offerebantur; tale vid. est pretium quo calcei venire solent, ac talis usus, ad calcandum scilicet terræ pulverem. Atqui, si pro comparandis calceis pauperes vendebant, multo magis calceis suis pauperes spoliabant, sicubi bene calceatos reperirent. *Et viam inopum declinaverunt*, sive cogentes alias capere cogitationes & consilia, sive impedientes, quominus ea quæ cogitaverant, & volebant, liberè exequerentur. *Et vir & pater ejus ibant ad meretricem*, concessa nimirum diei septimæ vacatione impie abutentes, postribula frequentabant. Sive, quum in cunctis oppidis idolorum fana ædificassent, templi custodes fecerant feminas, quas volebant commissæ ædis negotium agere sui corporis quæstu. Hinc porro fiebat, ut pater & filius ad ea delubra venientes illorum specie ad flagitium traherentur.

v. 8. *Et super vestes stringebant funiculos ad omne altare*, explicantes pallia & paxillis juxta altare, vel ipsi altari illigantes, meretricibus thalamos excitabant, quo liberius libidini & ebrietati vacarent. *Et vinum vetus bibebant*, in æde Deorum, commissa curæ talium feminarum, quas habere volebant unà secum convivantes.

v. 9. *Ego autem exterminavi Amorrhæum à facie eorum, cujus altitudo Cedrorum, altitudo ejus, & fortis ipse quasi quercus, & contrivi fructum ejus desuper, & radices ejus subter.* Periit Amorrhæus, ejusque simul periere reliquiæ. Utitur hac similitudine etiam Beatus David.

Ps. 36. 35. *Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut quercus saltus & transivi, & ecce non erat, & quæ-*

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A *& quæsivi eum, & non est inventus locus ejus.* v. 10. *Duxi vos in Deserto quadraginta annis*, per vastam solitudinem vobis iter facientibus, cibum & potum suppeditavi; insuper & ab æstu protexi, dedique vobis omnes Amorrheæ terræ opes & delicias. *Et suscitavi de* v. 11. *filiis vestris Prophetas*, qui inimicarum gentium ruinam prædicerent. *Et de juvenibus vestris Nazaræos*, puta Samsonem, qui vestras injurias vindicarent. *Ecce ego premam* v. 13. B *vos, sicut premitur plaustrum aristis plenum.* Sicut plaustrum nimio pondere gravatum stridet, ita vos vociferabitis hostibus à tergo prementibus, & sicut aristæ in aream conjectæ trituram non effugiunt, ita nemo vestrum vindictam evadet, non pedum pernicitate celer, non fortis lacertorum robore.

CAP. III. v. 1. C *Omede ibi panem, & prophetabis ibi.* Hæc ut infra habetur, dicebat Amasias Prophetæ insistens, ut in Judæam se reciperet, ibique prophetaret, & victum ex officio quærere pergeret; quasi verò is prophetiæ obtentu ventris negotium ageret. Hanc refellit calumniam Propheta, dum subdit: *Numquid ambulabunt duo pariter in* v. 3. *via, nisi convenerit eis.* q. d. Si fieri nequit ut uno parique passu duo homines perpetuò simul incedant, quin una aliqua causa ambos ad ejusmodi coitionem impel- D lat. Quì ergo factum putes, ut ego, & Oseas, atque Esajas, aliique non pauci idem omnes vaticinaremur, si non Dei verbum nos in unam convenire sententiam cogeret? Quandoquidem perspicitis, quod tametsi non uno in loco simul versemur, uni nihilominus operi omnes constanter insistimus. *Numquid rugiet Leo in sylva, dum* v. 4. *nulla adest præda?* i. e. Neque Leo ru- E giet nulla præsente præda. Quare nec Deus loquetur, nisi dictis facta respondere decreverit. Repetit dictum supra: *Dominus de Sion rugiet*, quod ad vaticinia Esajæ ibidem in urbe Jerosolyma dicta referendum est. *Numquid clanget tuba in civitate, &* v. 6. *civitas non expavescet? aut numquid erit malum in civitate, quod Deus non fecerit?* Discant ergo Civitatem nullum hactenus pertulisse damnum, quod Prophetæ non mul- F to ante prædixerint, desinant proindè Deo obtrectare Impii dicentes, malum quod talem locum oppressit, quisnam Prophetarum futurum prænuntiavit? *Malum* autem hìc dicit bella, captivitates, & plagas varias, atque diversas calamitates. *Leo ru-* v. 8. *giet, quis non timebit?* Quum Deus per Prophetas iniquis tanta mala intentet & minitetur, vos nihilominus immoti in proposito persistitis. *Clangunt tubæ*, & viros ad arma vocant

vocant undique, nec ideò vos trepidatis. *Dominus Dominantium loquitur, quis non prophetabit*? q. d. Quomodo secreta occultare possumus, quæ Deus hoc ipso, quod nobis patere voluit, eadem propalare docuit. Quod si putatis, Prophetas ex proprio sensu mala vobis vaticinari certè pati debetis, eos nunciare, quæ Dei voluntati consona esse non ignoratis. *Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Ægypti, & dicite congregamini omnes super montes Samariæ. Audite, & contestamini in domo Jacob*. q. d. Testes appello ædes contra ædes, loquantur Azotiorum, & Ægyptiorum domus utrum vestræ, o Israelitæ, suis sint similes ædes, plenæ rapinis: hac certè nequitia utuntur passim Israelitæ ad coacervandas sibi ex pauperum oppressione divitias, assueti proprias istorum spoliis implere domos. *Tribulatio obsidebit terram* ad castigandam incolarum luxuriam. *Et diripient alieni ædes vestras*, quas opplevere spolia fratrum vestrorum. *Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ, sic eruentur filii Israel, qui in Samaria commorantur*. Ad hanc paucitatem *in baculo subito* contrahetur habitatorum Samariæ frequentia, postquàm vos sustulerit virga Assyriorum, quæ vos nec opinantes propediem cædere incipiet. *Et visitabo super aras Bethel, & amputabuntur cornua altaris*. Celeberrimi vitulorum Bethel, quæ nimirum vos hostiarum cruore soletis imbuere, rati vestram spem & salutem in eorum cultu consistere. *Et perdam domum hyemalem cum domo æstiva*, quas ad vestram luxuriam & delicias ædificastis. *Et peribunt domus eburneæ*. Domum innuit, quam Achab eburneam eis struxisse narrant libri Regum; sive intelligit domos supellectile instructas eburnea putà lectis, & reclinatoriis ex ebore.

v. 9. v. 11. v. 12. v. 14. v. 15.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

CAP. IV. v. 1.

AUdite verbum Domini juvencæ Basan, i. e. vaccæ saginatæ & pingues. Israelitidas feminas designant, vel quia à Basan provincia idololatris frequente ducebant originem; sive insignem ipsarum impudentiam in vaccis Basan expressit ob notam istarum ferociam. *Projiciemini in montes Armon*, vos qui in domibus eburneis habitabatis in editissimorum montium juga, stabula ferarum abigemini. Montes Armeniorum intelligit. *Afferte mane victimas vestras & tribus diebus decimas vestras*. q. d. Religionem nil profuturam suscipitis erga Deos ad ferendam vobis opem impotentes. *Undè ego dabo vobis stuporem dentium &c.*, quia comedistis bona, nec horum largitori ullam habuistis gratiam, ut quod minimum est,

v. 3. v. 4. v. 6.

[illegible]

F [illegible]

A est, ejus saltem benefacta laudaretis. *Prohibui a vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem*, quo trimestri siccitate triduanam illam decimarum oblationem castigarem. Hoc dicit qui potest plectere nocentes. *Misi in vos mortem in via Ægypti, & occidi in gladio juvenes vestros, usque ad captivitatem equorum vestrorum*. Responderunt Israelitæ: *Si auferantur equi, super veloces ascendemus*, i. e. vehemur Camelis, quos ob nimiam velocitatem *Dromadas* vocant. Interim Propheta ex præteritis futura præsagiens, denuntiat simili, quâ patres eorum ipsos pariter severitate puniendos, donec unà cum rebus suis procul à patrio solo abjiciantur. *Et ascendere feci fœtorem putredinis vestræ in ora vestra*. Indicat sepulcra concupiscentiæ & Israelitarum in deserto stragem. Indè minatur simili fœtore ipsos in Ægyptum profugientes afflatum iri putrescentibus in eadem solitudine sociorum cadaveribus. *Faciens auroram caliginem*. Sensus est: exhortor te Israel, ut ad pœnitentiam te præpares, quoniam, qui ventos creat, & jubet aliàs flare, aliàs subsidere, tremefacit montes, cum jubet, hominique manifestat laudem suam; idem iste Deus, nisi pœnitentiam egeris, auroram tibi in atram caliginem convertet, *gradiens super summitatem terræ*, i. e. super humum terræ, summa perindè atque ima calcans, *Dominus potens nomen ejus*. Quod hic comminatur malum, intulit Deus Judæis Christo nascente, & adinstar Luciferi Mundo referente diem, siquidem in teterrimam caliginem ipsi sibi auroram verterunt, ne Christum agnoscerent, quod maximum illorum supplicium fuit. Idem est *gradiens super summitatem terræ Dominus potens nomen ejus*, nam cum sit rerum omnium arbiter cuncta suis nutibus habens subjecta, non ideò in imis ambulare dedignabitur, ut inopem populum gentium de terra suscitet, & dejectis loco Judæis, collocet eum cum principibus populi sui cum Abraham, & Isaac, & Jacob.

v. 7. · v. 10. · v. 13.

CAP. V.

D*omus Israel cecidit, & non adjiciet ut resurgat*. Occidit regnum Israelitarum: qui verò collapsum erigat, nullus est; militum quippè copiæ, & armatæ acies rei publicæ statum tuentur, & relevant casum; nullæ autem Israelitis poterunt comparari copiæ, postquam ad tantam redigentur paucitatem, ut *in urbe, de qua egrediebantur mille, relinquantur in ea centum*. *Quærite Dominum, & vivite*. Non itaque Deos quos ipsi fecistis: sed qui fecit vos, Deum quærite, *me quærite, & vivetis*, quod enim salvi

v. 1. · v. 3.

salvi estis, & modo vivitis, meum est. *Reliquerunt eum, qui fecit Arcturum, & Orionem*. Et coluerunt Deos, quos execrari debuerunt. Insistit Propheta illis Jeremiæ verbis: *Dii, qui Cœlos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his, quæ sub Cœlo sunt*. *Qui convertit in mane umbras mortis*, sive miseriam in felicitatem, sive mœrorem in lætitiam, *qui infirmum dominum potentis facit, & humilem super sublimem attollit*, i. e. Ezechiam, & populum ejus humilem & mansuetum super Assyrium arrogantem & superbum. *Domos, quas quadrato lapide ædificastis, non habitabitis in eis*, quas ad vestram luxuriam, ædes operosè & magnificè molimini, vos non vobis ædificastis. Culpa scilicet vestra id fiet, quia illarum limina egenorum gressibus non benedicuntur. Quippè estis injusti, *& pauperem deprimentes in porta*. Oppressiones populi principibus objicit, quod infra iterùm regerit. *Ideo prudens in illo tempore tacebit sibi*. i. e. Sibi vacabit, vacuus à cura ædium & agrorum, animam suam possidebit, per pœnitentiam, & per opera misericordiæ seipsum ædificabit. *Diligite bona, & erit vobiscum Deus*. Nè scilicet dicerent Dominum esse pacis inimicum, clamat Propheta: Quin ergò vos, quod justum & bonum est, non diligitis, ut vobis Deus pacatū se & propitium exhibeat? Rursùs, ne illud regererent, quod aliàs usurpare solebant, ridentes superiorum Prophetarum minas; *Appropiet, & veniat consilium Sancti*. Subdit: *Væ desiderantibus diem Domini*, & garrientibus vana, isthæc esse Prophetarum commenta, nec facta respondere dictis. *Dies Domini obscura non lucida*, proindè quæ, contra quam vos opinamini, acerbum luctum allatura est, eademque datura dolores pro festivitatibus lætitiæ, *quas ego projeci, & non capiam odorem in torcularibus vestris*, i. e. in vino libaminum vestrorum. *Aufer à me sonitum carminis tui*, quoniam Judæi hostias & festa Dei sustulerant, solemnem eorum dierum psalmodiam sibi non placere ille respondet. Quin & psalmorum quoque silere cantum volo, quippè quem in festis meis, perindè atque in vestrorum idolorum nefastis diebus usurpare soletis. *Numquid hostias & sacrificia obtulistis mihi in deserto quadraginta annis?* Ostendit congesta plenâ manu in solitudine beneficia non sacrificiis ipsorum, quæ nulla fuerunt, esse adscribenda. Jam pro his nullam mihi habetis gratiam, *sed gestastis Tabernaculum Melchom, & idolum vestrum Chevon*. q. d. Pro eo quod super alas Aquilarum vos sustulerim, nube, quæ à meo Taber-

[Syriac text illegible]

[illegible]

A Tabernaculo ſublimis elevabatur, vos deducente, pro Tabernaculo meo Tabernaculum Melchom vobis fabricaſtis. Et ſidus feciſtis vobis Deum, pro columna ſcilicet ignis, quam viæ ducem vobis dedi. *Ventilabo vos trans Damaſcum.* Transferam vos ergo, non quomodo in Deſerto de manſione in manſionem, *ſed ventilabo trans Damaſcum*, quia videlicet in Damaſcenorum auxiliis ſpem ſuam & ſalutem conſiſtere ſibi perſuaſerant, dixit: B *Ultra Civitatem iſtam, cui confiditis, ut pulverem ventus, ſic ego vos excutiam.* v. 27.

CAP. VI.

v. 1. V*Æ iis, qui aſpernantur Sion, & confidunt in monte Samariæ*, i. e. in celeberrimo fano, quod in monte Samariæ aſſurgebat. Magna vid. beneficia à Civitate Dei Sion accepta diſſimulantes, C mœnibus, & delubris Samariæ confidebant. *Diſſipantibus principes populorum, & deportaverunt ſibi filios Iſrael.* Græcus habet: ipſi vindemiarunt primitias gentium: Hebræus: Deſignantes ſeipſos in capita gentium; gentium, ait, non populi ſui. *Tranſite in Chalane, & videte, & ite indè in Emath magnam, & deſcendite in Geth Palæſtinorum*, atque intelligite iſtas interiiſſe urbes, non quod neceſſario carerent D præſidio, ſed quod Nominis Domini non ſunt recordatæ. Hinc porrò in Iſraelitas inſurgit. Non ergo, inquit, nocuere vobis militum paucitas, aut rerum inopia, ſed exaggeratus ſcelerum numerus vos perdidit, quemadmodum nec illis obfuit, quod *latior non fuerit terminus eorum termino veſtro. Qui dormiunt in lectis eburneis, & laſciviunt in ſtratis ſuis.* v. 2.

v. 4. E Intempeſtiva, & immoderata illorum oblectamenta perſtringit, eadem nempè erant ipſorum peccata. *Et ſicut David putabant ſe habere vaſa cantici.* i. e. Cum Davide in ſpiritu pſallente ſe comparabant, dum temulenti citharis luderent. *Qui bibebant vinum defæcatum, & non curabant contritionem Joſeph.* Scilicet non mirum ſi ſuis cupiditatibus impediti de captivitate Joſeph minus eſſent ſolliciti. F Rurſus alio ſenſu: eoſdem accuſat, quod in omnem explendæ propriæ libidinis occaſionem intenti pauperum curam abjeciſſent, hos autem Joſeph appellans alludit ad hiſtoriam Patriarchæ Joſeph, quem fratres ſimili crudelitate tractarunt. Myſticè: Qui *vinum defæcatum* bibunt, illos deſignant, qui Scripturarum Divinarum ſcientia inſtructi ignorantis vulgi interitu minimè tanguntur. Item unguenta præſtantiſſima, quibus delibuti dicuntur v. 5. v. 6.

tur hìc divites, sunt spiritualia præcepta Doctorum, quæ nihilominùs in captivitate, & in injustitia detinentur, si facta dictis minime consentiunt. (v. 9.) *Quod si reliqui fuerint decem viri in domo una, morientur*. Superstites justi mortuorum ossa efferent. (v. 12.) *Et percutiet Dominus domum sublimem, & succutiet eam*. i. e. superbam domum Israel, Samariam, *& domum parvam*, Regis Syrorum *Rasen* Damascum, *& exscindet*, quia in captivitatem abjiciet utramque. *An current equi in petris, aut ducent per eas jugum boum?* i. e. Sicut nequeunt equi explicare cursum super cautes & scopulos, sic nec gentes Israelem subjicere potuissent; & sicut non subiguntur saxa vomere aratoris, sic nec Hebræi Syrorum ferro cæsi fuissent. (v. 13.) Sed quoniam *converterunt judicium in amaritudinem; & lætantur in nihilo*, i. e. in idolis, & in Rasen Rege Damasci, imo furni verriculo. (v. 14.) *Et dicunt: Numquid non in fortitudine nostra cœpimus nobis civitatem?* i. e. Quid? Num milites & stipendia non nobis ipsi paravimus? Aut non ipsi propria virtute nostras vindicavimus urbes? (v. 15.) *Idcircò suscitabo super vos domus Israel*, ambo regna Israelitarum. *Dicit Dominus Deus fortis gentem* Assyriorum, deindè Chaldæorum. *Et exterminabit vos ab introitu Emath usque ad torrentem Deserti*. Duo termini Israelitarum ab Aquilone ad Austrum. Sic nimirùm Dominus baculo suo confringet cornua, capita inimicorum suorum sibi, suisque viribus animosè confidentium: adeòque populus ille, qui aliàs Dei virtute fultus quatiebat & profligabat gentes, à gentibus vice versâ conteretur, cum pro suis sceleribus ab illo desertus fuerit. Istùc porrò in Diabolum optimè convenit, cujus caput Domini Cruce contritum fuit.

CAP. VII. (v. 1.) *SIC ostendit mihi Dominus Dominantium creationem locustarum in principio germinationis serotini imbris*. Scilicet tales futuri erant Israelitæ comparati cum populo, qui eos posteà invasit Phulbelocho Assyriorum rege, i. e. quasi serotina germina oblata locustis. *Et erat serotinum germen post tonsionem Regis*. i. e. Postquam Regis jussu detonsa prata repullulare cœperant, locustas porrò Assyrios per Israelitarum loca palantes appellat, eo quod illorum opes, pauperum aliàs oppressione congestas, magis appeterent, quàm ipsos; quare pretio mille talentorum vexatio illa redempta fuit; nec enim hominibus locusta infesta est, sed herbis & plantis. (v. 4.) *Et ecce vocabat judicium per*

A *per ignem Dominus Dominorum*. Suspenderat Deus ad Prophetæ preces locustarum plagam, eo quod hìc diceret, parvo populo grande malum intolerabile esse: nunc etiam ignem Israelitarum terras populantem cohibet. Nam post hæc Teglathphalasarem Assyrium inhibuit, qui cum ingenti exercitu, eorum ditiones ingressus, omnia in modum vastissimi incendii absumpturus videbatur. Ideò subdit: *Etiam averte hoc*, B *Domine*, *ne fiat*: *Ecce Dominus stans super murum ad amussim directum*, *& in manu ejus amussis*. *Stans*, ait, i. e. insistens veritati, & veritatem dijudicans, & dicens. Porrò *amussis* Assyrius fuit, quem Deus assumpsit ad redigendum in ordinem rem publicam Hebræorum: Salmanasar quippè Assyriorum Rex Israelitas Samariæ captivos abduxit, ipsam civitatem evertit, & universam C ditionem in solitudinem & vastitatem redegit. *Desolabuntur fana risus*, *& Sanctuaria Israel evertent* Assyrii, ridenda Deorum inanium delubra, & quas Israelitæ suis idolis sacrarunt, ædes demolientur Teglathphalasar, & Salmanasar. *Et consurgam super domum Jeroboam in gladio*. Domum Jeroboam Samariæ regnum appellat, eo quod à Jeroboamo fundatum fuit, & ab eodem propagatum in annos plures sub se- D quentibus Regibus. *Responditque Amos*, *& dixit ad Amasiam &c.* Amasias Sacerdos Bethel, quod videret consiliũ occidendi Amos ob Regis indulgentiam minimè procedere, Prophetam ipse aggreditur: At tu, ajebat, quin quæris in Judæa locum, ubi prophetandi officium tibi utile efficias, mercedem prophetiæ tuæ oris tui panem accepturus? Res nempè erat, quam neuter ignorare poterat, Prophetas scilicet à Tribu Juda in E magna semper existimatione habitos fuisse. Cui Amos, *Sum*, respondit, *pastor colligens sycomoros*. Hoc nimirum dicebat Propheta religiosus Dei sui cultor Sacerdoti fana Deorum suorum depeculanti. q. d. Hanc ego artem non didici; sycomororum fructibus, cibo cuilibet obvio vivere assuetus. *Tu dicis*, *non prophetabis*. *Propter hoc hæc dicit Dominus*, *uxor tua fornicabitur in civitate*, i. e. F palam in medio populi tui: hæc scilicet sceleri tuo pœna rependitur, qui Domini Synagogam à suo separasti conditore, Diisque tuis prostituisti. *Et filii tui in gladio cadent*. Quoniam dum tu tuorum idolorum cultum ampliare contendis, filios Dei prodidisti Barbaris obtruncandos. *Et humus tua funiculo dividetur*, eo quod populum tuum scideris, quo peregrinam religionem induceres. *Et tu in terra polluta morieris*, qui impuris idolorum ceremoniis vitam plurimis eripuisti.

v. 7. v. 9. v. 14. v. 16. v. 17.

CAP. VIII. v. 1. *Ostendit mihi Dominus signum finis*, i. e. prognosticon quoddam excidii, & dispersionis Hebræorum Samariæ. Quod quidem regnante in Judæa Rege Ezechia ad effectum perductum est ab Assyriis. v. 4. *Audite hæc, qui despicitis pauperes terræ.* v. 5. *Væ iis, qui contemnunt pauperes, & dicunt: quando transibit mensis, & venumdabimus agrorum reditus, & supponemus mensuras dolosas*. Ex duplici ergo capite peccabant, tùm quòd bonas quidem merces venderent, sed mensuras falsarent; tùm quòd horreorum purgamenta, terram proindè pro frumento distraherent, & utroque modo pauperes depecularentur. v. 6. *Et possidebimus in argento pauperes*, vel quod egentium pecuniam habere vellent, ideoque fundum horreorum, ut dixi, verrentes terram frumento commixtam divendere cogitarent, vel quod postquam eos in frumentis possederant, i. e. ipsis frumenta abstulerant, iterùm pecunia spoliabant. *Et pauperes pro calceamentis & quisquiliis horrei vendemus*. i. e. Vili quovis pretio eo sensu, quo superiùs dixerat, Tyrios vendidisse pueros pro mercede prostibuli: vel quod ipsi pauperes potentiorum avaritia ad extremam inopiam redacti se illis quovis pretio in mancipia tradere cogerentur, ne fame perirent. v. 8. *Et ascendet finis ejus quasi fluvius, & quasi fluvius Ægypti*. i. e. Veniet Assyrius Nilo similis, non quum placidus ascendit ad irrigandos agros felici alluvione famis mortisque depellente metum: non hoc modo occurrent vobis Assyrii, sed adinstar Nili ab immodico incremento exundantis, sic illi in terras vestras insilient, vosque impellent & rapient, patrioque solo divellent. v. 9. *Et occidere faciam Solem in Meridie*. i. e. Eo die, quo vos inopinos Assyrii oppriment, & in servitutem redigent; *& faciam tenebrescere terram in die luminis*, i. e. eo tempore, quo compellemini in alienas terras transmigrare. Quamquàm arcanus sensus ulteriùs adhuc nos promovet ad contemplandam scilicet Dominicæ Passionis diem, noctemque illam, quæ Universum mirabiliter texit, Sole medio in cursu deficiente, quo nempè Judæi intelligerent ereptum sibi diem gratiæ, eo quod immani ausu tentavere magnum in Cruce Solem extinguere. Et quoniam traditæ ab illo disciplinæ lucem accipere noluerunt *in die luminis*, quo vitam Joannes & Apostoli affulsisse nunciabant; ideò fastidientibus diem incubuit ignorantiæ nox. v. 10. *Et super omnia capita vestra calvitia* in tempore tribulationis. *Et faciam eam quasi luctum Unigeniti* in diebus captivitatis. v. 11. *Et mittam famem*

A–F [Syriac text illegible]

[Syriac text]

mem in terram, non esurientis panem, neque sitientis aquam, sed desiderantis audire verbum Domini. Prædicit Hebræos opera Prophetarum destitutum iri, qui aliàs Domini sermones & responsa ipsis referre solebant.

CAP. IX. v. 1.

VIDI *Dominum stantem super altare,* Christum stantem super muros Ecclesiæ, nec modo stantem, imò ipsam portantem, quoniam *super volam manuum mearum posui te. Et dixit: percute cardinem,* i. e. aream aristarum, *& commovebuntur postes* quatiente concussi fame. Rursus mysticè vaticinatur famem & sitim, quæ torruit gentes jam fide imbutas, atque adeò cupientes audire præcepta Evangelii impertientia vitam in Christo. Itèm *cardinem* appellat Corpus Domini, & *postes* complexionem ejusdem: commotum quippè fuit illis, quæ ipsi acciderunt naturalibus passionibus. *Qui ædificat in Cœlo* omnes Superos, Angelos, & Vigiles. *Ecce Palæstinos ascendere feci de Cappadocia.* q. d. Si in vestro exitu de Ægypto gloriamini, & non in me, cogitate Palæstinos de Cappadocia à me pariter eductos, & Aramæos de *Kir.* i. e. Charras, quæ & Haran. *Ecce oculi Domini Dominorum super regnum sceleratum.* Ergò sicut gentes istæ propter sua scelera excisæ sunt & dispersæ, sic & vos ipsis in culpa non absimiles, similem feretis exitum, non tamen parem, quia *non conteram domum Jacob,* sed veniet dies, in qua *suscitabo tabernaculum David, quod cecidit, & reædificabo aperturas murorum ejus, & quæ corruerant, restaurabo.* Hujus vaticinii mysterium Judæorum à captivitate reditus expressit; veritatem dies Crucifixionis exhibuit: Tabernaculum itaque Davidis totius generis humani corpus repræsentat, quod per prævaricationem mandati prostratum Christus relevavit, nobisque vitam amissam restituit, & quod amplius, Passione & Morte pro nobis tolerata regnum paravit sempiternum. *Et reædificabo illud sicut in diebus antiquis,* Ecclesiam suo sanguine redemptam; oppressum namque Credentium populum recreavit, & vitam, quæ eidem in prima sua conditione data fuerat, reddidit, tradidit autem in præsenti sæculo pignus, rem ipsam in novo perfectissimè repræsentaturus. *Et comprehendet area vindemiam, & vindemia sementem.* Et quidem ista juxta obviam significationem verborum, Zorobabelis tempora respiciunt: secundùm subtiliorem verò intelligentiam Spiritus, declarant cœlestia charismata, & dona divina nobis post Christi Resurrectionem communicata. *Et*

v. 6. v. 7. v. 8. v. 11. v. 13.

fluent montes dulcedinem. Prophetæ sub Zorobabele Duce, à quibus populo Judæorum legalis doctrinæ dulcedo manavit. Rursùs per montes sanctas Ecclesias hoc loco designat, dulcedinem autem vocat earundem suavem disciplinam. *Et colles jucundabuntur*. Cœnobia significat in montibus plerumque locata, & Anachoretarum speluncas, in quibus timentes Deum lætissimè florent, in cantandis divinis laudibus jucundissimè occupati. Quamquàm historico sensui propiùs videtur Prophetam Præsides Hebræorum signare, dum subdit; *Et ædificabunt civitates desertas*, quas diruerunt Assyrii & Chaldæi, ipsi post reditum instaurabunt. *Et plantabunt vineas, quas earum inimici extirparunt*. *Et plantabo eos, & non evellentur* usque ad septuagenas hebdomadas annorum quietis.

v. 14.

v. 15.

A [illegible]

B [illegible]

S. PA-

[illegible]

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI
IN ABDIAM PROPHETAM
EXPLANATIO.

A ABdias Sichemo in Tribu Ephraim natus prophetavit contra Idumæos, videtur coævus fuisse Hoseæ, Joeli, Amos, & Esaiæ. *Scholion.*

AUditum audivimus à Domino, Scilicèt non faciet Dominus Dominantium quidquam, nisi revelaverit mysterium suum servis suis Prophetis. *Et Legatus ad gentes missus est*. Probabilis est mysticus sensus, ut hæc ad Emmanuelem referantur; ipse namque est Angelus testamenti, qui de Cœlo missus fuit ad annunciandam pacem gentibus, proptereàque gentium expectatio dictus est. *Ecce parvulum dedi te in gentibus*, popule Edom. Hìc ostendit Idumæos captivitati subjiciendos propter ipsorum superbiam, & susceptas cum fratribus inimicitias. Alio sensu: parvum dicit Diabolum, cui optimè congruunt, quæ sequuntur. *Si exaltatus fueris in Cœlum ut Aquila*. i. e. Si potentiæ gloriæque tenueris arcem, & inter astra collocaveris nidum tuum. i. e. quo te vis nulla, nullaque ars assequi speret. *Indè detraham te*, & servituti submittam. *Si fures intrassent ad te, quomodo conticuisses?* Quicquam hiscere, prohibente metu, *donec furati fuissent sufficientia sibi*, sibi, inquit, hominibus vid. inexplebilis rapacitatis, & avaritiæ. *Si vindemiatores intrassent ad te*. i. e. Si te latrones aperta vi invaderent, quid? An non satageres ut tibi aliquid remaneret, quasi in vinea botrus? Sed incassum istùc conaberis adversus Chaldæos ditionum tuarum invasores. Istos quippè designat subdens: *Quomodo pervestigatus est Esau, & prodiere abscondita ejus?* Prædicit ergò populum Esau à Chaldæis incredibili cum aviditate expilandum, post etiam in captivitatem abducendum. Vaticinium istud implevit Nabuchodonosor Babylonius Idumæa penitùs exhausta, & incolis alio traductis. *Usque ad terminum miserunt te viri fœderis tui*. Hanc scilicet tibi retulere vicem ficto fœdere junctæ gentes, ut ad extremam redactum miseriam ad hostium tuorum fines abigerent. Et istæ quidem *deceperunt te*. Nec porrò minùs fraudulenter egere tecum, qui *invaluerunt adversus te viri pacis tuæ, & panis tui*, Arioli & Divini, quorum luxuriæ mensas orna-

Margin: B, C, D, E, F; CAP. I. v. 1.; Matth. 3. 1.; v. 2.; v. 4.; v. 5.; v. 6.; v. 7.

v. 8. ornabas, & convivia. *Et perdam sapientes de Idumæa*, cunctis irruente malorum mole stupentibus; *& prudentes de monte Esau*, incolis acerbitate supplicii consternatis. *Et diripientur fortes Theman*, debilitata virtute, & fracto animo, ut nulla supersit salutis spes. v. 10. *Operiet te confusio* Judæis, quorum ruina gaudebas, ad pristinum gradum revectis. *Et peribis in æternum*. Quippe post communem utrique genti à Chaldæa reditum, vos Idumæos Judæi sub jugum mittent, diuque vexabunt, nempè usque ad externarum gentium adventum, quæ Judæos quidem profligarunt, Idumæorum verò genus & nomen penitùs excindent. Hanc Prophetæ adversus Idumæos prædictionem ad effectum perduxere Romani subacta ante v. 11. Judæa, & Judæis per orbem dispersis. *In die, cum stares adversus eum*, illumque verbis amaris incesseres *die, qua ceperunt extranei virtutem ejus*, i. e. proventus, & opes proprio labore quæsitas. *In die, qua ingressi sunt portas ejus, & super Jerusalem mittebant sortes*. Captæ, direptæque urbis spolia inter se partientes Chalv. 14. dæi. *Neque stabis in exitibus ad perdendos eos, qui evaserunt*; sicut hactenùs fecisti, *neque trades reliquos ejus in die angustiæ*. i. e. Non dedes neci communi gentis excidio v. 15. superstites. *Quoniam prope est dies Domini*, quando omnes gentes, quarum auxiliis confidebas, meritas dabunt pœnas. *Sicut fecisti, fiet tibi*: & quas intulisti fratri, v. 16. injurias referes. *Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum* de calice iræ, quem miscuere vobis David & Achab. *Bibent omnes gentes jugiter* opera Assyriorum & Chaldæorum sub diebus Ezechiæ, & fiv. 17. v. 18. liorum ejus. *Et in monte Sion erit salvatio* Ezechiæ, & populo ejus. *Et erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esau stipula, & non erunt reliquiæ domui Esau*. i. e. Idumæos Hebræi ut ignis stipulam sic consument, si quid resederit, dissipabunt. Quod quidem à Davide & Amasia cœptum, absolutum fuit à Judæis post reditum, cum plurimi Israelitæ à Perside reduces se ipsis adjunxissent, Idumæis omni dominationis specie exutis, & compulsis religionem mutare, & Judaicos ritus v. 20. amplecti. *Et transmigratio filiorum Israel possidebit omnia loca Chananæorum usque ad Sareptam, & transmigratio Jerusalem, quæ in Hispaniam migraverat, possidebit civitates Austri*. Utriusque regni Samariæ & Jerusalem captivos indicat, illos etiam, qui in regiones longè dissitas abierant; ideò autem meminit transmigrationis in Hispaniam, quod provinciæ à Judæa remotissimæ nomen

A B C D E F [illegible]

ܘܡܢ ܐܪܒܥ ܪ̈ܘܚܝ ܫܡܝܐ ܕܟܢܫ ܐܢܘܢ܂
ܘܣܠܩܘ ܦܪ̈ܘܩܐ ܡܢ ܒܒܠ ܠܛܘܪܐ
ܕܨܗܝܘܢ ܠܡܕܢ ܠܛܘܪܐ ܕܥܣܘ. ܗܘ
ܠܡܚܪܒܘ ܘܠܡܥܩܪܘܗ ܠܥܡܐ ܕܐܕܘܡ.
ܘܬܗܘܐ ܡܠܟܘܬܐ ܕܡܪܝܐ. ܗܘ ܠܟܠܗ ܕܟܠ
ܥܡܡܝܢ ܡܬܡܟܟܝܢ ܘܡܫܬܥܒܕܝܢ ܩܕܡ
ܥܡܗ ܕܡܪܝܐ. ܠܥܡܐ ܗܘ ܕܥܒܕ ܡܪܝܐ
ܐܝܟ ܕܐܡܪ ܒܡܙܡܘܪܐ ܀

A men est; quo ostendat hunc esse cœtum, quem Deus promiserat iterùm congregandum à quatuor ventis Cœli. *Et ascendent salvati de Babylone in montem Sion, judicare montem Esau* ad profligandam & excindendam Idumæorum gentem. *Et erit Domino regnum*. Omnes quippè gentes subjugabuntur, & subjicientur populo Domini, i. e. populo, *quem faciet Dominus*.

v. 21.

Psal. 21.30.

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI IN MICHEAM PROPHETAM EXPLANATIO.

[illegible]

CAP. I. v. 2. A*Udite populi omnes*. Populos dicit Israelitarum Tribus. *Et attendat terra & plenitudo ejus*. Terra meis Israelitis concessa, & ob eorum impietatem mox auferenda. v. 3. *Quia ecce Dominus egredietur de loco sancto suo* de Jerusalem: *& calcabit super excelsa terræ*, proteretque superbæ Samariæ fastum. Mysticè. Istùc vaticinium Christus implevit, quando è cœlesti solio suo sine mutatione loci, Cœlum enim & terram ipse implet, venit in orbem nostrum, & opera Spiritus Sancti ex Sancta Maria Virgine Corpus assumens, Homo factus est, atque in humano corpore excelsa terræ pedibus calcavit, *saliens in montibus*, *transiliens colles*. (Cant. 2. 8.) v. 4. *Et liquefient montes subtus eum*. Rex Samariæ, & Principes ejus illo jam præsente quasi cera solventur. Itèm Diabolus cum suis Legionibus adventum Filii Dei odoratus tabescet, ejusque tyrannicum imperium occidet, potentiaque profligabitur. *Et valles scindentur*, privati, & plebeii quilibet. Valles itèm appellat tenebrosas Infidelium mentes, aptum & satis amplum Diaboli operationibus locum. Ejusmodi porrò valles scissæ sunt, postquam Christi præsentia discisso simulationis tegmine revelatæ sunt ex multis cordibus cogitationes, sicut Simeon prophetavit: *sicut cera à facie ignis*: i. e. Populus Samariæ cum sociis, appropinquante Assyrio, fundentur velut ignis ardore cera. *Et sicut aquæ, quæ decurrunt in descensu*, quum ruunt præcipitante cursu, sic eos in captivitatem rapiet violentus hostis. v. 5. *Quod scelus Jacob? nonne Samaria?* i. e. Samariæ reges & populus, qui occiderunt Prophetas veritatis, & Baalis Ariolos saginarunt. Hi filiis Jacob auctores fuerunt, ut patrum religionem abjicerent, & vitulos, Ægyptiorum Deos adorarent. v. 6. *Et ponam Samariam quasi acervum in agro*, quia Prophetis Dei cognitionem inserere conantibus restitit. *Et faciam eam plantationem vineæ*. i. e. Urbe diruta, indèque patefacto serendis vitibus spatio; quandoquidem noluit esse vitis in cornu loci pinguis. *Et congregabo lapides ejus in aggeres, & revelabo fundamenta ejus*. i. e. Congeram in tumulos dirutorum ædificiorum lapides, vel sculpta marmora, simulacra vid. & statuas, & domos

[illegible]

A mos amica, manu extructas inimicus ignis consumet. *Et omnia sculptilia concidentur, & omnia idola ejus igne cremabuntur*, illa nimirùm numina, quorum ope se tutam fore sperabat, fictique Dii, in quibus salutem suam consistere putabat: & cives captivitatem non effugient. *Quia de mercede meretricis provenerunt, & usque ad mercedem meretricis revertentur*. Vel quia impiæ Jezabelis auro conflata fuerant, vel B eadem Samariæ cives scelere, quæsitâ pecunia, fabricaverant, ædesque simul ipsis construxerant. Hæc ait: *ad mercedem meretricis reditura*, i. e. in potestatem Assyriorum ventura, hominum vid. quibus idololatriæ crimen scorti nomen proprium faciebat, & labor in castigandis Dei inimicis mercedem merebatur, sed qualem meretrici solvere dignum est. *Super hoc plan-* C *gam, & ululabo, & incedam excalceatus & nudus*. At quàm opidò magis vos plangere & ululare oportet, quibus, quorumque Diis istæ impendent calamitates: *luctum itaque facite*, at non communem & vulgarem, sed *quasi luctum canis silvestris, & filiæ canis silvestris, quia acerba est plaga tua, quia venit ad Judam, & tetigit portas Jerusalem*, Sennacheribo Judæam vastante, & admotis castris in Jerosolymam immi- D nente. *In Geth nolite annuntiare*. Samariæ ruinam, & incolarum captivitatem. *Lacrymis ne ploretis super eam*. Nolite flere super eam, sed super vos ipsos flete, utraque civitate, Samaria, deindè Jerosolyma privandi, & in captivitatem ituri. *In domibus Ophræ*, civitas pulveris, *pulvere vos conspergite*. Oppidum fuit, attributum posteris Gedeonis, qui hac eâdem ruina oppressi interierunt. *Transi tibi Saphir* ci- E vitas decoris. i. e. Vide ut per pœnitentiam decora fias, ne quod Ophræ accidit, tua ædificia diruantur. *Nuda egressa est, & non erubuit, quæ habitat in Soane*, altera urbs Samariæ regibus subjecta. *Luctus Bethasil*, oppidum pariter in provincia Samariæ positum, cujus habitatores in captivitatem pariter abducti fuerunt. *Accipiet à vobis plagam*. Cives ad luctum provo- F cante, ô Samaritæ, vestra seu pœnitentia, seu pœna. *Quoniam infirmata est ad bonum, quæ habitat*. Egit pœnitentiam, & humiliata est, quam Jerosolyma quoque secuta est eo, *quod descendit malum ejus à facie Domini ad portas ejus*. i. e. resipuit, calamitatem, quæ Samariam, eique subjectas urbes corripuit, cernens imminere sibi, & velut jam ad portas stantem. *Aptavit habenas curribus suis, quæ habitat in Lachis*. Alludit ad historiam Amasiæ Re-gis

v. 7. v. 8. v. 9. v. 10. v. 11. v. 12. v. 13.

gis Juda, qui Jerosolymitanorum seditione coactus inde Lachis profugere, ibi ab insequentibus conjuratis comprehensus etiam interfectus est. Per hanc ergò occasionem cives Lachis junxere currus, sive ad interficiendum Regem, sive ad efferendum interfecti cadaver, & Jerosolymam transferendum: *Asportaverunt eum in equis*, ait Scriptura, *sepultusque est in Jerusalem*. Videtur proindè Propheta similem rerum perturbationem portendere. *Principium peccati est filiæ Sion*, eo quod Judaicarum urbium prima Lachis suscepit invectam à Jeroboamo idololatriam, eamque suo exemplo reliquis persuasit. (v. 14.) *Propterea tu quoque sicut soror tua Samaria dabis remissionem hæreditati Geth*. Eo quod Philisthæi non essent inposterùm illis servituri, quandoquidem ipsi similiter in servitutem forent abducendi. *Domus vanitatis factæ sunt in vanitatem*. Vanitatem appellat vanos & inutiles Deos, ut qui orantium vota percipere non possent, nec expectationem explere. (v. 15.) *Adducam ad te hæredem, quæ habitas in Marasa*. Aut hostes urbem occupaturos minatur, aut ipsos Marasæ cives, solutâ captivitate, in patriam reducendos promittit.

CAP. II.

VÆ iis, *qui machinantur fraudem, & astruunt malum super cubili suo, & prævertunt diluculum*, ut quod excogitarunt per noctem, ante lucem sine mora exequantur. (v. 2.) *Concupiscunt agros, & domos, & rapiunt*. Utrique Hebræorum regno excidium & captivitatem denunciat; causam indicat hìc & alibì præter idololatriam fore prædæ & rapinarum cupiditatem, & pauperum oppressionem. (v. 3.) *Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istâ malum*. Familiam dicit universum Israelitarum populum. (v. 4) *In die illa sumetur super vos parabola*. i. e. Tunc quando ad effectum perducet Deus, quod cogitavit adversus vos malum, assumet super vos parabolam Ezechiel vester futurus in captivitate socius, & cantabit canticum lamentabile, factumque stupens dicet: *Depopulator depopulatus est nos*, & partem, quam à tribus Regibus accepimus Saule, Davide, & Salomone, iste unus nobis auferet, ut dispertiet in saccos, quos attulit ab Assyria; nec verò adest quispiam, qui restituat agros nostros, eo quod nullum habemus

mus

[illegible]

A mus Salvatorem, qui terram ab Assyriis occupatam recuperet, & quod olim fecit Josue, illam nobis sorte dividat. *Nolite* v. 6. *fundere lacrymas cum strepitu verborum*, vos filii Juda, qui remansistis, siquidem à lacrymis temperare nequitis, cavete tamen, ne quid contra Dei providentiam obloquamini, ne fortè vos pariter involvat decreta domui Jacob, decem vid. Tribubus captivitas & transmigratio. *Ecce verba* v. 7. B *mea bona sunt cum iis, qui rectè gradiuntur*, i. e. cum Justis; veruntamen *sermones* v. 8. *meam explicantes indignationem complebuntur in populo isto*, qui, ut vides, more latronum insurgunt adversus pacem suam. *Pellem ejus detrahitis, & transfertis spem ejus.* i. e. Substantiam pauperis aufertis, in qua spes ejus consistebat. *Et reparatis bellum*, & confiditis vos victores è prælio reversuros. C *Mulieres populi mei ejicitis de domo* v. 9. *deliciarum suarum, & parvulis earum*, quas ad petras alliditis, *aufertis laudem in perpetuum*. Propter hoc *surgite, ite, quia non* v. 10. *est requies*. Ostendit gentem non sanctam in terra sanctorum morari non debere, imò & ipsam terram utpote incolarum sceleribus pollutam, eorundem cruore fore expiandam, cæsorum proindè cadaveribus opplendam; id enim significant illa: *Quia* D *abominatio corrumpendo corrumpet, & ejus corruptio roborabitur*. Vel Propheta prædicit nullam ipsis in captivitate futuram requiem, quam in patrio solo tueri noluissent, ob incommoda & ærumnas, quas à sævissimis Dominis erant perpessuri: vel significat Dei judicium post decem Tribuum captivitatem minimè quieturum, sed aliam adhuc satisfactionem excidio Tribus Juda requisiturum. *Quia*, inquit, *abominatio*, E i. e. gentium exercitus, *corrumpendo corrumpet, & roborabitur corruptio*: i. e. geminabitur ruina, quumque Samariam oppresserit, obruet itèm Jerosolymam. *Vir, qui gra-* v. 11. *ditur in spiritu in dolo & mendacio*, Assyrius. *Ipse stillavit tibi vinum & ebrietatem*. Tibi, aio, sibique: te siquidem, & se idem perdidit. *Et erit postquam stillabitur populo* F *huic*. i. e. Post populi hujus excidium Assyrii pariter à Babylonio vapulabunt, ut Hebræi ab ipsis Assyriis. *Congregatione congregabo Jacob totum te* intra mœnia Jerosolymæ. *Et ponam eum quasi gregem in angustia*. Ostendit captivorum multitudinem in unum compactam oppidum in modum gregis in caula, *absconditam ab homine*, i. e. à suis deserti Pastoribus & Rectoribus. *Ascendit pandens iter ante eos*, ducens ho- v. 13. stium agmen ad aperiendam quatefacto muro viam in urbem. *Et ingressus est per eam*

 Deus.

Deus. *Et transivit Rex eorum coram eis Sedecias. Et Dominus in capite eorum* quasi totius agminis Ductor Regem comprehensum suis persecutoribus traditurus.

CAP. III. v. 3. v. 4.

QUI *comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriaverunt; tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos.* In populi Principes & Duces Propheta invehitur prædicens, fore ut, quoniàm plebem suis spoliatam facultatibus, propetereaque pauperes de injuria expostulantes repellebant, ipsi pariter, incidente captivitate, quantumvis licet ad Dominum clamarent, minime tamen exaudirentur. v. 5. *Hæc dicit Dominus super Prophetas, qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem. Si quis jecerit in os eorum quidpiam, prædicant ei pacem, & si quis non paverit eos, prædicant super eum bellum.* Pseudoprophetas arguit, eorumque nequitiam aperit, quippè qui Dei Prophetas haberi studerent, & ejus spiritu plenos, ut siquidem offenderent, sibi minus amicum, & minus liberalem, quasi Dei & Prophetarum contemtorem haberi vellent, funestisque proindè prædictionibus terrerent. v. 8. *Verumtamen ego plenus sum fortitudine spiritus Domini, judicio & virtute, ut annunciem Jacob scelus suum, & Israel peccatum suum.* Non ut prospera divinem huic, illi autem adversa pro quæstu & libidine, sed ut avocem à suis flagitiis Principes & populum Israel. v. 9. *Audite ergò Principes, & Duces Israel,* qui justitiæ anteponitis munera, & pro lucro pervertitis jura. v. 10. *Qui ædificatis Sion in sanguine,* qui ædes vestras in Sione positas amplificatis, vicinas domos occupantes, injusta dominorum nece jam vacuas. v. 12. *Sion quasi in agrum redigetur.* Ruinæ causa est avaritia sacerdotum in ea diversantium sacram divinæ Legis doctrinam venalem habentium. *Et Jerusalem erit deserta.* Prophetarum culpa, qui prophetiam in quæstum converterunt. *Et mons domus in silvam lancearum transibit.* i. e. σιγύνας indicat armatas acies templum vel obsidentes, vel occupantes. Hoc addidit, quo vanam spem esse demonstraret, quam in sancta Civitate ac templo posuerant, quod crederent Deum neutrius excidium permissurum, iis porrò salvis, ipsos neutiquàm perituros.

ܢܗܘܐ ܒܫܘܠܡܗ ܕܝܘܡܬܐ. ܢܗܘܐ ܛܘܪܐ ܕܒܝܬܗ
ܕܡܪܝܐ ܡܬܬܩܢ ܒܪܝܫ ܛܘܪܐ ܘܪܡ ܡܢ ܪܡܬܐ.
ܘܢܬܘܢ ܠܘܬܗ ܥܡܡܐ ܠܡܐܬܝܢ. ܘܢܬܟܢܫܘܢ
ܠܗ ܟܠܗܘܢ ܥܡܡܐ. ܗܘ ܒܬܪ ܫܒܥܝܢ ܫܢܝܢ
ܕܫܒܝܐ. ܢܬܩܢ ܘܢܬܒܢܐ ܒܝܬܗ ܕܡܪܝܐ ܒܪܝܫ
ܛܘܪܐ ܐܝܟܐ ܕܫܠܝܡܐ ܗܝ ܐܘܪܫܠܡ ܘܢܬܘܣܦ
ܗܘ ܛܘܪܐ ܒܒܢܝܢ ܒܝܬܐ ܘܢܗܘܐ ܪܡ ܡܢ ܪܡܬܐ
ܕܐܬܝܢ. ܘܢܬܟܢܫܘܢ ܠܗ ܟܠܗܘܢ ܥܡܡܐ ܐܝܟ
ܕܐܡܪ ܐܫܥܝܐ ܘܫܪܟܐ ܕܢܒܝܐ. ܗܠܝܢ ܕܝܢ ܕܐܡܪ
ܥܠ ܒܝܬܐ ܕܐܬܒܢܝ ܘܐܬܚܕܬ ܒܬܪ ܫܥܒܕܘܬܗܘܢ
ܫܢܝܢ. ܕܐܦ ܗܘܝ ܕܒܥܘܠܐ ܘܒܟܠܗܘܢ. ܗܘ ܗܘ
ܘܕܡܘܐ ܠܥܕܬܐ ܕܒܚܪܬܐ ܐܬܒܢܝܬ.
ܘܐܬܟܢܫܘ ܘܣܓܕܘ ܒܗ ܟܠܗܘܢ ܥܡܡܐ
ܘܫܪܒܬܗ ܕܟܠܗ ܥܠܡܐ. ܗܠܝܢ ܕܝܢ ܥܠ
ܕܒܙܒܢ ܡܫܝܚܐ ܐܬܒܢܝܬ ܒܫܡܥܘܢ ܟܐܦܐ
ܠܥܠ ܡܢ ܥܡܡܐ. ܠܗ ܢܥܒܕ ܩܢܘܡܐ ܡܢ
ܟܠܗܘܢ ܢܒܝܐ ܛܘܪܐ ܡܫܬܒܚܐ ܕܪܡ ܡܢ
ܟܠܗܘܢ ܛܘܪܐ. ܘܠܐ ܢܫܩܘܠ ܥܡܐ ܥܠ ܥܡܐ
ܣܝܦܐ ܘܠܐ ܢܐܠܦܘܢ ܩܪܒܐ. ܢܒܝܐ ܗܠܝܢ ܫܠܡܐ
ܕܥܠ ܥܡܐ ܕܢܗܘܐ ܠܗܘܢ ܒܬܪ ܦܘܢܝܐ.
ܡܢ ܒܒܠ ܘܠܐ ܢܫܩܘܠ ܥܡܐ ܥܠ ܥܡܐ
ܣܝܦܐ ܘܠܐ ܢܐܠܦܘܢ ܩܪܒܐ. ܥܡܐ ܕܝܢ ܐܡܪ
ܠܐ ܒܗ ܡܫܬܡܠܝܐ ܐܦܠܐ ܐܡܝܢܐ. ܘܢܬܒܘܢ
ܐܝܟ ܐܢܫ ܬܚܝܬ ܓܦܬܗ ܘܐܢܫ ܬܚܝܬ ܬܐܢܬܗ.
ܗܘ ܢܒܝܐ ܗܠܝܢ ܥܠ ܫܠܡܐ ܕܗܘܝܢ ܠܗܘܢ
ܒܬܪ ܦܘܢܝܐ ܘܢܬܒܘܢ ܐܢܫ ܬܚܝܬ ܓܦܢܐ
ܘܬܐܢܐ ܕܝܠܗ. ܘܠܐ ܢܗܘܐ ܐܢܫ ܕܡܙܝܥ ܠܗܘܢ.
ܐܟܢܫ ܠܚܓܝܪܬܐ. ܗܘ ܠܫܒܛܝܢ ܕܐܬܒܕܪܘ
ܒܟܠ ܦܢܝܬܐ ܘܐܬܪܚܩܘ ܡܢ ܐܬܪܗܘܢ.
ܘܡܒܕܪܬܐ ܐܩܪܒ. ܗܘ ܠܫܒܛܝܢ ܕܐܬܒܕܪܘ
ܠܐܪܒܥ ܦܢܝܢ. ܦܘܫܩܗ ܕܒܟܢܫܐ ܡܢ
ܡܫܩܠܗ ܕܥܡܡܐ ܘܡܬܒܕܪܝܢ ܘܗܠܝܢ ܐܝܟ
ܡܕܡ ܡܕܡ ܐܫܬܡܠܝ ܒܥܡܐ. ܠܐ ܕܝܢ
ܟܠܗܝܢ ܒܫܘܠܡܐ ܐܬܡܠܝ. ܫܠܡܝܢ
ܗܠܝܢ ܐܝܟ ܕܒܪܐ ܐܦ ܥܠ ܥܡܡܐ ܢܦܠܝܢ
ܘܒܫܠܡܗ ܗܘܘ ܡܢ ܐܘܪܚܐ ܘܡܬܒܕܪܝܢ ܗܘܘ ܥܠ
ܦܢܝܬܐ ܡܫܝܚܐ ܘܟܢܫ ܠܗܘܢ ܣܒܪܬܗ
ܘܡܫܡܫܢܐ ܘܥܒܕܘ ܚܕܐ ܥܕܬܐ ܕܣܓܕܐ ܠܗ
ܒܪܘܚܐ ܘܒܫܪܪܐ. ܐܢܬ ܕܝܢ ܡܓܕܠܐ ܕܥܢܐ
ܕܥܡܘܦܠܐ ܕܒܪܬ ܨܗܝܘܢ ܥܕܢܟܝ ܡܛܝ. ܗܢܐ
ܠܨܕܩܝܐ ܡܠܟܐ ܪܫܝܥܐ ܐܡܪ. ܡܓܕܠܐ
ܕܝܢ ܩܪܐ ܠܗ ܕܒܛܠܠܗ ܗܘܐ ܡܫܬܘܝܢ
ܥܡܐ ܟܠܗ. ܪܥܝܐ ܡܛܠ ܡܕܒܪܢܘܬܗ. ܥܡܘܦܠܐ
ܡܛܠ ܛܥܝܘܬܗ. ܘܗܘ ܡܬܩܪܐ ܒܫܡܐ ܕܐܝܬ
ܗܠܝܢ ܥܠܘܗܝ ܠܟܠܗܝܢ ܡܛܠ ܕܒܥܡܘܛܐ
ܡܛܠ ܕܒܫܘܕܥܐ ܐܝܟܢܐ ܠܟܠܗ ܡܬܩܪܐ
ܒܪܘܚܗܝܢ. ܘܠܗ ܒܥܘܕܪܢܐ ܕܪܥܝܐ ܗܘܐ ܠܗܘܢ.
ܕܐܡܪܐ ܘܡܪܟܢ ܒܛܠܠܗ ܠܟܠܗܘܢ ܥܡܡܐ.
ܡܛܠ ܕܝܢ ܐܦܠ ܕܡܬܓܠܝܢ ܒܗ
ܕܐܝܬ

A **E**T erit: *In novissimis diebus erit mons Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles*. Eadem legis apud Esajam. *Et congregabuntur ad eum omnes gentes*. i. e. Soluta post annos septuaginta captivitate Babylonica, à Judæis in patriam postliminio reversis, reædificabitur templum in vertice montium in quibus Jerosolyma: ita novo hoc ædificio auctus mons Domini sublimis assurget, cunctosque circa colles supereminebit. Tum verò ad eum confluent omnes gentes: quæ omnia Esajas, & alii Prophetæ vaticinantur. Cæterùm quæ hîc & alibì dicta leguntur de templo à Judæis à servitute jam liberis instaurato & ad tempus duraturo, Ecclesiæ nostræ in sempiternum mansuræ aptissimè congruunt, quippè quam verè affirmamus in novissimo dierum ædificatam fuisse, atque ad illam omnes gentes verum adorare Deum convenisse. Sublimiore tamen adhuc sensu ipsum Emmanuelem Ecclesiæ Fundatorem è Sancta Cruce in carne sua pendentem, velut in imagine ædis fastigio montis impositæ hîc repræsentat, quem supra symbolo editissimi montis adumbravit. *Et non sumet gens contra gentem gladium, & non discent ultra bellum*. Prædicit hoc loco pacem Judæis post reditum reddendam, quamquàm nec usquequaque perfectam, nec diu mansuram. *Et sedebit quisque subtus vites suas, & subtus ficus suas*. Explicat eisdem obventuram in ea temporum tranquillitate bonorum copiam cum severitate conjunctam, *nec erit*, inquit, *qui noceat eis*. *Congregabo remotas*, Judæorum Synagogam patrio solo ejectam, & ultimis Babyloniorum terris relegatam, *& dispersos reducam propè*, Hebræos in varias Mundi plagas distractos. At verò magnifica isthæc promissa Judæis, tametsi ex parte, ex toto tamen reddita non fuerunt, quare nec de illis solummodo dicta fuerunt, sed germanus prophetiæ sensus ab exitu colligendus, ut dicamus ad populos Gentiles ista potissimè pertinere; quos per totum orbem dispersos, & ab invicem opinionum varietate dissidentes, Christi Evangelium congregavit, & in unum composuit cœtum, Deum verum in spiritu & veritate adorantem. *Et tu turris, pastor nebulose filiæ Sion tempus tuum advenit*. Hæc ad Sedeciam impium regem referuntur, quem *turrim* ideò vocat; quod sub umbra ejus Judæorum populus consederat; *pastorem* verò propter regni administrationem, & *nebulosum*, propter eum, quo tenebatur, idolomaniæ errorem. Rursùs juxta arcanum verborum sensum pulchrè vocat Diabolum

CAP. IV. v. 1. — v. 3. — v. 4. — v. 6. — v. 8.

bolum *pastorem nebulosum*, animam quippè Sione figuratam ferè nunquàm nisi nebuloso cœlo aggreditur, captam verò procul à lumine abducit; qui enim malè agit, odit lucem: hanc porrò tyrannidem suo adventu extinxit supremus & legitimus mysticæ Jerusalem Princeps, & pastorem cœcum expulit. *Dole & sustine Sion quasi parturiens, quia amodo egredieris de Civitate, & habitabis in solitudine, & ibis usque ad Babylonem, & ibi liberaberis.* Sensus est: In captivitatem ibis, popule Sion, Babylonem abducendus, sed post annos indè reduceris, nec tamen cum insistente à tergo milite, sed illo duce, qui ascendens in altum captivam duxit captivitatem: hunc sequeris cum illis Pauli commilitonibus & militiæ nostræ Principibus, captivantibus omnem intellectum in obsequium Christi. *Congregabuntur ad te gentes multæ.* i. e. Interea tamen invadet te plurium gentium colluvies Duce Gog. *Rursus abominatio erit in Sion, & aspiciet oculus in eam.* i. e. Profanabuntur sancta Sion, & erunt despecta illis nimirùm, qui non cognoverunt se velut aristas collectas *in area* ab ultrice Dei justitia fore proterendos. *Quia cornua*, quæ fregere Babylonii, *ponam ferrea, & comminues populos multos, & anathematizabis substantiam eorum Domino.* Tunc scilicet quando agris & pecuniis eorundem potita, decimas Domino vniversæ terræ de more persolves. Tantæ prosperitatis, ut dixi, Deus velut speciem Judæis Babylone reversis ostendit, rem ipsam Ecclesiæ suæ reservabat.

v. 10. v. 11. v. 13.

CAP. V. v. 1.

A*Modo egredieris cum milite filia militum fortium.* Filia Abrahæ, & Moysis, Josue, & David postquam contriti fuerint. *Qui surrexerunt contra nos, & virga percusserunt maxillam Pastoris Israel.* Hæc ad Sedeciam referuntur, quem ideò à Chaldæis virga maxillam cæsum Propheta dicit, quod illum pessimis despicatum habuere modis, & cum maxima ignominia tractarunt. Juxta altiorem sensum, hæc eadem ad Dominum verum Israelis Pastorem pertinent; in eo quippè ad effectum planè perducta sunt, & ipso opere completa tunc, quando in Passione sua multoties dedit percutienti se maxillam, sicut etiam Esajas & Jeremias de illo prædixerant. *Et tu Bethlehem minima ut sis in millibus Juda, ex te exiet Dux, ut sit Princeps super Israel; & egressus ejus ab initio à diebus sæculi.* Sermo est de corporali Dei Verbi Nativitate ex Virgine in Bethlehem Ephrata nasciturі. Non dicit ex te est, sed ex te exiet, i. e.

v. 2.

exiet

[illegible]

A exiet ex te in corpore; nam in quo est ab æternitate Deus, egressum neutiquam à te cepit: in eo autem, in quo ab æterna substantia ab initio exit, atque in hoc, in quo exit ex te, unus est. *Complebit ea usque ad tempus, in quo parturiens pariet*. i. e. Decreta sua Deus ad effectum perducet, interim dum expectatur partus Virginis. *Reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel*. i. e. Post illum partum, prædicti

v. 3.

B Ducis discipuli ad erudiendos filios Israel se convertent. Alludit ad illa Domini verba: *Ite ad oves, quæ errarunt domus Israel*. Ipsos Christi Discipulos ejusdem fratres dicit. *Et surget, & pascet in nomine Domini Dei sui* in anno illo acceptabili. *Et in gloria Domini Dei sui convertentur*, Gentiles à cultu idolorum ad colendum & laudandum Dominum Deum suum. *Et inde magnifica-*

Matth. 10. 6.

v. 4.

C *bitur ad terminos terræ*. Ex eo quod parvitas Evangelii in tantam magnitudinem increvit, ut totum Orbem impleverit. *Et erit pax*, quam nimirùm Dux ille conciliabit inter summos & infimos, quod etiam cœlestes Vigiles ipso die Nativitatis ejus nunciarunt, canentes: *Gloria in Excelsis Deo, & in Terra pax hominibus*.. *Cum venerit Assyrius, in terram nostram suscitabimus super eum septem pastores*. Assyrius est

v. 5.

D Sennacherib, Teglatphalasar, & Salmanasar. Septem pastores sunt Esajas, Osce, Joel, Amos, Abdias, Jonas, & ipse Micheas. *Et octo Principes hominum*, Ezechiam, & Eliacin, & reliquos Justos populi Justorum Primates. *Et pascent terram Assur in gladio*, i. e. percutient, nam deglutire fustem, est fuste percuti. *Pascent*, inquit, *terram Assur*, percutient *in gladio*

v. 6.

E non suo, *& terram Nemrod*, Chaldæam *in lanceis*, non suis, sed *ejus*. Non enim Judæorum ferro Assyrii ceciderunt, sed suo ab Angelis cæsi sunt, nec Sennacheribus Judæorum lanceis confossus est, sed à filiis quasi suo obtruncatus est gladio. Hunc in modum Deus à Justis exoratus, reipsa præstitit quod hîc Propheta vaticinatur, subdens: *Et cum venerit Assur in terram nostram, ab illo nos ipse liberabit*: nam &

F Sennacheribi exercitus in Judæa cæsus est, & Rex dum belli exitum in Ægypto præstolatur, nunciatâ suorum clade, indè confestim in Assyriam iter adproperare coactus est. *Et erunt reliquiæ Jacob in medio gentium*. Velut cœtus hominum circumclusus, *quasi ros coram Domino, & quasi stillæ super gramen*. Quia sicut ros, & cadentes cœlo stillæ neminem morantur, ita reliquiæ Jacob, non expectatâ dimissione, castra relinquent, ubi captivi detinebantur, Assyriis, à qui-

v. 7.

à quibus manumissionem præstolari debebant, partim cæsis, partim fuga dilapsis. Alio iterum sensu Propheta loquutus describit Emmanuelis quietum & tranquillum descensum, ideoque nec animadversum, nec agnitum, eodem, quod Esajas & David ante adhibuerant, symbolo roris & stillicidii, quod ante additur. *Non expectat virum, nec filium hominis præstolatur*. Significat nec viri nec filii hominis operam in administratione immaculati Conceptus Filii Dei requisitam fuisse. (v. 8.) *Et erunt reliquiæ Jacob in gentibus in medio populorum, quasi leo inter animalia ovina, & quasi catulus leonis in grege pecorum, qui eum discerpserit, & dilaniaverit, & fregerit. Non est, qui eruat*. Hoc etiam congruenter dicitur de Ezechia circumcluso ab Assyriis, perindè atque de Judæis, qui ab iisdem capti in castris, aliisve locis sub custodia tenebantur, in Assyriam quamprimùm deportandi. Steterunt nimirum impavidi in medio inimicarum gentium, easdemque opera Angelorum ceciderunt, nemine eas eruere audente, nec verò valente. (v. 9.) *Exaltabitur* itaque *manus tua super hostes tuos*, tua, Ezechia, manus super Sennacheribum, & exercitum ejus, *& omnes adversarii tui interibunt*, Rabsaces, (v. 10.) & collegæ ejus Assyriorum Duces. (v. 11.) *Auferam quadrigas & equos de medio tui, & perdam incantatores de manibus tuis; & divini non erunt tibi, & evertam omnes civitates tuas*. Redit ad Assyrios, prædicens post exercitus cladem urbem quoque Regum sedem casuram. (v. 13.) *Et auferam lucos tuos*; quandoquidem gens Assyriorum suorum militum interitu correcta non est, nec tot calamitatibus attrita resipuit, regia urbe, atque lucis, & delubris Babyloniorum manu multabitur.

CAP. VI. (v. 1.) SUrge, *contende judicio adversus montes, & audiant colles vocem tuam*, (v. 2.) *audiant montes judicium Domini, & fortia fundamenta terræ*. Testes citat in præsenti judicio Deus contra populum suum, montes inprimis, quos filii Israel fumantes spectarant, & *fundamenta terræ*, maria & flumina, quæ (v. 3.) diffissa viam patefecerant transituris. *Popule meus, quid feci tibi? Contestare me*. Primo loco recenset, quæ ipse patravit miranda opera manu servorum suorum ad asserendam illis libertatem, & muniendum ab Ægypto exitum, quosve eisdem dedit Rectores sanctissimos Moysen, Aaronem, & Mariam. His præsumptis eosdem accusat uti ingratos, & acceptorum beneficiorum prorsùs

[illegible]

A prorsùs immemores, atque instat, & quærit, *in quo molestus fui tibi? contestare me.* i. e. Judiciali jure persequere, si qua tibi occurrat injuria, de qua mecum expostules, aut contra si quam de te benemerendi occasionem ipse prætermiserim? Ex quibus tandem concludit omnem in ipsis hærere culpam, justoque judicio ab Assyriis & Chaldæis tribulationem & persecutionem sustinere. *Popule meus memento, quæso, quid* (v. 5.)
B *cogitaverit adversum te Balach.* q. d. Recole tempus illud, quando Moabitarum Rex Balach Balaami harioli execrationibus, deindè consiliis exitium tibi machinatus est, & quomodo molitiones Gentiũ dissipavi, quotve insuper beneficiis deinceps te affecerim *de Settim* Moabitarum confinio usque ad Galgala terræ promissæ januam. *Et quid responderit ei Balaam filius Beor: quia cognovit*
C *justitiam Domini.* Respondit autem: *quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Non* (Num. 23. 8.) *est Deus quasi homo, ut mentiatur, nec filius hominis, ut consilium capiat, ipse dicit & facit, & verbum ejus manet in æternum.* Hæc respondit: *Quia cognovit justitiam Domini*, i. e. fidelitatem, & constantiam, adeò ut nec mutaret quod semel statuerat, nec quod promiserat, negaret: promiserat autèm Chananitidem filiis Israel se daturum.
D *In quo antevertam ad Dominum, & placebo* (v. 7.) *Altissimo? Non est beneplacitum ei in millibus arietum, neque in myriadibus armenti juvencarum. Si offeram primogenitum meum crimini est mihi, si fructum ventris mei, peccatum est animæ meæ.* Non enim jussus sum hujusmodi hostiis mihi placare Dominum. *Ostendi tibi, o homo, quid prosit, quod a* (v. 8.) *te requirit Dominus.* Jam tibi Dominus, ô homo, præmonstravit, quid utile sit tibi:
E & hoc est illud, quod requirit Dominus de manibus tuis: *utique ut facias judicium, & beneficentiam diligas*, i. e. ut justitiam inter te & proximum tuum observes, sisque paratus ad sequendum Dominum Deum tuum. *Vox Domini ad Civitatem*, ad Jerusalem. *Audi Tribus Juda, quia venit testis* (v. 9.) *dicens: Ecce ignis in domo scelerati. Quonam* (v. 10.) *pacto justificabuntur filii tui in stateris*
F *iniquitatis, & in marsupiis ponderum fraudulentorum, & in horreis iniquitatis, & in mensura dolosa? Et ego incipiam percutere te,* (v. 13.) *& destruam te propter peccata tua.* Peccantibus exitium comminatur, & egestatem, rerumque privationem, quibus gloriabantur, seque cæteris nationibus anteponebant. *Et comedes, & non saturaberis.* Quan- (v. 14.) doquidem concupivisti aliena, de propriis comedes, & non saturaberis. Mysticus sensus populum Israel appellat, ut qui didi-

cerit Scripturas, nec earum doctrina profecerit. *Et erit transitus in visceribus tuis.* Sic nimirùm Judæorum populus sacram Scripturarum doctrinam velut in transitu percurrit, demissamque per aures transmittit, nec enim illis credit. *Et quod assequeris, non servabis, & quidquid servabis, tradam gladio.* Et quoniam auris tua, Judæe, facta est velut trajectus, & quæcumque per Prophetas populi tui tibi dicta sunt, audivit, nec ideò attendit. *Propter hoc seminabis semen tuum, & non metes, & non ungeris oleo olivarum tuarum, & non bibes de vino tuo.* Nec enim dignus es lætitia, quæ conditur in prophetia, *quia observasti omnia statuta Amri, & omnia opera domus Achab. Idcircò exponam illam stupori, & cives ejus sibilo, & opprobrium populi mei reportabitis.* Proponit Deus acerbas calamitates, quas Jerosolymæ, & universæ Tribui Juda inferre cogitabat.

(v. 15.) (v. 16.)

CAP. VII. v. 1.

VÆ *mihi, quia factus sum sicut spicilegium æstatis, & quasi racematio vindemiæ.* Hæc scilicet dicere debuit Jerosolyma in diebus Jeremiæ, eademque futura prædixerat Esajas, *Nullus extat botrus ad comedendum, & præcocem fructum concupivit anima mea.* Non hunc Propheta botrum expetit, sed illum, qui pependit in palmite Crucis in Calvariæ Monte, & quasi fructum primitivum ejusdem Evangelium cupiebat. Hunc porrò botrum declarat, de populo periisse subdens: *Periit sanctus de terra, & rectus inter filios hominum non est.* Ecquis enim sanctus præter Dominum? Ad literam, *Periit*, inquit, *sanctus de terra; & rectus inter filios hominum non est*, in eum sensum, quo Dominus loquitur apud Jeremiam. *Quærite*, ait, *an inveniatis virum, qui faciat judicium & justitiam, & propitius ero ei. Dies speculatorum tuorum, & salutis jam venit.* Hoc scilicet ajunt Pseudoprophetæ tibi: *Nolite credere amicis vestris, & propinquis vestris ne fiditote.* Nimirùm inimici hominis facti sunt domestici ejus. Eadem Judæis regerebat Jeremias Propheta, ut sibi in hac parte caverent: *In omni fratre*, ait, *nolite confidere, quia omnis frater dolosè agit, & omnis amicus fraudulenter incedit, & quisque socium suum decipit. Ego verò ad Dominum aspiciam.* Corda Justorũ ista loquuntur. *Ne læteris inimica mea.* Hæc Babyloni Jerosolyma post casum suum. *Ne læteris*, inquam, *quod cecidi, adhuc resurgam*; nec quod captiva facta sum, tandè aliquando liberabor. *Si in tenebris sedi, Dominus illuminabit me.* Si modo in tenebris jaceo, lucem iterùm referet mihi Dominus in Sion. *Plagam Domini tolerabo, quia peccavi ei.* Patienter feram captivitatis malum ab eo missum,

(Jer. 6. 9. Es. 24. 13.) (v. 2.) (Jer. 5. 1.) (v. 4.) (v. 5.) (Jer. 9. 4.) (v. 7.) (v. 8.)

A B C D E F

[illegible]

A ſum, quandoquidem cum pacem dediſſet, in eundem iniqua fui. Hæc porrò non ineptè cogitantur dicta de Eccleſia, dum ab initio inter gentes errore oppreſſas diverſaretur, captivamque Diabolus duro premeret jugo, ita ut intelligantur dicta ad Synagogam ipſi iniquè adverſantem, contendentemque Deum Judæorum eſſe tantum, & non Gentium. *Donec videam juſtitiam ejus* ex juſto & æquo judicantem cauſam meam, transferentemque vice verſâ calicem ad authores doloris mei: nam etſi peccavi, illeque tantiſper iratus eſt mihi, ipſi exaggeravere malum meum. *Et aſpiciet inimica mea* gloriam meam ſimul & ignominiam ſuam. *Et tunc erit in conculcationem*, *ſicut lutum platearum* ſub utroque regno Chaldæorum, & Medorum, quo tempore omnes ferè Judæorum hoſtes à Chaldæis, mox ipſi Chaldæi à Medis conculcati ſunt & oppreſſi. *Dies eſt reficiendi macerias tuas*. Hi ſunt muri tui Jeruſalem. *Dies eſt*, *in quo ſubtolleris* in humeros gentium. Hoc nimirùm eſt, quod Eſajas etiam vaticinatur, prædicens Eccleſiæ ædificationem, & honorem ejuſdem filiis à cunctis gentibus deferendum, dicens: *Honorem Gentium ſugetis*, *& ſuper grabatis portabimini*, *& ſuper genibus nutriemini*. Quæ tamen de futura filiorum Eccleſiæ felicitate exponenda ſunt: his nempè planè datum eſt, honorem & amorem omnium gentium ſugere, omnibus totius orbis populis eos tollentibus in humeros, & in eorundem amplexum ruentibus. *Dies eſt*, *quo veniat tempus tuum redeundi ab Aſſyria*, *& urbibus munitis gentium*, *a Tyro ad flumen uſque*, *& a mari uſque ad mare*, *& uſque ad montem Hor*. Idem per alios Prophetas promiſerat Deus illis verbis: *Si fuerint diſperſi tui Iſrael in extremis terræ*, *inde congregabo eos*, *dicit Dominus*. Quod quidem abundè præſtitit in ſancta Eccleſia; hanc enim congregavit die, quo Chriſtus apparuit. Totum quippè tempus œconomiæ Chriſti, diem unum appellavit. Collecta verò fuit Eccleſia ex omnibus gentibus errantibus, & ex omnibus finibus terræ, mariſque fretis, ad quas profecti Apoſtoli, ipſis Evangelium annunciarunt. *Paſce populum tuum in virga tua*. Juxta hiſtoricum ſenſum Zorobabeli dictum accipitur, qui Dux populi conſtitutus fuit poſt Judæorum à captivitate reditum. *Paſce*, inquit, ô Zorobabel. i. e. Vide ut ſuavi utaris mitique dominatu. Juxta allegoriam completum eſt in Chriſto vero Paſtore, qui populum ſuum cum manſuetudine & clementia moderatur. *Habitent ſoli*. i. e. Non quaſi grex ovium ob vicinorum multitudi-

v. 9. v. 10. v. 11. *Eſ.* 66. 12. v. 12. v. 13.

nem intra angustos clausus limites, sed adinstar armenti per lata & pinguia Carmeli arva liberè errantis. (v. 14.) *Pascantur in Mathnin, & in Galaad.* i. e. Otio fruantur, & deliciis velut redeunte jam tempore suæ de terra Ægypti egressionis. (v. 16.) *Quæ cum aspexerint gentes, obstupescent, & more talparum perturbabuntur à semitis suis.* Populus vid. Gog, qui cæsus fuit, & interiit, & quas mensus fuerat vias, non est remensus. (v. 18.) *Non est, o Deus, similis tibi.* Sermo est Justorum Babylone revertentium: *qui condonas iniquitatem, & peccatum populi tui:* solutâ, quâ tenebatur, captivitate. *Neque retines iram in perpetuum,* sed in tempus, quale quantum exigit justitia tua. (v. 19.) *Revertetur, & miserebitur nostri* secundum misericordiam, quæ facta est super nos à principio. *Et colliget iniquitatem nostram, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra,* quibus exacerbavimus eum. Et parcet, & propitius erit iniquitati populi sui. (v. 20.) *Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham, quæ jurasti patribus nostris a diebus antiquis,* à principio in diebus, quibus statuisti pactum cum illis, dicens: (Gen. 15. 18.) *Semini vestro dabo terram hanc.*

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI
IN
ZACHARIAM PROPHETAM
EXPLANATIO.

A *ET ostendit mihi Dominus Jesum Summum Sacerdotem stantem coram Angelo Dei, & Satanam stantem ad dexteram ejus, ut noceret ei.* Satanas adversarios Judæorum repræsentat, illorum ditionem circuminsidentes, ipsisque infestos: aderat itaque Satanas Sacerdoti filio Aaron adversaturus, quomodo olim patri ejus Magorum opera obstiterat, si qua pateret via ad instruendam calumniam, quæ Pontifici aliquampiam inferret labem. B Dexteram verò Sacerdotis Satanas occupat, quo intelligas illum dexteris, i. e. probis ejusdem moribus officere voluisse. *Et dixit Angelus Domini ad Satanam: increpet te Dominus, qui elegit Jerusalem.* Scilicet ad parandum Sacerdoti Jerosolymæ periculum, & ipsi urbi ruinam venisti tempore eodem, quo Deus ambos promisit, aliis pereuntibus, incolumes C mansuros: ideò *increpet te Dominus*, cujus fidelitati detrahere cogitas, aut consilia disturbare te posse credis. *Hic est torris erutus de igne*, i. e. lignum adustum annos post septuaginta Babylonico ab igne extractum, *titionem* vid. ipsum Sacerdotem, & universum Israelitarum populum vocat, captivitatis ærumnis nuper ereptum. At tu, inquit, ambos eo impellere niteris, undè in præteriti temporis flagitia re- D cidentes, à Chaldæorum fornace eruti, iterùm relabantur in ignem à populo Gog deinceps excitandum. *Auferte sordidas vestes ab eo, & induite illum vestibus optimis.* Vestimenta Sacerdoti detracta, contractas Babylone sordes designant, & præteritam ignominiam, quum velut exauctoratus Minister, sacris insignibus privatus, atque ab aris remotus ibidem exularet. Occultiore tamen sensu. Jesus Sacerdos filius Josedech E reducibus Israelitis datus à Deo Pontifex, & nunc coram Angelo consistens, ejusdem dexteram prætereà occupans infestus Satanas præcessere futurorum figuræ. Jesus namque Summus Sacerdos Pontificatum Jesu Christi Verbi Dei adumbravit, quippè qui à Deo Patre institutus est, & missus est Pontifex magnus, & fidelis Confessionis F nostræ, idemque sui sanguinis effusione factus est propitiatio pro nobis. Porrò Satanas dexteræ Jesu filii Josedech imminere visus est, quia Jesus Deus noster Filius, & ipse

CAP. III. v. 1.

v. 2.

v. 4.

& ipse Josedech, hoc est, Dei Justi, ductus est in desertum à Spiritu sancto Angelo Domini, ut tentaretur à Diabolo Satana. Quod autem idem Summus Sacerdos amictus apparet sordidis vestibus, id verò exposuit Esajas illis verbis: *Et in eo posuit Dominus iniquitates omnium nostrum*. Dum autem immundo amictu Angelo jubente idem exuitur, Jesu Christi pariter imaginem delineavit, qui totius Mundi peccata tulit, & abstulit cum *factus est propitiatio pro peccatis nostris, nec pro peccatis nostris tantum, sed etiam pro totius Mundi*. Et per propitiationem ab ipso factam sordida illa indumenta nobis detracta fuerunt. Postremùm Jesus optimis induitur vestibus, mundamque cidarim accipit: id porrò Spiritus Sancti gratiam per divinam adoptionem nobis participatam adumbrabat. Subdit itaque: *Dixit autem Angelus iis, qui stabant coram se*, tegebantque latus summi Sacerdotis pro dignitate Sacerdotii. *Ponite cidarim mundam in capite ejus*. Scilicet dictum fuerat Pontifici, qui imminente jam captivitate hoc officio fungebatur. *Auferam à te thiaram*, i. e. ornamentum capitis tui. Ideò contrarium reponitur Pontifici Babylone revertenti, auditque Angelum jubentem: *Ponite cidarim super caput ejus*. *Si in via mea ambulaveris, & mandata mea servaveris, tu judicabis domum meam, & custodies atria mea*. i. e. Tu præeris domui meæ, daboque tibi filios in locum tuum, meumque ministerium summittendos. *Audi Jesu, & amici tui viri admirabiles, qui habitant coram te*: *Ecce adducam servum meum Orientem*. Zorobabelem futurum orienti Soli similem, lucemque ministrabunt insignes victoriæ & facta illustria. Et hæc ex mystico sensu referuntur ad Jesum verum Salvatorem, qui nihilominus servus hoc loco appellatur, indè vid., undè per assumptam carnem exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, nostramque similitudinem propter salutem nostram sua voluntate suscipiens. Orientem tamen appellavit, quo doceret, esse eundem paternæ gloriæ splendorem, & figuram hypostasis ejus. *Viri* proindè *admirabiles* Pontificis Jesu familiares Christi Apostolos ejusdem Discipulos repræsentant, quibus spiritus propheticus clarissimè Christum indicat, dicens: *Ecce ego adducam servum meum Orientem*. Quamquam alii per *viros admirabiles* designari hoc loco Prophetas opinantur. *Ecce lapis, quem dedi coram Jesu*; *super lapidem istum sunt septem oculi*. Lapidem dicit Principatum, quem tamen datum coram Sacerdote Jesu sic accipe, quomodo coram Sa-

Es. 53. 6.

1. Jo. 2. 2.

v. 5.

Es. 22. 25.

v. 7.

v. 8.

v. 9.

[illegible]

A Samuele adductum fuisse Davidem legimus. *Et septem oculi sunt in lapide*. Hi sunt antè memorati septem *viri admirabiles* ad regni custodiam excubantes, & quasi principis oculi, omnes reipublicæ partes circumspicientes. Rursùs. Septem oculi super unum lapidem, Ecclesiam designant ad septem spirituales contemplationes intromissam. *I.Reg.16.13.*

[illegible]

Ecce lapis, quem dedi coram Jesu. Super lapidem istum septem oculi sunt. Quem hîc audis lapidem, illum esse cogita Summi Sacerdotis insigne, laminæque aureæ inserebatur Pontificis caput cingenti adinstar coronæ. Idem unus erat, Deique nomen insculptum ferebat: hunc Propheta vidit exhibitum illi typico Jesu septenis subjectum oculis, ubi oculorum symbolo totidem Spiritus Sancti operationes designat. Hujusmodi porrò lapidem pro nobis, nostrique gratiâ accepit Jesus ille verus Salvator, atque Deus noster, noster Redemptor, Deique Verbum; venit quippè, & requievit super eum Spiritus Domini, sicut etiam per Esajam Prophetam idem Spiritus de ipso prædixerat illis verbis: *Egredietur virga de radice Jesse, & requiescet, & habitabit in eo Spiritus Dei, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & timoris Domini, & replebit eum Dominus Spiritu timoris Dei*. Hoc fert arcanus hujus loci sensus, undè etiam discimus cum Sacerdotii gratia septem Spiritus Sancti operationes esse conjunctas. *S.Jac.Edess. v.9.* *Es. 11. 13.*

[illegible]

B *Ecce ego aperiam portas ejus*, i. e. Jerosolymæ, *in perpetuum*. Diuturnam pollicetur pacem & securitatem. Atenimverò longè sublimiore modo patefactæ sunt fores Ecclesiæ juxta illud Esajæ vaticinium. *Aperientur portæ tuæ jugiter, & non claudentur, ut ingrediantur salvati à Domino*. *Ecce aperiam portas ejus, dicit Dominus potentissimus, & attrectabo, & tollam iniquitatem terræ illius eo die, & vocabit vir fratrem suum* C *subter ficum, & subter vitem*. i. e. Ad vastitatem & solitudinem redigam terram, & iterùm ad pristinam opulentiam & incolarum frequentiam referam, mihi tamen, ita vid. ut ad meum pariter obsequium reducam. Quamquam juxta aliam traditionem ita scriptum est: *Ecce fodiam foveam, dicit Dominus omnipotens, & attrectabo omnem iniquitatem terræ illius in uno die. In illo die, dicit Dominus potentissimus, vocabitis unusquis-* *v. 10.* *Es. 60. 11.* *v. 10.*

quisque amicum suum subter ficum & vitem. Secundum allegoriam fossionem foveæ aperitionem sanctissimi lateris dicit, illam cogita, per quam Dominus attrectavit, & vidit, i. e. planè manifestavit, & velut oculis omnium subjecit impietatem & injustitiam à maledicto & perfido populo Judæorum in Christum exercitam, & hactenùs occultatam. Fossionis ergò vocabulum mysticè usurpat pro transfixione seu perforatione lateris Christi Davidem exscribens: *Foderunt*, inquit, *manus meas, & pedes meos*, i. e. *perforarunt*. Per istam itaque sanctissimi lateris sui aperitionem Christus totius Mundi peccata delevit, simul omnem patefecit Israelis nequitiam *in die uno*, illo nempè, quo in Cruce pependit, ejectisque primis illis vinitoribus novos substituit agricolas: idcircò ficus quoque & vitis mentionem intulit, quo vineæ culturam indicaret. *Et vocabitis unusquisque amicum suum subter ficum & vitem.* Spondet unumquemque proximo suo in multis utilem futurum, grata scilicet & jucunda communione bonorum, quæ sibi ipse collegerit.

Ps. 21. 17.

CAP. IV. v. 2.

ET *dixi: vidi candelabrum aureum, & lancem super summitatem ejus, & septem lucernas super illud.* Aureum quidem candelabrum juxta obviam interpretationem regnum significat, cætera portans omnia, lanx verò summitati ejus superposita Sacerdotii symbolum est, & septem lucernæ totidem in administranda republica adjutores, quales fuerant, regnante Ezechia, tales porrò erant hoc tempore septem viri Holdai, Tobias, Idajas, Josias, Aggæus, Malachias, & ipse Zacharias. Nihilominùs juxta spiritualem intelligentiam idem candelabrum typum sanctæ Crucis nobis describit: lanx verò ejus capiti inserta, Ecclesia est: septem autem lucernæ designant septem Rectores in Dei Ecclesia constitutos, putà Apostolos, Prophetas, Doctores, Patratores miraculorum, Antistites, quibusve credita sunt dona curationum, & Adjutores. *Et ora septem singulis lucernis. Duæ quoque oleæ erant ad dexteram, & ad sinistram lancis; & dixit mihi, isti sunt filii pinguedinis, qui adstant coram Domino universæ terræ.* Ideò singulis lucernis septena adduntur ora, quo intelligatur laborem singulorum singularem non fuisse, cunctis curam communicantibus cum singulis. Geminæ porrò Oleæ ad dexteram, & ad sinistram lancis utrinque dispositæ geminos populi Principes designant Jesum, & Zorobabelem, quorum alter unctus fuit ad Principatum, ad Pontificatum alter.

v. 3.

A [illegible] B

alter. At spiritualis sensus per septena ora singulis lucernis adjuncta, notat Ecclesiasticarum institutionum ordinem ad populum, atque ejusdem moderatores erudiendos compositum. Geminæ proindè Oleæ dexteram & sinistram lancis tegentes, ambo testamenta designant, & utramque politiam, Sacerdotum, & Principum, & duo filii pinguedinis, i. e. filii unctionis, utrumque populum Judæorum, & Gentium.

[illegible]

Filii pinguedinis stantes coram Domino universæ terræ. Universo Israeli præsidentes Regem & Sacerdotem filios unctionis appellavit. Reges quippè & Sacerdotes sacro oleo linebantur futuri totius populi moderatores; Prophetæ verò sicubi sacra unctione instituebantur, hæc ceremonia nec absolutæ nec universalis potestatis signum fuit, sed singularem aliquam Spiritus Sancti operationem significabat, quemadmodum Paulus distinxit, & docuit scribens: *Divisiones gratiarum sunt, & huic datur talis operatio, & illi talis altera.*

S. Jac. Ede. v. 14.

I. Cor. 12. 6.

C [illegible] D [illegible] E [illegible]

v. 6. *Hic est sermo Domini, qui factus est de Zorobabele: neque vi, neque robore, sed tantum spiritu meo, dicit Dominus potens.* i. e. Quæ Zorobabel meditatur, etiam perficiet, attamen non suâ virtute, sed spiritu meo in ipso agente, ejusque conatus secundante, quod olim etiam Samsoni accidit. v. 7. *Quid es tu, mons magne, coram Zorobabele? nisi quasi planities.* i. e. Quanti es tu, popule Gog, ut magno monti te similem dicant, quidve contra Zorobabelem agere te posse reris? Dum in illum incursas, quasi diffractus mons; magnus mons tibi videris, vallis es. *Et protulit lapidem primarium æqualitatis & misericordiæ. Æqualitatis* quidem futurum namque erat, ut omnes Tribus, positis odiis, unâ mente Zorobabelem Ducem sequerentur. *Misericordiæ* verò, quo indicat ejusdem dominationem subditis gratam futuram, quippè mitem, & admodùm utilem ob victorias eo Duce reportandas. v. 9. *Manus Zorobabel posuerunt fundamenta domus hujus, & manus ejus perficient eam, & scietis quia Dominus omnipotens misit me ad vos.* i. e. Quadraginta annorum labore instaurabitur domus Domini curâ, industriâque Zorobabelis. Et verò juxta rerum gestarum historiam, quæ tamen gerendarum figura erant: Propheta loquitur de templo, quod reduces Babylo-

 ne

ne Judæi Zorobabele Duce reædificarunt; verus tamen sensus, & à spiritu intentus Christum in Zorobabele repræsentat; ab ipso enim secundum assumptam humanam naturam originem duxit, filius enim Davidis per Zorobabelem Christus fuit. In templo autem Ecclesiam exhibet, cujus ædificium per fidem in Christum consummatum est in cunctis ubique gentibus: in Christum namque credentes, Diaboli, mortisque servitute liberatæ in unam coivere domum in Christi Ecclesiam. (v. 10.) *Isti sunt septem oculi Domini, qui intuentur universam terram.* Illi vid. oculi, quos vidisti super lapidem, suntque septem Reipublicæ Moderatores, qui divinæ voluntati obsequentes sua excercent officia, ut decet sanctos. Juxta spiritualem verò sensum septem oculi universum Mundum ex se pendentem circumspicientes, septenæ sunt operationes, quibus spiritus præsentiam suam declarat. *Et videbitis lapidem discretionis in manu Zorobabel.* Sensus est: *Videbitis* vos Judæi *lapidem discretionis*, lapidem vid. stanneum, quo utuntur artifices ad discernendam assurgentium parietum rectitudinem & obliquitatem. Hoc scilicet symbolo fortia & admiranda opera designat à Zorobabele perficienda. Cæterùm mihi videtur lapis ille spiritum Domini significare: subdidit enim Angelus: Hi sunt oculi Domini. *Rostra effundentia aurum*, ora Sacerdotum sunt & Regum, modò vera nuncient.

CAP. V. v. 2. 3. *VIDI volumen volans, longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum; & dixit mihi: hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ.* i. e. Ad dissipandam omnem terram propter incolarum scelera. Volumen Propheta videt, & Emmanuelem contemplatur, ejus nempè carnem de Cruce pendentem. Si quis contrà opponat affictum volumini maledictionis nomen, is porrò acquiescat Apostolo dicenti (Gal. 3. 13.): *Ipse factus est pro nobis maledictum.* Quod autem longitudo ejusdem cum latitudine computata ad tricenos cubitos procederet, quodve Judæorum terram in solitudine & vastitate tenuerit ad annos septuaginta, itèm mysterium est, indicans crimen triginta argenteorum à Judæis proditori solutorum, hujusque delicti pœnam Civitatis desolationem usque ad finem perseveraturam juxta Danielis oraculum (Dan. 9.). *Et dixit, quia quicumque furatur, ab eo secundum ipsum justificabitur*, i. e. justo judicio plectetur. (v. 4.) Istud ergo *volumen educam, dicit Dominus, & ingredietur domum furis, absumetque ligna & lapides ejus.* Ex

A Ex his porrò colligitur quisnam fuerit hoc loco Prophetæ scopus. Hebræi nimirùm postquàm solutâ captivitate redierunt ad propria, etsi ad observantiam divinæ Legis frequenter excitarentur, Sacerdotes tamen talia suggerentes auribus picatis & obtusis audiebant, nec ideò minùs furabantur, pejerabant, & fraudes fraudabant. Dei porrò mandata ejusmodi flagitiis obsistentia excogitatis pro libidine interpretationibus

B elidere conabantur. Non hoc vitio nobis vertetur, ajebant, quod inviti compellimur inopia, concipere fraudes, & furta facere; ex necessitate namque furantes & fraudantes non requirit Deus. Idcircò *volumen* per aera *volans* talia perpetrantibus ostendit Angelus, tanquam à Deo missum, descriptamque in eo pœnam declarat furibus & perjuris statutam. *Rursus ostendit mi-* v. 6.

C *hi Angelus, qui loquebatur in me, mensuram, dixitque mihi, hæc est mensura, in qua continentur peccata totius terræ: & ecce talento plumbeo sublato, mulier quædam sedebat in ea* v. 7. *mensura*. Kiolto aridorum mensura est ex affini, & ferè synonymo vocabulo Kailo derivatum. Ejusmodi porrò Prophetæ oblata species arcanam ejusdem notionem inspicienti significat peccatorum numerum, & pondus, atque mensuram. Quocirca scriptum est: *Nec dum completa est mensura ini-*

D *quitatum Amorrhæorum*, & Dominus ad Judæos, *vos*, ajebat, *implete mensuram patrum vestrorum*. Hujus igitur arcani velut proprium symbolum ordinariam aridorum mensuram Prophetæ Angelus ostendit, & statim adjecit, eadem claudi, continerique hominum peccata. Cæterùm causam, ob quam illa ostensa fuerit, hanc fuisse reor. Quum filii Israel Babylonico carcere exempti, pa-

E trioque solo restituti, nihilo minùs infestos haberent vicinos populos, ita animis ceciderant, ut palàm dicerent: Nostra, Majorumque crimina nobis adhuc usque hærent, ut vix sperandum sit, fore aliquando ut Deus noster nostri misertus inimicarum gentium incursationes à nobis prohibeat. Quonam ergò operæ pretio ædificandæ civitatis ac templi laborem suscipimus, uti-

F que nihil profuturum, cœptum ædificium hostibus continuò disturbantibus? Idcircò Deus Prophetæ simul ostendit mensuram, eique insidentem mulierem peccati symbolum, simul planè denunciat, hanc nequaquàm in eo, in quo apparebat, loco mansuram, sed asportatum iri Babylonem, quæ nempè filios Israel admodùm vexaverat, & illi hæsuram usque ad interitum. Interea verò dum circa peculiare Israelitarum peccatum quid sibi statutum sit, Deus declarat

rat, innuit communem generis humani noxam se omninò deleturum, hoc scilicet significat mulieris Babylonem deportatio & perpetuum exilium. Lapis ergò plumbeus mulieris ori impositus, Dominum nostrum adumbravit, hic enim unus peccati fauces obstruxit, impedivitque quominus exinceps viventium animas devoraret. (v. 9.) *Et ecce duæ mulieres egrediebantur, & spiritus in alis earum*, quæ dum mulierem peccati symbolum efferunt, & Babylonem asportant, Dei judicium & justitiam nobis repræsentant; itèm geminos Prophetarum & Apostolorum ordines, istorum quippè opera peccatum amotum fuit, & in mysticam Babylonem relegatum. *Habebant autem alas similes alis Ciconiæ. Et dixi, quonam deferent hanc mensuram?* (v. 11.) *Et dixit mihi, ut astruant ei domum in terra Babylonis, & stabiliant eam, & ibi collocent.* Alas mulierum Ciconiæ pennis similes fuisse dixit, quo ostenderet in utroque regno Judæ & Israelis, horum nempè symbola erant, talem fuisse peccandi libidinem & consuetudinem, ut quâcumque datâ occasione flagitiis sceleribusque, velut proprio nido involare viderentur. Consequenter ergò respondet Angelus, *ut extruant ei domum in terra Babylonis* &c. Quibus notat Hebræorum nequitiam & infidelitatem, Apostolorum & Prophetarum opera dispulsam, etiam post captivitatem ipsis ex parte hæsuram, & duraturam usque ad Antichristum Babylone regnaturum.

CAP. VI. (v. 1.) *Et Ostendit mihi quatuor currus, & duos montes æneos, quorum de medio prodibant currus.* Videtur ejusmodi quadrigarum species non male congruere cum interpretatione quatuor animalium currus Cherubici, & erumpentium de medio Paradisi fluminum. Arcanam tamen hujus symboli notionem statim exponit Angelus: (v. 5.) *Hi sunt*, ait, *quatuor venti Cœli*, &c. quatuor scilicet Monarchiæ, quorum opera Deus uti decreverat ad vindicanda hominum scelera, dum peccatores, quod ventis accidit, inter se confligunt, & colliduntur, ut pereant. *Vidit autem stantes coram Dominatore totius terræ* ire paratos quoquoversùm ab eo mitterentur: (v. 6.) *vidique in quadriga prima equos rufos*, i. e. Chaldæos primæ Monarchiæ conditores: *& in secunda equos nigros*, Persas egredientes in terram Aquilonis, *& pone sequentes equos albos*, Macedones, à quibus duobus populis eversum est Chaldæorum imperium, & Babylon funditùs excisa: Hæc porrò Prophetæ ostenta per speciem offerebantur, quæ possent dejectos Judæorum animos erigere, quum indè intelligerent nihil ipsis inpo-

A [illegible]

B [illegible]

inposterum à Chaldæis metuendum: *& varios egredientes ad terram Austri*, i. e. ad regiones Chananitidi Australes, puta Idumæam, Arabiam, & Ægyptum; significat præter Judæorum Duces, etiam Imperatores Romanorum, aliosque populos, à quibus Idumæi, Arabes, & Ægyptii malè concisi fuere, & quidem non immeriti, post disturbatam Jerosolymæ instaurationem. Constat siquidem eas præ cæteris nationes Judæis Babylone reversis hoc tempore maximè infestas fuisse. *Et rufi quæsiverunt*, *& inducti sunt ad obambulandam terram*. Hæc sunt conferenda cum illis. *Faciam ultiones meas in Idumæa*. *Ad obambulandam autem terram inductos* dixit, quo intelligerent Judæi tempus Idumæorum, atque aliarum sibi inimicarum gentium punitioni definitum adventare, ac propè adesse.

v. 7.

[illegible]

Sancti Jac. Edesseni.

Quadrigæ quatuor quatuor regna significant nascitura ex Macedonum Monarchia, qui Persis ereptum orbis imperium ad Græcos transtulerunt; quod tamen longè post Zachariæ Prophetæ ætatem contigit. Porrò ista quatuor regna de medio duorum montium æneorum proditura dixit, quoniam Alexandri regnum apud Danielem æri comparatum fuerat. Alexander enim est ille, qui in statua Nabuchodonosori ostensa per ventrem & femora ærea designabatur, & ipsi Danieli sub specie arietis seu hirci præmonstratus fuerat, atque in altera visione bestiarum appellatur Pardus quatuor alarum. Ea autem prodire, traducique, ait,

ait, ex duobus montibus, quia conditum ab Alexandro imperium à duobus præcipuè populis maximè propagatum fuit Græcorum vid., & Ægyptiorum, qui Græcis juncti Persas profligarunt. Cæterùm quatuor regna quatuor ventos idcircò videtur appellasse Angelus ille interpres, quod quatuor plagas terræ Israelitarum essent occupatura. Primum namque Orientem obtinuit, totum nempè illum terrarum tractum, qui ab urbe Antiochia ad Indorum fines porrigitur. Secundum Australes provincias, Alexandriam vid., & omnes Ægypti regiones Æthiopiam usque. Tertium Occidentales, Epirum scilicet, & adjacentes maris insulas. Quartum Boreales, Macedoniam, ipsique subjectam ditionem. Ista videntur significare quatuor quadrigæ egredientes & stantes coram Domino totius terræ juxta historiam, & rerum gestarum veritatem nostris sensibus patentem, quæ tamen spiritualis intelligentia sicut cæteras hujus loci visiones ad Apostolos transfert, tum quum à suis abstracti domiciliis Christo se obtulerunt, qui universæ terræ sic verus est Dominus, ut verus est Conditor, & ab eodem missi sunt ad promulgandam Evangelii legem illis verbis: *Ite, docete, & baptizate omnes gentes*. Indèque profecti sunt ad quatuor Cœli ventos, quemadmodum prædixit Angelus, dum sub specie quatuor curruum, quatuor Evangelistarum symbola Prophetæ monstraret. Iidem porrò ab urbe Jerosolyma ad Aquilonares provincias procurrerunt, ad Græcorum terras, ubi Dæmonum, & Diaboli error maximè invalescebat, & contra Deum efferebatur. Istos ergò Deus designat, dum ait, *Ecce qui egrediuntur ad terram Aquilonis requiescere fecerunt furorem spiritus mei in terra Aquilonis*. Hæc esto loci hujus expositio paucis pro modulo epistolæ indicata.

v. 8.

v. 9. *Et factum est verbum Domini ad me dicens,* v. 10. *sume tibi à transmigratione ab Holdai,* v. 11. *& à Tobia, & ab Idaja, & ingredere in domum Josiæ filii Sophoniæ, qui venit de Babylone, & accipe hujus argentum & aurum, & confice coronam, & impone capiti Jesu filii Josedech Sacerdotis magni*. Iterùm Pontificiæ dignitatis amplificandæ resumit curam, summoque Sacerdoti Jesu coronam auream decernit, coronæ materiam aurum à Justis Babylonica defunctis captivitate donatum accipit. Nam etsi opus in ædibus Josiæ cœptum dicitur, omnes tamen, quos antè nominavit, eidem perficiendo operam & aurum contulerunt, tum quòd Pontifici ejusmodi decus optarent, tum quòd sibi vellent in templo Domini pium hoc monimentum extare. v. 12. *Ecce vir, & nomen ejus Oriens*. Zorobabel est, cui spiritus vaticiniis & auctoritate Aggæi & Zachariæ gloriam, & quasi orientis Solis splendorem contulit. *Et ipse de sub orietur*: vel quòd à Dario absolutam potestatem hactenùs non accepit, & posteà accipiet; vel quod à populi Gog ruina assurget, & magis convalescet. v. 13. *Et ipse extruet templum Domini*, sumptus vid. & expensas sufficientibus populi Gog spoliis. *Ipse accipiet gloriam* à victa, dissipataque gente Magog. *Et sedebit, & dominabitur super solio suo*, firma & stabili dominatione, quâ nemo illum dejiciat. *Et Jesus erit Sacerdos super solio suo, & consilium bonum erit inter illos duos*. Significat concordiam & pacem timore Domini firmatam inter Jesum filium Josedech, & Zorobabelem populi Principem & Ducem. Cæterùm quæ hîc de Zorobabele per varia sym-

A ܘܗܘܐ ܠܘܬܝ ܦܬܓܡܗ ܕܡܪܝܐ ܠܡܐܡܪ.
ܣܒ ܠܟ ܡܢ ܫܒܝܐ. ܡܢ ܚܠܕܝ ܘܡܢ
ܛܘܒܝܐ ܘܡܢ ܝܕܥܝܐ. ܘܥܘܠ ܠܒܝܬܗ
ܕܝܘܫܝܐ ܒܪ ܨܦܢܝܐ ܕܐܬܐ ܡܢ ܒܒܠ
ܘܣܒ ܣܐܡܗ ܘܕܗܒܗ ܘܥܒܕ ܟܠܝܠܐ
ܘܣܝܡ ܒܪܫܗ ܕܝܫܘܥ ܒܪ ܝܘܨܕܩ ܟܗܢܐ ܪܒܐ.
ܗ̄ ܗܦܟ ܬܘܒ ܠܫܘܦܪܗ ܠܟܘܡܪܘܬܐ
ܟܠܝܠܐ ܕܕܗܒܐ ܕܡܢ ܙܕܝ̈ܩܐ ܢܣܒ ܠܗ
B ܕܒܫܒܝܬܐ ܢܦܩܘ ܠܡܥܒܕܢܐ. ܘܗܢܘܢ ܕܝܗܒܘ
ܕܟܠܠ ܡܢ ܙܕܝ̈ܩܐ ܕܦܢܘ ܡܢ ܫܒܝܘ ܘܕܒܠ
ܢܣܒ. ܡܛܠ ܕܐܦܢ ܫܘܪܝܐ ܗܘ ܕܟܠܠ
ܗܘܐ ܒܒܝܬܗ ܕܝܘܫܝܐ ܐܠܐ ܠܫܘܟܠܠܗ
ܐܫܬܘܬܦܘ ܟܠܗܘܢ ܕܐܬܡܠܝܘ ܫܡܗܝܗܘܢ.
ܘܕܗܒܐ ܝܗܒܘ. ܟܕ ܪܓܝܓܝܢ ܗܘܘ ܠܟܗܢܐ
ܪܒܐ ܫܘܒܚܐ ܗܢܐ. ܘܟܕ ܨܒܝܢ ܗܘܘ ܠܡܣܝܡܘ
ܕܘܟܪܢܐ ܒܗܝܟܠܐ ܕܡܪܝܐ. ܗ̄ ܓܒܪܐ ܘܫܡܗ ܕܢܚܐ. ܗ̄
C ܙܘܪܒܒܠ ܗܘ ܕܒܢܒܝܘܬܐ ܕܚܓܝ ܘܙܟܪܝܐ
ܓܠܐ ܐܬܕܢܚܬܗ ܘܫܘܒܚܗ. ܘܗܘ ܡܢ ܬܚܘܬܗ
ܢܕܢܚ. ܗ̄ ܐܘ ܕܠܐ ܩܒܠ ܐܝܟ ܫܘܠܛܢܐ
ܫܠܝܛܐ ܡܢ ܕܪܝܘܫ ܘܡܩܒܠ ܠܡܩܒܠܘ.
ܐܘ ܒܬܪ ܡܦܘܠܬܐ ܕܥܡܐ ܕܓܘܓ ܡܬܥܫܢ
ܘܢܕܢܚ ܗܘܐ. ܘܗܘ ܢܒܢܐ ܗܝܟܠܗ ܕܡܪܝܐ.
ܗ̄ ܡܢ ܒܙܬܐ ܕܥܡܐ ܕܓܘܓ. ܘܗܘ ܢܣܒ ܫܘܒܚܐ
ܘܥܘܫܢܐ. ܗ̄ ܒܡܦܘܠܬܐ ܕܥܡܐ ܕܡܓܘܓ.
D ܘܢܬܒ ܘܢܫܬܠܛ ܥܠ ܟܘܪܣܝܗ. ܗ̄
ܕܠܐ ܕܢܫܩܘܠ ܠܗ ܡܢ ܫܘܠܛܢܗ.
ܘܝܫܘܥ ܢܗܘܐ ܟܗܢܐ ܥܠ ܟܘܪܣܝܗ. ܘܡܠܟܐ
ܛܒܐ ܢܗܘܐ ܒܝܬ ܬܪܝܗܘܢ. ܘܡܠܟܐ ܕܫܠܡܐ
ܪܡܙ ܘܫܝܢܐ ܘܫܘܝܘܬܐ ܕܠܘܬ ܐܠܗܐ ܕܗܘܝܐ
ܒܝܬ ܝܫܘܥ ܒܪ ܝܘܨܕܩ ܟܗܢܐ ܠܙܘܪܒܒܠ
ܪܫܐ ܘܡܕܒܪܢܐ ܕܥܡܐ. ܡܕܡ ܕܝܢ ܕܐܡܪ ܥܠ

A symbola prædicantur, per allegoriam prædicta accipiuntur de Christo, quum ipse sit verus Oriens, & ortus ex Patre splendor: ex quo autem nobis corporali specie apparuit, appellatus est *Oriens*, & ex quo humanam carnem assumpsit, dictus est *Vir*: dicitur verò oriturus *ab infra*, eo quod de Virgine erat nasciturus, idemque domum Domini ædificavit, quæ est Ecclesia, & gloriam, & excellentiam accepit, & sedem, & dominabitur in solio suo in sem- B piternum. Quæ autem sequuntur: *Et erit Sacerdos super solio suo, & erit consilium pacis inter illos duos*. Per quandam comparationem accommodare licet ad Discipulos ipsius *Orientis*, quos idem Sacerdotes instituit, & dixit amicos, ipsisque promisit in regno suo thronos, & potestatem judicandi Tribus Israel. Coronam itaque ex auro C argentoque fabrefactam à quatuor Principibus donatam, Evangelii doctrinam vitæ pharmacum esse intellige à quatuor Evangelistis scripto traditam, & voce promulgatam: ea autem componitur ex duplici tractatione, quarum altera circa naturam humanam Christi versatur puro argento puriorem: altera circa ejusdem divinitatem tersissimo auro adumbratam. *Et qui procul sunt veniet, & ædificabunt templum Domini*. (v. 15.) D Arabes vid., & Ammonitæ, & Azotii, qui Judæos subsannabant, dicentes: Undè & quorumnam opera vos illud ædificabitis? Mysticè significat populos, qui procul aberant à scientia Dei, quâ cum imbuti fuissent, convenerunt, atque in Christi Ecclesiam ædificati sunt per fidem. *Et scietis quia Dominus fortis misit me ad vos, si audieritis vocem Domini Dei vestri*. In his verbis tres E personas Trinitatis vides, Spiritum, qui per Prophetam loquitur ex persona Filii, & Filium, qui se missum dicit, & Patrem Dominum fortem, à quo missus est.

CAP. VII. v. 1.

ET contigit anno quarto Darii Regis, ut esset sermo Domini ad Zachariam in quarta mensis, qui est Conun (December). Quoniam Judæi Babylone morantes ob tem- F pli, ac urbis excidium quædam sibi indixerant jejunia mensibus scilicet quinto, qui nostro Julio ex parte respondet, quo templum incensum fuerat, & septimo, quo Godolias Dux residui in Judæa populi à Chaldæis creatus, à suis fuerat interfectus, missis Jerosolymam Legatis Prophetas, & Sacerdotes consulebant. Num solutâ captivitate, ea jejunia continuare deberent? Non enim sibi fas esse opinabantur, Babylone lugere, fratribus in Judæa gaudio exultantibus.

tibus. Legatis respondet Deus per Zachariam Prophetam, jubetque suis, à quibus missi fuerant popularibus ista referre: falli eos, qui crederent se ideò captivitatem illam sustinere, quod ea facerent, quæ Deus non jusserat, tantæ ergò calamitatis eam solam causam fuisse, quòd illa, quæ idem jusserat, & observari volebat, Judæi negligerent. Hoc nimirùm declarant illa Dei verba: *Jejunastis, & planxistis in mense quinto, ut dicitis, jam per septuaginta annos: Numquid jejunium jejunastis mihi?* Quum ego tale jejunium neutiquam præceperim. Non ego de jejunio verba feci per Prophetas ante vel post captivitatem, sed illud ubique majoribus vestris etiam atque etiam instititi inculcare, *ut verum judicium judicarent, & gratiam, & misericordiam sibi mutuo facerent* &c. Quod utique illi non fecerunt. Quamobrem iratus suis eos expuli terris, & in alienas abjeci; repulique vocantes me in captivitate, quandoquidem ante captivitatem vocanti mihi obsecuti non sunt. Id nempè significant quæ sequuntur. *Humerum suum rebellem reddiderunt, & aures suas obturaverunt, & cor suum fecerunt ut adamantem*.

v. 5. — v. 9. — v. 11. — v. 12.

CAP. VIII.

HÆC dicit Dominus: *Consolabor in Sion, & habitabo in medio Jerusalem*. Exponit quod dixerat: *Zelatus sum Sion afflictam in indignatione magna*, quam habeo adversus ejusdem eversores. Misericordia motus revertar ad Sion, miseriis & calamitatibus oppressam sublevaturus, & Jerosolymam inhabitabo. *Multiplicabuntur in ea senes, & plateæ Sion implebuntur*. Judæos mœrentes malis, quæ in patriæ excidio, suaque captivitate perpessi fuerant, Propheta consolatur, prædicens inimicos exterminandos, ipsos verò ab hostili infestatione & cædibus tutos fore: sed & mox succrescente sobole, præteriti ante captivitatem temporis numerum, civiumque frequentiam reparaturos: vitæ insuper spatia ad extremam usque senectutem producenda promittit, domosque Jerosolymæ implendas senibus, & fora pueris, puellisque tripudiantibus, chorosque ducentibus, quod in amplissimo statu collocati, fortuna, vitaque periclitari desiissent. *Ecce adsum liberaturus populum meum ab Oriente, & occasu Solis; & erunt mihi populus in Jerusalem*, qui cunctis gentibus servi fuerunt. *Sementis erit in pace, & vitis dabit fructus suos*. Sicut fuistis in maledictionem usque ad diem, quo jacta sunt fundamenta Domus Domini, ita deinceps benedicemini; confortentur itaque manus vestræ, & adversarios omninò

v. 3. — v. 25. — v. 7. — v. 8. — v. 12.

[illegible]

nò ne timeatis. Hæc, Judæorum Legatis præsentibus, Propheta locutus, viaticum abeuntibus adjecit solutionem propositæ quæstionis, ex sermone Domini sic eos affatus: *Jejunium quartum, jejunium quintum, jejunium septimum, & jejunium decimum erunt Judæis in exultationem, & lætitiam, & in faustas solemnitates*. i. e. *Jejunium quartum & quintum* &c. Judæis peculiariter indicta fuisse, non item gentibus, eadem nihilominùs non luctum, & mœrorem ipsis allatura, sed exultationem & lætitiam. *Amodo venient populi, cives urbium multarum; & ibunt cives unius ad alteram, & dicent: agite eamus ad orandum coram Deo*. Hîc narrare incipit pium populorum ad Deum conversorum studium post contritionem populi Gog. *Iis diebus prehendent decem viri fimbriam viri Judæi* &c. Postquam à Solymitis dissipatus fuerit populus Gog, hujusque victoriæ fama longè latèque manaverit, sicut septem mulieres unum virum prensabant, cum eversa à Chaldæis Judæorum republica, virisque magnam partem cæde, fame, ac tabe consumptis, feminæ in captivitatem ducerentur, sic decem homines infideles hominis Judæi fimbriam prensabunt cum ad fidem conversi fuerint.

v. 19. v. 20. v. 21. v. 23.

CAP. IX.

Sermo Domini de terra Hadrach, & Damasci oblatione ipsius. Oblatam Deo hostiam dicit habitatores Hadrach & Damasci, siquidem Domino curæ est totius generis humani administratio, nihilo minùs quàm Tribuum Israel gubernatio. *Emath quoque se illi confinem junget*: sociam se addet in hoc scelere, quod Damasceni perpetrabunt. *Et ædificavit sibi Tyrus munitionem, & coacervavit argentum quasi humum. Propterea Dominus perdet eam, & projiciet in mare divitias ejus*: quam scilicet olim proculcandam dedit *equis rufis*, qui antehac *egressi sunt, & perambulaverunt terram*; iterùm *equis albis* subjiciet, i. e. Macedonibus sub Alexandro, *quia dereliquit Dominum* suis confisa præsidiis. Similiter opes, quas suorum negociatorum, nautarumque opera ex aquis collegit, perdet aquis, vicino pelago hauriendas. *Et peribit Rex à Gaza*. Exponit quod dixit: *Gaza infirmabitur admodum*. Indè fiet, ut quibus assuevit vitiis, inposterum absistat. *Et Ascalon non habitabitur*. Habitatoribus aliò migrantibus, quod Tyri casum intuentes, similem sibi exitum præsagirent. *Et habitabunt exteri in Azoto, & perdam superbiam Philisthinorum, auferamque sanguinem eorum ex ore ipsorum, & immunditiam eorum è dentibus ipsorum; & manebunt ipsi quoque* Domi-

v. 1. v. 2. v. 3. v. 4. v. 5. v. 6. v. 7.

Domino nostro: Et Accaron erit sicut Ebron. Populos Accaron, & Azoti, & eorundem Gentiles Palestinæ incolas Ecclesiæ Christi tandem aggregandos prædicit, quorum supra pudefactam spem, & confusam arrogantiam dixit: puduit nempè ipsos Diis suis deinceps confidere, postquam unà secum in captivitatem abductos aspexere. *Et constituam super domum meam præfectum contra transeuntem & revertentem*, qui nimirùm ultrò, citròque discurrentes hostes cohibeat. *Exulta vehementer filia Sion.* Duas civitates significat, illam nempè Sionem, cuivis aspectabilem, quam David Solymæ adjecit, suamque dixit civitatem; & mysticam, Ecclesiam vid. terrestrem, & cœlestem. Quod ergò ait: *Exulta filia Sion* &c. Ad Sionem suis præsentem oculis Propheta dirigit, huic namque suprà prænunciabat capiendas, atque funditùs exscindendas civitates Philisthinorum, puta, Azotiorum, Ascalonitarum, &c. qui filios populi Dei, Jerosolymæ præsertim cives vexabant, templique ædificium, & dirutæ urbis reparationem disturbabant. Potiora adhuc Ecclesiæ prænunciat, certum de sua salute gaudium & lætitiam, prædicens ipsum Dominum venturum salutis humanæ reparatorem, atque inter homines sui imperii sedem & domicilium collocaturum. *Ecce Rex tuus veniet tibi:* Venit utique, & intravit Jerosolymam, à qua tamen receptus non est; quare ad Ecclesiam divertit, & in medio gentium domum, sedemque delegit, quippè quæ & per fidem agnoverunt venientem, & liberaliter susceperunt. *Justus, & humilis, & Salvator. Justus* planè, *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*, sicut Esajas de illo testatur, & ipse Judæis dixit: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Idem verè *humilis*, vera namque sunt, quæ de se ipse affirmat, *mitis sum, & humilis in corde meo.* Itèm *Salvator*, cunctis nempè populis, & populo salutem attulit. *Sedens super pullum filium asinæ.* Et istud testantur Hebræi, & Gentiles, quicumque ad diem festum Jerosolymam convenerant, & Dominum pro sua humilitate pullo vectum spectarunt. Mysticè, pullus designat novum populum, ex variis gentibus coalitum, & in unam consentientem fidem, quâ credimus in eum, qui propter nostram salutem eo se demisit, ut ad infima nostra descenderet: hac igitur certissima persuasione ducti submisere cervices, ejusque imperio subjecere, ut verum sit Christum in Gentibus, & super Gentes insedisse & requievisse. *Et disperdet quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem.* Ipsi

v. 8. v. 9. Es. 53. 9. 1. Pet. 2. 22. Jo. 8. 46. Matt. 11. 29. v. 10.

A B C D E F

[illegible]

A Ipsi Hebræi causam dedere, quando in Christi adventu exultare & jubilare noluerunt vel invitati. *Quadrigam* hîc & *equum* appellat imperium, & imperii nervos, exercitum, & pecuniam: constat enim quo tempore manifestatus est Christus, Hebræos regno spoliatos Gentili populo parere, & vectigalia pendere coactos fuisse, ut perindè verum sit, ipsis eodem tempore *ablatum fuisse arcum superbum* bellicæ virtutis. B Ephraim porrò & Jerusalem Propheta junxit: duo siquidem regna olim fuere, quæ in unum posteà coaluere paulò ante Christi adventum. Cum enim sub Roboamo filio Salomonis in duas partes scissi fuissent filii Israel, decem Tribus, excusso jugo Judæ, & familiæ justi Davidis, Jeroboamum sibi Regem crearunt, qui in urbe Samaria regni sui sedem fixit, quo tempore Jerosolymæ regnavit Roboamus, C coactus continere se intra fines propriæ Tribus, quæ sola in fide permanserat. Huic tamen postremo, ut dixi, tempore reconciliatæ sunt Ephraimitarum familiæ, filii Joseph, & in unum omnes Tribus Israel iterùm coivere populum. *Et loquetur pacem cum gentibus*. Hoc testatur Crux ejus, in qua pependit propter peccata gentium; hisque iterùm locutus est pacem, missis Discipulis, D qui Evangelium salutis ipsis annunciarent, & Baptismi gratiam conferrent. Rursùs per suam in Cruce mortem inter populos & populum, Judæos, & Gentiles pacem composuit, & inferos superis reconciliavit. *Et tu in sanguine Testamenti tui solvisti vinctos de lacu, in quo non est aqua*. Adamum, & Evam inferno detentos carcere, in quo non est vita, vinculis exemisti, & eduxisti de lacu interitus per pium sanguinem, E quem fudisti de latere tuo in Cruce Testamenti tui. *Manete in munitione vincti Ecclesiæ, & pro uno die duos rependam vobis*. Pulchrè quidem *munitionem* appellat suorum præceptorum ædificium; *vinctos* autem quoslibet, qui fide & caritate corpori Ecclesiæ coaluerunt; æquissima verò liberalitate rependit duplicem mercedem, leges, quibus nos adstrinxit, minime negligentibus. F *Quoniam tetendi arcum meum super Judam, & implevi eum super Ephraim, & ejaculatus sum filios tuos, Sion, in filios tuos, Græcia*. i. e. Dedi *arcum meum* filiis Judæ, postquàm decrevi Sionis filios supra filios Græcorum, Antiochi milites attollere. *Feci te Juda & Ephraim quasi gladium acutum*, quo alacres, intrepidique gentes adoriamini, & dissipetis. *Et Dominus Deus super eos manifestabit se, & exibit jaculum ejus sicut fulgur*, utique contra

v. 11. v. 12. v. 13. v. 14.

v. 15. tra gentes populo suo inimicas. *Et abibunt, & subjicient sicut lapides in funda.* i. e. Disperdent gentes, dispergentque quasi projectos funda lapides, *quasi anguli in altari.* i. e. Quemadmodum protegitur altare, in quo locatum est Propitiatorium Arcæ fœderis superpositum, sic Dominus populum suum in suæ tutelæ præsidium adsciscet: v. 16. *quia lapides erant sancti.* Erant planè electi, & sancti, de sancta quippè rupe excisi, de stirpe vid. Abrahæ nati, sed in præsenti velut inutile saxum in terram projecti, dispersique luunt scelerum suorum pœnam. v. 17. *Quàm bonum, & quàm pulchrum adolescentibus frumentum, & vinum virginibus afferens jucunditatem.* Animas designat Cœlibes, quæ satorem vitiorum Diabolum repulerunt, propriæque formæ venustatem incorruptam servarunt, his nempè botri in Cruce pendentis vinum reservatur, admirabilem utique jucunditatem ipsis allaturum.

CAP. X. v. 2. **D***ivini viderunt mendacium, & in vanitate consolabantur*, per somniorum deliramenta populum inani spe pacis lactantes. v. 3. *Contra pastores iratus est furor meus, visitabo eos*, ad pœnam, *quum ad gratiam visitavero gregem meum*, domum Juda; *visitabit enim Dominus gregem suum domum Juda. Et faciet eos quasi equum superbum in bello*, i. e. intrepidos, ut nullum deinceps pertimescant hostem. v. 4. *Ex ipsis erit angulus*, Sacerdotes: *ex ipsis clavus*, Reges: *& ex ipsis arcus*, Duces & milites: *& ex ipsis egredientur omnes Principes eorum.* Mysticus sensus repræsentat Discipulos Christi, & multiformis gratiæ ejus bonos dispensatores, quos divinus Paulus enumerat. (1. Cor. 12. 9.) v. 6. *Et pudefient ascensores equorum, & liberabo familiam Joseph.* Equites Græci sunt, Syriæ Domini, Judæorum hostes. Propheta domum Joseph vocat Tribum Ephraim, & huic fœderatas Tribus Samariæ Regibus olim subjectas. Hanc etiam Hebræorum partem Deus se liberaturum promittit ab invasione Græcorum, & victores Jerosolymam reversurum: dixerat nempè eosdem divino adjutorio protectos *bello dimicaturos, & pudefacturos ascensores equorum*, eâ planè fœlicitate, quâ Josue ex eâdem Tribu Dux fortissimus Chananæos olim vicit, & dissipavit. v. 8. *Et multiplicabuntur sicut antea multi fuerunt.* Multiplicata sobole in eam copiam propagabuntur, quâ, Davide regnante, floruerunt. v. 9. *Et educabunt filios suos, ut crescant*

[Syriac text]

scant in mille millia, & reducam eos de terra Ægypti, quotquot hactenùs exules fuerunt, *& ex Assyria, & de cunctis terris. Et congregabo eos, & ad terram Galaad, & Libani adducam eos, & non sufficient eis.* In eam quippè subolescent multitudinem, ut ipsis propriæ hæreditatis terra haudquaquam suffectura sit. *Per mare transibit angustia.* Affliget Dominus gentes, quas hìc per mare designat. *Convertet in mari fluctus.* Qualiter concitatum ventorum vi salum devolvit undas; sic Dei præcepto exagitatæ gentes populum ejus reddere compellentur. *Et confundentur profunda fluminis.* i. e. προστάγματα Edicta Principum inhibentia captivis Hebræis ab ipsorum ditione recessum. *Cessabit fastus Assur*, quo tumebat, quum Hebræos in suis terris captivos teneret. *Et imperium Ægyptii deficiet*, quod usque ad hoc tempus in Hebræos exercuit.

v. 10. v. 11.

[Syriac text]

CAP. XI.

v. 1. *Aperi, Libane, portas tuas* clausas mihi huc usque fores reclude, popule Gentilis: *& comedet ignis Cedros tuas*, quæ obumbrant, & occæcant immiti dominatu populum meum. Seleucidas Syriæ Reges designat, in Hebræos animis, armisque maximè infestos, quorum nihilominùs potentiam à Machabæis primùm labefactatam Romani tandem profligarunt. v. 2. *Ululabit Abies, quia cecidit Cedrus.* Dolebit utique regnum vestrum, & cadet, ô Seleucidæ; Abies nempè est, Cedri fuere imperia Assyriorum, & Babyloniorum, atque Persarum, quæ nihilominùs occiderunt, & deleta sunt. *Et potentes direpti sunt*, potentissimi reges, & regna opulentissima Assyriorum, & Babyloniorum, iisque profligatis & deletis, populi mei captivitas soluta est. *Ululabunt quercus Basan, quia cecidit saltus munitus.* Simili comparatione Græcorum reges, ipsisque subjectas provincias cum quercubus Basan proceritatis & magnitudinis eximiæ componit, & utrisque ut antè casum prædicit similem. v. 3. *Vox ululatus pastorum*, prædictorum Regum: *quia vastata est magnificentia eorum.* i. e. Profligata est gloria & majestas illorum, quando populo meo libertas vindicata est. *Vox leonum rugientium.* Et nunc tantis conflictati malis vociferantur adinstar leonum rugientium. v. 4. *Pasce oves tenues.* Hæc, & quæ sequuntur, ad Christi dispensationem inprimis pertinent, quem infrà Pastorem expressè Propheta

pheta vocat, & ipſe ſe Chriſtus appellat miſſum ad requirendas oves, quæ perierunt domus Iſrael. Sed ante in malos Paſtores, impios vid. Sacerdotes Propheta invehitur, in eos præcipuè, qui ſub Machabæorum tempora ſacerdotium à Græcis nundinabantur, pernicioſoque exemplo populum corruperunt, qui idcircò etiam *grex tenuis* hîc dicitur, tùm ob imminutam hominum frequentiam, tùm maximè ob auctam ſcelerum colluvionem. Hac ſcilicet de cauſa *gregem occiſionis* mox appellat, i. e. oves propter peccata ſua occiſioni deſtinatas. Quamquàm per *gregem tenuem* populum Credentium commodè etiam intelligere poſſumus; Luc. 12. 32. nam & hunc dixit Dominus *puſillum gregem*. v. 5. *Qui emebant illas, occidebant eas, nec reputabantur rei, & qui vendebant, dicebant: Benedictus Dominus, qui ditavit nos*. Levitæ ſiquidem à regibus Syriæ emebant, ut poſt iniquis exactionibus, & ærumnis conficerent; quos tamen Reges adeò non arguebant, ut eos magnoperè laudarent, quorum induſtria fiebat, ut Sacerdotum ſacerdotia nundinantium pecunia ipſi evaderent locupletiores. v. 6. *Propterea non parcam ultra habitatoribus terræ*, terræ utique Iſraelis. Negat Deus ſe deinceps clementia uſurum in Hebræos, qui talia perpetraſſent. *Et tradam eos hominibus alterum in alterius manum, & in manum Regis ſui*. Sacerdotes inprimis ſacerdotii nundinatores, alterum ſiquidem alterius Sacerdotis collegæ ſui poteſtati ſubjiciam, ut ipſe intruſus ab illo ſimili ſcelere extrudatur, *& in manum Regis ſui*. Seleucidas intelligit Syriæ reges, ſive Cæſarem, Jo. 19. 15. dixerunt enim: *Non habemus Regem niſi Cæſarem*. *Et divident terram in direptionem* propter incolarum peccata: *& non eripiam illam de manu diripientium eam*. Græci Syriæ reges ex parte, ex toto Romani Judæam diripuere, ſuiſque vacuatam habitatoribus v. 7. in ſolitudinem redegerunt. *Et pavi gregem tenuem*, quem ſuprà oves tenues dixit: *tenuem* autem dicit, tum propter rationes ſuprà indicatas, tum propter eam, quam Moyſes ſignificavit, & attentè conſiderandam Deut. 7. 7. Hebræis propoſuit illis verbis: *Te elegit Deus tuus, non quia cunctas gentes numero vincebatis, quum omnibus populis ſitis pauciores*. *Propter congregationem ovium*, propter juſtos, & pios, qui in illo populo Deo placuerunt. *Et aſſumpſi mihi duos baculos, unum vocavi ſuavem*. Symbolum ſuavis regiminis, quale exhibuere David, & Zorobabel: *& alterum vocavi funiculum*, per quem deſignabatur Iſraelis populus, qui & funiculus hæreditatis Domini dictus fuit.

Et

A ܐܦ ܗܘ ܡܫܝܚܐ ܦܢܝܘܗܝ ܠܩܢܘܡܗ ܘܪܥܝܐ
ܘܫܠܝܚ ܠܡܒܥܐ ܥܢܐ ܕܐܒܝܕܐ ܡܢ ܒܝܬ
ܐܝܣܪܝܠ. ܗܘܝܐ ܕܝܢ ܩܕܡܝܐ ܠܗ ܠܘܬ ܒܝܫܐ
ܪܥܘܬܐ ܒܝܫܐ ܟܗܢܐ ܕܝܢ ܥܘܠܐ ܕܐܬܚܙܝ ܠܗܘܢ
ܠܟܗܢܘܬܐ ܡܢ ܝܘܢܝܐ ܒܙܒܢܝ ܡܩܒܝܐ
ܘܡܚܒܠܝܢ ܗܘܘ ܥܡܐ ܒܛܘܦܣܐ ܕܒܝܫܘܬܐ. ܡܛܠ
ܗܢܐ ܥܢܐ ܩܛܝܢܬܐ ܡܬܩܪܝܐ ܗܪܟܐ
ܒܙܥܘܪܗܘܢ ܕܒܢܝܢܫܐ ܘܒܡܣܓܝܢܘܬ ܘܚܛܝܬܗ
B ܢܡܠܝܢܗܘܢ ܘܡܛܠܬܗܘܢ ܩܪܐ ܩܛܠܐ
ܥܡܗ ܐܢܘܢ. ܗܢܘ ܕܠܩܛܠܐ ܐܬܛܝܒܘ.
ܐܘ ܡܫܟܚܝܢܢ ܒܥܢܐ ܩܛܝܢܬܐ ܠܟܢܫܐ
ܡܗܝܡܢܐ ܕܠܗܘܢ ܕܐܦ ܡܪܢ ܩܪܐ.
ܘܐܡܪܝܘܗܝ ܩܛܠܝܢ ܠܗܝܢ ܘܠܐ ܡܬܚܝܒܝܢ.
ܘܡܙܒܢܝܢ ܐܡܪܝܢ. ܒܪܝܟ ܡܪܝܐ
ܕܐܥܬܪܢ. ܠܘܝܐ ܓܝܪ ܙܒܢܝܢ ܗܘܘ ܡܢ
ܡܠܟܐ ܡܠܟܐ ܕܣܘܪܝܐ ܐܝܟ ܕܒܬܪ ܟܢ ܒܥܘܠܐ
C ܘܒܥܩܬܐ ܢܫܠܡܘܢ ܠܗܘܢ. ܘܐܦ ܡܢ ܟܗܢܐ
ܡܬܚܝܒܝܢ ܠܐ ܡܟܣܝܢ. ܘܡܫܒܚܝܢ
ܡܬܚܝܒܝܢ ܗܘܘ ܡܠܟܐ ܕܟܗܢܐ ܠܐ ܠܚܘܕ
ܡܟܣܝܢ ܠܗܘܢ. ܡܫܒܚܝܢ ܕܝܢ ܠܒܢܝܢ
ܕܒܗܘܢ ܥܡܝܪܝܢ ܕܟܗܢܐ ܐܥܬܪܘ ܠܗܘܢ. ܡܛܠ
ܕܠܐ ܐܚܘܣ ܬܘܒ ܥܠ ܥܡܘܪܝܗ ܕܐܪܥܐ.
ܗ̄ ܥܠ ܥܡܘܪܝܗ ܕܐܪܥܐ ܕܐܝܣܪܝܠ ܥܠ
ܕܚܣܝܢ ܠܗ. ܗܢܐ ܡܫܠܡ ܐܢܐ ܠܗܘܢ
D ܠܒܢܝܢܫܐ ܐܢܫ ܒܐܝܕܐ ܕܚܒܪܗ ܘܒܐܝܕܐ ܕܡܠܟܗ.
ܗ̄ ܟܗܢܐ ܡܬܚܝܒܝܢ ܕܟܗܢܘܬܐ ܕܙܒܢ ܟܗܢܐ
ܢܒܥܝܘܢ ܡܫܠܡ ܐܢܐ ܠܚܘܕ ܕܡܢ ܟܗܢܘܬܐ
ܕܙܒܢܘ ܐܝܟ ܠܚܒܪܗ ܡܢ ܢܒܥܘ ܠܚܘܠܦܗ
ܢܬܕܚܐ. ܡܠܟܗ ܗܢܘ ܡܠܟܐ ܕܣܘܪܝܐ
ܕܒܗ ܣܠܘܩܘܣ ܘܩܣܪ ܐܘ ܩܣܪ. ܐܡܪܝܢ
ܗܘܘ ܓܝܪ ܗܘܝܐ. ܠܝܬ ܠܢ ܡܠܟܐ ܐܠܐ ܐܢ
ܩܣܪ. ܘܢܬܒܪܘܢ ܠܐܪܥܐ ܠܒܙܬܐ. ܗ̄
E ܡܛܠ ܚܛܗܝܗܘܢ ܕܥܡܘܪܝܗ ܕܐܪܥܐ. ܘܠܐ
ܐܦܨܝܗ ܡܢ ܐܝܕܝ ܒܙܘܙܝܗ. ܡܛܠ
ܕܡܠܟܐ ܝܘܢܝܐ ܒܡܢܬܐ ܠܐܪܥܐ ܕܝܗܘܕܐ.
ܪܗܘܡܝܐ ܕܝܢ ܒܟܠܗ ܘܡܢ ܥܡܘܪܝܗ
ܣܪܩܘ ܘܚܪܒܘ. ܘܐܪܥܝܬ ܠܥܢܐ ܩܛܝܠܬܐ.
ܗܝ ܕܡܢ ܠܥܠ ܥܢܐ ܩܛܝܢܬܐ ܩܪܐ.
ܩܛܝܢܬܐ ܕܝܢ ܐܡܪ ܒܥܠܬܐ ܕܐܡܪܢ
ܡܢ ܠܥܠ ܐܦ ܠܐܠܝܢ ܕܡܘܫܐ ܒܗ ܠܗ
F ܠܒܢܝܢܫܐ ܡܒܕܠ ܘܐܘܕܥ ܟܕ ܐܡܪ. ܠܐ
ܟܕ ܒܠ ܡܣܓܝܐܐ ܠܟܘܢ ܠܐ ܗܘܐ ܡܛܠ
ܕܣܓܝܐܝܢ ܐܢܬܘܢ ܡܢ ܟܠܗܘܢ ܥܡܡܐ.
ܡܛܠ ܕܐܢܬܘܢ ܙܥܘܪܝܢ ܐܢܬܘܢ ܡܢ ܟܠܗܘܢ
ܥܡܡܐ. ܡܛܠ ܟܢܫܐ ܕܥܢܐ. ܗ̄ ܡܛܠ
ܙܕܝܩܐ ܘܐܝܠܝܢ ܕܒܗܘܢ ܘܠܐܠܗܐ ܫܦܪܘ.
ܘܢܣܒܬ ܠܝ ܬܪܝܢ ܚܘܛܪܝܢ ܘܐܝܬܝܗܘܢ ܠܚܕ
ܩܪܝܬ ܒܣܝܡܘܬܐ. ܒܣܝܡܘܬܐ. ܗܘ ܗܘ
ܐܝܬܘܗܝ ܫܘܠܛܢ ܡܠܟܘܬܐ ܒܣܝܡܬܐ ܕܒܗ
ܕܘܝܕ

[illegible]

A *Et perdidi tres pastores uno mense*. Quamquàm non ego, sed ipsi Hebræi suis peccatis & perversis moribus illos perdiderunt, Sacerdotum vid. ordinem, Regum, & Prophetarum. Nisi hæc fortasse referenda putes ad improbos Rectores, Sacerdotes nempè sacerdotii nundinatores, hujusque licitatores Græcorum Reges, & iniquos populi moderatores. Et verò qnantaquanta fuit Judæorum potestas per varia decre- B menta, futurorum umbras paulatim imminuta fuit, donec Christi adventu penitùs extincta est. Idem in die Crucis tres illos Pastorum ordines, Sacerdotum, Regum, & Prophetarum unà cum veteri lege refixit. *Et fastidivit anima mea populum*, propter eas, quas dixi rationes: *& animæ eorum vociferatæ sunt contra me*. Quod ipsis viderer perniciem gregis petere, ne dum curam C negligere. *Et dixi: non pascam vos*. Mœrens dixi, quod Paulus & Barnabas Judæis dixerunt. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes: sic enim præcepit Dominus. Quæ peritura erat, pereat*. Nam quæ periere oves domus Israel de manibus Apostolorum utique requirendæ non fuerunt, quando pro illis servandis ipsi *facti sunt* D *sicut oves occisionis*. *Et quæ residua fuerit, comedet carnes sociarum suarum*. Hoc est, quod Moyses ad Judices Israel dixit: *Excidat unusquique proximos suos, qui initiati sunt Belphegor*. Id verò adumbratum in deserto, posteà completum est in Judæa, quum obsidentibus Romanis Jerosolymam, in eam urbem contracti superstites Judæi se mutuis rapinis & cædibus consumpserunt. *Et assumpsi baculum meum suavem, & fregi* E *eum*, suavem Principum gubernationem, & pacta sub ipsorum regimine fœdera Hebræis apprimè utilia. *Ut irritum fieret pactum meum cum omnibus populis*. Illud planè quod adversus omnes gentes per Moysen statuerat illis verbis: *Faciet te Dominus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra*: quodque opere etiam præstitit tempore F Salomonis: *Magnificatus est enim Rex Salomon super omnes Reges terræ*. *Et in irritum deductum est in illa die*, quum fregero baculum suavem, promissio Judæis facta cassa fiet. *Et cognoverunt humiles Congregationis observantes me, quia verbum Domini est*. Atque istud à me decretum fuisse intelligent justi de Synagoga Judæi. *Et dixi: si bonum est in oculis vestris, date mihi mercedem, an denegaretis mihi?* Mercedem iniquitatis, quam debetis mihi, mei sanguinis pretium. Nam ista ex persona Christi

v. 8. — v. 9. — Act. 13. 46. — Rom. 8. 36. — v. 10. — Deut. 26. 19. — III. Regum 10. 23. — v. 11. — v. 12.

Pro-

Propheta loquitur, quando missus est ad requirendas oves domus Israel. (v. 13.) *Et dederunt mihi mercedem meam, triginta argenteos. Et dixit mihi Dominus: projice illud in gazophilacium.* Hoc implevit Judas proditor, acceptum pretium appretiati projiciens in templum. (v. 14.) *Et fregi baculum meum alterum, ut dissolverem societatem Juda cum Israele.* Hic est alter baculus populi symbolum. Hunc porrò baculum fregit, quando Israelem à Juda distraxit sub Regibus: Davidicum namque regnum Tribuum discordiis ante *mercedem* labefactavit, quod circa adventum filii David de Davidica stirpe auferendum erat: fregitque iterùm post *mercedem*, quum post Christi in Cruce necem à Romanis idem populus excisus fuit, ejusque Reliquiæ per universum Orbem dispersæ sunt. (v. 15.) *Assume tibi vasa pastoris stolidi.* Lysimachum designat hominem ab illuminata stirpe Aaronis alienum. Hunc verò prædicit commissurum, quæ Judæi à Propheta in assumpta persona *pastoris stolidi* repræsentata cernebant. *Stolidus* planè futurus *pastor*, qui nec errantes oves requireret, nec fractas consolidaret, nec curaret infirmas, nec integras aleret. *Pastor stolidus* (v. 17.) Græcus vertit, *Pastor inexpertus. Propter hoc & brachium ejus dexterum arescet, & oculus ejus dexter excæcabitur.* i. e. Dei auxilio destituetur, quare nec bonum faciet, & caligante oculo ad videndum Deum, & veritatem cognoscendam ineptus fiet. Et verò tales sunt post procuratam Christo Crucem Judaici populi Pastores. His porrò *brachium dextrum, & dexter oculus obstupefient*, ait Propheta: nam sinister oculus, & lævum brachium ad lucra temporalia, rerumque terrenarum quæstum, nec aliàs stupuerunt, nec in præsenti stupent. Jam & in hujus moris Pastore Propheta typum Antichristi nobis exhibet. Planè hic futurus est *Pastor ille inexpertus, qui carnem pinguium comedet*, i. e. locupletum substantiam occupabit. *Et crura eorum deradet, & scalpet* gregis reliquias, has enim crura significant, persequetur, & perdet.

[illegible]

CAP. XII. (v. 2.) *ECCE ego faciam Jerusalem ostium tremoris omnibus populis in circuitu.* Indicat futuram plurium populorum adversus Jerosolymam conspirationem, Regum imprimis Ægypti, & Syriæ operâ conflandam: *Quin etiam contra Judam erit angustia cum Jerusalem.* (v. 3.) *Eritque eo die, ut efficiam Jerusalem lapidem conculcationis omnibus gentibus; omnes autem conculcantes eam plane scalpentur,* i. e.

[illegible]

A i. e. vapulabunt sic ut plagas sentiant, & doleant. *Et congregabuntur contra eam omnes gentes terræ. In die illa dicit Dominus,* v. 4. *percutiam omnes equos ejus stupore, & conscensores eorum stupiditate.* Quo facto inutilem reddam omnem ejus belli apparatum: *Et super Judam aperiam oculos meos*, malis ut eripiam, & ornem beneficiis. *Et dicent* v. 5. *Duces Judæ in corde suo, fortiores facti sunt nobis habitatores Jerusalem*, nec tamen suo B robore, & viribus propriis, sed *in Domino forti Deo suo*. Hoc dicit, quia Machabæi, Deo aspirante, resumptis aliquando animis, Græcos Judææ invasores repulerunt, & debellarunt. *Salvabit Dominus Tabernaculum Juda*. Judæos à Græcis tutabitur, quemadmodum aliàs à populo Gog liberavit. *Et habitabitur Jerusalem rursùs in loco suo in* v. 6. *Jerusalem*. Quid istuc? *Habitabitur Jeru*-C *salem in Jerusalem*. Animam nempè designat terrenæ Jerusalem typo, cui, reflorescente pristino decore, dabitur in libera civitate Jerusalem cœlesti considere. *In illa die pro*- v. 8. *teget Dominus habitatores Jerusalem, & erit imbecillus in eis similis David*. Revalescent ægri Judæi recepto divinitùs robore in tantum, ut quilibet vel imbecillus ad pugnam vocatus Davidem cum Goliatho dimicantem referat. *Et domus David ut Deus*. Davidis D itèm nepotes in Deo, Deo similes erunt, populum ex Ægypto salvum educenti; & compares Angelo Domini, Chananæos ad ipsorum conspectum dissipanti. Allegoria. *Imbecillum* dicit omnium Fidelium cœtum, mysticam Jerosolymam componentem, & in hoc ipso cœtu minimum quemque Credentium. Minimum namque in regno Christi, ipse dixit Joanne Baptista E majorem; hujus nempè typus proponitur hoc loco David. Davidis autem posteri Apostolos Ecclesiæ nostræ Principes repræsentant, eisdemque in cœtu sanctorum designantur throni, ut quoniam Deo similes effecti sunt, etiam judices sedeant, & judicent duodecim Tribus Israel. Symbolo pariter eodem nostri corporis dignitas significatur, quam tunc omninò assequetur, quum spirituum propriam induerit naturam. F Humanus verò animus ipse est mystici Davidis proles, qui ad eam aliquando assurget pulchritudinem, ut plane Deo similis evadat. Porrò decreta huic transfigurationi dies, in illa quidem priori allegoria de minimo Ecclesiæ, & de Apostolis, tempus est promulgati Evangelii; in ista autem postrema est Mundi occasus, & resurrectio mortuorum. *Et effundam super* v. 10. *domum David spiritum clementiæ & misericordiæ; & aspicient ad me, quem confixe*-

 runt,

runt, super populos, qui post mysterium Crucis crediderunt, & super Ecclesiæ Sacerdotes, quibus infunditur divina gratia, & donum Spiritus Sancti. Isti ad Christum oculos convertent, & in eum, cujus latus confixum fuit, sperabunt. Idem rursus alio modo de Judæis crucifixoribus accipitur. Isti namque in communi mortuorum resurrectione Christum eodem die revelandum videbunt, atque intelligent eum esse, cujus ipsi latus lanceâ confoderunt. Nihilominùs hæc, & quæ sequuntur: *Plangent eum planctu quasi super unigenitum* &c. Juxta historiam in hunc sensum dicta accipiuntur. *Aspicient ad me, in eum, quem confixerunt. Aspicient ad me*, i. e. clamabunt ad me, quicumque Judam Machabæum amaverunt, dolentque modo confossum, & interfectum à Gentibus; hunc quasi filium unicum affectu planè materno *lugebunt*, *& frangentur dolore propter eum*, ut frangi solet *mater* propter primogenitum & unicum. (v. 11.) *In illa die magnus erit planctus in Jerusalem, sicut planctus Baramon in valle Mageddo*. i. e. Talis erit luctus utique magnus, qualis fuit die, quo Josias Rex in valle Mageddo ab Ægyptiis confossus occubuit. Constat siquidem ex historia reipsa Judæ Machabæi mortem Judæos ingenti luctu prosecutos fuisse. Is namque populos Jerosolymæ invasores, populoque Judæorum semper infestos magnis cladibus attriverat, quare ob acerbum ejus interitum Jerosolymæ præcipuè cives in maximis luctibus fuerunt. Eadem, si verum scire vis, in Dominum usquequaque conveniunt. Ejus quippè mortem natura luxit, quando petræ scissæ sunt, terra tremuit, & obscuratus est Sol, infernus vel ipse doluit, seque desertum à mortuis ingemuit. (v. 12.) *Lugebit terra per singulas familias*. i. e. Omnes mœrebunt familiæ singulæ per turmas suas. (v. 13.) *Familia David seorsum, & mulieres ejus seorsum, familia Nathan seorsum* &c. i. e. separatim ab uxoribus conjuges, & omnes quæcumque feminæ à viris. Hæc quidem, ut dixi, secundum historiam acta sunt in funere Judæ Machabæi. Nihilominùs ex arcana & vera significatione verborum de Domini morte intelligenda sunt.

CAP. XIII. v. 1.

ET *aperietur fons salutis domui David, & habitatoribus Jerusalem*. Habet hic in superficie locus hunc significatum. Populo Judæorum, ne porrò tristitia suffocetur, ratus nullam afflicto superesse spem, Jonathas

A thas Judæ Machabæi frater salutis pandet viam, quove à fonte eadem petenda sit, monstrabit. Ex interpretatione verò illa spirituali, & quidem verissima discimus fontem salutis esse effluvium pii sanguinis, & aquæ sanctissimæ, quæ de latere Domini in Cruce manarunt *ad aspersionem, & ad emundationem. Ad aspersionem*, inquit, quæ sordes elueret, *& ad emundationem*, quæ ab errore liberaret. *Ut si* (v. 4.) B *quis deinceps prophetet, dicant ei pater, & mater ipsius: Ne vivas*. i. e. Sicubi Propheta quispiam falsus deprehensus fuerit, hunc ipsiusmet parentes execrabuntur, eique mortem exoptabunt, cui vitam precari consueverunt. *Pudore afficientur Prophetæ mendaces*: erubescent à suismet parentibus increpiti, *& non induentur pellibus villosis*, ad occultandum mendacium obtentâ specie veritatis, sed vera fatebitur C Propheta mendax; *Et dicet: Non sum Pro-* (v. 5.) *pheta* veritatis, qualem me esse putas, *sed homo colens terram, zelum autem mihi movit homo quidam à pueritia mea*. i. e. Simplicem me rusticum veterator callidus decepit, persuasitque ut Prophetæ personam assumerem. *Et dicent, quæ sunt plagæ istæ* (v. 6.) *in manibus tuis? Et dicet: hæ sunt plagæ, quibus affectus sum in domo amicorum meorum*. D hæc referuntur ad eum, qui suprà *fons salutis* dicitur, quum in Filium Dei omninò conveniant. Virtutes quippè cœlestes Spōsi Christi sodales & famuli ipsum sciscitantur de vulneribus, quæ Cruci affixus à tortoribus inflicta accepit, deque clavorum signis in ejus manibus adhuc apparentibus: Videtur autem illis respondere: Non hæc ab inimicis accepi vulnera, sed in domo E amicorum & parentum meorum ex insito adversus Pseudoprophetas odio, dum nimirùm seductorem me putant, & falsum Prophetam. Simili itèm figura Esajas inducit cœlestes exercitus interrogantes in hæc verba: *Quis est iste, qui venit de Edom,* (Es. 63. 1.) *& rubra sunt indumenta ejus de Bosra?* Quando nimirum illum in spiritu viderunt tinctum habere corpus sanguine Passionis suæ. *Framea suscitare super pastorem meum, &* (v. 7.) F *super virum amicum meum, dicit Dominus fortis*, i. e. contra Filium meum verum, eundemque amicum quoque meum ratione assumptæ carnis. *Frameam* mysticè vocat Judæorum linguam subdolam, & mendacem, *Pastorem* verò Christum. Quanquàm insistendo exteriori verborum sensui, hæc de Onia Sacerdote prædicta exponi possunt, qui tamen sodalis meus à Deo appellatur, quatenùs Deo carus fuit, divinæque voluntati obsequentissimus. *Percute Pastorem,* &

& dispergetur grex ejus. i. e. Ut Dominus posteà est interpretatus, *percutiam*, & quidem non ipse plagas infligendo, sed infligentes minime inhibendo. Istud porrò in Christi comprehensione cœptum, consummatum fuit ictu lanceæ, quæ latus ejus verberavit & aperuit. Grex est hominum cœtus ab illo eruditus, Pastorem ergò dicit Pater Filium, & Discipulos ejus oves. *Et reducam manum meam ad Rectores*. *Rectores* vocat gregum Pastores, sanctos vid. Apostolos, Christi quidem oves, omnium verò Ecclesiarum futuros Pastores, qui ea nocte, quâ Christus captus est, dispersi sunt, & perturbati, mox etiam ab invicem disjuncti per totum Orbem errarunt. *Et erit in universa terra, dicit Dominus, ut partes duæ, quæ in ea fuerint, pereant, & deficiant*. In ea, ait, terra à Judæis habitata, in ipsa Judææ Metropoli Jerosolyma incolarum partes duæ gladio cadant, & pereant, sive per Orbem dispergantur, & errent: *Tertiam verò, quæ remanserit in ignem conjiciam*, i. e. in caminum paupertatis, idem quod prædixerat Esajas. *Et conflabo eos sicut conflatur argentum*. i. e. Excoquam afflictionibus, sicut excoquitur argentum flammis.

v. 8. — v. 9. — Es. 48. 10.

CAP. XIV. v. 1.

ECCE *dies Domini veniet*. i. e. Appropinquat dies, quem Dominus urbi Jerusalem præfinivit *Et dividentur spolia tua in te*. Antiochi Epiphanis tempora indicat, quando Græci, captâ, direptâque urbe, prædam in arce diviserunt. *Et diripientur domus, & feminæ stuprabuntur, & egredietur media pars Civitatis in captivitatem*. Contigere ista eo die, quo, ut proditur in libro Machabæorum, cæsa fuerunt Judæorum octoginta millia, totidemque abducta sunt in captivitatem. *Et media pars urbis non peribit*. i. e. Judæorum reliquiæ, tertia vid. pars, quam superius dixit infinitæ cædi superfuturam. *Egredietur Dominus* de templo suo post cædem & captivitatem plurimorum. *Et præliabitur contra gentes illas*, contra Syros & Græcos, *ut die, qua pugnavit in die belli*, quo filios Gog profligavit. *Et scindetur mons Olivarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem; & fiet in eo vallis magna valdè*. Istud, imminente Antiochi persecutione, Judæis per speciem repræsentatum fuit, ut ipsi quidem hujusmodi portentum intuentes, erigerent animos, gentes contra illud audientes timerent. Eum siquidem montem Græci Jerosolymam petentes cum ingenti exercitu occuparunt. Et verò sicut duorum agmi-

v. 2. — 2. Machab. 5. 14. — v. 3. — v. 4.

A agminum per aëra discurrentium conflictus, qualis in libro Machabæorum describitur, Judæis per speciem oblatus fuit, unde bellum mox exarsurum conjicerent, simili modo, & eodem fortasse tempore discissi montis imago illis repræsentata est velut rerum futurarum præsagium, seditionum vid. & discordiarum, quibus idem populus reipsà in duas partes scissus est, tum ingentium calamitatum, quibus Antiochus, B ejusque deinceps successores Judæorum gentem afflixere, bellorum denique, quibus eisdem reddita fuit Machabæorum præsertim operâ potestas vivendi propriis legibus & moribus. *Et fugietis ad vallem montium, quoniam vallis montium producetur ad angustiam.* Hjatu quippè montis Olivarum velut in duos montes discissi, vallis aperietur latissima, adeò ut parti urbis utrique faC ciat angustias, nam duas habebat, alteram condidere Jebusæi; alteram postea David adjecit, suoque nomine distinxit. *Et fugietis, sicut fugistis a facie terræmotus in diebus Oziæ Regis Juda. Ingredietur Dominus Deus meus &c.* Videtur ergò mons Olivarum vehementissima succussione fuisse diffissus, ut qui pondus supergredientis Dei minime sustineret; quomodo mons Sinai, Deo illabente, fumavit. *Et non erit lux in die* D *illa, sed frigus & glacies.* Non illa salutem dies afferet, sed tumultum, trepidationem, & metum. *Et dies illa erit nota Domino.* Quamquàm non deerit eo die aliquod afflictis levamentum, hoc tamen uni Deo notum, perindè ut illius afflictionis spatium. *Neque nox erit, neque dies.* i. e. Neque plena tribulatio, neque perfecta felicitas. Significat, quem supra exposui Judæorum sub Machabæorum præsertim regimine staE tum multiformem & varium. Sed enimverò quisquis ista simul omnia attentè considerat, animadvertet ea perspicuè & exactè congruere ad diem Passionis Domini; hujus namque diei lux defecit, & contracta est ad multum temporis spatium, trium vid. horarum, quantum duravit deliquium Solis; *factæque sunt tenebræ super universam terram.* Has itaque tenebras Propheta diF cit neque diem neque noctem fuisse; quum ab hora sexta usque ad nonam dumtaxat duraverint, hoc interim spatio, die adhuc perseverante, nam subdit Propheta: *Et sub tempus vespertinum facta est lux,* i. e. ab hora nona usque ad finem diei. *Et effluent aquæ de Jerusalem, & defluent in mare Orientale, & Occidentale.* Post hæc de Jerusalem exibit lex salutis, nam ut dicit Dominus, *salus ex Judæis est,* & manabit ad gentes finitimas, quarum velut symbolum pro-

2. *Machab.* 3. 2.

v. 5.

v. 6.

v. 7.

Mat. 27. 45.

v. 7.

Jo. 4. 22.

proponuntur duo Maria, Orientale, quod Mare salis Scriptura appellat, & Occidentale, quod est Mare magnum. Item alio modo. Mare Orientale mysticè vocat Propheta gentes in regione lucis commorantes; per Mare autem Occidentale designat Judæorum populum Evangelii luce nequaquàm privandum, si non ipse se illa privare velit. Nam etsi populus iste per occasum & noctem hîc significetur, nihilominùs vivæ divinorum Christi præceptorum aquæ haudquaquàm prohibentur, quin continuò effluant ad irriganda Judæorum corda, si modo ipsi ad cor redire velint. *Et erit æstas & hyems sicut a priscis temporibus.* i. e. Ordine eodem, eademque cum felicitate populis credentibus fluent, quomodo piis nostris majoribus fluxere. *Et erit Dominus Rex super universam terram.* Clarum est hunc locum ad felicissima Machabæorum tempora pertinere, quando depulsâ idololatriâ, quam Antiochus induxerat, unius Dei cultum Judæa universa complexa est. Nihilominùs, quæ hîc adumbrata vides per Christi adventum absoluta & perfecta sunt. Æstatem ergò Propheta vocat manifestationis Christi tempus universo Orbi lætissimum, quod pulchrè repræsentat *Nisan* mensis hyemis terminus, & frugiferæ æstatis initium. Hyemem contra appellat noctem, quæ, Christo nascente, Diabolum continuo oppressit. Rursùs illa verba: *Sicut fuit a priscis temporibus.* Videntur congruere ad diem, qui Moysi & filiis Israel salutem attulit: æstatem quippè faustissimam aperuit iis, quos salvos & incolumes per mare traduxit, Ægyptiis contra tristissimam hyemem peperit, submerso, suffocatoque illorum exercitu. *In die illa erit Dominus unus, & erit nomen ejus unum.* Hoc, quod dixi ad Machabæorum tempus, & Judæorum ditionem pertinere, in toto terrarum Orbe perfectum est, quando promulgato Christi Evangelio, Mundus universus in eum credidit & agnovit ipsum esse Deum, & Regem verum. *Circumdabit terram quasi planities a Gabaa usque ad Remmon,* quæ est in Australi plaga Jerusalem. Duos limites regni Judæorum designat, alterum Australem urbem Remmon; alterum Borealem Gabaa. *In illa die erit in eis stupor ingens a Domino, & apprehendet vir manum proximi sui, & agglutinabitur manus ejus manui proximi sui.* Redditâ namque Judæis pace, ipsorum inimici Græci, & patriæ religionis desertores Judæi in summam conturbationem & metum inciderunt; quo factum est, ut stupentium more alter alterius manum apprehenderet, nec jam

v. 9.

v. 10.

v. 13.

præ

A præ formidine auderet dimittere. *In die illa erit super fræno equi sacrum Domino.* Non bellum, neque furor, sed sanctitas & pax. Hoc scilicet vaticinabatur Esajas dicens: *Conflabunt gladios in vomeres & lanceas suas in falces, & non levabit gens contra gentem gladium.* Ambo igitur Prophetæ Christi adventum prospectabant. Mysticè per equum Propheta designat quemlibet Christi servum, frænumque vocat legem B divinam, quâ coërcentur corda Fidelium, ne ruant in vitia, frænum quippè cohibet equos, ac domino, & equiti parere cogit. *Et erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari; & erit omnis lebes in Jerusalem, & in Juda sanctificatus Domino exercituum, & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis.* i. e. In eam venerationem veniet sacrum domus C Domini ministerium, ut vel communes coquorum ollæ advenæ quique revereantur, nihilo minùs quàm vos Judæi phialas altaris extantis intra septum domus Domini revereri soletis. Neque modo honor iste habebitur lebetibus domus Domini, & Jerosolymæ, sed omnis lebes ut in Sanctuario, & in sancta Civitate, sic in omni Juda erit sanctificatus Domino, proindè ut rem Deo sacram Judæi & Gentiles revere- D buntur. Arcanus hujus vaticinii sensus duo prædicit, honorem scilicet legi salutis ex Judæa prodituræ exhibendum; Judæorum præctereà, atque Gentilium in melius conversionem, quos enim Baptismus Christi quasi ollas carnium accepit, in phialas plenas odoramentorum mutavit.

v. 20.

Es. 2. 4.

v. 21.

S. P. N:

S. PATRIS NOSTRI
EPHRAEM SYRI
IN
MALACHIAM PROPHETAM
EXPLANATIO.

Scholion. MAlachias Tribu Zabulon oriundus fuit. Hunc propter insignem probitatem, & sanctissimam disciplinam populus magnoperè admiratus Malachiam. i. e. Dei Angelum appellavit, quod Angeli speciem efferret. Prophetavit autem post populi Babylone reditum, vaticinium orsus ab amore filiorum Jacob, & Esau filiorum odio.

CAP. I. v. 1. v. 2. VISIO *sermonum Domini super Israel in manu Malachiæ. Dilexi vos, dicit Dominus; & si dicitis, in quo dilexi vos* &c. Claruit Malachias Propheta, Judæis in Chananitidem patrium solum Babylone reductis, suorumque vaticiniorum exordium sumpsit à Dei erga filios Israel singulari benevolentia, ejusque à filiis Esau aversione. Quocirca etsi Idumææ ruinam omnes Prophetæ loquantur, Malachias unus ejus excidium in excidio prophetavit. *Nonne frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, &* v. 3. *dilexi Jacob, & Esau odio habui?* Idque v. 4. explicat subdens: *Idumæi ædificabunt, & ego destruam, & vocabunt eos populum, cui iratus est Dominus in sæculum, & oculi vestri videbunt.* Idumæa itaque, Malachia etiam vivente, dependit pœnam sibi à Prophetis multis ante sæculis denunciatam. v. 5. *Magnificetur Dominus supra terminum Israel.* i. e. Laudetur à cunctis finibus filiorum Israel. Hoc Propheta dicit prospiciens Israelitarum terminos longè latèque ampliandos, quod Machabæi, eorumque successores abundè præstiterunt: nam præter alia loca Idumæorum quoque terras occupavere, imò etiam incolas religionem mutare compulerunt, & exinceps vivere Judæorum v. 11. moribus & legibus. *Ecce ab ortu Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in genti-* v. 12. *bus. Vos autem polluitis illud.* Arguit hoc loco Judæos Deus tanquam sui nominis, suorumque sacrorum contemptores. q. d. Certè videtis, ut barbaræ nationes nomen meum revereantur, magnificèque deprædicent, postquàm viderunt, aut quaquâ viâ ad earum aures venere ingentia & admiranda opera, quæ ego pro vestra salute feci in Ægypto, & coram gentibus, quarum terras in præsenti obtinetis; vos autem contra *polluitis illud*, i. e. parvi pen-

A penditis, & aspernamini, *in eo, quod dicitis* verbis & factis. *Mensa Domini contaminata est, & contemptibiles sunt escæ ejus.* Videte jam ne inposterum *inquinatis altaria mea victimis cæcis, & claudis*; tales enim offerre soletis. *Nec ego de manibus vestris suscipiam munus*, quia non ex pretio est, sed ex rapina quæsitum. Enimverò si tale quidpiam attuleris Duci tuo, repellet donum, quamvis non de suo sibi oblatum: quid? B Num ego suscipiam à vobis munera talia mihi de meo data? Non ita, sed reprobas hostias reprobabo, *& quasi fimum dispergam eas super facies vestras.* Allegoria. *Quod offertis cæcum ad altare, nonne malum est? & quod offertis claudum, & languidum, nonne malum est?* Cæcum offert quisquis eleemosynas largitur, & hæreticus est, perindè claudum offerenti comparandus est, qui hostias, & sua dona Deo offert, C nec tamen animo constat, si enim cogitatio occurrat offerendi, vel si jam obtulerit, nova repentè succurrit cura, & causas quærit ne offerat, vel si obtulerit, obtulisse se dolet. Languidum offerentes imitantur, qui vanæ gloriæ vitio laborant, cumque laudabiliter vivere quotidie studeant, boni operis laudem ab hominibus recipere malunt. Nam & hujusmodi hostias D Dominus in Evangelio reprobat, & offerentes tanquam hypocritas damnat. *Maledictus, qui habet in grege suo masculum, & vovit, & immolat Deo debilem.* Huic comparabiles sunt, qui cum commoda uterentur valetudine, indèque sibi cœlestem gloriam quærere debuissent, concessas vires ad hujus sæculi curas transtulerunt, & spiritualia negotia interim curare omittunt, pietatis & religionis contemptores, Caino E similes, qui optima absumpsit, sibique superflua Domino immolavit.

v. 14.

A *Facie nominis mei pavebat.* Hoc de Levi Leviticæ Tribus parente loquitur. q. d. Agitedum, Levitæ, dicite, F quibus moribus vos similes approbatis vestri generis auctori, qui *timuit me, & a facie nominis mei pavebat. Lex veritatis fuit in eo, & iniquitas non est inventa in labiis ejus.* Parte contentus suâ à mea abstinuit manus; quin & ubique mecum in rectitudine ambulavit. Quamobrem illum tanquam Angelum interrogabant, ut ex ore ejus legem addiscerent. *Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege.*

CAP. II. v. 5.

v. 6.

v. 8.

v. 13. v. 14. *Propter quod operuit lacryma domum Domini, quia testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ.* Quoniam ipsi etiam Sacerdotes, & Levitæ propriis uxoribus Chananitidas feminas superinduxerant, & conjugalem proindè fidem fefellerant, cum repudiatæ uxores ad templum ventitantes ibidem acerba cum lamentatione plorarent, Sacerdos præsens illarum maritis indignum factum exprobrabat. Etiam hoc fecistis, ajebat, ut lacrymis operiatur domus Domini, ac fletibus, & gemitibus involvatur.

v. 15. *Nonne vir unus, cujus sunt reliqui spiritus? Nonne unus postulavit semen à Deo?* i. e. Abraham, cujus stirpe sati sunt reliqui per Isaac, quem à Deo petiit, & impetravit. Quare vos ipsi cavete spiritui vestro, ne quis uxorem pubertatis suæ fallat, neque enim Abraham sua voluntate, sed ab uxore compulsus ancillam sibi copulavit; & vos Abrahæ filii, Abrahæ exemplis insistere debetis: vestrum ergò nemo uxorem, quam juvenis sibi despondit, nunc violatâ fide repudiet.

CAP. III. v. 1. *ECCE ego mitto Angelum meum.* Hoc de Joanne Baptista dictum, qui missus fuit ad præparandam, & complanandam viam ante me, Christus enim hîc loquitur. *Quænam isthæc via?* Illa scilicet, quam Levitæ ineptam & impeditam reddiderant. *Et quis sustinebit diem adventus ejus?*

v. 2. Clarum est hîc indicari diem magnum judicii, quo depravatores viarum Domini judicabuntur iidem, quos suprà objurgavit: *Vos autem, ait, declinastis à via, & posuistis offendiculum plurimis in lege. Ipse enim quasi ignis conflans.* En præstò est ille, qui

v. 3. quasi ignis populum purgabit. *Et quasi sulfur dealbabit filios Levi.* i. e. Ad pristinum

v. 5. candorem & splendorem reducet. *Et ero testis velox maleficis, & furibus, & adulteris.* Idem divina lege cautum, ut si quis deliquisset, simul pœnam delicti sustineret, puta homicida interficeretur, & lapidarentur maleficus & adulter. Rursùm illud: *Ero testis velox.* Ad Herodiadem adulteram referri potest, cujus scelerum testis, &

v. 10. reprehensor Joannes fuit. *Aperiam vobis fenestras Cœli.* Varia & diversa beneficia significat, quibus Deus pios Judæos se ornaturum pollicetur. Quamquàm ex arcano & sublimiore sensu licet etiam fenestras Cœli interpretari Prophetarum oracula, & linguas Apostolorum, qui & ipsi sacros imbres hauserunt, & Judæis ac Gentibus communicarunt: præterquamquod Deus ipse ex quo in terris visus est, & cum hominibus conversatus est, ingentibus eos auxit bonis,

[illegible]

A bonis, & donis cumulavit maximis. *Et convertimini, & videbitis quantum intersit inter eos, qui Deum coluerunt, & illos, qui non coluerunt eum.* Id planè perspectum fuit eo die, quo cæsus est exercitus filiorum Gog, & filii Sion ab eorum infestatione, metuque liberati sunt. — v. 18.

B

[illegible]

CAP. IV. v. 2.

ET *orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ.* Filios Juda Deus alloquitur, quibus spondet, suo numine orituram salutis lucem in summo discrimine constitutis, quando omnibus ab exercitu filiorum Gog circa insessis ipsi Judæi intra sua munimenta se continere cogentur. Mysticè tamen per Solem justitiæ Propheta designat Christum, & Evangelium. C *Sanitatem ferens super linguam suam.* Sanitatis pharmaca sunt præcepta vitæ, & vivum Domini verbum ejusdem Evangelio comprehensa. *Erunt quasi cinis sub pedibus vestris* cadavera filiorum Gog. *Egrediemini, & salietis quasi vituli*, exultantes reportatâ de immani hoste victoria. *Memores estote legis Moysis servi mei.* Malachias omnium Prophetarum postremus populo commendat legem, & legis coronidem Joannem, quem D Eliam cognominat. *Ecce ego mitto vobis Eliam, antequam veniat dies Domini magnus, & convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres.* Hoc de Joanne Baptista prophetat, ipsumque Joannem hanc prophetiam perfectè complevisse, Angelus ad Zachariam testatur illis verbis: *Iste ibit ante illum in virtute & spiritu Eliæ, ut convertat cor patrum ad filios.* Et de eodem Dominus ad Judæos. *Et si vultis*, ait, *recipere, ipse est Elias, qui venturus est.*

v. 3. v. 4. v. 5. v. 6. Luc. I. 17. Matt. II. 14.

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI

In selecta Divinæ Scripturæ loca

SERMONES EXEGETICI.

In illud Gen. I. 27. *Creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum.*

A Quicumque sitis sapientiam, & votis omnibus disciplinam desideras, age modò tibi fontem monstrabo perennem, ex editissimo loco scaturientem, ex ore summi Opificis. Aquæ sapientiæ vivæ sunt, & quatuor Mundi regiones alluunt, magnam harum scatebram divina nobis munerata est bonitas, indèque funduntur fluvii, ultrò citròque permeantes Universum usque ad ultimas oras; primus Geon, rationis lumen; secundus Phison, vera cujusque B rei intelligentia; tertius Tigris, rectum mentis intelligentis judicium; & magnus Euphrates, ratiocinatio. Hæc porrò ab illo fonte derivata flumina divisis alveis ad loca permeant sibi à supremo Artifice designata, manet autem illorum potestas, nec enim se invicem opprimunt. Animus Deo similis Cœlum obtinet, Caput, huic serviunt spirituales facultates, quibus subsidiatur Phantasia: in Corde velut in sua regia C spatiatur Animus, idem est suarum rector cogitationum, ipsique præcurrunt velut exploratores, notitia & ratiocinatio. Cogitationum sedes sunt Renes, quibus congenita est objecta discernendi facultas, nisi quod verum à falso dijudicare, & internoscere pulchrum atque turpe, Rationis officium est, atque Conscientiæ. Intra pectus interponitur siparium summa ab imis disciriminans, D Διάφραγμα vocant, idest septum, velut medium ostium Sanctum à Sanctis Sanctorum dispescens, quod extra patet, Sanctum exterius puta quod intrà latet, Sanctum Sanctorum dices: Cor hîc locatum est, vitæ sedes, Arcam fœderis repræsentans. Pulmones istud protegunt, Cherubim binas habentium alas imaginem referentes necnon aurei thuribuli, spirandi quippè officina E pulmo est attrahens ac reddens spiritum, & odores hauriens; indè Cordis constat vita, Candelabrum hunc puta heptalychnion in templo positum, symbolum vid. vitæ lux est. Pulmones nec potum, nec cibum admittunt. Hepar alimenti pater est, à quo reliqua membra nutriuntur. Prostabat ante fores Tabernaculi Mare æneum, hujus usum repræsentat vesica urinæ receptaculum, in qua

[illegible]

A qua sordes deponunt, & purificantur octo facultates à natura corpori inditæ, genitiva videlicet, vegetativa, nutritiva, attractiva, coagulativa, solutiva, excretiva, & expulsiva. In meditullio corporis stomachus situs est, victimarum altare, ignis, quo ardet, nunquam extinguitur, idemque consumit hostias, & holocausta. In angulo exterioris atrii patebat spatium excipiendo hostiarum crematarum cineri destinatum, intestinum hoc est, purgamentorum receptaculum, huic adjunctus est Lien crassioris sanguinis sedimenta continens. Columnas Tabernaculi puta, firmamenta corporis crura, Bases plantæ sunt, Operimenta ternæ membranæ, quarum tenuere locum totidem Tabernaculi tegumenta Cortinæ vid. janthinæ, & coccineæ, pelles rubricatæ, & saga cilicina. Triplex porrò illa cutis membra omnia circumvestit ad ipsorum custodiam, & firmitatem. Cæterùm non ego has aquas ex rivulo Commentationum mearum effudi, pauper cum ipse sim cujusvis poculenti esculentivè inops, quæ ergò audis, velut guttas è pelago, aut de situla stillas à sanctis viris emendicavi. Unus, qui fontem attigit, Moses fuit, hic sapientum Princeps caput profluentis invenit, cunctisque gentibus, ac populis divitem scatebram patefecit, indèque sapientiam docti, indoctique hauserunt. Secus fluenta duo & viginti sata est arbor omnia fructuum genera proferens, ex ipsa traducti fuere surculi ad Syros & Persas, & usque ad oras Orbis ultimas, universo generi humano victum de suis fructibus subministraturi. Græci porrò supra cæteros in ejusmodi disciplina profecerunt; è Græcia quippè prodiere insignes Oratores, breves & pusilli verbis, sententiis ampli & grandes; his adjuncti sunt præstantissimi disputatores Sophistæ, & Grammatici, perpoliti, & elaborati sermonis studiosi. Accessere deinceps nobiles Medici, quorum studium & opera fuit morbos curare, ac dignoscere corporum affectiones ac temperamenta, & herbarum virtutes exponere. Astronomiam alii professi sunt, scientiam oppidò quàm fallacem, & alii Astrologiam erroris robur & firmamentum. Hos inter excelluere Porphyrius vir doctissimus, & magnus Plato omnium ore celebratus, Socrates item subtilissimi vir ingenii, & Hypocrates excellentissimus Medicus, & celeberrimus Galenus. Omnes tamen doctrina & eruditione prævertit Aristoteles, cunctosque priores, atque posteriores antegressus est; universam iste Dialecticam paucis complexus est, atque Philosophiam in unum corpus absolutum, ac perfectum digessit, & quod de sapien-

ſapientiſſimo Salomone Scriptura prodidit, perfecte implevit. *Nullus antè ſimilis tui fuit, nec poſt te ſurrecturus eſt.* Agemodo quiſquis animum ad apprehendendam ſapientiam appuliſti. Videris, ne des ſomnum oculis tuis, & palpebris tuis dormitationem, nec enim tibi Sapientia dabit otium citra laborem, & contentionem; deſides illa non amat, nec complectitur inertes, nec accipit luxurioſos, pudicos enim & innocentes diligit. Dominus creavit Sapientiam in principio creaturarum, & operum ſuorum, & per eam univerſum opificium ſuum molitus eſt. Ipſi ſit gloria, & fiat miſericordia ejus ſuper nos ſemper.

3. Reg. 12.

Vidit igitur Mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo qui comedit. Gen. 3. 6.

SUblimè elatus Adam, humi dejectus eſt. Principium ejus locus ſummus, imus noviſſima ejus. In Paradiſo invenit initium, exitum in ſepulcro. Ante Evam conditus, corpus nactus eſt perfectum & integrum. Umbra deindè futurorum, coſta ex illo decerpitur. Hæc Eva fuit; eadem caſus occaſio mox futura, quæ ſtantem Adæ murum labefactaret. Per Evam nempè decora & amabilis hominis gloria extincta eſt, quæ tamen rursùs per Mariam refloruit; honor quippe Adæ, Evæque conceſſus primùm, mox ademptus fuit. Quæ ipſius adjutorium futura fuiſſet, pernicies fuit, quæque conjugem ſublevatura credebatur, profligavit. Sic virum femina ſubegit imbellis, ſubjecta ſubjecit, fregitque infirma. Evæ ſuaſit aſtus, ne fructum conjugi antè offerret, ut prior ipſa comederet, undè illo fieret major, ipſaque primum teneret locum, maritus ſecundum. Evæ Dominus etiam ſecreta ejus propalavit, quando ſuum illa ſibi conjugem ſubdere cogitabat, ideò dixit: *Vir tuus tui dominabitur.*

Gen. 3. 16.

Cæterùm ab Optimo neuter accuſatus fuit, quòd ſua illos accuſaret voluntas, & conſcientia condemnaret. Sua illos dejecit ſuperbia, ſua illos concupiſcentia proſlixit. Ipſa ſe libertas ad inopiam redegit inter divitias, in Horto, deliciarum nempè domicilio, mente licet prædita intelligente, pulchræ tamen capta eſt arboris ſpecie. Prævaricatio mandati homini mortem intulit, & adhuc mandatum contemnit. Diaboli ſeductus dolo, reus factus eſt, & illi adhuc obedit. Mundus deficit, nec tamen

[illegible]

A tamen ejus defectum cognoſcit; idem tamen explorat terras, ac maria, novitque naturas agrorum, & ſaporum, ſeminum, ac ſtirpium, compoſitionum & opificiorum. Quæcumque patent intelligit, inveſtigat quæcumque latent. Jam ſi jumentum amiſerit, amiſſum quærit, animam ſolummodò ſuam non quærit: quum mira ſapienter excogitet; papæ ad caduca bona opidò quàm callidus! quàm tardus ad promiſſa! ad colligendas opes B cum tempore tranſituras quàm ſolers! quàm promptus ad res inutiles, quàm ſegnis & iners ad neceſſaria! Eidem prona ſunt quæcumque ardua, aſpera quæcumque planiſſima, res eſt plena laboris ſalus, citra laborem exitium, cum multæ ſint mortis cauſæ. Quanquàm neque ſalutis deſunt homini præſidia; illum inprimis natura juvat, & ſacra ſuſtinet doctrina; Pater arma miniſtrat, Filius offert clypeum, & decertanti Spiritus C adeſt. Sed enimvero nec leve negotium eſt peccare: obſtant metuendus Judicum gladius, & Regis lex ſcelera vindicans ſtatutis pœnis, terrentque divinitùs inſpiratæ Scripturæ, & libri Doctorum, & horrendus gehennæ exagitat fremitus.

Nec verò ſcientiâ parvulus eſt, neque caligat ejus prudentia, & cognitionum ejus menſura parva non eſt, cum ſit fons omD nium artium, reſque omnes conditas ſibi ſubjecerit, tinea quidem eſt, quo parvus eſt, teredo eſt, quo infirmus, & locuſta eſt, quo exiguus eſt. Papæ in horreo Regis iſte vermiculus cuncta rodit!

Si montes explorat, diripit flumina, & marium profunda penetrat, pervaditque ſilvarum & ſpecuum adyta. Arborum aperit ſinus, radices rigat, quo fructus colliE gat, ubera vitis ſecat, blanditur & adulatur arvis, ipſorumque furatur opes. Imago Dei eſt in Orbe noſtro; cogit aquas, & ad ingentem altitudinem attollit ſupponens machinas quaſi nubes, quo ſuum æmuletur Conditorem. Creandi poteſtatem arte ſupplevit, ſuffecitque nutui procreanti omnia: ſpeculationem omnia machinantem, & diſciplinam perficientem omnia. Quiſnam proindè ejus numeret F opes? Omnes colores invenit ſuis tincturis, texturiſque ſuis omnes fatigat textrinas. Quot inſupèr fuſo metallo vaſa conflavit? Quotve dolato marmore finxit ſimulacra? Quiſnam prætereà compoſitionum ejus numerum deſcribat, aut excogitata recenſeat unguentorum genera, & condimentorum inventas ſpecies, illius proindè menſa Paradiſum Eden copia deliciarum adæquavit? Sed ſi quid de judicio, ac retributione legas, aut diſputes, illicò fati-

fatigatus deficit, & obrepente somno obruitur, somnium perindè putat, quæcumque audit. Sique porrò insistas, experrectus surgit, & lucra cogitat, supputatque pactos fœnoris terminos, totusque mens est, ne quod pecunia damnum sustineat. Manus ejus ad omnia porrigitur, domesticos jugum ejus premit, externos servitium. Mercenarii facultas ipsi neutiquam satisfacit, urget exactores, ut desidem castigent. Loca omnia sunt illi propinqua, vicina sunt maria, ac terræ. Una ipsi Ecclesia velut in longinquo posita est. Si fortè parvulum se mentiatur, illi ne credas, quò te fallat, simplicem se fingit. Quamquàm illum Cognitor omnium redarguit mendacem. *Terræ*, ait, *Cœlique faciem dijudicatis, & quandonam futurus est æstus, & quandonam pluvia casura sit, serenitatem quoque præsagitis, signa autem temporum non potestis scire?* Restat aliud magis dolendum. Factorem factus contendit scientia antevertere, eundemque non secus ac res ab ipso creatas investigat, & auctori suo limites describit. Ambiit Adamus ex arbore eò evadere, undè suo Creatore minor non esset, posteri ex investigatione. Quale initium, talis & finis. Jam verò propè est in janius dies adventus Domini. Deus, qui Adæ misertus es, eique locum pœnitentiæ dedisti, aperi, quæso, ostium pœnitentiæ nostræ, qui es benedictus, dimittens peccata nostra, & nostros thesauros multiplicans.

Luc. 12.56.

Diabolus est, qui in eum nos provocat, qui pervestigabilis non est, est autem credibilis: etsi quidem ejus pulchritudo pervestigari potest, comprehendi certè non potest. Nos autem illum nobis ipsi pro nostra imbecillitate fingimus creaturis similem. Diabolus nempè posterorum Adæ mentes cæcavit, ne dolum indagarent, quem per Serpentem orditus est, qui si, ubi fuit compositus, fuisset igne examinatus, ibidem vitium deprehensum fuisset. Enimverò si Eva illum Serpentem, quem nec de nomine noverat, excussisset, intellexisset utique, qualis esset, & quantum abesset ab illa scientia arcanorum arboris illius, quæ Angelos quidem latet, patet autem simplicibus. Scilicet quum rei cujusvis amor cor occupat, consilio & prudentiæ nullus restat locus, sed quantum est, omne trahit præsens voluptas, unaque ubique animum fatigat cura explendæ libidinis.

Quicumque tamen opinatur Adamum, si novisset malum esse comedere, ad arborem nunquam fuisse accessurum, justum iste Judicem accusat, & arguit iniquum fuisse ipsius judicium, qui peccatorem flagellavit, ac

A ac torsit. Sed libet percontari hunc Adami patronum, qui illum ex ignorantia peccasse asseverat, utrum ipse prudens unquam peccaverit? Ideò à semet ipse discet, Adamum peccantem, peccare se, haudquaquam latuisse. Cæterùm si pro vero assumitur neminem peccaturum, si nosset malum esse Numinis iram lacessere, verisimile pariter apparebit, Adamum adhuc parvulum nescivisse se peccaturum, si comedisset: quamquàm Serpens ipse Adamum irrisit cum delinqueret, & postquam deliquit, justus Deus condemnavit. Ut porrò nudatus nuditatem agnovit suam, cepitque fugam, & latibula quæsivit; ita culpæ prætendit excusationem. Adamo similes sumus, ut ille nobis: ergò sicut ille sceleri causas prætexuit, nos similiter præteximus. Prætexuit Cain, Achar prætexuit, Gezi prætexuit, prætexuit & Judas: laudandus Judex, qui nos condemnat.

B

C Eva gloria, & honore decora noluit Serpenti despecto & vili repugnare, quando & ejus dicta ambigua erant, & igne probanda, ipsamque videre erat multa luce nitentem, & illum miserè abjectum. Mariam ergò miremur, quæ magnum Angelum interpellavit, nec expavit, sciscitata est, nec timuit. Eva nec sordidum Serpentem pedibus carentem ausa est interrogare, quando puella Gabrieli restitit. Nec tamen interrogavit Maria, quo de Filio Dei vivi disquireret, de homine mortali quæsivit, quod nullum cognosceret. Maria sciscitata est de rebus, quæ illi Veridico plana fuissent. Admisit Eva ab hospite dicta ignoto, quæ factu difficillima. Mater imprudens nostrarum miseriarum origo fuit; facta est prudentissima soror felicitatis nostræ thesaurus. Serpens, in quem inquirere oportuit, examinatus non fuit. Christum credere debemus, & nunc, ut video, excutimus & scrutamur.

D

E

Fratres filii Evæ, audiamus antiquæ matris casum, quem Maria tandem reparavit. Illa clausas mortis fauces aperuit, & obseratas inferni fores patefecit, stravitque novam ad tumulum viam. Clarum est, eam arboris speciem concupivisse, sicut hera Josephi formam amavit; altera nempè viam viri sui surripere voluit, altera arboris fructum. Sentit fur facinus suum; Eva tamen glorioso promisso à sensibus alienata, meretricia procacitate, scelus minime attendit, quidquod cum libido mentem eripuisset, nec Serpentem interpellavit, ut quæreret. Quid tu hîc servus ne, an liber de Cœlitibus unus? Brutumne animal, an Angelus? Nec enim video Superûm quempiam talia narrare, nec aliquem ex Ordine

F

ne Seraphim, aut Cherubim ad nos Cœlo delapsum. At tu quonam Doctore didicisti scientiam omnium maximam, quam nec Inferi, nec Superi tenent. Profectò si est præter unum aliquis Deus, tuque Legatus ejus es, tibi illum similem credere fas est, ex te ergò conjicere licebit, eum esse opidò turpem. Porrò si te cæteris antetulit, quo te munere distinxit, quandoquidem te suorum consiliorum conscium fecit, idemque te ad nos allegavit? Viden' ut vilis iste Deus tuus testetur, quem colimus, verum esse Deum, qui non rogatus cuncta nobis largitus est. Quid, si ejus de arbore mandatum observaverimus, quanto putas majora dabit? Si ergò talis te misit Deus, apage te hinc, & ad illum reversus exprobra, quod præteritis nobilibus servo se nostro adjunxerit, quodve sua consilia cum bestiarum cognato communicet. Scilicet bestiis, ut video, compares ambo estis, tu, & ille.

Sed age, teque cum Adamo in eadem trutina appensum conferamus, si tamen fas est brutum cum homine componere. Næ tu ineptus sis, si jactas te illo antiquiorem: tuum te redarguit nomen, docetque eo te longè juniorem esse. Datum quippè fuit Adæ animantibus cæteris nomina imponere, quo illis ætate major haberetur, nec enim nati parentibus imponunt nomina, appellationes namque à majoribus ad minores descendunt. Et quemadmodùm Deus, ut qui sua existentia sempiterna cuncta præcessit, nomina rebus à se conditis dixit, sic extremo suo figmento, qui Adam fuit, dedit omnibus eò majorem fieri, quo omnibus nomina imponebat, ultimum nempè condidit, & primum constituit, ut ætate minor, major dignitate foret, & primi esto ante eum in seipsis extitissent, ex appellatione eodem recentiores evaderent. Et sanè quamnam putas, frater, fuisse causam, ut Adam Evæ & animalibus solummodò nomen indiceret, omnesque præteriret cum Paradiso cœlestes, terrenasque substantias. Scilicet nullum ab istis Adæ parabatur bellum, nec ullum in ipsis condebatur malum. Distinxit itaque Conditor cæteris ab ipso conditis rebus nomina, cessitque servo animalium nomenclaturam, quo meminisset Evæ se dedisse nomen, nomen item Serpenti imposuisse, ne fallerent imprudentem. Quod si Creaturæ Adamo priores ætatis prærogativa seducere molirentur, illas ex ipsarum nominibus redargueret, quæ quidem ab ejus sapientia se accepisse sciebant, ipsaque proindè nomenclatura quodammodo revixisse. Nati dum nomine carent, vita carentibus æqui-

æquiparantur, pro mortuis habentur ad vocem & auditum; accepto nomine quodammodo vivifcunt, loquentibus, vocantibus, audientibus, quibus cum convivere occipiunt.

Proh pudendum! Femina, quæ artificiorum machinatrix eſt, quæ Salomonem ſapientiæ caput vicit, à Serpente ſuperata fuit, qui ſicubi callidus prædicatur, ibidem cum brutis componitur, & beſtiarum dicitur cognatus. Profectò ſi illum alteruter protoplaſterum increpuiſſet, confeſtim indè dilapſus ab oculis ſe ſubduxiſſet, vel ſuccubuiſſet falſi convictus, ſi adverſus eum diſputaſſent. Non illum increpuit, nec contra illum diſceptavit Eva, Serpenti aurem, oculum fructui applicuit, vocem opus ſecutum eſt.

Quid ſi illud quæſiviſſet? Quid rei hæc arbor eſt, facta ne, an factas ipſa res fecit? Creatura putaſne eſt, an ſempiterna illa ſubſtantia rerum theſauros continens. Omnes porrò Creaturæ nihil dare poſſunt ſine illo, qui omnia poteſt.

Sed nec mortem aliàs comminatam arbor illa potuit delinquentibus inferre tempore, quo deliquerunt eodem, undè ergò potens fieret ad conferendam comedentibus divinitatem. Neque illa peccatores nudavit, ſed Juſtus, qui peccatum animadvertit. Arborem porrò ut cætera omnia à ſempiterna illa natura conditam fuiſſe vel ipſa nomina à Deo, & Adamo illis indita ſuadebant; nec enim in his audiebatur nomen æternæ ſubſtantiæ, aut numinis huic paris & coævi.

Nunc quærendum eſt, ſi ille Juſtus celavit nomina ſubſtantiarum ab æterno tempore exiſtentium, eaque latere voluit, nec enim illa reticuit Juſtus, quod non libuerit, eorum notitiam in vulgus manare, quiſnam iſta prodiderit? Videamus an uſquam occurrat nomen, quod arguat, eas ſubſtantias ab omni æternitate extitiſſe? Adeſtis quicumque ſapientia gloriamini, à Græcis nimirum fictas ejuſmodi naturas ab omni ævo extantes didiciſtis, in Scripturis enim minime reperiuntur.

Veteratoris vox cita, confuſa oratio, variat ad momenta vultus; qui texit retia, & laqueos tendit, huic de maleficio metus clamat, ejus mœchatur oculus, & intuitus furatur. Vide tamen, ut abſque examine fidem præbuere decipienti, & mentienti aſſenſum, doloſque obtendenti auſcultarunt, nec ſignum poſtularunt, nec probationem, neque teſtimonia. Optimum contra mentiri putarunt, qui veracitatis ſuæ teſtes dabat decies mille. Terra, Cœlum,

cunctaque horum ambitu contenta Conditoris præsentiam astruunt, prædicant beneficentiam, Paradisus Eden inprimis profusam ejusdem liberalitatem laudat, qui cuncta donavit Adæ gratuito, etsi hunc posteà minime puduerit illi præcipienti non parere.

Invidit Diabolus Adæ, excogitavitque modum, quo illum caperet, dona ferre se finxit, captumque latro non fictus expoliavit. Spinas & vepres, sudorem & laborem, mœrorem & mortem, foliaque ignominiosæ nuditatis tegumenta specioso texit munere; porrexitque petentibus pro pane lapidem, Serpentem pro pisce, pro ovo scorpium. O execrandam cum suo munere manum! Illa utique sinistra fuit, subversionis causa, fuitque manui simile, quod obtulit donum.

Ad noxam Adæ te demisisti innoxius, pro injuria gratiam retulisti, amplas de thesauris tuis opes, talibus ornatum donis hominem deduxisti ad benedictas Regni delicias. Majestatem tuam terrenis passionibus subjecisti, quo nostram inopiam divitiis cœlestibus locupletares, & hunc in modum auctos superis proximos efficeres. Porrò si quivis tacendo ingratus fiat, & impudens si audeat loqui, loquar, ut beneficium fatear, tacebo, ne videar minus verecundus. At enim quæ lingua, quisve Orator eloqui valeat beneficia, quæ omnem dicendi facultatem amplitudine & copia superant, sed enim vero cuinam liceat loqui? tacere quis valeat? neutrum ego nec silentium, nec sermonem probo. Psallam igitur quousque potuero, silebo, ubi impotens factus ero; rursus prorsus cursabo, ut proficiam, quiescam, ut auxilium exorem.

Gremio corporis, quod quantum est, in ipso inhabitantem animum non capit, immiscuisti majestatem tuam. O rem mirandam, tuum de Maria conceptum! Sicut enim per exiguum auris sinum intravit, & infudit se mors, ita in novam Mariæ aurem penetravit, fuditque se vita, & quemadmodùm lignum mortem intulit, sic aliud lignum vitam revexit, ut per alterum mors vinceret, per alterum vita triumpharet. Henoch & Elias mysterii hujus præcessere typi. Mirabili raptu ambo in Paradisum translati fuerunt, duo intrarunt, undè duo expulsi fuerant: gemini victores in Paradisum invecti sunt, undè gemini victi excedere compulsi fuerant, ut geminos victos victores gemini condemnarent; sic natos parentum judices fieri placuit. Adam victus & ejectus est, quia conjugi obtemperavit: illi ambo vicerunt, & introducti sunt, quia honestè vixerunt, Elias insignis castitate, & Henoc sanctimonia. Armis, quibus victus est Adam, isti vicerunt; non damnatur à suis, qui victus est, armis, sed ab

A ab illo; qui eadem arma induit, & vicit. Elias in Paradisum transvectus est, ut stultorum Judæorum arrogantiam solveret, nugantium hæreditatem Jerosolymis fore cernendam. Terra Promissionis occulti Paradisi imago est; quis autem sibi pro exemplari eligat exemplum, & pro veritate umbram? Circumcisi ut parvuli, terram fluentem lacte & melle suspirant, futuram sibi matrem, infantibus similes, nutricem ex-B pectant. Illos ergo adultos puta, qui illud viventium præstolantur pomarium, ubi surgit vitæ arbor, imago Filii Dei viventis; nec istud ruinæ obnoxium est, Jerosolyma qualis, quæ jam diu deserta squalet.

Superbia elatus Adam Dei ambivit similitudinem, illius ambitus ab Elia reprehensus est, qui tametsi quasi alter Deus Cœlum clausit & aperuit, non ideò tamen C elevatum est cor ejus. Illi scilicet æquum est patere Paradisi fores, qui quantum attollitur, tantum ipse se demittit. Ejectus est, qui altius quàm oportebat, se extulit, admissus est, qui humilem se ipse fecit. Id porrò factum, non quod duo tantum reperti fuerint humilitatem amasse, nec Paradiso cæteri exclusi, ideò repulsam passi sunt, quod nimium sibi placerent: sed Conditor rerum voluit in duabus personis ad-D mittendorum conditionem repræsentare. Henoch itaque, quoniam justitiam colebat, raptus est in Paradisum, quo constaret sua Adamum culpâ indè ejectum; sic uterque projectus est, alter intra, extra Paradisum alter. Cæterùm ne quispiam objiceret, Dominum in prælio pugnasse, vicisse tamen, cum idem esset Deus, idem Paradisum aperuit, admissi sunt homines duo, qui vice-E runt, ne veritas vinceretur. Quisquis ignavus fuit, majori comparatus, pudore suffundi non potest, suffundi potest, si componatur pari, qui vicit, & coronatus est.

Et placuit Henoc Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus. Gen. 5. 21.

VIDIT Adamus Henocho patuisse Paradisum, cædere se cœpit verbere F compunctionis. Illius scilicet introitus ipsius exitum accusabat. Quamquàm undè plagam, indè accepit medicinam. Henochi causa doluit, quo ille Paradisum ingressus est, idem lenivit ejus dolorem, quo amissam hæreditatem recuperavit. Gavisus est generis nostri parens, quod etsi indè dejectus fuisset, suos tamen posteros deliciarum sedem jam tum tenere videret. Illa nimirum gratia, quæ sententiam resciderat, ne eo, quem dixerat die

A die reus moreretur, vitam eidem produxit, ut mœstum recrearet aspectu Henochi, redditum patrimonium adeuntis. Odoratus est gratiam Adamus, intellexitque sibi quoque opera alterius Evæ introitum fore muniẽdum, nec porrò penitùs extinctam recuperandæ hæreditatis spem. Vidit descriptam in Henocho figuram Salvatoris Paradisi fores aperientis, eoque revocantis exulem, olitoris typo, clavem interim apud se repositam celantis, gratiam. Ad illam scilicet vitæ arborem deduxere Henochum ambæ, justitia ne interiret, gratia, ut in altiori honoris gradu locaretur. Jam si Henochus, qui vixit, sine ligno vitæ vivere non potuit, quisnam vivere possit sine vivente Filio, cujus fructu cuncta viviscunt, & vegetantur. Nemo mercedem pro merito potest accipere, nisi tribuente justitia; nemo potest accipere supra meritum, nisi tribuente gratia. At enim cujusnam meritum sit regno par, ut istud justo pretio accepisse dicatur, nec possidere gratis. Gutta est, quod exhibet justitia, reliquum supplet gratia. Justitiæ meritum ansam remuneratori præbet tribuendi pro parvo magnas & immensas opes; nec vero si accessionem facit, reprehenditur, qui hunc in modum cuncta exauget & amplificat. Mortalis hominis labor brevis de longissimo satisfacit, quem laturus fuisset. Nam si vitam diutius protrahere licuisse, ad eundem modum labores pariter excurrissent. Justitia ergo est & gratia: justitiæ interest, in merito nunc deputari laborantibus, quod amplius laborassent, si diuturnior vita concessa fuisset; gratiæ interest, quod cum homo non fuerit operatus, in modico, quod operatus est, intelligitur quanta illi ex gratia accessio facta sit. Est ergo labor operantis minimus, & maximus, minimus operis, maximus voluntatis in infinitum projectæ, exiguum est, quod hominis virtus operari potest; multum est quod voluntas cupere potest, multum ergo promovet voluntas, parum opus. Quum ergo Remunerator non magna tribuit, laborem exiguum cum exigua mercede cõpensat, quumque modum in largiendo prætergreditur, id nimirùm voluntati concedit.

Vidit

[illegible]

A *Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile; & tulit de fructu illius, & comedit.*

In illud Gen. 3. 6.

[illegible]

QUÆ duæ feminæ innocentia & simplicitate floruerunt Maria, & Eva, altera salutis, altera nostræ mortis B origo fuit. Age, rationes utriusque conferamus. Eva ex quo simplicitatem à prudentia discrevit, plane desipuit; Maria sapienter prudentiam credidit esse salem, & condimentum simplicitatis. Enimvero non sapit simplicitas, quam non condit calliditas, nec calliditas spem salutis facit à simplicitate remota. Nullum crimen procul abest à simplicitate, & calliditatem ponè sequitur omne C flagitium. Id tamen verum ac certum habetote, fratres, si altera alteri societur, ambas evadere pulcherrimas atque ornatissimas. Calliditatem itaque simplicitas temperet, condiat calliditas simplicitatem, simplicitas sit prudens, simplex prudentia: nisi jungantur ambæ, displicent singulæ, quia altera judicio caret, caret altera caritate: Si vero concurrant, mutuo se ornant, & amplificant. Geminis illas corporis nostri manibus D comparant parabolarum studiosi. Nam si alteram ab altera manum separas, ambas debilitas, si vero cojerint, nullam huic potentiam in Orbe parem invenias. Manuum siquidem opus est, subegisse terram & maria, æra liquasse, domuisse ferrum, valles æquasse, atque in ingentem sublimasse altitudinem, dissecuisse montes & complanasse. Duæ matres denas habent filias, exiguo quidem robore præditas, hoc tamen quantulocumque E apparatu adversarios fregere potentissimos, sic parvas vires ingentia facta sequuntur. Paucas dices si præsens numeres, plurimas credes, si absens opera supputes, pulcherrimas & venustissimas, si quas pingunt tabulas, contempleris: cum libros scribunt, tacent & loquuntur, nudæ numeros induunt & calculos; pugillos cernis vacuos, quos tamen nec Mundus suo impleat censu. Est il- F lis affinis & socius, cognatus & gentilis, cujus historiam repetere operosum foret, hic ab illis excernitur, ipsis tamen totus velut immersus hæret. Idem illorum est legatus, pennas non habet, & devolat, revolat & alas non explicat, sine plumis per aëra vehitur, commissa sibi arcana in sinu celat. Mussat, ne veniat ad aures vox. Porro nec ab illo in hac parte superatur alter illarum nuntius auris: in ea tamen, qua utitur quiete, loqui absistit, cum unus sit ejus sermo silen-

A silentium ipsi cognatum. Quamquam, qualis oculo vox est, talis & auri silentium, ambo scilicet ipsis extranea, omnia tamen audit oculus videns, omnia videt auris tacens. Oculum Evæ arboris perculit species, aurem pepulit Veteratoris consilium, ambo hæsere infixa animo: absoluto opere incessit dolor & pænitentia. Aure vidit Maria illum absconditum, voce concepit in utero Virtutem ad corpus demissam. Inter hæc Mors, & B Diabolus dum anxii se mutuo suspectant, invicem interrogant. Quid istuc, quod pulsat aures carmen? Angelos quippe audiebant hunc de illo hymnum modulantes: Hic est extinctor mortis, & Diaboli triumphator, gaudium Angelorum & hominum spes. Hinc incessit trepidatio & metus, compulitque ad fugam ambos. Diabolus deserta petiit, sub terram subiit mors; incassum tamen, ille nimirum fugientes insecutus suis C in latebris oppressit, in solitudinem penetravit, & Diabolum in propria Eremo debellavit, descenditque in imos terræ sinus, & mortem in suis speleis concidit. Hinc sublatis humanæ rei eversoribus, spes Infimis revixit, & aucta Summis lætitia. Tum vero Cælo delapsi vigiles Terrigenis læta omnia nunciarunt, eorumque cumularunt gaudium. Cæterum lumen oculo receptum sua illum D præsentia tergit & illustrat, ejusque pulchritudinem ac venustatem proprio fulgore exauget & ornat. Maria oculus fuit, lux habitavit in illa, suoque numine ipsius mentem extersit, purificavit phantasiam, cogitationes mundavit, & defæcavit virginitatem. Rursus si fluvius in quo baptizatus fuit, illum mysticè iterum concepit, & mollis aquarum uterus purissime parturiit, sanctèque peperit & extulit gloriosè, agnoscas in puro E fluminis alvo filiam hominis, quæ sine viro concepit, & peperit sine semine, atque ex gratia gratiæ Dominum educavit. In flumine paruit Sol Oriens, fulgur in sepulcro, in summitate montis resplenduit, & refulsit in utero, cum elevaretur, & ascenderet, sua luce coruscavit. Blæsus Moyses in extrema & aperta corporis parte illustratus, extrorsum splenduit: fluvius in quo baptizatus fuit, intromisso lumine, claruit. Corpus item in F quo habitavit introrsum, recepta luce, perfusum fuit, nec qualem accepit Moyses in summa cute herentem. At si talem, ac tantum Moyses ex levi divini solis irradiatione hausit splendorem, qualem & quantum cepisse putas corpus, in quo idem habitavit, vel qua lotus est, profluentem. Cæterum si blæsus Moyses tentorium ingressus, inde tenebras sua præsentia dissipabat, eo quod ejus ex ore micantes radii, quæcumque pete-

A peteret loca, illustraret. Beatorum relege velut in imagine prærogativam, adeo, nec illis opus erit aliunde mutuare lucem; emicans quippe ex oculis fulgor & clarissimum, quo circumvestiuntur gloriæ lumen, hanc abunde sufficient. Quocirca sicut Sol à nullo alio sydere fœneratur lumen ut tenebras discutiat, nec enim indiget lucerna, qui lucis est fons; tales & justi erunt, propriaque splendebunt luce, quæ illis circumfusa dabit

B amictum & ornatum. Ipsi ergò sibi vicem supplebunt syderum, & operam præstabunt. Eodem porrò Mundi supremo die occurrent mali omni labe polluti, omnique dedecore maculati, sibique ipsi tenebras parient & cruciatus, eum fermè in modum, quo ex ægrotante ad correptionem corpore oriuntur febrilis æstus, & multi dolores, cami videlicet & fræna laborantibus injecta ad cohibendam illorum insaniam, seu virgæ expeditæ

C ad vindicanda eorundem crimina. Optime, qui nobis Solem per diem, & per noctem Lunam & stellas in remedium tenebrarum providisti, tuo nobis, precor, munere luceat consolationis tuæ lux. Confitemini, fratres, Creatori lucis, & in hoc aspectabili lumine supercœlestium syderum agnoscite imaginem, & laudate Opificem, qui in visibili luce, lucem invisibilem Salvatoris nostri spe-

D ctabilem nobis fecit. Illumina, quæso, præceptis tuis vocem dicentis, & aures audientis: oculorum nempe geminæ sunt aures, hisque lucis officium vox præstat. Agesis cum oculo debeat corpus, suis benè compactum partibus, suorum organorum nitorem, decorem actuum suorum, reliquorum sensuum ornatum, membrorumque venustatem: manifestum est Mariam fuisse ejus syderis januam, cujus præsentiâ spes nostra revixit,

E quando per illam Mundum, ejusque habitatores revisit lux, quam expulerat Eva omnium origo malorum. Et si mysterium utriusque nosse cupis, cogita corpus geminis præditum oculis, quorum alter casu occæcatus lumen amisit; mira nitet alter luce, quam rebus omnibus etiam communicat: Mundum jam respicito, duos hic oculos nactus est: Eva fuit oculus sinister planè cæcus, dexter

F ex adverso nitidissimus Maria, ut lævo oculo lux occidit, simul universo Orbi incubuit nox. Cum ergò homines cæco errore viam pertentarent, quodvis incideret offendiculum, crediderunt esse Deum, & falsi verique nomina confuderunt. Postquam verò iis, qui hactenùs per noctem erraverant, illuxit dies per oculum dexterum à cœlesti luce, quæ in ejus sinu habitabat, resipuerunt, & damnarunt errorem, agnoveruntque salutis suæ perditionem fuisse proprii capitis adinventiones.

Lux orta est justis, & rectis corde lætitia. Psal. 96. 11.

[illegible]

LUX, quæ diem Justis attulit, & rectis corde lætitiam, fuit Dominus noster Jesus Christus, qui è sinu Patris nobis illuxit. Indè ad nos digressus vocavit nos de tenebris in admirabile lumen suum. Illo aperiente se die, simul occidit noctis imperium, & obtensa nostris oculis nubes continuò discussa est, ejus lumine nobis ministrante lumen. Ipsius fulgor terræ pervasit viscera, & in abditissimos usque recessus penetravit. Mors extincta est, diffugêre tenebræ, & Inferni portæ contritæ sunt, dispulit noctem, quæ Mundum hactenùs universum obvolverat. Mortui, qui in pulvere jacuerant, surrexere, & de dato Salvatore egere gratias. Postquàm salutis nostræ opus peregit, ad Summum Patrem suum conscendit, indè magna cum gloria & majestate rediturus. Eia agite, nostras accendamus lampades, lætique venienti occurramus. Lætemur in eo, sicut ipse in nobis; idem namque sua nos decora luce lætificat. Ipsius magnificentiam prædicemus universi, & excelso ejusdem Genitori ingentibus nos obstrictos beneficiis fateamur. Hic enim propter magnam misericordiam suam, eum ad nos allegavit, qui spem nostram erexit, & salutem aperuit. Supremo eo die, quo derepentè apparebit, & in ejus occursum Sancti prodibunt, illi scilicet omnes, qui in eo laboraverunt, ut paratos inveniret, lætabuntur Angeli, & cœlestes Vigiles in gloria Sanctorum, & ipsis adeptam felicitatem gratulantes, eorumque capitibus imponentes coronas, simul omnes uno concentu jubilabunt & laudabunt. Ehodùm, fratres, date operam, adeste læto animo, nostrum Regem ac Salvatorem cum gloria & majestate magna venturum, nosque jucundissima Regni sui luce exhilaraturum, magnificemus.

1. Pet. 2.

[illegible]

Pone, Domine, custodem ori meo, & custodem labiis meis. Psal. 140. 3.

[illegible]

AD Orationem, fratres, continenter paratos nos esse oportet. Res opidò magna est Oratio, quæ orantes intromittit ad Deum. Quum ad colloquium Dei, caritate comite ascendit, Cœli fores panduntur, ingressum nemo disturbat, non illam Angeli prohibent, non Seraphim morantur, quin cum lubet, Deum adeat, & quæ petit, impetret. Orationem nemo non amet, nemo non jungat cum illa laborem dierum, & noctium vigilias, oratio orantem non dese-

[illegible]

deserat. Oratio Jonam à pisce haustum medio è pelago extraxit. Oratio Danielem bestiis objectum in ipso lacu præstitit incolumem, juvenesque Azariæ socios in mediis flammis servavit illæsos. Ubicumque pugnavit, vicit; à Deo quæcumque petit, consequitur, beneficia verò, quæ impetrat, suam amantibus consuetudinem dispensat. Ipsius Dominum delectat ab illa rogari, eique jucundum est precantem audire, quin & jubentem, jussaque exequitur, quæcumque suggessit exultans fiducia & certa spes. Prophetæ orationem considera: adstat ante Deum, confidenterque loquitur, nec veretur dicere: Domine Deus meus custodi me quasi pupillam oculi, & in habitaculis tuis & sub alis tuis eripiar à tentationibus. Dominator Orbis, summa atque ima tenens, oro te, custodi me quasi pupillam mihi in meis oculis repositam. Exaudi, Deus, omnes sperantes in te, & quasi pupillam oculi tuere ac protege. Geminas natura dedit oculo palpebras, quæ ab illo, quo totum illuminatur corpus, injuriam propulsent, binas fixit pupillæ fores, eandemque jussit intra oculum se abdere quasi verecundam intra cubiculum virginem, aut dilectam intra thalamum sponsam: duo scilicet ostia opposuit, quæ sponte se aperirent & clauderent, lucem reciperent, & noxias pulsationes arcerent. Palpebris nempe illam vestivit & sepsit, & adversus incidentia objecta munivit, ut istis aditum obstruerent, & suam pupillæ claritatem à quavis turbatione præstarent immunem. Quocirca Propheta anxius enixè precabatur, & clamabat: Domine Deus meus, custodi me ut pupillam oculi: oculum contine ne furtivo capiatur aspectu, & aurem obstrue, ne pravis intendat colloquiis, labiaque & linguam custodi, ne mentem pervertant, pertrahantque voluntatem ad nefaria perpetranda. Adulter est oculus si minus castè aspiciat, scortatur auris, si inhonestis sermonibus attendat. Quum oculus videt, & concupiscit, quod suum non est, Deo mœchatur, seque suis cogitationibus incestat. Oculus corpori inditus fuit, ut opera Dei aspiceret, & admiraretur, suamque admirationem ad animum transmitteret. Similiter auris dum obscœnis cantionibus & impuris carminibus se præbet, infami stupro violatur, ipsi pudicitiam eripuit, qui eam tenet, & delectat sonus & cantus. Aurem Divinus Opifex homini accommodavit velut disciplinæ organum, per quod sacram doctrinam exciperet, & in animum transfunderet. Eapropter Orationi continenter insistito, & in vota precesque ne cesses. Custodes inprimis

mis postula, qui tuorum membrorum ostia defendant, septem supra septuaginta tuo in corpore panduntur portæ, has tu diligenter custodi, instant quippè latrones, & aditum explorant, quo pulchritudinem Animæ tuæ extinguant. Prospice, ne mors fenestras tuas occupet, & in ædes invadat, hisque in potestatem redactis dilectæ Deo imaginis, ad quam conditus es, formam corrumpat. Spiritus Sancti signaculo obsignantur tui capitis ostia, sigillum unctionis cunctis tui corporis membris impressum est. Suam te epistolam scripsit Rex, appressisque sigillis igneis clausit: vide ne illam legant extranei, ejusque characteres corrumpant: cave, ne Regis sigillum rescindas, si feceris, continuò tibi latrones incumbent: vide, ne hujus impressionem obliteres, alioquin à sicariis oppressus occumbes. Quod intra te est, hoc tuum esse puta, quod enim extra te est, tuum certè non est; intra te Deus, Diabolus extra te.

Vidit in Apocalypsi sua Joannes librum magnum & admirabilem, à Deo scriptum, & septem sigillis munitum; qui scriptum legeret nullus erat, arcanum superis atque inferis impenetrabile solus norat, qui scripserat obsignaveratque Filius Dei: nec enim oculis videre licuit, nec auribus percipere, aut mentibus cogitatione comprehendere, quæ Animæ scripsit bona Deus; regnum nimirùm in Anima scripsit, scriptumque in eâdem pro arrha reposuit, quousque adveniat Regni hæres Filius Dei, atque Animam in nuptialem thalamum introducat; veniet autem in gloria sua, & congregabuntur ante eum omnes gentes. Tum verò Virgines prudentes paratæ exibunt in occursum ejus, illæ videlicet, quas sibi idem despondit, ipsisque arrham conscripsit. Exultabunt utique intuentes adventantem sponsum, ipsasque ad nuptiarum epulum invitantem. Nam quæ datam servavere fidem, thalamum intrabunt, quæ autem virginitatis signacula resciderunt, in tenebras exteriores compingentur, sponsoque cogentur redhibere arrham ab illo traditam, iis firmatam verbis: *Regnum Dei intra vos est*. Quod quidem tibi perindè dictum accipe, quatenus enim Dei Filius intra te est; sequitur, intimum esse tibi etiam regnum ejus. Euge peccator Cœli gazæ in tua conduntur Anima. Si vis regnum Dei, hoc intra te est, ergò in te ipse descende, illudque intra te quærito, quæsitum non multo labore reperies. Vide, ne post mollioris vitæ oblectamenta, commodaque vageris, corruptæque naturæ cupiditates cohibeto. Cave, ne te immoderata habendi cupido

[illegible]

A pido transversum rapiat. Fuge hominum societatem, & secessum tibi apud te ipsum quære. Morare tecum in otio tranquillæ mentis. Satage, ut ibi regnum obtineas, sicut nos noster Salvator admonet, quod si assequi nec dum concessum est, voca illud verbis, quæ idem nos docuit: *Pater noster adveniat regnum tuum*. Adveniet utique si vocaveris: quamquàm idem intra te est, quod enim extra te est, regnum non est. Intra B te est regnum, extra te gehenna atque mors, hujusque janua peccatum. Culpa perindè ut pœna procul à te absunt, cave, ne exeas ad externos, ne in simile exitium transversus incurras, neve ad alienos ingrediaris, ne in sicarios incidas, & pereas. Ostia corporis tui obstruito, ne latrones ædes ingressi te capiant, & ferreis vinculis constrictum, in tenebricosum carcerem conji- C ciant. Membrorum tuorum fores claudito, ne forte qui tuæ libertati insidiantur, in captivitatem abducant, & regno pulsum secum in gehennam rapiant. Animum ad te ipsum revoca, & in corde tuo, ut dixi, habita, ibidem habitat Deus, nec enim ille à te recedit, ut tu ab illo. Quocirca iterùm moneo, ut cum magno affectu, & cordis gemitu ac devotione Deum depreceris: corporis tui portas ut custodiat ora, pete D tibi oculorum custodem, ne quæ concupiscentiam inflammare solent, aspicias, indèque conceptam flammam oculus cordi communicet, & regnum eripiat. Custodem pariter auribus exora, inhonestis allocutionibus obsistentem, ne fores nactus apertas flagitiosus sermo, continuò pervertat mentem, avertatque à Domino voluntatem. Iterùm orando contendito, ut labiis orique similem custodiam impetres, ne obscœna dicere assue- E scant, indèque ad turpia facta delabantur. Postremùm cordi tuisque sensibus provide, ne suo destituantur custode, alioquin si pravæ libidines animum semel invaserint, nullam in illo honestæ vitæ partem relinquent. Cum voluntas adhæserit summo bono, bonis affluet omnibus, fitque vitæ fons, nam ex quo à Deo deflexit, in scatebram deformata est, undè mala omnia fluxerunt. F Dei habitaculum est cor, lictore indiget, infestam arcente turbam, quá intrante, Deus confestim indè recedit. Ego verò vehementer miror, fratres, & obstupesco charissimi, miraculum, quod nec Cœlites mente assequuntur, nedum nos infimi verbis explicare sufficimus: summam vid. illam naturam ab omni utique intelligentia remotissimam humanum subire cor, atque in eodem domicilium fixisse adeò ut qui Seraphim latet, nobis nostro occurrat in corde. Enim-

verò

verò tametsi quanta est Orbis terræ moles pedes ejus non sustinet, puro tamen corde gestatur. Cœlorum spatia pugillum ejus non implent, cor tamen etiam templum sufficit: sua Cœlos comprehendenti manu, capacem præbet locum vix pedis unius capedo; cumque idem se pro sua voluntate collatat, amplissima hæc rerum universitas præsentem nec capit, nec in angustiam adducit, nec tamen cor istuc exiguum illius immensitati breve aut angustum est. Exiguum nempè locum postulat ab homine sibi Deus, quem cum intraverit, simul suum efficit templum, ibidemque moratur & habitat. Anima quippè illius templum est, & sacrosanctum altare cor. Hîc suam explicat Majestatem, hîc illi sacrificatur, Sacerdos Spiritus Sanctus præsens sacrum peragit ministerium. At tu cave, ne hùc insiliat peccatum, & hinc suo fœtore Spiritum Sanctum expellat. Cum ergò factus sis divinum templum, pudeat hujus curatricem habere luxuriam, exedificatum est cor tuum in altare sanctitatis, & adhuc sustines huic incubare impudicitiam. Spiritus Sanctus sacris in te fungitur ministeriis, pateris tamen tua cum illo habitare vitia, miscerique cum suavissimo odore sacrorum graveolentes intemperantiæ anhelitus. Hoc ergò curabis, ne sub tectum tuum subrepat luxuria, Deique templo injuriam faciat, neve ulla tibi adhæreat fœditas, ob quam sanctum altare vilescat, aut ullum hùc se infundat peccatum, illoque admisso, Spiritus Sanctus pulsus abscedat. Paulus, in quo Christus loquebatur, cum dolore & lacrymis dicebat: *An nescitis, fratres, quia templum Dei estis, & Spiritus Sanctus habitat in vobis?* Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus, Animam nempè suam Dei templum appellat, quam impudicitia profanari affirmat. Animam ergò tuam tuere diligentissimè, quoniam facta est templum Dei: piè sanctèque serva cor tuum, quia factum est altare sanctitatis. Orando satage, ut excubitores habeas ante vivum Dei templum, indèque omne profanum ac immundum procul abstineant, ne contristetur Spiritus Sanctus. Thesaurum in corde tenes. Canem pervigilem habeto, ante fores perpetuò excubantem, cave solicitus, ne improvisus fur spoliet domum, tibique tua scelerati homines surripiant. Itane quum tua quæque cures, salutem animæ tuæ negliges, ut nec illi custodem vel rogando procures? Undè fit ut immundi spiritus, furesque nequissimi inopinantem præoccupent, ejusque bona prædentur. Substantiam scilicet non tuam sollicitè defendis, animam patrimonium tuum contemnis. Quidquod

1. Cor. 3. 17.

[illegible]

A quod pacta etiam mercede vinetis, olivetis, & segetibus custodes conducuntur, sola Dei hæreditas sine custode relinquitur, adeo nullus est, qui de ejus salute laboret. Res suas omnes curant, & conservare student, si autem quis animam suam rem utique Deo carissimam maligni spiritus depeculentur, & opprimant, non idcirco dolet, & clamat: O me perditum! Pretiosis, quas possides, vestibus pulverem decutis, eisque à tinea

B caves, peccatum verò, teredinem arrodentem Animam nequaquàm removes. Infestum reptile scrutaris in tunica & pallio, indeque abigis, cor interim vitiis sepultum cernis, nec ea exterminare cogitas. Quum capitis tui comam vermibus liberare satagas, ostia nihilominus septem in illo aperta negligis, paterisque per ea latrones ultrò citròque commeare. Collapsam domum reædificas,

C & stabilitatem atque firmitudinem ædificii diligenter curas; tua modo anima multis fatiscit rimis, ut unam & alteram obstruas, non curas. Sicubi perfossam domum deprehendas, foramen continuò obturas, mirum sanè te animæ tuæ peccatorum tinea labefactatæ hactenùs minime prospexisse, neque portam clausisse, quâ datâ irruit Diabolus, tibique mentem & intelligentiam eripuit. Hinc porrò fit, ut unusquisque temerè fera-

D tur & erret, quo effrenata cupiditas abripuit, adeò ut idem, quem tantoperè sollicitat cura boum, & ovium, atque jumentorum, minime laboret, quomodo suam à peccatis conscientiam custodiat; & idem, qui ne fures domum infestent, magnoperè cavet, tametsi grassatores illius animam jam obtineant, horum tamen ingressum adhuc ignoret, nec intelligat, quæ ejus vecordia est,

E eosdem in ejus exitium incumbere, ipsumque à Deo Creatore suo jam abduxisse. Habes ergò, ut prius dicta resumam, qui dat operam, ne vestes abrodat tinea, peccata tamen & vitia teredine longè nocentiora consectatur. Habes iterùm qui defossa humo, ne rapiatur, aurum recondit, nec tamen dolet mentem sibi luxuria ereptam, & infamium muliercularum se evasisse ludibrium. Rursus, qui etsi lutum ex cenoso

F vado forte sibi allitum continuo detergat, & eluat, omnibus tamen obsitus vitiis exultat, nedum ea removere curat; qui perinde non sustineat aspersum pallio pulverem, animam tamen suam patitur Suem de graveolente cloaca redeuntem referre. Similiter, qui lavat corpus, & accuratissimè incidentes emaculat labes, ut ad speciem formosus appareat & pulcher, propriæ tamen animæ superaggeratas sordes corradere recusat. Sunt præterea, qui odoratis unguentis cutem

tem imbuunt, ut benè oleant, interea vero minime sentiunt, qualem fœtorem ipsorum peccata spirent, cadaveris nimirum humi jacentis putrefactique putore tetriorem. Profecto aliunde odorem non quærerent, nisi iidem de proprio fœterent: scilicet postquam peccatum suo illos afflavit putore, hunc suave olentibus speciebus corrigere nituntur. Concede nobis, Domine, sapientiam, & insuper adde ac tribue intelligentiam, tribue nobis, Domine, tibi bonum spirare odorem, thuris, ac thymiamatum, suffitu suaviorem, item amare te, & mundum odisse, ut pro caducis bonis possideamus te. Domine, da, quæso, nobis lacrymas, hostias electas offerre tibi. Domine, da, quæso, custodire tibi tria suavia incensa, Domine, da, quæso, accendere tibi tres splendentes lampadas, mentem, animam, & carnem, tria Trinitati reddere, mentem Patri, animam Filio, carnem Spiritui Sancto, qui & illam de pulvere repetet, ac renovabit. Pater, nobis sanctifica mentem nostram, Fili, nobis animam nostram sanctifica, Spiritus Sancte, sanctifica carnem infirmam, ejusque sordes absterge. Da nobis, Domine, ut lætemur in te, tuque læteris in nobis in die novissimo. Mens, anima, caro laudent te, tuque miserere nostri.

Fili mi attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam. Prov. 5. 1.

Gestienti sapientiam indito, quæso, Deus disciplinam, tuoque in regno magnifica præceptorem probe docentem. Qui amat sapientiam sapientior fiet: & cui torpor & otium voluptas est: nullus esse potest profectus. Age obtine diligentiam, magnum scientiarum thesaurum, fugito negligentiam omnis corruptionis promptuarium. Libros assidue evolvito, ut inde haurias, rerum cognitionem & scientiam. Gulæ vitium abigito, ne quæcumque adeptus fueris, perdas. Dei amicos tibi perinde amicos asciscito. Ebrietati ac intemperantiæ deditos homines, nec in itinere socios admittas. Dei metum tibi eligito, initium sapientiæ; & parentes honora, quoniam illorum oratio ipsa te custodit. Aurum possi de in mensura, sine mensura sapientiam, ut cum incubuerit tribulatio, quietem & consolationem invenias. Aurum & argentum si possederis, ne te efferas, neve tibi nimium placeas, sed in omnibus moribus tuis modum & modestiam sapienter observa. Esto in pueritia tua humilis, ut in senectute sublimeris. Bonos habitus comparare tibi stude, ut beatam ac tranquillam vitam agas.

Hæc

[illegible]

A Hæc disce quisquis amas sapientiam, & persequere: indè tibi, parentibus, & majoribus tuis gaudium & lætitiam parabis. Si quando senioribus assidere contingat, vide, ne ad loquendum festines, sed sile, donec rogeris, rogatus responde, submissè tamen. Quæ loqueris, prudenter considera, ut quisquis te audit loquentem, parentibus gratuletur tuis, & præceptoribus tuis benè B precetur. Cuique rei tempus præfinito, ut ordinatè agas, cibo, potui, locutioni, orationi & lectioni. Animam tuam bonorum operum viatico instruere satagito, dum vacat præparandi viatici tempus, ne postquam hinc decesseris, illic egeas. Contine os tuum à juramentis, blasphemiis, & maledictis; quin linguam piorum hymnorum suavi modulationi assuescito. Parce, puer, adolescentiæ tuæ, ne cibus ignis aliquando C fias; & ægritudinis tempus recogita ac senectutem, celeri pede te insequentem. *Melior est sapientia quàm arma, & disciplina quàm pecunia, & melior est puer sapiens rege sene, & stulto.* Quære, puer, sapientiam, & ordinem in actis tuis observa, ut in hoc sæculo proficias, & in futuro regnum assequaris. Majoribus honorem habeto, & senum consuetudinem diligito, eorumque pedibus assideto, verba fac attendas D & intelligas. Disciplina est altera lux, præstat forma & nitentibus oculis: hanc deperito puer, unde tibi laus apud audientes & familiares tuos emanabit maxima. Coronam fabricat sapientia, quam diligentium se capiti imponet, postquam de stercore ad regnum illos provexerit, & collocaverit in throno. Mensam crede tuam libros, & inde omnem hauries voluptatem, illos puta tuæ stratum quietis, ubi dulcissimum som- E num capies. Improborum societatem fuge, & post mendaces ne abeas, neve invidos imitere, & cum petulantibus noli nugari. Nimiam confidentiam cave, ne amicis tuis despectus fias.. Cape consilium à sapientibus, & parentum tuorum mandata custodi: nec unquam jurabis, aut mentiaris adversus hominem, qui in te peccaverit. Si te- F cuipiam sociaveris, vide, ne pecuniam appetas. Proximis tuis, quod tibi, bonum opta & facito, ut bona tibi precentur. Actuum tuorum lux sit veracitas, sic sic, & non non sit sermo tuus, ut ab omnibus dicto tuo habeatur fides: veri sint sermones tui, ut super omnes homines diligaris, & absentes ac præsentes vitam tibi optent diuturnam. Bona facito quot, & quanta poteris domesticis & extraneis; & bonis verbis alloquere probos & improbos. Spera in Domino, & custodi viam ejus, & incede in omni-

Eccl. 9. 18.

omnibus mandatis ejus, & homini noli confidere, quia derepente exarescet, quasi non esset, uni Deo constanter confidito, quia qui confidunt in illo, in utroque sæculo beati. *Mundus transit*, sicut scriptum est, *& judicium stat*, sicut definitum est. Memento puer, ne delinquas, & si deliqueris, ad pœnitentiam festina: assuesce os tuum laudi, & decoræ mentis jubilationi: juramentum & mendacium fuge, Diabolus enim in his lætatur. Redde Deo beneficiorum quæ accepisti, confessionem, vigilias, jejunium, & orationem, psallat lingua modos jucundæ laudis. Jejunium quadraginta dierum observa, & esurienti tribue panem tuum, & per diem septies ora, sicut à filio Jesse doctus es. Bonam voluntatem posside tibi super omnes divitias, quoniam nihil est in rebus præstantius. Ista lege, qui cupis disciplinam, & verba, quæ os tuum pronunciat, expende. Diligito bona, ut deliciis affluas: quæ proferunt labia tua, diligenter attende, & quasi sapiens versare in cunctis sæculi negotiis. Cogita introitum tuum in hunc Mundum, exitum pariter ab illo, quoniam è nihilo factus es homo, & derepente nihil eris. Recole multos, qui fuerunt ante te Reges magni & fortes, & considera, eos ab hoc Mundo migrasse, teque pariter hinc migraturum. Adhortanti ad pœnitentiam obedi si peccator es, & si justus es, cave, ne pecces. Auditio judicii mala ac terribilis est, peccatum fugiat unusquisque: videat, ne curis hujus Mundi implicetur, ne post contingat hæreditare ignis tormentum. Domini tui majestatem admirare semper, ipsi gratias age incessanter, & lauda illum assidue. Nam si universum Mundum lucreris, hic à morte non liberabit te. Trinitas nos adjuvet, ut ejus voluntatem faciamus, & ab eo, quod operantibus iniquitatem reservatur, judicio eripiamur.

(1. Cor. 7. 31.)

Cuncta vanitas, & afflictio spiritus.
Eccl. Cap. 1. 2.

PRopheta clamat: Homo vapori similis est, ejusque vitæ spatia velut umbra fluunt & elabuntur. Vos autem *filii hominum, usquequò diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Præterit enim figura hujus Mundi: nos admonet Apostolus. Tempestas tempestatem trudit, ætas ætati succedit, & expirat. Anni, menses, & dies Mundum in transitu esse prædicant. Quisquis Mun-

(Psal. 4. 3. — 1. Cor. 7. 31.)

A Mundum intrat, quò indè egrediatur, intendit iter. Quisquis utero concipitur, sepulchrum petit, ibi mansurus. Alter dum nascitur, in Mundo victurus, jam indè migravit alter. Dum ille divitias congregat, & recondit, iste reliquit, & discessit. Aspice, ut opes ab altera in alteram familiam transferuntur; utque subit egestas alteram ex altera domum. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, sicut scriptum est. Mundus

B rotæ similis est, motibus rapit suis tempestates ac tempora. Illius mala vanitas, & bona nihil, nec mala mala sunt, nec bona sunt bona. Cum obvenerit copia, illicò succedit inopia; cum intraverit, constiteritque tantisper voluptas, transit, & subeunt dolores. Qui hodie lætatur, plorabit cras & mœrebit. Qui modò nuptiali epulo assidet, gestitque præsentia uxoris adolescentiæ

C suæ, casu intervenit mors, & conjuges dividit, & major gaudio præsente sequens dolor superstitem obruit. Splendidis ille nitet vestibus, & pretioso amictu superbit, sua hic quoque brevi exuet ornamenta, & ista somnium fuisse sepulcro exceptus discet, aranearum telis mox operiendus. Nec aliud cogitabit iste, qui superbam domum ædificat, & per ampla spatiatur atria, quando supremus illum opprimet dies, & ægrum

D prosternet, abjicietque in lectulum, ac tandem extinguet. Continuò funeris curatores manus ejus, pedesque constringunt, obstruunt os, oculos obnubunt, suisque cogunt excedere ædibus, nec dieculæ mora in propria domo domino conceditur, sed inde confestim elatus, subit sepulchrum ibi relinquendus. Talis erit vitæ illius exitus, *Vanitas utique & afflictio spiritus*. Velut somnium avolarunt dies ejus, fuitque quasi non

E fuisset. Alius quispiam præfecturam adeptus est, indeque altos spiritus ducit ac tumet; cæteros opprimit, ac fraudibus dolisque captos spoliat, & iniqua præda proprias implet ædes. Sed cum venerit vitæ finis, hoc omne in cineres rediget; fuerunt nempe divitiæ ejus *vanitas*, *& afflictio spiritus*. Mundus noctis imago est, ejusque operationes somnia sunt, quibus demersus ani-

F mus, deceptus errat. Ut nox per falsas imagines trahit dormientem, sic vigilantem suis Mundus promissis capit. Ut somnus spectris & vanis visionibus hominem ludificat, sic Mundus jucunda voluptatum & divitiarum specie fallit, somnia objiciens gratissima. Sic te tibi fingit divitem, Præfectum, & in celsissimo gradu locatum, pulcherrimis ornatum vestibus, insuper promiscuam hominum turbam tuis advolutam pedibus, ac talibus illusum speciebus fastu inflat.

Transacta nox abiit, discutitur sopor & cessat, expergisceris, & evigilas, objecta tibi somnia vanas imagines fuisse deprehendis. Mundus suis nos seducit opibus & divitiis, ut nocturna somnia sic avolabunt, & erunt quasi non fuissent. Fugiente spiritu, & sopito corpore, anima evigilat, Mundique somnia recogitantem pudebit talia somniasse. Jam nunc in suis erubescit malis, stupet, angitur, pavet ac tremit, cernens in propatulo jam posita, quæ hactenus occultata latebant. Accidit illi nimirùm, quod passim experiuntur quicumque, discusso sopore, objectas in somno imagines cum præsenti non ficta egestate & mœstitia conferunt. Videt præteritum tempus velut somnium defluxisse, præsentemque statum considerans perturbatur, & stupens hæsitat, circumspicienſque se undique suis septam criminibus, & omnibus, quæ perpetravit malis, velut tetra caligine circumfusam, quo se vertat non habet, quovis enim abeat, & ubivis lateat, suæ illi ex adverso stabunt iniquitates. Tum verò occurret ille malignus, & animam immitis exactor aggredietur, somnia à Mundo objecta reposcet, continuò in oculis conspectuque exponenda. Exiget collectas divitias, quæ illam à divinis laudibus avocare solebant, omnique spoliatam amictu nudam irridebit & subsannabit. Detestabile flagitium improperabit, gehennæ flammis piandum, tenebrisque puniendas rapinas objiciet, regeretque nequitiam & astutias dentium stridore luendas, & ad cruciatum cientes iracundiam & invidiam. Cuncta retexet scelera, suasque ipsi ante oculos explicabit noxas nulla dissimulata. Ejusmodi declarationes utique acerbissimas præsens Diabolus exiget ab anima, quæ sua ante per somnia errabat. Somnia, quæ fuerunt, ejusdem tormenta fiunt. Cavendum ergo, ne Mundi prætereuntis error nos abstrahat, neve illius illecebris capiamur, quia ut somnium avolat, sic ille evanescet. Cogita quomodo dies decurrunt, & rapidæ fluunt horæ, festinant, nec ullas nectunt moras; similiter Mundus præcipiti cursu ad finem properat. Præsens dies sequentem non moratur, nec hora horam expectat, ut fluvius, objecta manu, non fidit, nec cohibet cursum, sic nec ullo vita impeditur obice ne transcurrat. Ex utero natis vitæ spatia certo limite & invariabili mensura definita sunt, nec talibus Mundum ingredientibus modus aut potestas conceditur, quo liceat præscriptum vitæ terminum transcendere. Concessum homini vivendi tempus ad fixum limitem exegit Deus, istud metiuntur dies, & inter se dividunt, suam singuli partem

suffu-

[Syriac text illegible]

A suffurantur, etsi furtum ipse non sentias, Horæ similiter attributam sibi sarcinulam abeuntes secum asportant: tuam dies labefactant vitam: horæ statumina ejus dissipant, dum tandem extinguant: quasi verò vanitas non ipse sis, vita tua furibus & latronibus præda data est. Illam trahunt & devolvunt tempestates, donec per parva detrimenta paulatim consumptum, rumpatur stamen vitæ tuæ, & dispereat. **B** Tuam dies sepelient vitam, & horæ cadaver efferent, quoniam per horas & dies illa traducitur ad Inferos. Vitam, quam in præsenti ducis, cadente die, simul occidet, & transiet, dum unaquæque dies, ut dixi, particulam aufert & transportat, unaquæque dies suam vitæ tuæ partem sepelit, & hora suam. Sic properato temporis cursu, celerrimè vita deteritur, transit & perit. **C** Dies quod suum est, vindicant & efferunt, suum pariter horæ, & confestim abeunt, donec evolvantur vitæ tuæ tempora, & citatus finis adveniat. Deus modum statuit vitæ tuæ, & locum distinxit terram, & singuli dies dimensum suum inde hauriunt, donec istud vitæ tuæ exhauriatur flumen. Quo devolvuntur dies cursu eodem labitur vita tua, præcipitat, & pertransit. Nec ullo, ut dixi, pacto fieri potest, ut maneas. Cum in Cœlo substiterit **D** Sol, & Luna suos continuerit meatus, tuæ etiam vitæ tempus stabit, & non effluet. Experire, quæ audis in umbra, inde vitæ tuæ defluxum intelliges. Sicubi aversus à Sole constiteris, lineam describito, inde contemplare tui corporis umbram, vides ut à loco semper recedit, nec unquam stat, simili fluxu tua etiam vita transcurrit, & præceps trahitur ad mortem: à mane usque ad vesperum corporis tui decurrit umbra, **E** sic à matris tuæ ventre ad tumulum devolvitur tempus vitæ tuæ. Tuo vitam tuam metire palmo, hac scilicet illa quanta est continetur, in quinis digitis totidem cerne ætates: à minimo incipit palma manus, & in pollicem desinit, hoc puta nascentis initium vitæ, & senescentis finem: à minimo inchoatur vita, hoc est infantiæ tempus, ad secundum progreditur, hæc pueritia est in**F**telligentiæ judiciique expers, venit ad medium: hæc juventa est superba, speque atque animo inflata: succedit, quem quartum dicimus, est perfecta virilitas: atque hic metientes incipit spatium deserere, unus superest digitus pollex, senectus est, vitæ terminus. Hæc sunt humanæ vitæ spatia, si tamen homini conceditur ad ordinarium vitæ terminum pervenire; accidit enim, ut hunc adproperata mors antevertat, palma quippe manus tuæ sua quavis in parte se-

ctioni

ctioni exposita est ad Dei nutum. Contrahitur autem quandoque vitæ tempus, ne diutius victuri malitia protrahatur. Sic in palma manus suæ cuivis homini vitæ mensura repræsentatur, quinisque in digitis videt expressos, quos scandit gradus. Tu interim considera, quem digitum teneas, quemve attigeris gradum, ignoras enim quonam in digito te cita mors occupatura sit; *dies* namque *Domini fur est*, inopinum opprimet. Quamobrem in pace ducito vitam tuam, eique bonorum operum viaticum provide, si quidem cupis illam ad Deum pervadere, eandemque, postquam te deseruerit, invenire; quod quidem tibi continget, si ordinate vixeris, nam si ab ordine deflexeris, tolletur vita tua & peribit, quæres, & non invenies eam. Errantes per agrum aquas nunquam bibes, si autem in vase reponas, ad usus tuos reservas: cave ergo, ne vita tua diffluat luxuria, odio, ira, rapinis, aut pauperum oppressionibus. Hosce per calles errantem si quæsieris, nunquam reperies. Iterùm cave vitæ tuæ ab impudicitia & turpi quovis quæstu, alioquin velut putridus humor sub terram ibit, & ex oculis evanescet. Vide, ne fraudibus & invidia, vel simultatibus & jurgiis, vel alio quovis vitio seducatur, & occidat; ne vera spoliatus vita, non falsa morte dispereas. Bonis operibus instes oportet, indeque tibi canales provideas, qui post obitum tuum aquas tuas ducant, & in Deo adunent. Rivulus nempe vita tua est, hunc in Deum derivare stude, ut cum hinc defluxerit, tibi mare fiat. Rursus breve stillicidium est vita tua, ut caducus est Mundus, hoc si Deo commiseris, abyssum evasisse reperies. Tua in dies vita tabescit & contrahitur, hanc in Deum refundito, ut æviternam resumas, provide, ne vitam tuam absumat ira, aut aliud simile profliget vitium, totusque intereas omni orbandus vita. Animam si occupet ira, præsentem eripuit diem; satage, ne in sequentem diem invadat, ut totam non deperdat vitam. *Sufficit diei unicuique malitia sua*, Salvator noster ait. Vnum ergo diem perdidisse sufficiat iræ, non illa sidat in anima, & noctem cum die conjungat, neque Sol occidat, quin ante lucis occasum illa discesserit. Malus hospes ad tuam domum divertit, hunc statim dimittito, cunctantem etiam exigito. Cum cadente die cadat ira simul, nec ipsi longior concedatur mora, sicut te non mora-

2.Petr.3.10

Matt.6.34.

[illegible]

A moratur hora, ſic nec tu iram. Totam maſſam ſemel immiſtum corrumpit fermentum, nec aliter ira, ſed cum animam inceſſerit, propria ſtatim amaritudine totam inficit: ſæviſſimæ ſunt peſtes Aſpis & Regulus, ſævior illis ira eſt, animam infeſtat & necat, atque à Deo ſeparat. Monitus aliquando anguem in tuo ſe occuluiſſe conclavi, perſequeris, & captum occidis: hæret infixa tuæ ani-B mæ ira, & exitium parat, vides, nec tamen indè depellere ſatagis. Conſpectum colubri quieſcentis expaveſcis, ictum formidas, pateris tamen iram animo inſidere tuo, nec ignoras venenum in ea condi lethiferum. Statim ut ſenſeris anguem in tuum repſiſſe ſinum, artus pervadit horror; cor tuum in Aſpidum cubile tranſiit, nec caſum horres. Ut Re-C guli halitu afflata caro inficitur, & extabeſcit, ſic animum, quem ſemel contigerit ira, ſuo tabefacit veneno. Serpentis formidas morſum, & ictum Scorpii; ira tibi morſum impreſſit, nec ullus inde metus ſollicitat mentem; pupugitque odium, nec tibi trepidat cor. Quis ita deſipuit, ut petat Aſpidem ſuum ſub tectum ſuccedere; aut ſecum morari anguem, ſi forte proſerpat in D ſinum. Iſta certe non petis, iſtis pejora petis, iram Regulo peſtilentiorem, & horribilius ſerpente odium. Verbum inconſideratum pepulit aures, hoc Diabolus nempe ſuggeſſit, illicò animæ fores pateſeciſti iræ, inſiliit illa, & adhuc tuo hæret animo. Incidit cum proximo tuo de re futili contentio, odium acceſſiſti, venit, tuoque infuſum cordi etiamnum E incubat. Tibi latrat ira, & Canum in morem ſpumam emittit, tu contra ſilicem jacito pacem; ejuſque latratum compeſcito, vultus hilaritate negotium ejus diſturba, riſum oppone, non triſtitiam, iramque coërcuiſti, ne duas ſimul animas perdat. Deus, qui ſummos & imos pacaſti ſanguine, qui de tuo latere fluxit, iratis concede pacem; qui ambas concordaſti partes, & ſupremos cum infimis con-F ciliaſti, diſſidentes mutua caritate conjunge, & pacem tuam inſere cordibus eorum. Domine, qui es *pax noſtra*, ſicut ſcripſit Diſcipulus tuus, pax tua cuſtodiat animas tibi ſupplicantes. *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*, dixiſti Domine, Apoſtolis tuis, & ad Patrem elevatus es, quando venies in majeſtate magna, & tremor invadet Orbem, quando clanget tuba in Cœlo, & ſolventur fundamenta terræ; quando ſepulta

Eph. 2. 14.

Jo: 14. 27.

ſaxa

ſaxa ſciſſa diſſilient, & aperientur ſepulcra, & in ictu oculi incorrupti reſurgent mortui, & converretur Adæ limus totus cum pulviſculo, & cum ingenti horrore ſurgent ſummi & infimi. Pax tua, Domine, egrediatur in occurſum noſtrum, & gratia tua ſuccurrat nobis. Domine, tibi ſit gloria, & fiat miſericordia tua ſuper nos, ô clemens & multum miſericors. Amen.

[illegible]

Tollatur peccator, & non videat gloriam Dei. Eſ. 26. 10.

DIvinas Scripturas quicumque legunt, vel excepta auribus illarum oracula, oculis mentis diligenter conſiderant, ſenſum etiam aſſequuntur: iſti enimvero intelligent, quibus cum gemitibus, quove metu accipiendum ſit, quod modo nobis ex divino Codice lectum eſt. Formidandum id plane, ſapientibus tamen & demiſſa per aures animo ſtudioſè revolventibus. Horribilem nimirùm præfert ſententiam, & cuivis peccatori maximè pertimeſcendam. *Tollatur*, inquit, *peccator*, *& non videat gloriam Dei*; peccatorem ſequatur impius ad locum à divina laude vacantem. Res unaquæque Deum loquitur, prædicat gloriam ejus quiſque dies, quam nec muta elementa ſilent; *Cœli* namque *narrant gloriam Dei*, *& opera manuum ejus annuntiat Firmamentum*, Terra Dei majeſtatem confitetur, & admiranda ejus opera deprædicant maria. Nulla res à laude Domini ſui vacat, quandoquidem quilibet vermis quamvis exiguus Deum magnificat. Quem ergo petet peccator locum, *ne videat gloriam Domini*? Aut in quas erit ablegandus oras, ut extra divinæ gloriæ limen abjectus dicatur? Nam ſi in Cœlum repſerit, acerbè increpitus inde confeſtim dejicietur, ſique velit in terra morari, negabit illa diverſorium, quod ſi hinc rejectus pertentet ſalum, accedentem cuncta repellent maria. Unum reſtat, nec me meus fallit, opinor, ſenſus, chariſſimi, ut ab Orbe noſtro excluſus in illas terribiles & horrendas tenebras exteriores detrudatur, eum profectò locum divina recuſat gloria, quibus enim ſuam negat præſentiam Deus, & laudem negat. Tormenta, gemitus anguſtiæ, curæ triſtes, vermis arrodens & ſemper infeſtus, ardens & nunquam ſopiendus ignis obſtruunt fauces nocentium, & ſuffocant voces, oculos cæcant, & adimunt viſum: ora ſiquidem frementia, & ſtridentes dentes Dei gloriam annunciare

Pſal. 18. 1.

[illegible]

[illegible]

A ciare non possunt, nec lingua divinarum laudum carmen modulari, triste illud, me miserum, assidue ingeminans! Sed nec oculi caligantes lumen gloriæ capiunt, & cujus carnes arrodunt vermes, extra prementem pœnam nihil sentit, quemque gehenna cruciat, præter ignem nihil cernit. Venite, peccatores, ploremus hîc, ne illic ploremus, venite in mœstitia & squalore vivamus, ne in maximos luctus incidamus

B illic. Omnes sancti & justi Deo placuerunt in fletu & dolore, ejusque indignationem lacrymis lenire conati sunt.

Triginta & nongentos annos luxit Adamus lapsum suum, hujusque causam, divinæ laudis in Paradiso neglectum, nativum genarum decorem manans ex oculis humor extinxit, oraque fœdum in modum exulceravit lacrymarum cadentium fervor, Enoch, qui pla-

C cuit, & non gustavit mortem, per annos viginti supra trecentos conceptum ex Abelis cæde dolorem sustinuit, eundemque vehementer exasperatum, ex quo vidit illum, qui primus omnium hominum mortuus est, mox putrefactum; sanie taboque fluentem, atque fœdissimè deformatum. Et ideo translatus est, & mortem ipse non vidit. Item quia justus Noë luxit ad exitium suæ ætatis hominum, prospiciens ipsos ab imminente

D aquarum alluvione deletum iri, atque virginitatem per annos quingentos inviolatam custodivit; ideo communi sui sæculi mortalium cladi exemptus fuit. Abraham, similiter Isaac, & Jacob vitam traduxere laboriosam, multis exagitatam curis atque tentationibus, similique exitu definitum sibi cursum peregerunt. Jam quis Beati Job tentationem persequi sufficiat, qui per se-

E ptennium in sordibus luctuque jacuit? Quantum putas, ille flevit, quàm uberes profudit lacrymas, cernens carnes suas à vermibus corrosas, sibique præter cutem & ossa nihil relictum? Quis uspiam talia passus est? Ad solam, credo, rei famam aures exhorruisse. Suum David stratum lacrymis rigabat per noctes, & cinerem tanquam panem manducabat, & potum cum fletu miscebat. Rursùs, quot lacrymas fudisse putas Jeremiam?

F illum virum dolorum, cum in perpetuo vixerit luctu, qui etsi omnem modum excederet, nihilominus Propheta Deum obsecrabat, ut daret capiti suo aquas, & oculis suis fontem lacrymarum. Ezechiel ille nempe, qui comedit volumen, in quo descriptæ erant lamentationes, carmen, & minæ, eo quod populi sui scelerum pœnam sustinere statuisset, per dies trecentos nonaginta perpetuo decubuit, huic nimirum supplicio popularium suorum peccata illum subjecerant;

ergo sua ipsi domus carcer fuit, lictores, communes populi noxæ, quippe quæ illum in ea vincula compegerant, gravissimas autem fuisse inde conjicere licet, quod ad centum nonaginta quinque dies in singula latera cubare coactus est. Hoc etiam amplius, quod ille Superûm & Inferûm Dominus, in cujus potestate ac ditione cuncta sunt posita, cum ad nos descendisset, atque nobiscum versaretur, Civitatis Jerusalem excidium planxit. Risisse Dominum Scriptura nusquam memorat, flevisse, frequenter. Cæterùm, cum illum ad mortem Lazari collacrymatum fuisse narrat, de omnium hominum simul casu luxisse, puta, quod cerneret imaginem suam morte detritam: doluit nimirùm ille Bonus extypon suum, hominem, quem amabat, amisso veteri decore, informe cadaver effectum, mox efferri, ac terra obrui. Si tua, frater, occidit anima, mortis causa fuit peccatum, vitam reddent dolor, fletus, lacrymæ, luctus, sonora suspiria culpam damnantis, ob quam illa cecidit & periit. Plora, & mœstos ducito gemitus; hac enim via animam tuam ad Deum reduces.

Luctum animæ tuæ debes illo utique acerbiorem, qui matrem exagitat, cui mors natum abstulit, & sub terram demisit: miserabiliter illa plorat, quia abiit dilectus ejus. Nec verò secus separatur à Deo delinquens anima, neque minus dolet illa summa Bonitas pulcherrimæ imaginis suæ detrimentum. Jumentum periit, aliunde tibi haudquaquam diu mansurum, amissum tamen quereris. Deum cogita perinde moleste ferre suam imaginem perire, Animam quippe amat plusquam reliquas res omnes ab ipso conditas. Næ tu quicumque peccas, stupidus es, qui necdum intelligis, te peccando periisse, quamobrem nec doles ipse, nec Deum de te dolere agnoscis. Quòd reliquum est, conare, ut extinctam animam tuam tuis lacrymis suscites, ingentis inde Deo lætitiæ referes argumentum; nempe magnopere gaudet redditam tibi vitæ usuram. Ferunt repertam avem, quæ pullis suis statim à partu extinctis spiritum iterùm refundat. Facta nimirùm mater, dum natos complexatur & premit, suffocat. Postquam verò illos nec spirare videt, nec moveri, agnoscitque prorsus extinctos, tantum ajunt, indè dolorem suscipere, ut per triduum omni cibo potuque abstineat. Interim nec à nido abesse sustinet, sed eodem perstans loco, natorum cadavera custodit: postremum inflicto vulnere fundit sanguinem, qui simul ac pullos tetigit, animat, divino sic jubente præcepto. Jam si avis suos novit suscitare natos, disce peccator, vitam animæ tuæ reddere tuis ereptam peccatis. Cæte-

[illegible]

Cæterùm, si pellicani calamitate eo tangitur Deus, ut præter naturæ ordinem ejus pullos vivificet, quam opidò ipsi graviorem fore putas tuam in procuranda animæ tuæ resurrectione socordiam. Nam, si avis natos mœret extinctos, adeo ut ægritudinis suæ impatiens sponte sibi mortem consciscat, sique ipsius Conditor dolorem ejus dolet, & relevat, perverso naturæ ordine; intelligis, credo, illum animæ tuæ sentire interitum, & ejusdem separationem: sentit utique & mœret, imaginem suam ab ipso se sponte dividere, quin ergo tu pariter doles & ploras, quando ille tui causa mœret, quasi mater super unigenitum suum. Odit parentes, qui filio moriente risit, qui dolet, amorem dolore probat; odisse Deum videtur, quisquis postquam peccando animam occidit, ejusdem morte lætatur, ex qua tantum ille capit dolorem. Nam, ut sæpe dictum repetam, Deus animæ exitium vehementer dolet; quisquis ergo eam periisse ridet, Deo dolorem exaggerat, quandoquidem etiam ille parentes exasperat, qui mortuum natum sepelientibus per jocos & ridicula illudit, sic planè Deum irritat, qui lætatur, cum malefecerit. Quamquam nec patris dilectum suum sepelientis dolor Dei æquat tristitiam, animam propriâ culpâ pereuntem intuentis. Tuam, quæso, animam luge, & ostende sic à te amari Deum, ut dolenti animæ tuæ ruinam, ipse condolens, consentias. Cæterûm, quum ut dictum est prius, Deus imaginem suam perire ægerrimè ferat, planum fit, illum, quem eam perdere non piget, aut perditam non plangit, à Diabolo nihil omninò discrepare. Quicumque funeri intersunt, cognatorum luctum intuentes lugent, mœrentque cum mœrentibus. Ecce periit anima, deque ejus interitu secutus dolor ascendit in Cœlum, Angeli quippè mœrent, & contristatur Deus; cui in tam acerbo luctu adhuc ridere licuit, nec illum animæ suæ damna movent, profecto obstupuit, & nescit se habere animam.

Tuam ergo, peccator, fleto animam, ejusdem namqne vita ab oculis tuis pendet, & in cordis tui potestate posita est. Te vita reliquit, & ideo non fles, quia destituit te sensus & anima. Animæ tuæ justas lacrymas solve prius, deinde si vacat, externorum casus fleto. Extinctum corpus luges, nempe doles, ab eo recessisse animam, quin ergo luges animam, quam deserendo Deus mortuam reliquit. Et vero lacrymæ cadaveri superfusæ, istud animare nequeunt, at si animam asperserint, simul vivificant, & surrigunt. Cogita non corporis causa datas fuisse lacrymas, dolorem & mœstitiam, quoniam

niam propter animam ista fecit Deus, ut ipsa se suscitaret. Offer Deo luctum & uberes ex oculis tuis lacrymas, fletuque tuo, & ejus gratia, amissam animæ recuperabis vitam.

Te expectat ille misericors, petitque tuorum oculorum aquas, hisce cupit deturpatam animæ imaginem eluere, & ad pristinum, quem ipse dedit, nitorem reducere. Tuam animam ipsemet occidisti, quando peccasti: tu ipsi spiritum, quem eripuisti, reddito; non alius quispiam illam cecidit & perdidit, voluntas tua necavit & proflixit. Si quis alius tibi vitam abstulisset, is utique restituere deberet, quoniam vero tua tibi voluntas mortem intulit, ab eadem vitam redhiberi justum est. *In pigritiis manuum perstillabit contignatio, & cadet.* (Eccl. 10. 18.) Ecclesiastes hoc docet, collapsam animæ tuæ ædem citò repara, nec enim alius id curabit, si tu neglexeris, aut fortasse ignoras, illam ingredientis peccati impulsu quassatam corruisse, quum ergo tuam ipsemet animam errando destruxeris, vide, ut errorem damnando reficias. Mala opera tua illam profligarunt, sublevent opera tua bona. Si peccatum occidere cogitas, ut Deus loquere: *Ego occidam, & ego vivere faciam*; (Deut. 32. 39) peccatum occidam, ne regnet in membris meis, vivere faciam justitiam, ut quocumque duxerit, bonis operibus sequar. Peccatum rem mihi fugiendam certum est removere, & si quæ inflixit animæ meæ vulnera, obligare innocentia & sanctitate. Sicut per agros, quæ aruere, ossa disperguntur, sic animæ tuæ cogitationes per inanes curas dissipasti, satage, ut illas a sæculi negotiis contrahas, & in Deo componas.

Ab Ezechielis facto discito super istiusmodi cogitationes vaticinari. Dei vivificantis mortuos verbis illas alloquere, sic nudis obduces ossibus cutem, constantem scilicet animum, & mentem minime socordem, Deoque obligabis utrumque. Vaticinare, & voca spiritum, ut interfectos ingrediatur, & vivant, ipsisque vitale spiraculum inspira, divina vid. præcepta. Pro foribus Inferni horrendum excubat peccatum animarum interfector, illic ossa animæ tuæ dispersisti, cogitationes, ajo, tuas terrenis intentas curis, istas colligito, & arrige, suisque insistere pedibus consuefacito. Si hoc præstiteris, opus opidò admirandum te peregisse credito, atque mortuorum resurrectionem Ezechieli præmonstratam, in te ipso repræsentasse.

Cæterùm, si gaudium erit in Cœlo super peccatore pœnitentiam agente, erit utique luctus videre negligentem, Deumque vehe-

[illegible]

A vehementer contristabit, quicumque peccat, & pœnitentiam agere recusat. Hanc ergo suscipe, peccator, Deumque, & Angelos ejus exhilarabis de tua conversione mirificè gavisuros.

Postremùm cogita quisquis peccare non desinis, animam tuam Filii Dei sanguine redemtam, nec enim Cœlitibus, spiritus & flamma cum sint, propria morte animæ interitum deprecari licuit. Dile-B ctum illum Filium Pater tradidit ad mortem, ut salutis tuæ fieret pretium, Filium unigenitum & unum; tradidit, inquam, & non pepercit, tradidit propter te, propter salutem tuam: principium omnis vitæ tradidit morti, morti ipsi formidandum; vinctumque occidendum tradidit, qui tamen mortem ipsam continuò affixit Cruci, clavisque scripsit chirographum C tuum. Viden' salutis tuæ pretium? vide, ne pereas, neve pereundo emptorem fallas. Redemptoris vita vitam tuam accusat, si te vita manet, & peccare non pudet. Mortem tuam illius mors damnat, si morte plectenda committis. Sanguis ejus en clamat ad Thronum Dei, ille fusus est, ne perires, peccas tamen, & peris? Qui sibi emit servum, si post amittat, non hunc solummodò, etiam pretium ejus amittit. D Dei passionem & mortem, quantum in te fuit, sustulisti, si moriaris, nempe ne morereris, ille traditus & mortuus est. Ideòque illum nunquam pœnitebit, animam tuam tanti emisse, dummodò mortuam restituat vivam. Attamen si emptor non doluit, ut parceret filio, mortique non traderet, dolebit utique, si ipse tibi redditam vitæ usuram peccando sponte abjicias. Solvit Filius Dei pretium tuum mortem suam, mortem E scilicet & passionem Dei: si tanti emitur anima tua, ut vivat, vide, ne vitam tali comparatam pretio, gratis eripiat mors.

Cæterùm, quæ in Deo vivit anima, potens fit ad impertiendam etiam aliis vitam. Idque tibi, si audis bene, idoneus testis loquitur Elisæus: hic enim quoniam divinam animæ suæ vitam comparaverat, duos mortuos suscitavit, alterum, dum no-F biscum in Orbe nostro versaretur; alterum, postquam à nobis discessit, nempè quia vitam a Deo utrobique ducebat, vivus & mortuus vitam mortuis reddidit. Prophetæ spiritus, spiritum à Deo hauriebat, quem etiam à corpore separatus mortuo sui simili communicavit.

Jam verò intuere vitam in Martyrum reliquiis conditam. Quis enim neget, illis manere vitam, quando videt ipsorum etiam titulos vivere? Res compertissima est, de qua

qua nullus dubitet. Martyrum sepulcra arces sunt inexpugnabiles, tutumque contra publicæ libertatis invasores perfugium, Urbes munitissimæ, præparata fugientibus munimenta & certum præsidium. Quem ergo livor adussit, aut seduxit fraudum artifex astutia, satagat, ut præsentem opem sentiat, retusa vi veneni, ne officiat. Qui cæteros opprimere consuevit, petat æquitatem, neve quempiam inposterum lædat, qui furatur, ne deinceps furetur; quique, subeunte ira, caritatem expulit, orando impetrare studeat, ut, serenata aliquando mente, cum fratre redeat in gratiam. Quem vero invasit immundus Mœchiæ spiritus, & fœda inflammat libidine, oleum adhibeat illorum lumini instillatum cutique illinat; abactus ille discedet. Medici sunt, sanitatis sunt curatores, pharmacum vitæ portant, animæ corporique utilem medicinam, spiritu quippe componitur, quo corpora & animæ sanantur. Fidem exigunt, ut tibi quæcumque postulaveris, largiantur; nisi tibi dubia hæsitaverit mens, vel si occideris, revivisces. Deus in illorum lipsanis inhabitat, inde habent, ut omnes operentur virtutes. Deus, qui in justis habitas tibi sit gloria, & misericordia tua sit super nos.

Væ nobis, quia peccavimus. Thren. 5. 16.

DUÆ sunt recordationes acerbissimæ, plenæque timoris, & ambæ mihi observantur in cunctis commentationibus & diebus meis, meque incessanter exagitant & cruciant. Duo etiam menti meæ occursant objecta, meque vehementer commovent, atque artus meos concutiunt, & oculos provocant ad fletum, & quorum memoria animus meus cõtremiscit timore perterritus: duo extrema & ultima bonorum & malorum, in quibus hominem quemque manet aut gaudium aut dolor. Hæc quoties ascendunt in cor meum, timidus ac tremens horreo. Planè dicam, audite, fratres: Duo me terrent, vosque velim perindè reformidare, cuivis namque homini sunt magnopere pertimescenda; peccatorum, quam ipse mihi composui, sarcina, & quæ illa vindicabit, Justitia. Hæc sunt illa duo, quæ dixi me recogitare & extimescere. Tabula magna meorum scelerum, & horribile Justitiæ judicium sunt illa duo, quæ mentem meam exagitant, & conturbant, iniquitas, quam operatus sum per socordiam meam, & quod mihi novi paratum supplicium; hæc, inquam, me sollicitant, & ossa mea succussant, mihique metum & formidinem superexaggerant, ingens sarcina, quam dixi delictorum meorum, ipsaque secuturum supplicium proh quantum acer-

A acerbum & ſeverum! Hæc crebrò recogitans, omnibus artubus contremiſco, dumque mecum ipſe tacitus revolvo, quæ perpetravi ſcelera, quaſve pro iis pœnas referam, incumbunt mihi gemitus, & dolor, & horror.

Etiam iſtæ ſunt, dicta prius repeto, duæ recordationes acerbiſſimæ, quæ meam concurſant mentem, & undique urgent, & cor meum ſæviſſime torquent. Conſcientiam ſentio, quæ intus me lancinat, oculiſque B meis ſubjicit per ſeriem diſpoſita præteritæ vitæ meæ malefacta, unde tremunt cuncti artus mei. Adoleſcentiæ meæ peccata mihi repræſentat, & occulta iniquitatis meæ ulcera retegit, propter eaque oculi mei diffluunt in lacrymas, mœſtoque plenæ ſunt cogitationes meæ timore, quoties mihi ipſe retexo acta pueritiæ meæ, quoniam nihil ex iis, quæ in Mundo egi, ſubducitur aſpectui meo. C Dum autem peccata illo tempore commiſſa retracto, eaque vindicaturam Juſtitiam recolo: ò me miſerum, exclamo, ac perditum! Dumque recordor omnia delicta mea, & futurum horribile judicium, ſingultus ſuffocant animam meam, & anxius ac triſtis illud mecum revolvo: At ego quo ibo? Scilicet, quæ ſeminavi, hæc & metam. Hìc porrò animo occurſat dies retributionis, unde mihi ingens metus, tre-D pidatio, & multi gemitus, dum obverſatur ante oculos illius imago momenti, quo quiſque trahetur ad judicium, & doleo, & contremiſcunt genua mea. Præter hæc revenit in mentem illa hora, quando Sponſus triclinium intrabit, ut invitatos ad nuptias exploret, indeque ſubit aliud flendi argumentum, dum illud momentum recogito, in quo ducetur ad tenebras, quiſquis inventus fuerit ibi ſordidis amictus veſtibus. E Et, ò me miſerum, clamo! Iterùm dum conſidero fore, ut eodem tempore manifeſtentur opera mea, & confuſio operiat me in conſpectu ſæculorum, ſingultibus opprimor, nec conſtat mens. Item dum occulta mea examino, quàmque fœda ſint, contueor, & provideo, hæc etiam propalanda fore, atrox membris meis influit dolor. Hinc porrò ad illam gloriæ ſtolam oculos F intendo, quam in baptiſmo ſuſcepi, cumque meis peccatis inquinatam video, vehemens animo deſilit timor, & concutit dentes atque labia tremor. Rurſus dum contemplor hinc gloriam, quam in noviſſimo hæreditabunt juſti, & inde peccatoribus præparatum horrendum ignem, cor meum conſternatum fremit, recogitans horrorem atque metum impiorum ex præſenſione imminentium malorum, animoque perturbor, & concido.

Incu-

A Incubat assiduè cordi meo isthæc cura, & omnes occupat cogitationes meas, talia quippè oculis meis, fratres, semper obtrudit conscientia, & inde mihi amaram facit vitam cunctis diebus meis, statuens ante faciem meam peccata mea, quæ cum intueor, & repeto cætera, quæ hactenus occulta non video, miserum me dico, & beatos prædico immaturos fœtus, quibus hujus Mundi luce frui minime licuit; mihi enim potiores sunt B sepulcri tenebræ, quàm lux vitæ peccatis insertæ: quoniam cui in peccatis vivere libuit, hunc in exitu suo æterna excipiet nox. Cum in adolescentia mea errarem, dicebam in corde meo, si ad senectutem pervenero, fortasse peccare absistam, cum corpus ætate devexa cœperit algere, defervescet vitiorum æstus. Video autem nec in senectute voluntatem meam à flagitio cessare, & quamvis corpus mutatum sit, ipsa C voluntas non est mutata, ut negligenter vixi in adolescentia mea; sic in mea senectute vivo; post exitum mihi imminet judicium. Consumpti sunt dies juventutis meæ, atque transierunt onera peccatorum portantes, jamque advenerunt dies senectutis meæ omnia scelera pariter referentes. Tempus illud adolescentiæ meæ exactum est in operatione iniquitatis, & postquam advenit senectus, in iisdem peccatis ambulo. D

Hoc profectò mirandum, carissimi, corpus æstum suum restinxit, voluntas mores suos nullatenus reliquit, corpus senectute victum evasit, & infirmum, nullo modo voluntas: incanuit caput, & non incanuit cor, senuit corpus, & omnes cogitationes meæ in me semper vivificunt, & revirescunt; quantum albescunt crines ætate, tantum nigrescit cor peccatis. Corpus ad proprios actus E languescit, voluntas integra viget ad vitia. Qualis extitit voluntas juventutis meæ, eadem in senectute mea perseverat, qualis juventutem egi, talis senectutem transigo deses & iners. Senectutem sequetur mors, & mortem resurrectio & horrendum judicium, & constituta peccatoribus pœna. At si ad actum hujusmodi veni in Mundum hunc malorum & ærumnarum plenum, melius fuisset F nunquam hùc intrasse, quoniam præter spinas nil mihi inde provenit, quod me ergo bonum impulit, ut huc accederem, & hæc mala viderem, indeque ejusmodi efferrem sarcinam? Beatus Job cum illius mala aspexisset, invidit fœtibus de utero translatis ad tumulum, quo, alta defossus humo, pessimum hunc Mundum minime spectaret. Ego verò quid me lucraturum sperarem talem ingressus Mundum, in quo occurrebant adversarii plurimi, perpetuæque tentationes?

[illegible]

A Sacros codices habeo, qui mihi judicium & retributionem prædicant; concupiscentiæ me meæ ad peccatum impellunt, absterrent à peccato divinæ scripturæ, & quid agam positus inter timorem & concupiscentiam? Et quoniam nulla subest expediendæ salutis ratio, ut liceat declinare horribile judicium, damnationis meæ sententiam anxius opperior, ejus autem expectationem quo effugiam?

B Talia, fratres, reputantem, mœstitia & luctus opprimunt, & atræ caligines involvunt, cunctis diebus vitæ meæ. Sed & cum occulta delicta mea considero, gemitus cordis mei meritò exaggerantur, cumque dierum meorum finem recogito, qui vitæ meæ meorumque maleficiorum cursum abrumpet, objicietque tenebras sepulcri, mortis horrore concutior, & genua mea tremunt. C Nihilominus tamen mortem optavi, quo simul à peccatis moriens liberarer. Mala duo in præsenti me cruciant, & in futuro etiam tertium; sic omnia me accusant, vexant, solicitant, & ut à peccato abstineam, objurgant; ego vero peccata adhuc multiplico, quæ quidem etiam, cum hinc demigravero, mihi in sepulcro agglutinatæ hærebunt, & sequentur in novissimo die, quando iterum lucem revisam; D interim rectâ ad gehennam pergo. Cum autem tria illa vidissem, & seriò considerassem, sepulcrum reliquis antehabui, quia levius mihi est, illic sub terra morari, quàm hîc supra terram, aut in gehenna. Nihil enim me tantùm torquet, quantum præsens sæculum, & alterum post secuturum; hîc enim peccata video, illic pœnam gehennæ. Atterunt me hîc tentationes, & peccatis opplevit me Diabolus, & illic tormenta me E manent pro malis, quæ hîc in præsenti sæculo perpetravi. In illa die Judicii quemque capiet metus, unde capiet quemque pœnitentia, modo excipias illum Perfectorum ordinem; quicumque isto minor, & infra ejusdem mensuram deprehensus fuerit, hunc suamet conscientia arguet, quasi Perfectis dissimilem. Quare omnes hominum ordines, qui illum Perfectorum gradum, F vel non attigerunt, vel in eodem non perseverarunt, eo die dolebunt, se superioribus impares fuisse, nec ejusdem socios dignitatis.

Sed ego, & omnes similes mei, & quod regno Dei excidimus, & quod nec ignem evaserimus, fratres, omnium acerbissime dolebimus, clamabimus, & alta ducemus suspiria: alius enim est dolor illius, qui regni Dei felicitatem amisit, atque alius servi, qui verberatus, vociferatur; si enim quicumque gradum

dum Perfectorum non tenuit, ibi mœrebit, nos flammis tradendi, quid eo die faciemus? Obvio & facili experimento comperitur ignem, quem divinæ scripturæ memorant, hoc nostro longè acriorem atque atrociorem esse, ejusque cruciatum tormentum ignis hujus temporis multò superare. Hujusmodi porrò pœna exercebuntur, quos Dei judicium in eas flammas conjiciet. Quod ut mihi verum & certum est, sic debent omnes fateri & credere, sæculi vid. illius ignem, ut dixi, hoc nostro esse longe atrociorem. Nam ut iste maximè efficax sit, nitet tamen, & splendet; ille vero cum vehementissimè ferveat, & acerrimè urat, horrendis tamen involvitur tenebris, & noctem affert teterrimam; iste obvium nutrimentum usque eo depascitur, dum absumpserit, si quid autem contrarium inciderit, extinguitur, cessat, & revanescit; contra ille ignis nunquam extinguendus, non absumit, quos torret miseros; nec enim absumere jussus est, sed tantùm urere ac torquere. Ignis iste coquit cibos, & esui aptos reddit, & algorem expellit. Ille suis flammis præter tenebras etiam dentium stridorem miscet, sontes tenebrosus depascitur, depopulatur, desolat ac torquet, ut expers lucis, sic etiam finis. Scriptum est enim, ignem fore sempiternum. Hujus casus cogitatio ut tristis cura, carissimi, me coquit & versat, quamobrem ingemisco & suspiro, certus hanc mihi pœnam reservari ob ea, quæ hactenus occulta hæsere mihi scelera.

Hanc severi Judicis sententiam assiduè meditor, & væ, ajo, vitæ meæ: eheu quale mihi paratur malum! Simul mecum ipse considero ignominiam mihi subeundam tunc, quando ponentur ante oculos omnium ætatum, atque hominum, totiusque Universi, quæ olim occultavi flagitia: meque mei admiratores revisent, nec sanè qualem me inpræsenti existimant, talem eo die comperient: hìc putant, qualis videor, talem esse me, cum reapsè alius sim. Secretas ibi labes perspicient, quas in hoc sæculo ignorarunt, hinc mirabuntur, obstupescent, & velut attoniti hærebunt, comperto scelere, quod ante nec subolere licuit. Ibi cernent mala opera mea, spinas, quas ipse mihi sevi, & arcana mea cunctis patebunt, universim meam stupentibus audaciam. In illo sæculo Solis luce clariora fient dedecora, quæ ipse intra conscientiam tecta celavi, & deprehensa velut in meridiana luce tenebuntur omnia scelera mea, ibi in amplissimo theatro proposita oculis omnium gentium exponentur crimina, quæ ipse semper occulta volebam: nec vel unum dissimulabitur aut grave

A grave aut leve. Tunc mihi relegent, & retexent omnia flagitia & peccata mea, quoniam omnia opera mea literis consignata in codice prostant.

Hæc, quæ commisi, fratres, timeo, & reformido, atque assiduè fleo, dum cogitando revehor ad ea, quæ in illo sæculo reservantur supplicia, conscius me bona nulla fecisse, quamobrem nec bonum fore mihi repensandum in die judicii, qui hucusque B mala thesaurizavi mihi. Væ misero mihi! quando in supremo illo die occurrent ignis, tenebræ, & pœnæ, & magna ac publica ignominia: væ mihi perdito, tunc quando sponsus vultu irato discumbentes intuebitur, quo tunc fugiam, quasve latebras petam? O me miserum! quando famulis præcipiet, ut ligatis manibus & pedibus me a communi triclinio abigant deprehen- C sum sordida amictum veste. O me perditum! quando separatus ab agnis ad dexteram locandis, hœdis ad sinistram detrudendis adjungar. O me infelicem! quando Sanctorum cœtum adjudicatam sibi hæreditatem adire cernam, me autem flammis continuò tradendum, & quonam gentium evadam tunc? Væ misero mihi! quando à longe stabo pudore ac timore suffusus, nec licebit attollere oculos, & illum Judicem D intueri: væ mihi perdito! quando sponsus me nosse negabit, ingressumque flagitanti, jubebit occludi januam, & in gehennam statim detrudendum dimittet. Væ mihi misero! quando aspiciam partem utramque obvenientem sibi accepisse sortem, & obseratis cœlestis aulæ portis Beatorum quemque suam adiisse hæreditatem. Væ mihi perdito! postquam decretum fuerit mihi E præcludi ostium, indeque rejectus & exclusus compellar jacere foras in mœrore, fletu ac dentium stridore. Hunc ego exitum, ut dixi, timui semper & exhorrui, contuens quæ in me conduntur scelera, & præteritæ vitæ malefacta recogitans, hæc, inquam, peccatorum meorum, & diei judicii terribilis recordatio membra mea perpetuò quatit, & cogitationes meas exagitat. Jam & hoc admiramini, carissimi, & obstupescite, F quod cum hæc omnia ego habeam compertissima, omnia nihilominus audeam nefaria: scio quàm opidò amara futura sit retributio mea, contraria nihilominus ago, meliora video, & deteriora sequor.

Libros evolvo, Spiritu Sancto aspirante, scriptos, qui mihi repræsentant judicium & vindictam, sedes lucis & regnum, lego, & lecta non facio, doceo, nec docendo disco. Eruditus sum in scripturis, & in sacris lectionibus versatus, & adhuc ab officio

ficio aberro; legi aliis scripturas, nec tamen vel una aures pepulit meas: illarum sensa rudes & simplices docui, & ad virtutem adhortatus sum, mihi tamen ipsi nil profui. Sacros libros aperui, legi, intellexi, & suspiravi; mox statim oblitus sum, ut codices sublati sunt ab oculis meis, ut à mente mea pariter sublata est illorum memoria. Et quid faciam, carissimi, huic Mundo, in quem intravi, vel huic corpori pleno malorum, quod ad oblectamenta ac voluptates assiduè me allicit ac trahit? Scripturæ siquidem terrent me, & admonent de judicio, & retributione; concupiscentiæ contra cogunt me servire operibus carnis; unde interclusus hæreo inter futurum judidicium, & præsentem metum. Quamobrem væ ingemino miseræ vitæ meæ cunctis diebus meis! & beatos dico immaturos fœtus, & infantes, qui Mundum hunc pessimum ingressi non sunt, nec hinc communem sarcinam extulerunt. Qui enim justitiam in illo assequi studet, atque pugnæ judiciique metu solutus optabile otium tenere, improviso bello obrutus, conserto prælio prosternitur. Porrò quominus hìc bellum suscipiam, & assequar justitiam, adversatur corpus & obsistit. Rursus quominus otio & voluptati me dedam, atrox retributio absterret in exitu reddenda. Domine, tu es refugium meum, ad te confugio, te protegente, Mundum hunc pessimum evadam, & istud corpus, in quod omnia confluunt mala, ut omnium est peccatorum origo & causa: quare cum Apostolo Paulo frequenter illa repeto: *Quando liberabor ab hoc corpore mortis*?

Rom. 7. 24.

Intereà cum ea, quæ dixi, animo assiduè revolverem, indeque vehementer anxius æstuarem, subitò alius quidam instinctus afflavit mentem, meque jacentem confirmavit; scilicet obrepsit animo tacita quædam cogitatio, suggessitque utile consilium, & quasi porrecta dextera in spem bonam erexit. Tum verò velut è specula prospexi Pœnitentiam optimum desperationis remedium, quæ mihi mox comiter occurrens, submissa voce quasi ad aures loquens, eximio me promisso recreavit. Simul admonuit inutilem omninò fuisse tristitiam, quam ex vulgari omnium nocentium more indueram. Inde resipui, & quorsum, dixi, infelix peccator incassùm doleo, & futili mœstitia atque miserabili luctu conficior, aut multitudine scelerum meorum consternatus diffido? Ad hæc Pœnitentia; attende, ait, animum mentemque advertito ad ea, quæ tibi sum locutura, continuò leni voce meas blandè demulcens aures,

[illegible]

A aures, verba plena salutis subjunxit. Ausculta lubens, ait, quæ dicam, paucis docebo, quomodo justè doleas, ut tibi tuus prosit dolor, & fletus afferat salutem. Videsis primum, ne desperes, aut animo concidas, vel torpeas peccatorum tuorum conspectu dejectus, & inde salutis tuæ curam abjicias; Bonus & suavis est Dominus tuus, teque foribus suis adstantem videre desiderat. Cum pœnitentiam egeris, lætabitur B in te, effusoque sinu excipiet redeuntem. Magna iniquitas tua guttâ clementiæ ejus minimâ minor est. Ipsius est suâ gratiâ maculas eluere, quibus peccatum eâ, quam in te exercuit, tyrannide, te turpavit; scelerum tuorum pelagus levissimo ejus misericordiæ flatu siccabitur; sed nec omnia Mundi peccata pietatis ejus mare exhauriant. Verumtamen si hucusque extra viam errasti, C retrogredere, & peccare absistito: illius ostium pulsa, introitum minime negabit. Jam iterum admoneo, ne putes, ideo quod multa peccaveris, te minime recipiendum, ut hac persuasione deceptus, inertiæ te dedas, & otiosus pœnitentiæ labores fugias, cave, inquam, ne facinorum tuorum enormitate in desperationem adductus, salutis tuæ curam deponas, nec enim Domino tuo difficile est, detersis sordibus, ad D pristinum te nitorem & integritatem revocare: nam etsi tuis à peccatis talem contraxeris colorem, qualem infecta extulit lana, ad nivium candorem te referet, sicut scriptum est per Prophetam.

Psal. 50. 9.

Restat, ut hoc unum etiam atque etiam caveas, ne inposterum pecces, quodve in eum aliàs peccaveris, te nunquam non pœniteat; nec dubium quin, quæ est ejus E magna misericordia, te liberaliter sit suscepturus. Ergo contractas hucusque labes eluito, si feceris, nunquam ille repellet resipiscentem. Hoc ego jubeo, subdidit Pœnitentia, tibi mea fide futurum, dummodo, quæ dixi, exequaris: nec enim dubito, quin te estò servum impurissimum & scelestum velut filium paterno studio sit complexurus, quodve si, quas à te accepit injurias, fleveris, tuaque maleficia damnaveris, & illum F supplex cum fide rogaveris, non modo tua tibi sit condonaturus peccata, verum etiam donis & muneribus pro summa sua liberalitate cumulaturus sit. Te nimirùm opidò quantum sitit, & ad tuum suspirat reditum, illisque maximè jucundum accidet audire suas te pulsantem fores, qui pro peccatoribus & sceleratis opprobrium & mortem sustinuit. Hæc ita, ut dixi, se habent, non est quod ambigas, vera & certa sunt omnia; dura supplicia & horribiles

biles pœnæ ſceleſtos manent, ſempiternum incendium, & vermis immortalis peccatoribus parantur, judiciali ſententia in exitu damnatis. Sed & hoc alta mente reponito, ſubjecit Pœnitentia, re nulla à me illis juvari poſſe eos, qui me hic monentem contemnunt, nec tempeſtivè ſub alas meas ſe recipere ſatagunt. Næ ego talibus in futuro ſæculo opem ferre non potero; ſed neque judex pro illis me orantem tunc attendet, qui nunc obvium domi meæ perfugium recuſant.

Quamobrem hoc bonum & utile conſilium iterum repræſento, ut dum præſens tibi manet ſæculum, ad me feſtines, haud dubiè quin meâ operâ tuam ſalutem in tuto poſiturus ſis. Confidito, ego culpæ dimiſſionem tibi apud Miſericordiam tranſigam, ſpero namque meis lacrymis impetraturam, ut illa tibi à Juſtitia hanc gratiam exoret. Ipſa tecum Miſericordiam ſupplex conveniam, miſtoque precibus fletu eo tandem inducam, ut Judicem ad commiſerationem ſupplicis rei flectat, ac tibi placatum efficiat. Confido, inquam, me pro te orantem ab illa minime repellendam, ac proinde apud Juſtitiam continuò ſuas pro te preces interpoſituram. Quid tu igitur anxio animo hæres peccator? Miſericordia tibi dexteram porriget, & manuducet. Eadem poſtquam ad tribunal Juſtitiæ intromiſerit, cauſam tuam perorabit: Juſtitia cunctis & ſemper metuenda, dicet, reſpice hunc perditum, ſupplicem tamen confitentemque ſe fuiſſe peccatorem, & multorum ſcelerum reum. Intuere trementem, & ob anteactæ vitæ flagitia metu & pudore ſuffuſum, & ſingultus precibus permiſcentem, attende ſuſpiria & lacrymas, dolorem & cordis compunctionem. Habes unde illi ignoſcas, & peccata dimittas, neutiquam inpoſterum iteranda. Vide, ne ex nimia animi triſtitia in deſperationem prolabatur. Cecidit, porrige manum lapſo. Non decet, te in miſerorum ruina lætari, ſpem oſtendito, ut ſurgat, & confidat, ſe à mitiſſimo Domino ſervum à fuga retractum, benevolè ſuſcipiendum.

Hæc mecum ipſe tacitus verſabam, cariſſimi, poſtquam cepit me timor ac tremor meis mihi injectus peccatis. Fictam Pœnitentiæ perſonam introduxi, quo inutilem luctum & ignaviam ab ægro corde meo excuterem, eadem porrò nunc peccatoribus mei ſimilibus reponenda duxi, unde aliquod triſtitiæ levamentum capiant, & in ſpem veniæ erecti ad pœnitentiam feſtinent. Sit benedictus ille bonus & ſuavis, qui lætatur in nobis, ſi pœnitentiam egerimus, atque

[illegible]

[illegible]

A atque pro summa sua caritate hilari vultu & absque opprobratione reduces nos excipit. Sitque iterum benedictus, cujus janua introitum petentibus probis, atque improbis patet, nec enim peccatores odit, ut resipiscentibus gratiæ suæ fores præcludat. Sit tertiò benedictus, qui omnibus hominibus expediendæ salutis rationes providit, ut nemo à sui regni hæreditate excidat, sed Justi benefactis suis, sua peccatores pœni-B tentia illam obtineant. Sit etiam atque etiam benedictus, qui pro peccatoribus contumelias & mortem admisit, nec ignominiā Crucis ferre recusavit. Ea solummodo ductus ratione, ut peccatoribus salutem compararet. Sit iterum atque iterum benedictus, qui postquam nos liberalissima sua voluntate creavit, venit, & Crucis supplicio redemit: atque denuò venturus est C magno illo sui novissimi adventus die, ut nobis ereptam vitæ usuram restituat. Optime maxime, oro te pro illa tua de omnibus benemerendi voluntate, tales nos esse præsta, qui gratiæ tuæ aspectu oculos exaturare, teque in omne ævum laudare mereamur.

[illegible]

Surge, vade in Niniven civitatem magnam, & prædica in ea prædicationem, quam ego D *loquor ad te. Et surrexit Jonas, & abiit in Ninive juxta verbum Domini*. Jon. cap. 3. 2. 3.

[illegible]

VIDES, ut Niniven ad concionem advocat Jonas. Judæus scelestos aggreditur præco: ferox & acer invadit urbem, quatitque horrendis vocibus. Hebræo loquente, Ethnica civitas mutavit vestem. E Ut pelagus turbant venti, sic pelago eductus Jonas concussit urbem: hinc adversi illam oppugnant fluctus, ut ratem direptus aër, quum miscuit maria. Salum cum subjit, subita tempestate pervertit: terram quum pressit, quatefecit. Eo fugiente, inhorruit mare, & concionante, terra trepidavit. Mare compescuit oratio, terram pacavit pœnitentia. Oratio salutem attulit F Jonæ, pœnitentia Ninivitas servavit. Oravit ille clausus immanis piscis alvo: in magna urbe opere magno oravere Ninivitæ. Fugiebat Jonas Deum: pudicitiam oderant Ninivitæ. Conclusit strinxitque ambos Justitia, quippe nocentes. Supplicium deprecati sunt ambo, oblatā pœnitentiā. Hæc nempè Jonam in salo periclitantem tutata est, atque Ninivitas domi laborantes incolumes præstitit. A suo ac in suo Jonas didicit, misericordiam pœnitentibus esse tribuendam. Formam ipsi in ipsomet

met deſcriptam tradidit divina gratia, pro delinquentium regimine præſcribens, ut quemadmodum ipſe pelago erutus fuerat; ita præſenti naufragio eriperet urbem. Nihilominus, ut mare exagitant venti, ſic Ninivis piſcinam Jonas, & ipſe pelago rejectus.

Unus Jonas locutus eſt, audiit Ninive & luxit, unus Hebræus concionator univerſam perturbavit urbem. Os ſuum minis implevit, & auditoribus denunciavit interitum. In urbe Gigantum parvus concionator aſſurrexit. Fregit vox ejus corda Regum. Urbis ruinam ſuper eos impulit. Uno verbo, quo ſpem abſtulit omnem, calicem iræ porrexit. Audiere Reges, & victi dedêre manus, ſua abjecêre diademata, & demisêre ſupercilium. Audierunt Nobiles, ac territos oppreſſit ſtupor, continuò veſtes in ſaccos mutarunt. Audiere venerabiles ſenes, & caput conſperſerunt cinere. Audierunt locupletes, & arcam aperuere indigentibus. Audierunt creditores, conſciſſiſque ſyngraphis, in opera miſericordiæ incubuerunt. Obedierunt fœneratores, ne ultra ſortem exigerent; quique fœnus acceperant, redhibuerunt acceptum. Æs ſuum alii condonarunt, cum ſalutem quiſque ſuam piè curaret. Nemo repertus ibi, qui alterum circumvenire cogitaret. Omnes quippe ſanctè certabant, ut ſuam quiſque animam lucraretur. Jonæ obaudiere latrones, & aſſueti vivere rapto, ſua reliquêre: quiſque ſe ipſe accuſabat, & comparis ſui vicem dolebat. Nemo ſocium condemnabat, quia ipſe ſe quiſque condemnabat. Unuſquiſque ſe ipſe reprehendebat, quia Ira reprehendebat univerſos: Jonam audierunt parricidæ, & judicum metum ſe abjeciſſe confeſſi ſunt. Judices judicia interruperunt, præſente Ira, ſilvit forum: noluerunt quod juſtum erat judicare, ne ex juſto judicarentur. Unuſquiſque miſericordiam ſeminabat, ut meteret ſalutem. Jonam audierunt peccatores, ſuaque ſinguli peccata confeſſi ſunt. Audiit urbs ſcelerata, ſuaque confeſtim exuit ſcelera. Audierunt etiam domini, & ſubjectos dimiſere liberos. Piè audierunt ſervi, & auxere erga dominos reverentiam. Declamante Jona, nobiles feminæ faſtum ciliciis compreſſere, penitentia fuit vera, quando ſuperbæ humilitatem induerunt.

Noſtra hæc illi pœnitentia compoſita ſomnium eſt: & illi ſupplicationi noſtra collata umbra eſt: & illi humilitati comparata hæc humilitas larva eſt; quàm opidò rari ſunt, qui malefactorum, ſubeunte pœnitentia, ſimile jejunium ſecuti ſunt. Ninivitæ ſtipem egentibus erogarunt; utinam

nos

A nos à pauperum oppreſſionibus abſtineremus. Ninivitæ ſervos libertate donarunt, liberorum vos utinam miſereret. Quoniam verò Jonas ad urbem mittebatur omnium flagitiorum genere coopertam; ideò vindex Dei Juſtitia dura illum ſeveritate munivit, imbuitque vocibus horrificis, jubens extrema mala nunciare. Acerbis medicamentis inſtructus formidabilis Medicus urbem intravit morbis oppreſſam. Explicuit & oſtendit, quæ ferebat pharmaca, viſaque ſunt aſpera & horrenda.

B Sed etſi Prophetam Gratia mittebat, non quo civitatem everteret, ſed ut laborantem curaret; civibus tamen Concionator minime ſuggeſſit, ut pœnitentiæ ſe dederent. Docere volebat, ægrotantes debere morbi remedia per ſe quæritare. Pulſantibus obſeravit fores, quo intelligerent poſteri pulſantium conſtantiam.

C Sententiam Judicis Jonas intimavit, aſſenſere Ninivitæ, & juſtam eſſe affirmarunt. Inde patuit, quantum ad placandam iram valeat pœnitentia, quantumve inſiſtere debeant pœnitentes, donec impudentia miſericordiam extorqueant. Ægritudinis enim cauſa peccatum fuit, voluntas, non neceſſitas. Horriſona vox terrebat, objectâ velut exerti imagine gladii, unde audaciſſimus quiſque metum caperet, & morbum depelleret.

D Medicus miſſus ad medendum, ægris romphæam intentat, quam ut vidit civitas, ut exhorruit; medicus aderat, carnifex qualis præſens; cives metu conſternati, mox trepidi conſurgunt, & ad pœnitentiam procurrunt. Ergo medicamentum virga fuit, quorumlibet medentium pharmacis remedium præſtantius. Ægro alii medentes palpantur, & blandè potionem porrigunt;

E Jonas ægrotos acerba & vehementi concione objurgat & ſanat. Decumbentes viſitat viſitator ſapiens, ſimul exagitat metu: lectulo ſeſe illicò proripuit æger, ut virgam furoris aſpexit: conſanuere ſuis furentes libidinibus: ſuas quiſque cupiditates compeſcuit, ipſe ſibi factus medicus.

Ceſſarunt prandia regum, & principum cœnæ. Nimirùm ſi à lacte arcentur

F infantes, quis interim jubeat convivia? Si jumenta prohibentur aqua, vinum quis bibat? Si Rex induit ſaccum, quis veſtem non mutet? Si impura ſcorta ſibi continentiam imperant, quis cogitet nuptias? Si luxurioſi ſtupent, quiſnam rideat? Si qui modo lætitia exultabant, nunc miſere plorant, quemnam delectet jocus? Si latrones didicere juſtitiam, quis opprimat amicum? Urbem univerſam imminentis ruinæ metus ſolicitat, quis jam in communi

periculo propria curet, pro sua solicitus domo? Si projectum videas aurum, fur nullus est, qui surripiat; si apertum thesaurum, nullus est qui auferat. Oculos continuere suos fatui, ne feminas curiosè aspicerent. Condidere feminæ ornamenta sua, ne intuentibus præberent occasionem ruinæ. Novere quippe istud esse commune malum utrisque, nec si alii in illis offendissent, ipsas salutem adepturas. Non ergo civium pœnitentiam disturbavere formosæ, quum communis doloris causam se esse agnoscerent. Medicinam itaque fecere sibi mutuo, alter ab altero pœnitentiam docti.

Nullus est, qui socio peccandi occasionem subjiciat, dum quisque vitium eliminare studet; suum quisque sodalem ad preces & obsecrationes invitat. Facta est civitas corpus unum, tota se totam observat. Ne in alterum peccet, proximum quisque suum admonet, hortaturque, ut se suaque membra ad justitiam formet. Quare nemo illic oravit, ut se unum servaret, dum singuli alter pro alterius salute rogant, perinde ac si in unum coaluissent corpus, universa siquidem civitas velut unum corpus ad interitum ciebatur, nec licebat probis procul ab improbis vivere, cum velut membra invicem colligati conviverent unà cum nocentibus innocentes. Justi itaque pro peccatoribus Deum orabant, ut ipsis opem salutemque ferret, hunc orabant pro justis peccatores, ut ipsorum preces ratas efficeret, precabantur innocentes pro incolumitate nocentium, nocentes innocentium orationem exaudiri, rogabant.

Pulcher infantium ploratus universam civitatem ad lacrymas provocabat, vox parvulorum, ut venit ad aures, ut impulit cor & viscera subvertit. Senes consperseres se cinere, canos laceravere crines longævæ anus, projeceruntque, venerabilis canities versa est in opprobrium. Juvenes fixis in senes oculis amarè flebant, majores minores suos, optatos senectutis baculos, vocabant ad planctum; plorabant utrique, prospicientes, mox ad tumulum elatum iri cum funerandis funeris curatores. Casti castæque cœlibes capillos deposuere, calvitium suasit luctus. Stetit in medio thalami mater: circumstant carissimi: fimbrias tenent, orant, sospitet pereuntes. Crebra terræ succussione perterritus puer fugit in sinum matris, in die furoris parvulus intra nutricis alas se condit. Sol oritur, & occidit, supputant illi dies, & quoti transierint rogant, dolentque tantundem spatii vitæ detractum suæ, decedere dies, & cum illis pariter animam decessuram. Plorantes nati paren-

A B C D E F [illegible]

[illegible]

A parentes in communi luctu sciscitantur. Eheu dicite parentes, quot ab hinc superant dies ad tempus condictum ab illo Hebræo concionatore; dicite designatam ab illo horam, quando viventes in infernum descendemus, quæve futura dies, quando pulchra civitas subvertetur; quænam ultima nobis illucescet dies, post quam amplius non erimus? Quonam tempore operiet nos caligo? Quo- B ve die nostri interitus fama pervolabit Orbem? Quando secus locum transeuntes advenæ cernent dirutam urbem, patriæque ruinis sepultos cives.

Parentes, qui natos talia memorantes audiebant, vehementer commoti parvulos suos suis perfundebant lacrymis, oculisque pluentibus, misto fletu, dicentes & audientes simul plorabant. Voce crebris singultibus suppressâ, verba formare non licuit, fandi C facultatem dolor abstulit, & carorum fletus colloquium diremit. Sed parentes, ne filiorum cruciatum suo redderent silentio majorem, indeque exasperato animi dolore, ante diem ipso mœrore conficerentur, tandem cohibuere lacrymas, & internos affectus represserunt, quo liceret de proposita quæstione liberis suis sapienter satisfacere; indeque aliquod doloris levamentum afferre. Cæterùm cum veritatem manifestare vere- D rentur, apertèque dicere; diem utique à Propheta denunciatam haud procul abesse, Abrahami exemplum secuti, filios suos prophetica prædictione consolabantur.

Exquisivit Isaac hostiam: *ubi est*, ait, *agnus victima holocausti*? Abraham, ne triste responsum luctus sequeretur, qui sacrificium corrumperet, unigenitum suum blandis verbis trahebat, quo interim ligari se sineret, dum ipse gladium nudaret. E Videbat filium duram sibi proposuisse quæstionem, silentio tamen usus non est, ne natum contristaret, nec tamen dolorem explicuit, ne sacrificium temeraret mœstitia. Excogitavit quomodo filio satisfaceret. Ergò quum manifesta fari nollet, occultum mysterium præmonstravit, cumque veritatem occultare vellet, prodidit: ausus non est dicere: Tu es; prædixit alium fore: F credidit illum esse; non illum fore prophetavit. Abrahæ nimirùm lingua corde sagacior fuit, à corde discere assueta, cor docebat, conticuit mens intelligens, quia facta est lingua præsciens, & Ratio, quam docebat, hausit à lingua sapientiam: *Ascendemus ego & puer*, servis suis dicebat Abraham, *& revertemur ad vos*. Fallere voluit, & prophetavit. Mendax non fuit, qui pro veritate certabat, sermonem in prophetiam transtulit, dum studet laboranti succurrere. Hanc

Gen. 22. 8.

Supr. 5.

Hanc cepere viam Ninivitæ, dum natis satisfacere student. Ergò lacrymis sensim manantibus sic affati sunt carissimos suos: Bonus & suavis est Deus, nec delebit elaboratam manu sua imaginem: quivis artifex, quod finxit simulacrum, diligenter custodit; quanta putatis cura Optimus incolumem manere velit vivam & ratione præditam sui effigiem. Nec oppidum, filii, cadet, nec patria nostra subvertetur. Dum ergo comminatur excidium, ad pœnitentiam nos provocat, dumque se vehementer iratum ostendit, ad bonam frugem nos revocat. Vos item, carissimi filii, quoties desipuistis, & continuo resipuistis flagello correcti. Vos nos cecidimus, & duro verbere castigavimus, nec istud furor porrigebat ad exitium. Corripuimus, quia peccastis, & gavisi sumus, quia peccatum agnovistis. Vos ipsi animadvertistis ejus vexationis auctorem fuisse amorem; vos ipsi perspexistis Misericordiam flagellum tractasse: Correptione profecistis, & indè hæredes effecti estis. Ipse verberum dolor multam attulit lætitiam, & virgarum supplicio suavissimæ jucunditatis successit thesaurus, omnemqne mœrorem abstersit subsequens gaudium.

Discite ergò, carissimi, ab eo, quod experti estis verbere, & vestrorum parentum sagaci eruditi virga. Ad nostrum profectum nos ab illo castigari Patre, qui nos corrigit. Extulit virgam furoris, ut terreat, & terret, ut emendet. Scilicet quemadmodum vestri vos parentes verbo & verbere castigavimus, dum vos erudire & lucrari studeremus, & modicum passos admodum juvare, sic & ille Optimus & Mitissimus nos arguit & erudit, ut sua nos benignitate servet, & inclusum suarum miserationum amorem nobis profundat. Virgâ suam nobis caritatem significat, suum verbere nobis aperit thesaurum: Quod si minime dubitatis vos à nobis pro nostra erga vos benevolentia fuisse punitos, cur dubitemus, idem eodem affectu à Deo nos in præsenti sustinere? Nostra ergo vobis severitas speculum fiat, in quo illam pietate & clementia plenam disciplinam perspiciatis. Enimverò omnis, quo vos complectimur, amor infra eam caritatem restat, quâ Deus nos homines amat; adeo noster in vos amor, Dei in nos amore minor est. Sique magnam putatis ejus severitatem, illâ major est ejus clementia. Pœna videtur, donum est, sic benemerentes quique ab illo locupletissimè munerantur.

Mœrorem, filii, depellite, cohibete lacrymas tantisper, brevi motus iste residet, vosque

[Syriac text illegible]

A vosque imittet ira, patriæ dolor profligabitur, & sublato luctu succedet lætitia, & gaudebit corrector, correctos vos intuens natos suos. Hæc & hujusmodi suis Ninivitæ liberis memorabant. Mœstos quidem consolari volebant, tranquillitatem interim ex vero prophetabant. Et quia citra moram resipuerunt, citra errorem futura prædixerunt. Pœnitentiam implevit opus, exitus prædictionem.

B Cæterùm etsi has sæpius ingeminarent voces, à lacrymis tamen minime temperabant, & quamvis ad liniendum dolorem talia memorarent, luctum tamen minime relaxabant. Metus jejunium produxit, & preces trepidatio. Prudenter namque cogitabant, quantus esse deberet peccatoris timor, quando Justi quoque trepidabant. Cum itaque fores obsideret mors, Rex in publicum progressus se ostendit, civitas com-C mota est: ut Rex apparuit amictus sacco; quis Procerum byssum exuere dubitavit, eâ præsertim incumbente irâ? Rex flevit, illacrymantem contemplatus universam urbem: flevere cives illum conspersum cinere caput contuentes. Flevit ipse civitatem conspicatus atratam, vestem in saccum mutasse: flebat civitas, & ad fletum parietes provocabat, & saxa: quales Ninivitæ fudere preces quis adhibuit? Quisnam cor-D ruptos sic emendavit mores, & vitia manifesta, & occulta correxit? Quis membra prostravit, ut simul voluptates & oblectamenta abjiceret? Quis ut vox pepulit aures, cor scidit, & peccasse se doluit? Quis verbo castigatus ingemuit? Quis hominis ad speciem abjectissimi voce perculsus obriguit? Quis Deum sibi objiciens præsentem, pœnitentiam cogitavit? Quis Justum exerto gladio vidit instantem, ac tantope-E rè expavit?

Intereà videre erat amplissimam urbem luctu squalentem. Plorabant pueri, cum vitam, quam sibi vovebant diuturnam, ad dies contractam audirent, sed & senum intolerabilis erat planctus, cum non modo ipsi, qui sepulcrum non inviti opperiebantur, verum etiam suprema sepulcri adolescentes curaturi, monerentur, oppidum quan-F tocyus casurum. Juvenum vero questus quis ferret, cum in expectationem nuptiarum projecti, fato se brevi rapiendos intelligerent? Aut novarum nuptarum lamenta, cum thalamo excedere, & imos terræ sinus subire cogerentur? Quis lacrymas contineret, regem conspicatus lacrymantem? Quod à regia discedere juberetur, & in sepulcrum propediem descendere, inter vivos rex, inter mortuos pulvis mox futurus, ut regalis honoris currum tumulus exciperet, urbis ruina

ruina ſequeretur. Hoc nimirùm audiebat futurum, ut delicias & jucundæ vitæ commoda ipſi raperet mors, & à ſuaviſſimæ quietis lecto in foveam iræ regem & urbem repentè transferret.

Legiones ſuas convocavit Rex. Flevere mutua comploratione communem caſum. Prælia Rex referebat hactenùs ab illis geſta, & reportatas victorias, quotve feliciter evaſerant pericula; nunc vero ſe animo defeciſſe victum mali magnitudine, nec ullam videre ſupereſſe opis & ſalutis ſpem. Non hoc bellum, ajebat, eſt amici, in quo, conſerto prælio, victoriam noſtro more referamus, & ad votum ſuccedat triumphus. Siquidem vel ipſos heroës exanimet horrendum, quod audivimus nuncium, ſic nos plurimarum gentium victores unus Hebræus afflixit, ejuſque vox perculit & proſtravit. Plurima nos oppida ſubegimus, in noſtra nos urbe ipſe profligavit. Ninive heroum mater hominem unum, & hunc viliſſimum exhorruit: in ſuo Leæna cubili ad unius Hebræi conſpectum expavit. Rugiit Aſſyria, tremefecit Orbem: Aſſyriam fremens, voce concuſſit Jonas. Scilicet ad hoc omne malum venit fortis Nemrodi ſoboles.

Bonis militibus optimum conſilium ſimul ſuggeſſit Rex. Interim vobis conſilium do, Amici, non ideo in præſenti deſperandum diſcrimine, ſed ut fortes decet ſtrenuè dimicandum, nec committendum, ut deſides mors occupet, quod ignavis ac timidis accidit. Quiſquis, præſente periculo, ſtrenuum & magnanimum ſe præſtitit, ſi moritur, fortis fuit; ſi mortem evaſit, vicit. Si ergo mori glorioſum eſt, & eſt vivere triumphus: duo bona ſibi negotiatur magnanimus, duobus contra malis ſubjicitur ignavus, vel ut inhoneſta morte fungatur; vel ut cum dedecore vitam traducat. Paranda nobis ergo ſunt arma, ſimul componendus eſt animus ad agendum præclara & fortia, quo ut nihil aſſequamur, ſtrenuorum certe nomen obtinebimus. Ex majorum diſciplina didicimus, Deum habere juſtitiam & gratiam, & pro juſtitia quidem intentare minas; miſericordiam autem tribuere pro gratia, quod ſi placetur juſtitia, auxilians aderit gratia; ſi noſtris precibus flectatur juſtitia, illicò affluent liberalitas & clementia; ſi verò illius juſtitia retineat iram, ideo oratio noſtra culpanda non erit, quod illam minime exoraverit, nec noſtræ nobis fraudi erunt precationes. Sed quoniam res inter juſtitiam & gratiam verſatur, noſtra profecto pœnitentia ſua cauſa non cadet. Nova arma

A B C D E F

[illegible]

[illegible]

A arma novæ urbi, cariſſimi, fabricanda ſunt, & quandoquidem ad occultam vocamur pugnam, occulta arma capiamus.

A majoribus iſtud accepimus, qui hominibus rectè vivendi præcepta tradiderunt, quorumque oracula ad nos traducta ſunt, & acta, quaſve paſſi ſunt tentationes, fama repræſentat: nec ad captum homini deeſt mentis ſagacitas; ubique gentium pervulgata ſunt geſta Juſtorum, quibus hâc B patuit ad ſalutem via. Orbem implevit lex, quâ condemnatur quicumque nocens; & audivimus quibus ſuppliciis mali homines mactati fuerint, quod peccare auſi fuiſſent: poſitum eſt ante oculos ſpeculum, unde quiſque intelligat impudentem quemque pudefactum iri; imago cuivis videnti conſpicua eſt, ſed & pœnitentia pariter prædicata eſt, & aſpectibus audientium propoſita. Pœnitentia oculis peccantium exhi- C bita eſt, ut ad illam appellerent animum.

Et verò cuinam noſtrûm ignotus eſt Cataclyſmus? Nec enim à noſtra ætate longè diſtat immanis illa aquarum eluvio, quæ Noë temporibus accidit, quando Juſtitiæ vindicatricis allapſu aquis obrutum fuit omne genus humanum; nec tamen illis deerat peſpicacitas mentis, aut rationis oculus caligabat in Sole. Homines Noëti- D cæ illius ætatis, ò filii, ſcientes prudenteſque deliquerunt, dederuntque delicti pœnas. Nam cum tempore eodem audirent voces, imminentis Diluvii præſagas, Dei adhuc iracundiam provocarunt, quo riſere minas. Malleorum & aſciarum ſonitus Diluvium prædicabat, ſtridor ſerræ ſecantis Cataclyſmum clamabat, deriſere tamen mallei ſonum, & aſciæ vocem contemſere, donec Arca perfecta eſt; tum vero Juſtitia E ſeſe oſtendit, & audacia condemnata fuit. Erupere fontes, dederuntque vocem contra nocentes minarum deriſores, vociferavit repente Diluvium contra ſubſannantium vulgus, qui malleorum ſonum modo ridebant. Tonitruum fragore puniti ſunt, quibus ſerrarum ſtrepitus ante ciebat riſum, & cum horriſono nubium fremitu micantibus fulgetris etiam cæcati.

F Ad Arcam, quam luſerant, certatim procurrerunt, clauſit illa fores impiis, quibus ejus fabrica res opidò ridicula ante videbatur. Cavendum ergo, fratres, ne Hebræi iſtius Jonæ vocem aſpernemur, nec debemus ejus monita otioſè accipere, ſed diligenter expendere & ſingula ponderare. Me, fateor, in magnam anxitudinem ejus ſermo conjecit; quod ſi illius oraculum quiſpiam ex audacia profectum interpretetur, aut deliramentum exiſtimet hominis minime

me compotis sui; quicumque tamen illum insanire credit; si quæ dicturus sum consideret, intelliget hunc esse caput sapientiæ magno judicio & alta mente præditum. Despectus & simplex, ut videtis, est ejus aspectus, sermo tamen grandis est & reverendus. Vobis siquidem præsentibus, quæstiones illi proposui, varias, ut lubuit, explorare volui, quod dixerat, velut in fornace aurum. Non ille expavit tamen, non timuit, non est perturbatus, nec titubavit: non mutavit sententiam, veritatis lege ligatam, nec immemor dictorum à proposito deflexit, tenacissima præditus memoria. Blanditiis illum pertentavi, non attendit blandientem, nec perterrefacientem extimuit.

Opes ostendi, risit opes, gladium intentavi, gladium contemsit: exertum ferrum, & ampla munera velut res sibi ignotas despexit. Est, quem alliciant divitiæ, est, quem tormenta exaniment. Non illum exterruit pœna, non illum gratia illexit. Inter blanditias atque minas hunc Hebræum conclusimus, integer evasit utrinque, qui utrumque lusit. Pecunias offerebam; risit offerentem, ferrum nudavi; distorto ore, labrum contraxit. Non illum vicere auri cupido, nec mortis metus. Sermo tamen telum erat, findebat marmora, nec meam potentiam formidavit, nec adulatus est Majestati. Decus hoc meum tale habuit, quale reputamus retrimentum humi projectum; adeo nostras despicit opes, armaque nostra aspernatur. Frontem æream sibi composuit, ex quo nostras cogitavit terras, nec ulla adfuit causa, quæ ad assentandum nostro imperio, illum moveret.

Hujus itaque sermo speculum datum est, in quo nostra crimina inspiciamus. In eo jam vidimus Deum, nostris sceleribus offensum, ejusque justitiam vitia nostra persequentem, & patriam nostram ab imminente judicio de salute periclitantem. Satis perspeximus illum vera loquutum, nec ista excogitasse artem, aut hominis vafri versutiam composuisse. Si prospera quidem nunciasset, esset cur suspicaremur veteratorem hunc esse, qui felici nuncio amplam mercedem aucupararetur. Fausta auguratur sortilegus, qui in divinatione facit quæstum, blandè palpat, & magna pollicetur. Chaldæus esuriens felicem horoscopum mentitur, quo uberiorem à fatuo referat strenam, ingentes divitias præsagit, non quod aliquid dare velit, nec vero dat, sed quo futuræ opulentiæ augurio stultum decipiat, auferatque quod ille habet. Medicus contra integer & veridicus est, verum ægroto nunciat; Chirurgus domum ægrotantis ingressus, nec voce

A voce submissa, quod sentit explicat, nec angusto pectore intonat acerba caustica, in suo illi cubiculo; nec laborantem veretur, ut putridi dentis evulsionem non denunciet; nec regem formidat, ut ne suam sententiam dicat; nec filium regis timet, quin acrem medicinam ipsi propinet; nec viros terribiles tremit, dum ligat, & secat, nec potentem quemlibet expavet, ut ejus potentiam causticis non subjiciat. B Quis itaque mendacem dicat vatem, qui funesta & infausta præsagit? Non mentitur, cujus sermo nos tantoperè perturbat, si sermo fortis est, sincerus est animus.

Medicus quantumlibet magnanimus & constans, quæstu tamen titillatur, & lucri spe; Hebræus iste medentium conditionem superat, qui ex nostra urbe, nec unius diei victum accipere voluit, ex quo nos C convenit, jejunus & admodum tristis luxit. Quis ergò peregrinum adegit, ut citra præmium tristissima isthæc nuncia referret? Cur in urbe nostra talia prædicare non timuit? Ab Hebræis accepimus Moysen & Eliam ad quadraginta dies cibo abstinuisse? Quid? Num simile jejunium sibi indixit vates iste Hebræus? Si autem jejunat, qui justus est, jejunemus, oro vos, nos qui peccavimus, & si qui sanctus est, supplex orat, depri- D mant nos saccus & cinis. Et fortasse ideò jejunat & orat, ne, salvâ urbe, mentitus fuisse videatur, scilicet ut patriam nostram evertat, certat, quo vera prædixisse credatur. Cum illo igitur, qui nos jejunio oppugnat, jejunio dimicemus. Nec ideò tamen cum Propheta pœnitentia nostra pugnat, non enim ille nos læsit, nostra nos peccata pessumdant; non ergo urbem de- E struet Hebræus, cui propria scelera ruinam accersunt.

Habemus adhuc, amici, alium occultum hostem, contra quem fortiter dimicare debemus. In ore omnium versatur historia Jobi antiqui Justi, cujus illustria facta mutas animantes audisse reor, ejus victoriam ipsius tentatio per totum Orbem vulgavit, & sicut nostri nobis prodidere majores, accusator ejus Diabolus fuit. At F si ille viro sanctissimo falsum crimen affinxit, ad verum objiciendum nocentibus, quanto eundem putatis fore paratiorem? Dispar est, eademque par contra justos & peccatores ejus nequitia, justum nempè persequitur, si fortè peccatorem efficiat, & peccatorem occidit, ne fortè resipiat. Ædes filiorum Job idem evertit, illorumque cruorem cum vino miscuit, corpora cum poculis; Idemque ædium ruinas impulit super dominos. Quare vereor,

reor, ne ipse ad subvertendam urbem & patriam nostram immissus sit. In bello Reges armis vicistis, Satanam oratione prosternite. Exeant ergò armatorum acies cum illo prælium commissuræ, vestras tamen exuite ante diploides, & abjicite: saccos, optima adversus hunc hostem arma sumite; fractos projicite arcus, & ad preces confugite, inutilem deponite gladium, ensem capite triumphalem, jejunium. Sola jejunii acies secretam patriæ nostræ amputabit noxam. Victorias, quas præteritis bellis hactenùs reportastis, nihil esse duco. In præsenti autem si vincere contingat, nullam hac illustriorem victoriam retulimus; & quoniam aliis in præliis primus in acie steti, in præsenti etiam conflictu pugnaturis præibo. Ergò arma sumite, sed qualia me cepisse videbitis, eja, amici, accedite:

Hæc fatus Rex vestes exuit, exuerunt pariter universi: Continuò saccum induit, Regis ad exemplum milites atrati processere. Sic repentè Assyrii aliàs fulgente feroces ciclade, modo lugubri tecti amictu, incedebant, cilicioque setis horrente mysteria Jacob repræsentabant. Ad planctum dum se demittunt, victoriam peperit Pœnitentia, victus est Satanas, quemadmodùm victus est Esau, ut magister, ut discipulus, viceruntque Ninivitæ, sicut & Jacob, ut magister, sic ejus discipuli. Convocatis itaque Rex copiarum Ducibus, exercitum lustravit, missique ad singulas turmas præcones, singulos adhortabantur ad pœnitentiam. Impurus quisque, ajebant, turpes emendet mores, ne fortè suis oppressus vitiis occumbat. Avarus amorem habendi cohibeat, ne perturbet pugnantem. Quisquis fervet ira, exorabilem sodali se præbeat, ut Justum exoret sibi. Non animum occupet odium, ne salutis negocium disturbet, neque os jurgia componat, ut civitas benedictionibus, Deo miserente, cumuletur. Nemo perjurium & mendacium non fugiat, ne probet eventus prænotionem pronuntiatæ in nos sententiæ falsam non fuisse. Rumpenda sunt vincula cordis, ne orantes præpediant. Neminem deinceps peccare delectet, ne nos assequatur pœna novis exaggerata flagitiis. Talia præcones per amplæ urbis regiones prædicabant.

Intereà Rex mœrore agitatus, ut in eundem luctum vocaret, exercitum lustravit, edixitque militibus jejunium, veraque arma subministravit, suasitque, ut Deum orarent, omnem quippè salutis spem in oratione consistere, orationem esse arcum,

A arcum, cujus sagittæ certantibus victoriam pararent, loricam ad tegendos afflictos mirè comparatam, & ferum gladium illam adhibentibus. His ita compositis, pieque provisis exercitui armis, Rex ad muniendam urbem conversus, quibus telis sexus uterque pro patriæ salute certare deberet, proprio cilicio admonuit; saccis ergò cives armavit fortis Nemrodi nepos, strenuus venator, qui feris parcens,
B populi sui scelera cecidit, nec silvas depopulatus est, sed urbem à vitiis purgavit, agrestes bestias domuit, & domestica crimina sustulit: sprevit *fel Draconum*, imbuitque ex jejunio mirâ suavitate mentem. Regali dimisso curru, pedes urbem lustravit: quo omnes ad poenitentiam excitaret, singulorum ædes invisit: quò sordes elueret, sine pompa circumi-
C vit domos: sic posito fastu, vicos pervagatus, motibus succussam sustinuit urbem, cum humili habitu ingressus angiportus & compita, tranquillitatem seminavit & pacem.

Deut. 32. 33. i. e. vinum.

Talia cum Jonas spectaret, admiratus est, puduitque illum populi sui, intuensque Ninivitarum triumphum, Abrahamidum casum flevit, videbat Chanaani nepotes resipuisse, Jacobi verò sobolem in-
D terim insanire, præputium habentes cor circumcidisse, & circumcisos contra durasse cor. Qui olim in Sabbatis gloriabantur, modo etiam circumcisionem parvi pendere, atque negligere, ac vitam inter & mortem posuisse. Quid interim Rex? Intellexit enimverò eam calamitatem hominum peccata accersivisse, malorum amputavit causam, simul sedavit, quos illa excitabat motus. Qui urbem in-
E vaserat Medicus, morbo præsentaneam medicinam non ignorans, laborantem curavit jejunio, cilicioque & cinere peccatum depulit. Illi peccare desierunt; ideò suam Optimus aggeravit in eos clementiam. Cornu & usuram sustulerunt; ideò urbem & suburbia evasere ruinam. Intereà debitum reposcebat Jonas, jejunio condonatum: congregati Ninivitæ consulebant,
F quâ viâ solutionem & mortem effugerent, statueruntque abstinentia propitiandum esse Deum.

Jam quæro quisnam Ninivitis divinum istud arcanum patefecit, indicavitque, jejunio solvi posse Dei sententiam? Id utique Jonas non docuit, qui ejus sententiæ rescissionem timebat. Jonas Ninivitis affirmaverat, Dei decretum fixum & certum esse. Jonæ dicto adhibuere fidem Ninivitæ, resciderunt sententiam. Deum quippe & ho-

& hominem sapienter discreverunt, hominem cogitarunt esse hominem, Deum esse mitissimum. Prophetam videbant severissimum, clementissimum esse Deum non ignorabant; non disceptarunt contra severum, ut clementem placarent, Prophetæ cesserunt justitiam, Deo clementiam. Jonas abscindebat spem, jejunium spem amplificabat, Jonas effringebat animum, animum affirmabat oratio, acuebatur ira, ejus aciem obtundebat saccus, Nubes obtendit atram caliginem, ciliciorum conspectus dissipavit, contenebravit illic Cœlum, serenatum est pœnitentiâ. Asiæ accolæ trepidarunt, ipsos sustinuit continentia, succussa labavit civitas, ne laberetur, succurrerunt erogatæ stipes, aurum solitum multiplicare crimina, crimina expiavit. Inediâ se servarunt peccatores, quicumque didicere jejunium, & preces: ciliciis involuti suis exclamavere senes, vitæque labanti firmamenta submisere: quia mœsti flevere juvenes, coronas suas custodierunt, quodque lugubria obduxere sibi virgines, suos expurgavere thalamos, vociferavere mutæ animantes secundum species suas, dominis aquam negantibus. Miscebatur clamor animarum & animalium: voces exaudivit Justitia, Gratia servavit à condicta per Jonam die. Multa erat concursatio, supplicatio assidua, jejunium continuabatur jejunio, cilicium jungebatur cilicio, cinis ad cinerem aggerebatur. Non illic oculus quievit à fletu, non illic siluit lingua exclamans & orans clementiam, non illic auris alias audivit voces, circumsonantibus undique gemitibus, & ejulatibus. Non illic aspexere pupillæ nitentes vultus, nec ora ridentia. Tristium & dolentium novæ ad singula momenta lacrymæ, cogente pœnitentia depluerunt egentibus stipes. Quotdiebus congeminabantur multæ precationes; iterabantur quotidie vota; ad impetrandam quantamlibet opem, publicæ supplicationes indicebantur. Tandem omnis consolationis fontem ibi aperuit Gratia.

Tum vero, obice submoto, temperantiam & castitatem complexi sunt viri feminæque. Auctore jejunio inducta est mansuetudo, suamque mitigavit lingua acerbitatem, societate & concordia cives velut membra sibi coaluere. Sic tandem demisit se Clementia, suâque resipiscentes gratiâ irroravit. Puberes ornabat caritas, veritas viros, pax odia intestina sustulerat, communis inter matronas taciturnitas & silentium, operosum tamen, & ad omnia præ-

A præstanda servitia promtum, commune senibus precandi studium, & utilis in dandis consiliis opera. Juvenes continentiam, modestiam virgines didicerant, ancillæque, dominæque mutuam caritatem & concordiam. Non illic fastus, non supercilium, humilis amictus contentionem, æmulationem & iracundiam depulerat, communis servorum & regum religiosa pietas; unus potus dominis & famulis, æqualitas; & unus B cibus opulentis & egentibus, humilitas; commune nobiles & mercenarios cubile excipiebat, cilicium; totam civitatem unum ducebat jugum, pœnitentia.

Uni omnes insistebant operi, ut unum assequerentur bonum, publicam salutem. Una lamentatio, vocibus licet diversis, per singulos iterabatur dies, unus, non uno quamvis natus dolore, gemitus quotidie C ingerebatur, alta ducebantur suspiria undequaque, etsi non uno plorantium emissa sensu. Civitas alia atque alia admirans; omniaque pericula timens stupebat, & velut assidens super vepres avicula, trepidabat, agitabatur, velut adversis pulsatus flatibus calamus. Cum illuxisset, non credebant cadentem diem se visuros, cum rursus se obtenderent tenebræ, non sperabant sequens diluculum sibi oriturum; obversa-D batur quotidie velut ante oculos præsens mors, populus territus Inferni januas pulsabat, urbem circumdederunt dolores mortis.

Jonas numerabat dies, sua scelera Ninivitæ, supputabat Jonas noctes, sua mala deplorabat Ninive, ad septem hebdomadas hunc produxit laborem, insomnis ploravit, & flevit. In umbraculo interim consederat Jonas, cum Ninivitæ lugerent E in urbe, cumque animadvertisset illos largo fletu malefacta damnare, ipsorum profectò lacrymas timuit, & magis jejunium. Atque illum quidem scerura suâ tegebat umbrâ, quando istos præteritorum facinorum æstus torrebat; at illius mox disjecto tugurio, obumbravit istos dextera Altissimi. Vidit eos fudisse animas in conspectu Excelsi sicut aquam; vidit reges jejunantes, F & humi prostratos, plorantes parvulos, vitulos mugientes, & balantes agnos, matres natos suis perfudisse fletibus, & infantium pectora genitricum madefacta lacrymis. Hic verò ingemuit: videbat Assyrios senes effluere in lacrymas, cogitabat populi sui senes diffluxisse luxuria: videbat Niniven lugentem, cogitabat Sionem vitiis corruptam: circumspexit Assyriam, & Jerosolymam se suaque prædicantem vehementer execratus est. Videbat hic impudicas

dicas jam nunc amare pudicitiam, filias autem populi sui jamdiu exuisse pudorem. Videbat in urbe Ninive à malis spiritibus obsessos, mox liberatos veritatem didicisse: cogitabat in Sione vagari Prophetas mendaces, veteratores dolo plenos; videbat Deorum simulacra ab Ethnicis confracta: cogitabat populi sui ædes Gentilium idolis refertas.

Sic tandem proprio experimento doctus, mirari desiit à Sacerdote Moysen benignè fuisse exceptum, Eliam à Vidua, & Davidem, persequente Saule, à populo Gentili cum honore susceptum. Non ergò sine causa timebat missus ipse ruinæ nuncius, ne vanam efficeret Ninivitarum pœnitentia prædictionem: interim tamen lacrymas continere non poterat, cum cerneret filias Gentilium patriam superstitionem abjecisse, simulque cogitaret populi sui filias flere Adonidem; ab urbe Gentili exterminatos Ariolos, & Divinos, & per Judæam errantes Magos & Chaldæos, sacrificos fana Assyriæ suis manibus subruere, Judæum contra quemque in Sione ante januam suas erexisse aras. Niniven intuebatur suos velut in Ecclesia congregasse filios, ipsamque sordibus usquequaque purgatam, & jejunium sacrum & venerabile jam habere. Jerosolymam contra Dei templum in speluncam latronum convertisse, Assyriæ regem verum adorare Deum, Jeroboam contra vitulorum fana celebrare; Ninivitas scelera sua in conspectu Dei cum fletu recensere, Hebræos contra suos filios immolare, & mactare filias suas dæmoniis; Ninivitas suas etiam lacrymas Deo libare, Hebræos simulacris meri prolibare simpulis; Niniven ubique spirare luctum; Sionem olere nidorem ac thura idolis adulta.

Sed si decesserat Judæis spes, eadem Gentibus adaugebatur, si Judæis luxus crescebat, Ninivitis submissio. Si in Judæa grassabantur impunè vitia, in Assyria luctus aggerebatur; nam si vita jam functos superstites deplorant, à Ninivitis etiam viventes plorabantur. Suum quisque natum deflebat, & cognato illacrymabatur. Mulierum species defloruerat labefactata jejunio & fletu, sui quisque sodalis ori libabat oscula, lacrymas simul pectori affundebat. Ingens sanè luctus, horribilis dolor, quando valentes & integri continuò subire sepulcrum compellebantur: quo pauciores superabant dies, eo uberiores fundebant lacrymas, quasi homines, qui jam periissent, & in vivis amplius non essent. Jamque aderat tempus, quo credebatur, oppidum repen-

A repentè subvertendum, illuxerat dies, quo tota civitas casura dicebatur: ubique luctus, ubique fletus & clamor. Lutum depsuere figulorum lacrymæ, parentes coram consistere jussere natos, ut cunctis illacrymarentur, ac hæredes & hæreditates deplorarent. Ordine simili cum sponsis dissposuere nurus, communi efferendas funere. Quisnam tam atrocis spectator facti, animi deliquium passus non fuit? Ut coram

B adstantes conspexere juvenes ac virgines, mœstæ per omnes jere voces & uberes lacrymæ, utque in conspectu venere puellæ, ac pueri clamorem ad sydera sustulerunt, intuentes adolescentum formam & pubescentes natos. Qui humi constiterant, eam diffissam desidere credebant, seque velut in fluctuantem conjectos ratem.

Consedere senes, & effetæ anus, ad-

C stantibus iis, qui utrosque funeraturi credebantur, sublatoque clamore, hæc lamentabantur: Quis oculos claudet nostros, aut extincta involvet corpora? Futura flebant funera, quod dicerent, neminem superfuturum, qui mortuos sepeliret, & consolaretur superstites, quidquod & sua flebant sepulcra, quod crederent defuturum, qui defoderet humum, tumulumque componeret, sed & pretiosas vestes lautamque supellectilem; rati neminem fore,

D qui nudum operiret, aut nudus ipse operiretur. Sue cuique mortis imago ante oculos obversabatur, cumque imminentis exitii cogitatio, aut memoria incideret, atrox subibat gemitus: Heu! ajebant, ad qualem exitum vocamur, stupentesque dicebant: papæ quale nobis paratur funus! Cuique suum hiabat cor, cum sentiret terram dehiscere, & collapsus est oris color, cum humum labantem cerneret.

E Pavidi assurrexere reges & reginæ, deposito super cilicia diademate; incessebat nimirum cogitatio se ocyus non futuros, qui tunc erant; terram quisque prensabat, & invocabat Deum, quisque sublato clamore, ad preces convertebatur, & vota; & pugillum cinere implebat. Non fuit flebile carmen, quod non fuerit decantatum, & cum fletu deductum; Ipsi parietes, ciliciis ferali cinere conspersis, affudere lacry-

F mas; suasque simul agglomeravit tenebras dies, turbato cœlo, & nubibus inhorrescente aere, conglobataque liventibus nebulis atrâ spissâque caligine. Fragor fragorem pulsabat, occursabat tonitrui tonitrus, fulgurationem fulguratio continuabat; Quare attoniti circumspiciebant Orbem, rati mox ruiturum; flevere se mutuo, velut homines vitam ocyus cum morte commutaturi: fratrem quisque suum lamentabatur, & super dilectum suum ejulabat: sodalem quis-

quisque suum appellabat cupiens videre, quem amabat, ejusque supremo aspectu lumina satiare, satagensque, ut amborū verba simul deficerent, & uterque simul ad inferna descenderet.

Jamque defluxerant constituti dies, ut omnes perinde atque præsentem interitum opperirentur. Cum vero præteriisset dies, quæ omnem sublatura spem, & iram completura dicebatur, cumque mox etiam decurrisset nox, post sex hebdomadas prima, perseverante adhuc luctu, sibi mutuo hæc oggranniebant: qua hora, putas, patria nostra subvertetur? An credis ad posteræ diei vesperas ruituram, aut ad sequentis diei diluculum nostram ruinam dilatum iri? qua noctis vigilia, reris, nostras verberabit aures nostri vox acerbi doloris? Adeo vespere eodem urbem arbitrabantur casuram, stetit tamen cadente die. Ergo suspicari cœperunt, sequenti se nocte repentino terræ hjatu haustum iri. Nox tamen illa vivos reliquit. Certe antelucano tempore se perituros: transiere tenebræ, illis vita manebat: inde ruinam urbis diei diluculo affixam esse conjectabant; diluxit dies, simul vitæ servandæ spes major affulsit. Sic nempe vitæ incertos, & mortem in momenta expectantes, inexpectata salus debuit recreare. Intereà perstabant attoniti, sodalem quisque præsentem quasi absentem desiderabat. Ad quadraginta namque dies, continuis terra succussa motibus, subsultavit.

Inter hæc Jonas, qui se procul ab urbe seduxerat, suspicari cœpit, cassam omnino futuram prædictionem suam, eo magis quod cerneret terram subsedisse. Sic ubi spem omnem decessisse sibi, Ninivitæ opinabantur, signum remissionis accepere, illuxitque pene desperantibus Dei clementia, ut tali accepto indicio, jam de salute ambigere non possent, cum cernerent cessasse terræ motum, & fulgurationes ac tonitruos conticuisse. Quod quidem oculos, & aures mirificè recreabat. Quam bonus ille, qui ad Ninivitarum lacrymas respexit, & incolumes servavit! Cæterum etsi non occidit, acerbè torsit, quos spirantes mortem gustare coegit. Profecto eo senarum hebdomadarum spatio satius fuisset, mortuos jacuisse in tumulo, quam vitam vivere adeo ærumnosam, vita ipsis mansit, nil tamen ad mortem defuit viventibus præter sepulcrum. Occurrens frater fratri præsentem non agnoscebat, amicus amico obviam factus, adstantis vultum non discernebat. Non auris voces, non oculus imagines distinxit: dolor diuturnus homines in larvas mutaverat, fames corpora siccaverat, duraveratque in modum semjusti torris extincti, tabefacta vigiliis carne, cutis & ossium textum sola remanserant. Ergo dies, quem Jonas credidit Urbi su-

A bi ſupremum, eidem ſalutem retulit. Ut ſtatim evanuere nubes, & depulſa caligo eſt, iiſque diſcuſſis & diſſipatis, ſucceſſit tranquillitas, & refloruit ſpes, mortuaque civitas revixit.

Tum vero etſi id ægerrimè ferret Jonas, Ninive læta faciem mutavit. Intellexere nimirum omnes, certum eſſe ſalutis omen, conceſſam aëris ſerenitatem. Flexerunt genua ad orationes, expanderunt manus ſuas ad Cœlum; omne os dedit laudem, B & omnis lingua gloriam illi, qui poſt correptionem ſalutem reſtituiſſet, pœnitentia placatus. Nos, dicebant, populum tuum lætificaſti, ex quo de pulvere populum tuum ſuſcitaſti; novam per te vivimus vitam; in manibus tuis invenimus iſta bona, quæ nobis obvenerunt; noſtram utique haudquaquam fefelliſti expectationem, quod hoc pacto à morte ad vitam nos tranſtuliſti. In manu C tua reperimus clavem pœnitentiæ, poſtquam de theſauro tuo ſpes bona data eſt nobis. At tibi, Hebræe, quid profuiſſet, nos omnes periiſſe? Ecquem fructum, bone concionator, noſtro de pulvere collegiſſes? Tua quid intererat, fili Mathai, noſtrum in tumulo ſilentiū? Quid contra tibi officit, quod noſtra te pœnitentia illuſtrem reddidit, nobiſque viciſſim per te ſalus reddita eſt? quodve populus univerſus ſuam tibi incolumitatem refert acce- D ptam? An piget, te noſtram ab interitu vindicaſſe Urbem? Et ex iſta acie diſceſſiſſe victorem? Nobis ſcilicet reſipiſcentibus, victoria penes te ſtetit, quamquam illud abunde tibi eſſe debet, quod reparator diceris, non auctor ruinę. Quid quod nec decet te, non magnopere gaudere, qui & Cœlitibus gaudium attuliſti. Cum lætatus fuerit Deus in Cœlo, quin tu læteris in Terris?

Cæterum hoc tu tibi magnificum & exi- E mium duces, Deum ab hominibus cognoſci, & laudari, hoc te beare debet, Regē & populū te Dei Prophetam agnoviſſe ac reveritos fuiſſe: ſed & noſtram, oramus, aſpice ſobolem, & quā ipſi ſervaſti vitam, precare diuturnam. Parvulos vides, iſti ſcilicet manere juſſi ſunt, quo nomen tuum à multis prædicaretur inpoſterum: bona apprecare Civitati, quæ per te tantum depulit malum, & caſtigata ruinam effu- F git. Benedic, Jona, Patriæ noſtræ, tuum in omne ævum celebraturam nomen; & quoniā ſenas hebdomadas jejunus tranſcgiſti, ſolve modo jejunium, & mœſtitiam remittito; lætare nobiſcum, fili Hebræorum. Feſtum hoc magnum eſt, cujus memoria in omnes ibit generationes, generatio generationi narrabit caſum noſtrum, noſtramque redintegrationem.

Hæc, hiſque plura Ninivitæ Jonæ memorabant; ad eum ſiquidem Populus confluxerat, quod extra urbis pomerium, ut dixi,

A secessisset. Illic porrò Jonam audierunt disceptantem, & Spiritum Sanctum in ipso contra ipsum disputantem. Duas ergo Jonas agebat personas Dei, atque suam. Audiit populus Prophetam de se suaque Scerura, atque de Domino suo ipsiusque urbe verba facientem, & adversùs istam cum ipsius Domino litigantem. Amborum ergo disputantium voces uno ex ore prodibant. Euge Hebræe orator, qui duobus litigantibus causam oras utramque. Circumstabat ingens hominum turba, quodque vernacula regionis lingua uteretur, Prophetam audierunt dolentem suæ scerurae interitum, sibique propterea lethum optantem.

B Jonæ respondit Spiritus Sanctus, qui ut ipsius ore contra ipsum pugnaret, ejusdem lingua utebatur. Responsum circumstans populus audivit, & Spiritum pro Civitate in hæc verba perorantem. Adeo ne, Jona, doles interitum karoæ ignobilis plantæ, pro qua serenda excolendave nullum subiisti laborem? Quam ergo dies una protulit & sustulit, vernantem vidit, & extinctam cum tanta urbe componito: sceruraque docente, discito sapientiam, & in vili frutice explora naturam Clementiæ. Karoæ tu me pepercisse volebas, ego urbi parcere malo, postquam à te in civitatem pœnitentium conversa est. Euge qui umbracula figis, & diruis Urbes, & inutilem plantam curas, & angularem lapidem dejicis. Ubi te tua destituit æquitas Jona? Qui tugurium Urbe pluris habes, illud amas, hanc odisti. Siccine karoam escam hominibus datam, edentibus præfers? Et esculentum mox consumendum Pœnitentibus tibi pretiosius est, caducaque folia hominibus ratione præditis sunt cariora, ut ipsis eorumque liberis, ea anteponenda putes?

Audiere Ninivitæ, & unanimi concentu laudavere Deum, qui causam adjudicabat nocentibus, & pro ipsis certabat. Sic Spiritus Prophetam in advocatum mutavit, & actorem in patronum, ut idem reum in ipsa actione absolveret etiam invitus; accusatorem repulit, ut cives servaret. Jonas vero, ut Dei sententia maneret, suam mutavit. Non contristantur probi improborum pœnitentia, nec Jonas peccatores resipuisse doluit: sed enim multum Prophetæ intererat, ut Civitas salutis suæ negocium minime ignoraret, ac opido inconsulte egisset, si tacitus rem ociose negligenterque dissimulasset. Latet enimverò pœnitentes rerum suarum status, divinæque

[Syriac text illegible]

C D E F

[illegible]

A que indignationis processus, & modus, quo per pœnitentiam revixerunt. Prophetavit Jonas, ut Justitiæ iram declararet: scerura moriens prædicavit Gratiæ erga peccatores indulgentiam. Et hæc quidem optime intellexit præsens populus, unde, sublata voce, Deum laudavit pro iis, quæ auribus suis audiverat, & viderat oculis suis; auribus quidem Prophetam concionantem, & oculis virentem sceruram; B viderunt in scerura signum præter naturam, plantam momento natam, & adultam, in ejus interitu majus aliquid intellexerunt, maximam videlicet Dei Clementiam.

Continuò Ninivitæ concionatorem filium Hebræorum peramanter complexi rapuerunt, suisque elatum manibus in urbem regali pompâ introduxerunt, ubi in C regio collocatum solio flexis genibus illum venerati sunt. Confluxere quicumque se peccasse dolebant, eique attulere munera, & decimas exsolverunt, & vota in præterita temporum acerbitate suscepta. Obtulere pueri zonas, Juvenes torques, coronas, cingula & fascias, adjecitque Rex ex regiis gazis magnifica dona, quibus benemerentem locupletissimè muneratus est. Quod reliquum D fuit, quum uno ore omnes omnia bona Jonæ dixissent, allataque dona & decimas Deo sacras in præparata vehicula importassent, dedere etiam viæ comites, qui revertentem eo, unde venerat, honoris causa obsequerentur: Cum hac scilicet pompâ planè regali fuit deductus Jonas, sic ut filio Mathai omnia honoris officia exhibita fuerint, qualia filio Re- E gis præstanda fuissent.

Piscis Jonam in pelago vexerat, in terra regius currus. Sepultus aquis despectus jacuit, ut inde emersit, magnifice exceptus est, cum per maris undas iter ageret; prævivere pisces, inde in terram rejectus, equites habuit apparitores; scidit mare cum descenderet, etiam terram cum ascenderet. Ejus præsentiam sensere maris pisces, sensere etiam homines in F terra. Atrox tempestas miscuit mare, ingens tumultus turbavit urbem. Freta intrantem, pertimuere terribiles belluæ; inde revertenti munitissima oppida præbuere transitum. Piscis, qui missum sub aquas deglutiit, immanis fuit; potentissimus fuit, qui illum suscepit Rex inde remissum. Piscis viam aperuit, Rex munivit. Cetum illo plenum pisces alias secuti fuerant, illius rhedam nunc stipabant equites.

Interim Rex Præfectos præcedere jussit, & viam mox ingressuro, diversoria præparare. Deus viam, qua fuerat ducendus, piscem docuit, quanto cum honore nunc deducendus esset, Rex ostendit. Par in itinere populorum in eum obsequium fuit, quacumque transiret, obvios habuit flexis genibus venerabundos. Acerrimum Oratorem reverebantur Reges, & honorabant, ejus scilicet oracula timebant. Illius conspectum expaverunt urbes, dum ab ejus ingressu sibi ruinam ominantur, quare omnes ubique illum summa cum reverentia excepere, Ninivitarum casu eruditæ; speculum nempe fuit Ninive, in quo justitiam totus Orbis didicerat.

Jamque sui populi fines Jonas attigerat, patriamque in prospectu habebat, cum Assyriis, qui illum eo usque secuti fuerant, valedicere statuit, eosque cum pace ad propria remittere; merito namque verebatur, ne multiplicem suorum Hebręorum idololatriam aspicientes, perversis illorum moribus imbuerentur, qui suos per pœnitentiam correxerant, atque à Judæis discerent male agere, qui ut ipsum hoc dedidiscerent, gentes reliquerant; nec immerito cavebat, ne quod curatum coaluerat ulcus, per eam occasionem refricaretur. Opidò quantum obest privati cujusque pravum exemplum, quanto igitur nocentiora esse oportet illorum exempla, qui aliis eminent sublimi gradu, & inde male agendo labuntur & peccant. Item si nocet peccator modestus & verecundus, quanto majorem perniciem parant, qui peccant, ut eos peccare non pudeat; qui cum ejusmodi impudentia nefaria perpetrant, vitiorum fermentum in alios vi quadam infundunt, ut eos sua consuetudine, & familiaritate pudorem tandem exuere cogant.

Jure igitur merito timuit Jonas, ne populus sceleratus, qui omnia corruperat, hospites etiam inficeret, & quos pios à Gentibus acceperat, impios & idololatras remitteret. Hærebat tamen, quod causam aperire nollet, & sine causa dimittere, erubesceret. Sin autem, re dissimulata, venire secum permitteret, vere metuebat, ne Chanaani nepotes in Hebræorũ terras introducti, filiis Abrahæ insultarent. Comitibus idcirco egit gratias, libavit oscula peramanter, sancte benedixit, multa sapienter disseruit, monita dedit suavissima, suasitque, ut reditum consulenti pro ratione obtemperarent; sin minus dimissionem pro gratia concederent petenti. Preces adjecit infimas, nec precantem reveriti sunt, obsecrationes interposuit, nec puduit eos negare, rationes produxit, nec quemquam flexit. Suprema admovit oscula, nec persuasit, ut recederent.

Cer-

A Certum eſt, ajebant, tecum eo venire unde plurima nos hauſturos bona confidimus, morum certe diſciplinam, & recte vivendi præcepta percepturos. Inde profecto diſcemus juſtitiam, popularium tuorum modeſtiſſimis moribus eruditi, vitæ etiam integritatem & innocentiam, hanc quippe tenent, qui ibidem commorantut indigenæ, & ad illuſtria inſuper facinora illuſtrium virorum exemplis excitabimur, quorum magnus ibi proventus.
B Liceat, te oramus, cernere terras, quas idololomania nunquam invaſit, & laudare provinciam, quam vana augurum, & hariolorum ſuperſtitio nunquam oppreſſit. Jucundiſſimum ſane erit obſervare ſabbata populi à labore juxta atque à labe vacantis, & cum circumciſis verſari, qui unà cum carne circumciderunt cor, & cum Beatis, in quorum terris nulla morantur vitia. Scilicet populus alie-
C næ luxuriæ reprehenſor, luxurioſus non eſt, vitioſorum accuſator, quam longe à vitiis abeſſe cenſendus eſt, quique cæteris populis velut virtutis ſpeculum propoſiti ſunt, quam opidò bene moratos eſſe oportet. Externos docuere jejunium, an credibile eſt, eos eſſe intemperantes? Cæteros ad ingenuitatem, & fidem formarunt, incredibile eſt, eoſdem eſſe veteratores & fictos. Qui nos deſpicatos habuerunt, olim multis criminibus implicitos,
D quis deſpiciendos putet?

Ne, quæſo Hebræe, nos tantis carere bonis patiaris; feciſti pœnitentes, juſtos nunc facito. Laboris hanc nobis reddito mercedem, ut concedas populi tui conſpectu, & conſuetudine ad tempus frui, atque ab illo formam virtutis, & probitatis exempla in patriam noſtram tranſcribere, ubi nobis occurrent juvenes optime morati, liberali-
E ter educati pueri, Reges tales, quorum inſtitutis Rex noſter proficere debeat, Judices, quorum diſciplinam popularibus noſtris nos communicare debeamus.

Ecquis referat omnia, quæ homines piæ vitæ initium nuper exorſi ad rem ſuam accommodata produxerunt. Quid interim Jonas? Dum illi talia hiſque plura diſſererent, ipſe ſubmiſſa fronte, defixiſque in terram oculis, dicentes tacitus audiebat, aliquid contra
F reponere prohibente pudore, ut qui popularium ſuorum impietatem & ſcelera minime ignoraret. Id ſane magis pupugit filium Mathai, quam illud de ſcerura & ſole torrente caput, quando ſibi etiam mortem optavit. una erat ex his ſalebris ſe expediendi via ſi fugeret, at nullus fugæ locus; quin & acerbius torſerunt iſti, quam qui raptum in mare ante projecerant.

Quo namque prætextu velare poſſet popularium ſuorum flagitia? Artem ergo, qua

qua in mari usus fuerat, in continente adhibuit, & complevit: sicut astu nautas persuasit, cum fugeret; sic rationem, qua non movebatur, prætexuit, & Ninivitas flexit, quò ab ipsis se divideret.

Causas obtendit, composuitque insuper artificia, ut Ninivitis diceret. Festum agitur hodie iu terris nostris, nec advenis illuc intrare conceditur. Festum est filiorum populi, Gentilibus proinde interdictum: Festum est Circumcisorum, & Incircumcisis illuc pervadere non licet, cum sitis pœnitentes, circumcisi non estis: violatur festum intemerandum Incircumcisorum præsentia. Abscedite nunc non inviti, salvique & sospites patriam repetite, redituri peracta hujus festi celebritate: consilio nostro acquiescite, admittite nostras preces, petitionique nostræ annuite.

Nec difficile fuit homines, ut erant simplices & ingenui, Prophetæ precibus remolliri, passique sunt illum abire, acceptâ ante ab eo flexis genibus benedictione. Egrè sane tulit Jonæ discessum universa multitudo, seque, objecta ab illo festi religione, à spe sua dejectos fuisse, doluerunt. Neque vero Jonas tantum timuit, quod hospites in multis fefellisset, quantum timuerat, ne non obtemperarent, neque à sententia discederent. Jamque ille longe aberat, ipsique Judææ fines, nec dum reliquerant, cum subijt cogitatio, editissimum montem, quam forte in prospectu habebant, sine mora conscendere, & illuc terram, ad quam visendam aspiraverant, contemplari.

Superato itaque jugo, ad summum verticem evasere, ut quoniam terræ promissionis ingressu prohibebantur, aspectu certe minime fraudarentur. Inde subjectas Hebræorum ditiones circumlustrare oculis, & considerare cœperunt, etsi contrario votis exitu: expaverunt, videlicet spectaculum opido horrendum, & attoniti hæsere ad horam, mentis vix compotes suæ: occurrebant nimirum aræ montibus, & editis quibusque locis impositæ, luci nemoraque idolis sacra, arbores turpissimarum libidinum umbracula, erecta in domorum vestibulis simulacra, atque sub exitum & introitum adorata. Nec idolorum numerum assequi facile erat, sed nec vitiorum: videbant in tectis coli statuas, sed & libidines exerceri in hortis. Augures insidere vias, & Incantatores per vicos, & fora vagari.

Rursus in editiora loca subeuntes, observabant in solariis excitata altaria, & alios quidem saxum adorare, & alios malis dæmonibus libamina offerre; erant præterea ante oculos

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F [illegible]

A oculos vituli, quos Jeroboam conflaverat, locaveratque alterum in Bersabee, & alterum in Dan. Isti crematarum hostiarum nidore honorabantur, & libaminibus ac sacrificiis; quando mortuorum vitulorum cultores ab ejusdem generis bestiis viventibus de scelere, & perfidia arguebantur; nihilominus coram istiusmodi mera artis figmenta, unusquisque reverentiæ causa vertice terram quatiebat.

At nec deerant ibi avaritia, & comes B nequitia & fraus, luxuria & soror ebrietas, lascivia & conjux incestus, dolus & compar rapina, divinatio, & secretorum ejus particeps magia, Chaldaismus & pedissequa auguratio, publica crimina & cognata privatorum peccata, oculis se ultro offerebant manifesta incolarum flagitia; viri in prostibulis frequentes; feminæ, mater cum filia, velut obtento laqueo, obse- C derant trivia. Tota mors ibi, totus ibi Diabolus, amicus mortis intimus. Principes nequissimi, & sceleratissimi Judices, illorum avaritia ignis, iniquitas Gehenna, domicilia foveæ, voragines ædes: clibanus succensus fœnerator, debitor Diabolus, se invicem ambo torquentes, quo tandem ad sempiterna tormenta ducerentur ambo: minores majorum numina reverebantur, & jurabant. Divisere nefas cum gentibus, D ut parte una istis relicta, sibi novem, & nonaginta retinerent. Ecquis tot scelerum censum inire posset? Adeo increverat numerus, non tot perpetravere crimina Hædi filii sinistræ.

Exhorruere tantæ nequitiæ conspectum, quare se mutuò interrogabant, quid istuc? Num spectrum illius terræ promissionis somniantibus oblatum? Aut Sodoma ipsa vide- E mus? Abrahami ne nepotes, an verius mali Dæmones nobis occurrêre? Homines ne cernimus, an sub humana forma spiritus oculos fallunt? Jam dubitare licet, ut hùc nostræ regionis perfidia commigraverit, & simulacra, quæ illic confregimus, hùc fuerint reposita; perindeque suspicari venit, ut aræ, quas illic disjecimus, alas sumserint, & perpeti volatu huc se demiserint. At vero pestis, quæ in terris nostris cessa- F vit, quomodo hìc avide concupiscitur? Stella, quam ejuravimus, quomodo hìc adoratur? Auguria apud nos sublata, hìc ampla obtinent fora; ex omnibus fenestris se exerit, quæ nos deseruit, idololatria? Signa Zodiaci, ut videtis, quæ nos abolevimus, isti domorum foribus inciderunt. Petulantia, quam castigavimus, frontes istorum insedit, & quam fugavimus, lascivia in horum oculos invasit, hanc pupillæ loquuntur & nares. Sol, quem trans fines illo-

illorum nullus vicinorum adorat, quomodo hic colitur? Vituli qui alibi despecti negliguntur, quomodo hic honoribus afficiuntur divinis? At vero, qui ajunt, propria patriæ vitia huc transmigrasse, observent, hic bene multa alia nefaria admitti, quæ nostris popularibus ignota sunt, & sine fine execrata. Flagitia hic notantur, nostris invisa terris.

Quadrifrontem Deum Micha invenit: Serpenti æneo nostrûm nemo libavit, aut divinos honores tribuit. Scilicet in populum hunc maledictio antiqui Serpentis incubuit, & merito quidem vivi Serpentis execrationi subjecti sunt, qui mortuo Serpenti libamina offerunt. Dæmoniis nunquam sacrificavimus natos, quos tamen hic à parentibus cremari vidimus, pecora nostra in nostris sacris cæduntur, hic & filiæ jugulantur; si populi hujus tales sunt Sospitatores, tales & mores, si tales leges, talia item & opera; quorum tales parentes, talis item & soboles. Populum, cui hæc finguntur numina, idolorum fabricatorem esse, consequens est. Siccine gens, cujus unus est Opifex, Deus, idola fingit, & pretio distrahit. Interim magna nomina jactant, quod filii sanctorum audiunt, sibique abunde esse putant, quod filii Jacob nuncupantur. Ex quo adscivere sibi nomina Justorum fatui se justos evasisse credunt. Illorum nomen fusum est per omnes gentes, postquam in omnia scelera diffluxere mores.

Filios justos se arbitrantur, quia censentur Abrahamo patre nati; & ajunt nomen Israel invocatur super nos, vana isthæc omnis nominum pompa est: sed & in hoc maxime sibi placent, quod circumcisi sunt, peccatores tamen sunt, & ipsorum acta parentem Abrahamum minime referunt, cum eos opidò magis delectet ejus nomen & circumcisio, quam pietas, fides. Quid? Quod & Sabbatum ipsis à Deo traditum pluris faciunt, quam Deum; Deum arguunt, si suas solvit leges, & legem legislatori imponere audent; ipsi itaque sine lege, & sub lege Deus. Majorem fecere legislatori legem, non ut legem observent, sed ut legislatorem sugillent. Despiciuntur Moyses, & Prophetæ, si cum Sacrificiis conferantur; sua sacra unice prædicant, hostiam offerentes superbiunt; hoc illis satis, qui in fumo gloriantur; hoc satis visum visu carentibus, si cæsarum bestiarum sanguine ac retrimentis turpentur. Victimam à Deo amari putant, plusquam puram veritatem, quam docuit.

Hæc

Hæc de Hebræis differebant inter se pœnitentes Ninivitæ, adeo quantum optaverant promissionis terram conspicere, tantum ejus posteà conspectum abominati sunt, quin & fugerunt; mirabantur scilicet Hebræorum, quæ videbant, scelera, perinde ac si sua, quæ exuerant, vitia illi induissent, & idololatriam, quam gentilis populus abjecerat, populus Deo exosus collegisset. Accingere sodes, ajebant, excedamus hinc, ne forte cum perduelle populo eâdem involvamur noxa. In Ninive spes ingens, hìc ingens timor. Nec temere re suspicari est, ut hæc regio casura sit pro Ninive, quæ stetit, quamquam si vera fatemur, populus hic est avulsus & subversus; populus utique non est ille quondam formosus, postquam nostram induit deformitatem. Jonæ vero memoria nostratibus nunquam excidat, quibus salutem impertiit, omniaque isthæc contulit beneficia. Hæc loquuti, retrocedebant stupore ac timore suffusi: discussere tamen utrumque, beati, lætique viam ingressi sunt in patriam redituri.

Intereà verò, dum secum singula, quæ acciderant, distinctè recolunt, insolito & vero gaudio exultantes, sequens cecinêre carmen: Magnificemus Deum, qui per populos gentiles Hebræum populum confudit; Illius nomen prædicent in primis peccatores, quoniam justitiam adepti sunt, immundi quicumque per pœnitentiam suas eluerunt sordes, novis hunc amplificent laudibus, mœstis quicumque agitabantur curis; postquam perturbatæ mentis serenitatem consequuti sunt, pace reddita, iracundi, impudici temperantiam posthac amantes; largiter, & liberaliter agere edocti avari: Intemperantes jejuniis assuefacti: Ebriosi in potu tenere modum admoniti: Rapaces facti benefici: Homines perditæ luxuriæ à libidinibus revocati: Impudentes & perversi persuasi, oportere intra limites Justorum se continere: recuperatoque cum ratione judicio fatui: Maledici, & obtrectatores docti cohibere linguam, & bona verba loqui. Deum adoret pupillus, nutritorem nactus; & vidua, quam ille oppressam, clamantemque exaudivit, & relevavit. Laudet mendicus, qui cartallum implevit bonis; Agricola, qui, accedente uberiori proventu, auxit juga boum; Aratores item, & vinitores, etiam in suo quisque opificio artifices. Deum magnificent Reges, quod, re communi bene constituta, Urbes, & regna pacaverit: Milites magnis erepti periculis: Præfecti suis

suis restituti præfecturis, & recuperatis fortunis locupletes. Patres ob auctam suis spem liberis; liberi parentum aspectu potiti; simplices parvuli productis vitæ spatiis: humeris circumgestati Infantes: Prægnantes salvo ventre, & prole servata: Novæ nuptæ cum lætitia in thalamos introductæ: Matres filiarum benedictionibus gaudentes. Deum præterea laudibus efferant Judices, quoniam non secundum judicia sua fuerunt judicati. Optimum etiam glorificent duri exactores, quia exactum non est ab eis, quemadmodum ipsi exegere. Fœneratores, à quibus non est repetitum, quod jure debebant. Debitores, quia æris alieni Syngraphas delere licuit. Grassatores, quoniam quæ seminaverant, non messuerunt; Prædones, quicumque in beneficos repente transierunt. Offensor, & offensus Deo gloriam tribuant, postquam ad concordiam ambo redierunt; injuriam, qui fecit, non retulit, & qui accepit, non repetiit; quique in privatis domibus terræ succussionibus trepidaverant, posuere metum; Arcium similiter Præsidiarii incolumes servati, impetratoque longiori vitæ spatio: Ancillæ & servi sospites, cum dura servitus sepultorum libertate potior sit. Lætata est Mater, quia unigenitum suum iterum adepta est. Omnes cujusvis ætatis, & status laudem Deo dicant, læti se mortis faucibus modo ereptos, quodammodo revixisse.

Jam si Ninivitarum pœnitentiam cum nostra conferamus, dico quod prius dixi, hæc umbra est. Qui sibi veram statuit pœnitentiam, semper timet, nec si aliqualis affulserit spes, supplicii, quo ante affectus est, memoriam deponit. Servus, qui ab hero quotidie vapulat, præteritarum plagarum nunquam non meminit; quisquis, amoto verbere, oblitus discussit metum, principio culpam dolet, in fine repetit, ad audendum quodlibet facinus projectus, ut qui sibi persuasit nullum exinceps sibi metuendum malum; vel Altissimum, quæ ipsius indulgentia est, scelera inposterum minime vindicaturum. Ninivitæ moniti, totum animum ad pœnitentiam statim appulere. Omnes, succussa continuis motibus urbe, sub initium culpam confessi sunt, & omnes in fine Deo laudem tribuerunt & gloriam, quod adinstar fluctuantis navigii agitatam civitatem servasset; ipsa jumenta mutæque pecudes, nedum homines ratione præditi agnovere beneficium, quod tandem licuisset deponere mœstitiæ saccum, & ad lætitiam candidis se stolis componere.

Sit

A B C D E F [Syriac text illegible]

[illegible]

A Sit ille benedictus amator Justorum, qui in Assyria peccatores ad pœnitentiam traduxit.

[illegible]

Hæc cum dixisset, clamavit voce magna: Lazare veni foras. Jo: 11. 43.

[illegible]

B QUoniam conglobati undique me comprimitis, Auditores, dicite hoc primum mihi, factum ne istuc, ut ipse loqui compellar, aut vos obtusas attulistis aures, unde tacere cogar? Planiùs & apertiùs dicam, huccine adegit vos sitis bibendi sapientiæ merum? Secus absistam invitis præbere liquorem, à Divinæ Sapientiæ vindemia expressum. C *Sitientes venite ad aquas*, Propheta clamat, attendite, ut sitientes alloquitur, nempe repellit nauseantes: ideò subdit: *Inclinate aures vestras, & venite ad me, audite, & vivet anima vestra.* Fons Sapientiæ ab alto emicat, defluitque ad ima? sitientibus tamen. Quisquis ergo sitire desiit, abstineat; Non propinamus invitis, nec ad bibendum cogimus fastidientes. Quicumque rerum caducarum specie D illectus in aliud suspirat, discedat, & ego dicere incipiam: Quamquam nec mihi deerit auditor, nec illi quod audisse, non pœnitebit. Si quis divina fastidit, ut ipse non cogitur audire, sic nec ego loqui. Quisquis animum, nec dum abstraxit ab eo, quod est in rebus inane, sed adhuc vana miratur, & ambit, hic nec me dicentem intelliget, nec ego audientem alloquor, illum dico, qui Græcorum insana adhuc superstitione tenetur. E Quid, an hujus sectæ hominem, ut audiat, rogabimus? Quin ipsi illum adeamus, quæ narrantur ei, fabulas audituri. Profecto qui plurium Deorum religionem laudantibus assuevit, hunc me dicentem audire minime delectet, qui Unum sempiternum prædico: quique Dearum turbam, qualem ipse novit, tanto nomine indignam, magnis tibiis canit, huic ne placitura reris verba celebrantis admirabilem Virginis F partum? Linum, quod in Christo netum non est, ad textrinam meam non accedat, spiritum loquor, vasa electa reposco.

Es. 55. 1.

Adesto Ecclesia Christi, hoc scilicet tibi paratur merum, tuque tibi mistum calicem hauries. Te nimirum, integram omnisque sceleris puram alloquor, cujus etiam est animus à rebus vanis, & caducis remotus. Apertè ac plane vera, & certa sapientiæ arcana promemus. Nec enim veritas sub alie-

na ſpecie larvata incedit. In publico inſiſtit, reductoque velo, fronte aperta, ſua ſe conſpicuam offert in exedra, erubeſcit enimvero, quem tenet cœtum quoquo modo fallere: inditam ſibi Sapientia habet veritatem, ſpectabilis ac præſens interrogat, atque propriis modis ſua per ſe declarat, nam ſicunde fallere placeret, cuniculos quæreret, & latebras circumſpiceret, ſed quoniam veritas eſt, ut certe eſt, ejus vultus minime variat: & quidem ſi forte aliunde obſcura foret, eam latere minime dedeceret, ſed quia lux eſt, & ſtatim à ſuo exortu vim habet maximam, in publico, cuivis conſpicua, ſedet.

Hæc itaque ſapientia libere vobis ſe repræſentat. Vos interim videte, ut auditum afferatis minime impeditum, pronisque auribus auſcultetis locuturam. Res habeo viſu mirabiles, quas veſtris oculis proponam: Oro vos, ſapienter cernite, & dijudicate ſingulas cujuſque miraculi circumſtantias. De geſtis Chriſti, ſub aſpectum cadentibus unum afferam, cujus ſanè arcanum Fidei reſervatum vel ipſos Prophetas latet. Purgate mentis oculos, rem vere magnam ſpectaturi. Et poſtquam veritas explicuerit quod ſuum eſt, quod veſtrum eſt, ſi miraculum eſt, plaudite. Age jam prodito in medium, Tu qui mortuus & putrefactus, nunc tumulo redivivus prodiiſti: Lazare accede, unde fiat manifeſtum & publicum, quod in te exhibitum fuit prodigium: ſcilicet ſub terram miſſus, & ſepultus, repente ſupra terram emicas, ligatus ambulas, compeditus ſaltas. Videat populus rerum novarum ſtudioſus, quod nunquam ſatis miretur. Ego ſane, ex quo meas pepulit aures vox illa ſuſcitatrix mortuorum, vix ipſe mihi conſto præ ſtupore. Eja igitur, cum ſumma admiratione factum ſummopere admirandum excipiamus. Unum Chriſti ſignum paucis exponam, quamquam nec uni ſufficiam, cum omnia ejus miracula omnem dicendi facultatem ſuperent, ſingula namque plane ſupra naturam ſunt.

Miſit Altiſſimus Filium, qui quidem paucos à morte ad vitam revocaret, paucorum tamen ſuſcitatione futuræ omnium mortalium reſurrectionis ſpecimen exhiberet. Dei itaque Filius omnipotens ad infirmum hominem ſe demiſit, lapſum relevaturus immortalitatis ſpe mortuis aliquando reddendæ. Ad ſubigendum ergo mortis caſtrum æterni regni Hæres miſſus ad nos deſcendit, illoque in poteſtatem redacto, ſua in eo fixit ſigna, & reportatæ victoriæ tropæa erexit. Duodecim Ducum opera, quos hujus expeditionis ſocios ſibi adſcivit, tenebra-

A brarum urbem sua amplitudine superbam expugnavit. Obierat Lazarus, cadaver sepultum jam fœtebat, in isto potestatis suæ specimen dare constituit, quo mortuorum Resurrectionem, quam dicto affirmabat, evidenti facto testatam relinqueret. Nec enim priscæ ætatis hominem quempiam suscitandum sibi proposuit, ne generis, & parentum ejus ignoratio laqueum faceret præsentis temporis hominibus; qui si Sethum, vel B Enosum, aut ipsum generis humani auctorem suscitasset, eos revixisse fortasse negarent, quos aliquando vixisse ignorabant. Uni ergo ex præsentis temporis hominibus mortuo vitam reddidit, cujus resurrectionem notum parentis nomen, præsentium testium auctoritas, & ipsorummet cadaveris funeratorum testimonium, ratam exploratam, & indubitabilem efficerent.

C Puellam è mortis faucibus retraxit, e manibus avulsit juvenem, Lazarum vero demissum in ejusdem stomachum, hujusque vi labefactum, & ad vitam revocavit, & ad pristinam integritatem reduxit. Nec enim ea una cura fuit, istos, quos dixi, vita donare, sed, facta iis potestate resurgendi, tres mortuos velut obsides è sepulcris sustulit, quibus cum regionem mortis ingressus, illic vitæ vexillum erexit. Sic omne genus humanum afflictum D futuræ Resurrectionis spe relevavit, quam præsenti trium mortuorum testimonio ratam, ac certam faciebat. Ætates, ut personas distinxit Sapiens, tres in triplici ætate delegit, virum, puellam, & juvenem. Definito numero omnes generatim homines comprehendens, priscæ ætatis, mediæ, atque infimæ, quo significaret generalem omnium mortuorum reditum ab Adamo mortuo usque ad postremum ex ejus sobole E moriturum, atque à vicini temporis Defunctorum restitutione, remotæ ætatis sepultis fidem promissæ resurrectionis redderet certiorem. In Lazaro primos, in Juvene medios in puella ultimos designavit, & similem cunctis Resurrectionem edixit.

Ergo cum præteriti temporis hominem, ut huic negotio minùs idoneum repulisset, Lazarum delegit, testemque apertæ resurrectio-F nis opposuit populo pertinacissimæ perfidiæ, Lazarum, inquam, Bethaniæ Civem, cujus, ut patria, sic familia erat notissima, non ignotæ sorores, & cognati præsentes; dies insuper discrevit, quibus cœptus in ejus funere luctus erat acerbior, & uberiores amicorum lacrimæ, cumque jam per universam Synagogam, illam veritatis inimicam, facti fama percrebuisset, omniumque Judæorum aures de funere Lazari calerent, & ora loquerentur: cum fratri sorores justa persolverent:

prius

prius quam aut dolorem mitigassent dies, aut divulgatam mortis notitiam temporis intervallum obscurasset, cumque ad relevandum sororum de funere fratris mœrorem Judæi ultro citroque frequentissimi commearent, ac proinde nemo de ejusdem obitu ambigeret, præsertim cum funerationis, ac sepulturæ testes plurimi adessent, & cognatorum ac familiarium planctu ædes personarent; tum denique Resurrectionis nostræ auctor sese ostendit, suamque potestatem manifestare instituit, non quod, ut prius dictum est, sua multum referret, Lazaro vitam reddere, sed quod summopere satageret, Resurrectionis veritatem ratam testatamque relinquere. Reditum itaque omnibus ex hac vita migrantibus præmonstravit, cum unius mortui resurrectionem præmisit, ut perinde videretur, vexillarium vitæ in mortis castrum impulisse. Quod autem adventum distulit, dum cadaver putresceret, hoc fecit, ut fœtor mortem testaretur, & mortui excitatio generalis Resurrectionis fidem astrueret. Trium dierum spatio per regiones mortis mortuus erravit integer, inde in corruptionis mare descendit. Mors illum per tres parasangas circumduxit, & ad quartam in ima prolapsum irreparabilis casus oppressit.

Suum Jesus adventum protelavit ad terminum casus, quod vellet lapsum ex imo cavernæ recessu extrahere, & factam mortis in illum impressionem infringere. Abstulit mors exanimem, & in sepulcrum intulit, ibique absumendum vermibus commisit, cessitque. Tinea ossa admordit, & tabes carnem labefecit. Mortuorum fretum mortuus subiit, & sepultorum naufragio obrutus est: in Oceanum mortuorum provectus est, inibi silere jussus. In profundum laci, in quo jacent datæ tineis predæ, compactus est, ut quos ibi tenebat mors, oritura ex ejus reditu spes Resurrectionis exhilararet. Illum submergi permisit Jesus, & mortis abyssum contingere, ut vox eundem excitatura, illuc pervaderet, & Infernorum capita proculcaret. Illum mors è vitæ sinu captivum abstraxit, conjecitque in arcem munitissimam, obseravit obfirmavitque portas, confidens, nec vi nec arte expugnandas. Jesus autem restitit in loco, nec ultra processit, dum tabus in cadaver influeret, ut conspicuo & præsente testimonio convictus, nemo postea de ejus resurrectione dubitaret. Factum, qui noverat, discipulis suis aperuit: *Lazarus*, ait, *amicus noster mortuus est*. Quo absens affirmavit mortui resurrectionem mox secuturam, suam indicavit potestatem, quo eandem distulit usque ad corruptionem cadaveris, peractæ resurrectionis grande fuisse miraculum ostendit.

Puel-

Puellam intra paternam domum excitavit, patrique reddidit: Juvenem elatum ad tumulum, in ipsa funeris pompa ad vitæ usuram redire jussit. Lazarum contra deseruit, donec in clauso sepulcri contabesceret, ut nimirum vox imperantis reditum, in arcem Fortis penetraret, & inde extraheret sepultum. Suis ex ædibus mortuos evocavit, deque pompa funeris, & ex ipsis tumulis, ut in qualibet mortis via velut funales faces, futuræ resurrectionis indices collocaret. Hinc migrantium semitam rediture vitæ spe irrigavit idem, qui potestatem imperandi resurrectionem, in ejusdem principio, medio ac fine patere voluit. Propterea suum adventum ad obitum amici sustinuit, ut ad vitæ metam perveniret, unde illum retrocedere post cogeret. Mortem vitæ auctor insecutus est, eandem recalcans, in qua illa dominabatur, viam: satagebat nempe promissæ resurrectionis rore eandem aspergere usquequaque ab initio usque ad finem. *Mortuus est Lazarus*, dixit, *&* *gaudeo*, *quoniam non eram ibi*. Noverat utique, cadaver eo intervallo corruptum iri, restitit tamen in loco, ut defectum reficeret.

Postquam vero mors ad tertium diem cadaver obtinuerat, & ad quartum tinea rodens, ejusdem figuram deformare jam cœperat, Jesus cum suis Discipulis intravit, & funeratores ibidem congregatos appellans, *ubi*, ait, *posuistis eum*? De re sibi opidò comperta percontatus est notæ protervia homines; luce siquidem meridiana clarius est, illum ea notitia minime eguisse, sed tantum, inde de sepultura constare voluisse, illos nimirum ea disquisitione premere, & comprehendere voluit. Non ubi positus est Lazarus dixit, aut ubi sepultus jacet, sed *ubi*, vos qui adestis, *illum posuistis*? Vos Lazari funeratores dicite. Illorum nempe garrulitatem noverat, quantumque famam gestorum ejus extenuare studerent. Nec porro absimili quæstione etiam Patrem quidam aggrediuntur, ego vero hunc pio venerabor silentio, ab hujusmodi disceptantium strophis remotus. Veritas per se ipsa subsistit, nam, & si sermo haudquaquam fidei adversatur, simplicitas tamen, velut reducto velo, intuetur veritatem qualis in se est, rejectaque garrulitate, & petulantia stat pro illo Vero, quod controversias, & disceptationes non patitur. Quid? ain', majus fuisse, sepulcri locum non ignorasse, quam sepultum & putrefactum suscitasse? Certè occulta se nosse ostendit, quando absens Aposto-

Apostolis suis dixit: *Lazarus amicus noster mortuus est*; Perfidiosos nihilominus funeratores præsens interrogavit, *ubi posuistis eum*? quo ab eis responsum sepulturæ arriperet, antequam ad eum suscitandum progrederetur; scilicet, quæ fuit ejus sapientia, ipsos funeris curatores induxit coegitque fateri, Lazarum reapsè fuisse sepultum, ut eo ad vocantis imperium resurgente, resurrectionis ejusdem testes evaderent. Percontanti, ubi Lazarum posuissent, responderunt: *veni, & vide*, jam vero suomet responso tenebantur, ne à vero ad ineptias defluerent.

Non inde, ergo colliges Filium esse Patre minorem, quod de sepulcro sciscitatus est, vel quod ad Lazari illacrymatus est funus. Carnis scilicet assumptionem testabatur cum fleret, ut cum sudaret, & quidem verè flevit & sudavit. Nec ista Filium Patre minorem faciunt, qui perinde, ut Pater, mortuis imperat resurrectionem. Flevit, ut carnem testaretur, mortuum excitavit, ut declararet potestatem: interrogavit, ut adversarios convinceret, ut sanctitatem suam manifestaret, oravit. Sed neque ejus ad tumulum oratio ejusdem Genitore inferiorem arguit, quod etiam ex ejus verbis disces, quod non ex necessitate oraverit. *Propter populum, qui circumstat*, ait, *hæc dixi*, *ut credant*, *quia tu me misisti*. Curabat mentem populi auribus laborantis; scissique palam in contraria studia, plerisque negantibus, eum esse Altissimi Filium, idcircò omnia opera sua ad Patrem referebat, quo ostenderet, non ex rapina eam in mortuos se exercere potestatem. Infima nihilominus in se suscepit, ut qui sapiebant, in minimis ejus caritatem suspicerent.

Non hoc hujus loci argumentum est. Clara nitet veritas, nec nostro indiget testimonio. Perfectus est Genitus, qualis & Genitor, admirabilis est Unigenitus, qualis & ille, a quo missus est, excitator mortuorum est qualis, & Pater ejus, quem mortuum flevit, vivum fecit. Plura de hoc arcano mihi dicenda recurrent, si tamen modo videam orationis nostræ semen in auribus vestris progerminasse. Quamquam etsi minus arridet vobis quod seritur, seminare non desinam. At vos absistite, quæso, lapidum adinstar ad audita stupere, aut similes fieri vepretis, & publicis viis. Expurgatum Christi agrum accepistis, videte, ne repullulantibus spinis iterum obruatur; Crucis aratro proscissus est, nullis nullibi impeditur sentibus: hunc quippe fundum excoluere benedicti à Deo Apostoli ferro cæsi & lapidibus obtriti. Filius Dei eo, quod passus est, instru-

[illegible]

[illegible]

instrumenta ad eundem colendum præparavit. Crucis ligno zizanias evulsit, rupes in eo repertas dissecuit, nequa pars otiosa ad crucis proventus remaneret. Adorandus Deus Diis falsis personam detraxit; hujusmodi vid. spinas terra nostra protulerat, quas ille, excitato mox ab Apostolis igne, etiam cremavit. Asperas hasce sentes Crucifixi passio eradicavit, caveat quisque, ne Diabolus per ludos illas iterum seminet. Nil carius mortalibus, atque mortuorum reditus, & hìc è superiore loco mortuorum resurrectio annunciatur. Ohe lutum, te Dei misericordia finxit, & in pulvisculum aliquando rediget, quid, cedo, tibi tam jucundum sit, quam audire tuæ restitutionis historiam? & quidem hìc ex dictis, & factis tuam redintegrationem discis, in spectaculis vero idololatriam spectas per ludos & jocos tibi repræsentatam.

Sed age, reliqua expediamus, quæ ad Lazari historiam pertinent, paucis tamen, quamvis illa tibi, quisquis ades mortalis homo, tuæ resurrectionis spem ubique injiciat, indeque jucundissima futura sit. Ergo si sapis mirabile Domini factum lubens accipito, ejusque amplissimam potestatem, tibique profecto maxime admirandam contemplare: Descendit de solio suo ille potentissimus potentissimi Domini mei Filius, & quoniam cunctis mortalibus futurum mortuorum reditum manifestare volebat, accessit, quæsivit, ut audistis, Lazari sepulcrum, eoque progressus spectabat mortis Civitatem mortuorum præsidiario agmine potentem, præaltis muris circumdatam vitæque undique inaccessam, clausa quibusvis, eo subeuntibus tenebrarum limina, perpetuisque obfirmata seris, ut inde remeandi nulla superesset spes; videbat Homon illam magnam exaggeratis sepultorum cadaveribus incumbentem, & arcem arduis propugnaculis cinctam, occlusos omnes aditus, nequa pateret resurrectioni via: constabat millenos vita defunctos illuc intrasse, qui inde rediret nullus erat: Natura loci mors confisa credebat, urbis ingressum, nec à Gigantibus tentandum, quandoquidem nec vitæ fama illuc penetrare potuisset. Tum vero, ut vidit ille, qui dixit; *Ego sum resurrectio & vita* omnium præteritorum sæculorum captivos intra ea mœnia coactos, & agmina Defunctorum illuc à nobis transmigrantium, catenata atque in cæcum carcerem compacta, substitit ad limen speluncæ, indeque futuræ resurrectionis spem facturus universis, unum ex illis vinculis eximere statuit.

Objerat Lazarus communi mortuorum naufragio haustus; & mortis rudentibus constrictus, atque sepultorum spelæo inclusus sile-

filebat, injecto ori retinaculo impeditus, & pressus tristis Inferni tumulo. Mortis compedes, & manicæ stringebant membra, cadaver in nativum pulverem solvebatur, afflabatque sanici fluentis fœtor quotquot aderant funeris curatores; sorores flebant sibi ereptum fratrem; taboque consumptum etiam deploraverant; circumstabat Judæorum turba, nam frequentes convenerant, mœstas sorores sublevaturi, cum Jesus submoveri lapidem jussit. Quod quidem sapientissime providebatur, multum namque intererat, ut Judæis insignis perfidiæ hominibus cederetur aperiendi sepulcri cura, quo exhalans inde fœtor, eo obice remoto, corriperet propiores, & acrius percelleret, fiebatque, ut opere eodem, quo sepulcrum aperiebant graveolentis odoris sensu castigarentur: atque inde sequeretur, ut simul testem putrefactionis in suismet vestibus gestarent, simul oculis spectarent resurrectionis miraculum.

Cæterum, ut Salvator sepulcrum accessit, ut Hornon tenebris involuta suis subito contremuit, & munitissimæ arcis labefactata mœnia nutarunt, turresque succussæ in ruinam incubuerunt, validissimæque dissiliere vectes, serisque perfractis, & patefactis portis interiora conclavia trepidarunt. Vox resurrectionem imperantis, urbem quatiebat, concussaque mœnia inter se collidebantur. Catulus Leonis, Infernum insulturus irrugiit, continuò mors expavit, afflavit Cervus formosus anguem, suo in cubili jacentem atque fugavit, Cœlestis Aquilæ vox Milvorum nidos perculit, & dissipavit, ut audiit Mors insuetam Vitæ vocem suas pulsantem fores, trepida festinavit ad solvendos, quos tenebat compeditos, laxatisque claustris edixit, neminem ab exitu prohiberi. Descendit de gradu suo Altissimus, ut locum Vita conscenderet, ac obtineret, Morti ademit in mortuos imperium, & Resurrectioni tradidit, ut in illis regnaret. Cumque Mors metu perturbata fluctuaret anceps, utrum omnem Captivorum turbam dimitti oporteret, venit ad aures vox Jesu: Non, *venite foras* dicentis, sed, *veni foras*. *Lazare veni foras*, dixit: ad unum solummodo vox ferebatur mortuum, & ad omnes mortuos propagabatur, unum dumtaxat suscitavit, ut per unum universis certa relinqueretur spes reditus, in die Judicii suum effectum habitura.

Enim vero, si pro eo quod dixit *veni foras*, dixisset, venite foras, universus mortuorum populus Lazarum abeuntem secutus fuisset. Vox reditum imperantis, quem unum petebat, distinxit, ne illorum resurrectio ultimum, in quem differebatur, diem, confusa

A fusa temporum serie, præverteret. Reditum imperantis vox mortuum restituit, & relevavit prostratum, proprio illum nomine velut apprehensum segregavit, ut sine socio incomitatus prodiret. Saltus erat sepultis fartus, hunc adversus infremuit catulus Juda: fremitus in sylvam penetravit, unum discrevit, & extraxit. Mortuus revixit, & solutus doloribus inferni, vocantem secutus est. Flavit spiritus vitæ, eoque relevante, mortuus constitit in pedes, ut jam incedere B liberum esset. *Lazare veni foras*, dixit: dictum peregit opus, ad dicentis imperium sepultus redivivus emicuit, sine mora vocem consecutus est mortui reditus. Spiritus suscitator mortuorum ex omnium defunctorum turba unum transtulit ad vitam, unum nempe afflavit. Exiliit è tumulo ligatus, compeditus ambulavit rectus ac C trepidus; pedes namque ligatos habuisse indicat qui dixit: *Solvite eum, & sinite abire*. Vides non fuisse ante solutum, exiisse tamen, ligatum & institis involutum, nec tamen claudicasse. Scilicet, qui vitam impertiit, ac mortis vinculum solvit, institarum involucra non revolvit, ut manus, quæ antea extinctum, & mox sepulcro inferendum fasciaverant, quo postea fascias removebant, irridentium sannas compri- D merent.

Hìc jam admiramini, Carissimi, Salvatoris Nostri opera, quæcumque enim egit, acta sunt propter nostram salutem: & perfecta sunt, atque absoluta, sicut jussit, qui Cœlo terræque dominatur, ipsi gloria, & ei, qui misit illum, & Spiritui Sancto laus & adoratio atque magnificentia, super nos autem infirmos, & peccatores sit misericordia ejus semper.

S. PATRIS NOSTRI

EPHRAEM SYRI
DE NATIVITATE DOMINI
SERMONES.

SERMO PRIMUS.

GRatissimus multoque jucundissimus accidit Regibus, Sacerdotibus, ac Prophetis hodiernus dies; ipsorum siquidem prædictiones re præstitit, idemque confirmavit. Virgo Emmanuelem hodie in oppido Bethlehem peperit: Natus est igitur, qui Isajæ vaticinium implevit: Natus est *qui in scripturis gentes numerabit*; & quod in Psalmo David cecinit futurum, hic dies effectum dedit: & Micheæ oraculum eventus probavit, ex quo de Ephrata exiit Pastor suo animas baculo recturus. Stellam ex Jacob orituram, & Principem ex Israel proditurum, Balaam prænunciabat; quæ ille præsagiebat futura, præsens dies repræsentat. Sic lux illa occultata diù, tandem emicuit, effulsitque ex humano corpore divina ejus claritas. Oriens, quem Zacharias nasciturum præsensit, hodie in Bethlehem illuxit, & postquam in Ephrata affulsit venturi Regis jubar, Jacob bona, quæ precabatur, exhibita vidit. Hodie Filius natus est nobis, meritoque nomen illi inditum est *Admirabilis*; ostentum siquidem omni admiratione dignum inde exhibebatur, unde Deus se exhibebat infantem. Et quidem Spiritus illum vermi similem futurum prædixerat, quo ejusdem conceptum citra operam viri transigendum insinuaret; Symboli tamen hujus obscuritatem sustulit hodiernus dies, & mysterium declaravit. *Ascendet*, prædixerat Propheta, *quasi radix coram eo, radix de terra sitienti*, obscure dictum actum exhibet hic dies, & conspicuum. Rex, quem in femore Judæ occultum Thamar deprehendit, & suffurata fuit, hoc die formæ dignitatem ostendit, quam occultatæ divinitati magis congruentem ipse delegit. Ruth accidit ad pedes Booz, docta sibi paratum alexipharmacum vitæ in illo repositum: enimvero quod petebat, ipsi hodierna lux obtulit; ex ejus siquidem progenie natus est, cujus vi ac nutu cuncta vivunt.

Ps. 86. 6.

Is. 53. 2.

Adam mulieri laborum, & dolorum causa fuit, matri damnum compensavit filia Virgo, quo ipsi peperit Salvatorem; Evam genitricem genuit ingenitus vir, quanto credibilius videatur, filiam Evæ citra viri

[illegible]

A viri operam gravidari potuisse ? Terra virgo Adamum peperit protoplastum, terræ Dominum, Cœli Dominum Adamum hodie virgo parit. Virga Aaronis germinavit, refloruitque aridum lignum, mysterium declarat hodiernus dies proponens Virginei Uteri partum. Erubescat populus ille, qui Prophetas vera prædixisse asseverat, Salvatorem tamen venisse negat; nam si B hunc venisse verum non est, falsa sunt illorum oracula, fictæ fabulæ, & vera mendacia. Quin ergo laudemus illum veritatis vindicem, qui ad nos delapsus, Vatum prædictionibus effectum dedit, & auctoritatem asseruit. Laudabimus Te utique, Domine, si nobis de thesauris tuis, tuarumque scripturarum deposito veterum Justorum seriem depromas, qui videre diem adventus tui suspirarunt. Primus Seth, dum interfecto Abeli C se substitutum considerat, Filium Dei occisum, sibi velut in imagine objectum, vidit, crediditque fore, ut ipsius nece introducta in Orbem per Cainum Invidia hebesceret. Dolens Noë filios Dei à bono stirpis suæ repente degenerasse depravatæ voluntatis vitio, lasciviaque diffluxisse, & luxuria; suspiravit ad sanctum nepotem, qui impuros homines puris moribus imbueret. Gemini fratres Sem, & Japheth, dum Noë nudatum D contegerent, Unigenitum Dei cogitabant, detractas Adamo vestes redditurum; superbia namque illum inebriaverat nudaveratque. Iidem infelicem hominum conditionem miserari assueti, dum Chanaanis fratris sortem plorarent, simul suspectabant ad adventum pii Filii, a quo illum à peccati servitute liberandum sperabant.

Nec dubium, quin Melchisedech Pontificem expectaverit, cujus interim vices ge- E rebat, præsciens ejusdem hissopo Mundum dealbatum iri universum. Loth similiter intuens, Sodomitas naturæ ordinem pervertisse, naturæ Dominum cogitabat venturum, quem noverat, sanctitatem, quæ supra naturam est, hominibus communicaturum. Aaroni quoque similem injecit cogitationem vidisse Serpentes baculo suo mirabiliter devoratos, intellexitque simili modo Cruce Do- F mini venturi, absorptum iri Draconem, Adami & Evæ voratorem. Miratus est Moyses humi defixum æneum Serpentem Aspidum sanare morsus, inde speravit, sibi aliquando adfuturum, qui Serpentis antiqui ictum medicaretur. Rursus cogitans sibi communicatam uni Dei claritatem, prospectabat venturum qui non tot, quin plures suis institutis efficeret deiformes. Caleb illæ terræ promissæ explorator in illo botro, quem in vecte suspensum gestabat, vitem agnovit, suo

Mun-

Mundum liquore exhilaraturum, eundemque videre præsentem optavit. Optavit, & Jesus filius Nun; scilicet nominis, quod audiebat, notionem & vim discere volebat. Nam si ex ejus nomine tantum ipsi accesserat dignitatis, quantum ex ejusdem nativitate præsentiaque adfuturum speraret? Sed & cum terræ promissæ fructus colligeret, & auferret, nascituram vitæ arborem præscivit, sibique fieri copiam illius fructuum desideravit, unde vitam hauriunt quæcumque vivunt. Quin & Rahab meretricem ista præsagisse puto ex vitta coccinea, cujus signo communem patriæ cladem immunis evasit, proindeque ex eodem, quo servata est, mysterio veritatem prælibasse: eodemque Eliam exarsisse desiderio, & quoniam Dei Filium in terris versantem videre non licuit, fidei ardore inflammatus studuit, eam sibi comparare puritatem, unde Cœlum conscendere, ibique illum contemplari mereretur. Sed & cum hominibus conversantem spectare datum fuit, Moyse pariter præsente, tunc quando mitissimus ex imis, & Zelotes è summis evocati Filium Dei in medio stantem præsentemque habuerunt. Nempe mysterium postremi ejusdem adventus repræsentare debebant, sic ut Moses vita functorum personam ageret, vivorum Elias: & illi quidem *resurgent primi* pro eo, quod mortem gustarunt, quicumque vero sepulti non fuerunt, postremi *obviam Christo rapientur*.

1. Thess. 4. 16.

Jam vero, quis mihi singulorum Justorum nomina revolvere sufficiat, quibus Filii Dei promissus adventus sui expectationem commovit? Ego sane, quæ mea tenuitas est, horum numerum non assequor: Orate ergo, Carissimi, ut, auctis Deo adjuvante viribus, illorum vobis præsagitiones alio sermone repræsentem. Interim, quis, putas, laudare posse pro merito natum nobis verum veri Dei Filium? Una mihi pro multis laus sit, illum, quotquot extitere justitiæ cultores videre suis temporibus natum, desiderasse. Adam profecto ejus adventum suspiravit, non ignarus, eundem esse Cherubim Dominum, eique uni competere potestatem revocandi Paradiso ejectum ad umbram arboris vitæ: cupiebat utique Abel, illum sibi fieri ætate parem, & æqualem; multo siquidem jucundius fore præsensit, Agnum Dei videre, quam agnum Deo offerre. Hunc perinde diem opperiebatur Heva, cum feminis in maximam cederet ignominiam nuditas in publico posita, oculisque subjecta petulantis vulgi; nimirum præsciebat simul adfuturum, qui posset, detracto frondium tegumento, femineo sexui veterem, quam exuerat, gloriam refundere. Turris multorum arti-

A B C D E F [illegible]

A artificum labor unum adumbrabat, præsagiebatque, & hunc ab alto venturum, turrimque excitaturum, quæ Cœli nobis ascensum muniret. Arca viventibus fabricata perfugium, velut in imagine expressit Dominum Ecclesiæ suæ ædificandæ intentum, indeque securitati Animarum consulentem: Phaleg terram in septuaginta linguas dissectam contuens, illum venire optavit, quem in ea imagine prælibabat, Orbem suis Apostolis pro linguarum varietate divisurum. B Mundus aquis submersus conticuit, in suo nihilominus silentio Dominum etiam prædicabat descensurum, & ab eo instituendum baptismum, qui credentes super astra sublimavit. Seth, Enos, Cainan, & Enoch filii Dei nuncupati fuerunt, inde suspirare cœperunt illius adventum, cujus dignatione, & gratia cum ejus appellationis specie reipsa C fratres fierent Filii Dei. Mathusala vitam ad mille prope annos produxit; operiebatur nimirum Filium Dei, qui vnus poterat immortalitatem mortalibus transcribere. Ipsa Gratia arcano quodam instinctu pro illis orabat, ut ipsorum Dominus, eo quo unusquisque vivebat tempore veniret, & laborantibus succurreret. Spiritus Sanctus, qui in ipsis inhabitabat, quo orandi cogitationem inspirabat, pro ipsis orabat; simul illos D eo elevabat, unde per eundem spiritum, quem cupiebant Salvatorem venturum, quasi præsentem intuerentur.

Præsensere itaque Justorum Animæ depositum in Filio Dei immortalitatis pharmacum, indeque suis advenire diebus desiderabant, quo suavissimæ potionis haustu fruerentur. Enoch vero cum absentis Filii Dei desiderio teneretur, nec daretur hunc cernere in terris morantem, multiplici co- E natu studuit, eam sibi comparare fidem & justitiam, cujus ope Cœlum posset conscendere, ibique intueri præsentem. Nunc vero cum citra laborem consecuti sint novissimi, quod magnis laboribus assequi non potuere primi, erit ne aliquis, qui Dei gratiam iniquitatis incuset? Desiderio Lamech flagravit eodem, quod cuperet, illum adesse, qui pro sua benignitate laboribus & ærumnis oppressum re- F levaret, & consolaretur exulantem in terra, cui maledixerat Justus; ubi vero deprehendit impressam filio suo Noëmo Filii Dei imaginem, consolationem, quam à Domino absente accipere non poterat, à præsente ejusdem figura percepit. Similis ipsum quoque Noëmum statim incessit cupido, ex quo illius beneficentiam expertus fuit: Nam si illius figura Animantibus causa salutis fuit, num non illum discuperet, cujus adventum sperabat Animabus fore maxime salutarem?

Præ-

Præterea quid aliud ſentiret Noë, poſtquam præſenti facto didicerat, Arcam ſolo ejus favore ædificatam fuiſſe atque perfectam, cujus enim umbra fuerat tanti cauſa boni, quanto majora putaret præſtituram ejuſdem præſentiam. Spiritu præſenſit Abrahamus ortum Filii Dei in annos rejectum, proptereaque pro ipſo videre *diem* ipſius *deſideravit*, *vidit & gaviſus eſt*. Simili perinde arſit cupiditate Iſaac, tum verò maxime, quando ab illo ſervatum ſe vidit, & vero ſi abſens, oblata ſui ſpecie, ei vitam vindicaverat, quanto magis ſibi credidit profuturum, ſi pro ſpecie rem ipſam exhibuiſſet.

Jo. 8. 56.

Atqui ſi gaviſi ſunt Vigiles, Vigilem adveniſſe, qui nos mortifero ſopore oppreſſos ad ſalutarem vigiliam revocabat, hanc quis noctem non ducat inſomnem, in qua Mundus univerſus vigilat? Scilicet poſtquam primi hominis culpa veternum Mortis in Orbem noſtrum intravit, deſcendit inſomnis ille Oculus, & veteris noxæ ſopore ſepultos expergefecit. Atqui nec vigilare nos decet illorum more, quorum pectus fervet avaritia; ſiquidem & iſti ſomno vacuas exigunt noctes, vigiliæ tamen cauſa non eſt aggerendæ pecuniæ ſtudium, curaque ſupputandi fœnoris & capitis. Mentem experrectam ſibique conſtantem fur ſemper habet, ut ſomnum, defoſſa humo ſepultum, reliquiſſe videatur. Unus tamen vigilantis ſcopus eſt, ut dormientibus multas vigilias paret. Perindeque vigilat luxurioſus quiſque, vigilare cogit ingluvies, cibi potuſque exceſſu ſtomachum gravans. Vigilia intemperantiæ pœna eſt. Sic & negotiator ſomno oculos fraudat, dum digitos fatigat mnas numerãdo ſuas, aut fœneratæ pecuniæ ſubducendo rationes, utrũ in duplum triplumve exauctæ reveniant. Dives ille pernoctavit inſomnis, ſomnum diſcuſſit Mammona, ipſius Canes dormiunt, excubat ipſe, pecuniæ cuſtos factus ſuæ, vigilare ſuadent ſuſpectatæ furum inſidiæ. Vigilat negotioſus quilibet, quietem anxiæ ademere curæ. Finis vitæ in tergum incumbit, & inſtat ultimus dies, at ille pervigil ſeros meditatur annos. Diabolus, ordine perverſo, nos, Fratres, docet mutare vigilias: in bonis operibus ſtertere, vigilare in malis. Hoc Judas ille Iſcariota fecit, ſolidam noctem tranſegit inſomnem, quando ſanguinem vendebat inſontem, qui totum Mundum redemit. Filius ſiquidem tenebrarum, tenebras reſumſit & induit, poſtquam exuit, abjecitque Solem: Fur venundedit argento argenti opificem; hunc imitati Phariſei noctis & ipſi proles, pernoctarunt vigiles; moliebantur nimirum lucifugæ, lucem, nullo definitam ſpatio, tenebris involvere. Vos autem, Fratres, Syderum

A rum insomniam imitamini, noctemque tenebrarum expertem somno etiam vacuam exigite; Nam etsi in speciem atra videatur, vim tamen continet maximam, & dignitatem.

Quisquis virtute præstat, dum per noctem vigilat, & orat, in ipsis, quibus videtur involvi, tenebris nitet, occulto splendore circumfusus. Improbus quisque, etsi in meridiana versetur luce, si tamen filiorum tenebrarum moribus vivit, tametsi extrorsum appareat amictus lumine sicut vestimento, introrsum certè atra circumvolvitur caligine. Vestrum ergo nemo, Carissimi, sibi, de vigilia præpostere blandiatur, quia si quis, ut debet, non vigilat, inofficiosa est ejus vigilia, & qui cum virtute non vigilat, dormit, etsi vigilare videatur: Rursus qui vigiliam ab innocentia, & honestate disjungit, sua ipsi vigilia venenum est. Talis est Invido livor insomnis caput est, unde jactura multiplex, & detrimenta magna sequuntur: Negotiatio quippe est vigilia, quam parit invidia, illius quæstus ignominia est, & infamia. Hunc pariter in modum is vigilat, cujus pectus fervet ira, hæc nempe suis motibus perturbatum vigilare cogit, ejusmodi vigilia est plena furoris, totaque incumbit in execrationes & maledicta. Garrulus si vigilat, os aperit, & offert obvium quibusvis venientibus trajectum, nullum illi orandi studium est, plurimum peccandi.

Quicumque sapit, alterutrum sibi statuit, seu somnum suavem noxiis ac tristibus vacuum curis, seu sanctam & utilem vigiliam. Quin ergo nos hanc amplectamur? Nox adest clarissima, in qua nascitur claritatis auctor, nostras ut dissipet tenebras. Ne, quæso, nostram vigiliam alio quovis negotio perturbari patiamur; Aurium proinde via sit plana & expedita, Oculorum aspectus sit pudicus, & pura cogitatio cordis, Oris sermo sit castigatus. Maria hodierno die fermentũ in nobis abscondit de penario Abrahami acceptum. Abrahami ergo in egentes misericordiam imitemur, & pauperum inopiam simili affectu sublevemus: Coagulum incidit nobis è caula mansuetissimi Davidis, mitem proinde se quisque exhibeat erga persecutores suos, ipsorumque doleat vices, filii Jesse sequens vestigia ad Saulis casum illacrymantis. Seminat hic dies in terris Gentium suavissimum Prophetarum salem: eja novo salis hujus sapore mentem imbuere studeamus, quo affatim pastus ille antiquus populus gustum nihilominùs amisit, & desipuit. Dies est salutis, sapientiam loqui nos monet, ergo ab otiosis, & ad rem non pertinentibus colloquiis abstineamus, ne ad hunc diem minime pertinere videamur.

Nox adest, quæ Universo pacem, & tranquillitatem reddit, quamobrem ægrè sustinet iracundiâ tumidum, & horrentem minis. Hanc obtinet noctem Suavis, sævitiem quisque deponat & acerbitatem: obtinet Humilis, superbiam comprimat unusquisque, & supercilium submittat: Diluxit dies clementiæ, nemo sibi factas persequatur injurias, adest dies lætitiæ, nemo fiat alteri causa doloris & luctus. Dies est dulcissimus, frænanda est ferocia; dies innubis & serenus est, compescenda est perturbatrix pacis iracundia. Die, quo Deus ad Peccatores se demisit, pudeat Justum se super peccatorem efferre. Die, quo rerum Dominus ad servos descendit, non pudeat herum caritate simili ad famulos suos se submittere. Die, quo Dives pro nobis egenus factus est, non erubescant divites cum egentibus propriam communicare mensam. Hodie quod non postulavimus donum, ultro oblatum est, an æquum non sit fratribus clamantibus, & rogantibus eleemosynas non negare? Hic dies, qui Cœli januam nostris orationibus reseravit, fas ne sit occludere fores petentibus injuriarum oblivionem, aut miseriarum levamentum? Ille naturæ Dominus præter propriam naturam sese mutavit; quid? num nobis arduum videatur, voluntatem nostram mutare vitio depravatam? Propriæ naturæ conditione tenetur caro, ne major, aut minor fieri possit, potest tamen voluntas pro arbitrio ad quamlibet staturam assurgere: propptereaque hodie in humana natura seipsa Divinitas impressit, ut, eo distincta signo, ad omne decus aspiraret.

SERMO SECUNDUS.

LAuda Natum, qui Bethlehemum exhilaravit, lauda Infantem, qui naturam humanam juventuti restituit, lauda Frugem, quæ ad nostram se submisit esuriem, magnifica Liberalem, qui omnem nostram inopiam repente sustulit, & supplevit egestatem: Magnifica Pium, quem viscera misericordiæ ad curandam nostram ægritudinem inclinarunt: Magnifica Fontem ad nostram expiationem Cœlo demissum. Magnifica Dominum, qui Sabbatum implevit & solvit, lepram increpuit & fugavit, quem febris, ut vidit, fugit. Prædica Misericordem, qui laborem nostrum suscepit. Prædica Salvatoris adventum humano generi salutarem. Agnosce gratiam ejus, qui per Unigenitum suum nos extorres invi-

invisit, agnosce gratiam ejus, qui in suo beatus silentio per vocem suam nos est allocutus. Etiam predicamus Naturam illam excellētem atque præstantem, quæ per carnem manifestata oculis nostris aspectabilem se fecit. Ipsam prædicamus ab omni concretione sejunctam, cui placuit sibi corpus adjungere, per quod divinam vim suam exereret, suæque misericordiæ actus circa eodem concreta limo corpora explicaret. Ita prædicamus illum abditum, suaque caligine circumseptum, cujus Unigenitus nobis manifestum se præbuit nostrisque sensibus conspicuum, illumque magnificamus vita præditum sempiterna, cujus Filius mortem sponte suscepit, & amplificamus illum ingenua naturæ suæ virtute magnum, cujus Filio placuit descendere, & magnitudinem suam breves intra limites contrahere. Admiramur unam æternam ac inexplicabilem vim, ac potestatem, quæ Majestatis suæ imaginem, abditæque naturæ suæ speciem formavit, oculoque subjecit, & menti; nobisque utroque sensu cernendam proposuit. Et prædicamus substantiam longe remotam à nostris sensibus, quam tametsi nec animi mente licet comprehendere, ipsius numen investigare volentibus; pro sua tamen bonitate hominum manibus attrectandam se præbuit: scilicet, quam nemo unquam attigit, dedit manus ac pedes vinculis inserendas, confixa est, & suspensa; sua nempe voluntate se dedidit, & apprehendere volentibus se corporavit. Ergo fatere gratiam ejus, quem volentem publica potestas in crucem egit, quem annuentem lignum portavit, quem sepulcrum clausit, & eo, quem ipse fixit, limite circumscripsit: Testare beneficium ejus, quem sua voluntas ad uterum & nativitatem, ad ulnas & adolescentiam deduxit. Lauda commercia, quibus humana natura vitam adepta est.

Agnoscamus gratiam ejus, qui animam nostram signavit, & ornavit, sibique despondit, nostrumque corpus occultæ Majestati suæ ædem sacravit. Magnificemus illius vocem, cujus laudibus cithara nostra resonat, & divina vis cinara celebratur nostra. Conspirarunt in unum Gentes, & uno agmine ad audiendam hymnorum ejus modulationem confluxerunt. Glorificate Boni Filium, quem filii hominum contemsere. Glorificate Filium Justi, quem cruci affixerunt filii iniquitatis. Glorificate illum, qui vincula nostra solvit, & induit: Magnificate Fidejussorem, qui satisdedit & ipse exsolvit: Magnificate Pulchrum, qui ad suam imaginem nos reformavit: Magnificate Purum, qui nostras sordes dissimulavit. Laudate Clarum, qui lucem suam tenebris inseruit, & densa caligine texit, & occultata majestate nobis allitas sor-

des eluit, & ignominiæ pariter indumenta detraxit. Glorificate Altissimum, qui salem suum mentibus nostris immiscuit, nostramque animam suo imbuit fermento. Corpus ejus panis factus est, ut naturam mortalem ad immortalitatem traduceret. Habeto gratiam Diviti, qui pro nobis exsolvit, quod non est fœneratus, & pro nobis se scripsit, constituitque debitorem. Servitutis jugo se ipse submisit, fregitque vincula, quibus ille, qui nos captivos fecerat, strictos tenebat. Lauda Judicem, qui dum judicium subire non recusat, duodecim discipulos suos judices Tribuum instituit, ejusque populi doctos indoctorum sententia condemnavit; Lauda quod vides, & quod non vides totum, infinitum nobisque immensum: parvum quippe cor nostrum est, mens nostra imbecillis est, inopes sumus, divitiarum sapientiæ, & judiciorum ejus altitudo huc illuc vagari nos cogit. Prædica oculum cuncta cernentem, cui grave non fuit obvios quosque sciscitari, & ab ipsis doceri, quæ non ignorabat; satagebat nimirum inductæ quæstioni respondentibus, sapientiæ suæ opes refundere. Adoremus Doctorem, qui mentes nostras suis præceptis velut infuso lumine collustravit, perque aures nostras suis oraculis viam aperuit. Fateamur beneficum, qui germen suum arbori nostræ insevit: gratiam habeamus ei, qui suum hæredem ad nos allegavit, ut per ipsum nos ad se traheret, ejusque hæreditatem nobiscum communicaret. Prædicemus illum Bonum, ex quo omne bonum diffunditur, laudemus eum, qui non animadvertit, quia benignus est & clemens, nec tamen dissimulavit, quia justus est.

Rursus laudemus eum, qui tacuit, & increpuit, ut hominum saluti utroque modo consuleret, severa est dissimulatio ejus, severitas ejus lenis est, etiam cum arguit; proditorem reprehendit, & latronem exosculatus est. Occultum animi nostri cultorem magnificemus, semen ejus in terram nostram cecidit, & fœcundavit ditavitque mentem nostram, proventus in centuplum exauctus in horreum nostrum illatus est. Adoremus eum, qui sedit & quievit, viam trivit, & in via via fuit, atque janua regnum ineuntibus sempiternum. Prædicemus Pastorem, qui ad Sacrificium expiationis nostræ agnum se fecit. Prædicemus botrum, qui expressus calicem salutis nostræ suo liquore replevit, laudemus fontem, unde fluxit salutis potus. Satorem magnificemus, qui idem frumentum se dedit, & satum est, manipulum, & demessus est. Laudemus Fabrum eundemque nostræ salutis arcem, & perfugium. Prædicemus eum, qui sensus animi nostri compegit, ut nostra canerentur cithara, quæ avium cantus exprimere non potuit, qui cum cerneret

[illegible]

ret homines jumentis insipientibus similes factos, eorum iras, & impetum imitari, descendit & factus est unus ex nobis, ut nos Cælitibus insereret. Lauda laudis non indigem nostræ, qui eget, quia nos diligit, sitit, quia nos amat, & petit dari sibi, & expectat donum, ut pro sua beneficentia & liberalitate refundat datum. Germen ejus nostræ est immistum naturæ, ut per ipsum ipsi copularemur ei, qui eum ad nos demisit, & divinæ radicis germine, velut recepto surculo in divinam arborem transiremus. Illi testare gratiam, qui flagellis cæsus vitam nobis refudit: & spinis coronatus sustulit maledictum; qui sua morte mortem nostram destruxit; suoque silentio causam nostram peroravit; increpuitque, quæ nos hauserat, mortalitatem. Iterum illum magnifica, cujus auxilia partem sinistram depopulata sunt, qui suis vigiliis Tyrannum veterno oppressit; nosque funesto sopore mersos suo excitavit somno, & languentem naturam morbo relevavit: qui mersus aquis, quod nos suffocaverat, peccatum in profundum traxit & suffocavit. Cui omnia serviunt, omnium ora laudem dicant. Lauda Medicum, qui ad ægrum descendit, & carnem secuit, citra dolorem tamen, sanavit ulcera medicamine tamen minime acri. Filium nempe suum nostrorum morborum medicinam fecit, solitus semper miseris & peccantibus patris affectionem tribuere. Lauda eum, qui in Utero Virginis jacuit, & in eo ædificavit sibi regiam ac templum, vestemque indidem, qua splendide ornaretur, sibi concinnavit, & quibus hostes debellaret, paravit arma. Lauda cujus laudes nostram in dicendo facultatem omnem superant; ejus siquidem donum cujusvis Oratoris facundiam sua magnitudine prævertit, nec quisquam sensu intelligentiaque præditus ejus munificentiam assequitur, ut eam explicare sufficiat; adeo quantumlibet de illo dixeris, minimum est.

Sed quoniam citra injuriam tacere non licet quantulumcumque laudis canticum ora tibi modulantur infirma. Bone, qui ad reddendum non cogis impotentes; quale mihi servo tuo judicium imminet de capite, & de fœnore, quoniam neglexi redhibere, quæ poteram, & quæ noveram me debere, negavi! Pelagus es, in quod omnes confluunt laudes, nec suffragio indiges nostro, suscipe tamen, precor, minimum quod beneficentiæ tuæ reddo testimonium, tua nempe dona meam linguam ad tuas laudes fecere disertam.

SERMO TERTIUS. A ܡܐܡܪܐ ܬܠܝܬܝܐ.

DES nobis hanc, Domine, gratiam, ut illum primum Natalem tuum celebremus, in quo præsentis festi signabatur solemnitas. Dies tua tibi similis est, homines amat, idcirco ad ipsos continuata temporum serie traducitur, & cum singulis redit annis; dies est, quæ cum Senibus consenuit, & occidit, & denuo cum parvulis renovatur & oritur. Dies, quæ sua se caritate instaurat, nostra nos senectute exuit. Quæ nos olim invisit, transiit & abijt, eadem pro sua benignitate iterum nos revisit; novit enim naturam humanam ipsius præsentia carere non posse; tibi usquequaque similis, perditum genus nostrum quærit. Mundus à suo fonte abesse non sustinet, ideo, ut Te, Domine, sic diem Natalem tuum universus Orbis sitit. Dies est, quæ omnibus tempestatibus imperitat, diei nempe tuæ imperium idem est, quod tuum, præterita & futura continens sæcula, una est, se tamen in plures propagat, & multiplicat, tuam nempe affectat similitudinem. Et quoniam in die tua, Domine, nobis præsente, præteritum natalem tuum intuemur, tui, precor, tuus sit similis dies, interpres & sequester pacis; ille siquidem Cœlum, ac Terram pacavit, quando Summus ad imos descendit. Potest dies tua illum Justum, aliunde nobis nostras ob noxas iratum, reddere placatum; eadem namque sexcenta remisit delicta, tunc, quando diluxit tua delinquentibus misericordia. Magna dies tua est, Domine, ne suam, oro, magnitudinem abjiciat, ut nostram stultitiam miserari desinat, & suos incipiat mutare mores. Et vero, si quolibet die tua diffunditur liberalitas, quanto latius hoc die eandem exundare par est? Omnes anni dies de thesauro hujus illustris diei tuæ sua hausere decora, & solennitates quæque ab hujus festi magnificentia suam dignitatem & ornamentum fœnerantur, quin ergo nobis in illo impertiris eas misericordiæ tuæ opes, unde hodiernam ab omnibus diebus lucem discernamus. Et quoniam Natalitiorum tuorum opulentissimum est ærarium, idem, quæso, commune æs alienum exsolvat. Magnus, inquam, hic dies est, suaque amplitudine omnes antecellit dies, quo misericordem Deum repræsentat ad hominem peccatorem se submittentem. Myrothæca est, ex qua sydus pharmacum salutis ferens ægris affulsit. Benedictus dies est, qui nobis per cæcam noctem errantibus Solem retulit, sed & divinum nobis manipulum advexit, quo rerum omnium copiam cōparavit, uvæque præcocis simul obtulit racemum,

A mum, occultum ſalutis continentem poculum: Solemnitas quippe prima eſt, quæ omnium ſolennitatum primitias, & decimas perſolvit. Sub hyemem, quæ pomariis poma diripit, ſterilis vitis divino pubeſcit fœtu, ſub frigida tempeſtate, quæ omnium arborum decuſſit ornatum, germen de Jeſſæa ſtirpe ſe nobis erupit: Menſe Decembri, qui ſemina terræ commiſſa tegit, de Virginis Utero ſpica ſalutis extitit: Vere novo, in quo
B herbeſcunt ſata & fundunt frugem, ſeritur divinus ille manipulus, terræque committitur, quem olim demetet mors, voratumque demittet in Infernum, quem tamen ipſa, quam hauriet, vitalis medicina diſrumpet. Vere novo quando in campis Agnelli vagantur, Uterum Virginis ingreditur, qui poſtea fluvium ingreſſus,peracto baptiſmo,piſcatores inde egreſſos cepit, res quippe omnes in ſe
C reciprocat & reducit. Hominum piſcator ſubiens Fluvium, in quo Simon ſuos captabat piſces, eundem venatus eſt: poſt etiam Crucem, quæ prenſat latrones, ut latronem ad vitam prehenderet, compoſuit. Idem ingenua naturæ ſuæ virtute vivens mortuus eſt, ſuaque morte Infernum vacuavit, apertoque vaſto hiatu, integras inde turmas avolare juſſit. Publicanos, & Meretrices infames laqueos è cubili fraudulenti venatoris Sanctus
D avulſit: Peccatricem, tenſum viris laqueum, feminis pœnitentibus in ſpeculum vertit; prohibuitque, ne Zacchæo Sycomorus ficus daret, ut ipſum daret, nativos non tulit fructus, ut nobiliorem ferret frugem, mente & ratione præditam. Suam Dominus ſitim ſecus puteum obtendit, & aquis, quas mulier petebat, venatus eſt ſitientem. Feminam unam ad fontem cepit, mox etiam
E univerſam prehendit civitatem. Duodecim piſcatores Sanctus cepit, poſt etiam ipſorum opera totum venatus eſt Orbem. Iſcariota, qui retibus dilapſus fugit, fugientem laqueus excepit, & ſtrangulavit; ſcilicet, quæ ille texit retia, captis impertiuntur vitam, capit, ut ſervet, quiſquis ergo illa fugit, vitam fugit.

Quis mihi referat, quas in te ipſe re-
F condis opes, quiſve dabit ſitienti de fonte divinitatis haurire laticem, aut guttam lambere. Interim quas audis ſuſcipe, quæſo, preces, & præſta nobis opere complere, quæ ore poſtulamus. Quotieſcumque nobis tuum adfuerit feſtum, ſine curis jubeto nos eſſe, præceptor mi. Tua hæc ſolennitas rumores extinguat, qui aures nuper pepulere noſtras: quæ enim aures perculere voces, mentem perturbarunt. O vox Patris voces compeſcito, horrificis ſtridet Orbis clamoribus, tumultuantem comprimito eodem, quo Maris

Maris procellas sedasti, nutu. Lætati sunt Dæmones, voces cum audirent impias; nobis contra psallentibus læti, ut solent, precor, admodulentur Vigiles. Caulæ tuæ flebili resonant clamore, tu qui homines beas, Oves, quæso, solare tuas, ne nos luctus iste, mœrore conficiat: Os nempe clamat & vociferatur, sua recogitans scelera. Dies tua, Domine, cuncta nobis proferat gaudia, ut pacis coronati floribus, Pascha tuum celebremus: die autem ascensus tui alta petamus, quando cum pane novo ejusdem renovabitur memoria. Domine auge nobis pacem, ut, cumulata nobis lætitia, tria Divinitatis festa peragamus: venerabilis est, Domine, dies tuus, ne nobis, quæso, vertatur in probrum. Natalitia tua venerantur omnes, Juste, hanc venerationem sustine, nam & suum Herodes consuevit celebrare natalem diem. Impudentis puellæ Tyranno placuere choreæ, tibi, Domine, candidarum animarum voces, quibus placatus illarum, oro, corpora sancte custodias. Herodis dies ipsum referebat, tuus te quoque dies: turbulenti regis dies scelere turbatus est, placidus ac tranquillus est, ut tu, sic dies tuus: dies festus Tyranni veritatis præconem sustulit, tuus ad tuam gloriam prædicandam excitat universos. Sub die parricidæ conticuit vox, voces sub diem tuum resonant. Impurus ille in suis natalitiis lucernam extinxit, ut adulteros occultaret nox: Tempus Sancti accendit lampades & disposuit, quæ tenebras, tenebrisque amica flagitia dissiparent. Dies illius Uulpis qualis ipse olidæ carnis putorem exhalabat, veri Agni solennitas spirat sanctitatem. Dies hominis labentis, ut ipse, elapsa est, dies tua qualis ipse, sempiternum manebit. Tyranni dies, ut ipse, rabida canis, vocem justam corripuit & extinxit. Mansueti solennitas qualis ipse, mitis & misericors est, quæ solem suum oriri facit super persecutores suos. Novit Tyrannus se regem non esse, Regi regum locum cessit. Solidus profecto dies breve mihi spatium sit, decora tua cum ejus probris compensanti; quamquam nec id tentasse licuit, ideo dies, oro, tua meam purget stultitiam, quod nefasto diei faustissimum Natalem tuum componere voluerim. Dies tua plane incomparabilis est, nec illam cum nostris quantislibet conferre fas est, hominis dies humana, Dei dies divina est. Prophetarum diebus tuus excellit, ego autem Parricidæ diem cum eodem composui. At tu, cui patent omnia, nosti quo tendant, quas instituimus comparationes. Dies tuus nobis vitam, quam petimus, afferat, quoniam tyranni dies mortem, quæ petebatur, attulit. Rex egentissimus solenni sibi

[illegible]

sibi die juratus spopondit saltationis præmium dimidiam regni sui partem se facturum. Tu vero, qui tua opulentia Mundi exples inopiam, hoc oro, jube, ut tua nobis solennitas de mensa tua buccellæ micam ex commiseratione decutiat. De terra sitienti erupit fons, qui possit gentium sedare sitim. Virginali ex utero velut e silice emicuit semen copiosam suppeditaturum annonam. Plurima Joseph implevit horrea, eadem nihilominus in annos producta fames exhausit & absumsit; una veritatis arista panem protulit, panem plane cælestem & incomprehensum. Panis, quem Unigenitus fregit in deserto, consumtus transiit quantumvis copiosus. Novum rursus panem fregit, quem nulla ætas, nullus sæculorum decursus absumet. Defecere autem septem panes, quos fregit, & quos multiplicavit, quinque; unus panis, quem fregit, Mundo superavit; is enim quo largius dispensatur, hoc fit amplior & copiosior. Vino etiã optimo lagenas implevit, haustum fuit, & quantumvis copiosum etiam exhaustum. Exiguus fuit propinati postmodum calicis potus, vim tamen habet maximam, nulloque definitam limite. Calix est, qui omnia vina in se uno continet, Mysterium est, in quo idem ipse est. Unus est panis, quem fregit sine fine mansurus, unus est Calix, quem miscuit, nunquam exhauriendus. Granum frumenti terræ commissum, sepultum jacuit, emersit tertio die, vitæque horreum implevit. Panis est spiritalis, qualis est qui dedit, spiritalis idem, spiritalem vitam impertit, quisquis illum adinstar corporum sumit, in vanum sumit, & sine fructu. Panis est gratiæ, hunc capiat anima quasi pharmacum vitæ. Et quidem si mortales victimæ summa cum religione Dæmonibus mactabantur, & comedebantur, quam opidò magis consentaneum est, ut rationalis sacrificii mysterium à nobis sancte administretur. Quisquis de jugulata Dæmoni hostia participat, indubitanter Dæmoniacus fit, quisquis ergo de Cœlesti pane participat, cœlestis procul dubio fiet. Admonet nos Vinum sibi similes effecturum, quos sibi asciverit familiares, atrox nimirum exercet in amantes odium, temulentos facit, & cum à sensibus alienaverit etiam cæteris deridendos propinat. Lux nostra nos pariter docet sibi similem fieri pupillam filiam solis. Oculus, ut vidit luce monstrante nudatum, statim accurrit, virique modestissimi pudori consuluit, propudiosæ denudationis causa fuit vinum, nec enim pudentissimis parcere didicit.

Veteratoris arma induit Unigenitus, dispòsuitque, ut eadem tela, quæ eripuerant vitam, redderent. Inde factum est, ut, quod exitii

exitii causa fuerat lignum, fieret idem salutis origo; & Vinum, quod insanos, & petulantes nos facere solebat, sanos, & castos efficeret. Costam similiter è latere Adæ à Deo extractam, Diabolus rapuit, eripuitque Adæ per costam cor: atqui ex illa costa divina vis sese tandem erupit, atque Satanam concidit & proflixit; sic olim velut rei futuræ umbra Dagonem Arca prostravit, codicem nempe ferebat venturi triumphatoris præconem. Ubi aliud adhuc observa mysterium in eo, quod Dagon intra propria præsidia opprimitur, Symbolo, quæ secuta sunt, facta respondent, Diabolus in eo, cui confidebat, loco profligatus fuit. Benedicito ei, qui suo adventu sinistra dexteraque signa futuri, congruente singulis exitu, comprobavit; adumbratum namque in Agno futurum Sacramentum ipse in se complevit, idemque repræsentatum in Dagone Diaboli casum exhibuit. Lauda illum, qui per verum Agnum nos lapsos relevavit, nostræque prolapsionis autorem Dagonis ruina involvit. December, qui noctis spatia provehit, advexit nobis diem nullis definitum spatiis: Hyems, quæ Terram quasi tristitia quadam contrahit, prodidit pulchritudinem, quæ Mundum universum exhilaravit. Tempore hyberno, quo Terra parere intermittit, Virginitas parere didicit. December, qui Terræ conceptus cohibet, partum Virginis protulit. Agnos novellos pastores vident primi, veri Agni ortum pastores primi sibi cælitus nunciatum agnovere. Lupus ille senex Agnellum ubera sugentem vidit, & extimuit vel suam dissimulantem formam; scilicet postquam Lupus ovilla se pelle texit, omnium pastor factus est unus de grege agnus, sic ipse disponebat, ut à rabido illo hominum helluone agnus mansuetus voraretur, & vicissim ipse vorantem sua virtute disrumperet. Sanctus in utero corporaliter habitavit, in mente nunc spiritaliter habitat: si Maria, quæ illum concepit, nuptias aversata est, caveat, quæ ab illo inhabitatur Anima scortationem: Maria illius adventum præsensit, & sponsi thalamos dimisit, ecce in castis animabus habitat, si tamen sensere præsentem. Non sentit surdus horrificum tonitrui fragorem, nec legis vocem protervus peccator, nec tonitrua perturbant surdos, nec audaces monitoris voces: si surdum horrendus nubis fragor concusserit, Impurum tremenda ira commovebit. Atqui surdus culpandus non est, quod non audierit, qui autem audierit, & contemsit temerarius, & audax

A audax fuit. Tonitrua quandoque ciuntur, Legis vox quotidie tonat, ne, quæso, aures obstruamus, quando patentes nos accusant fores, quas claudere natura negat, ostium namque auditus apertum illa manere jussit, si qua vis inferatur, nos de injuria postulabit. Oris & vocis ostia voluntas recludit & claudit, hoc illa voluntati concessit. At si bona, quæ largitur Bonus videmus, audiamus etiam grandia verba, B quæ loquitur & cogitemus, quam opidò indecorum est, Deo loquenti surdas præbere aures.

Tu vero lauda vocem, quæ se corporavit, & Verbum Altissimi, quod Caro factum est, vosque nostri membra corporis atque sensus gratias agnoscite & habetote ei, cujus adventu tota hominis compago usquequaque revixit. Gestabat Maria Par- C vulum infantem, scientiam, qua omnibus linguis fari potuisset, dissimulantem, eundem ulnis vehebat Joseph abditam introrsum habentem naturam antiquam cuncta præcedentem. Summus parvo similem se fecit, sapientiæ & scientiæ divitias Mundo suffecturas occultans. Altissimus Mariæ lacte alebatur, cum ab ejusdem profusa liberalitate Mundus lactaretur universus. Uber idem est vivificus, atque vitalis spiritus, D inde vitam suxere mortui & revixerunt, sicut Aër spiritu ductus alit, & sustentat omnes animantes, sic homines sicubi Filii spiritu destituantur interire necesse est, cuncta nimirum spiritu ejus vivificunt & vegetantur, & ab ipso suspensi pendent omnes spiritus supremi & infimi. Cum ergo Maria lac ipsi præberet, præbebat ipse cunctis viventibus vitam, cumque in sinu Matris jaceret, jacebat in ejus sinu Mundus. E Cum pro Infantium conditione taceret, rebus universis & singulis, quæcumque decreverat, exequenda mandabat. Nemini quippe licet ad naturam illam sempiternam accedere, nisi per Unigenitum, hic enim eidem compar est unus. Quis igitur alius per annos triginta, cum vid. moraretur in terris, vota suscepit & laudes, donaque reddita à summis & imis? Totus F nimirum erat in imis, in summis totus, in universis totus, totus in singulis. Quando corpus ejus formabatur in utero, ipsius potestas omnium corporum membra componebat. Cum Filii conceptio transfigeretur in utero, idem fœtus omnium animantium figurabat. Neque vero, quo imbecille fuit in utero corpus ejus, ideo ejus potestas minor fuit, aut quo debilitatum fuit in Cruce corpus ejus, ideo ejus potentia contracta fuit, nam, & Cruci suffixus mortuos e tumu-

tumulis excitavit corpus ejus, imò ejus voluntas, nec ſecus accidit, cum totus intra Viſcera Matris conderetur, & ejus numine nutuque totus ageretur Mundus. Aſpice, ut Cruci ſuſpenſus totus, totam naturam concuſſit, obſcuravit Solem, terram quatefecit, patefecit ſepulcra, indeque mortuos evocavit. Aſpice, ut in Cruce totus erat, cum totus eſſet ubique, ſic totus erat in utero, cum ſimul eſſet ubique totus. Cruci ſuffixus mortuos ſuſcitabat, Infans formabat Infantes, occiſus pandit clauſtra mortuorum, & utero clauſus uteros reſeravit. Date operam, ſodales, præbete aures, attendite animum ad Filium Abſconditi, qui ſic per aſſumtam carnem aſpectabilem ſe fecit, ut ſuam ſimul tegeret Majeſtatem. Vis ejus cœleſtis eſt, & poteſtas ejus abſoluta, nec eam venter cum aſſumpta carne concluſit, ſed quæ in matris ventre jacebat, omnes ubique fœtus coagmentabat, complectentem matrem complectebatur, nam ſi vim ſuam contraxerit, periere cuncta, ſic ejus potentia res omnes continet, quas utique non dimiſit, cum in utero teneretur. Idem ſibi compegit formam in utero, qui omnes hominum vultus fingit ubique. Idem cum inter egentes aleretur, de penu largitatis ſuæ cunctis alimenta præbebat. Cumque ab illa, quæ miniſtrabat, acciperet unctionem, cuncta ſuis imbribus ac rore perungebat. Myrrham & aurum obtulere Magi, eadem quæ ipſe repererat & procrearat, de ſuis ergo donis ipſum munerabantur. Infuſa ab illo virtute potuit ſinus Mariæ portare portantem omnia. Quidquid illi Maria dedit, de theſauro accepit, cujus copia communi totius naturæ inopiæ providetur. Lac illa dedit, quod ipſe eidem infudit, alimenta miniſtravit, quæ ipſe produxit.

Jam quo Mariæ lac dedit, Deus fuit, homo fuit, quo illud ab ea ſuxit: geſtavere illum manus, quo ſuam temperavit vim, confovitque ſinus, quo ipſe ſe collegit. Amplitudinem Majeſtatis ejus quis dimenſus eſt? Ad pallii brevitatem ideo menſuras ſuas contraxit. Pannos texuit Mater, & nudum veſtivit, ex quo gloriam exuerat ſuam; illum menſa eſt & involvit, poſtquam ſe ipſe coarctavit. Rem ſane mirandam! Mare cum illum veheret, conticuit, ſubſeditque, quî ergo factum eſt, ut illum Joſeph in ulnis portaverit? ut concepere Inferni viſcera, ut illico dirupta ſunt, quî ergo factum putas, ut ipſum Mariæ venter ſuſtulerit? Scilicet ad ima, Domine, deſcendiſti, ut vitam impertires univerſis. Cuncti tibi gloriam & laudem tribuant,

A buant quicumque tuo munere revixerunt. Agedum quis cætera persequatur, quæ de Filio Absconditi dicenda superant? Postquā descendit, & induit intra materna viscera corpus, pro infantium conditione natus, lac suxit; & inter parvulos reptavit idem, qui Filius erat Artificis & Domini rerum. In foro nihil eximium supra pueri conditionem præferebat, inhabitabat tamen in illo amor omnium: ubi aspectabilis fuit, illum circumsistebant pueri, circumstipabant Angeli trepidi, ubi non sensu, sed mente cernebatur. Hilarulus cum pueris puer, verendus Angelis, idem ipsorum imperator. Venerabilis comparet Joanni, & ideò ejus calceamenta solvere non audet, comis & benignus peccatoribus adest, conceditque suos deosculari pedes. Angeli pro Angelorum sapientia illum æstimabant, homines, ut angustus est hominum captus, illum plenè aspicere non poterant; singuli proinde proprij ingenij modulo metiebantur illum eximium & præstantem, cui nec par est quidquam, nec secundum. Pater, & ipse, soli se absolute perfecteque capiunt, noruntque magnitudinem suam; reliquæ substantiæ, quæ vel ima, vel summa tenent, unaquæque scientiam habet propriæ conditionis finibus circumscriptam. Idem rerum Dominus & Opifex nobis cuncta largitur: ditat universos, & idem à singulis fœneratur. Omnia dedit, sibi ipse sufficiens, bona tamen, quæ dedit in se reciprocat & reducit, quasi ipse sibi minime sufficiat. Dedit pecora & armenta, quoniam eadem ipse creavit:vicissim victimas reposcit, quasi vero talibus indigeat. Aquam in Vinum convertit, utrumque ipse produxit. Si Vinum bibit, at potu non eguit, in convivio de suo sibi poculum miscuit, idemque convivis porrexit vocatus ad nuptias. Ipsius caritas senem Simeonem vexit, ut vitæ veheret auctorem mortalis ipse. Simeon, infusa sibi ab ipso virtute, illum portavit & obtulit, a quo vicissim offerebatur. Manus impositionem Moysi in monte dedit, & accepit in flumine à Joanne, illius gratia Joannem roboravit, & extulit, quo Cœlestem ipse terrenus baptizaret; illius influxu vegetata terra ipsum sustinuit, secus soluta compage concidisset Orbis, si non ipse numine nutuque suo sustentasset labantem. Martha pavit prandentem, prandium de penu sua illo subministrante, nempe cibos, quos ipse creaverat, eidem illa apposuit. Quicumque obligata voto donaria attulerunt, quidquid hoc fuit, totum ab ejus ærario acceptum ad ejusdem mensam retulerunt.

SER-

SERMO QUARTUS.

ADest nobis mensis hilaritatis & lætitiæ plenus; servis nanque libertatem attulit, liberis dignitatem auxit, decoram & honestam corporibus voluptatem infudit, & coronavit fores; quod nos vehementer amaret, purpura etiam tanquam reges exornavit. Mensis ergo nobis redit faustissimus, omniaque refert eximia & præclara, nam & spiritui imperium asseruit, corporique imperavit servitium, mortalibus mortem vita commutavit, atque Divinitatem sui vi amoris in humanis membris habitare persuasit. Venit illa dies, in qua Dominus humilitatem adamavit, & ignominiam dignitatis suæ splendori antehabuit: & quoniam Adamus à Deo aversus, justitiam iniquitati postposuerat, ejusdem casum miseratus ille Bonus, correxit, & a recto calle aberrantem in viam revocavit. Mirum sane, si nec modo suam Otiosi pigritiam depellunt, postquam illam Majestatem non piguit in utero pro nobis ad novem menses commorari, & versari per annos triginta cum nefariis impiisque hominibus in terris Sodomorum. Propterea Bonus conspicatus humanum genus misere nudatum, & abjectum, solennitates instituit, easque velut commune ærarium exposuit, ut præsentis celebritatis conspectus pigrum admoneret, excitaretque ad procurandum illinc propriæ inopiæ remedium, & ad colligendas quas vellet opes. Hunc ergo diem suis Unigenitus natalitiis Mundo aperuit velut communem sibi nobiscum thesaurum: Unus in anno dies hanc reserat ædem, adeste itaque & rem nostram impigre agamus, ultroque oblatas opes colligamus, priusquam patefactæ fores claudantur. Beati experrecti & strenui, qui, qua data via fuit, irrupere, & salutem velut incurrentem prædam sibi rapuerunt, sed, quam opidò vituperandi, qui otiosi spectant socios, arrepta occasione locupletatos. Hunc diem honorat, quisquis sui Cordis januam coronat, hanc Spiritus Sanctus sibi recludi desiderat, cordis ingressum petit, & in eodem domicilium; istud nempe sanctificare peroptat, ideo omnes circum explorat aditus. In hoc festivissimo die portæ sibi mutuo recinunt lætis vocibus, & in templo sacra adyta velut insolito gaudio exilire videntur, perque ora infantium faustæ resonant voces, atque in solennitate sibi inprimis propria Christus maxime, ut est omnium maximus lætatur.

Sub Natalitia Filii Dei Rex censum universo Orbi indixit, ut hunc sibi faceret debitorem; prodiit nobis, Rex, qui chirographa

[illegible]

A grapha nostra delevit, & aliud sua manu chirographum scripsit, quo ipse se nobis faceret debitorem. Vicit Sol, & quibus ascendit gradibus signavit mysterium: duodecim interfluxere dies, ex quo ascendit, hic, qui agitur dies tertius decimus est, qui Nativitatem Christi repræsentat, reliqui dies futuram vocationem duodecim Apostolorum præsignabant. Agnum in mense Nisan die ejusdem decima Moses inclusit descripsitque B typum venturi Filii Dei, qui hoc ipso mense in ventrem Virginis descendit, intraque ejus viscera abditus se continebat cum dies decima ageretur. Porro mense, quo nascitur, contracto noctis spatio, vincuntur tenebræ, quo intelligeremus, Diabolum ab eo fuisse superatum, & producto die lux vincit, ut Unigeniti plauderemus triumpho. Cum Tenebrione victæ cessere tenebræ, lux nostra C vicit, oriente Sole.

Joseph Dei Filio parvuli speciem præferenti amplexum dabat, præstabat obsequia, puerum sciens esse Deum. Bonum habere præsentem sibi gratulabatur, reverebatur Justum, ipsius acta observantem, magnopere suspensus tenebatur utrinque. Ecquis, ajebat, me dignetur honore tanto, ut Altissimi Filius mihi sit Filius? Solicitum me habuit, fateor, injecta de matre tua suspicio, D propterea que illam dimittere cogitabam, laqueum mihi fecit mysterii ignoratio, quod occultus in ea me lateret thesaurus, qui inopem me, momento posset efficere copiosissimum; David proavus meus regale diadema gestavit, ego vero eo honore dejectus in summam contemtionem deveni, quemque natura regem destinabat, sors fabrum fecit. Nunc vero ablata revenit corona, postquam E Regum Dominus in meum venis sinum.

Simili affectu exarsit Maria erupitque in voces multorum invidiam concitaturas, istud nato modulata carmen. Eccui acceptum referam, quod pepererim simplicem & multiplicem, parvum, & magnum, mihi hìc totum, & ubique totum? Quo die Gabriel ad meam humilitatem venit, ex ancilla, Dominam fecit, & quæ eram Divinitatis tuæ famula, repente mater evasi hu- F manitatis tuæ, Domine & Fili: ancilla, extemplo facta sum regis filia, tu me fecisti, qui es filius Regis. Inter omnes Davidis posteros elegisti puellam humilem, terræque filiam, cæloque invexisti, qui es cælestis. Papæ quid video! video infantem Mundo antiquiorem: Cælo suspensum tenet oculum, clausum os, ejus tamen silentium, ut apparet, cum Deo sermo est. Nemo tamen vidit uspiam parvulum sic omnia circumspicientem: aspectus iste indicat hunc esse, cujus

jus providentia Mundus administratur, & superum inferumque rebus consulitur, talem enim habere decet oculum, qui imperat, & cuncta gubernat. Quorsum igitur tibi fontes lactis aperiam, qui rerum fons es & caput, aut quorsum tibi cibum porrigam, cujus mensa Mundo alimenta ministrat, aut quo pacto attingam fascias circumfuso te lumine amictum involventes? Præterea quo te appellem nomine non video, Fili viventis, nec enim ausim vocare te Filium Joseph, horret ad vocem auris, nec vero sanguis ejus es. At nec tutum mihi, ejus, cui sum desponsata, nomen supprimere. Quare licet unus tuus sit pater, parentes tibi deinceps plures adscifcam. Et sane nec decies millies nomina te explicant, ex quo Filius Dei, etiam hominis factus es Filius, Filius Joseph, & Filius David, & Dominus Mariæ. Jam quis fecit elinguem Dominum linguarum? Quin ergo, Sancte, non loqueris pro matre, postquam maligni quidam homines mihi ex tuo purissimo conceptu struxere calumniam? quin obtrectantibus ostentum opponis, unde cognoscant tuæ Conceptionis auctorem? Tui causa, qui omnes amas, in odium multorum incidi, infestorque & exagitor, quod conceperim & pepererim reparatorem Mundo, Adæ consolatorem ob redditam Paradisi clavem. Ecce autem turbatur insurgitque Mare, & matrem tuam petit, ut olim Jonam. Eccum Herodes sævus fluctus suffocare molitur matris Dominum suæ. Mihi tamen sedet animo fixum, extorrem tecum errare; certa quippe ubique, te duce, paratur salus. Carcer, te præsente, carcer non est, te sublevante, homines Cælo invecti sunt: sepulcra sepulcra non sunt, te vindice, qui es resurrectio & vita mortuorum.

Stella præter naturæ ordinem effulsit sole minor, ipsoque major, manifesta videlicet luce inferior, longe superior secreta latentis mysterii significatione. Hæc divini Orientis Stella, sedentes in tenebris suo perculit fulgore, ac veluti cæcos manu duxit, perduxitque ad clarissimam lucem. Munera nato Domino obtulere, ac vicissim pro donis salutem reportarunt; persolutoque, quem Deo debebant, honore, ad propria remigrarunt. Geminos Filius sibi excivit præcones: Stella quippe sublimi, humi Joannes, ambo præsentem prodiderunt. Duo assumpti sunt testes, cælestis alter, alter terrestris, ille supernus nati Infantis naturam à summa Majestate existere declaravit, iste infernus, naturam ejus ex humana origine ductam demonstrabat; sic mirabili consilio ejus divinitas, ejusdemque humanitas ab utroque prodita est, adeo, ut qui terrenum illum

dixis-

A dixisset, splendentissimi sideris luce redargueretur, ac doceretur, eundem esse cælestem, & qui illum spiritalem à materia secretum affirmasset, ab ipso Joanne convictus disceret, illum esse corporeum, mortalisque concretionis minime expertem.

Simeon in Templo illum gestavit, ipsique talia modulatus est. Ades tandem pius & clemens, meam miseratus senectutem, ossaque mea cum pace ad Inferos deducturus. B Annuente te e tumulo raptus olim in Paradisum transcribar. Anna suo illum appressit pectori, ejusque ori applicavit os, simul sensit, suis labiis insiliisse spiritum; sic nimirum olim mutum Esaiæ os admota apeiruerat pruna; quare, eo Spiritus illapsu inflammata, erupit in cantus, talia occinens. Fili Regis & humilis matris Fili, qui cuncta audis & siles, cuncta vides & lates, cuncta C nosti & ignoraris, Deus & Homo, laudo nomen tuum. Ocyus convenere steriles cum suis xeniis, ut ante Reges cum suis gazis, sic sua utrisque conferentibus pauperem repente domum locupletarunt. Sterilis item velut in insperato occursu exclamavit: Quis mihi hoc tribuit, ut infantem tuum, o Beata, viderem, qui Cælum terramque, & extra tenet, & intra? Benedictus fructus, qui botrum de sterili vite produxit. Adfuit cum D illa Zacharias & venerando ore hæc profatus est: Dicite, ubi resedit Rex, cujus ad obsequium vox mihi nuper genita est, ejusdem adventus futura præco? Ave Fili Regis, cui nostrum quoque sacerdotium tradendum est. Cum parentibus parvulus ductus est Joannes, & adoravit Filium, & quamvis inde micantes radios ore exciperet, non ideo commotus est, ut ante clausus in utero, utrobique mirabilis, & nunc dum adorat, & ante, cum E exultaret. At Herodes timida illa Vulpes, quamquam Leonis ferociam ostentabat, ut audiit Leonis rugitum in Vulpem resedit, & ululavit, ex oraculo scripto præsagiens, hunc puerum in regali solio sessurum. Monitus tamen illum interim in cunis esse & suspensum ab ubere, acuit dentem, conatus infantem ex insidiis opprimere. Hæc scilicet moliebatur, F veritus, ne si adolevisset, oris sui flatu ejus tyrannidem extingueret. Ad publicandum illius adventum natura tot finxit ora, quot censebat capita. Nunc suis Magi prædicant muneribus, nata sobole steriles, micantibus radiis stella: concinunt omnia Regis Filium adesse: Cæli panduntur, fervent aquæ, apparet Columba, vox Patris tonitruo major ingeminat: *Hic est Dilectus meus*, Angeli nunciant, cantant hosannis suis pueri: Omnes istæ voces sublimi humique illum jam præsentem promulgabant, nec tamen tanto

nubium fragore sopor Sionis discussus est: quin strepitu offensa, quod ejus somnos abrupisset, in illum insiliit, & peremit.

A [Syriac text illegible]

SERMO QUINTUS.

NAscente Filio altis resonat clamoribus Bethlehem. Cælo delapsi Vigiles canunt vocibus tonitruum imitantibus. Concentu exciti novo convenere Silentes, silentium rupere laudes nascentis Filii Dei. Plaudamus, ajebant, Infanti, qui Evæ, Adæque juventutis restituit annos. Confluxere Pastores, gregum suorum proventum portantes, dulcis lactis copiam, mundas carnes, & decoram laudem. Distinxere munera, carnes Josepho, Mariæ lac, Filio laudem. Obtulere agnum lactentem paschali agno, primum primo, hostiam hostiæ, agnum caduci temporis agno veritatis sempiternæ. Decorum sanè spectaculum agnus oblatus Agno! balavit agnus Unigenito præsentatus, agnus Agno acceptam referebat gratiam, quod suo adventu greges & armenta mactationi subtraxisset, & novum à veteri paschate traductum Pascha Filii introduxisset. Illum adoravere Pastores, & prophetantes Pastorum Principem delatis baculis salutarunt. Mosaica Virga, ajebant, tuum universalis Pastor sceptrum commendat, quique illam gestavit Moses, Te magnum prædicat, dolens gregum suorum mutatas formas, & agnos in Lupos transiisse, ac oves evasisse dracones, & ferocissimas bestias: scilicet & istuc in illa horribili solitudine passæ fuerant malum, quando furentes rabidæ in suum incubuere Pastorem. Divine puer hanc tibi acceptam profitentur gratiam Pastores, quod Lupos & agnos in easdem caulas congregaveris: puer Noe antiquior, & Noe recentior, qui intra Arcam pelago fremente, pacem diffidentibus vectoribus sanxisti. David Proavus tuus Agni necem Leonis cæde vindicavit: Tu vero, Fili David, occultum peremisti Lupum, à quo interfectus fuerat Adamus, agnus ille simplex, qui in Paradiso pastus est, & balavit. Ea vocum modulatione commotæ nurus, pudicitiam adamarunt, optarunt castitatem Virgines, puellæ pudorem induerunt, confertæque affluxere per turmas, & Filium veneratæ sunt. Ad Filium David coivere simul Civitatis David grandævæ anus, & auctum patriæ decus testatæ sunt. O fortunatam natam, ajebant, urbem nostram, cujus vias & fora modo Jessæa lux illustrat; hodierno die thronus David, tua Fili David, præsentia stabilitus est. Consensere senes talia occinentes: Magnificemus puerum, qui Adamum defectum senem repubescere fecit, quod ægre fer-

B C D E F [Syriac text illegible]

ferret, hunc quidem labefactum detritumque jacere; serpentem vero ejusdem interfectorem cum squamas exuisset, fuga dilapsum. Etiam atque etiam sit benedictus Puer, qui viridis juventæ florem Adamo Hevæque revexit. Adfuere pudicæ nurus: Benedicte fructus, ajebant, ventris nostri fructibus benedicito: tales tibi primæ parantur hostiæ. Prophetarunt jugulatum iri natos suos, & primitiarum vice nato Infanti mox offerendos. Venere simul nuptæ steriles, & Infantem amplexantes: Fructus benedicte, supplices orabant, fœcunditatem præsta nuptis natus ex innupta, miserescito sterilitatis nostræ, admirabilis proles Virginitatis.

SERMO SEXTUS.

Nuncium lauda, qui magnam attulit rebus tranquillitatem; Flexit viscera Patris, nostraque debita dissimulans, de bonis ipsius ipsi satisfecit. Laudabilis sane sapiens, qui cōjunxit & sociavit divinitatem cum humanitate; Naturas alteram à summo, & alteram ab imo velut pharmaca duo miscuit, & factus est una persona Deus Homo. Ille scilicet æqui & justi vindex contuens Adamum in pulverem conversum, & a diro Serpente voratum, probum infudit reprobo, salem temperavit, quo Serpens execratus cæcaretur. Lauda Pium, qui cum videret rhomphæam Paradisi foribus objectam, indeque hominibus interdictum ligni vitæ accessum, descendit & corpus passibile assumpsit, ut proprii lateris apertura viam in adyta Paradisi aperiret: Iterum lauda Pium, cui non placuit severitatem & acerbos adhibere modos, sed mansuetudine & consilio, quod moliebatur, confecit, ut homini mirabile præberet exemplum, unde disceret, virtute & prudentia sibi viam ad propositos fines sapienter munire. O beatum gregem, cujus es ostium, & baculus, pascua & potus & sal, quemque invisere, tuaque præsentia recreare dignaris. Venere agrorum cultores, & vitæ sospitatorem suæ venerati sunt, lætique talia prophetabant. Ave designatus nostrorum cultor agrorum, tu cordium nostrorum arva coles, & frumenta inde collecta in horreum vitæ congregabis. Secuti sunt vinitores, vineamque laudarunt ex radice ramisque Jesse propagatam, quæ Virginem botrum ex veneranda vite protulit, nos, quæso, refingito in vasa digna vino tuo novo innovante omnia, statum vineæ tuæ restitue, quæso, nil illa præter siliquas hucusque protulit, tuos jam insere vitibus surculos. Confido fore, ut tua benedictione perfecte fœcundata frugem ferat placaturam Dominum, sin aliter, excidium minitantem.

Ad Filium Joſeph propter Joſeph venere Fabri. Beatum natalem tuum auguramur, ajebant, Artificum princeps, qui Noeticam Arcam delineaſti, atque tabernaculum architectatus es illud extemporaneũ, & ad tempus duraturum, noſtra te laudant opificia; eſto, præcamur, tu gloria noſtra, jugum fabricare, futurum geſtaturis leve & ſuave onus: deſcribito nobis menſurã plenã veritatis, fraudique minime obnoxiam ſtateram ad amuſſim æquitatis & juſtitiæ exactam, qua judice reus victus cauſa cadat, victor diſcedat innocens. Verumtamen oramus Te, juſte Judex, ut cum culpa clementiam in eadem trutina appendas, & ambas ſimul compenſes.

Simili inſtinctu ſalutavere natum Infantem novi conjuges, ut dicerent. Salve puer, cujus Mater Sponſa Sancti facta eſt, Beatas nuptias, quibus interfuturus es, Beatos Sponſos, quibus cum vinum defecerit, tuo repente nutu illud affluere cernent. Clamavere ſimul parvuli: O nos beatos, quibus contigit habere te fratrem, & in foris ſodalem: felicem diem, felices pueros, quibus continget laudare te arborem vitæ, qui celſitudinem tuam ad noſtram ætatulam demiſiſti. Rumor pervaſerat aures feminarum, fore, ut Virgo aliquando pareret, injecta eſt cuilibet illarum hujuſmodi partus ſpes, ſperavere nobiles, ſperavere formoſæ tuas ſe fore matres: tibi, Altiſſime, benedicimus, quod pauperem matrem elegeris. Prophetavere etiam puellæ, quibus obtigit ad illum deferri dicentes: Seu deformis ſim, ſeu formoſa ſim, ſeu humilis ſim, tibi ero, adhærebo tibi: mortales thalami tuo nunquã mihi erunt potiores.

Sara Iſaacum ſuſcepit, diuturnæ patientiæ præmium, ſervum ad imaginem Domini ſui formatum: humeris impoſitum tulit ejus crucis typum: torſerunt manus vincula, membra dolor, clavorum ſymbola. Rachel ſterilitatis impatiens virum incuſabat, dicens: da mihi liberos: felicem Mariam, in cujus ſinum, ipſa non petente, puriſſime, deſcendiſti, donum accipienti ultro oblatum. Sara, Rebecca, Anna, & Eliſabeth lacrymis, votis & precibus prolem efflagitarunt, & ſic tandem aliquando poſt diuturnum laborem, & plurium annorum luctum exorata fœcunditate reſpirarunt: vere Beatam Mariam, quæ nec prolis deſiderium ſenſit, nec pro ea impetranda preces fudit, aut vota nuncupavit, concepit nihilominus, integra Virginitate manente, peperitque Dominum, cui ſerviunt omnes de muliere nati, ſancti & juſti Sacerdotes, & Reges quotquot tulere præteritæ ætates, aut futuræ ferent. Quæ Mariæ ſimilis mater uſquam extitit, cui clauſum utero fœtum alloquio cantuque mulcere licuit,

[illegible]

[illegible]

A licuit, ne dum summi Filium Opificis, Filium Creatoris, Filium Altissimi appellare Filium suum? Aut quæ puerpera natum sic precata est? Ave spes matris, quia Deus es, ave Dilecte & Fili, quia homo es, hinc amor, inde timor cum mihi tibi apparere contingit.

SERMO SEPTIMUS.

B SUmmi Opificis proles, summus & ipse Opifex, Genitori compar suo, ædificavit sibi in utero Virginis purissimum corpus, eoque amictus prodiit, quo nos humiles gloriosis ornaret insignibus, & communicata à Patre gratia participaret. A Melchisedecho summo Sacerdote ad te Hyssopus traducta est, thronum ac diadema transcripsit David: ab Abrahamo genus & prosapiam duxisti. C Esto mihi, precor, portus, qui idem es magnum Mare, mea nunc navigandum rate. Ecce autem obviam mihi prodiere naves Davidis Parentis tui, quos ille composuit, psalmi, quæve fuderunt oracula Prophetæ. Pater tuus David illo psalmo centesimo decimo duos exhibet numeros, quibus geminas texuit coronas tibi, o tuorum debellator inimicorum, offerendas, quibus coronatus, eum, quem obtines thronum, conscenderes: coro- D nam majorem dico numerum centenarium, tuæ Divinitatis insigne, minorem, denarium, qua tuæ humanitatis ornatur caput, divine triumphator. Nec ergo mirum, ut tuo ardentes desiderio feminæ ad viros cursitaverint: Thamar viduum adamavit, & Ruth senem, illa quoque Rahab viros capere assueta, à te capta fuit. Vaga per agros Thamar lucem inter tenebras surripuit; turpi scilicet opere loco infami suffurata est E Sanctum: eo pervasit cum dedecore, ut decorum te sibi auferret, ex impuris pura excudere assuetum. Rem subodoratus Diabolus, trepidus accurrit disturbaturus, quod illa meditabatur nefas; Judicum severitatem coram explicuit; sententiam femina non timuit; lapidationem, & cædem objecit, nec illa mortem exhorruit: sic flagitium disturbabat Leno, dum tuum disturbaret adventum.

F Consecratum fuit Thamaris facinus cætera nefarium propter te, eo quod te fontem illimem sitiret; cumque accessum prohiberet Judas: vena sitiens, potum ex istius scatebra sibi surripuit. Mortuo conjuge propter te vidua permansit: eo quod te desideraret, morarum impatiens præcipitavit, finxit se meretricem, id quoque propter te, te scilicet deperibat: & quod te amavit, sancta fuit. Nunc vero lætetur Thamar, advenisse te Dominum suum, ipsius famam ad poste-

Nota. Alludit ad Zaram Thamaris filium Christi Omonymon. Zara Oriens notum Messiæ nomen.

posteros transmissurum, celebrandā ob prolem non ex legitimo conjuge susceptam. Certe nomen mox puero inditum, te, Domine, appellabat, & ad matrem venturum præsagiebat. Spectatæ virtutis feminæ impudicitiæ subiere notam tui causa, qui puritatis & integritatis es auctor. In trivio Thamar surripuit te, qui ad regnum sternis viam. Non mirum feminam, quæ vitam rapuerat, vitâ privare non potuisse ferrum.

Ruth viro in area dormienti accidit propter te. Feminæ amor verecundiam exuit propter te, qui impudentiam Pœnitentes doces. Omnes sprevere voces, voci tuæ assuetæ aures. Pruna Booz lectum invasit, dormientis accidit ad pedes speculata Pontificem, ignem suo opportunam incenso in femore condentem; Cursavit & Boozo vitulam se dedidit, teque vitulum pro nobis sag nādum mactandumque procreavit. Quod te deperiret spicas legere instituit, & congregare aristas. Continuo eam animi submissionem muneratus es, ut pro aristis Regum seriem propagaret, & pro glumis manipulum salutis & vitæ caput proferret.

SERMO OCTAVUS.

NE quis de tua resurrectione ambigeret, sepulcrum, in quo depositus fuisti, obsignatum fuit; lapidem nanque impresso sigillo notarunt, jusseruntque ad ostium monumenti excubare custodes: Tui gratia res acta est, ut, inducto sigillo ac milite, tuum munirent sepulcrum, Fili Viventis; Nam si postquam te humarunt, neglecta sepulcri custodia, ad alias curas mentem avocassent, continuo datus fuisset locus improbis garrientibus, furto te fuisse sublatum, o nostræ spes vitæ. Quo autem perversi homines magis institère, ut sepulcrum publico sigillo muniretur, eo majorem paravere tibi gloriam. Hujus mysterii imaginem delineavere Daniel & Lazarus, ille retrusus in lacum, quem mox obsignavere Gentiles, iste reductus è tumulo, ipsum sepulcrum aperientibus Judæis: Impressa sigilla, appositæque notæ utrosque in maleficio revicerunt. Et sane, si tuum sepulcrum apertum reliquissent, sua pariter ora aperta reliquissent, sed quo sepulcrum tuum clauserunt, obsignarunt, & impresso publicæ auctoritatis sigillo munierunt, ora sua simul obturaverunt, dumque futuræ resurrectionis ignari tumulum suis obvolvunt velis, sua imprudentes obvolverunt capita omnes sycophantæ. Sic tuo, Domine, ab inferis reditu tuum ab utero exitum persuasisti, ambo clausi, signati ambo, uterus & tumulus, purus in utero, vivus

A vivus in tumulo, uterum ac tumulum habuisti testes ob appressa sigilla firmissimos. Venter & sepulcrum resurrectionis, & nativitatis tuæ miracula proclamarunt, obsignatus venter te concepit, sepulcrum sigillo pariter munitum te edidit, venter præter naturæ modum te concepit, & Infernus, eâdem repugnante, eddidit: signatum fuit sepulcrum, cui te custodiendum tradiderunt, integer fuit uterus, qui te concepit, virique nescius:

B Uterus intactus, tumulus signatus, geminæ tubæ contumacis populi surdas pepulere aures, uterus integer, inviolatum lapidis signum Sycophantarum turbam convicerunt, maligne jactantium, conceptum fuisse viri opera, furum operâ corporis resurrectionem. Virginitatis, inquam, signacula, & publicæ autoritatis sigillum, eo loci deduxere protervos, ut proprio judicio coacti, te de

C Cælo descendisse faterentur.

Judæus populus constitit inter nativitatem, & resurrectionem tuam medius: Nativitatis tuæ honori plerique detraxerunt, detractores refutavit mors tua, resurrectioni tuæ derogavere fidem, protervos revicit nativitas tua: obmutuere obtrectatores, victique geminis hisce athletis dedere manus. Eliam etiam quæsivere discipuli, arbitrati montes petiisse magistrum, sed enimvero quo

D diligentius illum humi quæritabant, eo pleniorem fidem faciebant, illum sublime latum: ipsaque disquisitio accuratissima indubitabile relinquebat; ideo in terra repertum non fuisse, quod in aëra vectus illam reliquisset. At qui si Prophetæ, qui Eliæ ascensum aliàs præsenserant, adhuc de ejusdem abitu dubitari volebant, quanta contentione conatos fuisse, putas, impuros homines, admi-

E rabilem Filii reditum obscurare? Sed ille suum ab Inferis regressum, ab eorum calumniis optime vindicavit, improbitatemque retudit testimonio custodum, quos ipsimet designarant.

Qui sciret, quonam tuam, Domine, Genitricem nomine appellare deberet, nemo fuit: Virginem ne diceret, at ejus in oculis omnium prostabat natus: Nuptam ne affirmaret, at ad ejus nuptias neminem per-

F venisse certum erat. Jam si matrem tuam mente intelligentiaque assequi nemo potest, quis te attingere se posse credat? Mater tua Maria sola est, si solam cogito, alioquin soror, si cum reliquis confundo feminis. Facta tibi mater est, & in communi sanctarum feminarum choro soror quoque & sponsa: video, ut omnibus illam decorasti modis, o matris tuæ decus. Sponsa tibi data est, antequam venires, quod secundum naturam transactum est, venisti, teque concepit, & hoc

hoc supra naturam, sicut & illud, quod te peperit, & Virgo permansit. Omnium nuptarum prærogativas habuit Maria: citra viri operam viscera prole, lacte implevit ubera, Te jubente, statim fons lacteus erupit è terra sitiente. Aspectu illo tuo magno recreata mater te gestat, nec tamen ipso gravatur onere, cibum ministrat, esurire volenti, porrigit poculum tibi ipsi ultro cienti sitim. Si illi amplexari te licuit, tua istud præstitit benignitas, prunam ardentem, ne pectus ejus exureret, attemperans. Prodigium est mater tua: suscepit Dominum, servum fecit, suscepit disertum, mutum reddidit, suscepit tonantem, vocem ademit, suscepit provisorem sospitatoremque Universi, mutavit in agnum, & balantem enixa est; Ordinem rerum venter pervertit Matris tuæ, qui componis & ordinas universa: hunc ingressus dives, egenus inde exiisti; subiisti excelsus, humilis prodiisti; intrasti luce ipsa clarior, obscurus egressus es sic, ut nulla in habitu dignitas, in forma nulla auctoritas appareret. Impavidus, qui timorem nec capis, ex utero matris hausisti, posse timere: inde esuriem didicisti, qui pastum cunctis viventibus præbes, qui aperis fluenta sitientibus, inde sitire cœpisti; ab omnibus rebus nudus atque vacuus indidem extitisti, qui vestis & ornas universa.

Hebrææ Virgines assuetæ aliàs Jeremiæ threnos recantare, pro lugubri suarum scripturarum carmine, indidem acceptos lætitiæ hymnos hujusmodi refuderunt, spiritu ipsarum ora movente: Læta jam nunc oculos ab Inferis attollat Eva hunc visura diem, in quo ipsius Nepos vitæ auctor descendit extinctam matris suæ genitricem excitaturus. Adorandus puer caput serpentis contudit, cujus illa olim infecta veneno periit. A Cunis decori Isaac Sara mater tuam speculabatur infantiam, teque illo adumbratum suo mulcebat cantu; relegensque infantiæ tuæ mysteria in eo puero expressa: euge Fili, votorum fructus meorum, cantabat, jam nunc video in te, qui latet in te Dominus, omnium piorum vota precesque suscipiens, & ratas efficiens. Nazaræus Samson juvenis fortissimus tuæ fortitudinis umbra fuit; Leonem laceravit, mortis quam concidisti typum, rupisti scilicet mortem, vitamque ex ejus amarissimo ventre exclusisti, cujus usura nobis futura erat jucundissima. Anna pariter te in Samuele figuratum suo non semel pectori appressit, tum primum, quando tuam præsensit justissimam severitatem ab illo repræsentatam eo die, quo regem Agag in frusta dissectum occidit, expressam Diaboli imaginem: tum iterùm, quando tuam contemplaba-

plabatur clementiam ab eodem velut rudiore manu descriptam eo tempore, quo Saulis ruinam piis & veris lacrymis lugere non destitit.

Quam mitis es, Puer, quam vehemens judiciorum tuorum vis omnipotens, & ineluctabilis est, suavis & dulcis est amor tuus, quis tibi obsistet? In sublimi habitat Pater tuus, tua mater humi jacet, undenam tui notitiam quis capiat? Si quis terrenus homo tuam disquirat naturam ab humanis remotam sensibus, hæc supereminet Cælo in magnum Divinitatis retrusa sinum. Si rursus quispiam corpus cognoscere cupiat oculis expositum, en humi jacet, teque ab angusto Mariæ gremio præbet aspectabilem. Errat incertus animus, neque sibi constat mens, tuas, o Dives, rationes supputans. Congeminatis seris clauditur tua Divinitas, pelagus es tamen immensum, cedo, qui ejus fundum attingat, etiam postquam magnitudinem tuam ad nostram parvitatem deduxisti. Cum tuum conspectum petimus, hominem videmus, visuros nos Deū sperantes, si hominem videre velimus, inde statim in oculos incurrit hebetatque aciem coruscans Divinitatis splendor.

Jam quis credat hæredem te esse Davidici throni, cui ex lauta ejus supellectile presepe dumtaxat relictum est, & ex amplissimis ædibus spelunca, deque ejus equitatu vix vilem Asellum cernere aliquando continget? Attamen quam benignus es, Puer, qui te omnibus indulges, & obviis quibusque arrides, gestisque cujusvis præsentia! talis nempe tuus amor est, qualem credibile est futurum fuisse ejus, qui homines desideraret, ut panem quilibet esuriens. Parentes ab externis non discernis, nec Genitricem ab ancillis, nec Virginem te lactantem ab impuris prostitutæ pudicitiæ feminis. Quid? Num tui ingenii naturalis facilitas huc te demisit, an charitas, qui nihil odisti eorum, quæ fecisti? Quid istuc, quod te movet, ut ad omnes descendas ad locupletes ac tenues, & ad eos accurras etiam non vocatus? Unde tibi istuc inditum, ut homines tantopere cupias? Quæ hæc tua charitas est, ut si quis te objurgat, non succenseas, si minis terret, non trepides, si duriter tecum agit, frontem non contrahas? tua nimirū charitas antecellit legem illorum, qui suas persequebantur injurias & vindicabant.

Fuit mitissimus Moyses, sed & severissimus, atque acerrimus ejusdem zelus, quo succensus bene multos cecidit, ac trucidavit; talis fuit etiam Elisæus, sed & ipse, esto, uni puero vitam reddiderit, pluribus certe abstulit, quos videlicet Ursis exenterandos tradidit. Quis tu, Puer, cujus charitas super charitatem Prophetarū excellit. Ferus ille Agaris Filius

lius Isaacum calcibus petiit, toleravit ipse & dissimulavit; non ita mater, sed nati injuriam ulta est. Tu ne Isaaci typus, an ille tui? tu ne illum imitaris, an ille te, qualem te nunc video, representavit?

SERMO NONUS.

AGE nunc, secede huc de via, augusta stirpe natus, vultum depone in gremio matris; Non decet hæc facilitas Filios Regum, Davidis es nepos, & Filius Mariæ, in secreto secessu a vulgo remotus tuum observato decorum: cui ergo te similem dicemus, blande & festive Puer, & decora proles, cujus Mater Virgo est, & Pater à sensu tam remotus, ut nec ipsis Seraphim aspectabilis appareat? Viden', ut ira insanientes, magnisque dissidentes odiis, cum primum ad tuum venere conspectum, confestim exhilarati simultates deposuere, explicavere frontem, arrisere sibi mutuo, ab aspectu tuo jucundissimo miro repente perfusi gaudio. Tibi, Puer, benedicimus, cujus præsentia mitescunt acerba, & amara dulcescunt. Puellum quis vidit unquam cujusvis venientis præsentia gestientem, ut etiam ad distantem conetur prorepere? Rem sane novam, quæ intuentis sensum rapiat & amorem, cerno Infantulum de singulis suis spectatoribus usquequaque solicitum. Si quis te accessit vel mæstis agitatus curis, ut vidit te, ut omnem statim depulit mœstitiam, vel si quod coquebat negotium, confestim mente decussit, etiam esuriens cibum oblitus est, & viator viam. Atqui otium quærere deberes, & negotiosos sinere suis vacare curis, paupere in domo natus ipse ex proprio cognoscis, egentibus non esse à labore cessandum. Viden', ut omnes vel tenuissimæ sortis homines, neglectis operis, ad te festinant. Sic, ò amator hominum, homines hilaritate vultus tui sociasti.

David ille spectatæ Rex gravitatis & decori observantissimus, decerptos arbore ramos gestans inter pueros per diem solennem saltavit, divinarum laudum cantu velut extra se raptus. Quid? num te, Davidis nepos, similis nunc rapit amor? Filia Saulis, Dæmone paterno concitata, illum venerabilem, stultum appellavit, eo quod populi sui senes proprio exemplo invitaret ad celebrandas laudes tuas simili ritu; neve propterea tractare ramos, & pueris associari dedignarentur. Jam quis audeat exinceps te, ut decori minus observantem, traducere castigatus Filiæ Saulis pœna, cujus venter ideo liberos non fudit, quod os mala verba fudisset? oris irridentis pœna fuit vulvæ sterilitas. Contremiscant linguæ procaces, & blasphemare desinant. Quamquam, putasne,

putasne, obstruantur ora loquentium iniqua? At tu, Filia Sion, vide, ut linguam coërceas, neve obtrectare ausis Filio David, quod ad hanc civilitatem deduxerit Divinitatis fastigium. Cave, ne Filiæ Saulis vestigiis insistas, quam tamen secuti sunt bene multi ex impuro populo Judæorum temerarii homines, ut libidine, sic zelotypia æstuantes. Qui Hebræos maxime suspiciosos & criminatores noverat, Deus, feminas miseratus pro earum indemnitate, suas auxit ordinationes: si uxorem, ait, oderit Maritus, non ante dimittat, quam scripto libello repudiatam declaret. Quod si violatæ fidei suspectam habeat sacris aquis ejus pudicitiam exploret. Si quis alius quispiam eidem impegerit falsum crimen, velamen pro multâ dabit. Omnem suspiciosis & calumniatoribus ansam præripuit Maria, quæ Virginitatis claustra intemerata perpetuo servavit. Quo Zelotypiæ leges promulgavit Moyses, hoc ipso illorum in hac parte vitium satis ostendit. Jam vero si feminas suas adhuc innuptas atque velamen Virginale gestantes, violatæ pudicitiæ accusare solebant, & hoc prætexto crimine morte multare, nil mirum si matri, prole presente, similem calumniam intentarint. Aquis exploratoriis & velamine, quibusdam velut rudimentis illos ante exercuit, ut cum advenisset ille, cujus nutu omnes concipiuntur fœtus, & venter, in quem ille descendisset, ipsis suspicionem movisset, virginalia claustra, præsente fœtu, adhuc intacta, in illorum impudentiam perorarent. Si ergo viro desponsam deprehensa Virginitatis signacula vitæ periculo subtraxerunt, eadem custodita custodienti salutem pepererunt. Ergo, quicumque sapis, arma custodi, quæ si expugnata fuerint, adversus Dominum retorta dimicant.

Num. 5. 14.

Eliam cogita, corporis ille cupiditates coërcuit, idcirco Cælum pariter continuit, ne in mœchorum terras deplueret: quia corpus à voluptate abstinuit, rorem eripuit luxuriosis, fontes suos sine lege vagari patientibus: & quia occultus incontinentiæ ignis illum subigere sibi non potuit, cælestis ignis jubenti paruit. Elisæus quia corpori delicias & oblectamenta subtraxit, vitam mortuo restituit. Vita mortuo reddita naturalis fuit, supra naturæ vires fuit, quæ eam reddidit insignis castimonia. Moses, qui thalamum reliquit, & à conjuge se divisit, divisit pariter mare meretrici vadum petenti. Sic sephora sacrifici filia pudicitiam servabat, quando Filia Abraham cum vitulo mœchabatur.

SERMO DECIMUS.

OPE fretus tua rerum omnium incœptor perfectorque dicere incipiam, os ego aperiam, implere tuum est, terra sum, tu cultor meus tua mihi serito verba, qui Matris alvo te ipse sevisti. Me mirantur omnes Hebræorum nobiles matronæ, & ingenuæ Virgines, atque, obveniente mihi tuo munere, felicitate uruntur, velut immerito collata pauperi sortisque tenuissimæ. Quis te opulenti Patris prolem divitum feminarum gremium recusare coëgit, & ad inopum ædes pertraxit: Joseph profecto copiosus non est, mihique res familiaris parva est, & curta supellex. Quamquam nuper Magi negotiatores tui aurum in nostram advexere casam, quorum proinde munera perspiciens ad concinendas laudes tuas vehementius inflammor. Quid istuc? aio: hem tui me circumsedere adoratores, & allata tibi me circumstipant dona! Tibi benedico, Puer, qui Matris linguam in organum vocis tuæ reformas, quare sicut citharedum cithara opperitur, sic te meum os suspirat, tuum, nate, precor, imperium matris pulset linguam. Te docente, novam concipiendi rationem didici, nunc vero, quoniam nova nativitate natum te video, rogo, ut ad novos canendi modos os meum refingas. Equidem, si quæ difficillima facillima sunt tibi, & planissima, quæ maximè ardua, quando Virginalis uterus te concepit, peperitque nullo serente fœtum, quin fieri posse putem, ut os parvum magnas laudes tuas, ample & magnificè persequatur? Interea aspice quanta mihi incubuit invidia, quotve adversentur obtrectatores: quamquam nec id inique fero: aures implevere meas opprobrationes & contumeliæ; exiguum tamen istuc, quod patior, judico: decies millenos dolores, unum si dederis solatiolum, depellet: dum me modo, Fili, non despicias, læta exporrigo frontem, multis licet vexata calumniis. Concepi peperique veritatem, quæ me pronunciabit insontem. Nam si Thamar Judæ sententia absoluta fuit, quin magis ego tua?

Atavus tuus David Psalmum de te, priusquam venisses, præcinuit, prænuncians fore, ut tibi afferretur aurum de Arabia: proditum de te oraculum, dum adhuc in cunabulis jaces, ad effectum perducitur, congeritque tibi myrrhã & aurum: tuo scilicet sapore condiuntur, quot ille composuit, Psalmi quinquaginta supra centum, omniaque Prophetarum responsa suavitatis egent tuæ: quin scientiæ etiam omnes, nisi sale temperentur tuo, ineptæ frigescunt.

A B C D E F

SER-

[illegible]

A

SERMO UNDECIMUS.

Equidem me nunquam solicitam habebit, ne quem ipsa amo, omnes etiam homines sibi habeant. Esto Deus quibuslibet te confitentibus, esto Dominus tibi servientibus, frater quoque diligentibus te, quousque lucreris universos. Cum intra me esses, extra me versabaris; sed nec postquam te peperi, populique oculis exposui, vis tua me occulta deseruit; intra me persistens, circumsides me, o nate, qui matris mentem vagari cogis. Dum autem cerno formam istam externam meis repræsentatam oculis, formamque tuam occultam mente apprehendo, in forma oculis conspicua meis Adamum contemplor, in illa occulta tuum tibi immistum Patrem. Mihi fortasse soli in duabus formis decorem tuum ostendisti, tuam, oro, imaginem repræsentet panis ac mens; morare in pane, & in comedentibus illum, in utroque objecto, manifesto atque occulto videat te, ut Mater, sic Ecclesia tua. Quicumque panem tuum abominatur, illi est compar, qui corpus tuum abominatur, compares sunt, absens, qui panem desideravit tuum; & præsens, qui amavit formam tuam: in pane & in corpore viderunt te primi & novissimi. Attamen conspicuus panis, Nate, tuus aliquatenus pretiosior est, quam corpus tuum, istud namque viderunt etiam Infideles, panem tuum vivum non item. Quocirca lætati sunt absentes, quoniam ipsorum sors sortem præsentium superavit. Nunc vero forma tua sanguine uvæ impressa est pani, cordi similiter digito caritatis, pigmentis fidei. Benedicimus illi, qui verâ suâ formâ formas sustulit è saxo sculptas aut robore dolatas.

Nota. Respicit ad Ecclesiæ suæ liturgiam, in qua jubetur Celebrans, intinctâ in calicem consecrati panis particulâ, reliquas tingere.

Hominis Filius non es, ut communi stylo persequar laudes tuas: Conceptus tuus novus est, prodigium est Nativitas tua. Ecquis nisi tuo afflatur Spiritu, te loquatur? Me proinde novus dicendi ardor inflammat, qualis Prophetarum mentes. Quem autem te esse prædicem, extraneum ne dicam, qui unus ex nobis factus es? Filium ne appellem, Fratrem, Sponsum, aut Dominum, qui Matrem nova per aquam generatione regenerasti? Equidem sum soror tua, quo amborum nostrûm Proavus est David, & quo te concepi, etiam Mater, Sponsa quoque, postquam tua sanctificata sum gratia, item ancilla atque filia ex aqua & sanguine, ex quo me mortis tuæ pretio emisti, tuoque generaturus es Baptismo. Venit Altissimi Filius, & requievit in sinu meo, suamque me fecit Genetricem: ex me genitus, me nova pariter generatione regeneravit, qui novo Matrem ornavit amictu, ipsius sibi carnem adcorporavit, & ipsa

ipſa viciſſim ejuſdem ſplendorem induit, amplitudinem & dignitatem.

Thamarem Davidis Filiam Ammon violavit, ſubjere pudicitiæ jacturam ambo: Margarita mea mihi ſalva ſtetit, ex quo enim illam induere ſtatuiſti, in tuum recondita fuit theſaurum. Thamarem quidem imbuit ſoceri odor ejuſdem aromata ſuffurantem; Joſephi vero ſponſæ contra accidit, cujus nec ad veſtes quidem halitus ſponſi tranſiit Cinnami, quod conceperat, odore retuſus. Qualis murus igneus, talis conceptio tua, o Fili Sancti, me ſepſit & munivit: ſuaviſſimum ſpecioſiſſimo Lilio aſpirante odorem, hebeſcere debuit floſculi vis, ſed nec pixis odoratarum ſpecierum plena, eo flore indigebat, aut ejus afflatu: procul abſtitit caro, ſpiritus contemplata fœtum.

Viro famulatur mulier, mulieris enim caput Vir, non ita Joſeph, ſed Mariæ ſe devovit ſervitio, ſuo ſcilicet Domino fœtam cogitabat. Miniſtrabat ergo coram Arca teſtamenti tui, tuam reputans in ea latentem ſacratiſſimam Majeſtatem. Portavit Moſes tabulas lapideas, Domini ſui manu exaratas; geſtavit Joſeph puriſſimam tabulam, quam ſummi Conditoris Filius implebat. Interiere tabulæ, poſtquam tuis præceptis Orbem imbuiſti univerſum.

SERMO DUODECIMUS.

Quem geſtabam ſuſtulit me fœtus, ait Maria, ſubmiſſiſque alis pennis ſuis complexus ſublime vexit per aëra, edixitque: Quæ vides ima cum ſummis proli tuæ ſubjecta parebunt. Audii illum ab Angelo Gabriele Dominum appellari, & à Pontifice ſervo jam ſene vidi geſtatum, Magos adorantes contemplata ſum, ſed & Herodem offendi novi Regis adventu conſternatum. Qui olim Moſis interitum petens Hebræorum ſobolem ſuffocavit Diabolus, infantes Bethlehemiticos occidit, quo Deo viventi vitam eriperet. Profugit in Ægyptum, qui in Judæam venerat, laborioſam in ea ducturus vitam vagus & extorris: ſcilicet ipſe ſe capere conantem, capere volebat. Cum adhuc Virgo eſſet, ignominioſa folia induit Eva mater noſtra, quæ vero, perſeverante etiam Virginitate, Mater tua effecta eſt, glorioſam ſtolam ſuſcepit, omnium mortalium nuditati indumenta proviſuram. Parvum illi corporis pannum commodavit, qui nos omnes veſtit & ornat. O beatam illam, cujus cor & mentem obtines! Regis aula facta eſt, te Regni hærede illam habitante, teque ſummo Sacerdote ibidem ſacra faciente, in Sanctum Sanctorum tranſiit. Nulla talem rei familiaris aut conjugis ſolicitat cura, fatigatve labor. Eva nidus & caverna colubro execrabi-

[illegible]

A crabili facta est, ex quo suggestum ab illo consilium illam expugnavit, & insedit. Evasit etiã ejusdem cibus, ex quo in terram rediit. Tu, Domine, cibus noster, Tu genus nostrum, & gloriȩ stola nostrȩ. Cui ergo pudicitia integra manet, ejusque jacturam timet, præsentem habet custodem; cui autem conscientia culpam objectat, hem adest qui ignoscat; cui malus Dæmon infestus insistit, præsto est, qui hunc expellat, & quibus valetudo morbis atteritur,

B hem occurrit, qui sanat contritiones ipsorum. Qui Pater est, Filio consentiat, ut accedat, & Dilecti mei fratribus adjungatur, quæ Mater est, Filiæ, & consanguineæ concedat, ut ad nuptias Cari mei transeat, & qui herus est servo petenti copiam faciat, naturali Domino serviendi: quod si liber quispiam tuum portaverit, nate, jugum, unam referet mercedem: Servus, qui duplici premitur jugo, duo-

C rum dominorum servitio addictus, terreni atque cælestis, congeminatum reportabit præmium, bisque beatus dicetur, quia duo sustulit onera. Libera Virgo, Fili, si tua fuerit ancilla, etiam cum tibi servit libera esse non desinit. Quæ autem conditione serva fuit, libera fit, cum tuo se addixerit obsequio, priorisque status ærumnis præsentis sortis felicitate finem impositum fuisse lætabitur; mysticaque colliget mala in suum congesta sinum,

D dummodo te diligat.

Quæcumque pudicæ estis ad meum Dilectum aspirate, petite, ut in animo insideat vestro. Vos item, quæ pudicitiæ naufragium subiistis, orate, ut inde vobis allitas eluat sua puritate labes. Sed & vos, pii Fidelium cœtus, huc festinate, vestro consentanea ordini ornamenta quæsituri. Etenim qui omnia molitus fuerat a principio Pater Filium misit, ut omnia ad eum, quem dederat, statum revocaret. Fa-

E tuos itaque omnium Siderum ex prisca superstitione cultores correxit: Mundum, qui vetustatem ab Adamo, culpâ suâ in senectutem lapso contraxerat, innovavit. Rerum conditor earundem reparator fuit, pristinum cunctis refudit splendorem, corporaque & animos, qui omnia potest, refecit. Ergo adeste huc omnes, quos lumen oculorum destituit, vestramque nullo pretio redimite cæcitatem.

F Agite vos, claudi, usumque pedum reposcite. Voces repetite, vestras Surdi mutique; tu quoque, membris debilis & mancus, manus impeditas expedire cura, illas qui fecit, reficere potest, refectasque tibi reddere: Summi nempe Opificis Filius est, thesauros habet amplissimos, omnibus refertos opibus, qui ergo cæcatus desiderat pupillas, accedat illum, mutabit ipse lutum, ex luto carnem effinget, oculis lumen restituet. In modico luto ostendit, manus quoque suæ figmentum fuisse protopla-

toplastum Adam. Sed & qui nunc redivivus spirat, testatur, eundem vitæ spiraculum homini primitùs infudisse, sic novissimis testibus creditus est primi hominis Filius. Certatim & vos adproperate Leprosi, quo laboratis morbum citra laborem depulsuri. Nec enim medicinam vobis facturus lotionibus indiget, ut Elisæus olim, qui accedentes ægrotos septies profluente lavare jubebat, neque ullum vobis facesset negotium, quale Sacerdotes, qui ægros iteratis aspersionibus fatigabant: sed & vos hospites & peregrini medicorum principis opem implorate: Peregrinitas apud Filium Regis locum non habet, non enim à servis alienum se herus credit, hic autem communis est omnium Dominus. Cæterum, si Justus Leprâ corpus afflixit, tuque relevas afflictum, qui finxisti, idem ipse odisti, & amasti: scilicet, nisi tu, Juste, illud formasses, nec laboranti, misericors, subvenisses: & nisi idem ipsum à te sanum & integrum conditum fuisset, nec fuisset morbis castigandum: pœna, quam intulisti, & ægritudo, quam depulisti, testantur, te rerum Opificem summi Opificis Filium.

SERMO TERTIUS DECIMUS.

IMperante Rege, quem dixere Semham, Dominus noster in Judæa natus est: Tempore eodem regnarunt Semha & Denha, lumen & luminare, seu sidus & Sol. Regnator in terris, Filius in Cælo. Eo regnante, qui homines scripsit in libro morientium, in librum viventium eosdem transcripturus descendit salutis reparator nostræ: idem scripsit & scriptus est, in Cælo nos scripsit, scripserunt illum homines in terra. Date gloriam nomini ejus. Cæsare Augusto regnante, umbra veritati concurrit, Rex Regi, Semha Denhæ. i. e. *Sidus soli* Regni insigne sui Crucem humeris suis gestavit. Per annos triginta moratus est in terris pauper & egens. Ergo agite, Fratres, hymnos laudis per omnes pangamus modos annis Domini, tricenis tricenas texamus coronas, nascenti Domino applaudamus.

Hem annus init novus, idemque felicissimus, maximarum dispensator opum; hìc, precor, nostro accedant choro Cherubim, assueti Filium in throno sedentem gestare. Gloriam ille reliquit, laborem quæsivit, & ovem ad caulas reportavit. Acceptum beneficium testamini.

Annus succedit secundus, hunc occupant Seraphim majoribus adhuc tibiis nostros promoturi cantus; postquam Filium ab hominibus

[illegible]

nibus nefariis ac sceleratis comprehensum, & clamoribus conviciisque jactatum aspicient, quem ipsi ter Sanctum assidue proclamant. Scilicet ignominiam & probrum sibi seposuit, nos vero hymnis & canticis vacare docuit. Ipsi honor & gloria.

Tertium annum Michaëlis agmina celebrant, nostræque sociata Ecclesiæ Filium magnificant eo maxime, quod servientem in terris cernunt, cui in Cœlo Angeli famulantur, lavantem Discipulorum pedes, & labes animarum extergentem; submissionem ejus exaltate.

Annum Terra sibi asciscit quartum. Hæc etsi amplissima est, angustam Filio se esse novit, idcirco stupet, suo contemplata sinu receptum, atque vili in sepulcro conditum, qui Cælum implet, ac terram; ipsius magnitudinem prædicemus.

Quintum sibi Sol vindicat, qui dum terram æstu suo accendit, ac torret, nostrum commendat Solem, miraturque suam contraxisse amplitudinem, & eo usque vim mitigasse suam, quo ejus aspectum arcanis Animæ oculis efficiat tolerabilem. Ejus splendorem obstupescite.

Sextum tenet totus, quem cernimus, aër; in nostros concurrit & ipse sensus. Latissime hic panditur, atque ab ejus amplitudine & claritate pulchritudinem, & nitorem reliqua mutuantur: ideo Dominum suum vere magnum admiratur, dum Infantis formam induisse videt, & parvo in gremio jacentem. Hujus Parvuli reveremini Majestatem.

Ad laudes Domini nascentis anno septimo nobis concurrunt nubes & venti, dumque perfundunt stillante rore flores, simul aspiciunt ad illum diem, in quo Filius demittet suam ad omne opprobrium Majestatem, osque purulentis sputis turpandum exponet; gratiam redemptionis agnoscite.

Octavum arva petunt, natum laudatura Opificem, dumque suis fontibus torrida irrigant gramina, & nascentes fruges, adorant Filium ab ubere pendentem, & purissimum Infantem lacte Virgineo pastum. Bonæ voluntati ejus benedicite.

Annus nonus Terræ datus. Laudavit illa sui Conditoris potentiam, quod insitis ab Orbis conditu seminibus gravidatam usque modo perenni fœcunditate omnia parere, & fundere ex se se facit. Nunc vero magis exaltat, quod videt Mariam terram per se sitientem, admirabilem mirabiliter peperisse prolem. Testatur eundem omnium esse pelagus bonorum. Ipsum magnificate.

In annum decimum incidit Mons Sinai, nato Domino laudis modulatur hymnos. Et hic quidem illo præsente deliquatus olim conta-

A contabuit; At brevi ſentiet ſcelerata manu ſaxis appetitum: ſuſcepit nimirum lapides, qui ſuam ædificaturus erat Eccleſiam ſuper Cepham. Mirare divini artificis opus.

Undecimum invadit Mare magnum, mirabatur olim Filium, ſuo freta metientem pugillo; nunc vero ſtupet Cælo demiſſum exigua immerſum profluente; Mundum videlicet lavabat. Huic inſigni facto plaudite.

B In duodecimo panditur Sanctuarium, & intrantes ad laudandum Dominum invitat, dum in ſpecie ſuboleſcentis Pueri exhibet ſenibus aſſidentem. Conticuere Sacerdotes, poſtquam Agnus ſolennitatis ſua in ſolennitate balavit. Benedicite ei, cujus eſt miſericordia & propitiatio.

Ad annum tertium decimum diademata Regum Regem mirantur, qui moriendo vincit, & quo ſpinea redimitur corona magnam molitur tiaram Adæ, quem ad dexteram ſuam C locare decernit. Illi, à quo miſſus eſt, laus ſit & benedictio.

Ad quartum decimum recurrit actum in Ægypto Phaſe, Phaſis naſcentis dignitatem teſtatur; proceſſit iſtud univerſa tranſiliens, nec enim Pharaonem, ſed infernas Legiones demerſit, non equites, ſed Dæmones ſuffocavit; nato vindicatori habetote gratiam.

D Succedit ad annum quintum decimum agnatonum Agnus, quem Moyſes mactavit. Dominus non ita, ſed ipſe occiſus ſuo redemit homines ſanguine. Idem cum ſe paſtorem feciſſet pro omnibus mortuus eſt. Genitori ejus benedicite.

Ad ſextum decimum habes frumenti granum, quo adumbratus, & laudatus eſt Arator ille, qui terræ ſterili corpus commiſit ſuum. Granum frumenti fuit, quod omnia natum ſua texit umbra, panem ex nova con-E fectum farina dedit. Innocentem laudate.

Annus ſeptimus decimus vitem præſentat. Naſcentem hæc laudat Satorem ſuum. Duas ille ſevit Vineas, habuit animas quaſi plantas, alteri cum ſuo Domino compoſuit pacem, deſtruxit alteram labruſcas ferentem. Juſto Everſori laudem & gloriam tribuite.

F Ad annum duodevigeſimum vitis, quam Aper de ſilva depaſtus eſt, vitem veram commendat, quæ culturam minime neglexit, fructum cuſtodivit, & Domino vineæ ſuum proventum repræſentavit; Cultoris gratiam agnoſcite.

Anno undevigeſimo verum fermentum conſperſio noſtra magnificet, quod poſtquam in terrenam ſe concretionem infudit, omnes collegit errantes, atque una imbutos diſciplina, in unam ſententiam coire fecit; ejus prædicate Doctrinam.

Ad annum vigeſimum ſal occurrit; corpus

[illegible]

A pus iſte tuum vivum nos laudare monet, quo omnium Fidelium animæ corporaque condiuntur. Fides enim hominis ſal eſt, quæ illam à corruptione immunem ſervat; grati te agnoſcimus tali nos dignatum conditione.

Ad vigeſimum primum fluentes in ſolitudine aquas recogita, exteris illæ dulces factæ ſunt, amarulentæ propinquis, poſtquam pacti famulatus mutavere fidem. Populus B ſcilicet, & populi per deſerta vagantes amarorem contraxere, & deſerti ſunt, dulcuerunt per Crucem, quia Crucifixus redemit utroſque. Magnificate ipſius ſuavitatem.

Ad vigeſimum ſecundum, acceptam Tibi teſtari gratiam nos admonent arma, & gladius. Non hæc inimicum noſtrum profligare potuerunt, Tu hunc concidiſti, tuque aurem Simonis gladio amputatam reſtituiſti. Benedicimus tibi noſtræ reparatori ſalutis.

C Anno vigeſimo tertio laudare monet, qui ab Aſina commodatum pullum, quo veheretur, accepit; ſcilicet qui vincula ſolvit, & clauſa mutorum reſeravit ora, ora Onagrorum aperuit, quando Hagaris progenies laudem dedit. Beatus, qui te laudat.

Vigeſimo quarto Templi Gazophylacium ad magnificandam Filii paupertatem invitat. Congeſtæ obſtupuere opes ærarii Dominum in paupere domo educatum. Egenus factus D eſt, ut omnes locupletare; tuam collaudamus potentiam.

Ad annum vigeſimum quintum audiamus Iſaacum gratias Filio Dei agentem ob conſervatam ſibi in Monte vitam; ejus quippe beneficio gladiū effugit, ſibi ſuccedēte agno præſentis Sacrificii victima & vèturi figura Salvatoris. Mortem evaſit mortalis, ſubiit mortem, qui vitā impertit. Sacrificiū ejus magnificate.

E Vigeſimo ſexto noſtro accedit choro Moſes. Intentatæ necis metu conſternatus ille fugit, jam Dominum prædicet, qui lanceæ ictum admiſit, claviſque manus, & pedes confixus eſt. Subiit mox terram, & Infernum depopulatus eſt, indeque prodiit redivivus. Reſurrectioni tuæ plaudimus.

Vigeſimo ſeptimo laudibus Filium ornent Oratores diſertiſſimi, qui tamen nulla ratione, nulla arte efficere potuerunt, ut cauſa nobis F adjudicaretur. Ductus ille ad judicium, & à Judicibus condemnatus ſuo ſilentio, ac ſupplicio nos noſtro de crimine abſolutos eduxit. Ipſum laudate. Anno eodem nobis concinunt Moſes & Joſue. Ambo conſtituti criminum vindices in homines impios gladio animadverterunt, quo magis illum mirentur, qui cum ſcelerum ultoris eſſet Filius, pro ſceleratis mortuus eſt, quin & eoſdem ingentibus etiam beneficiis uſquequaque cumulavit. Laudem Domino ſuper omnibus miſerationibus ejus.

Ad annum vigesimum octavum Filio laudem tribuerunt, & gloriam omnes cujusvis conditionis potentes, qui à Tyranno nos liberare nunquam potuerunt. Unus scilicet est idemque cunctis adorandus, qui sua morte rem nostram restituit. Assertam nobis per te libertatem grati testamur.

Anno vigesimo nono occurrit nobis Job. Multa hic passus est, sibi tamen, nobis Dominus, qui pro nostra salute pertulit sputa, lanceam, spineum sertum & flagella, convicia, contumelias & ludibria. Misericordiam ejus magnificate.

Trigesimo ad Domini laudationem nobiscum concurrunt, qui Filii morte revixere mortui, viventes, qui ad pœnitentiam redierunt: Cælum, ac Terra, quibus pax & tranquillitas parta fuit, Patrem & Filium glorificate.

A ܒܫܢܬܐ ܕܥܣܪܝܢ ܐܦ ܘܬܡܢܝܐ
ܝܗܒܘ ܠܒܪܐ ܟܠ ܫܠܝܛܢܐ ܘܠܐ
ܦܪܩܘܢܝ ܗܘܘ ܡܢ ܛܘܪܢܐ.
ܚܕ ܗܘ ܡܣܓܕܐ ܕܗܘܐ ܠܟܠܢܫܐ
ܐܦܢܝ ܚܝܐ. ܒܪܝܟ ܦܘܪܩܢܗ.*
ܒܫܢܬܐ ܕܥܣܪܝܢ ܘܬܫܥ ܐܝܘܒ
ܠܘܬܢ ܐܬܐ ܕܣܓܝܐܬܐ ܚܫܐ ܣܒܠ
ܠܢܦܫܗ. ܘܣܓܝܐܬܐ ܡܪܢ ܡܛܠܬܢ
B ܪܘܩܐ ܘܪܘܡܚܐ ܘܟܠܝܠܐ ܕܟܘܒܐ ܘܦܪܓܠܐ
ܚܣܕܐ ܘܨܥܪܐ ܐܦ ܡܘܡܝܐ. ܒܪܝܟ ܗܘ
ܚܢܢܗ.*
ܒܫܢܬܐ ܕܬܠܬܝܢ ܗܢܘܢ ܕܐܬܚܝܝܘ
ܝܗܒܘ ܠܒܪܐ ܡܝܬܐ ܕܚܝܘ ܚܝܐ ܕܬܒܘ
ܠܬܝܒܘܬܐ. ܫܡܝܐ ܘܐܪܥܐ ܕܐܫܬܝܢܘ ܒܗ.
ܒܪܝܟ ܗܘ ܘܐܒܘܗܝ.*

S. *PATRIS NOSTRI*

EPHRAEM SYRI

SERMONES POLEMICI

Sex & quinquaginta adversus Hæreses.

SERMO PRIMUS.

A QUisquis ægrum sanare cupit, pœnam exaggerat, nec ideo minus amat; torquet, nec odit, nunquam minus iratus quam cum sævit: Secus Medicus non est, si ex odio secat. Amat, ejusque amor honestus est atque gratissimus, esto infestum sit, & horrendum ejus ferrum. Idem jucundissimus dum sanat, esto molestus fuerit, quando curabat. Non sic Invidus, qui dum furit multiplicem hominibus infixit morsum. Scilicet cum B ira furentem concitaverit, in obvios quosque truculentus irruit, furor occupat animum, linguam exagitat maledicentia; velut cum atro inficitur veneno profluentis caput, aut arboris radix. Sicubi blanditur, mentitur, & fallit; pomum offert, sed quale Sodoma proferre solent, ingenii nempe sui fœtum. Vitiorum genus omne illum exercet, supercilium attollit fastus, animum lacerant simultates: laqueos struit, & pulchram obtendit C speciem, fallacem nubem imitatur, saluti consulere videtur, exitium parat, tranquillo Cælo grandinis procellam vehit, hanc scilicet pestem perpetuo aluit. Animus illi, ut obscurus, ita minime ingenuus, versuta vultus lætitia, & comitas simulata: hilaris & jucundus occurrit, scilicet meditatur furtum: in alloquio insidiosus, dum apertum, & simplicem credis, machinatur dolos: gratiam fingit in odio, ut impense amari ab illo te D putes, vix tamen ipso alius tibi capitalior inimicus; nam & odia inter concordantes instruere illi solenne est. Si blande tibi arrideat, cave, ne capiat: suaviatur, ut mordeat, cervicem mulcet, fauces elidere cogitat. Sic quæ cum malo tuo cœpit, persequitur, & conficit. Quoties Leo in saltu occurrentibus cessit, decessit è via, & Anguis intra ædes receptus, neminem læsit: Lividus domesticos & exter- E nos promiscue infestat; Quin & illa carnaria turris, bestia in locis Orienti subjectis frequens, sublime tergum homini sponte submittit, & sessorem non modo suavissime, etiam gloriose more ovantium circumvehit.

Colubrum si offenderis, nullus te perturbet metus, quin & si Dæmonium occurrat, ceu umbram contemnito: si autem Invidum prospexeris, tibi obviam venientem, te ipsum obsigna & circumspicito fugam, sique forte inopinum adoriatur, videsis, ne cum illo

illo moreris, citus alio, qua licuit, divertito, ubi relegens historiam Job, imaginem tuam ejus tentatione delineatam agnosces. Lethifer illi halitus, sicubi te afflaverit, occidisti. Si femina te amaverit, cum Josepho communẽ habebis sortem, sin contra oderit, cum Elia exiliũ, & si fraternũ odium declinare necesse sit, Jacobi alas tibi accomodabis: Invidiam autem utrum possis fugere, Abel tibi jam prælibavit; Invidi naturã perspicies, si quæ ab Invidis passus est Dominus, relegeris, non est, quò ultra pergas, summa assecutus. Lividus nunquã vacuus à scelere, vibrat exertam assidue sicã, sanguinem petit, quo sitim restingat. nudavit etiam Chirurgus strinxitque amicum ferrũ, amare nimirum est, resecando ulcera curasse. Nec inde culpatur, quin postquam ægroti consanuerint, laudant durum Medicum, si non fecisset vehementer vituperarent, quia fecit, de restituta sanitate sibi illique gratulantur, fatenturque duro ejus regimine se fuisse servatos.

Quanta putas exarsit Diabolus invidia in corpus Bardesanis, ut ipse suo ore sibi præcideret spem, dimidiumque sui infamaret? Linguam exeruit, ut suam resurrectionem ejuraret. Marcionem impulit in rabiem, & ad insaniam redegit, ut in suum Effectorem audacter insurgeret, atque maledictis Conditoris sui majestatem violaret. Manethi suum quodammodo accommodavit amiculum, ut illo velut proprio instrumento abuteretur, suaque per ipsum funderet oracula. Horreum lolio plenum Bardesani dedit, quo per agros disseminato, & mox subolescente triticum lappis tribulisque suffocaret: ita, ut demum cum sua segete ipsum satorem in fascem compingeret unum. Lupos Marcioni Apostolorum larva velatos sociavit, texitque vestibus, quas Agnis detraxit. Manethem pro Sue habet, terram humore solutam & putrem ipsius opera assidue volutat. Bardesani sermo palam in concione pudicus, in clandestinis congressibus modestiam in audaciam mutavit, jactavitque impias in Deum voces: feminam imitatur furtivis assuetam stupris, in conclavi mœchatur. Marcion scorto comparandus, quem omnes execramur, adorat. Manes cum amaros avide hausisset succos, recrementa Draconum sepè vomitavit, natis alumnisque refudit venena felle & absynthio amariora. Pretiosis vestibus, gemmisque ornavit Bardesanem. Marcioni accommodavit saccum, quo Filios lucis infuscaret. Ut incautos falleret, pallore imbuit Manethem. Suis singulos vitiis instruxit, Marcionem maledicentia, versutia Bardesanem, sic, ut in Manethem purgamenta, fæcesque cõgereret, & exhauriret.

Cœpere novæ antiqui Serpentis soboles in Orbem proserpere delinitos verborum lenociniis

A nociniis simplices circumvenire, atque inter imperitum vulgus serere errores. Generis nempe sui auctorem referebant. Evam ille puram, & ingenuam in Paradiso nactus, liberalibus blandisque verbis adortus est, credidit illa amicum, consilium suggessit, acquievit illa consulenti; deceptam se tandem agnovit, credulitatem suam damnavit, & percussa doluit. Solenne ipsis est Corporum observare motus, temporum supputare momen- B ta, tonitrua ex codice examinare, indeque arcanas significationes petere, plenilunia cum signo Zodiaci comparare. Scilicet cum oporteret versari, & agere cum Ecclesia, Ove nempe Sanctorum libros ruminante, libros pestilentissimos studiose revolvunt. Si quem corpore valere norunt, huic mentis sanitatem auferre conantur, ægrotum invisunt, ut mox convalescentem interimant; colligant con- C fractum, ut inde suos in laqueos inducant. Puero infixit morsum veneficum reptile, magicum illi carmen confestim insusurrant, scorpius nempe miserum percussit extrorsum, introrsum fascinatio contudit, geminas inter pestes imprudens se ipse conjecit.

Jezabel Achabum vicit, victi annulus epistolam obsignavit, testis victoriæ fuit. Hæresis Bardesanem accusavit, ipsius sermo velut appressum sigillum convicit, illum non D falso crimine delatum. Marcion suam insuper operam contulit propriæ damnationis libros scribentibus. Manes ingenuitatem suam sodali suo vendidisse se scripsit. In specubus Bardesanis audies voces & carmina: animadvertens enim, homines in primo ætatis flore musices suavitate capi, carminum concentu Juvenum mores corrupit. Marcion Serpenti similis jejunavit, jejunantis aures ser- E pens Diabolus grandioribus verbis implevit. Idem Manethē liberalibus amplisque promissis captum raptavit. Bardesanis nil tale opinātis destruxere septum; in eo quippe legebat ille non veritatis alumnos Prophetas, sed libros de signis Zodiaci tractantes assiduè volutabat. Mundus in Marcionem suo Conditori contumeliosum exarsit, proptereaque vagus ac tremens circum pererrat orbem. Plus ni- F mio efferbuit Manethis ferocitas, & protervia, ideo vicini Orientis populi velut objectam sibi in itinere offensam illum sustulerunt.

SERMO SECUNDUS.

QUis ille primus Bardesani à Desane ascivit nomen? congruit id certè magis Bardesani, quam Desani fluvio; non enim hic carduos & Lolium advexit. Marcionem Diabolus studiosè lavit, ut contaminaret, acuit, ut obtunderet. Amiculus fuit Manes, suas detrivit vestes. En Manichæi canes

canes quoslibet invadunt; pro quotidiano pane obvios quosque solicitant. Morbidi canes sunt, qui panem frangere quum nequeant, peccata, & delicta condonant. Et in hoc quidem multa laborant insania, & acriter contundendi sunt, quia Unus est, qui peccantibus peccata dimittit. Frustra de verbo illius, qui vera loquitur, arbitria faciunt, illud ad suum sensum detorquentes. Ille siquidem Discipulis suis potestatem tradidit, ut semel dumtaxat per aquas humanæ naturæ noxas expiarent. Qui autem ipsis concessit, ut absolverent, & ligarent, simul præscripsit, ut crimine obligatus, ejus conspectui se sisteret, qui omnia peccata dimittit, & veniam flagitaret, neque enim sine dolore nostro nos expiat. Æquum namque est, illum perturbari, & mœrere, qui captus voluptate deliquit. Si autem qui omnia sanctificat, per nostrum dolorem nos justos facit, nugas vendunt, qui de panis frustulis justitiam nos sperare jubent. Filius Buzi te appellat, dum impios accusat, assuetos divinationes pro fragmine panis licitari. Sic sublata pœnitentia, opsonatur ventri. Cave puer, ne his hominibus credas, ne operā perdas. Quam jactant peccati remissionem calamum quassum puta, peccatum condonare dicitur, exaggerat. Hæc sacra dissolutis, & inertibus mire placuerunt, impuris illorum moribus consentanea sunt, quæ si procederent, nullus in Gehennam descenderet. Ejusmodi religionem ipse quoque probarem, minime laboriosam.

Ezech. 13. 19.

Femina Sabaticos sibi subdidit, caput manũi ejus submittunt; illa interim in sublimi throno sedet, in illorum auribus insusurrat, barbis illudit. Siccine illam natura nec increpuit, nec pudore suffudit? Item Cuch Cuchitis mysterium præstitit nominis sui; Cuchas enim, *Amphoras*, inanes suis eos institutionibus effecit. Illud tamen mirare novum, quod cum sint pares, dispares tamen videantur, Diabolus illos reformavit in tibias, inflavit, & seditiones concitavit. Fides sunt, quarum nervi discrepant, ut in unam nequeant conspirare vocem; illas scilicet execrandus ille mali artifex excogitavit. Cepere arcus, nullum tamen non dolosum. Vini unius recrementa biberunt, sensum illico abstulit temulentia. Fæces istas alter alteri miscuit, & ex ore suo in os alterius inflavit. Quod animadvertens Ecclesia illos appellavit; Diabolus extimuit appellantem, quod viris modestis sanctisque florere sciret, personam callide occultavit, suorum zizaniorum mysteria disceptationibus interpolavit; veritus, ne ad aures Ecclesiasticorum Doctorum manarent. Interim emissarios suos fastu superbiaque inflatos quasi metalla refudit obsignavitque seditio-

ditionis sigillo; discordiæ ipsis imaginem impressit, postquã mentem ademit. Ubi ergo viderunt se ab Ecclesia rejectos, congeminarunt dogmata, vera furati, falsis admiscuerunt. Hoc artificio capti cæcatique auditores, cum nullũ adhiberent examen, quo genuina in eo corpore membra ab affictis secernerent, confuderunt. Scilicet cum Diabolus sciret vix fieri posse, ut manifesti errores fidem invenirent, novæ sectæ axiomata, cum veræ religionis dogmatibus compegit, hac via licuit aliquando frontem attollere, propriaque commenta proponere, eaque sustinere veritatis illigata decretis. Divinas Scripturas truncavit, ut, obstetricante emissariorum astutia, pareret confusionem, & velut per anfractus doctos & indoctos in suas foveas pertraheret. Hæresis in propria specie fœdissima, despicatissima item fuisset; appresso veritatis sigillo, ejus turpitudinem dissimulavit, ut veram effigiem celaret, & falsa specie deciperet. Et quia aliquid de veritate surreptum est, errorique admistum, disciplinam, nec ex toto falsam, nec ex toto veram composuit, propria illam furta satis superque revincunt, ut nullum defensioni locum relinquant. Quin & illud vitæ fermentum, quod Hæreticus de nostro furatus est, suis admiscuit dogmatibus; quod nimirum timeret, ne inde vitalis ejus vis animos auditorum afflaret: vocabula surripuit, & retinuit, sensum mutavit, ut alumnis suis qualecumque fundamentum præstrueret. Illorum scilicet labor error fuit, & mox casura turris.

Ecclesia ipsorum scripturas ex toto, & usquequaque rejicit, quamlibet illi Scripturis apud ipsam depositis se credere testentur: & vero dum Moysen etiam extare fatentur, ipsi se crimine falsi arcessunt, quo inter se discordes alter alterius Scripturas adulteratas fuisse contendit. Sic nimirum (quod tamen minime advertunt) coronam simplicibus texunt, qui Moysis libros simpliciter amplectuntur. Quidquod dum se putant grande aliquid invenisse, à veritate scitè circumventi victi sunt. Suorum axiomatum judices appellavit, testes fecit ac vindices. Dumque ipsi se mutuo refellunt & damnant, veritas Gedeoni similis evasit; siquidem dum inter se dimicant, mutuoque vulnere cadunt, illam coronant. Veram Scripturam extare omnes Hæretici fatentur. Quod si ex falso credidissent talem nullam reperiri, reponeret quis forsan ipsis fuisse incognitam. Jam vero ejusmodi excusationem ipsi exarmarunt, ex quo ipsas mutilavere Scripturas. Sacros namque corrupere codices, & vocabula quorum una debuit esse explicatio, ad peregrinos sensus detorserunt. At vero si quis hoc ausit, suique corporis membrum recidit, reliqua requirunt ac repe-

repetunt resectum. Quin & locus unde recisum fuit clamat, illud abesse. Cum autem verbum, quod ablatum est, vivum sit rerumque vita, mors idem surripienti fiet, quod suo loco fixum legenti vitam dedit. Hoc esse crede veræ doctrinæ corpus, quod Hæretici mutilarunt; cum ipsius sententias, puta, ejus membra, truncarunt, sed quia suas adhuc retinet dimensiones, persequitur quæ resecuere membra quamlibet diminuta: certè diminuta sunt, & ideò illos, qui absciderunt, non implent.

Ecclesia est, quam perfecta veritas perficit. Ecclesia credentium magna est, ejusque sinus amplissimus, duorum Testamentorum plenitudinem capit: Cisternæ quassatæ reprehensæ sunt, quod aquas continere non possent. Utres veteres sua novitate vinum scidit, & novos sua acerbitate disrupit. Viderant errantes gemina testamenta pulchre coagmentata & compacta in unum coaluisse veræ doctrinæ corpus; periochas ex utroque decerpsere, descriptasque in unum compegere volumen, inde sunt natæ illorum Scripturæ. Et quoniam textus sibi mutua connexione coherentes distraxere, & resectos dissolutosque absurdis interpolationibus passim inquinarunt, quale, putas, inde prodiisse monstrum, quam deforme, quã fœdum? aut quantam fuisse illorum insaniam, qui ex ea membrorum laniena perfectum absolutumque corpus condere voluerunt? Volumen, quod legunt sacrum, principio caret, cedo, cujus formæ composuere corpus, cui truncavere caput, & ambas manus, duo nempe Testamenta? Quis monstrum tam deforme vidit, corpus pedibus manibusque truncum? Ipsi scilicet, qui finxere artifices cæci & contentiosi. Ubi locanda manus fuisset, obtrusere oculum inepti, levissimi nugatores: Lævam manum audacter resectam abjecere, sinistrum substituerunt pedem. Ipsa scilicet membrorum coagmentatio testatur, in quantum errorem prolapsi fuerint, & qualem confusionem induxerint, postquam clarum illud & purum divinorum oraculorum corpus violare ausi sunt, turbatisque confusisque textibus, novas Scripturas condiderunt.

Salve Ecclesia, quam veræ doctrinæ corpus lætificat, in quo mirabilem videre est membrorum constitutionem, dogmatum integritatem, promissionum fidem, triumphorum coronas. Format sublime caput veritas, exhibent gemina Testamenta munificas & liberales manus, Apostoli sensus componunt rerum nuncios, cætera implent viri sancti, justi & Prophetæ.

SERMO TERTIUS.

AGE, Fidei desertores, ceu convictos fures redarguamus, quando & ipsæ, quas rapuere, opes adversus illos declamant, vocales enim sunt. Vera nomina invaserunt, quæ rebus fictis accommodarent, inde factum, ut sicut divinas compellationes honorata ab Ethnicis numina proprias olim sibi fecerunt, sic sempiternæ quædam naturæ divinis insignitæ vocabulis, divinum etiam sibi nomen & cultum invenirent. Nec enim isti Nugatores à sempiterna natura numina ejusmodi accersivere, sed naturæ per se non existenti, sempiternam existentiam de suo affinxerunt. Quare in substantias æternas & in ævum duraturas, sempiternã sciderunt naturam, & incommunicabile nomen pluribus commune fecerunt, sic, ut illius præstantissimæ Essentiæ excellentiam virtutibus præcipuis quinque participarent. Æquale, dicunt, illarum est nomen, nec dispar ætas aut vis, ut vel altera alteram tempore sequatur, aut altera alteram dignitate præcedat: quo enim nuncupatione pares sunt, pares potestate, ac efficentia esse oportet. Omnes ergo æquali potentia præditæ sunt, sic, ut vel omnes omnia efficere possint, vel nihil efficiant, quia videlicet nihil sunt. Ehu miseros fidei post susceptũ baptismum desertores!

Asseruit Bardesanes cum Marcione dualitatem Deorum, & si rejecisse videri velit. Et quidem duos Deos esse impossibile est, cum Dei nomen indivisum sit & unum: & si Deus unus non est, nec Deus est; nec vero Deus, nec unus est, si nec summus, nec super omnia est. Impossibile autem est illum omnibus super esse, cui jungitur æqualis. Jam si plures Dii non sunt, nec sunt plures naturæ sempiternæ, cum divinæ naturæ, & naturæ sempiternæ unum sit nomen & communis dignitas. Notum namque & proprium Dei vocabulum est, substantia per se sempiterna initio carens, natura prima omniaque præcedens. Bardesanes itaque, qui contendit plures Deos esse non posse, si docet plures nihilominus esse αἰῶνας i. e. substantias per se sempiternas, jam admittit quod rejiciebat. Cum divinam ignorarent naturam Errantes quidam, in plures illam dissecuere Deos. Substantias quatuor easque sempiternas in quatuor Mundi plagas distribuit Marcion, adjecitque duos Deos, alterum infra terram compegit, alterum Cælo locavit: duas item Manes excogitavit substantias. Ambo refelluntur, quod constat summam naturam, nec habere parem, nec secundam, ejusque proinde nuncupationem, atque potestatem unam esse, perinde ut una est & singularis ejusdem divinitas & existentia sempiterna.

Jamque revixit in Bardesane vetus Græcorum error, docentium a pluribus agentibus sempiternis mundum conditum & constitutum fuisse: invasitque Manetem Indicus error, ut induceret duo contraria numina atque inter se pugnantia. Tertium adjecit Marcion. Sic multiplicavere Deos, ut nullum haberent Deum. Contestatum furtum est, perspectumque errorum ejusmodi inventores ab uno Summo Deo clepsisse nomina, iisque res minime existentes induisse & incomunicabilia ejusdē nomina, cum rebus factis participasse. Marcion & Bardesanes impie affirmant non unum esse rerum conditorem: summi scilicet Opificis opera rebus ab eo factis attribuerunt, sic, ut Filium & Spiritum Sanctū cum istis confunderent. Adeo rerum omniū effectores nullos fuisse putant. Sed enim vero istos, qui Filii obtrectant majestati, ipsi, qui revixere Mortui, suis egressi tumulis refellunt. Quicumque vero Spiritum Sanctum existere negant, horum audaciam divinæ Scripturæ infringunt, dum docent Spiritum extare & Spiritum sanctum esse, & Spiritum oris Domini esse Spiritum, & apud eundem esse ipsius Spiritum. Et vero si nullum tempus sine Spiritu fluxit, si nullum locum Spiritus non implet, altercari jam absistant.

Quid quod cum credere oporteret, Mundum à Summo Patre per Filium conditū fuisse, commenti sunt Divinum Opificem in partem sui laboris vocasse Achamut feminam, eâdemque obstetricante Cœlum & Mundum in lucem prodiisse. Sic impii sacrilegi tantæ molitionis gloriam à Filio, quem negabant, in Achamut derivant & peregrinam feminam magni Opificis auxiliatricem ostentant. Jure factum aio, ut qui veritatem repulerant, decepti, mendaciis acquiescerent, atque ejusmodi strophis illuderentur.

Didici, Domine, & credidi unum esse te in tua substantia, & hanc cum illa substantia sempiterna habere communem. Audivi, tibique loquenti assensus sum, Patrem unum esse, mersus item sum ter in nomine Spiritus Sancti tui, & singulorum rationes doctus sum. Domine, cujus thesaurus, quantaslibet profundat opes, nunquam exhauritur, quivis tibi laudem tribuet & gloriam, modo sentiat, se esse hominem.

SERMO QUARTUS.

PII sanctique Dei homines visi sunt thesaurariorum personam induisse, postquam summæ ac supremæ illius Majestatis thesaurorum dispensatores designati fuere, delatamque potestatem exercere cœperunt. Inde siquidem quasi domini rerum constituti ubi-

[illegible]

A ubique locorum ac gentium ſupremam quandam præfecturam geſſere. Pelago jura dedit Moyſes, ſibique marinos fluctus vidit obſequentes; nec enim ad ſpeciem illi Deus nomen incommunicabile commune fecit, quin ſic participavit, ut vocabulo ſignificata poteſtas maxima, ad maxima geſta procederet. Talia in ſe expertus Moyſes, falſos mortales arguit, quod res factas pro Diis haberent, ipſorum oculis ſcripto ſubjiciens ampliſſi-B mum, quod ſibi divinitùs delatum fuerat in eaſdem imperium, illudque frequenter inculcans: in miniſterium noſtrum condita fuiſſe aſtra, quæ Cœlum ornant, quæque Terram gravidant ſemina, indeque provenientia, germina plantarum ac ſtirpium, ut proinde puderet eos ſervire rebus, quarum dominari debuerunt. Hinc porro deprehendes, quantum aberraverint fatui Idololatræ, C qui naturam rerum imperio natam ipſis rerum imaginibus ſubmiſere. Hunc igitur errorem, ut corrigeret rerum Dominus earundem naturam ſæpe mutavit, ſervorum ſuorum miniſterio uſus pro ſuo arbitratu. Ploravit Ezechias, Eſajas oravit, Solique preces & lacrymas oppoſuere, coëgere præcipitantem in occaſum retrocedere præter omnes naturæ leges, quo maximam pii fletus & orationis vim Pœnitentes docerent. Potentiã mi-D rata eſt Babylon ſuorũ numinum domitricem, purãque Ezechielis fidem ſuis laudavit donis.

Juſtus alter Jeſus filius Nun oravit, ſuſtulit manum contra Cælum, amboque diei noctiſque luminaria continuit, fixitque; diſjectoque tenebrarum ſepto tempus in duos diſpeſcente dies, lucem in biduum continuavit, plures in unum compegit dies. Præſignavit, quod Dominus per carnem ſuam poſtea præſtitit, quando partes diſſidentes conciliavit, E fecitque utraque unum, *medium parietem maceriæ ſolvens*. Tellus ſuccuſſa eſt, ivit circum clamor per loca, fuſa per gentes ſuperſtitio nutavit, vociferavere Magorum collegia. Credibile eſt, cœcos Cœlum verſus ſurrexiſſe frontem, certè quiſquis orbus non fuit, oculos ſuſtulit, in pedes quiſque conſtitit, Mundus ipſe labare viſus eſt. Biduum conceſſum eſt, quo ſpatio conſiderare cuique F licuit patefactam Aſtrorum vanitatem, indeque diſcere ſpem omnem in omnium rerum Conditore eſſe locandã. Tu ergo unum crede Dominũ,&plures ejura Deos,cum videas unius hominis nutu fractas fuiſſe planetarum vires.

Ephes. 2. 14.

Quod ſi fatui reponant, & iſtud factum Fato fuiſſe deſtinatum, cedo, quiſnam ſuſtinuit Fatum, vel quis Fatum interclusit interdixitque, ne quid per quatuor Mundi plagas interea temporis moveret? Profecto poſtquam Solem & Lunam homini profligare licuit,

cuit, nullum supereſt Aſtrum, quod victoriam ſibi promittat. Ajunt pollere Solem poteſtate omnium maxima, minima Lunam, noviſſimum ſidus: quiſquis ille fuit, qui aſtrum omnium potentiſſimum cohibuit, idem profecto Lunam illo tanto minorem cohibere potuit. Erubuere enimvero ſtellarum cultores, Deos ſuos acie victos retroceſſiſſe, conſpicati, nec tamen illarum ſimulacra abjecere, aut appulere animum, quo intelligerent, eos homini oranti parere coactos: proindeque nec ſibi conſtare potuiſſe. At enimvero cujuſnam periculo aderint, qui propriæ cauſæ defuerunt?

Conticuere die eodem ſidera, nec potuerunt horarum ſpatia indicare; ſuos nempe Sole variante meatus, ſuos etiam illa mutarunt. Quid ergo? An non infantes per illam temporis capedinem nati horoſcopum explodunt, ceu vanum & futile commentum? Unus certe cunctis incidit horoſcopus, qui proinde omnes aut reges, aut ſervos præſagiret: contrarium autem accidiſſe Mundus univerſus conteſtatus eſt. Hebrææ matres per idem tempus uterum gerentes, nec ejuſdem ſortis fœtus enixæ ſunt omnes, nec ulla regem; cum certum ſit, neminem per id tempus natum, diademate poſtea fuiſſe redimitum; hoc enim Manaſſis capiti, qui tamen biennio poſt natus eſt, tandem accidit. Nec vero Fatum divinæ promiſſionis mutare fidem potuit, ſic ut non illud regia ſtirpe nati per continuam ſucceſſionem alter in alterum tranſcriberent.

Chaldæum Perſia Chaldæorum mater premit & revincit. Conſtat Regum Perſarum ſeriem diù imperturbatam manſiſſe, ut parentibus nati ſuccederent. Si non hoc factum negant, negare Fatum coguntur Fati laudatores; ordinata nempe ſuorum regum ſucceſſio, & conſtans ſibi longa Principum ſeries ipſos fateri compellit, *Fatum* eſſe nomen inane, quod illum ordinem variare nequiverit. Aderat rata dies, & Sol altiſſimus ſumma Cæli tenebat, injeratque hora, quam Chaldæi fauſtiſſimam prædicant, & diadematum diſpenſatricem: urbe in una quot putas eo die peperere matres? Fieri autem nequivit, ut omnes nati uno tempore, unaque in urbe dominarentur; luculentū hujus rei teſtem habes Herodis invidiā nudum ferrum intentantem.

Item ſi unus ille dies, qui horoſcopum compoſuit, felix fauſtuſque diluxit Hebræis, cur Hethæis extitit calamitoſiſſimus? Fatum, arbitror, viſa rerum in exitus adeo varios ac diverſos converſione, erubuit. Profecto diademata non multiplicavit eo tempore, quo Joſue triginta Reges regno vitaque ſpoliavit, ut aliquando Fatum puderet ſui. Et ſane ſi Horoſcopus ingenita conditionis ſuæ virtute rerum naturas per ſe diverſas & inæ-

A inæquales, similes & pares facit; contra vero evenit, ut res ipsæ ab invicem omnino discrepent; jam nec secum ipse convenit Horoscopus, nec sibi constat ipsius influxus; nudum proinde nomen, & vocabulum sine re nobis obtruditur. Itane æqualem dices, qui sibi contrarius civitates, alias excidit, alias servavit? Sola Ducis oratio ligavit & solvit, quas subvertit urbes, & quas integras manere jussit.

B Natura scilicet generationem ad unum exegit modum, naturæ Dominus pro arbitratu discrevit prolem matris in toro nobili parientis à verna in luto & sordibus nascente, nec valuit æqualis horoscopus amborum sortes exæquare aut removere positum à summo Moderatore discrimen, qui nobis succurrens, quo nostras purgaret mentes, caminos accendit ubique luculentos. Nec sane fato i-

C cuit infantem fingere peccatorem, quum vitio naturæ rationis careret usu: nec eidem astra in cunabulis commeandi libertatem negarunt, aut dederunt adulto agitationem & motum, nec illa, sed ætas rationis usum expedivit. Vafri & nefarii homines Dei Justitiam optimorum morum magistram reticuerunt, prædicarunt vitiorum altricem ἀταξίαν ordinis perturbationem, ista virtutis nervos accidit, illa roborat ac fir-

D mat. Spem omnem Mundo peccatori visum est ademisse Fatum, quo Deum orandi morem antiquavit, & pœnitentiam dissuasit, quo docuit, humanas voluntates astris famulari & obtemperare.

Quod autem Deus per bidui spatium planetas ab ordinario cursu continuit, visus est, eosdem habere sibi testes voluisse, ad revincendam fatidicorum petulantiam, garrien-

E tium, se observasse horoscopos, cæteris mirantibus, astra suos inhibuisse motus; nam & istud portentum oculis perspicuum fuit, solita planetis nitentibus luce, stellas porro fixas detinuit, ut mentes anxias haberet & miratrices, arcanaque sibi uni patere demonstraret. Duos autem discrevit dies, ut ore duorum contestata fides ad omnes manaret: unum esse Rectorem Universi, omniaque per dilectum

F ejusdem Filium gubernari: & hic quidem latet in sinu Patris in Cœlo, quamquam & in Terris ejusdem nomen Jesus manifestatum fuit. Ab eodem Mundus & omnes Mundi partes constituta sunt, & administrantur, idemque est Rector & Dominus Angelorum.

Interim mirari subit, qui factum sit, ut scelesti homines se aquis mergendos dederint, mox levissimum vulgus in eadem impactum vada suffocarint, utque ipsi decepti similis stultitiæ feminis imposuerint: ignotum pertentarint iter, perque anfractus & salebras erran-

errantes, sortes inde confictas illarum natis allinerint & utrisque persuaserint; nec porro animadverterint Chaldæorum fautores, quod si illud temporis momentum, quo planetarum cursus inhibitus fuit, ipsis discernere non licuit, nedum prævidere aut designare punctum, quo idem laxatus est. Eo longe minus licere omnes stellarum numerum, meatus, erroresque deprehendere, atque mente complecti.

SERMO QUINTUS.

Atqui si Chaldæus præteritæ vitæ meæ gesta, futuraque eventa mihi renunciat, & si humanum arbitrium Fato cogitur, profecto deberet perinde ex præsumta sibi scientia retexere, quæ à me dicta vel dicenda sunt, nec enim ista Fatum, si quidem omnia moderatur, latere debent. At si contra voluntas humana suorum consiliorum arbitra est, Fatique imperio ejus dicta nullatenus subjiciuntur, jam nec ejusdem potestate continetur, quidquid eidem voluntati agere lubuit, quemadmodum nec verba, quæ dixit, alterum enim ex altero suadetur adeo ut, si quæ illa dicet, incomperta sunt, ea, quæ aget, perinde incerta & occulta sint. Scilicet humanæ voluntatis adyta nulla sibi subegit clavis.

Cæterum si ex dispositione Fatorum plurimi nascuntur infantes luminibus orbi, cur non item & Reges suis ornati insignibus? Præterea si Fato fit, ut pes pedi similis sit, cur vultus & facies non item similes finguntur. Disce quod ille docet, qui hæc omnia molitur Deus, unum videlicet se esse, & ubi id naturæ utilius esse judicavit, similia conformasse; contra ubi ea conformatio rerum ordini minus consentanea videbatur res ipsas variasse, ut in eo nobis maxime consuleret. Dissimilis itaque finxit vultus, simul oculos coërcuit, tentationes assimilavit, simul mentes scrutatorum confudit: discrevit, ut Opificem agnosceremus, composuit, ut suspiceremus, similes finxit, adjecitque dissimiles, ut nos sui suorumque operum admiratione compleret: similes formavit idem qui & dissimiles, cum unus ipse esset hominis archetypus, discrevit & permiscuit cum unus ipse repertor esset & cognitor rerum.

Sed enimvero si divinæ œconomiæ ratio admodum obscura est, ut alteri egestatem, divitias alteri temerè dispensare videatur, attamen certum est, hujusmodi confusionem à recta ratione minime exorbitare, perinde ut nec stellarum distributionem: nam etsi sine lege videantur errare, omnes tamen suos conservant motus constantes & ratos; tales vide-

A videlicet esse jussit in usum nostrum, qui illas reperit & disposuit, non ut cogerent, sed ut officii nostri nos admonerent: nec enim voluntati per se liberæ dominas præfecit stellas, imo velut ancillas subdidit, & quasi dominæ famulari jussit: Et serviunt utique vel cum viam in continenti ingredientibus, funalium vicem supplent, vel cum maria tranantibus, littora portusque designant. Jam istuc docti Nautæ, oculos perpetuo intentos ha-
B bent ad Arcturum & Arcton; Hyadas & Plejadas respectant, & observant Gigantem, *Orionem*. Non nos cætera sidera fallunt, dum testantur Unum nostris interesse rebus, omniaque perspicere ac moderari. Quidquod etiam humanæ volūtati libertatem adstruunt leges & constitutæ transgressoribus pœnæ: illæ indoctos illiteratosque docent, istæ audaces & impudentes coërcent. Judices itaque
C dum in parricidas & sicarios, in mœchos & fures animadvertunt, cuilibet homini adesse vim arbitrii consulendi, quid velit, admonent. Et sane si hanc potestatem tollis, ineptus es, si peccantem reprehendis, quo ergo nocentes reprehensione dignos putas, Fatum negas. Tacebit Fatum, modo reprehensores loquantur.

Quot vides surdos una signatos nota? Jam nec deni occurrent una corporis figura,
D unaque membrorum atque lineamentorum conformatione præditos, sed nec vultus quidem quinos Fatum ad unum conformasse exemplar, satis liquet. Veritas animadvertens, errorem suis horoscopis unitatem arrogare, qualem natura in suis observat vitiis, hominum lineamenta variavit, quo horoscoporum vanitatē ostenderet. Memoria nostra quidam annos supra centum vixere decem, nec ta-
E men tanto temporis intervallo infantes visi sunt sibi invicem prorsus assimiles indole animi, corporis habitudine, oris forma ductuve membrorum. Jam cum perspectum sit, Fatum nec integro quidem sæculo potuisse vel unius infantis geminare figuram, quis credat Fato fieri, ut cæci perpetuo similes nascantur? Porro Adamus Sethum ad imaginem & similitudinem suam ideo progenuit, quod cum summus ille Opifex hominis culpâ suam ima-
F ginem oblitteratam vidisset, restituere ea ratione cogitavit, sui ergo vultus pulcherrimum simulacrum homini primitus insculptum, ejusdemque vitio mox detritum turpatumque iterum conflavit & recudit, elaboravit & erexit. Datus est parenti Sethus in speculum, spectavit Adamus se recusum in filio, suam perinde Sethus imaginem in parente agnovit. Quid? Num vidit quisquam genitum & genitorem alterum alteri impressum, & alterum altero convestitum? Duo nimirum indue-

runt personas duas Domini nostri, ejusque Genitoris.

Si Mathematici quisquam violet uxorem, si marsupium vacuet, expiletve domum, mensam subvertat, disjectisque lagenis, vinum effundat, siquidem ille suam uxorem suaque repetat, horoscopum sustulit, quem prædicabat rerum Dominum, cujus proinde vi imperioque ducantur isthæc omnia, in quibus homines peccant, & ordinem perturbant. Si quando occurrat Chaldæus tibique tua Fata suis è schedulis recitare occipiat, involva tu in scriptum, ablatumque scindito & lacerato; ineptum Mathematicum & lapidem appella, ipsique de sua secta reponito; istuc Fatorum item necessitate fieri. Et si quidem urgeat acceptamque injuriam tecum expostulet, tu vicissim illum urgeto: quonam jure sibi fas esse putet, sua exigere, ne egeat, nec putet esse nefas, fallere, ut ex alieno ditescat? Viden', ut arbitrii nostri potestas factam sibi injuriam expostulet, seu cum ablatam pecuniam repetit, seu cum suo se immeritam gradu dejectam conqueritur. Sic in æstu contentionum Fatum sustulerunt iidem, qui laudant: damnant nimirum, dum sibi debita, jure reposcunt, & seditiosam Mathematicorum sectam suis fabulis omnia permiscentem convellunt. Babylonii turbulenta in urbe nati aures nostras perturbarunt; intra ejusdem pomœrium, sub Orbis conditi primordia confusæ fuere linguæ, ibidem maleficas artes & scientiam auguriorum, ac divinationum inquietæ quorũdam mentes repererunt, Babylonem confusionum matrem sui ipsius cives confuderunt. Quisquis talibus se credit, aut aures præbet, sua ipse sentiet in viscera inserpsisse legionem Dæmoniorum, choreasque ibidem ducentem, ludentem ac tripudiantem.

Quare beatam te dico, o Catholica, quæ oculos avertis à cursu, quem curiosa spectare consuevit Babylon, proptereaque à Propheta filio Amos meritò derisa & frequenter reprehensa cum illis, qui ipsi aberrantes illam propriis erroribus imbuerant. Quamquàm stella ejus, qui mentiri nequit, Babylonios postea excivit Bethlehemum, ut qui siderum lumine cæcati errabant, simili luce in viam reducti, salutem assequerentur. Nec enim in cursu sideris præter communem astrorum legem vagantis videre fuit, quæ de Fato & Horoscopis vulgari errore jactabantur, quin potius inde animadvertere pronum fuit, Fato perturbari ordinem naturæ, humanique arbitrii opprimi libertatem. Erravit igitur stella præter sui generis legem, quo significaret, in Orbem nostrum intrasse sidus veritatis, jamque dilucescere diem, & adesse Mundi Reparatorem.

Es. 13. 14. 47. 48.

A B C D E F

Tu,

A Tu, Domine, nobis arcem perfugii instaura, veram in te fidem; serpit nimirum error, telisque omnis generis nos petit. Aruspicum & Hariolorum secta ad ethnicam superstitionem nos revolvere molitur: alii ex insomniis auguria captantes, suis pariter nos fabulis implicare nituntur. Tuo nostras, quæso, fonte sordes eluito, abstergitoque labes: voces namque circumsonant ubique ex priscis gentium erroribus natæ, quæ plurimorū mentes contaminarunt. Cæterùm ut nemo B vidit ratem medio in pelago jactatā, nautisque & navarco destitutam, se nihilominus per se ipsam gubernare, cursumque in portum recta dirigere, sic navium propemodum adinstar res omnes, suum unaquæque patitur defectum: indiget Anima arbitrii potestate, Conditoris opera & regimine Mundus, Ecclesia Salvatore, & Spiritu Sancto Altare,

C

SERMO SEXTUS.

Agite porro nunc qua via nam aggrediamur Fatum? Si hospes est, peregrinum excedere natura jubet: sin vero dominus, dominatum exuere cogat vis. Fatum totus Orbis, magnus actor accusat. Justitia Fatum repellit, infinitum malum; nec patitur Gratia, acerbissimam pestem. Si favet Principi D prosperum & salutare sidus, cur cæco nulla succurrat stella, visumque restituat? Scilicet Fato, cui omnia subesse dicis, naturæ defectus imperant. Sua præterea Fatum inconstantia accusat, ejusque potestatem infamat, nam si Fatum alteri abstulit lumina, alteri digitos usquequaque perfectos cur dedit? Si contingat informem prodire fœtum pedibus sensibusve defectum, Mathematicos sciscitare, quisnam deforme corpus conformavit in utero? E Quantove temporis intervallo pueri natalem istuc factum antecessit? Quod si forte reponant, duo distincta tempora distinctis subesse Fatis, videant, ne ista se mutuo convellant, primum videlicet, quod fœtum incœpit, & extremum, quod jam perfectum in lucem produxit. Si vero contra negent, horas infantis præsides, fuisse diversas, imò eandem, quæ fœtum formaverat, horam reF currere, & nativitati præsidere, cæteraque componere atque perficere, papæ quàm oppido falluntur & fallunt! Nec enim hora, quæ transiit, modo vitium emendare valet in ipso conceptu antea contractum & manifestè deprehensum. Quin ergò agnoscis potentiam illius, qui Horoscopos evertit, atque fœtibus intra uterum pro potestate vitam ademit restituitque natis cum lubuit?

Sed enimvero & illud ante statuendum est, quomodo suum infans tempus cum Horosco-

roſcopo dividat, quove Mathematici calculo utriuſque rationes explicent, utrum videlicet ad formationis tempus Horoſcopum referant, aut in ipſa nativitate ſubſiſtant? utrumlibet aſſumant, inde Fatum premitur ac tenetur. Si enim diem natalem petant, hunc prævertit conceptionis tempus; ſin hujus momenta ſcrutari pergant, occulta iſta ſunt, & penitus ignota. Præterea ſi cuipiam lumen abſtulit ſidus, quod robuſtum credis, unde evenire putes, ut miſero huic nulla ſimilis ſtella viſum hactenus reddere potuerit? Sin ais, Horoſcopum à natura fuiſſe ſuperatum: id enimvero contendimus teſtamurque, naturæ Dominum cuncta agere & moderari, perindeque ordinaſſe ſortes, ut per omnia tempora ſervi ſervos, liberique liberos procrearent.

Et ſane ſi Fato fieri putas, ut piſcis piſcem devoret, cur non item ut ovis ovem occidat? Et ſi quidem Horoſcopi oculos diſpenſant quonam ſurgente ſidere, Talpis decreta ſors eſt, ut omnes orbæ naſcantur. Quin nec ineptè Horoſcoporum patronos percontabitur quiſpiam, ut explicent, quis ſit Cacodæmonum & Dæmoniorũ horoſcopus? aut quæ fuerit fatalis hora legionis, quæ Chaldæos invaſit, & adhuc obtinet. Repete modo quas audiſti variantes fatidicorum ſyntaxes & conſtructiones, proindeque ſe mutuo deſtruentes: ſin minime audiſti; agedum explora Divinos, Hariolos & Chaldæos ſciſcitando quodlibet: ſtatim falſos deprehendes & mendaces. Fundamenta ſcilicet, quibus ars ipſa incumbit, labant, apertiſque rimis ubique hjant. Auguralem ſcientiam Aruſpicina deſtruit, diſſolvunt ſe invicem incantamenta, ſomnia ſomniantes ludunt, & ſidera Magos. Quid? Quod cum ſtellarum & planetarum motus ipſis aſtris liberi non ſint, expediant nobis Fatidici quæſtionem omnium obſcuriſſimam, quiſnam ſingularum ſtellarum motum cieat, & moderetur? Simul cogitent quàm ineptè agant? Cum ſervo pedibus capto, herum perinde ſuos non habentem in poteſtate motus committunt.

Vir acris ingenii Bardeſanes, qui vulgare Fatum accuſat, commentus Fatum illo præſtantius, ſuorum quippe arbitrum progreſſuum atque regreſſuum, neceſſitatem, quam inimis arguit, eandem in ſummis arguere cogitur: vim namque aliquam iſta ſuſtinere manifeſtè probant ipſorum deliquia. Faceſſant itaque impia Chaldæorum dictata, quæ divinum Opificem vehementer irritant, dum ejus poteſtatem circumſcribunt, & ajunt, cæcam illam neceſſitate duci, ejuſque proſpicientiam unà cum ſtellis errare. Ecquis jam deinceps optimum diligat, ecquis Juſtum colat? Si judicii quæſtiones tollas, & claudas vindictæ cami-

[Syriac text illegible]

A caminum? Age vero si fœtui in utero matris præfuit hora cædium præsaga, mox natura vitium correxit, quando, procedente ætate, puberem arbitrii potestate instruxit, comparavitque, ut suos in virtute profectus cum adolescentis ætatis incremento promoveret. Jam cum, ætate variante, electiones prodeant diversæ ex deliberatione & consilio rationis, evidenter concluditur, rectam institutionem, modestam castamque finxisse juventutem, & B commodam senectutem attulisse.

Vagantur sidera, nec motu feruntur uno, nec proinde Horoscopus errare desinet; non enim ipsis potestas est consulendi, quas velint conversiones ac tempestates. Vis atque violentia omnia premunt involvuntque tempora. Quo ergo hominis pubertatem & senectutem intactas relinquit, rixantibus declarat arbitrii libertati palmam deberi. Veritas una est, C nec veritatis vis infringitur, quod si auditores inter se divisi litigant, pulcherrimam veritatis speciem temere disceptantium fœda colluvies minime afficit, minusque deturpat. Porro si veritas divisionem non patitur, restat, hanc disquirendi disceptandique libidinem quandam esse hominis ægritudinem, qui, quod sanæ mentis argumentum est, disciplinæ terminos non observat; rectam quippe fidem tenentibus tres statuuntur fines, quos prætergredi D nefas est. Istos proinde intra limites cogitationum nostrarum evagationes contineamus, quorum alter circum alteri insidet, nec invidet; cæterum si unum prætergrediaris, centies millenæ, quibus omnes muniuntur, occurrent feræ. Decumani fluctus disputantium æstum prohibent divinam illam generationem attingere: cingunt eandem prælalti muri in modum, ut opposito velut aggeri im- E pacta mens cogatur, refracto impetu retrocedere. Præterquamquod nostram ratiocinationem cohibet orationis vacuitas, ne eo provehi queat, ubi fontem inveniat, & examinet, sed & undæ circumfrementis sali accedentem revolvunt, rejiciuntqu eretrorsum utramque. Quare finamus ista retrusa tenebrisque circumsepta, & ad Chaldæos regrediamur. Si cui præfuit Horoscopus, & infimam nascenti sortem præfinivit. Si post contingat F Horoscopum occidere, atque suo occasu funestam ac pestiferam illam horam secum devolvere citra ullam pueri jam puberis injuriam, bona infantis indoles, quæ horam cohibuit, victam etiam fuisse testatur.

Præterea quomodo Fatum omnia ordinare & componere dicis, quod nihil non perturbat & confundit. Alioquin si Fatum omnia gubernaret, quid necesse foret pondera & mensuras statuere, condere leges, & jura præscribere? Adeo ubique Fatum tenetur,

netur, & causa cadit. Orbis universus uno reclamat ore, *Fatum* factum homini laqueum ad omne nefas. Profecto nec Circumcisionem nec Præputium Fatum instituit, nec Fato fit, ut Gens illa consuetudines observet, ista disciplinam, altera ciborum delectum sibi præscribat, altera morum. Unde nam tantus Piorum in Orbe proventus? istorum certe institutum Fati vim, atque naturæ vitium contemnenda docuit, cum neutrum sanctimoniam puris mentibus infuderit: utrumque, Fatum inquam & naturam, sprevere locupletes, qui opes dispensavere suas, quique paupertatis ærumnas patienter tolerarunt Inopes. Nec illa profecto magni fecerunt, quicumque cibi potionisque desiderium frænantes, temperantiam constanter fortiterque coluerunt: Fatumque fabulam esse clamant, qui continentiam & virginitatem adamarunt. Vides quot Fatum oppugnant adversarii, vides autem plurimos, omnes in acie pede in uno perstitere, nec obstitit Fatum, quin in deliberato sibi vitæ cursu constantissime perseverarent. Si quem Fatum edidit orationis expertem & mutum, is nusquam loquitur, si ergo Fatum ita comparavit manum, ut ubique occideret, unde fit, ut sicarii brachium torpeat in turba, quis præsidentis astri impressionem modo cohibuit? Præsente Judice mœcha pudefit, & commissum flagitium damnat, quis aspectum illius impuri sideris castigavit? Rursus si justum & æquum perinde ut injustum & iniquum à Fato fingitur, quare illud omnes amant, istud oderunt? Item si nulla est liberi arbitrii potestas, nec ulla discernendi facultas, sed à Fato omnia unicè pendent & aguntur, unde norunt homines esse Deum? Aut quomodo de Fato ejusque legibus Christus triumphavit?

Postremum, si Fatum verax est, nec à vero unquam discordat, & siquidem nemo non illo præsente agenteque potest cogitare, aut movere quodlibet, necessario sequitur, nullam motionem aut cogitationem, proinde nec orationem aliquando à veritate deflectere; sin autem nec id verum est, & Fatum sæpe mentitur, obstruantur ora litigantium; & mentium perturbatrix disceptatio tandem aliquando conquiescat. Disputandi libido intolerabile jugum Chaldæorum induxit, quo enim voluntas suarum deliberationum arbitra propria potestate dejicitur, coguntur homines ad mutarum animantium conditionem descendere, Terra, mare communem Opificem orant, ut alium à Fato gubernatorem & aurigam suo currui, navigioque provideat. Tu vero hinc eruditus disce rerum Conditorem earundem etiam esse Rectorem.

SERMO SEPTIMUS.

PRO comperto habeto, frater, ea, quæ societatem appetunt, perinde nec solitaria condita fuisse; alioquin nec appeterent. Quid ergo? num divino Opifici placuisse putes, qui cæteroqui in reptilibus societatis conjunctionem pro sua æquabilitate, tuetur; purissimos illos spiritus in eas conjicere angustias, ut quamvis semen ipsis infudisset, novale negaret, adeo, ut in infimum Orbem descendere compulsi fuerint, ibique receptam sementem, ei, quam nacti fuissent, terræ committere? Ficta & commentitia fabula est, quam supervacaneum est confutare, cum ipsa se satis superque refellat. Nec vero matris in utero tanto par fœtui capedo fuisset. Ipsa parentis complexio arguit nati proceritatem talem futuram fuisse, quæ summo vertice astra contingeret. Scilicet ejuscemodi nugarum compositores natura ipsa rejectat, & ipsæ feminæ fictum factum redarguunt. Sed enimvero, quisquis cæco odio quempiam persequitur, hunc mirificè delectat audire, quidquid adversarii existimationi honorique deterere posse videt, pronisque auribus excipit quælibet, quavis fama jactentur: nec verisimile ab improbabili discernit. Manes ut verum odit, sic commenta credit, nec enim habet vocabulorum exploratricem fornacem. Gigantum fabulam veram historiam putavit, & Chaldæorum errorem, scientiam credidit. Nec, quod profundæ stultitiæ indicium est, manifestam vidit positionum cótradictionem, ut quæ se mutuo convellant. Et vero quis castissimos Cœli cives ad nefarium facinus excivit? Fatum ne illos fortè afflaverit? At quo aditu aspectum Veneris eo se insinuare potuisse credas? Viden' ineptos fabulæ artifices ab imis perinde atque à summis deprehensos & convictos?

Rursus observa variantes hominum staturas, indeque Fati vanitatem arguito; opponitur Gigantum soboli alia hominum progenies, quos homines dimidiatos dicere possumus, ad quorum staturam accedit brevis & pusilla, cujusmodi statura fuit Zachæus Publicanus. Jam si contingat hanc postremam ab excelsæ staturæ parentibus propagari, quis ambigat inde varietatem auctum iri, multoque magis conspicuam futuram? Ab uno mirabili fonte protoplasto omnium vocum & figurarum communis fluvius effluxit, Gigantum quoq; proceritas brevisque pumilionũ statura. Hinc rursus diffidentium protervia vehementer premitur; nam si Angeli Cœlo delapsi Gigantum propagavere genus, explicent fabulæ auctores unde, quove sata parente pumilorum natio prodierit. Tres à Noëmo expressæ in po-

in posterorum corporibus emicuere formæ, prima Gigantum, altera infra ipsam, quam vocant mediocrem & justam, postrema Pumilorum dicta. Hinc iterum fabula descensus Cælituum exploditur: si enim Angeli Giganteæ gentis auctores fuerunt, postquam hæc cataclysmo penitus interiit & deleta est, quis deinde tum Giganteum genus reparavit, & pumilos, atque cubitalis staturæ homines progeneravit? Scilicet qui nunc, etiam tunc ab Orbis conditu homines congeneres sibi homines procreabant.

SERMO OCTAVUS.

QUIN mutas animantes audimus docentes, non fuisse suo generi definita ab astris conjugiorum tempora, proinde nec hominibus confusa? Erubescamus ad avium casta connubia, rejiciamus usquequaque Zodiaci signa; nec enim astra pudicitiam docuere Milvos, nec illa viros, aut feminas generis nostri contrario vitio imbutos in turpissima scelera impulerunt. Sed hæc hactenus: accipe nunc quo plane obseres Chaldæorum ora. Quid ais? Unum ne præsidet astrum maritis perinde atque uxoribus, adeo ut idem judex istas quidem in adulterio interpellatas capite damnet: illos vero feminas ad nefaria seducentes absolvat? aut diversum præest masculis sidus, & feminis aliud? aut: papæ quantum Chaldæi libellus & Fatum aberrant! Virgines segregatæ clausis continentur septis, nuptæ intra thalami angustias cohibentur: eunuchi & pedissequæ ad illarum custodiam perpetuo excubant: nemo non istas observat, sibi quisque fas esse ducit, ipsas arguere, increpare. Quis, cujas aut unde perpetuus iste mulieres invasit hostis? Vel quis exemit legibus viros, & impune vagari permisit, ut impurè intemperanterque vivendo in singulos dies Justitiam magis irritent. Fatum ne dices concessit viris intra atque extra lares vagas excercere libidines, adeo ut si quis servi violet uxorem, non idcirco vita periclitetur? Quid si servus & hera conspirent, & adultero qualem intulit, referant injuriam? Quem jam esse dices qui istiusmodi crimina perpetrantibus succenseat, quia nefaria aversatur? Quisve eadem vindicet, quia justitiam amat?

Justus conjugia libravit, lance in altera appendit Evam, Adamum in altera, nec enim geminos, aut geminas fecit, docuit alterum alteri esse obligatum. Hæc ipsa trutina novissimo die redivivos conjuges justis examinabit ponderibus. Quicumque viæ terminos transtulerit

[illegible]

A ſtulerit, ad ſiniſtram transferetur. Vide, vir, ne tua te intemperantia à juſto & recto abripiat, ut putes, ſolam feminam naturæ legumque ſtatutis teneri. A Coſta diſce judicium tuum, tegitur illa quidem, ſpeciem tamen habet decoram minime lucifugam, minimeque deſpicabilem; tibi autem ut natura dedit conſpicuum & ſublime caput; ſic vultum texit ſuffuſus ex recentis ſceleris conſcientiâ pudor. Jam vero capitis tui figura doctus hoc B agita, quo purges oculos, os, frontem, ut ea populo oſtendere non pudeat. Hebrææ feminæ lapſæ ſunt, conſenſere ſtuprum, eo tamen, quod coſta infirma eſt, ſua ipſis ſolummodo culpa nocuit. At vero poſtquam caput inclinavit in vitium, intemperantiæque ſe dedidit, vicena hominum millia, lapſum ſecuta pœna involvit & oppreſſit. Nathan Coſtam præteriit, caput appetiit & objurga- C vit: dimiſit Balam Jacob, & primogenito maledixit.

Cæterum ſi Aſtra, Fatumve diſpenſant ſortes, pecuniam, agros; quicumque putat ab illis diſtribui, quæ ipſis ſubjacent, atque infima ſunt, explicet, quiſnam propalavit bona Aſtris, Fatoque ſuperſtantia, atque ſumma? Jam ſi nec Aſtra nec Fatum iſta manifeſtarunt, unde, cedo, iſthæc ingentium promiſſorum ſcatent fluenta? Inde reor, unde D promiſit Adamo Serpens immortalitatem, ex quo tamen mendacio mors & error ad omnes mortales manarunt. Porrò ſi aſpectus Aſtrorum reveretur fures, ipſorumque motus ſicarios metuunt, ac tacent, ſi ipſorum ardor in ſenibus & parvulis languet, & ipſa humana ratio illorum fallaciam redarguit, eſto hoc ſatis ad refellendum Chaldæorum errorem, quo oſtendimus noſtri arbitrii poteſtatem Aſtra ſupervadere. Quicumque integri ca- E ſtique vixere, viri feminæque juſto certamine vicerunt illam Impuram, quam tamen ſeptem planetarum numero accenſuere Chaldæi. Venus eſt, quam colunt Iſmaëlitæ, noſtras in terras illa aliquando invaſit, nunc obtinet Hagarenos.

Fatum ne dices, corpora ſuis imbuit coloribus? Atqui nec atrum Indorum colorem, unquam mutavit, nec ſuum Medis fuſcavit F candorem. Auſtrales populi corpore aquilo, Boreales flavo, barbati Orientales, Occidentales cincinnati Fatum explodunt. Diademata & munera regibus, & principibus viris deferuntur, quin & ſaxis artificioſe dolatis adolentur thura; opus ſuum artifex eſſe novit, honorat tamen & reveretur, qui ſtellas non vituperet, nullus eſt. Fatum dixere cæcum, ſeneſcentem Lunam, in trivio tanquam meretriculam, expoſuere Venerem. Inter planetas duas diſtinxerunt feminas,

nec nomina sunt, nomina scilicet sine re, nomina sunt feminarum, quas, puta, plenas stupri, sceleris, flagitii. Si autem communes omnium uxores sunt, quem ex his pudicum, quemve rectum esse reris? Qui nec avium legibus matrimonia sanxerunt. Lunam, Veneremq; feminas finxere Chaldæi, reliquos quinque planetas mares esse credunt, infamarunt conjugium, meretricioque æquarunt, imo penitus sustulerunt. Habet hinc Chaldæi uxor, quo conjugem Zelotypum premat & confundat: decet enim Chaldæi uxorem sideris ejus institutum tenere: parenti item convenit Filiæ consulere, ut Lunæ se instituendam tradat, quo tandem discat non esse pudicam. Alium præterea ajunt esse planetam cruentum & crudelem, & hunc filio præceptorem designet. Ita tamen ut nec ipse Chaldæus detrectet, imitari Saturnum, suosque vorare natos.

SERMO NONUS.

CEnsen' planetam, quem Rhetorem dicis, esse disertum? Os namque motumque sideris gubernat extranea vis. Adeo certum est, quem asseveras omnium actuum arbitrum esse, nec suum habere in potestate motum; cum ergo sit expers vitæ, otiosum esse oportet, nihilque per se agitare, minus vero quodlibet animare. Nec vero credibile est, inanimem exanimatis vitam impertiri, aut nostræ menti infantem fandi facultatem inserere: deinde quî fieri dices? ut cæcus nascatur sub sidere non cæco, & sub planeta non muto mutus. Næ tu claudicas quicumque doces, claudicare stellas. Quin dicis, Fatum monstrum esse informe, omnibus conflatum formis, mutum, cæcum, claudum, & malo dæmone obsessum. O qualis, quàm horribilis fera Chaldæos invasit!

Porrò si Zodiaci signa ac planetæ mente intelligentiaque prædita sunt, suam profectò norunt conditionem, vilissima autem est, cum illorum orbes externa vi perpetuo rotentur motu, ipsorumque potestas in eas angustias contracta sit, ut nec inimicis nocere possint, nec amicis prodesse; utrũque vel infimo principis servo concessum est. Ex eo quod calidus semper sit ignis, quod aër frigidus, humidũque elementum aquæ, terræ vero siccum, constat ex eorundem natura, proprietates ipsas profluere, quare nec illorum potestati arbitriove subesse. Jam ut omnia sua ratiocinia conferant Chaldæi, nihil afferent, quo explicent, quomo-

[illegible]

A quomodo cæci ſideris aſpectus Fatuos promiſcue ac Sapientes hactenus procrearit: nam ſi quæcumque calore prædita ſunt aut frigore, frigida aut calida progenerant, id utiq; ex indita ſibi facultate efficiunt; de ſuo itaque ſua per ſe comunicant, nec præter approximationem cauſæ ad effectum nullus intereſt aſpectus; jam ſi Aſtra, quod viſu intelligentiaque careant, neutrum impertiri poſſe compertum eſt, Unus ergo eſt, cujus voluntas rerum B omnium eſt theſaurus. Borealium regionum editiora loca perpetuis nivibus obſita ſunt: calore Solis ideo, arbitror, nunquam uſquequaque tabeſcunt, ut Zodiaci ſigna redarguant perpetui velut teſtes, non potuiſſe Fato diſſipari nives fluviis Aquilonis conceſſas in diminutæ ſcatebræ ſupplementa; nec ab aſpectu gelidi ſideris conſtare inexhauſtum aquarum nivalium theſaurum, fontibus paratum C ſiccitatis remedium.

Everſæ naves, obruti portus, urbes exciſæ, peſtilitates & morbi, terræ motus & ſuccuſſiones, alluviones & bella, Horoſcopum, quo communem & æqualem eſſe docent, arguunt nullum eſſe. Tabernacula Hebræorum, Hagarenorum tentoria, mores & leges, eſſe ſe convincunt liberæ voluntatis opus. Mirum ſane quo prolapſi ſint hominum mores, ut celebrare liceat Lymphatorum fe- D ſta, eorum pulſare tintinnabula, ludos exhibere & fabulas recitare! Chaldæorũ ſunt hæc comenta. Quis enim alius nefandæ Veneris inſtituit ferias, in quibus fas eſſet matronis ſuam populo proſtituere pudicitiam? Quid iſtuc? Num ſidus aliquod eiſdem adhuc virginibus præfuit, impulitque, ut impudicitiæ pudorem voti religione obligarent. Vides omnes populos præfectis parere, Principes E obſervare ſuos, Regeſque ſuos colere. At nos quis, cedo, retraxit à religione ſiderum? Ipſa ſcilicet Aſtra ad id nos compulere, & ab ipſis deficere coëgerunt. Quis autem Fatum jurabit, à quo cogimur ipſum ejurare? Vel quis dominum obſervet, qui ſibi inſervientem compellit erubeſcere talis heri famulatum? Viden', ut Fatum, quod ſervos ſuis dominis ſubjecit, nos idem ſibi rebelles fecit. Fatum in nobis ſeipſum adverſus ſe F concitavit. Nam ſi nulla nobis ineſt poteſtas arbitrii, vis utique nos cogit Fatum peſſimis deſpicatum habere modis; Fatum inquam, quod Regi coram maledicere nos prohibet. Scilicet cum æquiſſimum Magiſtratibus ſe præbeat, ſibi maxime iniquum eſt.

SERMO DECIMUS.

SOL radiis nobis suam fœneratur lucem, si sic Astra suos dispensant aspectus, ipsorum ortus nec dissimilis, nec inæqualis erit, quovis temporis puncto contingat, nec ullam proinde vim habebit hora. Ab astris velut à fonte, ais, profluit humana voluntas, si hoc dicis, ineptè dicis; quandoquidem nec ipsis astris inesse arbitrium ostendit impressus ab externa vi motus. Porro, si quos astra versant orbes, definitis distinguuntur periodis, quarum aliæ sublimes, humiles aliæ, indeque astra diversimode in genituram influere dicis, si hoc dicis, edissere simpliciter, remotisque ambagibus, quidnam à signis Zodiaci, aut à planetis in nobis subsidere credas? Nobiscum enim eadem implicari ais, vis ne, an voluntas, aspectus ne, an arbitrium? Cum suum ignis calorem rebus communicat, mox adventitius ardor ille revanescit & extinguitur. Jam quæro, utrum stella lucem ab orbe suo dividat, & si id fiat, quomodo decisa pars luminis in nobis resideat, atque alternante in dies casu, modo vincat, modo vincatur? An forte alia huic succenturiatur potestas, sibique nos subigit, vel stella redit genituræ præses, seni repræsentatura Fatum, quod disposuerat infanti? Deinde si astrorum aspectus somnia non sunt, quomodo aspectus sine aspectante in nobis subsistit, aut sine influxu corporis lucidi perseverat lux, aut sine impressione cœpit vis insita? Nec ergo ista ante extiterunt, nec modo intereunt. Rursus si astrorum vis deficit & concidit, quid istuc sit, quod nobis illabi ajunt? Profecto sive hoc perseverare dicas, sive tandem desinere, quodcumque id sit, unum non est, nec ab uno sidere fluit; cum evidens sit, inditos nobis esse varios & diversos affectus, atque singulos propriis agitari motibus: incredibile autem est excitos ab iis fluctus unius astri aspectu componi, ut unaquæque facultas ad proprios actus in tempore revocetur. Finge Fatum homini cuipiam disposuisse futurã circa finem vitæ morum mutationem, ut ex pudico & modesto procax & luxuriosus fiat; quis, quæso, antea stellam compescuit, deinde laxavit? Num somnus eandem oppressit, postea reliquit? Item, quis nunc priori illi astro modestissimo intemperantissimum istud subrogavit? Fatum ne iteravit, quem peregerat, cursum, & viam, quam iverat, redivit?

Animantes contemplare mutas: sui generis ægros nec invisere solent, nec gratiam agnoscunt cum invisuntur, vile insectum, & si sensu intelligentiaque careat, colligit annonam, & in posterum tempus recondit. Genus omne viventium ratione carentium benigni-

A nignitatem ac beneficentiam in pauperes ignorat, quia nec Mortuorum resurrectionem expectat. Inde lauda illum, qui nostrum arbitrium singulari prærogativa distinxit, quominus ædes nostras in stabula ferarum converteremus. Lucifugas noctuas non visitant columbæ, simplici lepori suam vulpes non communicat astutiam, non opitulantur natantibus pisces: alienas calamitates non sentiunt feræ. Hunc Zodiaci signa ordinem B minime repererunt, ille repertor fuit ubique prædicandus, qui hominis rationem ad summa erexit. Hic æger decumbit, ut decumbentem ille sanus invisat, & inde valetudinem & firmitatem sibi procuret: alter esurit, ut ipsius esuriem alter depellat, & inde sibi vitam comparet diuturniorem: alius quispiam erravit, errantem alius correxit, quo ipse proficeret: sic Mundo provisum est, ut in- C concussus eat. Repertæ sunt sexcentæ artes, & ad nostrum commodum conservantur, quibus nihilominus Chaldæi quotidie Dei indignationem irritant. Omnem apud Superos exercendæ misericordiæ occasionem sustulit ipsorum opulentia; nec ulli licet egentis socii inopiam suis opibus sublevare. Cæcum esse oportet Chaldæum, qui non videat locatam supra sidera beatam vitam, & infra sidera egestatem, & misericordiam. Philo- D sophorum sectæ, & variantes hominum opiniones Chaldæi proterviam arguunt. Mirum sane est, quot & quàm varias homines invenerint religiones, & quanta cum pertinacia singulæ gentes statas cæremonias constantissimè retinuerint, nec potuit populũ quempiam cogere, ut assumta semel sacra mutaret, ille magnus siderum cursus, quem insani isti homines prædicant, esse vicissitudinum & mutationum rotam. Quisnam, rogo, pernicissi- E marum alitum pennas implicavit?

SERMO UNDECIMUS.

QUI nostra soles medicare mala, nostram, oro, cura libertatem; hanc, precor, sana atque etiam expiato; ferto opem laboranti; ejus namque valetudo tuo constat numine. Præclarissimũ munus est potestas arbitrii, qua nos supra maria subli- F masti, etenim ista suis coërcentur terminis, quin & supra montium cacumina & Cælorum orbes, quibus cum absit vis faciendi, quid velint, admodum exigua sunt. Oremus Dominum, ut animum mentemque nostram visitet, æstuat nimirum habendi cupiditate, angiturque curis parta conservandi molestissimis. Sic hominis Ratio intestino suarum perturbationum bello vexata de summa suæ potestatis periclitatur. Nullum profecto malum homini accidit, quod ipsius voluntas non accer-

accerserit, ratione frustra reluctante; nec illi diem atra nox eripiet unquam, si qua excellit eligendi potestate, sibi inditam lucem tueatur, neque pullulabunt vepres, si non suimet culturam negligat. Quæso, Domine, menti nostræ tuum ministrato lumen, incultam excolito; hanc tua lux purgabit & accendet.

Illorum, qui rectæ fidei præcepta repudiarunt, plerique, facta cum Chaldæis manu, hominis libertatem oppresserunt: non vis illos ad id coëgit, sed ipsa, quâ præditi erant, arbitrii potestas induxit. Docuerunt à principio malo voluntatem nostram superatam fuisse, Fatique dispositionibus subjectam. Atqui demonstrabimus, hominis arbitrio ita subesse omnia, quemadmodum istis superest ipsius Dominus, summus, & supremus bonorum malorumque administrator, cujus proinde potentiam nec malum illud principium, nec Fatorum vis eluctari possint, sed nec eidem contrastare & obsistere. Quare habeto gratiam optimo nostræ voluntatis Opifici, qui servilis conditionis ancillæ dedit solutam eligendi potestatem, ut nihil impediat, quominus id quod placeat, facere possit. Ceterum quis hanc nostræ voluntatis prærogativam obscurare se posse arbitretur Sole clariorem, suaque sede moliri potestatē Divinæ proximam? Mirum quantum illa oppositas nubes eluctata coruscat, quando iidē, qui ejus amplitudinem supprimere tentarunt, ejusdem buccinatores effecti sunt. Suavis est ejus congressus, consuetudo jucunda, & augustissimum nomen. Illius proinde gratiam agnoscito, qui suis mandatis coronam texuit, quo libera voluntas ornaretur: laudem rursus & gloriam illi tribuito, qui Justorum numerum amplificavit, quo totidem humanæ libertatis testes ac præcones haberemus.

Divinæ Scripturæ tradunt, improbos homines de abusu concessæ libertatis à Justo fuisse reprehensos: porro si impellente malo principio, mala mali facerent, Impulsorem Justus de injuria appellaret, aut coërceret, & si Fatum homines parricidas efficeret, non istos, sed illud omnes accusaremus; ipsos scilicet scelerum authores deferre solemus, quibus talia audentibus integra & soluta manebat eligendi potestas. Quare omni laude amplificandus est ille, qui per interpretes suos Moysen, & Danielem Reges in propria regia damnavit.

Cæterum, quemadmodum vis arbitrii ingenitam sibi honestatem insidiosè adoritur, atque inertia & segnitie nititur corrumpere; nisi quod Justus, admoto verbere, cessantem identidem excitat, quod cum senserit, creditum sibi depositum redhibere tandem delibe-

rat;

[illegible]

A rat; sic veritatem voluntas perversa molitur evertere. Quamquam Magi & Chaldæi ejus vim eluctari non potuerunt, quominus vel inviti eandem faterentur. Agnosce numen illius, cujus nutu subductis, quibus error obtendebatur velis, emicuit, effulsitque occultata veritas. Hinc rursus ipsius mirare consilium, quod olim Adamum nec magna nec valida tentatione pulsari permiserit, ne quis vid. malignè objiceret, Adamum corruisse, ineluB ctabili quodam impetu raptum, aut alia quavis peregrina vi coactum, vilissimum instrumentum adhibuit serpentem bestiarum congenerem, unde & bestiam nominavit, sua proinde conditione servum, qui etiam pedibus multatus, infra generis sui gradum projectus est, ut Adamum tandem puderet, tantilli adversarii impressione se fuisse superatum: enimvero mari similis apparuit, quemlibet C sibilantis auræ flatum secundanti.

Babylonius Chaldæos ad supplicium rapi jussit, ipsorumque disciplinam damnavit. Quo periculum evaderent, quæsivere nomen, quod Fati vocabulo præstantius haberetur. Nam si suorum Deorum opem putassent implorandam, ab illis utique propositæ quæstionis solutionem discere se posse credidissent: jam si aliud nomen prodiderunt, ipsi propriæ disciplinæ existimationi detraxerunt. Illum D proinde testare magnum, qui absente adhuc Daniele Magos ex ipsis, & in ipsis redarguit. Enimvero qui Deum summum ac supremum jurare nunquam didicerant, hunc fateri & laudare coëgit callida necessitas, & quam hactenus pernegaverant, veritatem promulgare. Nec tamen nisi ex arbitrii potestate illam occultare studebant. Postquam vero Dei nomen, esto in numero plurali prodide- E runt, occurrit Daniel, Deumque unum, cujus est potestas Superûm & Inferûm publicavit. Illum itaque magnifica, qui mysteriorum scientiam manifestavit, docuitque istam ab homine precibus impetrari. Talem porro negant Chaldæi Fato facultatem, dum Arithmeticæ artis subsidio secretorum cognitionem obtineri affirmant, quam qui teneat, eum omnium rerum scientiam adepturum F promittunt. Interea dum se deprehensos planè cernerent inter dolum & gladium, quo utrique parti occurrerent, Fati notionem ignoto numini affinxerunt libero, artique minime subjecto, supplicantibus tamen quidquid postularent, indulgenti. Ita demum veritatem publice & palam professis, capitis periculum evadere licuit, Deo benefactum hunc in modum remunerante. Postquàm vero repressi fuere protervi & animales homines, atque disceptando lassati obstupefactique obmutuere: rsus postquam eorundem

Dan. 2. 12.

rundem disciplina, indeque natæ divinatoriæ artes, & idololatria non sine opprobratione rejecta fuere, morbusque remittere cœpit, tum demum Optimus Hebræos Medicos introduxit. Sic deprehensæ tum miraculorum vanitas, tum Deorum fictilium impotentia morbum depulere. Benedicito ei, qui illorum languores miseratus, arbitrii, quo præditi erant, potestate curavit.

Babylonio in augurali scientia Pharao consors fuit, Fatum tamen, quod ille complexus est, repudiavit, ostenditque non inde petendas esse lethi causas. Istorum acta ipsorum scita refellunt. Quomodo enim cum sub codē horoscopo nati fuissent pueri puellæque, istas dimisit, & illos Fatum demersit? Justitiam agnoscito illius, qui malum suis auctoribus rependit, & iterum majori adhuc mensura in pelago refudit. Ægyptus cladibus attrita didicit, eandem, quæ percussit, sanare manum. Nec enim à Chaldæis accepit, quod egit, quando, gliscente malo, ad Moysen confugit, & medicinam depoposcit. Nisi fortasse dicas clades iterandas fuisse, ne in casum, quod patiebantur, malum rejicerent. Per decem verberata vices veritatem agnovit: Moyses docuit Ægyptum, Philisthæam vaccæ. Euge, illum magnifica, qui sinus incantationum divinationumque plenos nudavit: Ægyptus pharmacorum myrotheca fuit, Babylon amuletorum officina. Assyria quoque Sennacheribi casu erudita fuit; suæ pariter Indos ab Asa profligatæ acies ad pietatem informarunt. Altissimus omnes populos per varios & diversos casus velut admotis stimulis increpuit, ut moniti oculos ad eum piè converterent. Illum laudare justum est, à quo unâ duo docti sumus, & nos Domino subesse, nobisque vicissim subesse arbitrium decernendi, quid velimus.

1. Reg. 6. 10

SERMO DUODECIMUS.

JUstus errantes Josephi opera perspicuam docuit veritatem. Postquam vero ad veteres errores revoluti sunt, Moyses illam scripto tradidit, atque ne mente excideret, illorum corporibus incidit, occulta calamum ducente manu; non atramento, sed vulnere inflicto veritatem exaravit. Suam tunc erubuere Magi imbecillitatem, quod suis se artibus tueri non possent; nec vim propulsare suis minime patentem sensibus, non dubio tamen verbere ipsorum membra quatientem, Mose præsente, illo nimirum, cui traducta apud Reginam auguriis deditam adolescentia, hujus-

[illegible]

A hujuſmodi lutum allinere non potuit. Fides nempe cum adoleſcente adoleſcebat, & auctâ ætate augebatur, ipſi videlicet conceſſum fuit, quod Hebrææ juventuti idem poſtea præſtitit; quando veſtes per deſerta iter agentium deteri paſſus non eſt, nec productâ corporum ſtaturâ proportionem amittere, indumentorum menſura membrorum dimenſiones paribus incrementis perpetuo coæquante. Et quoniam nec pudore vinci ſe paſſus fuerat, B ut filiæ Pharaonis morem gereret, & obſequeretur erranti; nec vultum ejus vitioſus aſperſerat rubor, quem verendæ cujuſvis perſonæ conſpectus ciere ſolet, ideo Deus ipſius faciem auguſtiore ſpecie decoravit, & quia Ægyptiorum Deos repulerat, ipſum conſtituit Deum, & adverſus eos expedivit. Sic Moſes illuſtri exemplo nobis demonſtravit, divitem in fide opulentiorum cōſpectum non C vereri, & potentiorum amplitudinem & gloriam non magni facere: nec enim timore capi timentem terrentem omnia, atque in unum ſuper omnia ſummum, mentis aciem intendentem, dummodo vultum conſervet pura nitentem fide, nec inhoneſto, quem dixi rubore genas inficiat: quod quidem vera hominis ignominia eſt, cujus proinde ipſum pudere debet. Juſtus rurſum veræ religionis præcepta, Daniele interprete, Babyloniis D tradidit, cum vero tradita animo obliteraſſent, excuſſæ è fornace flammæ ea reſtituerunt. Nec tamen profecit, quominus iterum deſiperent, quamobrem ſubmiſſa in aulam erroris vola manus, eadem, quæ docuerat, ad memoriæ ſubſidium, in adverſaria retulit: Solis Lunæque meatus fixo limite inhibuit filius Nun, ſuorumque numinum impotentiam Chananæis patefecit. Unus homo planetas duos, eâ, quâ præditus erat, fide E coërcuit: increpuit, properanteſque in occaſum medio in curſu cohibuit; nec valuere, ſibi fixos ab illo limites tranſcendere. Chaldæi contraxere frontem, pudore ſuffuſi: mirabantur, quomodo homo unus, quem ipſorum diſciplina ſubjectum aſtris prædicabat, eorundem meatus interrupiſſet, & cum ſeptem planetis etiam duodecim ſigna fixiſſet. Errorem Scriptura confutavit, oſtenditque, F nullum nobis præeſſe Fatum, ſed homini cuncta ſubeſſe. Ad ſolidum aſtra diem continuit Deus, Juſto annuens petenti inchoatæ victoriæ conſummationem. Nec enim ad modum ſomnii, aut expreſſæ fortuito nubium concurſu imaginis, ſignum iſtud exhibuit, ſed congeminavit dies, ut fatuis augeretur in duplum intelligentia, & veritas ab errantibus duplo clarior ipſo in Sole ſpectaretur. Et quoniam nec eo perfectum eſt, quominus ſtultiſſimi homines, filii tenebrarum vulgarent, illud mi-

miraculum casui, vel cuipiam contrariæ causæ adscribendum fuisse, recte dispositum est, ut, quandoquidem auctæ in duplum illorum mentibus incubuerant tenebræ, lux pariter ministraretur altero tanto major, quæ falsam opinationem revelleret, quod & factum est, cum postmodum Sol decem quos peregerat gradus, relegit, ut decies vicies errorem refelleret.

SERMO DECIMUS TERTIUS.

UT vidit Elias nefarios Baalis mystarum conventus, animadvertitque contentiosis placere pugnam, ut quidquid ipse pro veritate diceret, illi contradicerent, & vociferarentur, atque dicentem subsannarent, Dei injuria valde commotus est, eo magis, quod cerneret, eos Jezabelis potentia fretos talia audere. Nec tamen cæco impetu certamen iniit, nec Imperitorum more, sed Sapientiæ, quam à Summo Vero hauserat, ductum secutus, summo digito pluviam simul tetigit, simul suspendit, quo discerent potentissimi quique, quæ foret illa vis, quæ posset reddere cælestibus aquis motum. Cæli januas clausit, & imbres prohibuit, abegit rorem, nubes & nebulas dissipavit, & ventos in secretos carceres retrusit, tum fluidus aër æris duritiem induit, mollis gleba in ductile ferrum transiit. Ergo quemadmodum Moses quo ruentem grandinis procellam compescuit, Magorum fastum repressit: sic Elias divino succensus zelo, quo pluvias, hyemante jam anno, cohibuit: exhibuit veritati evidentissimum argumentum, quod vel cæcus animadverteret, dum imbriferam sub tempestatem sustinuit imbres: Ille mitissimus grandinem suspendit, pluviam iste studiosissimus divini honoris. Mirabantur ad ejus imperium extemplò glomerari nubes, & paulatim revanescere, iterumque ad ejusdem preces condensari & opacare Cælum; utroque Achabi superbia retusa est. Postquam vero Cælum saturitatis & copiæ thesaurum verbo uno clausit, in solitudinem secessit, ut quæreretur, imo ut ipsum quærentes veritatem quærerent: id enim secuturum prævidit, ut per varias regiones dispersi quæsitores, dum Prophetam petunt, una simul publicarent, cujusnam numine Cæli cohiberentur. Continuit Cæli ubera, victuorum fontes Zelotes, inde cœperunt lactentes pueri, terræ indigenæ fame sitique conflictari. Intercepti sunt agrorum proventus, suspenso cælesti rore, & sublata pluviarum irrigatione, aruere segetes. Inde patuit magna Fidei dignitas, quod piis credentibus de suo mensas instrueret.

interea

Interea dum integro triennio, & senos solidos menses Cælum cinere deplueret, Pseudoprophetæ, & cæteri, operto capite, conticuere; Baalis sacrifici suum erubuere Deum: puduit artis suæ Divinos; victique dedere manus Contentiosi: nugatores Chaldæi suas fabulas damnarunt, animadversa septenarum virtutum imbecillitate, quod propriis cultoribus ne rorem quidem impertiri potuissent: erubuere simul, quem dicebant Hermetem pluvium, quod homo unus siti discruciaret universos: simili Jezabel suffusa pudore intellexit suis saginari epulis mendacium Prophetarum colluviem; scilicet octingenti Baalis mystæ nodum solvere nequiverant, quem illius Zelotis strinxerat digitus: sic laqueo pressit colla primùm, oculos deinde fefellit fugâ. At, qui rempublicam administrabant, ingens versabat cura, cum cernerent, siccas fluere hyemes, subiitque cogitatio, placandos esse Deos. Sed nimirum quo plures hostias falsis Diis mactabant, eo magis Deum verum exasperabant; nec unquam intelligere potuerunt, eam calamitatem impiæ indigenarum simulacra colentium religioni esse unicè adscribendam: neque oculos eo adverterunt, unde velut è superiore loco Deus ipsos cædebat. Et esto, scirent magnum aliquod numen esse, quo jubente, Cælum negabat aquas, non potuere tamen assequi, quomodo & quorsum id fieri juberet, nedum nomen aut naturam ejus, cui temporum cursum ac tempestatum conversiones & ordinem perturbare liceret. Postquam vero Achabus Eliam quærere institit, suorum quæsitorum opera errorem sustulit, occultam veritatem prodidit, errorem evulsit, incredulos confudit, & impios depressit.

SERMO DECIMUS QUARTUS.

Difficilem nactus materiam faber, dura capit instrumenta: ferro rigenti & acri igne, flatuque valido, arte, ac vi domantur metalla & formantur, ut nostris aptentur usibus. Bestias, quas natura cicures ac tractabiles non genuit, frænum & jugum ferociam exuere docent, & parere rectori. Quælibet natura si rebellis sit, tormento cicuratur, si morigera fovetur, remollit asperos virga, mites gubernat Caritas, ergo obedientiam extorquet jugum, virga pertinaciam frangit, dolor acerbitatem mitigat, ordinat vis, suadet consilium, dirigit sapientia: ad societatem ducit benignitas, profectus ad tentationem; concordiam sequitur pax, victoriam opes, & prudens consilium laus. Hic porro rebel-

les occurrunt alii Pharaoni comparabiles; qualis ille fuit, quando malefactum, admoto verbere damnabat, eoque suspenso, quem exuerat errorem, repetebat, & contumaciam exaggerabat; tales sunt isti homines volubiles, inconstantes, levissimi, cum molliter & blande tractantur, injuriam parant. Sed quos modi suaves fecere improbos, correxere asperi. Si humilem te viderint, idiotam dicent, sique fortem & magnanimum, insanire credent, si suavem & facilem, ut pelagus ratem absorbebunt te & obruent, si severum, & rigidum, fugient, tuque cum ignominia à consuetudine sodalium segregaberis: si negotiis te immiscueris, quasi callidum, veteratorem, retiaque tendentem & laqueos traducent. Si ægrotaverint, requirent te, & si quærentibus excuses absentiam, accusabunt; si inviseris, nullam inde tibi habebunt gratiam, & si convaluerint, deserent, & confirmata valetudine etiam prævertere molientur: si quod debitum exigas, maledicta referes, & si benignè debitores exceperis, quasi servum habebunt. Adeo nec benignitatem ferunt, nec severitatem, qui ubique & undique arripiunt, unde pejores fiant.

Quare non mirum, eos errorem etiam hausisse, ex quo ipsis accidit omnium Sectariorum videre in eodem consensionem, illorum, inquam, qui damnatum Hyles vocabulum à Græcis accepere; istud nimirum nec Moyses in suo Pentateucho meminit, nec indicarunt Prophetæ, nec Apostoli tradiderunt: unam quippe essentiam sempiternā omnes filii veritatis prædicarunt, veritatem contradixere filii mendacii, mutuamque inter se affinitatem in doctrina sanxerunt, docueruntque, Hylen esse quandam substantiam æternam, incorruptam. Et hanc quidem à Creatore dissidere tradidit Marcion: Bardesanes contra ejus in Mundi opificio consortem fuisse scripsit: Manes autem Babylonius in carcerem compegit, cum deliraret. Moyses suum esse credidit sacrum mysterium exponere, literisque consignare. Nec vero piguit Justum suorum interpretum opera veritatem audire volentibus declarare. Moses materiam suppressit, quò homunciones istos confunderet ejus nominis buccinatores, quos proinde non puduit mortis Christi auctores imitari, qui, coitione factâ, Barabam appellarunt; latronum scilicet principem cum scirent, sibi ducem crearunt: confidebant, ope robustissimi latronis profligari jam posse, imo & occidi Gigantem, qui suam sponte potentiam ipsorum potestati subjiciebat. Suos Marcion Lupos congregavit, socius vulpes, Manes de grege suo Porcos collegit, arma videlicet

[illegible]

A delicet parabant adversus illum, qui Davidis operâ straverat Leones, & Lupos discerpserat, & Samsonem concitarat ad colligandas vulpes suorum fratrum typos, quos suismet verbis stringit veritas & revincit.

Vulgatus illorum error circumcisos errantes excivit: concurrerunt unà omnes ad concertationes & lites, rhamnus nimirum ad spinas, zizania ad vepres, & carex ad glumas. Inde, obfirmatis animis, direxere acies B ad pugnam, cum Igne rerum domino dimicare ausi. Conspirarunt immitis vipera, aspis surda, coluber serpens, morsum intentabant Lapidi, qui contrivit statuam, quam somnians Babylonius Rex descripsit, monstri typum hujus, cui formam capitis accommodavit Draco, pedum Regulus, ventris Aspis. Hùc verterunt se vermes, locusta, sordidaque tinea, pertentarunt plantas Gi- C gantis editi regibus Davidicæ stirpis, quæ mare calcarunt, idemque subeuntes Leviathanis caput contrivere in aquis, indeque ad Superos triumphali cum pompa remearunt. Alas explicuit Vultur, provolavit, se sociavit Corvis filiis tenebrarum. Accipiter Milvum vocavit, cum Milvo respondit simul Erodius, facto agmine, Aquilam adorti sunt, illam, inquam, Aquilam Cælo natam, quæ alarum sonitu D nubium fragorem imitante, Diabolum fugavit, Paradisi fores patefecit, eoque latronem invexit.

[illegible]

SERMO DECIMUSQUINTUS.

E UT sano rabidus infundit rabiem, sic proterviam audax modesto, si quidem aures fuerit nactus pronas: leprosus quippe secundum legem mundo immunditiam allinit. Viperâ nocentior est inconsulta ac temeraria disceptatio. Hinc hominis petulantis consuetudinem, magis quam Reguli halitum cavere discito. Apis insectum vile, & infra cuncta fere volatilia despectum artifices & eruditos provocat ad contemplandas, quas F in suis favis recondit opes, & corpuscula, quæ format, sepultaque animat, cogitque in alia tecta migrare, iisque alveari exclusis, vacuatas mox implet thecas nectare suavissimo. Rursus contemplare genus omne volucrum; nulla huic suppetunt instrumenta, nulla artificum opitulatur opera, nulla fabrorum ministrat manus: mirantur tamen peritissimi quique Architecti nidorum ejus structuram: opificia insuper, ac tempora distinguit, ædificium maribus assignat, feminis sobo-

sobolem . Cogita Milvum & Hirundinem, notum illius populi opprobrium . Onager zelotypiam didicit, sociam adulteram explorat, in crimine revictam punit. Quis, rogo, locustam volatu elevat uno, unoque ducit motu, & uno temporis momento deponit? Carnivoræ alites illam vorant, in aquas devolvit ventorum rabies : edissere, quis insectum tale tot sæculis adhuc conservat? Quis item ova relicta fovet, statoque mense excludit? In eo, quod despectissimum habes, errorem agnosce, & dementissimam plurimorum temeritatem irride, qui Scripturas examinare audent, indeque in tantam dejecti sunt insaniam, ut in divino hominis opificio defectum & confusionem accusent, quando vel fatui testantur in hac rerum universitate nihil esse homine præstantius. Et sane si res à propria natura ad ejus obsequium dispositæ tantam in prima illa sua constitutione extulere dignitatem, & rursus tantam referent elegantiam & venustatem in generali illa Mundi innovatione, quam opido nobiliore forma decoratum fuisse putas à suo conditore Adamum? Papæ ad qualem vesaniam projecta est ætas nostra, dum sapere se putat, ut cuncta aptissimè disposita credat & laudet, non item hominem, quippe quem incomptum & inordinatum neglectum fuisse asseverat! Adeò prædiū prædii domino antecellere judicavit. Quocirca alterutrū pro admisso ab ipsis extorquendum est, vel Deum nec esse justum, nec bonum, nam si talis est, homini invidere non potuit, nec inordinatum negligere; vel si eo usque desipuere, ut Deo ubique calumniam struere illos delectet, pergant porro, & malum, & stultum esse effutiant: id enim ex utraque thesis parte sequi necesse est, malum nempe fuisse, si prudens talem condidit hominem, qualem ipsi fingunt. Si autem imprudens, stultum certe sibique minime constantem. Sic nimirum pessimi & stultissimi nebulones illum, quo majus nil cogitare potuerunt, fecere quovis de plebe, justitiæ ac disciplinæ studioso minorem. Viden', ut in utraque sui parte revictus error, laxata velut compage, concidit.

Jer. 8. 7.

Cæterum si quem justum fateri debent, bonum esse negant, hoc ipso, quo vituperant, imprudentes laudant; pueri nempe sunt, nec animadvertunt, quanta cum bonitate dissimulaverit injuriam, suamque temperaverit severitatem; quo nimirum eru besscerent; postquam clementiam, quam ipso desiderare se ajebant, eidem opido maximam inesse perspexissent ex hoc ipso, quod illos tandiu tolerasset. Jam verò cum non modo eorum blasphemias patienter dissimulet, justitiæque suæ æquissimam severitatem

A tem cohibeat, quod certè maximè admirari deberent, quo animo, quove ſenſu iſtuc excipient, quod theſauros ſuos aperuerit, ſuaſque opes ipſis profundat plena manu. Quis non utrinque obſtupeſcat, vel reprehendi adhuc ejus Juſtitiam, dum punit; vel gratiam negari, dum Pœnitentibus indulget, eoſque ad ſe benigniſſimè invitat, ipſius gratiâ deinceps jucundiſſimè victuros. Vita carent quicumque errant, eo quod ab ejus legibus B ſpiritum trahere recuſant, nec geminorum Teſtamentorum ſuaviſſimum lac ſugere volunt. Ceſſatio & ſtupor ipſorum interitum teſtatur, poſtquam ſuam negarunt reſurrectionem, corpora multarunt ſua, ſpem ademere ſibi, & effectori ſuo valedixerunt.

SERMO DECIMUS SEXTUS.

C SED jam contemplare imagines in ſpeculo, cui imagines nec abſunt, nec unquam abeſſe accidet. Intuere naturam ſempiternam velut ſpeculum, nulla contagione contaminatam, nulla violatam impreſſione, ſed nec violabilem: nulla tamen imago hanc oculis repræſentat noſtris. Omnia portat, nec onus ſentit, pleniſſima eſt, & exhauſta videtur, cuncta implet, & exundat, quis enim exhauriat totum, quod illa intra ſe D condit? Cuinam ſimilem dices mentem, quæ etſi vacua nunquam fuerit, quarūlibet rerum ſcientiam capit? Quiſq; ſuam fateatur tenuitatē, nec erubeſcat, infirmitatem ſuam à Numine tanto ſuperari. Unum nomen habet principium ſempiternum, quia ſocium non habet: at ſi geminatur ſuo in Filio, atque is ab ipſo genitus non eſt, quomodo in ipſo inſideat? Si enim putas, æterna principia diviſa, ſecum E mutua circuminſeſſione cōmunicare, rem confundis, & blaſphemas. Si contra deſignas locum, in quo inſiſtunt, major erit illis, qui ea circumſcribit locus. Planum eſt, ſi principium principio ineſt, hoc vel eſſe ab eodem genitum vel factum; ſin autem ſingula ſuum quodque locum obtinere dicantur, ingens ſuboritur quæſtio & diſceptatio, vis ne ea fuerit externa, quæ locum definivit, vel natura, fixo limite, illa frenavit, ne ſe mutuo col-F liderent? Sanè mirum quàm imbecillis fuerit ea vis, quæ illis ordinem præſcripſit, turbarunt enim. Et ſi natura indidit, quis iſtam deinde coëgit, ut mutaret, ſineretque ea liberè vagari? Si vis ergo fuit, victa eſt; ſi natura, variavit. Quamquam nec principia quieta componi aut commiſceri poterunt, ſi abſit principium motus. Atqui ſi principia principio carent, ſubſtantias eſſe immobiles conſequens eſt, ſiquidem omne, quod movetur, incœptum eſt ac definitum. Quid ergo?

ergo? Num illius Altiſſimi numen irrepſit clam, & illa movit ſecretâ tenebrarum impreſſione? At ſi tenebræ ſuapte natura quietæ conſiſtunt, quis ipſis motum impreſſit: vel ſi aguntur & agunt, quis illas fixit? Ille nimirum, qui motum ante negavit, idem ipſe Altiſſimus eſt, qui poſtea movit & diſpulit. Denique ſi principiis ineſt arbitrium, ut confuſionē elegiſſe credantur; utiq;ſi adeſt arbitrium, ratio abeſſe non poteſt, & ſi utroque prædita ſunt, Conditoris opera nequaquam indiguerunt. Diſpudeat ejuſmodi diſciplinæ repertores, tales compoſuiſſe fabulas, & nugamenta prætuliſſe veritati, quæ tamen eadem veritas idiotarum operâ profligare conſuevit: hanc itaque laudabo, ſuam in me quoque tropæa efferentem: Patrem item magnificabo, qui egentium inopiam ſua ſupplet opulentia, atque Filium in ejus ſinu inſidentem & continentem omnia.

SERMO DECIMUS SEPTIMUS.

FRatres, & Patres, voſque meæ diſciplinæ alumni, huc, precor, attendite animum. Veritatis vox Unum in Eccleſia clamat, & ex omnibus Scripturis inculcat, docens, unicum eſſe rerum principium, nec immundum eſſe colorem noctis, nec malo congenerem, cum nec unam amborum naturam eſſe perſpiciat, quiſquis oculis ſubjecta diſcernit; malum enim à voluntate exiſtit, nox ordinariam planetarum converſionem ſequitur. Occidit Sol, ſimul omnes contenebraſtis. Tenebræ atque nox unum ſunt, non ita humanum corpus & anguis. Et quamquam in ſummo illo principio numerus non eſt, naturæ tamen ab illo exiſtentes multiplices ſunt; corpus quod aquis expiatur, & animus, quo ſapimus & credimus, ſerpentis manifeſtum venenum, & occultum Diaboli virus, Satanas ipſe minime aſpectabilis, Dæmones ratione prædití, & muta caligo, caro nitida & atra nox, quomodo unam habeant naturam, nec tamen ſimilem, unam radicem, nec tamen eandem, unum principium, & tamen diviſum. Jam ſi ſummi Opificis voluntas illorum ſubſtantias diſcrevit, ejus ergo libera diſpoſitione, quælibet natura ſubſiſtit, cuivis mutationi expoſita, & inde patitur ſuas cujuſvis generis ſpecies deteri, decoram puta columbam, & viperam lethiferam, immaculatum Agnum, & fœdum ſerpentem.

pentem. Tenebras profecto non esse stirpem talia ferentem corpora, fructus & ipsa corpora testantur: minus etiam unam inesse omnibus naturam eandemque malam. Deinde planum est, corpus ab Anima esse distinctum, nec utrique communem esse naturam, cum vero natura expers vitæ per se vivere non posset, vivaci substantiæ unita fuit, a qua etiam quandoque separanda est: iterum tamen eidem restituetur, ut ambo simul de morte triumphent. Mortuorum resurrectionem negantes Diabolus ipse refutabit, opponens præter eos, qui revixere homines, Dæmones malos, qui mortem vicerunt. Credibile ergo est, carnem quoque communicatam sibi ab Anima vitam ipsi Animæ coævam continuare. Et sane si Satanæ datum est, sospitem superesse plurium sæculorum occasui, utique æquissimo judicio decretum est, ut corpora, quæ in justitia & sanctitate vixerunt, æternùm vivant.

Hanc tibi, Domine, gratiam testatur caro, quodque ipsam tibi sedem statueris. Te quoque Anima adorat, quod eam tibi tuo in carne adventu designaveris sponsam, Corpus & Anima simul tuam prædicant munificentiam, quod sacris mersa aquis Te inde induerint. Nox item Te, Conditor noster, amplificat, quod eam requiei omnis carnis constitueris. Somnum, quæso, tenebrasque tuere nobis, ab ipsis siquidem suspensum vivit corpus, istud ab Anima, Anima à dilectione tua.

Idiotas & simplices nos audet traducere nota hominum secta, quæ ob ingenitam sibi inscitiam eâ, quâ solent pueri, simplicitate ridendam se præbet; quo Deum multipliciter accusat, nec suum hactenus sensit errorem. Etenim si tenebras Diabolo congeneres esse credit, ille utique culpa vacare non potuit, qui noctem obtendit, & perinde Justos accusare licebit, qui somnum, conciliantibus nocturnis tenebris, ceperunt, & hodie quoque capiunt, nec non Dominum, qui subinde sibi noctes ad quietem seposuit, quo nimirum doceret, tenebras nullatenus esse immundas. Næ tu illum habeas immundum, qui sui juris atque mancipii natus proprii arbitirii potestate à lege deflexit.

Tenebræ Ægypto eripuere diem, eo quod oblatam sibi lucem extinguere tentabat; advenas videlicet Israëlitas, qui lumen inferre cupiebant. Nox item infesta Magos invasit, conglomeravit tenebrarum nubes adversus cognatos suos; sic genus illa suum oderat, inimicis ferebat auxilia; sua in suos tela torquebat. Ergo quando Diabolus Incantatorum armis cum Moyse dimicabat, obtensæ ad triduum tenebræ Diabolo quidem nego-

negotium conflabant, unde rubore suffunderetur, Moysi contra coronam texebant. Porrò Ægyptum oppressit nox, quod insontem Joseph falso crimine oppressisset, indeque carceri mancipasset. Non fuit vera nox, sed spissa caligo, quæ conglobata eo se affuderat, & velut obtensis ponderosis alis loco incubabat. Postquam autem Ægyptii resipuere, vim illa remisit, remotisque repagulis, viam Moysen petentibus aperuit. Pœnitentiam ergo tenebræ pepererunt, nox quippe manifesta, quæ occultam mentium caliginem sequebatur, Pharaonem atra nocte obrutum suffudit pudore, & stupore perculit. Agglomeratæ tenebrarum nubes lucem retulerunt, quam dies sustulerat, lux cor ejus cæcaverat, quo minus honestum discerneret. Dies rebellionem suaserat, persuasit obedientiam nox. Dies tenebras offuderat, nox discussit; sic ambo suam mentiebantur naturam.

Præterea quæ noctis cum Diabolo necessitudo fingi potest? Hic enim omnia pervertit, fatigat omnia, omnia vexat: illa contra rebus tranquillitatem, silentium, quietem conciliat, eadem ab ordine nunquam exorbitat, nec vero errantem Davidem secuta est, nec Simoni Dominum neganti similis visa est, aut Apostolo Ecclesiam persequenti. Quo igitur affinitatis vinculo Diabolo conjuncta videatur? Hunc autem à recto tramite declinasse, & multipliciter ab officio deviasse liquet. Ipsi Satanæ inditum cognomen, ejus apostasiam & rebellionem testatur.

SERMO DUODEVIGESIMUS.

SI tenebrarum carnisque natura improba est, quem oppressit nox, quomodo probus erit? Carnem ibi, tenebrasque, hisque affinem Satanam morari clarum est, tria, quibus omnia obediunt, sique iis accedant vinum, & concupiscentia, quæ nobis superest spes subigendi primum illud, quod malum rerum principium finxerunt. Interim contra accidit quod mirentur, voluntas siquidem sola omnes concupiscentiæ impetus infringit, & vincit Diabolum, quem rerum principium isti nugatores crearunt. Quo autem eos propriæ petulantiæ planè pudeat, cogitent, quam opidò imbecilla sit ægroti cujusvis humilis precatio: hæc nihilominus Diabolum quatit, & discutit, orando nimirum homines prostratæ valetudinis illum prostraverunt, & afflixerunt afflicti. Claudi jejunando illum cursu præverterunt: excæcarunt Cæci psallendo Deumque laudando: manibus capti orationis jaculo eidē etiam oculos eruerunt. Ita siquidē res habet, Satanæ vires frāgunt infirmi, claudi cursu fatigant, dejecti dejiciunt. Serpen-

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

[illegible]

E [illegible]

F [illegible]

[illegible]

A Serpentum venena necant, nec id arbitrio, ſed neceſſitate fit; noctis item tenebræ neceſſaria orbium cæleſtium converſione obtenduntur, æſtum febrientium, & dormientium ſoporem natura facit; peccatum ſola voluntas ſui juris nata. Ipſa natura illam, quam ei adſtruunt, deſtruit unitatem; quandoquidem corpus in Cacodæmonem invehitur, & in ſuum, quem dicitis cognatum inſurgit, ſuam contra impensè amat B animam. Siccine diligat extraneum, & affinem averſetur? Reſtat ergo ejuſmodi effecta ad primam cauſam referenda eſſe, cujus præpotens ſapientia Diaboli deformatam ſpeciem corrigere poteſt, & ad ſummam venuſtatem reducere, cum noctem illa nobis gratiſſimam reddat, Diaboli, ut creditis, cognatam: hæc nimirum mirificè placet, quo tacet, ſuo namque ſilentio vigilantes ad pia C opera juvat. Jam ſi amborum principium unum ſit, naturam à Conditore mutatam fuiſſe oportet, cum noſtra quies ſit nox, Satanas contra labor: ſin autem naturam negas à ſummo Opifice mutatam, ergo præpoſterè jungis cum Diabolo noctem, quam ab illo diſcrepare manifeſtum eſt. Quamobrem qui Terram, Carnem, Diabolum, & noctem confundit, eâdemque in trutina compenſat, & homogenea credit, cogitet, an queat, D uniuſcujuſque naturam cum proprietatibus alterum ab altero diſcriminantibus componere; ſed enimvero reclamat humus, & ſuas oſtentat fruges: corpus & ſuos explicat ſenſus decoris plenos, nox quoque horas & proceſſus ſuos ordinatiſſimè diſpoſita, multiplices item Diabolus ſuos retexens dolos. Næ tu hunc quartum ipſum execrandum dicito, ex electione tamen propriæ voluntatis, maledictum, odioque digniſſimum ob ſui arbi- E trii abuſum.

Tenebræ Cainum nobis repræſentant, age hunc contemplemur: ſanctarũ operationum pulchritudinem occultant tenebræ, Cain illarum auctoris necem diſſimulavit, ſuam cum nocte ſocietatem teſtabatur: remota luce, Nox vacuo ſinu fures confovet, parricidæ illius pectus machinationes & inſidias obtexit, ſua nox opacitate oculis imponit, ſuo ſermo- F ne Cain Deum fallere tentavit. Huic plane contrarius Abel fuit, lucis nempe filius matrem referebat. Nihil in luce, quod perſpicuum non ſit, nihil in Abele non apertum, non ingenuum fuit. Fuſus & candore miſtus oris rubor oculos etiam inimicorum rapuit, hilaris Abelis aſpectus qualis ſiderum; qualis noctis eſſe ſolet, tetrica Caino facies ac triſtis. Tenebræ primum creatæ ſunt, indeque primigenia jura occuparunt; Cainum ſcilicet adumbrabant: erupit deinde lucis dilu- culum:

culum: sic Abel post Caini ortum editus fuit. Sed Cain, ac tenebræ cum tempore præcessissent, mox senescere cœperunt; Abel & astra, esto, successerint, huc usque manent & prædicant futuram sæculi novi successionem, Mundique senescentis transactam per Christi adventum reparationem.

Malefici, & Incantatores spiritus & serpentes magico carmini obsequentes habent; Diabolus adversarios sibi finxit, ut victus videretur; se ipse nudavit, quo artes sibi contrarias propalaret: manus conjecit in vincula, quibus teneretur. Atqui dum nos capere satagit, non attendit eo nos admoneri, ipsum non esse rerum principium, quo magicis incantationibus cedere videbamus. Magister Leonem exercuit, & docuit, nec fera docentem læsit, Maleficus viperam alligavit, nocendique appetitum cohibuit: Aquilæ item & Accipitres hominis imperium pati didicerunt, nec semel cicuratæ, postea rebellarunt. Næ ille, quem Bonum laudant, infra mortales esse oportet, qui Diabolum minime correxit, nec justitia imbuit. Tu ne Bonum prædices, qui Satanam cernit ubique sævientem, nec tamen ulla ratione, aut arte ulla potuit ejus feritatem ad mansuetudinem transferre? Scilicet Leo, Accipiter, & serpentes, mutæ despectæque animantes carmini parentes prostant, ad explorandam falsitatem impiarum religionum, eandemque refellendam. Et si quidem, ut illi ajunt, ejusmodi bestiarum genus à natura mala propagatum fuit, quî fieri potuit, ut mitioribus imbutæ moribus, sævire desierint? Quandoquidem radix, unde pullulant, nunquam mitescit; Diabolus enim insitam feritatem immanitatemque nunquam deposuit. Vos interim veritatis alumni, rogo, pias ad Deum preces fundite pro iis, qui ejusmodi errores disseminant, vehementer enim falluntur, & fallunt.

SERMO UNDEVIGESIMUS.

Carnem Errantes dixere fæcem, & abjectum naturæ purgamentum, calumniam discussit ipse carnis conspectus luculentus minimeque sordidus: enimvero quod recrementum vocant, in instrumentum cessit Piis ad pios usus aptissimum: carne quippe ministra, opera exequuntur egregia, dum vita manet. Vide quàm præclarum sit corpus, quod fæculentum dicis; cogita quam fœdus ac turbidus Satanas sit; spiritus est tamen: sunt inquinatissimi Dæmones; Apostoli si quas contraxere labes eluerunt. Deinde Eliam & Dia-

A & Diabolum compara, contemplare utriusque exitum, ut corporeus ille ad summa evolarit, ut spiritalis iste præcipitarit in Tartara. Munda putantur armenta, greges, cervi quoque, & agrestes hujus generis bestiæ, quæque per aëra volitant, puta, Columbæ, & in aquis natantes pisces, naturæ utique eluviem nemo dicit. Pomorum genera & species sapore suavi minimeque fœdo palatum delectant; omnia generatim corpora munda esse censemus. B Quos rectè odimus, Dæmones dumtaxat sunt, spiritus generis nostri hostes; ipsorumque princeps; item quos Tartari custodes quidam appellant, illa quoque Angelorum eluvies, quæ Cælo delapsa feminarum appetivisse nuptias alii commenti sunt. Viden' quantam dignitatem cum corpore induerint, quæ corporea sunt, & qualem ignominiam contraxerint illi spiritus, C quos ipsa conditio ab omni carnis contagione sejunxit: quantum proinde falsæ religiones à vero aberrent, quamve præcipiti judicio illarum sectatores corpora abominentur & fugiant: nam si spiritales naturas pluris faciunt, cogitent, Diabolum tametsi carnis expertem, infinito tamen odio videri dignissimum. Si qui contradicant, illos in alterutrum errorem impingere necesse est, vel, ut omne corpus execrentur & oderint, D vel omnem promiscue substantiam corporeæ concretionis expertem complectantur & ament, adeoque vel omnium generatim corporum consuetudinem admittant, vel omnes promiscuè spiritus explodant. Sin neutrum placet, statuant id, in quo omnium sapientum sententiæ concurrunt, nullum videlicet corpus, nullumve spiritum pro immundo habendum esse, aut ideo esse fugien- E dum, unam si modo excipias naturam arbitrii sui potestate peccantem.

Oppidò quantum desipuere, qui docuerunt, Enochum & Eliam abeuntes in Cælum corpora sua dimisisse, suamque hoc pacto purgasse naturam! Quid? Quod & in Angelos malignè invecti sunt, effutire ausi, eos in adjuncto corpore cum scortis nefaria perpetrasse. Carnem itaque Cælitibus coagmentarunt, clepsere terrigenis, Enocho & F Eliæ: corporeos, corporisque expertes confuderunt, corporeis corpus abstulerunt, dederunt incorporeis, amictos injustè spoliarunt, amiculum nudis malitiosè accommodarunt, unde ipsis calumniam intenderent. Mirum, quomodo invertant perturbentque omnia! Restat, ut id etiam expediant, ea quandoquidem principiis rerum naturam unam & simplicem adstruunt, doceant, ubi invenire sit, eam conspirationem & habitudinem, quam necesse est, inesse rebus ab una singu-

singulari causa productis. Cæterum si porro pergant, contendantque, Angelos liberorum procreationi operam aliquando dedisse, cogitent, nec hodie fore difficile desertoribus Angelis opprimere feminam, & filios generare. Hic dæmones, hic mulieres: explorent, num liberos gignant? Adsunt testes ejusmodi deliramenta refellentes celibes benè multæ, quæ à viris perpetuo segregatæ, matres nunquam esse potuerunt. Una & singularis extitit Maria, quæ citra viri operam Mater fuit, & Virgo permansit, eo quod Deo difficile nil excogitari potest. Et si quidem Angeli patres esse potuerunt, Virginem mansisse Reparatoris nostri Genitricem ineptè miraremur. Gratissimum quidem Satanæ fuisset, virgines Dæmonum operâ concipere & parere, quo haberet, quas Mariæ opponeret virgines. Illius versutia omnia imitatur exemplaria, in Virgine dumtaxat sua eum fefellit nequitia, ne geminaret singulare exemplum fœcundæ Virginitatis. Veteratores quosdam sibi ascivit, quos Electos appellat, seductos & seductores, *superbos mente cordis sui*, Prophetarum personam mentientes, quales olim Baalis mystæ, Ecclesiæ Sacerdotibus Presbyteros substituit: istorum nempe consuetudine simplices fallere cogitavit. Apostolis Christi emissarios suos pares fecit, & inter Fidei hostes aras fixit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Mentitus est continentiam, paupertatem, abstinentiam, precandique studium. Auctor callidus hujusmodi integumento sententiam occultare volebat: idcirco egregia quælibet simulavit, Matrem Virginem repræsentare nequivit, ejus astum revicit Virgo nostra, huic similem non habuit, quæ Virginitatem cum fœcunditate copulavit. Absit ut supernos Cæli cives aliquando peccasse credamus, non quod, cum peccandi potestas forte deesset, innocentiam sponte elegerint ob congenitam prærogativam naturæ, quam integram nacti fuerant; neque quod corporis expertes essent: nihil enim corporeum, concretum nihil Diabolo admixtum est, & homo quilibet ex conditione naturæ nec malus, nec pravus est. Videmus nihilominus & Dæmones omni illuvie coopertos, & homines suis flagitiis assiduè provocare Deum; qui tamen in his tribus mirificè declarat bonitatem atque justitiam suam, quo supremos purgavit, medios castigat, & infimos meritis mactat suppliciis.

Ornavere se virgines Madianitæ, populoque Israëlitarum se conspiciendas præbuere, illorum oculos rapuere, eripuere mentem. Attamen illa pulchritudinis miracula Angelos non magis quam putrescentia cadavera movere

[illegible]

[illegible]

A movere potuerunt. Salomon mulieribus ardentissimo amore agglutinatus est, quarum venustas ipsas quidem ad luxuriam lasciviamque inflammavit, Maritum vero perdidit. Quid? Num Angelis placuere, aut ideo minus abominandæ visæ fuerunt? Unicam illam Uriæ ovem etiam repulere, perstiterunt in sua purgatissima conditione immobiles & fixi. Cæterum si generis propagationem apud B Superos instituere voluisset Deus, feminas etiam in Cælo condidisset, per quas Angeli multiplicarentur, & numerus ipsorum generi definitus compleretur. Non fecit: quo ergo jure illos damnat, quod locum deseruere, ut Conditoris sui voluntatem exequerentur? Colonis cujusvis loci Deus arva distribuit, negavit illis, quos in Cælo constituit, quid ergo ipsis vertitur in crimen, quod inde digressi sua semina nostris commiserint agris? C Facesse ista, vana sunt & indoctarum mentium ludibria; liquet enim Angelorum naturam à sua conditione puram esse, eorumque numerum perfectum, & venerabilem ipsorum sanctitatem.

[illegible]

SERMO VIGESIMUS.

Genes. 1. 31.

Vidit autem Deus omnia, quæ fecerat, & erant valde bona. Res cæteras laudavit, D illarum pulchritudine, dignitate & venustate delectatus, Hominis dumtaxat Deum pœnituisse Scriptura commemorat, esto reliquis animantibus longè præstantior sit homo. Is quidem peccavit, & reus culpam non agnovit, nec damnavit. Compar ipsi serpens visus est, qui utique non doluit, quam ipse procuraverat, hominis ruinam, ex qua tandem didicisset rusticum se esse, vilem agro- E rum colonum. Hujusce nihilominus sortis hominem Deus eò postea sublimavit, ubi cum ipso Deo communem haberet appellationem, & diceretur, atque appellaretur Deus. Id porro intelliget, qui cogitat dignitatem, ad quam sobolis suæ meritò Adamus provectus est; adeo ut Unigenitus se gregem suum deseruisse fateatur hominis amore victum, & hunc, quem condidisse se dolere F ait, cæteris quibusvis rebus ab ipso conditis antetulerit, hominemque sibi ea singulari prærogativa conjunxerit, ex qua omnes intelligerent, hunc esse perfectissimum instrumentum ad usum Unigeniti comparatum. Scilicet nostris nos sensibus erudit, de nostro nos ærario divites facit, de nostro fundo nobis viatica ministrat. Agnosce supremi Opificis munificentiam, & disce, eundem pœnitere quidem; sed ut omnia præscientem decet: Opus suum damnat ex arte, ut suam insci-

[illegible]

inscitiam damnent illi, qui Deos homine nihilo meliores magnificè extollunt; interim vero, dum ad vocabulum pœnitentiæ inhorrescunt, quæ jactant in Unigenitum, convicia non sentiunt. Restat, ut imperfectam hominis constitutionem non fuisse demonstremus. Videamus itaque, an nostrorum membrorum formam, qui primus coagmentavit, postea immutarit. Sensus nimirum nostriq; corporis partes sanavit, non in alias formas transtulit, ut à constantia operis Opificis præstantia agnosceretur. Et quemadmodum corpus curavit, & ingenuæ suæ integritati reddidit, atque ad priorem etiam venustatem & ornatum revocavit, ita pristinam animæ valetudinem restituit: hoc & ipsa, quæ revixere corpora testantur. Legem mutavit, ut homini vita constaret; Medicum cogita pharmaca simili de causa variantem. Nec ignorantur, quæ Mundo laboranti adhibet, medicamenta: mortalis Medicus per omnes modos corporum consulit sanitati, & per omnes causas humanæ saluti prospicit Deus.

Sed fefellit Sectarios illud vocabulum *pœnituit*: dictum sanè ægros offendit, & quasi stomacho ingratum rejectum est, quando ipsa illa Scriptura nobis magnificè declarat ad quale dignitatis fastigium Adamus elatus fuisset. Excogitavit itaque Deus rationes, quibus homini persuaderet, non eum esse vas infirmi Opificis opus; quandoquidem nulli figulo postea licuit ejus figuram conditionemque innovare. Reliqua viventium genera cum muta sint, mens & ratio homini concessa fuit. Pelago spatia definiuntur, fixæ montibus designantur sedes, Homini imperium. Perperam ergo divinam Scripturam interpretati sunt imperiti expositores, quamquam error statim in vulgus manavit, & hodie quoque eo vocabulo abutuntur plerique Deum obtrectantes, quod nec antea perspectos, nec exploratos extollat, subjiciuntque Saulis exemplum & illa, quibus diserte Deus pœnituisse se dixit, quod indigno regnum contulisset, quo ille accepto, ab officio deflexisset; quare secretum Adami exemplum in Saule palam congeminatum fuisse. Non ita res habuit, sed ut obtrectatores revinceret non ignarus futuri Deus, voluntatem ad eligendum quod libuisset expeditam, oblata regali dignitate aucupabatur; sic proinde exponenda sunt illa: *Filios enutrivi & exaltavi*: at illi à generosa stirpe degeneres ad omne nefas proruperunt. Utrumlibet censetis, Auditores, esse culpandum, Deum videlicet tali homines dignatum honore, an populum talem injuriam Deo referentem? Malesani & amentes in Deum insurrexerunt, castigavit ille scelestos, ut resipiscerent, sed castigati

Es. 1. 2.

ſtigati quaſi in acerbum monitorem iterum invecti ſunt. Qua quidem vix ulla atrocior injuria. Jam videtis jurgium nec timore nec amore finiendum. Nullus deinceps jam reſtat modus, quo miſericors Deus homini laboranti ſuccurrat.

Interim rem ſecum expendant, diſquirantque, qua in parte hominis natura laboret, deficiatve: & ſi quidem vitium in ea deprehendant, intelligant, hanc ſerpentis contagione fuiſſe depravatam; qui autem defectum ſuppleat unum eſſe eundem, qui fecit; quis enim alius Cælos advocavit, & Enochum ex naturæ ſervitute exemit, unde nec mortuus eſt? Et vero ſi noſtra natura propriæ conditionis vitio nec perfecta, nec ſuis expleta numeris extitit, ergo Bonus ille ſuam nobis ab initio occluſit januam, idemq; juſtiſſimus Paradiſo homines excluſit: Diaboli namque fores olim & hodie patent.

SERMO VIGESIMUS PRIMUS.

Corpus à Deo malo fictum ain'? Cui igitur bono malum ſervatur in Arca? Cum impii quidam homines ſcirent marinos Dracones cum cæteris natatilibus, communi viventium exitio exemtos fuiſſe fabulam commenti ſunt, finxeruntque malum illud, quod antea ultrò citroque curſabat, à Deo malo in propria conceptacula contractum fuiſſe, unde poſtmodum pro libito illud diffunderet: & hoc quidem poſt ſerpentis interitum diſperſum iri: nec enim is vivit, & abſiſtit res omnes propria inficere nequitia. Egregium ſane dialecticum! Is profecto non coſideravit magni Opificis oraculum, declarantis, corpora ab ipſo condita ex humo decerpta fuiſſe, eoque tandem reditura, atque iterum inde reſumenda. Præclarè Deus Arcam moliturus in eâdem Hominis imaginem meditatus eſt, ut hominem erudiret. Omnes in illa viventium ſpecies à propria deſcivere conditione, ut univerſa rerum natura teſtaretur, ſibi malum accidere, non ingenerari. Quicumque ſecus ſentiunt, oſtendant naturam prorſus immutabilem, ſed nunquam oſtendent, cum evidentiſſimum ſit, omnia mutationi fuiſſe ſubjecta, & ipſum liberæ voluntatis arbitrium identidem variare. Id ſi adverſarii attenderent, nimirum darent manus, & uno prælio cum ipſis debellatum eſſet.

Si quis vero ineptè opponat, Dæmones craſſa & pingui materia non eſſe concretos, propterea que eorum naturam eſſe plane immutabilem, cogitet inprimis, Pardum, Anguem,& Lupũ externa vi à propria conditione diſcedere coactos, quantumvis feroces, ac mentis & rationis expertes; deinde memine-

rit, Dæmones Domini Divinitatem prædicasse. Cæterùm si malum Dæmoni ingenitum esse nunc affirmant, à se ipsi dissentiunt, ut modo verum esse fateantur, omnem hominum & bestiarum pravitatem à Diaboli malitia longo intervallo distare. Restat: malum à bono non cogi. Viden', ut in Arca omnes quidem viventes ab illo coactos à propria conditione descíscere, non ut mali fierent, sed ut qualemcumque malitiam ipsis hærentem excuterent. Ex parte rem totam cognoscito. Pisces per Continentem vagari compulit, errare per freta Sues: vis, quam Bonus intulit, sine dolore fuit, Bonus ille naturam non violavit, sed correxit: & immanem bestiarum conditionem cohibuit, ne se mutuo conficerent.

Quid? Num putas αἰῶνα tenebrarum libero præditum arbitrio, & ideo non fuisse vi ducendum, ut malitiam exueret; quemadmodum neque mali & improbi homines coguntur ad bonam redire frugem. Si hoc dicis, inepte malum absolute appellas, cui propria natura dedit integram potestatem eligendi quod velit: porro in oculis omnium est; quod de libera Diaboli voluntate Scripturæ perhibuerunt, proptereaque ipsi paratum aiunt, ignem similem atque malis hominibus, ut qui simili libertatis abusu deliquerit. Sic ratum est, ut natura quælibet ratione prædita, & quodcumque principium, cui potestas est consulendi, quid velit, si modo nocens sit, plectatur pro merito.

Testis idoneus citatur serpens Adami deceptor, & inde pedibus multatus, & bestia flammis tradita, quam polluerat mœchus uterque, quem vides, & quem non vides: causa fuit pœnæ culpa viri mœchantis, & Satanæ suadentis. Serpens namque nisi à Diabolo actus fuisset, integer mansisset; & sine labe jumentum, si ab homine tactum non fuisset: Diabolus & Homo re bona male abusi sunt: Deus autem dum naturas proprio arbitrio abutentes persequitur, jumenta damnavit, quo illos redderet cautiores: alterum rursus habeto testem, vitulum illum aureum ab Hebræis conflatum: purus ille quidem extitit, suoque placuit Conditori; merito tamen à Mose contritus fuit, illorum causa, qui sacrilega ejus adoratione se contaminarunt. Sic mortifera fiunt ea etiam, sine quibus vivere non possumus, cibus & potus; sacræ quoque victimæ res aliunde minime pollutas coinquinant, & ipsa pia carmina polluunt: adeo clarum est, malorum caput esse liberum arbitrium, & Satanam, atque Adamum ea, quâ pollebant, eligendi potestate, primos malum invexisse malæ voluntatis fœtum. Discant modò Errantes nec repti-

A reptilia, nec jumenta unquam immunda fuisse; quandoquidem per serpentem Deus populum sanavit, & per asinam Balaamum increpuit, effecitque, ut meditati sceleris ipsum puderet. Sed & Hominem, & Satanam Deus gemina velut vasa purissima finxit, si autem sua ipsi conditione abusi sunt, non ille, sed ipsi se sordidarunt præter mentem optimi Artificis, qui mundos splendidè extulerat, & magnificè exornaverat: cumque B cerneret naturam rerum à causis liberis depravatam, ipsemet descendit, lapsam visitavit, & per viscera misericordiæ suæ illius sordes abstersit.

Quod iterum confirmat virga Mosis, quæ projecta colubri formam induit, & serpentes devoravit; simulque perstrinxit despicatissimarum sectarum inscitiam, & objectam generi suo ab iisdem calumniam confutavit, C ostendens, puram esse naturam serpentum, Satanas namque Satanam non pellit, nec credibile est, viri justi baculum ab illa mirabili transformatione labem contraxisse. Age vero, num æneum serpentem Diabolus conflavit, ut in idolum transcriberet, aut in Domini tabernaculo locavit, aut per illum ægris ad eum aspicientibus restituit sanitatem?

Restat, ut, serenata mente, & animo contradicendi libidine minime præoccupato, D audiant ambæ sectæ, Bardesanitæ primùm, qui Moysis scripturas suscipiunt & reverentur, ad hunc enim referuntur Domini verba: *Sicut exaltavit Moyses serpentem in Deserto* &c. Quid id esse dicitis? Num creditis, Salvatorem hìc Diabolo se comparare voluisse? Audiat & Marcion, si Diaboli opus est serpens, Justus, qui Diabolum execratur, ejusque molitiones odit & acta, cur serpentis effigiem honorat? Bonus est ergo, cujus Moses ima- E ginem excudit, populoque piè spectandam exhibuit, Domini quippe figura fuit. Unum adhuc à Judæo definiendum hìc superest, homine tamen minime livido: cur Deus, qui in Deserto Hebræis caverat, ne ullam imaginem, aut quodquod simulacrum sibi fingerent, mortem interminatus, si quid hujusmodi ausi fuissent; postmodum serpentem conflari jusserit, sanitatem spondens ægris, qui F ad eum oculos piè elevassent, quomodo ad Deum attollere solebant? Quin potius Angelos Seraphim, & Cherubim tali fuisset dignatus honore? At reptili maledicto, & hominis inimico erigi statuam, quo jure licuit? Hunc, Judæe, nodum solvito, repressò tantisper contentionum æstu, & amota interim concertandi libidine. Isthæc audiant Judæi, & Medici agnoscant beneficium & caritatem, quâ impellente tantum pro genere nostro suscepit laborem.

Interea vero quisnam fletum cohibere potest, cum cernat, Judæos necdum errorem deponere, & jejunia retinere: aut quis cessset pro iis orare, qui cum pias vigilias frequentent, adhuc à sua persuasione non discedunt, quis non postulet, Dei clementiam ipsis opitulari, qui laborare non desinunt, & suo se labore conficiunt? Quin ipsorum pro ipsis vota salutem exorant? nec enim perire velint. Ego vero Dominum suppliciter precor vestræ caritati propitium fieri, ut, eo vocante, veniatis ad Ecclesiam, ipsius misericordiam testaturi, quod vos hucusque sustinuerit. Fratribus nimirum calumnias struitis, & ille dissimulat; pauperes opprimitis, & vos alere non cessat; ab invicem dissidetis, & in mutua odia exardescitis, nec tamen ille discordes ad concordiam & mutuam benevolentiam revocare detrectat.

Sed & vos perditi & scelerati homines hùc adeste, & confitemini nobiscum Deo nostro, ejusque erga vos benignitatem & munificentiam admiramini, vos, inquam, maledici, quibus ipsius numen sacrilegis dictis impiè violantibus alimenta tamen non negavit; vosque perjuri, quos quantumvis nomen ejus sæpe sæpius pejerantes, esurire tamen passus non est. Scilicet in omnes, & per omnia suam diffundit beneficentiam. *Solem suum oriri facit* super eos, qui suam cum illo fidem mutarunt, & pluit super eos, qui in illum execrabili contumacia contumeliosè debacchantur: comprehendit omnes usquequaque, ut malefacti ipsos pœniteat, atque in eorum pœnitentia ipse lætetur. Quis ad nostrum profectum similis est tibi? Nego quemquam esse, ut certè non est.

Quem jurabo vobis, quicumque à sancta religione aberratis, quo mihi fidem habeatis, narranti labores, quos pro salute vestra suscepi? Vos quippe semper amavi, & idcirco vestram nunquam non dolui ruinam: quomodo enim sustinerem siccis oculis cernere parvulos subjectis torreri flammis, cum talia videre, sibique ciere lacrymas, individua sint? Memini, multos parricidarum supplicio commoveri solitos, esto malorum, quæ illi perpetravere, minime ignaros, quales ergo quàm uberes lacrymas exiget casus hominum, qui spectata probitate pridem insignes, modo videas suis spoliatos ornamentis, nec tamen talia passos proprium infortunium adhuc sentire? Quis jam fletum inhibeat? Recogitans Adæ posteros à rectitudine propriæ conditionis deflexisse, suique parentis vestigia secutos ex editissimo sortis suæ loco hùc præcipitasse?

[illegible]

SERMO VIGESIMUS SECUNDUS.

A Quemadmodum Alphabeti corpus suis constat integrum membris, nec est, ubi quodquod demas aut adjicias, sic veritas literis consignata, & sacro Evangelii codice comprehensa, perfecta mensura est, cui quidpiam addere aut detrahere nefas & crimen est. Meritò itaque Marcion suis Evangelium assumentis depravare ausus, ab B Ecclesia pulsus & abjectus est; damnatusque fuit Valentinus, qui illud deseruit, & qui etiam proculcavit furiosus Cucus. Horum per vestigia incessit Bardesanes, propriam tamen nequitiam ornavit ac texit, Manes namque plane insanire visus est. Ingentem vides spinarum & zizaniorum segetem, age quod tuum est, precare Bonum, ut errantes oves ad suas caulas reducat: mirare simul ipsius C Providentiam, quæ de hominibus etiam nequissimis optimè mereri non cessat.

Valentinus gregem ab Ecclesia suffuratus, suo nomine infamavit, majori adhuc scelere Cucus, & callidus Bardesanes, quas abduxere oves, etiam subhastarunt: Marcion similiter proprias sibi divisit caulas: successit Manes, ejusque armentum simili dolo avertit. Strinxere Canes rabidi alter in alterum dentes. Gregem quisque suum, omnes proprii D nominis signo notarunt. Ingentes illi habendæ & agendæ sunt gratiæ, qui domo sua eos pepulit, & procul relegavit. Similis error Arianos abripuit, dum Scripturas suis additamentis corrumpunt, perinde atque Aëtianos, dum Dialecticorum argutias & acumina consectantur, & Paulinianos, postquam à recta in salebras & anfractus se conjecerunt. Nec porrò alium exitum tulere Sabelliani versutissimi veteratores, aut vafri simulatores E Photiniani, quique puri castique videri voluerunt Cathari; similis aliquando ruina Audianos oppressit, dum in laqueos ipsi se induunt, à quibus se extricare non possent, nec non Messalianos, postquam ad inertiam & voluptates corporis suas cupiditates solverunt. Nunc vero miseros omnis destituit salutis spes, nec firmum ac stabile quidquam se offert, quo apprehenso, se à casu sustineant, nec lacinia quidem juxta prætereuntis F amici. Inclamant nos rursus Apollo discipuli, grex ille, quem pavit olim Apollo. Sed & istos fugimus, & damnamus: etiam certe Anathema sit, quicumque Apollo dici discipulus malit, ut Christi nomine vocari nolit. Anathematis caminus absumsit mutuatas formas, suamque mentientes speciem ignominiosè nudavit, ex quo proprio errori anathema dicere noluerunt. Tu vero illum amplectere, & magnifica, qui simulat res ejus-

ejusmodi, quo segregavit, etiam detexit.

Sed enimvero nec ipsi Apollo placuit tunc cum viveret, suum à quopiam hominum usurpari nomen, & nunc si mortuo loqui daretur, talibus anathema diceret; diceret autem, quia Apostoli discipulus fuit, quem Corinthiis graviter succensuisse novit, quod Christi nomen reliquissent, & cognomenta sibi ab hominibus derivassent. Meritò laudandus ille est, qui præceptori instituendum se tradidit veritatem amanti, ut huic nihil addat absonum, nihil difforme, sibique nefas esse ducat, suas opinationes Christi oraculis componere. Christiani censentur, quicumque disciplinam Christi suscipiunt, quisquis ei vel modicum quid de errore superinduxerit, hunc Christi nomen deseruit, ejusque auditores proprium zizaniorum vocabulum induerunt; nec enim unquam error cum veritate conveniet. Illi ergo tribuamus laudem & gloriam, qui suis nos præceptis ad veram disciplinam formavit, jussitque in ea stabiles permanere.

Plana patet via simplicibus, & hæc fides est, eademque ampla aperuit diversoria, & milliaria distinxit directo tramite à Paradiso ad Paradisum, quoniam Adamus exitum, reditum post Latro monstravit: disceptationum æstus velut intercurrentia æstuaria, divinorum arcanorum scrutatores à vado ad scopulos impegerunt. Illum proinde laudare justum est, qui simplices & ingenuos tuetur.

Moneta, ut videtis, fratres, Regis signatur effigie, nec summo militiæ duci fas est minutos obolos proprio notare signo: quin & ille, cujus munus est monetam cudere, si id in secreto exerceat, aut comburitur, aut membratim conciditur; quàm opidò audacior fuit, quisquis ille fuit, qui, refixa Domini effigie, propriam induxit. Tu vero illum magnifica, qui suo nos nomine signat. Est quippe nimis vile Regi nostro aurum, nec suam argento imprimit imaginem. In homine re omnium præstantissima pulcherrimam sui vultus effigiem descripsit, qui hominem redemit. Quisquis credidit in nomine Dei, Dei suscepit signaculum. Si autem hominis appellationem affectavit, sibi ipse hominis notam inussit, quæ cum divino nomine composita lutum est. Benedicito ei, qui suis nos nominibus insignivit & distinxit.

Judas cum rem alienam cleperet, & fur esset, Discipulus vocabatur, cum autem dexteram deserens, ad lævam transisset, impiæ turbæ dux factus, à Domino amicus est appellatus, quo nos doceret Discipuli loco neminem excidere, qui Sanctorum Communionem

A munionem adhuc retineat. Contra si ab illorum corpore se sciderit etiam amicus, adversarius tamen habetur & dicitur, hujusmodi transfugam Iscariota repræsentat. Domine, despectus & humilis sum, te laudare tamen non desinam. Hùc pertinet, quod legitur: *Rex iturus committere bellum cum Rege socio suo* &c. Hostes socios appellat, non quo benevolentia conjuncti essent, sed quo regali honore haberentur pares. B Hoc extimuit malum divino succensus zelo Apostolus, cavitque Corinthiis nuncupationem sibi ab hominibus quærere. Rebelles larvam veritatis induunt, quò ascititiis cognomentis incautos seducant. Impius Fidei desertor etiam cum Deum jurat, in corde negat. Judas, cum Redemptorem proderet, Magistrum appellabat, quid animo coqueret, publicavere Cohortes militum à tergo subsequentes. O quam C submissè Jesus illìc se gessit, quando coram aggressoribus cum suis solus Discipulis stetit! Quàm bonus ille fuit, qui turpissimo homini osculum petenti, dedit!

Luc. 14. 31.

Idem Manes Christi personam induit, nomenque sibi arrogavit: inflavit in Prophetas suos spiritum erroris, corpusque suum ipsis impertiri se finxit; Orbem terrarum emissariis suis divisit: assumtâ Domini larvâ, adversus Dominum insurrexit: ingeniumque D tortuosum & subdolum dissimulans, palam se Apostolum esse affirmavit, & plurimis persuasit, etiam se esse Paracletum, qui tamen externum ante diem nullus erat. Laudem illi dicito, qui immanem feram tandiu toleravit, captamque demum oppressit. Leviora tamen isthæc visa fuere homini audacissimo, nisi ad violandam Dei Majestatem os suum instrueret, & acueret linguam ad dicendum ali- E quid, quod ejus existimationem detereret, effutire ausus, Canum animas de divina natura fuisse decerptas. Profectò ei difficile non fuit seipsum facere Deum, qui Deum Canem fecisset. Hinc mirare Justum scelerum vindicem, qui suam continuit iram.

Ipsi perduelles Sectarii fateri coguntur, uno omnes junctos se esse jugo, uno ergo ducuntur spiritu, uno instinctu loquuntur, scribuntque nefaria illa dogmata, quæ detestabi- F les illi, quos damnat Apostolus, usurpabant, eaque ab Ecclesiis eliminanda prædicat. Equidem non video, fratres, quis possit eorum libros detergere, & illud, quo obliti sunt, cenum decutere. Tu, Domine misericors & miserator, illos repurgato, precor.

Rursus iidem premendi sunt, instando, ut suam quisque ætatem prodat, qua quis altero antiquior est. An forte Manes primogenituræ jura sibi arroget: atqui prior illo est Bardesanes. Hic ne natu majorem se prædicet?

cet? Atqui minor eſt natu maximis; Marcion quippe fuit illa ſpina omnium prima, & velut primogenitus dumeti, quod eſt peccatum, lolium precox, ac temporaneum. Juſtus, oro, illius contundat germina. Iterum diſtinctè interrogentur, à quo manum ſuſceperint, & ſi quidem hanc à nobis acceperunt, & ſubinde repudiarunt, plura non habet veritas, quæ requirat; ſin autem ipſi ſibi Sacerdotum officia arrogarunt, ſat illa habet, unde & redarguat, & pudore ſuffundat. Jam enim quilibet fiet Sacerdos, dummodo ſuo ipſe velit capiti manum imponere. Viden' confuſionem deſperatiſſimam?

Altiſſimus ſummo montis Sinai allapſus, ſuam ſuper Moyſen demiſit manum, ſuam deinde Moſes Aaroni impoſuit. Sic mos iſte traductus eſt ad Joannem, cui propterea Dominus dicebat, partem eſſe juſtitiæ baptiſmum, quem ſibi ab illo petebat; ne videlicet ordo diſſiparetur, quem etiam Diſcipulis ſuis tranſcripſit, & ab iſtis ſibi tranſmiſſum hodie quoque noſtra Eccleſia retinet. Benedicimus ei, qui ſuam apud nos diſciplinam depoſuit. Jam vero Domini vox hoſtes ſuos coërcuit, ſuſtulitque aſſumptiones Aëtianorum, & Arianorum, Sabellianorum, & Catharorum, Photinianorum, & Audianorum, qui ab Eccleſia noſtra manus impoſitionem ſuſcepiſſe viſi ſunt, ut, quod quidam illorum fecerunt, eo petulantius impiam manum injicerent Orthodoxæ Fidei à celeberrima illa Synodo traditæ, cujus congregandæ auctor fuit Imperator æterna dignus recordatione. Mox Eccleſiis proprios præfecere Antiſtites, Presbyteros inſtituerunt, & Diaconos, Doctores, & Lectores, quidam etiam Monaſtarum inſtitutum amplexi ſunt. Ab Eccleſia noſtra pariter ſuffurati ſunt Eccleſiaſticorum officiorum ordinem, inde didicerunt ſacrum facere, baptizare, panem frangere, & annuntiare utrumque Domini adventum, præteritum & futurum. Illum laudabo, qui omnes veritatis oſores divina veritatis vi revicit & repreſſit.

Magnoperè laborarunt, ſuſquedeque permiſcuerunt omnia, peremptoria quærebant venena ſuis immiſcenda dictatis. Et alii quidem diſceptationes, & quæſtiones induxerunt, commenti ſunt alii revelationes, acta alii vulgarunt, non pauci æmulati ſunt Chaldæorum diſciplinam, & peregrinas ſectas: Manes unus omnium audaciſſimus omnem uſquequaque errorum colluviem coëgit, ac toto hauſit pectore. Hymnum laudis dicamus ei, qui hoc à nobis prohibuit malum. Quid? quod protervi quidam homines, & perverſiſſimi docuerunt, falli eos, qui putant Prophetas Dominum prænunciaſſe, quorum temeri-

[illegible]

A temeritatem olim redarguet futurus ejusdem adventus. Cæterum uti priorem Salvatoris manifestationem Prophetæ vaticinati sunt, sic posteriorem Apostoli prædicarunt. Ab adventu adventum disce, à præterito futurum arguito, & lauda eum, qui utrumque nobis ostendit & præmonstravit.

[illegible]

SERMO VIGESIMUS TERTIUS.

B DUodecim Apostoli Mundum excoluere universum, pars Orbis nulla fuit, quæ sui coloni nomen obtineret: at ubi agricultores obierunt, eruperunt zizania, segetique propria communicavere vocabula, cum triticum in lolium transmutassent messorum opera rato tempore revellendum. Jure laudandus ille, cujus nutu festinata dies messis jam imminet. Ab ipsismet Fidei nostræ ad-C versariis didici, eosdem odisse, postquam intellexi, libros, quos sine arbitro scripserunt, occultare; verentur quippe infamiam inde sibi secuturam. Ecclesia nostra non item; quin vultum dignitatis & decoris plenum attollit, & offert, omnium oculis conspiciendum: neque enim vitium habet, quod occultum manere velit, vel morbo laborat, quem manifestum fieri nolit. Ejus nimirum Decreta Sole clariora nitent. Quo etiam magis D commendes Patrem luminum, qui luce veritatis illam illustrat.

Urbem Regum sedem ad deditionem compulerat Joabus, verumtamen cavit, ne si Joabus diceretur oppidum cepisse, ipsius nomen ea victoria loqueretur, quamobrem, missis nunciis, Davidem ad castra venire rogavit, ut, secuta deditione, urbem intraret primus, indeque fama vulgaret, civitatem ab ipso expugnatam fuisse. Joabus itaque E quasi servus, quæ suæ partes erant, exequebatur, bellique exorbebat molestias, sed Regis nomen rei bene gestæ fama nihilominus referebat. Te, Domine, laudent quicumque veritatem amant. Sic Apostoli, & Prophetæ nostri videlicet Principes ac Duces sudarunt, & alserunt, aperuere scholas, populis præcepta dederunt, expugnarunt urbes & arces, Prophetæ, inquam, & Apostoli, F ærumnas & dolores hauserunt, modo ut Dei non ipsorum nomen gentes audirent, & loquerentur. Et vero quid intererat, Dominum nostrum laborare & docere, si futurum erat, ut nefarii & impii homines sua obtruderent nomina, & Sectis cognomenta darent? Illum proinde magnifica, cujus magnum nomen sceleratis larvam detraxit, obductisque eos integumentis nudavit.

Sed age, percontare Bardesanis asseclas, qua tandem ratione persuasi, quave illecti spe

spe à Bardesane sibi nomen quæsiverint: quæ rursus hujus appellationis origo fuerit? An forte quia generis sui auctor Bardesanes fuit, qualis Hebræorum Heber? Alioquin si causa nominis doctrina fuit, cognomen à nomine Doctoris petitum demonstrat, dogma aliquod minime sanum ab illo commentum, ac traditum fuisse. Meritò laudandus ille, qui hujus nequitiæ hominum fraudes detexit. Neque enim quisquis Cœtui cuipiam præcepta dedit, suum etiam nomen adjecit. Apostolus plurimas gentes instituit, nullam tamen suo insignivit nomine; in eo siquidem nomine, in quo illas Christi doctrina imbuit, etiam Baptismo initiavit, & in quo baptizavit nomine, ipsum idem adorare docuit: omnia huic nomini tribuenda judicavit, cui omnes laudem & gloriam tribuimus, eidemq; omnia deberi fatemur.

Eutactus in Gangrensi Concilio damnatus.

* Erro quidam extitit apud Græcos, qui cum singulas examinasset sectas, inde decerpsit, quod proposito suo credidit magis utile fore, & hodie quoque ejus Sectatores pergunt, simplicibus feminis multis modis illudere, & alias quidem vana abstinentiæ specie capiunt, fallunt alias sacco & legumine, atq; alias melliti sermonis lenocinio. Laudes Domino, qui illorum artes elusit & evertit. Nec enim mendacium per se deforme formam aliunde, quam à veritate sibi accersat, nec perfidia procedere queat, nisi per Fidei vestigia incedat. Obtenta igitur veritatis specie seduxere nurus, quamquam ipsæ non ignorant, eos utiq; esse turpissimos: seductas autem sibi habuerunt, quamlibet istas non lateat, eos specioso integumento occultare flagitia. Erit itaque quispiam, qui tales non fugiat? Erit etiam aliquis, qui Te, Domine, non laudet, omnium commune perfugium?

Perge porro, isthæc involucra evolvamus, loquamur, quæ vel surdi audiant, vosq; appello judices, Auditores, vos ipsi decernite, utrum præstet magisque deceat, Christianum ne, an Marcionitam nuncupari? Dici ne Christianos, an Desanitas, putida utiq; zizania. Nos interim optimum & excellentissimum magnificemus, qui debet ipse per se ad eum cupiendum quemvis allicere. Repetamus tempus, quando nec dum viderat lucem Bardesanes, aut Marcionis nomen innotuerat; & discamus, unde suum antiquissimæ Ecclesiæ duxere nomen, & hoc nostrum perpetuò fore statuamus, novasque, rogo, nuncupationes rejiciamus. Tu vero illum glorifica, cujus notitia per ejusdem nomina ad nos transmissa ac propagata est.

SER-

SERMO VIGESIMUS QUARTUS.

Quamquam Fidei Orthodoxæ desertores Scripturas refigere non dubitarunt, ea est illorum audacia, veriti, ne, si integræ & salvæ manerent, sua auctoritate, ac testimonio ipsorum errores præverterent, una tamen, quam supprimere ausi non sunt, illorum nequitiam satis superque manifestat & refellit: equidem arbitror, illam à Domino in sacro codice conservatam, provisumque, ne stylo eodem, quo reliquas, hanc etiam configerent: utrum autem intactam posthac relicturi sint, id porro incertum. Idem, precor, me pariter custodiat, ne similis flagitii reus aliquando fiam. Interim quod in orthodoxa Fide usque ad hoc tempus persevero, ipsi acceptum refero, & gratus agnosco. Monuit & mandavit, qui non mentitur dicens: *Nolite vocare vobis Magistrum super terram*. Apostolus etiam veritus, ne istuc latius manaret malum, præoccupavit ferre legem, ne quispiam gregum Christi sibi Pauli nomen allineret. Quod tamen Apostolus malum extimuit, ad hoc zizania suspirant. Una superbos impulit causa ambitus honorum, dum unusquisque Cathedram occupare contendit. Illum prædicare, vere est justum, qui suam in Cruce mortem objiciens, superbiam nostram cohibere studuit. Zebedæi filiis prima subsellia petentibus summus Magister prudenter negavit, cavens, ne nos ex eorum facto argumentum similis ambitus perversè duceremus. Sed & eosdem suis quæstionibus à petitione primatus ad consectandam humilitatem revocavit. Nostram ut ambitionem compesceret, pro honoribus perpessiones obtulit, arrogantiæ nostræ objurgatrices. Tu vero reverere supremum Judicem pro tribunali sedentem.

O fidos sponsores, quorum fidelitas labefactari non potuit amplissimæ potestatis spe, ovesque repulere dicentes: *Ego sum Cephæ, ego vero sum Pauli, vel Apollo*. Miseram ovem, cui gregalis suæ nota signari, tanti fuit. Dominum certè reverentes optimi servi, suis à nominibus derivatas nuncupationes obliterare studuerunt, gregique Domini signum imprimendum curarunt. Jam benedicito ei, qui suorum Apostolorum operâ oves suas proprio distinxit charactere. Subdoli autem & improbi Doctores fraudulentis sponsoribus similes visi sunt; nam cum eos sponsus fidei plenos opinatus, suos ad sponsæ domum legasset nuncios, communem expectationem fefellerunt, Christique sponsas sibi averterunt: ut vero incautas deciperent, suavissimos Sponsi mores imitati, jucundissimum ejusdem aspectum decoris & dignitatis plenum illis objecerunt. Sic enim-

vero adversus Sponsum ipsiusmet armis dimicare voluerunt. Quis hìc pro merito laudet eum, qui igne suo exploratorio veteratorum fraudem detexit & publicavit? Joannes contra missus Sponsi paranymphus, cum animadvertisset, se à Sponsa Domini sui intentius inspici, perinde ac si ipsius dominus esset, servus suam conditionem minime dissimulavit, fassus, se loco infimo natum, & naturâ mortalem: summa ab imis discrevit, Sponsæque utraque proposuit, testatus, se Sponso nullatenùs esse comparabilem, cujus nec esset dignus, ut ejus corrigiam calceamenti solveret. Gloriam tribuito illi, qui Joanni talia suggessit, ejusque monitis errantem correxit.

Contrariam cepere viam mendaces & fraudulenti Doctores, fucatam nempe fallacemque mercem obtulerunt ingenii sui acumina & argutias. Sic enim fit, ut qui honestam heri uxorem violare molitur, se primum diligenter excolat & ornet. At enimvero quantumlibet istuc hominum genus se comat, expoliatque, suam profecto deformitatem ac turpitudinem nunquam adumbrarit. Jesu humilitas qualibet venustate pulchrior est. Hunc proinde suspicito & lauda, cujus vel opprobrium gloria & decus est.

Ejus certè dignitatem & amplitudinem statim ut aspexere Græci, Persæ, Ægyptii, sua ejuravere simulacra, inanium Deorum abjecere nomina, homines ante vitiis dediti ductas à suis majoribus nomenclationes antiquarunt, atque in verba Magistri veritatis jurare cœperunt. Hæc vident putida zizania, perditissimorum tamen hominum nomina affectant nihilo minus, & inde sibi cognomenta petunt. Testare gratiam illius, qui devios in viam ab errore reducit.

Postquam apud Græcos Filii Dei Sponsam perversi Doctores labefactare cœperunt, continuo magistrorum nomina sibi schola probavit. Servorum vocabula appetiit uxor, quæ affectum mutavit. Injuria provocatus potentissimus Sponsus, ne latius flueret malum, & universum gynæceum corrumperet, ejusmodi nomenclationes eliminandas curavit. Laudare justum est illum, qui Ecclesiæ suæ viros divino zelo incensos providit. Et sane si Apostolus in corpore mortali versaretur adhuc in terris, ejusmodi improborum hominum memoriam de sub Cælo deleret pœna, quæ populo Amalecitarum olim statuta fuit; nam si obstitit, ne Christi grex nomen sibi Simonis approbaret, quanto diligentius curaret, ut obliterarentur nomina furum, qui seductam Christi Sponsam, sibique adjunctam propriis notavere vocabulis. Laudem dicito ei, qui suam Ecclesiam adorando nomini suo affixit.

Mar-

[illegible]

A Marcion, qui inter primos ausus est Divinam obtrectare Majestatem, cum à proprio nomine avelli non posset, alteram ab invecto schismate nuncupationem invenit, inde cœpit propriæ sectæ cognomento signari: etenim nec fures ab arte sua nuncupari velint, sed hujusmodi appellationem ars ipsa vel invitis obtrudit; scilicet nostri nobis mores nomina fingunt. Illi benedicito, qui suo nomine nos induit. Sanctorum cœtus, fratres, B captas ab hominibus nomenclationes vehementer abhorret: quamobrem Sabelliani, & Ariani, aliique Sectarii, in eo, quod ductas ab auctoribus Sectarum appellationes iniquè ferunt, nostræ Ecclesiæ se ornare & placere callidè student. Norunt siquidem quemnam illa diligat, totamq; in Christum esse suspensam. Sic opto, ut benedictum sit illud nomen, ex quo omnis nostra pendet ratio & spes. C Quid? Num Apostolum non legerunt arguentem eos, quorum alii se Cephæ discipulos esse ajebant, & alii Pauli, atque alii Apollo? Ecce autem acerbior nobis, fratres, incubuit dolor, ex quo cœperunt nostri æquales gregem nominibus signare suis: siquidem nec puduit, lectores, aut Auditores erubuerunt, ascitis ab homine appellationibus, vocari. Benedictum sit nomen, in quo vocati sumus.

D Hic porro date operam & animum attendite, ut pernoscatis, apud utram partem illa Apostolorum doctrina perseveret. Isti utique filii Sponsam suis nusquam nominibus appellarunt; quisquis ergo gregi doctrinæ causâ suum adjungit nomen, ab Apostolorum disciplina aberrat: contra quicumque illum Domini nomine signat, apud istum veritatem resedisse & adhuc perdurare dicemus. Benedicito illi, qui suum hospitem nobis indicavit. E Græci item sapientes scholis suis dedere nomen, dilectissimi, hæsitque eorum discipulis illa nomenclatio usque ad hoc tempus. Atqui non mirum, homines hominibus se subjecisse, mirum est, ut impii sanctæ religionis transfugæ super Dominum Deumque suum se efferre audeant, audent utique, dum suum divino nomini anteferendum decernunt. Magnifica illum, cujus nomen *invocatum est super nos*.

Jer. 14.9

F Sectam turpissimam turpi nomine Canis nuncuparunt: neque puduit dementes de Canis nomine Cinicos appellari, quemadmodum nec Udiani (Audiani) Udo (Noctuæ) vocabulum erubuerunt, neque sua cognomenta Ariani, aut Cuchitæ; quorum nominum, carissimi, utrum fœdius sit nescias. Benedictum sit nomen, quo decorati sumus. Luporum nomen quasi velum quoddam obtenderunt Ovibus, Milvorumque vocabulo convestierunt Columbas: sprevere frumenti nobile

nobile nomen, veprium cognomentis uti maluerunt. Porrò si Apostolus Corinthios acriter reprehendit, quod docti, Dominum pro ipsorum salute Crucis subiisse supplicium, Cephæ tamen, & Pauli cognomentum ambirent, qui etsi clarissimos viros esse scirent, servorum tamen conditionem nullatenus excedere sciebant, quantum putas divinam indignationem à Sectariis provocari, qui nominis sui originem ad eos referre malunt, qui Domini fidem negarunt? Benedictum sit nomen, in quod credidimus.

Multos prædicari audio Christos, alterum quidem Manethi coëtaneum, Bardesani alterum ætate supparem, atque alterum Marcionis ætate natum: constat autem Christum Apostolorum temporibus advenisse. Porro si quos nominavi, Christi sunt, isti profecto secum pugnant; sin unus est Christus, divisus in plures, idem ore non uno pugnantia loquitur. Tu vero approba tibi illum sine varietate unum, semper eundem, semper ipsum. Est adhuc, quod minime probes in ratione temporum, quibus ista dicuntur erupisse zizania. Sua Heterodoxi confudere tempora, ut sua perverterunt dogmata: nam si ista sibi ab Apostolis tradita acceperunt, cedo, quis primus ille fuit? Arius ne, qui nostra ætate prodiit, an Manes, qui hesternam ante diem nullus erat? Proh informes locustas, putida terræ rejectamenta! Quàm meritò laudandus ille est, *qui habitat in Cœlis, ac tales irridet*.

Ps. 2. 4.

Apostoli ad annos plures Christi doctrinam disseminare instituerunt, eodē in munere successerunt alii, nec dum porrò zizania pullularant. Isti, qui secuti sunt, explicent, à quonam traxerit nomen vetus à Simone tradita disciplina? Testes præsentes adsunt Paulus & Apollo. Gratiam habeamus illi, qui tales errantibus opposuit veritatis assertores. Ecclesia Gentium jam extabat, postquam ejus Constitutor Deus Populi templum diruit, eoq; funditus everso, ruinis superstuxit Ecclesiam: in hac certè Marcion nullo unquam munere functus est, quando nec ejus nomen extabat; neque illuc prorumpere licuit Manethi, vel Bardesani.

A Prophetis Apostoli orthodoxam doctrinam acceperunt (quo memineris laudare supremū ordinationum & vicissitudinum auctorē) Adamus primitùs illam Noëmo tradidit, à Noëmo ad Abrahamum propagata est, & ab isto ad Mosen, & à Mose ad Davidem manavit, & ab eodem ad captivitatis Babylonicæ exules, & ab istis ad Salvatorem traducta fuit. Populus post dispersus est, omnesque Patrum traditiones rescidit & refixit, Apostolorum item manus sublata est. Prædicamus eum,

[illegible]

eum, qui eorum traditiones conſervat; ille nimirùm, qui Arcæ fabricam præcepit, idem populi templum conſtruxit, & qui hæc omnia molitus eſt, ſanctam Eccleſiam conſtituit. Porrò qui viventium propagationem, rerumque ſeriem ordinat, idem Prophetarum, atque Apoſtolorum ſucceſſionem ordinatiſſimam invenit, & à ſæculo uſque in ſæculum retinebit. Teſtare potentiam illius, qui cœpta tenet, auget, & perficit.

SERMO VIGESIMUS QUINTUS.

ITerùm redarguendi ſunt, quicumque vagantur extra viam, perque devios fallaceſque tramites aberrant: quandoquidem ipſa ſalutis via nobis indicia offert, unde pernoſcamus, hunc eſſe callem, quem legati trivere pacis, & ſpiritu afflati ſapientes præſignarunt, atque libratum, æquatumque nobis tradidere Prophetæ, & Apoſtoli; cujus milliaria diſtinxit veritas, & Chriſtus diverſoria adornavit. Eja, fratres, hanc ingrediamur ſemitam, quâ Pater Filium miſit: regiam teneamus viam, ut ſimul omnes ad conſpectum Filii Regis perveniamus. Hæc quippè via eſt, quam regii ſtatores venturo Domino pararunt, tunc quando regni hæres deducendus fuit ad urbem regum ſedem, & collocandus in eo, qui à Davide conſtitutus fuerat, thronus. Et Regis quidem ille perſonam induit, cum illuderetur; coronatus eſt, cum irrideretur; ſubiit in Calvariæ collem regalia geſtans inſignia, ſicque viam ſuorum Prophetarum remenſus eſt, & ab Apoſtolis ſuis mox recalcandam compoſuit & complanavit. Hanc ergo viam nos capeſſere oportet à Filio deſignatam, ut Patris gloriam teneamus.

Moſes in lege viam per figuras deſcripſit, populoque per omnes palanti vias monſtravit, Dominus ſuis ordinationibus illam abſolvit, & Gentibus terendam dedit. Omnes itaque figuræ à Moſe in eo, quem aperuit, tramite deſignatas, via Filii Dei ad finem perduxit. Hoc ergo agamus, fratres, ut mens noſtra fiat æquabile ſolum, animam videlicet præparemus ſic, ut aliis expediti curis monſtratum ſalutis iter perſequamur. Hinc porrò Increduli ſuomet ore revincuntur, iſtuc, eſto, minime animadvertant: fatentur nimirùm Joannem adveniſſe: videamus ergo, num recto ordini conſentiat, quod Legati præcurſores Regis jamdiu defecerint, objerintque. Rex autem ex condicto ponè ſecuturus, ſuum adhuc adventum protelet & ſuſtineat: Prophetarum ſiquidem poſtremus extitit Joannes, idemque Prophetarum coronis fuit, viditque, Simonem Diſcipulorum Principem, Dominus

nus inter priores & posteriores medius constitit. Conticuere illicò buccinæ Prophetarum, Orbem circumsonante tuba Apostolorum.

Christi præcursor Joannes ad Judæos venit, ut ipsi fatentur, ad præparandam secuturo Messiæ viam; cum autem, dilectissimi, instruitur via apparatu magnifico, qualis regalem decet majestatem: intelligit quisque Regem propediem adfuturum. Supputate nunc tempora, & comperietis, annos jam fluxisse trecentos, ex quo Joannes viam Regi post venturo præparabat, vos dicite Increduli, Rex ubi est? Constat itaque, ut in dubium jure vocari non possit, & præparationem viæ à Joanne cœptam & absolutam fuisse in gratiam Filii Regis secuturi, atque Prophetis ejusdem adventum annunciantibus imposuisse silentium solam ejus præsentiam.

Antecessere Christi adventum Abel & Enoch, Noë & Abraham, Moses & Josue, Samuel, David, ejusque nepos Joseph, omnisque cœtus Justorum, qui per idem tempus floruerunt. Jam inde constantem, & longam habetis filiorum lucis seriem per omnes præteriti temporis ætates deductam. Ecce autem omnes testantur, Dominum ad Sionem venisse, Regemque Statorum suorum cursum sua præsentia conclusisse. Via militum signata vestigiis ostendit, exercitum antecessisse, Regemque præeuntes legiones secutum suis in castris adesse præsentem. Sic Increduli dum callidè in alieno solo peregrinari malunt, viam certâ viæ Domini notâ signarunt.

Cæterum quisquis se Regis Legatum prædicat, & à via regia fugit, latro est, viatoribus insidias parat; siquidem etiam latrones vias obsident, ut negotiatores adoriantur & spolient: quare si quispiam gnarus viarum tibi se offerat ducem, sequere, insistito illorum vestigiis, & in suo ipsos latrocinio interpellabis. Pertentemus ergo nos quoque & exploremus Incredulorum angiportus & salebras. Agite itaque, examinate versutissimorum hominum tricas & fallacias, & abactas oves direptasque ex eorum manibus excutite. Erroris tortuosum & multiplex ingenium semper fuit, tramites non suos secus viam salutis ad lævam occupavit atque munivit, quos modo videtis ab ejus ducibus obtineri: cognati sunt isti antiqui illius serpentis, callidi illius veteratoris, qui Rectos seduxit; cujus consilium turpissimum fuit, qualis ipse, qui dedit. Hujus pressere vestigia secuti hæresum inventores, qui viam mirum in modum deformarunt, super inductis suorum ænigmatum involucris, quæ etiam simplicibus facile persuadent. Ergo si quos orthodoxos offendunt

A offendunt recta incedentes, suis prius imbutos disciplina suadent, ut ad ipsorum mores inposterum se componant.

His seducti artibus facilem tutamque credidere viam, planum ad rebellionem iter; incautos decepere maligni tramites viæ fraudulenter adjuncti. Peccati namque repertor in via vitæ, mortis notas impressit; ad confundendas filiorū lucis semitas, veritatis larvâ texit mendacium, ut vel repelleretur verum, vel B falsum admitteretur. Sed tu age ingredere veritatis viam, totam circumspice & considera, mentique illius speciem & ornatum imprimito: inde disces cavere tibi à damnato illo serpente, ne quando te incautum invadat, & à recta abductum, in viam, quam odisse debes, conjiciat. Unigenitus, qui ambulavit super aquas, suoque Discipulo similem viam patefecit, eidem arcana delineavit & proposuit: C in undis descripta emicuere symbola, in profluente semitam instauravit, descripsitque in mari continentis imaginem, significavit Apostolis apertas fuisse vias ad promulgandas Evangelii leges per universum Orbem, quem calcatum mare designabat. Tua, rogo, vox, quæ fluctus increpuit, & super aquas novum stravit callem, discordias componat, ut olim tempestatem compescuit, viamque veritatis famulis tuis expediat.

D

SERMO VIGESIMUS SEXTUS.

MAgnum profecto molitur opus, quicumq; parat omnium orthodoxæ Fidei hostiū mores & errores exquirere; siquidē velit cœptam ab sua origine rerum gestarum seriem ad nostram ætatem deducere, alioquin Manethis acta retexere operosum non est, cum E à nobis parum distet tempus, quo suam suis aperuit viam, externam quippe ante diem necdum emerserant dogmata zizaniorum, quæ nata visa sunt aruisse; nisi quod viarum grassatores sua opportunè petunt latibula, unde, datâ occasione, erumpant. Hujus disciplinæ Sectarii testamentum per famuli manus nobis traditum ab altero, quod à Filio conditum accepimus, distraxerunt: patebit autem error, si patuerit oculos habentibus, F Apostolos tritam à Prophetis cepisse viam. Fons erat ingens, & *in ipso vitæ principium*, inde existit alter Prophetarum vehens oracula, ac tertius verba trahens spiritus. Hos nacti fontes colubri de profluente cadentes lambitavere guttas, haustum copiosus vomitus consecutus est; scilicet saluberrimæ salientes venenatorum reptilium contagione in lacunas pestiferi liquoris conversæ sunt, quod vitale poculum fuit, mox Draconum felle temperatum gustantibus lethum attulit, esto,

putaverint insani quidam inde sibi offerri latices peregrini suavissimique saporis; erroris namque repertor ex illimi fonte veritatis labentes stillas clanculum collegit, & veneno miscuit.

Tu vero disce viam à salebris discernere: cave, ne alius captivum te trahat callis; mendacium quippe veri larvam sibi accommodare consuevit. Ubi autem videris terminos à Rege positos, publicaque diversoria, & frequentem illàc negotiatorum discursum, hanc nimirum viam credito tutissimam, Regi, ejusque cursoribus, & legatis constitutam. Ubi contra per obliquos viarum flexus circumsonare audies Incantatorum carmina, & signorum Zodiaci vocabula: item dicta religioni, Divinæque Majestati contumeliosa, & nefarias Maleficorum exerceri artes, non est cur ultra ambigas; compertissimum quippe est, hosce errantium esse angiportus, & grassatorum cubilia; brevi sic habeto: ubicumq; mendacium deprehenderis, vasa ocyùs colligito, indeque celerem adorna fugam. At ubi nactus fueris viam illimem & planam, mentem tibi præpara purgatam & sinceram, quod ubi feceris, meditatum iter securus ingredere.

Gratemur, oro, fructui, qui viam nobis aperuit; ab arbore ad Crucem, à ligno ad lignum rectam produxit, à Paradiso deliciarum ad Sionem, & illinc ad Ecclesiam Sanctorum, atque hinc ad Regnum; hanc enimverò ingrediamur, quæ impios desertores redarguit, docetque locum, unde exciderunt, antiquum illum Apostatam secuti, cujus perinde nomen & mores induerunt. Dominus viam se ipse appellavit, hâc ad ejus Genitorem contendamus. Magnam profectò viam ejus mandata proponunt, quæ cum amplissima sit, angusta simul est, antiqua est, eademque nova. Hujus caput Incircumcisus populus tenuit Domini secum vehens figuras, ejus quippe adumbratæ etiam imagines salutis prognostica sunt. Huic permixta Circumcisorum turba iter ingressa est Filii simili modo ornata symbolis: hic enim primis, & mediis, atque postremis salutem & vitam attulit, viamque trifariam divisit: Unum autem omnium viarum initium & finis est: etenim qui omnia sua potestate complectitur, cuncta pariter in se reducit & recipit.

Viæ causa fuit Adamus perditus, hunc ut quærerent, in viam se dedere viri communis Domini Statores, qui tamen ovem errantem magno cum labore perquirentes, reperire nusquam potuerunt, nedum ad caulas reducere: quamobrem ovis Dominus, ut amissam recuperaret, quærere instituit, ingressusque viam est, quam Domino gregis sui

A sui Pastores præstruxerant, & hominem induit, atque Paradisi fores suomet introitu reseravit. Ergo agite, fratres, viatica nobis actutùm provideamus, & hinc emigremus, quandoquidem salutis Reparator nostræ nobis aditum ad sedem deliciarum patefecit. Et hic quidem in terram spinis horridam & execratione devinctam hominem transgressorem ideo relegavit, quo se ipse corrigeret, & reditum in eum, unde dejectus fuerat, locum B sibi procuraret. Inde porrò factum est, ut Eva mater nos exules, carcerique mancipatos pareret: carcer nihilominus & exilium adeo placuit, ut domum, quâ noxii coërcebamur, Paradisi domicilio antehaberemus. Ea est consuetudinis vis, & rerum, quibus semel assueveris, amor, quia nimirum tenebris assuefacti sumus, lucem fugimus. Et vero quotus quisq;est, qui vinctus catenis solvi non C petat? aut carcere clausus exitum non quærat? Nostra tamen vota, modo sit, qui orantes exaudiat, planè contraria sunt, ut in terra aspera spinis liceat permanere.

Ceu navigio clausi per freta ferimur, si quis periclitantes è pelago ad portum appulerit, beneficium deputamus injuriæ loco. Domino nostro sumus ubique graves, flemus, & querimur hic nos ab eo neglectos, nec secus ac si nihil ad ipsum per- D tineremus. Attamen ille Bonus animadvertens, nos in eo versari errore, ut inviolabili lege statutum è carcere exitum, quasi injuriam deprecemur, oblatumque Regnum recusemus; providit, ne Mors donis precibusve flecteretur, nostrisque exorata votis hic manere aliquando permitteret. Jam si clementissimus Dominus, peracto brevi curriculo, hominem hinc emigrare jubeat, do- E lendum ne putas Mortem adesse, quæ membra sexcentis compedita vinculis exolvat?

Tua, Domine, sunt ista duo, meus in Mundum introitus, meusque inde, definito die, exitus. In via veræ religionis natus sum, tametsi tunc beneficium non sensi, quod adultus agnovi, & retinui. Occurrentes in itinere obliquos flexus mea fides odit, & præterbitavit, non ignara talium viarum exitus ad lævam ducere. Et quoniam Te, Domine, F confessus sum, confitere me, oro Te: miserere peccatoris in Te credentis, qui etsi peccare pergit, ostium tamen tuum pulsare non desinit, viâ tuâ ad te nititur etiam ignavus & iners.

SERMO VIGESIMUS SEPTIMUS.

QUAM benè imitantur malos impii Fidei contemtores! Nequam & improbi quidam monetalem typum, unde unde nacti, nummos cudunt adulterinos; qui si ad manus aurificis venerint, laudat iste typum & effigiem regis, sed & accusat artificis fraudulenti nequitiam; nec enim callidus veterator potuit exactè archetypum imitari, & discriminantes notas penitus dissimulare & auferre. Id enimvero authoribus Sectarum contigit, rectam illi quidem depravarunt viam, terminos tamen à Rege positos immutare aut revellere nequiverunt, his porrò stantibus, constat pariter via: quilibet enim in tam recenti præsertim memoria statim fraudem animadvertet, modò mentis sit compos suæ, nec enim doctus ignorat, quid illi sint, quo authore, quove consilio hoc in loco fixi fuerint. Quisquis itaque terminos à recta ad obliquos flexus transferre ausus fuit, ex duplici capite arguendus est, & quo viam occulere se posse credidit, & quo ejus terminos refigere tentavit. Tuam, Domine, admiramur veritatem, quam abscondere nemini hactenus licuit.

Perge porrò: consideremus viam, quam inter salebras perversi homines moliti sunt; in illa quippe veri Regis nostri terminos videre est constitutos, & suo ordine dispositos; ibi audire est nomina Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, occurrunt item Sacramenta Chrismatis, & Baptismi, fractio panis, & calix salutis, nec non Divinæ Scripturæ, quas malitiosè surreptas impiè depravarunt. Regem Regum lauda, cujus via ducitur per editissima montium juga, quam utique oculis subducere nemo possit. Vides vanum stultorum hominum laborem, qui resectæ veritatis fragmenta collegere, iisque altissimos montes submovere aut occultare tentarunt; postquam vero animadverterunt, tantæ molis terminos abscondi non posse, eosdem mutato nomine, vocabulo ignoti Regis, qui certè nullus est, vestierunt. Et fabula quidem apud quosdam fidem invenit, ab aliis tamen rejecta est, & meritò reprehensa. Benedicito ei, qui sic terminos in Terra fixit, ut in Cœlo sidera.

Quamquam sicut dilucescentem diem nemo occultat; sic nec potest quisquam divinarum Scripturarum fidei auctoritatique detrahere. Errant miseri in clarissima tot luminarium luce; & multiplici Divinæ Sapientiæ, lumine monstrante viam, per avia vagantur: astra in offendicula perverterunt, & castam integramque Scripturarum disciplinam in impuras hominum opinationes, unde turpiores

turpiores evaderent. Gloriam proindè illi tribuamus, qui sua nos luce collustravit, & clara veritate nos alit & recreat.

SERMO VIGESIMUS OCTAVUS.

UT umbra nihil est, carissimi, nec per se subsistit, sed interposito interjectoque corpore opaco paritur, & conservatur; sic mali natura per se nihil est, sed ab opposito sibi bono existit & constat. Conjugium utrobique unum ipsum est, honestum quidem & immaculatum, si ex lege fiat, nefarium idem ac turpe, si legi adversatur. Quàm opidò justum est laudare eum, qui caritatem nobis instituit morum magistram, cujus ope plurima non ignoraremus! Perinde cibus immensum luxum, temulentiam potus, induxerunt; data sibi quisque naturæ bona, ipsâ repugnante, suum idem in malum convertit. Non est ergo quod doleas, rerum naturas malas esse, constat enim esse optimas, sed res per se bonas malas facit perversa voluntas. Vis ac potestas arbitrii ornatissimas rerum constitutiones labefactavit, libera voluntas turbavit & miscuit omnia, quo disceres illum admirari, cujus bonitas & sapientia efficit, ut suum natura ordinem immutabili lege percurrat.

Et verò si hanc, qualis à Deo constituta est, consideres rerum universitatem, nihil in ea occurrit, quod summè decorum ac pulchrum non sit; verumtamen si inde oculos ad mores convertas, miraberis utique voluntatis humanæ vitio cuncta depravari & corrumpi; fœda nimirum illuvies moris obtenditur naturæ, indeque omnis ejus decor extinguitur, & insigniter deformis evadit. Quod si accidens naturæ vitium exueris, facile indues mores bene constitutæ naturæ congruentes, puta, si os maledicendi consuetudinem abjecerit, minimo utique labore divinis laudibus assuefiet. Item si inditam naturæ pulchritudinem excolere cupis, fac etiam abstineas ab eo, quod naturam non dedecet. Ut virtutes, sic vitia naturam consectantur. Et sane si naturæ modum & ordinem adhibeas, inde tibi decus ingens, & eximiam dignitatem acquires: alioquin si eam in vitia diffluere permiseris, cogita hinc tibi omne malum conflatum iri. Tu, Domine, cui natura paret, ejusdem, quæso, usum ad rectam rationem exigere nos doce.

Consentiunt naturæ Medici, illi siquidem si medicamenta ex diversis speciebus composita ægro adhibenda sint, singulas species ad certum pondus, & mensuram ab arte præscriptam exigunt, caventque, ne qua alteri præ-

ri prævaleat, non ignari, certam inde ægroto perniciem imminere. Qui cuncta curat, Mundum distinctè accuratèque composuit, naturam miseratus ordinavit, turbavit iratus morem. Habeto gratiam ei, qui rebus in usum nostrum constitutis, ordinem nos docet, intra quem concessam arbitrii libertatem continere debeamus. Si capillus & ungues ultra modum crescere sinas, corporis venustatem corrumpunt, quamvis sine illis etiam fœdum & deforme foret; ad ejusdem quippe ornatum adjecta sunt: qualem ergo deformitatem creari putas naturæ ex peccato, quo nil deformius fingere possis? Vinum fæculentum tum vero delectat, cum fuerit defæcatum: age ergo, purga noxas animæ fæces, ut Domino tuo placeas. Sua voluntate peccatores labes hujusmodi contraxere, moribus suis naturæ ordinem perturbarunt. Laudandus proinde ille est, qui pulcherrimam vestem nobis muneratus est, naturam puram, si quod autem deinde illi accidit, quod ejus honestatis splendorem inquinaverit, nos in culpa sumus.

Alioquin si vis scire naturam, ne quæras ubi suo exuta fuit decore, caput fontis petamus oportet, unde lympidæ prosilierunt aquæ; Hominis naturam in sua prima conditione contemplemur, qualem intuitus omnium Dominus, omnia in ea laudavit. Si qua vero extitit æterno Opifici coæva natura mala, ipsique contraria, hæc profecto non opus, sed artificem infestabat. Tu vero illum demirare, qui suam nobis declaravit potestatem & sapientiam, sed & beneficentiam quidē, quo de nihilo Mundum molitus est, sapientiæ vero suæ divitias, quo ea, quæ condidit, scitissimè disposuit, ornavit, & planè cumulatèque absolvit, suam denique beneficentiam, quo sponte sua pulcherrimum hoc Universum exædificavit, suisque expletum numeris Adamo liberaliter concessit. Cæterùm, quidquid negotii fuit, quod inrer illum & hominem gerendum fuit, ipse transegit; quæ autem ab homine in ipso homine, & in iis, quæ infra ipsum curanda restabant, in ejusdem potestate dereliquit: proptereaque nostram voluntatem Dominus noster neutiquam laudavit. Hæc porro mox perturbavit, & miscuit omnia, etiam seipsam.

Ex hac radice emicuere statim spinæ, testes nimirum peccati, quod nuper emerserat; nec enim istæ illud antecessere, sed postquàm humani vis arbitrii peccatum hactenus nostro Orbi ignotum edidit, protulit terra spinas hucusque occultatas. Prudenter, qui cuncta molitus fuerat, peccati imaginem in spinis expressit, & conspicuam manere voluit; ne quis ejus Divinitati ex ipsius benefactis

A

B

C

D

E

F

ctis aliquando calumniam inſtrueret. Hinc diſcito naturæ Dominum diligere, cui ſuis terra ſpinis, noſtris nos peccatis ingens odium conflavimus.

Quantumlibet palea tritico affinis ſit, quo tamen copioſiùs aggeritur, acervum facit deteriorem, quam opidò magis deteri dicam vitiorum contagione naturam, quæ quidem ab ea aliena ſunt, ut nihil magis? Adſcitis propria voluntate pravitatibus liberanda natura eſt, corrigenda ſimul malefacta, & ſolvenda debita noſtri arbitrii abuſu contracta, purgandus eſt acervus à conditionis ſuæ origine ſincerus, confuſis deinde ſpinis, permiſtoque pulvere, adulteratus. Interim Conditoris naturæ beneficentia prædicanda eſt, qui naturam nobis integram puramque in ſuo fonte profudit.

Vides, ut magnus Arator naturam & legem uni jugavit aratro. Natura mœchos abominatur, maleficos, & parricidas, ipſos ſimiliter, nec minore odio perſequitur lex: cumque aliquando lex & natura Mundum purgaſſent, humano cordi nova mandata, velut nova ſemina campo commendarunt, ut pro frugibus Domino naturæ gratias referret, & pro lege ſcripta Legiſlatorem laudaret. Sed naturæ legiſq; Authorem contemſere impuri homines, fidei ac pudicitiæ oſores, unàque cæcum vulgus variis implicitum erroribus quod quærerentur, tales ſe à natura factos, ut videlicet errarent, & mœcharentur. Contradixit natura vocali voce, quæ bovis conjugis aures perculit, legem videlicet provocavit, illam, inquam, legem opidò terrificam, quæ in ſummo montis Sinai vertice tradita fuit, nec non alteram ſuavem, quam dedit ille Perfectus, qui poſtquam Moſaica lex delaſſata fuit, deſcendit, ut legem utramque naturalem, & ſcriptam perpoliret & abſolveret. Rerum itaque Perfectorem magnificemus, cujus numine benè cœpta, nec dum finita ad exitum deducuntur.

Quæſo, Domine, à vana diſquiſitione erue me, quod vitium hujus temporis mores induxerunt. cura hujuſmodi acerba eſt, tametſi quibuſdam jucunda videatur, amara & ambigua: moleſtum profecto eſt audire omnes diſceptantium rixas. Interim, propoſitis quæſtionibus difficillimis, audientium ſententiam explorant, ſic aures vellicant & auferunt mentem ſtropharum illecebra circumventam. Obdurant frontem, ut fortes ſibi ſubmittant, ſe demittunt, ut ex inſidiis incautos adoriantur & ſpolient. Hæc, precor, Domine, ſcindito retia, & ſimplices eripito à laqueis, qui rectâ incedentibus paſſim obtenduntur. Miſerere, quæſo, tuæ deſerto-

desertorum fidei, qui ei, à qua procreati sunt, naturæ obtrectant.

SERMO VIGESIMUS NONUS.

OMnes hinc facesse curas, Anime, ipseq; te aliquando colligito, te ipse discutito. Quid id est? Tecum ne habitas, aut vagus ubiq; erras? Tun' idem modo, qui ante alto sopore pressus per devia somnia errabas, tibi præsens, teipsum latebas? Quid num ergo alius quispiam tuam induit personam? Quî tamen factum, ut nec accedentem senseris, nec recedentem? Quod si licuit præsentis teque noctu invadentis Dæmonis formam perspicere, explica, utrum eadem in tactum cadat, vel contra tametsi affinis sit corpori, magis tamen ab isto distet, quam animus. Atenim si Dæmonem sedimentum esse credis illius principii, quod tenebras appellas, eundemq; asseris esse animo subtiliorem, cuinam mortalium licuit tantum, ut purissimam ejus substantiam sensibus discerneret? Eja agite, Animus & Anima, hunc nodum solvite. Jam duo adestis, tertius addatur Corpus: Siccine tres, commissâ pugnâ, Dæmonis unius vim nedum propulsare, nec sustinere quidem potuistis? Cumque quilibet vestrûm, pensatis singulorum viribus, illum profligaturus crederetur, hem omnes simul nec procurrentem sensistis, nec efficere potuistis, quominus vos somno sopitos prosterneret, atque per varia visa raptaret.

Vapor unde somnus, si offunditur corpori, mentem pariter opacat, sopito corpore, corpori affinis Dæmon vigilat, & animus quantumvis à corpore abstractus stertit. Jam si nisi id est, quod Dæmon fictis imaginibus vos illudit, quis facit de nocturna pollutione reos? Nostis utique hanc à Mose in lege reprehensam. Quod si vestris somniis nullus illudit Malus, ergo nec Bonus se vestris illusionibus immiscet, cessante autem utroque, quo impellente, agitari putatis species vobis somniatibus objectas & deinceps objiciendas. Corpus quiescit, quis ergo movetur & errat sine corpore? aut sine agro serit? aut sine libertate peccat? & commissum suum experrectus erubescit? Porrò si vestris insomniis neutiquam se immiscet cujusquam malitia; ergo de vestro vobis accidunt obscœna ac turpia. Et si minime percipitis, quis malus auctor corporibus vestris ejusmodi allinat sordes? dicemus insomnem vigilare Satanam, ipsoque impellente, vos huic demersos luto: vos ergo Satanæ corpus, vobis ille successit mens, & ambo naturam mutastis.

Para-

[illegible]

A Paradoxa ſunt: fæx pura, ſine ſomno inſomnium, & ſomno ſopita mens, Animus mortalis, exanimis Anima, & ſine anima corpus vivens. Papæ, quid audio? deprehenſum eſt corpus vigilare quandiu cum Satana eſt, & ab eodem dormiens agi in culpam, dum interim ratio & mens cum ſorore anima ſtertunt! Atqui ſi ſomniorum auctor Satanas fuit, dum, diſcuſſo ſomno, dormiens expergiſcitur, quo alio auctore defluxit ſubitò illorum memoria, B & animam, mentem, animumque deſtituit? Nec vero priori illuſione contentus Satanas, ut mortuos efficeret, quos natura inſomnes & ſpiritales edidit, illud etiam adjecit, ut experrectos, & quaſi redivivos rurſus invaderet. Cœpit ergo ſua ipſis ſomnia ad memoriam revocare, eorumque vocibus ſua viſa publicare, atque ipſis per ipſos ex propria interpretatione exponere.

C Eſt interim quod vehementer mireris: ordinata videlicet perturbari, permiſceri diſcreta: eſtque rurſus, quod capere nequeas: individua dividi, ut unum unum non ſit, ſed numerum faciat, & multiplex fiat: ſciat & neſciat mens eadem, idem ſenſus ſentiat, nec diſcernat, ejuſdem ſpectri intercidat memoria, & maneat, & idem idem non ſit: ſi dormit, vigilat; ſi moritur, vivit; ſi quieſcit, vagatur: ſomno mergitur, emergit vates, D egregius Conjector vaticinia in ſomno hauſta, in vigilia proponit, & explicat: ſibi præſens & abſens, ſecum & extra ſe, jacet, & currit. Sed quid ais? Idem, qui evaſit, ipſe rediit, an forte alius venit, & illum invaſit?

Preterea qualem opinaris eſſe, fierive motum in ſomnio? Quomodo id explicas? Quandoquidem membra movet, & oculos flere cogit: falſum ſomnium veras ciet lacrymas? Cenſen' ergo ſomnium eſſe veridicum? E atqui interdum mentitur, fallacem ne? atqui nec ſemper fallit: moventium autem culpa ſimilis eſt, ut idem ſomnium. In magna pace magnum coquitur bellum, ſua ſimul componunt ſomnia; tametſi diſcordant, concordes ſunt, & litigant; rixantur, nec tamen diſſident. At ego quo meo malo factus ſum diverſorium hoſpitibus inter ſe vix unquam F non diſſidentibus, belloque ut ipſis ſic mihi inteſtino dimicantibus. Mercedem hoſpitii ſolvere debuiſſent, jam repetunt, quod me quieſcentem torſerint. Diſcordes eſſe dixi, ſocios tamen eſſe ſcias, & ſodales; omnium quippe ſenſus unus eſt, & eſto, alter vera loquatur, mentiatur & fallat alter, conſpirant omnes, ut vera promiſcuè ac falſa ad me referant.

Quocirca ſicut ambo mihi dormienti ſomnium, collato ſtudio, finxerunt; ita concordi ſenſu idem experrecto retexunt & narrant;

rant; & quoniam isthæc omnia intra me agitant, meaque abutuntur phantasia & cogitatione, meoque rursus ore suas narrant fabulas, & lingua interpretantur. Mihi videor inde factus ego organum, & voluntas mea cinara, & cithara meum arbitrium, duo mihi referens, insomnium in somno, & in vigilia ejusdem interpretationem. Formas itaque mutuo commutavimus, personam ego illorum, ipsi meam induerunt. Posthæc ab invicem discessimus. Nec interim sensi, quanam ratione suis me insomniis per devia palantem abduxerint: fortasse nec ipsi sua insomnia senserunt, mecumque dormientibus alius quispiam utrisque sua spectra, somniaque, eorumque interpretamenta composuit.

Ego verò quò miser prolapsus sum! Et si quidem perii, quis hic sit, qui me perditum meis revocat vocibus? Si autem integer sum, & adhuc valeo, quo adhuc impeditus ipse me non sentiam? Quisve meam mutuatus imaginem, me mihi mea voce repræsentavit, meque descripsit, quo me ipse pernoscerem? Quandoquidem, fratres, id per me assequi nequibam. Quis mihi id expediat, unus ne sim, an plures? Quis explicet, quomodo cum unus certè sim, multiplex videor, in somno divisus, individuus in vigilia? Quis mihi istud enucleatè aptèque edisserat, quanam ratione, instante somno, vaporibus opprimantur sensus, deinde experrecti expeditiq; ad suum statum, velut serenata tempestate, revertant? Hoc interim accipito: Nec moritur Anima, neque soporatur; manifestum autem est, omne, quod morti obnoxium est, idem & somno obnoxiū esse; certumque est, quidquid mortale est, aliquando etiam moriturum, ut sua morte resurrectionis mysterium proludat. Anima in corpore, ipso vigilante, fatigatur, errat eo dormiente, vagatur eodē temulento, & ægrotante delirat. Tu vero utriusq; Conditorē admirare.

SERMO TRIGESIMUS.

QUÆ mentis humanæ ratio illam summam naturam attingat, nisi ipsa se neget esse talem, qualis certè est, & asseveret, se esse qualem constat non esse? Etenimvero talis non est, qualem se illa repræsentat, alimenti indigam, alique victimis, quas sacer voravit ignis: seipsam utique dissimulat, cum ait, se conspectam fuisse ab homine mortali, cum verum ac certum sit, celsam illam substantiam sub nostrum conspectum non cadere. Similem loquendi modum observat, ubi se pœnituisse dicit, scilicet, cui nullatenùs subest, pœnitentiam prodit, ut nostrum

A ſtrum genus, cujus eadem propria eſt, ad damnanda, quæ malè fecimus, provocaret. Cæterùm ne individuus Deus à ſe ipſe diviſus crederetur, neve videretur odiſſe veritatem, ſuis oculis ſubjectam, propriæque Eſſentiæ ingenitam, dicta repetit, & exponit, propriamq; naturæ ſuæ excellentiam planè declarat, & quis & qualis ſit, apertè definit. Quocirca cum dixiſſet, ſe victimas appetere, dictum B reſumit & interpretatur, aſſeverans, ſe ejuſmodi eſculentis non egere: rursùm promittens, ſe in ſuo templo habitaturum; adjecit, Cœlorum orbes ipſo eſſe plenos.

Sic majeſtatem occuluit, ut ex hoc ipſo quam opidò benignus & ſuavis ſit, conjectaremus; rurſus propriæ naturæ excellentiam prodidit, quo illum omni honore digniſſimum intelligeremus. Deſcendit demiſſus ab alto, atque humilem habitum de noſtro ſibi com-C poſuit, ſuam de ſuo gloriam mox manifeſtavit, cum terras reliquit: ſibi detraxit, quidquid ædes noſtras implevit; ſed & quo ſe oſtendit qualis verè eſt, multorum etiam bonorum acceſſione ditiſſimos nos fecit: mutuatis vocabulis ſuam amplitudinem coëgit, atq; intra limites, ut libuit, ſe ipſe coarctavit: atqui ne iis, quos cernebamus, terminis illum totum planè comprehenſum ſuſpicaremur, reducto ſubindè velo, ſuam Majeſtatem ſpectan-D dam obtulit, nec tamen qualis ipſe eſt, ſed qualem oculorum noſtrorum acies toleratura videbatur: quin & illam, quam intueri licuit, ejus magnitudinem, punctum deputa; radius nimirum eſt ab infinita luce emiſſus, tantum quippe clariſſimi luminis effudit, quantum hominis pupilla ferebat.

At quibus iſthæc incredibilia videbantur, diſſimulantes vim cauſarum, quæ in ſubſidium infirmarum mentium diſpoſitæ fuerant, illa-E rum nomina occuparunt, quibus ſummum earundem caput oppugnarent. Maledictorum ſcatebram dices illorum mentem, ingenium, maleficiorum officinam, ſic enim animati ſunt, ut Deum ſua in ſede negare non dubitent; ſerpentibus ſimiles, qui horti exaturati pomis, cuſtodem ſuo in fundo infeſtant. Sed mitte iſta, ſtrictoque gladio concurramus, premendi ſunt adverſarii, & contradi-F centibus inſtandum: alterutrum profecto eos fateri neceſſe eſt, vel quod velint (ut nunc volunt) omni carere Deo, vel quod peregrinus aliquis Deus ipſis occurrerit purus, integer, hujuſmodi tropos minime patiens, quo enim peregrinus ignotuſque cogitatur, propriis naturæ noſtræ vocabulis, & nominibus minime ſubjicitur.

Age jam ſi externus quiſpiam advena indigenarum habitum clanculùm & ſubdolè abſtulit & induit; næ ille vel ab ipſis Incre-

dulis explodendus eſt; impoſtor ſiquidem eſt, veſtes mutavit, ut fallat; alioquin ſi peregrinum & hoſpitem non dedecet, habitum mutuo acceptum induere, & prodire in publicum alieno tectum pallio, profecto nec indecorum ſit ſummo Opifici, operum ſuorum ornatum aſſumere. Cæterùm ſi poſt amiſſum oculorum lumen, miſeri ſibi de adventu ſui Peregrini gratulantur,& ajunt, hunc humanæ naturæ veſte amictum ad humanam naturam acceſſiſſe, produnt cæcum adverſus Deum Creatorem odium, inde cœptum, unde hic nobis aſſimilatus in noſtra imagine noſtram tranſegit ſalutem.

Atenimvero ſi domino armenti vitio vertitur, quod pecoris ſui ſimilitudinem & ſpeciem quæſiverit, quanto magis vituperandus eſt ignotus advena, qui formam ex alieno opificio callidè ſibi concinnavit? Hic porrò qua arte tutum ſe fore putet; ne forte demum ad ſummam inopiam redigatur? Quod ſi id contingat, unde mendicare cogatur; ei utique quadrabit, quod objiciebatur depoſtulanti victimas quaſi ad levamentum egeſtatis; alioquin ſi ſe nobis bonus Deus ſociare viſus eſt, quo erogatæ ſtipis occaſione vitam nobis amiſſam refunderet, laudandus utique eſt, unde hoſtias depopoſcit, inde enim cauſas componebat, unde perditis ſalutem repararet.

Quicumque Deo litare victimis ſolent, preces multiplicant, magnâque ſe purificant religione, ne dona ab inviſibili Domino deſpiciantur, & viſibili Sacerdoti vileſcant. Jam vides quantum aberrant ſanctæ fidei deſertores, qui peccata quotidie exaggerant, & occultant; non ſic homines frugi, quibus conſtans fuit erga Deum voluntas, ſacrificabant nempe ſimul, ſimulque ſua malefacta propalabant; animadverterunt nimirum quantam utilitatem ex hoſtiarum immolatione Deus homini procuraret, his etenim ſacris illum ad orandum trahebat, cogebatque munditiem & puritatem quærere; ſic ex ejus ſacrificiis ſimul hoſtia, ſimul pœnitentia proprios ſpirabant ſuaves odores, & ambæ ſurſum ad Deum ferebantur. Cum ergo cæcatis errore mentibus videretur victimis propitiatus Deus, reipſa intimo offerentis malefacta ſua damnantis dolore placabatur, hic tamen intra hoſtiam reconditus oculis patere non potuit.

Domini ſermo eſt, unde diſcimus, paratum Diſcipulis ejus cibum potumve, ſibi futurum cum ipſis communem: atenim ipſe nunquam eſurit, quale ipſi commodum inde redeat, ſi relictas ab ipſo, pro ipſo dapes eſurientes quidam comederint? ſin autem lætatur in lucro boni viri, qui famelicos paſcit, & benignum erga egentes ſe præſtat, habet exem-

[illegible]

A exemplum Justi, qui in profectu immolantis gaudere consuevit, cum tamen immolata Sacerdos consumeret.

SERMO TRIGESIMUS PRIMUS.

Dolentis subinde speciem induit generis Auctor nostri, ut iis, quos possidet, B misericordiæ suæ specimen exhiberet. Etenimvero quamvis idem naturæ suæ prærogativa beatus sit, mœroris & anxitudinis incapax, suus tamen illum amor identidem coëgit, aliquam animi ægritudinem præseferre, unde ejus erga nos benevolentiam perspiceremus; argumentum siquidem amoris dolor est, quas proinde salutis reparator nostræ in funere Lazari fudit lacrymas, certos habeto testes ejusdem in extinctum caritatis. Pro- C fecto si quem nobis alium (quod nefas est) fingeremus Deum, is utique animadvertens suam in vitia diffluxisse sobolem, mœrorem inde conceptum supprimeret, ne similis videretur ei, quem pœnituisse sui operis Scriptura prodit, illudque velut malefactum damnasse. Atenim si Deus noster nostros adversos casus non dolet, restat, eundem nec misericordem, nec pium esse, quod cum nec cogitare fas sit, quid ni tu Deo nostro confi- D das? qui ex nostra miseria dolorem suscepit, ex quo pretium æstimaremus amoris ejus in nos singularis.

Gen. 6. 7.

Scribit Apostolus: *Nolite contristare Spiritum Sanctum*; (Scilicet debuit minus graphicè incedere, quo illi dediscerent claudicare.) Hìc porrò Errantes interrogare libet, quam fortè putent Apostoli talia scribentis mentem fuisse? Quid? Num in Spiritu Sancto defe- E ctum suspicabatur, vel potius ea locutione uti maluit, quo monitum animis audientium infigeret? Nisi enim talia admonitionis causâ eum composuisse credamus, Spiritui Sancto imbecillitatis notam inussisse videatur; natura siquidem, quæ perfecta non est, beata non est, nec beata esse potest, quam mœstæ subindè perturbant, & angunt curæ.

Eph. 4. 10.

Quare move te ocyùs, & intelliges, quid porrò hìc contendimus; utrum scilicet Spiri- F tus Sancti naturam exponere nobis scopus sit, an ejusdem in nos caritatem; nam si nobis propositum est ejus Essentiam definire, hinc fortasse arguet quispiam, eam nec esse integram, nec tranquillam; sin potius mens est ejus pietatem ostendere, hanc profectò magnam & singularem esse inde maximè intelliges, quod honoris impensâ sui nostrum augere voluerit; suam namque naturam sanctam, sempiternam, atque felicissimam de vitio non suo ipsemet accusavit tanquam tristitiæ

ſtitiæ mœroriſque capacem, cum certum ſit, eam nulli ægritudini perturbationique obnoxiam eſſe. Hominibus itaque dolori mortiq; ſubjectis talia ſcripſit Divinus Spiritus, eos diſertè monens, ne ipſum contriſtarent, quo illis inſinuaret, velle ſe ea, quæ ex arte compoſita ſibi ipſe accommodabat, illiſmet miſericorditer refundere, ut, quibus ejus natura minime ſubeſt, affectionibus nos eruditi, vitia noſtræ naturæ inſita removeremus.

Qui peccati erroriſque nomen ignorat, Deus eſt, qui proinde reprehenſioni non ſubeſt. Quantumvis altiſſimus ille ſupereſt omnibus, hunc amor ad infima trahit, & minimum facit: ſtulti autem homines, quia nobiſcum noſtris utitur verbis, nobis comparem eſſe Deum credunt, ſymbolaque, & argumenta ad multiplicem profectum noſtrum compoſita carpunt.

Alioquin quis mentis acumine præſtet tanto, ut naturam ſempiternam perveſtigando aſſequatur? Quis regnorum, Regumque Dominum menſus eſt? Quis tanta pollet arte, ut immenſæ magnitudinis fines attingat, ejuſque arcana comprehendat? Profecto ſi unquàm illius vehementiſſimi Oceani freta pertentare auſis, brevibus mox impactus hærebis, aut undæ ad ſpeciem placidæ, aſpectuq; jucundæ, ſuis te hauſtum vorticibus obruent: ſi qua ergo olim inceſſit cupido hujus explorandi maris, vadum te ſtatim breve ac tranquillum excipiet, continuo tamen ad alterum trudet profundius & latius, hinc paulatim in altum provectus, toto te pelago obrutum ac ſepultum ſerò animadvertes; ſic eſt hujus natura maris, totum in toto eſt, ſibique totum miſcetur, & conſtat, cohæretque nexu ſempiterno. Inde fit, ut qui ſumma attigerit, continuò ad ima devolvatur.

Cæterum ſi negotiator veniſti, non explorator, & navigio inſtructus has ſubeas aquas, ſcias, ei te commiſiſſe ſalo, quod inſtitores quidem erudit, & implet ſapientia, audaces contra, ac protervos ſuffocat: mnamq; tuam in centuplum auctam inde recipies; navis rectores, & nautas ipſos pelagi fluctus habebis, teque omni copiarum genere auctum revehet, ac tandiu comitabitur, uſquedum ad finem, portumque ſuum perduxerit.

SERMO TRIGESIMUS SECUNDUS.

SUO Hebræi vitio idolomaniæ contraxere luem medicamentorum uſu, quæ univerſalis Medicus ad eorum curationem compoſuerat: deteſtabile exemplum imitatus Marcion proviſa ægris valetudinis firmamenta in venena ſibi convertit, unde ſuos exaggerarent

[illegible]

A raret morbos: quibus illi ulcera ſua obligaverant faſciis, ipſe ſe ulceravit, quæſivit à medicina plagas. Cum enim neutri medicamentorum compoſitionem diſcernerent, Medicum Deum carpere auſi ſunt, quod quidem nec impunè tulerunt. Sinceram & ſanam diſciplinam in errorem Marcion conflavit, fictum inde metallum ſuo typo ſignavit, utendumque dedit parvulis mentitâ veri ſpecie B deceptis; ſic tamen, ut nec turbulenter negotium aggrederetur, nec promoveret ſegniter; ſic veteratorum more venenum candidâ manu propinabat: poſteri paternũ inſtitutum amplexi, ſimili typo ſuos cudere numos. Sed & amphiboliis ſua involvit præcepta, callidus auctor ratus, idiotas & ſimplices, hiſce ambagibus velut mœnibus cõcluſos, tutiùs tenere ſe poſſe.

Fictas rerum imagines, fili, ſpeculum repræſentat, pulchrum pulchris ſe offert, C ægris ægrum, comedentis ſpeciem præbet comedenti; haſce videlicet mutuatur, cùm non habeat, formas; ſpeculo itaque ſimilem imaginare Numinis majeſtatem; huic porrò cum illius populi victimæ eatenùs placerent, quatenus in offerentium profectum cedebant, omnibus argumentis ſe ad parvulos demiſit, quo eos ad ſublimia, & ſumma proveheret.

Cum ergo ſpeculum ſenectutem non ſuſciperet, nec populus veritatem, aliunde D ſibi ſenectutem acceſſivit, quæ iniquos æquum & juſtum doceret: & quoniam regem, ſenem, ac puerum communia vitia tenebant, Rex Regum mutuatam formam ſibi compoſuit, cœpitque ſub aſſumta venerandi ſenis ſpecie commonere peccantes. Adeo illum, qui naturæ prærogativa ſempiternus eſt & immutabilis, devexæ ætatis defectum præſeferre non piguit. Scopus erat, Filium & Dilectum ſuum E quibuſdam velut lineamentis deſcribere, atque accommodata ſenis perſona indicare Patrem ſe eſſe, & habere Filium, eundemque filium Hominis futurum. Hic ille eſt, quem ſpectavit Daniel *Antiquo dierum* aſſidentem, prævíditque, dejectis ſolio mortalibus regibus, ea, quæ Regem immortalem decebat, amplitudine regnaturum.

Dan. 7. 9.

Etenim ſi unus dumtaxat ſediſſet, ſedes item una repræſentata fuiſſet; atqui Prophe- F ta non unam, ſed plures ſibi oſtenſas fuiſſe narrat, & indicat alterum *Antiquo dierum* ſubſellii honore parem, & natura Filium, quos autẽ mille millenos vidiſſe ſe Daniel ſcribit, ante ſubſellia ſtantes repræſentat; Filiũ autem Hominis ſtantem non dixit, quia ſervus non erat. Porrò ſpeculum omnes induit formas, & omnes ſuſcipit colores, nec ideo propriam figuram aut colorem mutat; veſtibus amicitur, nec inde nuditatem, perinde ut nec claritatem aut pulchritudinem amittit, ſcilicet nudum

nudum nunquam est, cui præbet amictum propriæ naturæ decus, luce vestitur sua, *amictum lumine sicut vestimento*, illi Abscondito admodum simile.

Quamquam nec absolutam Majestatis imaginem speculum rectè dices; vera namque veri Regis Majestas supra omnem imaginem est, nemo illam exprimere sufficit, nisi qui ex ea existit, quia nec eam capit, si caperet, pares forent. Cum autem illa mortales aliquando invisere statuisset, laborantibus quippe succurrere volebat, Filium etiam suum ad Terrigenarum loca demisit: summa permiscuit imis. Sic omnes formas amavit & induit Majestas, quod suum erat, homo neglexit, id erat, ut inposterum viveret, & ejus beneficio uteretur. Ita planè factum est; Dilectum suum misit, qui pro fictâ membrorum imagine, quam Pater sibi composuerat, vera ipse membra indueret, cum humana proinde natura commistus est, ut hac ipsa commistione vitam mortali naturæ nostræ largiretur.

Sanctæ contemtores fidei, seducti, & incautos seducere assueti, nunciato Divinitatis in terras adventu, in eam audacissimè invecti sunt, arbitrati, vocabulis per quandam attributionem ei accommodatis similes esse ejusdem actus. Id porrò animadvertens ipsa Divinitas, necnon illorum aures sacris Prophetarum vocibus fuisse perturbatas; speculum eisdem proposuit, ut aures oculi corrigerent. Et quoniam videbat, speculum omnia omnibus fieri, statuit sub persona pueri puerum accedere, hujusque imaginem sibi componere, atque suis cum ipso moribus agere, ratus hac arte, resectis vitiis, ejus formam ad pristinum decorem reductum iri. Ita planè Majestas pro sua benignitate ad populum adhuc impuberem olim descendit, puerique sibi accommodata specie, puerum deformem reformare instituit. Simili post consilio hominem jam adultum suamet sub effigie invisit, illi ipsius imaginem exhibuit, ut amissam venustatem & pulchritudinem redderet. Sic Christi Evangelium beatorum Apostolorum ac Discipulorum mentibus ante impressum, nos inde præceptis ad perfectæ consummatæq; virtutis fastigium perducentibus imbuit, & nostrum interiorē hominem absolvit & ornavit.

Factum sanè mirabile nostris incidit oculis, ut Christi verbum, juxta finem sibi propositū hominibus sanæ mentis inseruerit verā illius Majestatis notionem, quam inepti quidam & fatui sibi finxerant diminutam. Intelleximus nimirum, eam nostri causâ seipsam sponte minorem fecisse, cum talem se exhibuit, & majorem, cum talis videri voluit: ac tametsi immutata, sibi semper eadem constet,

[illegible]

A ſtet, omnes tamen induiſſe pro ſua benignitate formas. Sempiternæ ſiquidem & immutabilis naturæ ſubſtantia incrementum aut detrimentum non ſuſcipit; nec enim currui, puta, ſimilis eſt, ut loca ſubinde mutet, aut figuram mutare poſſit. Unus ille eſt, qui defectum non patitur, & profectum excludit: totus ubique eſt, non effluit extrorſum, nec introrſum refluit; quonam enim ſe pandat explicetve, aut ſe contrahat, & cogat?

B Porrò voluntas ipſa naturæ ſempiternæ propria ſibi utique contraria non eſt, neque inimica eſſe poteſt, ut ſuam Eſſentiam infeſta obſideat, & ſuam oppugnet Majeſtatem, victamque mutet; nec Eſſentia ſempiterna naturam ſuam atque voluntatem commiſit, cum ei una ſit in una ſubſiſtente natura voluntas, nec diminutionem, neque augmentum admittat.

C Cæterùm ſi hoc, quale videmus ſpeculum ſibi relictum, idem immutatum perſeverat, & nobis objectum, continuò variat, propriamque imaginem in omnes humani corporis vultus transſmutat, figuræ tamen, quas induit, ei externæ ſunt, perinde ut noſtræ imagines eidem intimæ non ſunt, nobis quippe noſtram effigiem dum offert, quod eſt, idem perſiſtit. In aſpectabili ſpeculo ſe quoque expreſſit, qui ſub aſpectum non cadit; quamobrem ſpectavimus eum, nec tamen

D ſpectavimus; aſſimulavimus eum, nec tamen aſſimulavimus: non potuit ſpeculum imaginem naturæ abſconditæ repræſentare; res præſentes & ſenſibus obvias exprimere non ſufficit, quomodo imitetur objectum à nobis abſtractum atque remotiſſimum?

SERMO TRIGESIMUS TERTIUS.

[illegible]

E Beneficium oderunt amentes, rejiciunt; quod ſcriptum eſt: *Excitatus eſt tanquam dormiens Deus*: quod ſomnus oppreſſit inſomnem, hoc ipſo docente, interpretamur, hominum ſaluti dormire Deum eorum peccatis offenſum, ſed & Dominum in navicula dormiiſſe Scriptura refert; dormiit certè, ut illum excitarent orantes, iidemque intelligerent, periclitantibus fuſas ad Deum preces certam eſſe ſalutis viam. *Pſ. 77. 65.*

F Cæterùm ſi noſtrum ideo odere Opificem, quod ad omnes ſe demiſit modos, ut per omnes ubiq; rationes ſaluti noſtræ proſpiceret, ipſum odiſſe debuiſſent Unigenitum; & oderunt planè tanquam ſeductorem ac mentium perturbatorem, & quidem per omnem modum; comprehenderunt enim, necarunt, humique defoderunt. Et ſi hæc improbi improbè diſſimulant, ſuam apertè produnt vecordiam, dum de illo detrectant, qui omnem

laborem pro salute humani generis exhausit, adeo ut nil intentatum reliquerit, nullam non adhibuerit medicinam, ne vel ipse sibi objiceret, oblata quidem alia fuisse remedia, hæc tamen ab ipso dissimulata fuisse atque suppressa.

A

Peccati nos accusantis objecta, quominus clementiæ suæ nobis præberet auxilia, contemsit, parvi pendit omnem reprehensionem, modò ne sua ipsum argueret æquitas: docuit, suam nunquam cessasse potestatem, quatenus laborantibus succurreret, neque caritatem nostræ invidisse gloriæ, aut obtrectatorum cavillos pertimuisse, quominus nobis se ubique præsentem & clementem impertiretur. Et vero si qua via data fuisset opis ferendæ, & hanc ille præteriisset, id factum oportet, vel quia infirmus non potuit, vel quia invidus noluit, vel timidus ausus non est, vel otiosus neglexit; quisquis enim supplici pereunti auxilium negavit, hunc vel deseruere vires, vel continuit metus, vel ussit invidia, vel torpor oppressit, quæ omnia cum omnes à natura immutabili esse remotissima scirent, ideo nec veritus est, personam factum suum dolentis damnantisque induere, ideo non puduit simulare zelotypum, nec erubuit dici soporatum, aut victimarum depostulatorem, sic nihil ab eo prætermissum est, quod in favorem libertatis eligentium quod vellent, non exequeretur, quatenus ipse suam bonitatem declararet, & suam accusator stultitiam occultare non posset.

B

C

D

Et hæc quidem utilitati prospiciens nostræ, ductis velut lineamentis in figuris expresserat, eadem postea opere perfecit ad ferendam miseris opem, quando misit Dilectum suum. Natus ille, illusus & suspensus est, ne sua ipsum Justitia compellaret, potuisse illum nascendo sanare, & non sanasse, neve ipsum benignitas accusaret, potuisse illum in Cruce moriendo, vitam dare, & non dedisse. Colaphis genas suas obtulit Unigenitus, si quis accusat, quod ad verbera se dejecerit, Justus prævertet injustum actorem: pro te, dicet, talia passus sum, ut honoris causa tibi fieret ignominia mea. Etenimvero cum pro ipsis, qui eum damnant, quod natus, quod mortuus fuerit, & nasci atque mori sustinuerit, quonam deinceps importuni se vertant accusatores, præsente Judice, & crimen in ipsos retorquente criminatores?

E

F

Quisquis enim Majestatem carpit, quod propriæ amplitudini detraxerit, audiet vicissim refellentem, se eo ad minima descendisse, quo ipsum ad maxima proveheret, & si quis illi submissionem vitii loco objiciat, ille contra referet, ad eam contemtionem se venisse,

A nisse, quo ipsum cohonestaret. Cæterum si Dominum tuum nullo notabilem vitio sugillas, aut apertè vituperas, qua jam ratione tuam deinceps habebis tueri causam, si quem arguis reum, in te objectum sibi crimen retorserit, quod videlicet ob suum in te amorem ad hæc ipsa, quæ reprehendis, se demiserit: magni siquidem criminis reus teneris, quod contractis vitio tuo morbis Majestatem adegeris B tam multiplici medicamentorum apparatu, tuâ culpâ amissam valetudinem tibi repræsentare; quo enim parvulum te fecisti, illa nutricem se fecit, uberaque lactenti præbuit, quo item aspexit carnem tuam multo ceno turpatam, fontem se tibi præstitit, ubi contractas sordes elueres. Aude modo illimem scatebram vituperare, quæ cum lympida flueret, tu tua illam illuvie sordidasti.

Sed age: quis tabidus Medicum unquam C horruit mundissimum, ipsius ulcera tractantem, hunc nimirùm sua ægri sanie usquequaq; illitum intuentes, abominati sunt. Impii ingrati hiantia vulnera attrectantem, & curantem fastidivere; impuri scilicet homines ejus nitorem suorum ulcerum sanie taboque coopertum exhorruerunt: cumque Medicum augustissimum ad ea, quæ dixi obsequia se demittentem omni grati animi significatione accipere debuissent, cumque jure communi D tenerentur, corporum suorum sanie turpatas manus deosculari, hunc ipsum medicamenta vulnerum cruore sordida admoventem repulere. Cuique nullæ pares fuissent gratiæ huic criminationes & probra retulerunt.

SERMO TRIGESIMUS QUARTUS.

E CUM summa teneret Dominus noster, in terram ex altissimo domicilio se depressit, unde nos ad seipsum proveheret. Quamquam talis erat terrestris naturæ conditio, ut Dei ad eam descensus omnem spem expectationemq; superaret; nam cum maledicorũ linguas nulla cohiberent fræna, statim homines procacissimi effutire cœperunt, quidquid furor obtrusit. Rejecissemus utique tanquam peregrinum, & extraneum, si in eo, F quo vestitur, lumine se nobis præsentasset; sprevimus, quia nostram induit imaginem, nobisq; similis apparuit. Adeo nos in illo nec sua ut sua intelleximus, nec nostra ut nostra.

Noverat pius Dominus, quam difficilia forent ista duo; nam inprimis si propriæ naturæ speciem nobis objecisset, offecisset utiq; divini vultus fulgor insuetis; si autem nobis nostram formam exhibuisset, indubitabile erat, improbos spectatores multiplicem obtrectandi garriendique occasionem inde arrepturos.

pturos. Amor vicit induxitque amantem, ut nostram assumeret imaginem, unde beneficus imber super omnes universim mortales funderetur; ea tamen irrigatione reviruit lolium, protulitque messem in centuplum auctam.

Interim desinat ille Peregrinus, suos castigare domesticos, ne forte suis alumnis ab illo Justo severitatem hausisse videatur; familiæque suæ feminis impudicitiæ fræna laxabit, unde benignitatis & clementiæ sibi famam conciliet; hanc quippe ejus laudum buccinatores deprædicant. Hæc tamen Pastoris erga suas oves indulgentia ipsis magnoperè officit: pro Lupis dimicat Rector gregis, qui severitatis virgam deposuit. Censen' Bonum Malo & Satanæ esse inimicum? Et si quidem talis est, justitiam amat; sin autem utrique benevolus est, vel hinc odio habendus est, quod nec Malum nec Diabolum odit.

Rursus si quod per jus & legem licet, discernit ab eo, quod per neutrum fas est, habeo hunc velut purgatorium ignem: iterum si zizania à tritico separat, hunc ego esse dicam, quem Joannes laudavit. Si malum & Diabolum odit, odium agnosco justum, inimicum nempe odit, & si amicum diligit, honestam & laudabilem judico esse amicitiam: & si pœnitentes minime repellit, benignus est; & fortis est, si reprimit contumaces. Atqui si in Deo nostro ista laudantur, consequens est, eadem in illo peregrino & extraneo Deo desiderari. Planum est, ingenuam Deo inesse puritatem: hanc neutri deesse ain'? Adeo, ut cum affirmes, Deum Conditorem extollere veritatem, hanc perindè Deo externo caram esse reponas: si hoc adstruis, ambo ergo sanctos & sapientes esse oportet. Porrò si hæc utrique communia sunt, quomodo dissident & discordant?

Non potest Divina natura nisi in assumta specie minui & descendere. Viden', fili, ut, quem illi extraneum & peregrinum appellant, appetierit nostras imagines, sibique accommodaverit, non ergo externus & advena dici potest; cogunt namq; ejusmodi assimilationes credere ipsum esse unius, ab uno & per unum. Cum ille Ignotus habeat filium, Davides Patrem inducit talia loquentem: *Filius meus es tu, & ego genui te*; & cum ejus domicilium altissimum sit, de ipso loquitur Moses. *Cœlum sedes ejus*; & quia famulos habet, ipse est, cui assistunt millia millium, & eo, quo justus est, judicat omnia, & eo, quo bonus est, omnia pascit.

Ps. 2. 7.
Deut. 4. 39.
Dan. 7. 10.

Turpem coluisse Deum, magnoperè puduit impudentes, mutarunt nomen, peregrinum, extraneum, & ignotum appellarunt, qui verius latro dicendus fuisset; quamquam etiam

etiam latro domino rei ablatæ valde extraneus est. Qui hostes sibi servos facit, fortis est, Plagiarius, qui alienum servum furatur, blanditur, versutaque vultus hilaritate amicus apparet, cum ceperit, inimicus est, captum in vincula conjicit. Cogita venatores deinde fures, utrique suum negotium fronte occultant, cum autem quod agitabant, confecerint, statim liquet, blanditias assumtas fuisse in virium supplementum: simulat Plagiarius se libertatis vindicem servo non suo, sed quem vana libertatis umbra fefellit, mox sub jugum mittit; ea enim, quæ ante simulata est caritas, nocendi cupido fuit; ea autem, quam in fine exerit truculentiam, & in captum exercet, peregrinum arguit fuisse furem, furanti connivet, quo habeat nocentem, mox prætendit justitiam, quo reposcat ad pœnam.

Simili arte damnat impudicum, qui mulierem aspexit & concupivit, & hunc in corde fuisse mœchatum definit; recte quidem, nisi ante provocasset ad vitium, & stupra laudasset; sic callidus nos versat, quibus ante impudicitiæ habenas laxavit, indulsitque mœchiam, & furtum; mox vicissim definitos à justitia terminos opponit; nec enim quas furatus est, opes sine fuco justitiæ ordinare potuisset; res quippe omnes si à justitia deserantur, perturbato ordine dilabuntur. Virga disciplinæ fures cohibet, mœchos Judicum securis absterret; & si absit vindex justitia, bonitas non est, quæ multiplicat delicta; vel ipse ille Peregrinus raptum gregem præceptis à justitia petitis gubernat. Si qui parentes conviciis & maledictis incessunt, illos ad tantum nefas ipse provocavit, ut tamen majores à minoribus observandos esse moneret.

Conditorem proscindere ejusdem cultores docuit, rursus ad eum laudandum impulit. Rebelles nos fecit, iterum mandatorum ejus jugo submisit: ab illo discimus, Deo nostro omnia negare, à quo docemur, omnes nostros proventus offerre. Animadvertin', ut ex æquo & justo dispensat, quæ contra fas jusque diripuit: justitiam ergo solvit, & justitiam statuit: cavet, ne Conditorem deseramus, suadet, ut ejuremus. Atenim jus, quo secum agit, idem illum condemnat; nam si justum est, extraneum honorari à filiis in proprium parentem iniquis & infestis, quam opidò justius & laudabilius est, eosdem Patri deferre & parere?

SER-

SERMO TRIGESIMUS QUINTUS.

SI Mundum Peregrinus alit Deus, tria tibi expedienda sunt: primum, utrum ille suo se alumno totum transmittat, vel partem sui? Totum autem suo demigrasse loco absurdum est, perinde ut impium est dicere, fuisse divisum; nam si se totum in nos trajecit, aut dimidium sui, & vilis est, & integer non est. Præterquamquod si ille se totum in nos transfudit, locus unde decessit, vacavit; & si qua pars ejus defluxit, utique plenus non est: quantulacumque particula ex ejus plenitudine effluxerit, vacuum sequi necesse est, & sine otio solitudinem. Solis hujus aspectabilis contemplare globum, observa vehementissimam in capite fervere luminis vim; at, ubi explicare se cœperit, continuò senescit & languet; ipse calor & splendor ignis per momenta decrescit & deficit, quanto plus minui necesse est radium, qui ex distantissimo loco ad nos porrigitur. Sin autem fingas, Advenam illum tuum habere modum, quo se totum velut de vase in vas ejiciat, id nimirùm absurdissimum est; erit ergo majus illo, in quod trajicitur, vas. Restat itaque, ut idem utrumque locum impleat, & intermedia spatia etiam occupet, unde planum fiat, unum esse Optimum Maximum, qui reliquis universim intersit & supersit, atque commentitias istas divisiones mera Errantium esse nugamenta.

Quoniam vero hùc illos vis dialectica adegit, vicissim concedit eis caritas, ut quam velint, partem eligant, ut vel fateantur suum Advenam, si latro non est, ipsum esse hæredem, aut certè Discipulum; & quidem si Conditoris filius non est, Discipuli locum ipse sibi deliget, si negant utrumque; ergo quem advenam, peregrinum, & extraneum vocant, latro est, furtum meditatur. Creatoris autem eum esse alumnum deprehenditur, ex eo quod illum ubique respectat & imitatur. Ideo quippe Ecclesiæ, quam sibi despondit, zelotypum se esse significat, & vindicem futurum: plura item pollicitus est præmia, quo suam proderet bonitatem; & gravia comminatus est supplicia, quo suam justitiam ostenderet. Omnia proinde vitia, quæ Errantes ei affingunt, verius ipsi sibi imprudentes allinunt, antiquo illi Giezio simillimi.

Pestis es Satana, quisnam tecum æquis certet viribus? Sed ignis certè tuas artes vanas fuisse monstrabit. Diabolus Errantes docuit Cælestium perturbare ordinem. Si Conditor rerum Deus nostras aliquando induit

duit imagines, assimilationem ejusmodi in proprietatem transcripserunt; sique Dominus humanam tandem assumsit naturam, hanc in phantasma mutarunt. Sic olim Diabolus Hebræorum versabat mentes: cum enim Moses alta voce clamaret: *Unum esse ipsorum Deum*, continuò huic conflatum vitulum sociarunt; postquam autem Unigenitus apparuit, velut gravi expergefacti sopore, quod aliàs abjecerant, dogma certatim resumserunt, Domino objicientes: *Unum esse Deum*; scilicet ut veritatem solverent, unum confessi sunt, qui cum is verissimè prædicaretur unus, ei plures impiè adjunxerunt Deos.

Hujus disciplinæ alumni Errantes commenti sunt Peregrinum quemdam Deum bonitatis fautorem contra scelerum vindicem Mundi Conditorem; incassum tamen, quo enim ejus amplitudinem obtrectando obscurare contendunt, eo nitet illa clarior, dum ab eis pessimè acceptus ipsis benefacere non cessat. Sic res habet: unde Bonum esse negant, inde beneficentiam ejus prædicant, ut qui suos alit sugillatores. Profectò nisi sanctæ fidei desertores mens simul & ratio deseruissent, disquirerent utique, quis tandem dicendus sit bonus, indeque intelligerent, neminem Deo nostro esse meliorem, qui bonitatem suam erga suos etiam accusatores exercet. Ecce autem Peregrinum illum quotidie laudant, tametsi nec rorem, nec pluviam ipsis unquam impertiat; Justum vicissim vituperant, qui cum severus scelerum vindex sit, mirificè beneficum illis se præbet, ipsorumque agros suis irrorat aquis.

An fortasse accusandi non sunt tanquam in Benefactorem iniqui; idcirco quod ejus fecit amor, ut ab ipso discederent? discesserunt autem eodem tempore, quo fores beneficentiæ suæ sui Dilecti adventu patefecit. Mox decrevere profluentes, quas Prophetarum opera ad eos derivarat: quid tamen illis eo detractum est, quando pro siccatis Prophetarum fontibus Unigenitus ipsis mare refudit? Num culpa non fuit ei vindicis justitiæ gloriam auferre, ideo quia suam in eos auxit liberalitatem, eoque perduxit, ut à Deo aliena & peregrina videretur? Etenim cum ab illis injuriam acciperet, gratiam ipsis referebat; simul nobis describebat exemplar, unde duo intelligeremus, & hujusmodi beneficentiam Dei proprium esse morem, & Deum, qui illatas injurias eâ cum lenitate tolerabat, eum ipsum esse, qui in Cruce suos erga tortores mansuetudine ipsa mitior fuit.

Et verò

A Et verò si cum injuriam acciperet, retulisset, de sua etiam justitia laudandus fuisset, attamen reprehensibilis videri potuisset injustè quidem, justissimè tamen imperitorum judicio: nunc autem pudefacti accusatores obmutuerunt; quandoquidem si eos torquet, talem ipsi publicarunt, immitem ac truculentum, ipsorum ergo sententiæ subscribit; congeminat autem ruborem cogitantibus ejus beneficentiam, in B ipsiusmet benefactoris accusatores incidisse.

SERMO TRIGESIMUS SEXTUS.

ADesto, fili, contemplare Deum constitutum actores inter duos; hinc à nobis, inde à semet ipse premitur. Accusant homines, quod humilem, nec sua majestate dignum locum pro ipsorum, quos condiderat, salute delegerit. Vicissim si homini C lapso opem negasset, ipse sibi Justus conquestus fuisset, qui levis vulgi obtrectationes veritus gregi suo laboranti minime subvenisset. Cogita modò, utra reprehensio futura fuisset te judice gravior homini cætera probo, illam ne, quam ab improbo quopiam audire contingeret, aut aliam, qua nullo comparente actore, reum ipse semet argueret.

Et verò quid id est tandem, si scelestus D quispiam bonum virum reprehendat? Si quod inde malum, totum reprehensori cedit, illo videlicet, quod reprehendit, carere bono: longe iniquior est nocentis conditio, quem propria arguit conscientia, sua quippe reum testis præsens revincit, premitque culpa. Hodie quoque incidunt opera opidò quàm utilia, vallata tamen Invidorum obtrectationibus, dicteriis & calumniis. Num hæc pertimescenda homini magnanimo, quin vallum E perrumpat, & objectos aggeres supergressus, arcem expugnet? Quem enim vulgi vituperationes & dicta morantur, ne quod occurrit bonum factum aggrediatur, etiamsi à nemine arguatur, suusmet animus accusat.

Enimvero quum viro probo improbi detrahunt, encomia texunt, ut ut istùc lateat imprudentes; tunc detraherent, si illorum laus sapienti cuique fugienda placeret. Laus pec- F catoris auctori suo similis est, vilis & despicienda, qualis ipse; laus iniqui etiam iniqua est, nec auribus Justitiæ melius sonat, quam ipsum convicium. Cui ob naturæ suæ excellentiam nihil accedit, decedit nihil, laudes non ambiit, & obtrectationes contemsit, omnes induit formas, omnes per occasiones se ad minora demisit, & omnes, quos condidit, suis juvit auxiliis.

Næ ille si quam pertimuisset diminutionem, neque se parvum fecisset, tunc enimverò

[illegible]

A verò parvus esset, quo pusillum se exhibuit, magnus est, & augustior apparuit. Planum est, Divinam naturam nec detrimento, neq; augmento obnoxiam esse, voluntate tamen minuitur & augetur, quod ergo illa rejicit, ista suscipit, illa incassum ab impiis impetitur, nec enim à suo statu discedit; ista injuriis etiam amplificatur & assurgit, nihil tamen inde Deo accedit, decedit nihil.

B Quod nobis Scriptura loquitur, idem & Sectariis regerit: Filium Dei factum Deo hostiam in odorem suavitatis: quonam jam colore illum accusant, qui victimas depostulavit? Vicissim laudant, qui ejusmodi sacra rejecit, addixitque sibi sui Filii immolationem? Nec attendunt, Testamentum, cujus abrogantur victimæ, totum in Christo fuisse descriptum: ambo fœdera à C Sectariis rejecta sunt; alterum quippe alteri impressum & insertum est; vetus namque Testamentum figura fuit & forma præstruenda fœderi, quod erat mansurum, stabile, nunquam interiturum, & semper observandum; & hoc Novum dicimus velut superfusum figuris alterius Testamenti, quas etiam consummavit, & solvit.

D Cæterùm si hoc dictum non probant, & factum reverà Dominum victimam, negant, veritatem ergo aliena specie velavit; atqui si hujusmodi assimulationes laudant, cogitent omnes, quas sibi Conditor ascivit formas, meras fuisse figuras. Quid ergo habent, unde sibi erubescendus ille videatur? Alioquin si identidem ascitas à Creatore formas refutant, similibus assimilationibus Peregrino attributis ineptè subscribunt. Quid id est? ajunt, quod Altissimus factum suum dolet, & damnat; nempe nullam in hoc serE mone interesse putarunt verborum inversionem, sed quod in oratione positum est, id nimirum esse tenendum. Vicissim mox legentes, Dominum nostrum fuisse timore affectum, & latebras quæsiisse, rerum gestarum veritati interpretationes obtenderunt, qua in re proprium Invidorum produnt ingenium tortuosum & versipelle, dum versant utrumque, & alterum quidem damnant, alterum defendunt, nostri Conditoris figuras vituF perant, res Peregrini interpretationibus invertunt.

Porrò si absurda sibi persuadere potuerunt, duci ad probandum, quod probabile est, quam facile foret? nisi nimis difficile esset protervis, ab errore ad rectam redire. Dominus verè mortuus est, & revixit, ejus tamen mortem umbram fuisse, & merum phantasma credunt. Vicissim, quam in figuris Conditor assimilavit diminutionem, ad veritatem fuisse sibi persuaserunt. Dominum,

qui membra induit, & vestes gestavit, fictas exhibuisse rerum imagines nugantur: Antiqui dierum canitiem talem esse censuerunt, qualis spectata est, senescentis nempe naturæ defectum: spiritalem fecere corporeum, corporeum fecere fictitium. Scilicet tunc sibi quiescendum statuerunt, si Religionis statum ubique perturbassent. Dominum, qui verè manducavit & bibit: manducasse & non manducasse, bibisse & non bibisse dixerunt. Calumniantur Conditorem, ut qui crematarum hostiarum nidore delectatus dicatur, cum id simplicem ejus erga offerentes favorem significet, & ex similitudine & quadam analogia Deo attributum fuisse constet. Nunc versa vice illum, qui verè manducavit, manducasse negant; veritatem ubique oppugnant, ut nullam esse persuadeant. Rursus cum scriptum sit, Dominum egenum factum fuisse, & ab hospitibus ex pia commiseratione receptum, conati sunt in alios sensus torquere, ut contrarium inde elicerent, nullatenus videlicet egentem fuisse, sed simulasse, quo nobis modos indicaret comparandi victum, quaquâ pateret via. Atqui veritas quidem illorum mentibus insita est, hanc tamen velut humus satam sementem malignè tegunt. Scopus est: ut quandoquidem de Domino nostro multa absurda & absona vulgo persuaserunt, similia de Deo nostro credantur.

SERMO TRIGESIMUS SEPTIMUS.

SI quidquid est hoc, quod sumus, non tu nobis contulisses, quid nobis Peregrinus profuisset? Qui hoc ipsum, quod sumus, impertiri non posset: nulla per illum spes vitæ fuisset cui, quidquid vellet, peragere non licuit, perinde nec modo quidpiam ab eo sperandum foret. Alius profecto est ille Deus incœptor perfectorque rerum; hic nimirum ad spem magnam nos rapit, & certâ honorum amplissimorum expectatione sustentat, quandoquidem cum bonus sit, rerum omne creat genus alitque; cum justus sit, coërcet & gubernat: cum Dominus sit, multa donat. Quin ergo illum laudamus, qui etiam, mercede pacta, eo liberam voluntatem nostram ducit, unde egenti succurrat?

Nego esse natura Deum, quem negas esse Creatorem, qualis idem sit, ejus testatur infirmitas; etenim si potuit, & non fecit, invidus fuit: est ergo malus, si potuit, si non potuit, imbecillus. Jam si malus est, ipsum fugere debemus; sique imbecillus est, præstigiæ fuerint & fallaciæ, quæ-

[illegible]

A quæcumque donat. Quàm ab isto diversus est Deus, qui nos fecit! Nimirùm ut vera sunt, quæ nobis de se credenda proposuit; sic ficta esse non possunt, quæ ipsum assimilant munera & dona sua. Tu modo ejus testare gratiam, qui, dum tres, quas dixi, personas repræsentat, nos suis ubique beneficiis multipliciter exornat.

Callidè enimvero & malitiosè Sectarii Peregrini operam ab opificio Mundi exclusere, quo limitarent potestatem. Etenim si B unus est artifex, sequitur, omne quod exædificatum & constitutum est, hujus unius imperio jurique subesse. At at dicant dum, cujusnam is fuerit Filius, qui lutum subegit, indeque homini cæco oculos formavit, nobisque protoplasten Adæ repræsentavit? Quin ego te verius cæcum esse dicam, qui non cernas, Filium, dum format, dissimulata Sabbati lege, C lutum idem facere, quod Pater ejus omnibus Sabbatis, pluvia cadente, facit. Merito vel hinc Te Filium Conditoris magis admiremur, qui plastis nostri specimen in eo signo exhibuisti.

Qui sinceram ejuravere fidem, propriique capitis figmenta loquuntur, evidentiâ rerum testata veritas refellit. Si Peregrinus, ajunt, sibi proposuit nihil omnino creare, moliri nihil, cum cæteroqui potestate D præditus sit, quodcumque libuisset constituendi & condendi, cur eam potentiam ad paucos contraxit? Cur suam beneficentiam cohibuit, ne longè latèque excurreret, & aliquid de nihilo crearet? Hæc illi: nos contra laudare debemus Optimum, qui suum erga homines amorem in Mundi opificio magnificè declaravit.

Instant adhuc, & causam rogant, cur E Peregrinus statuerit nihil facere de nihilo. Id quippe cum ratione minime congruebat; nec enim æquo & justo convenire potuit, beneficentiæ fontes obturare, & plures prohibere Mundos, quominus in lucem prodirent, ejusque usura fruerentur. Iterum in eundem insurgunt, ut qui nec omnibus suam approbaverit beneficentiam, cum hanc plurimis negaverit: Venit, clamant, & illis quidem, qui sui certe non erant, dona F muneraque attulit amplissima, nulla suis. Nos tamen non morantur ista, quin optimi Pastoris fateamur erga greges suos caritatem per Unigenitum suum magnis videlicet beneficiis testatam.

Quid nunc agitatis Sectæ furentis alumni, calumniarum artifices, magistri erroris, Ecclesiastæ fidei sinceræ depravatores? Vos, qui veluti rabie quadam acti huc atque illuc rapimini extra viam, rerumque Dominum, & Constitutorem malignè incessitis: si forte le-

legio Dæmonum vobis abſtulit mentem, habetis in ſua Eccleſia Liberatorem, eo accedite, modeſtè tamen, percontamini, cujuſnam ille ſit filius? Si opera ejus attenditis, ſummi Opificis Filius eſt, Creatoris, ſi ejus conſilium & numen, quo omnia diſponit ac temperat. Jeſu, ſana, precor, furentes, lutum ſunt, in ſuum plaſten inſurgunt.

Arefactas manus reſtituit, cum ſit magni Architecti Filius, cumque ſit Filius Conditoris, obturatas aures aperuit, alimenta præſtitit, quia Proviſoris eſt Filius, & quia Filius eſt pii Patris, peccata remiſit, ſtatuit pœnas, quia Filius eſt Judicis; cum ſit Filius Præpotentis, mare compeſcuit, increpuitque Dæmonum contumaciam, oraque clauſit, cum ſit Fortiſſimi Filius; tanquam rerum Dominus Prophetas inhibuit, & Apoſtolos vocavit, eâ, quam utriſque definierat, tempeſtate. Hinc mirare Unigenitum, qui per omnia Genitorem aſſimilat, cujus figuras, confictis allegoriis, obſcuravere Sectarii.

Hoc ipſum, quod nos, Domine, creaſti, eſt cauſa bonorum, & quod nos alis & educas, beneficiorum origo eſt, & quod nos caſtigas, rudimentum eſt diſciplinæ, & quod nos ab interitu revocandos promittis, ſempiternæ vitæ pignus eſt. Cujus nutu hæc omnia cœpta ratoque tempore perficienda ſunt, hujus creaturæ nullatenus indigent Peregrino, qui nullus eſt, cum idem aliena non indigus ope, ipſe per ſe ſufficiat laborantibus ſubvenire. Ejus beneficentiam hinc agnoſcito, qui cum ipſe perfectiſſimus ſit, quos ſuos habere voluit, imperfectos relinquere, nec conſequens, nec decorum eſſe judicavit.

Quid? Quod, & ipſam Juſtitiam ſi quidem à miſericordia disjunxeris imperfectam feciſti, quemadmodum miſericordiam ipſam Juſtitia viciſſim intendit & conſummat. Adverſarios provoco ad illius Peregrini ſcripturas, in ipſis quippe, quos legunt, codicibus dicta modo vocabula occurrunt, maxima ſeu ſpei ſeu timoris incitamenta; inde fateri coguntur, unum eſſe bonum, eundemque juſtum ſcelerum vindicem. Tua, Domine, Bonitas, & huic conjuncta vindicatrix Juſtitia perfectiſſimæ naturæ tuæ pulchritudinem componunt & repræſentant.

Memento mei; Domine, te pronus & ſupplex adoro; nam etſi, quæ ſenſus oblectabant meos, mentem ſimul rapuerunt, hanc tamen nunquam pertraxerunt ad arcanorum tuorum perveſtigationem. Et quamvis multa mihi inconceſſa auſus fuerim, ne te tamen perſcrutarer, abſtinui: peccator ſum, impius eſſe nolim. Tu autem quid mihi ſupra impios dabis, ſi ut illos, ſic me perire ſinas? Quo tua in tuis dictis fides, fictos ad fallendum

A dum ſermones ſuperat, eo tuam, oro, erga me liberalitatem intende, Domine, vitæ præſidium meæ; Te idcirco laudare juſtum eſt de me tantopere benemerentem, mea ſiquidem in te fides mihi, quem duco ſpiritum, impertit.

SERMO TRIGESIMUS OCTAVUS.

DIC dum hoc: quæ Peregrinum impulit cauſa, ut ſuam in terris moram concluderet intra modici temporis anguſtias, neve operam ſuam plures ad ægros extenderet? Quid hoc eſt? quod hodie domos noſtras crebri infeſtant morbi, nullam tamen ille laborantibus admovet medicinam. Præterea ſi penes Juſtum eſt ſumma & ratio temporum, cur Bono horum notitiam occultavit? Quid? num improviſus cauſarum concurſus illum mutavit, aut variavit ejus beneficentiæ ſapor? Poſtremum, quid id fuit? Quod ſuum tamdiu protelavit adventum, atq; viſus in terris, brevem poſt moram noſtris ſeſe oculis ſubtraxit. Nego, noſtra ab illo curari, qui nobis nulla bona facit; ajo eſſe Peregrinum, qui ſuam nobis præſentiam nullo ſigno declarat. Hactenus adverſarii: nil rectè: ſapienter namque ſuum ille ſuſtinuit acceſſum, dum Prophetæ ſuum complerent miniſterium: aſcendit tandem in Cœlum, ac tacuit, ut ejus Apoſtoli loquerentur, & ad fidem converſus Orbis, hunc eſſe Creatoris Filium teſtaretur.

Alioquin quæ alia fuiſſet utrique tacendi cauſa ſive Creatori, ſive Peregrino? Niſi quod ipſum cauſæ caput per teſtes noſtris oculis ſubjectos comprobandum cenſebant. At at, ſi verum eſt, quod iſti ajunt, Creatorem à Peregrino diſſidere, falſum eſſe oportet, Prophetas cum Creatore conveniſſe, & Apoſtolos à Peregrino minime diſſentire; Creatorem autem à Peregrino alienum non eſſe, teſtatur ſanctum ratumque fœdus amoris mutui, & quod dixi amborum ſilentium nos ad veritatem perſuadet, unam eandem ipſam utriuſq; voluntatem eſſe ac potentiam. Mundum contuere, divinas evolvito Scripturas, utrinque cognoſces, unum eſſe rerum Moderatorem. Naturam percontare, illius bonitatem aperte teſtatur, ſacros codices conſulito, illius juſtitiam ubique deprædicant. Ficulneam ſiccavit, quo Judæorum vitis reviviſceret, demerſit Porcos, quo periclitantem populum naufragio eriperet: qui Pharaonem Ægyptii maris fluctibus olim ſuffocarat, idem ipſe legionem dæmonum iſtis oppreſſit aquis. Cæterum etſi Juſto licuit ſubjectas ſibi creaturas, alias humi relinquere, & alias ſublime ferre, Peregrinum tamen hominũ ſervatorem neutiquam decebat, horum alios diligere & alios odiſſe. Sed

Sed quid istuc? Domini de Cruce pendentis vestibus tortores parcunt, (tunicam certe scindere ausi non sunt,) isti contra rectæ fidei desertores in ejus acta infesto stylo involant: alia truncant, alia penitus abradunt, reliqua intersertis additamentis depravant. Scilicet nec alius latronum mos est: Domini nota signatas oves amico vultu fraudulĕter seducunt, palantes mox abigunt: si tamen obtingat Pastori pecoris sui notam alicubi impressam reperire, vel si in extrema raptæ ovis auricula, inde totum reposcit gregem: sæpe manubias tenuis ex arca afflatus odor prodidit: nec secus hic res habet: quæ nempe supersunt fragmenta libri, reliquas ejusdem pericopes repetunt, & maculæ, quas verborum lituræ in codice reliquerunt, Apostatarum fraudem coarguunt. Quæcumque boni parentis filio justitiam afferebant, decusserunt; nec enim totum volumen perdere volebant, ne divina penitus ipsis scriptura periret, quod utique illis evenire necesse erat, si incœpta persequi obstinassent. Filii namque justitiam omnes divinæ scripturæ textus loquuntur; alios itaq; sustulerunt, reliquerunt alios; hinc deprehensa fraus est, verbis, quæ remanserant deletas periochas reposcentibus.

Cæterum quo Filio justitiam adimere mali servi nituntur, satis ostendunt suum in eum odium; aversantur nimirum improbi vernæ herum justum, qui domesticos suos ob eam, qua eminet, caritatem, peccantes emendare consuevit. Victores pugiles Judicem desiderant, fugiunt ignavi. Papæ, quantum hallucinantur, qui Bonum appellant eum, cujus sententia ad vindicem Justitiam jam pridem rejecti sunt, meritis suppliciis mactandi! Stultus quisque perire malit, quam ab eo, quod appetit, avelli, invadit verbera, modò liceat, quâ captus est, voluptate frui. Sectarii, qui etiam Crucem prædicant, quibus sua exercent corpora pœnis ostendunt, gravius onus esse nobis à Peregrino impositum, quam quod Effector olim injunxit.

Et vero sive voluptatibus illi se dedant, quo suadeant, Peregrini sarcinam esse leviorem, sive voluntariis suppliciis se crucient, utrobique Justum commendant. Sed quid est? Quod dum ipsimet se verberant, ipsimet se jejuniis macerant, adhuc illam dexteram accusant, quæ gregem suum, quem diligit, etiam castigat? Justum sugillant, quasi vero dolore fruatur nostro; scilicet argumenta componunt, unde vituperent: vicissim Filium insimulant, quod nuptias etiam probet, ut inde similiter infament. Habes hic crimina duo, quæ se mutuo destruunt, & suos premunt auctores. Adeo ipsis nec severitas, nec benignitas placet; utramque oderunt & damnant.

A damnant. Quin miraris Dei talia audientis patientiam? Sed enimvero quæ duo objiciunt, eadem ipsa illorum decreta convellunt; quare vicissim & nos illos interrogemus, utrum quos sibi fecere Deos, bonos etiam credant, jam si tales sunt, cur cessant? Nec enim bona volunt facere, nec si qua imminent mala, prohibere. Similes illis fiant, qui talia numina colenda proponunt. Nobis certum ratumque esto, unum esse rerum omnium effe-B ctorem atque moderatorem.

Justum rursus incessunt, quod terram lacte & melle manantem rudi populo possidendam tradiderit, quodve inde rejectum servituti subjecerit, utique attentis ejus sceleribus neutiquam immeritum, nec intelligunt, pœnam esse merentibus medicinam, immerentibus quodcumque datum gratiam esse; sic videlicet delirant, tanquam rabidi C eo feruntur, unde sine discrimine in obvium quemlibet invadant. Populum grandem docuit, quæ Eliæ etiam suggessit, ad hæreditatem sibi in Cœlo repositam aspirare. Simplicem & parvulum proposito solo feraci lacte & melle affluente, puerorum nimirum illecebra trahere maluit: levem minusque ponderosum alis instruxit, humilia prætervolare dedit, in terram depressum sublevare, & à terrenis avellere studuit: omnibus omnia factus est: D se ipse demisit, cum omnibus emineret, ut suam omnibus participaret vitam. Quocirca si audis blandientem, agnosce pueros alloquentem, si minitantem supplicia, excitantem dormientes virgam intelligito. Sed isti nec pueritiam, nec huic ætatulæ accommodata incitamenta examinant, nec ætatis robustæ vires ac tentationes discernunt. Æstuat scilicet mens, os latrat, suum E ubique abdicat Dominum.

SERMO TRIGESIMUS NONUS.

NÆ ille bonus idemque altissimus est, a quo sapiens quilibet acceptum damnum beneficium putat. Davidis dictum nos miramur, explodunt Errantes. *Pharaonem*, Propheta ait, *demersit in mare*, *quoniam in* F *æternum misericordia ejus*: postrema verba rident, & quærunt, quis locus in atroci facto pietati fuerit? nec attendunt Dei Bonitate regem refractarium & contumacem a graviore ruina retentum, atque opportune oppressum, quominus te, Domine, ad inferenda acerbiora supplicia provocaret. Sed nec tu, quid quærant, velim, tantum attendas, quantum in quales anfractus ipsos suæmet ratiocinationes compegerint. De origine mali disputant, dum inter se rixantur, in altum

Ps. 135. 15.

in altum provecti, pelago obruti sunt, secumque suos traxere Deos, Deos, inquam, quibus ad inhibendum irruentis mali cursum, seu voluntas, seu vires defuerunt: fracta audacia est, victique coronam texuerunt flammis, in quibus examinati detecti sunt. Hoc interim habeto scitum omnium ore vulgatum, quo uno quæstiones dirimas omnes, futurum aliquando judicium, & istam, in qua moramur, domum tandem ruituram; ut merito laudes illum, qui Pharaonis interitu totius Orbis occasum præmonstravit; qui Regem acerbo extinguit fato, ne videlicet in singulos dies suum exaggeraret crimen: æris alieni syngrapham Creditor pelago delevit, exegit a debitore fœnus eo die solvendũ, ita tamen ut simile debitũ apud infantes olim contractum simul repeteret.

Ecce autem videmus Sectarios crebris attritos cladibus, ut plurimi sunt illorum hostes. Quid id est? quod laborantibus nullam attulerunt opem, qui ab ipsis coluntur Dii, & si quidem victi sunt, jam habemus, unde eos confundamus; sin autem cum auxilium præstare possent, id neglexerunt, vicimus; quo enim colore licuit Diis, tales enim appellant, suos deserere clientes, & oves custode nudatas lupis objicere. Quidquid pro suorum Deorum defensione reponent, Justum absolvit, cujus etiam verbera auxilia sunt.

Quid? quod illorum leges ipsosmet premunt, præcepta dicuntur, tormenta sunt. Hinc iterum habes, unde Deos eorum crudelitatis accuses, quibus nostris gaudere malis solenne sit. Inepti actores suamet actione reos se fecerunt. Justo sævitiem objiciunt, ipsi exercent, quo Universum infestant, duroque verbere tundunt: quo autem per ambages disputare ipsis mos est, satis declarant, victoriam penes illorum partem stare, quos nuda & sincera veritas delectat.

Mundum intuere velut corpus pluribus affectum morbis, quos tamen sola peperit liberi arbitrii vis; assequitur autem Medicum opidò quam benevolum ac benignum: ægrum ille sibi obvium quemque suscipit; curari volentem urit, incidit, taugentem quemlibet valetudinis recuperandæ causâ sanat. Suis moribus, omnibusque corporis gestibus mirificè facilis & suavis est: totum quod vides & quod non vides totum, cimbam æstimat, suo illud nutu agitat citra laborem, quidquid effutire audeant stultissimi quidam homines, garrientes, eum neutiquam tanto esse oneri parem. Mundum idẽ gubernat, nec secus quam currum cuilibet voluntatis suæ momento obsequentem. Inde frænat protervos, virgamque magistram exorbitantibus intentat. Omnes collige calamitates & pestes, quas vel fama

fama lapsa per manus, vel literis consignata monumenta repræsentant; deinde attente considera, universam hanc malorum illuviem ad nostram utilitatem in omnes promiscuè homines diffundi ab eo, quo nil melius excogitari potest: Populum patrio avulsit solo, dispersitque, ut veritati superstrueret, dissipatumq;iterum congregabit,Sanctorum felicitatem illi offert,si tamen hanc sibi sortem elegerit; sin vero respuerit, minatur gehennam.

Cæterum cum sterilis vinea suum dominum ampla licet dona ferentem repulerit,quis non miretur novis ab illo beneficiis affectam, cui dira omnia exoptanda fuissent, ex quo fructus negavit hæredi? Postremum ejus perosus proventum, illam extirpavit sic, ut surculos exinde resectos apud gentes inseverit, apud gentes, inquam, genus hominum minime difficile, minimeque agreste. Sic aliàs quosdam ex gentium turba velut externos & adventitios ramos ad bonam arborem ex mala stirpe traduxerat Justorum operâ, qui apud Hebræos florebant.

Illorum certe vitis amaritudinem habuit innatam; vineæ quippe Sodomorum propago fuit, botrique Gomorrhæam uvam referebant. Neque malus ille fuit, qui malam vitem extirpavit, quippe nec immeritam, præcipuè cum pro sua ingenua benignitate amaros palmites dulcissimæ arboris ramis inseverit. Jam vero, quamquam ejusmodi sarmenta, postquam ad domesticam arborem traducta fuere, intra ejusdem naturæ modum continere se potuerunt; contrarium plane accidit, ut amarulentus succus ex illis profluens arborem ipsam invaserit, tentaveritque suavissimum ejus saporem obstruere. Papæ, quis & qualis ille fuit, cum divisus flueret! Quin ergo tacent ora garrientium, id nequaquam fieri debuisse: Quid? num Deum dedecebat, clavos, quibus ipse suffixus fuerat, in tortorum membra congerere?

SERMO QUADRAGESIMUS.

ADEO ne tibi quisquam videatur esse idoneus, à quo illa tractetur cithara, quam rerum Dominus, rebus ex omnibus compegit, quo foret universis persuasum, summi artificis eum esse legatum, qui sciret istas agitare fides? Psaltes antiquissimus Moses illas graphicè percurrit, objectamque sibi Magorum aciem perculit, & vicit. Erubuere zizania, cum secus ac speraverant chordas magica vi detinere non possent: quod inde reliquum ipsis fuit, linguam furentibus similes in Mosen talium mirabilium operum patratorem acuerunt; quamquam & istuc in commune probrum cessit ipsis eorumque Diis;

inde ſiquidem patuere maleficorum mendacia ſuorum numinum vim tantopere extollentium, populique ſpes vana tales Deos colentis, qui ſuis laudatoribus minime ſuccurriſſent; & ſi quidem opem negarunt, quam præbere non poſſent, id profecto fuit imbecillitatis argumentum; ſin faſtus ſuaſit, ut negarent, ſuperbiam notat.

Duos prodidere Deos Marcion & Manes opidò quantum viles & imbelles, quo in facto eo magis culpandi fuerunt, quod ad tegendam fraudem pulchram ſpeciem ab Apoſtolis aſcitam mira calliditate ſibi aptarunt. Interim vero oſtendant, ubinam ſcriptum legerint, Domini Diſcipulos Peregrini celebraſſe nomen? varios quippe Deos Manes, ejuſque gregales vulgarunt, quorum mirum eſt non diſpuduiſſe repertores, uſque adeo turpes ſunt, tantum abeſt ut idonei fuerint, quibus innumera hactenus edita miracula adſcribantur: numina ſine numine ſunt.

Bene novit Marcion auctoritatem filiorum veritatis, exhibitaque ab illis ſigna, quæ etiã lapſa per manus fama ad noſtram uſq; memoriam traduxit, idemque illorum atteſtari ſolet ſcriptura, adeo ut ſicubi eas contradicit, ſuiſmet verbis coarguatur. Si veteris ergo religionis deſertores novas audent ferere opiniones, & fidem exigunt, viciſſim ab ipſis exigenda ſunt miracula, quamobrem ad illos revincendos hoc abunde ſufficiat, quod cum ubique graſſentur morbi, nullum hactenus illi perſanarint ægrum, neque levem febriculam depulerint. Salomoni inſultant, quod ad ethnicos ritus tranſierit, atqui ille ante lapſum Cœlo ſacrum attraxit ignem, cedo, quid illi præſtiterunt unquam ſimile? Sua licet ubique oſtentent, ut ingenti faſtu pleni ſunt: & ſi cæleſtibus flammis non imperant, ignem propriis artubus hærentem cur non reſtinguunt? concupiſcentiam videlicet præcordiis innatam, nec febrim curant per omnes ſerpentem venas, iram atque libidinem; flammis nempe ſuis uruntur miſeri.

Moſes, ut dixi, multa apud Ægyptios opera admiranda plectro eodem cecinit; is ſcilicet, qui blæſus fari non poterat lingua vocum modulatrice impeditus, mox chordas pectine divinitus conceſſo percurrit, ut linguæ impedimentum in ſervo, Domino verteretur in gloriam. Tu, Domine, qui es ſilentium & ſermo, cæloque demiſſus in terram deſcendiſti, aperi, precor, os noſtrum, clavis quippe es, omnium ora reſerare potens.

Cæterũ cum ab obitu Moſis nemo deinceps ſimili plectro hanc citharam tractaverit, quis primus ille fuit, qui ejus chordas fortiter occupavit, ſibique ſubegit, ut ea in curandis cujuſvis

juſvis generis morbis uteretur, rerumque naturas nullo labore mutaret.

Cithara, quam laudo, vocem cum ſilentio mirabiliter conjunxit, ſuique Artificis gloriam cantavit, etiam cum tacuit; ſuſpiravit ad aſpectum Opificis ſui, ejuſque præſentiâ geſtiit, teſtudinem porrexit, intendit fides, apprehenditque Potentis manum, & exoſculata eſt, teſtata gratiam, quod ſuorum digitorum contactu ipſam conſecrare dignatus fuiſſet; & quaſi novam inde formam induiſſet, novos excogitavit modos, cantumque exorſa eſt exili quidem voce, quæ tamen bellum adverſus Diabolum mox accendit: expavit ille fortis voce licet ſubmiſſa perculſus: fregere adverſarii animum trina nomina. Nunc ille ſollicitus inſtat, contenditque auditorum aures avertere, quominus ad citharæ ſonum attendant, unde Dominum agnoſcant. Durus Inferni nervus mollitus eſt, mortalibus quondam gravis, poſtquam chorda muta vocalis facta eſt, mortuis ad vitam, Domini juſſu, remeantibus; cœpitque divinarum laudum cantu perſonare. Laxatas fides Dominus intendit, & ad capturam contorſit, cepitque piſcatores in navi. Sublimes nervi cælorum concentum componunt, ſciſſi ſunt, cum Patris vox intonuit.

Prodeant nunc impii & nefarii homines, quos certè latere non poteſt carmen iſtis modulatum fidibus; ſuis quippe oculis ſubjectas, tenſas & pendentes cernunt: has, provoco, agitent, Peregrini numinis appellantes fidem, opemque implorantes; effectum exhibeant, qualem exhibuere, qui hanc olim citharam pulſarunt, fidelis Moſes, & qui Moſen conſecuti ſunt inſignes virtute viri Joſue & Prophetæ. Erubeſcite increduli ad concentum fidium, quas coram habetis ſuſpenſas, ſuoque Conditori canentes auditis. Pulchre Deos illorum inanes eſſe docuit ille, qui verus eſt Deus, quando hanc, quam habemus rerum molem compegit, ſuſpendit, & ſuper nihilum fixit immobilem, ut nemo hactenus eam movere potuerit: hæc una, quam cernis, cithara exiguum licet Dei noſtri opus, Deos, vana Marcionis figmenta refixit.

Sophiſtæ diſputant, nec fides ejus tractare valent, ipſi ſibi accerſunt, unde rubore ſuffundantur. Quin ergo tacere diſcunt tanquam imbelles, poſtquam non licuit tanquam fortibus divino operi vim inferre. Scilicet obtrectare norunt, id enim facit arbitrium, quod Deus pro ſua bonitate dedit, ſic tamen ut quandoque ad opprobrationem petulantiæ datum contrahat, puta in ſurdis, ut volentes Marcionem audire, non poſſent; indeque ſimul Peregrinum propriæ imbecillitatis pu-

deret, cum non potuerit illis auditus clausas reserare fores.

In Cana cantum variis est modulata modis; eam namque urbem Conditor rerum ingressus mutavit, ut novæ citharæ etiam silentium audiret: fidibus suave sonantibus plenas lagenas substituit sed vocales: laudandus ubique sapiens ille, qui ejus à quo missus est, laudes suo cantavit plectro.

SERMO QUADRAGESIMUS PRIMUS.

SED nunc vide, ne tibi aliud fingas simulacrum, occultum idolum. Splendet nobis veritas, magis tamen error, nostræ quippe fœtus est mentis. Cujus sermo verus & simplex est, nec talis, qualis agitur fabula, hunc vero tu laudabis. Divina fides gemma est, incidi non potest, nec obsequitur scalpello veritas, huic contrarius error mollis cera est, omnes suscipit formas, ut speculum esse videatur, quod tamen ea tu arte temperatum cogita, ut solo aspectu formosis suam allinat deformitatem, suasque puris aspergat maculas. O quale speculum, cujus usu homines pejores fiunt!

Aquam, ignem, & astra coluere Persæ, Græci corpora quædam, omnia Ægyptii, Hebræi vitulum, Venerisque sidus Agareni: omnes istiusmodi turpissimas religiones disseminavit error, dispertiitque gentibus unicuique suam; & quasdam quidem ante Domini adventum ex vana ethnicorum superstitione excudit; alias vero post ejusdem manifestationem ex variis Sectariorum opinionibus compegit, distribuitque eo artificio, ut cum morbos vulgaret, remedia docere videretur.

Unus inter alios superiore ætate prodiit, qui Deum nobis eructavit novum, vocavitque Peregrinum, proprium nomen occultavit, causa tamen cur occultaret, occulta non est, scilicet umbra erat, quem Deum haberi volebat, merum figmentum. Improbus plagiarius surrepta Divûm nomina mox in foro exposuit, & distraxit. Alius alios excogitavit Deos, principia quædam æterna ingenita aërem, ignem, & aquam, adjecitque quartum, quem tamen cum nullum habere numen sciret, & esse simplicem umbram, tenebras nuncupavit, æternum tamen quoddam esse dixit. Alius denique istorum alumnus eisdem multa suffuratus, suum in usum recudit. Manus ejus contra omnes, & omnium contra eum manus, ut omnes in errorem inducat antiquæ Agaris filium imitatur, rapto vivit. His adhuc annumerandi veniunt

Marcion. *Manes.* *Bardesanes.*

veniunt reliqui Sectarum principes, velut fratres eodẽ parente sati; nam etsi lolium unum specie sit, illius germina multa & varia sunt, ejusque fruges in omnes regiones asportantur & distrahuntur, & umbra totum opacat Orbem.

Errorem Diabolus velut monetalem typum cudit, eoque nefaria per omnes ætates excudit dogmata, fategitque, ut per omnia tempora, nulli licet tempori non importuna, manarent. Nunc vero quæstiones ferere institit, indeque factiones conflare, commentitias fictasque fabulas componere; sic per novas sectas Orbem perdidit, falso typo homines falsos fecit & viles vili notâ. Pestem utramque fugientibus commune patet perfugium fides divinis consignata literis. Vidit Diabolus virtutem, vitium seminavit, pharmacis salutaribus permiscuit venena mortifera, vidit orthodoxam doctrinam, contentiones & lites excitavit: psalmis quæstiones substituit, multitudinem scidit & dissolvit, vidit sacras literas plenas veritatis, falsas opiniones superinduxit. Solennem præfationem, hæc dicit Dominus, mutavit; hominem pro Deo suppofuit, sic præfatus: Hæc talis homo dicit. Templa Diis excitavit amplissima operosissimo opere, impii laboris mercedem constituit fallaces spes, quibus illectos artifices ad execrabile ædificium conduxit, compegit ædes oculorum præstigia, in sumtus inutiles prodegit aurum, arcam nostram in nostram perniciem exhausit, stipem pauperibus erogandam in usus damnabiles distraxit. Claudo substraxit, quo muneraret cursorem, pernicitate pedum cum Veredis certantem, surdoque præhabuit tibicinem pro cantu rependens aurum: quas negavit viduis, vestes scortis distribuit; quæ pupillo per humum reptanti impertiri justum fuit, donavit funambulo, qui per aëra graditur: quæque dispertienda fuere manibus capto, gladiatori repensa sunt, quod comparem mutilasset.

Tales profecto mores induxit in Græcorum respublicas, alios nec tamen meliores aliis populis dedit idem, qui Hebræos persuasit, ut sacris ritibus profanas cæremonias admiscerent, Jeromystis Baalis sacrificulos associarent, & victimas cum victimis, Pseudoprophetas cum Prophetis, & cum Apostolis Apostatas confunderent. Sic Diabolus est, & hodie quoque disceptatores facit orthodoxæ fidei desertores. Ita me sospitet Deus meus, ut ea, quæ didici, eadem ipsa docui, & quam tradidi vivendi formam, hanc meis in moribus repræsentavi. Hoc, precor, ut labor meus publicæ utilitati impensus æs alienum meis mihi peccatis contractum dissolvat.

SERMO QUARAGESIMUS SECUNDUS.

CEnsen', bonum Deum Dei mali inimicum oculos libidinum duces refecisse cæcis ? aut promta ad perpetrandas cædes instrumenta manus mancis restituisse ? Si hoc factum admittis, fatere, Medicum, qui corpus sanavit, ejusdem Opifici de pulchritudine præstantiaque operis sui testimonium perhibere voluisse, eosque vehementer desipere, qui pias manus corporis formatrices vituperant. Enimvero si isti non insaniunt, quid restat, nisi ut Domino nostro insistamus, quatenus imperitè compactas ædes solvat & diruat ? sed quoniam idem, qui ruinosam domum sarcivit, in ea etiam habitare se velle significavit, laudandam fabricatoris peritiam, satis ostendit. Hic ipse salutis reparator nostræ, ajunt, templa duo artifice ab uno exædificata, alterum laudat, alterū reprehendit, animam & carnem Creatore ab uno condita, alteram diligit, & alteram abominatur. Explicent igitur, quomodo is, qui animam amat, odisse carnem potuerit, cum idem in carne habitaret ?

Rursus instant, alias duas ædes ab eodem architecto fabricatas fuisse, nec tamen eodem animi affectu à Peregrino exceptas fuisse. Jam quærimus, qua ratione ductus idem Peregrinus Sionæum templum funditus evertit, carnem vero dilexit, sibique in templum adoptavit ? Siccine ædem religionis domicilium dissipavit, & corpus vitiorum conceptaculum integrum manere statuit ? Item si oblatum à malo Dæmone munus rejecit, ut qui ægrè ferret, ab illo se filium Sancti appellari, obstruxitque suo munere muneratoris os, cur ergo abluit carnem aquâ, sibique ejusmodi lavacro dedicavit ? Cum carnis & aquæ auctor sit ille Malus ? Item si Christi baptismum baptizati corporis cōtagione Diabolus temeravit, sequitur utiq; eo ritu corpora Diabolo initiari, atque tali Sectarios imbutos errore panem Diabolo frangere. Ignoscat, oro, ille Boni filius hominibus, tales in eum voces jactantibus.

Quod si ad animam modo dicta pertinere volunt, eisdem adhuc premuntur angustiis, cum verbum queat animæ utpote congeneri baptismi tenere vicem, non ita panis, corporis, quod oderunt, cognatus. Porro si salutaris est panis animæ, quanto huic utilius corpus erit, sine quo otiosa torpet ? Discat itaque Anima, quæ sua sunt ex iis, quæ sua non sunt, & illa negare nefas esse putet.

Cæterum si in pane re utique anima, sensuque carente habitat Dominus, & allabitur iis, quas fundimus, aquis, lapideaque

incolit

incolit templa, quis credat ab illo odio haberi corpus, cujus membra ſexcenti exercent labores, aſſidua jejunia preceſque fatigant? oſſa, quibus compingitur, ejus ſunt theſauri, opes lacrymæ ſalientes oculi, gemma virginitas. Myſticum itaque imaginare Pavonem ſuis ingeneratum membris ornatum circumferentem.

SERMO QUADRAGESIMUS TERTIUS.

DUO petiit Satanas ſatis levia, negavit qui corpori etiam difficillima conceſſit; at ſi Diabolus rogans repulſus eſt, corpuſque graditur, & pedibus multatus eſt ſerpens, victi ſunt orthodoxæ fidei contemtores. Immundi ſpiritus quod poſtularunt, impetrarunt, invaſere Porcos; ſcilicet ubi ſibi contraria Satanas popoſcit, poſcenti annuit, patrem imitabatur, qui Diabolo dedit, unde in beato Job confunderetur. Qui omnia noverat, corpus & Diabolum muneratus eſt, porcos & ſtagnum dæmoniis ceſſit; panem & ſanguinem ſuum corpori donavit. Sed enimvero ſi caro Diaboli eſſet opus, carni ſua nunquam immiſcuiſſet myſteria. Juſtus, quem illi oderunt, ſerpenti pedes abſtulit, cum ſint congeneres ſerpens & caro; Dominus noſter, qui claudos ſanavit, num in corpore claudo pedes ſerpenti reſtituit? Cōtraxit Juſtus Regis manum, deinde laxavit, ſerpentem execrationi ſemel ſubjectum miſeratus nunquam eſt; ſimiliter nec Dominus noſter ſerpentem aliquando recepit in gratiam, ſed Patris ſententiæ ſubſcribens exaggeravit nocenti pœnam, & ad eundem proculcandum factâ ad hoc poteſtate credentes provocavit.

3.Reg.13.4.

Porcos in ſtagnum demerſit Dominus noſter paterno inſiſtens exemplo, ſic ſimilem ſe probavit Patri, qui ſerpentem pedibus multaverat. Simonis corpus fluctibus propè hauſtum extraxit, nempe Patrem aſſimilare voluit, qui Moſen in fluvio periclitantem periculo eripuit.

Ineptiſſimi homines Patrem totius corporis effectorem criminantur, Dominum noſtrum, qui ejus morbos depulit, laudant. Quid? num Medicus opiſice melior ſit, & Conditore Chirurgus? O perverſum judicium! Corpus medium ſtare vident Medicum inter & Opificem, alterum vituperant, alterum mirantur, cum amborum opus unum & idem ſit, ab utroque incœptum & conſummatum, quiſquis de cōmuni opere alterutrum carpit, neceſſe eſt, ut utrinqne preſſus ſuccumbat. Sua fabrum opera indicant & arguunt, aurificem quoque ſua, & ſua Creatorem. Porro ægrotantis corporis medicina non fonte ab uno manavit; ſed opus unum dupli-

duplicem appellat opificem: si ergo primum carnis auctorem culpabilem ex opere arguis, hujus reparator culpa vacare non debet.

Moses, qui vitulum ab Aarone fictum reperit, confregit, commoluit, distrivit. Dominus noster si quod corpus oculis captum offendit, visu lucisque usura donavit. Moses ænei vituli oculos destruxit, diffregitque aures; Dominus noster clausa corporis lumina reclusit, & ademtum audiendi sensum reddidit. Ergo si primus corporum auctor malus fuit, quisquis, eo decedente, successit, dum perturbatum ordinem repetere tentat, à rectâ deflexit. Tabulas divinum opus fregit iratus Moses, mox etiam simulacrum contrivit, ne simile sequeretur. Nihilominus avorum exemplo nepotes pro una multiplicem induxere religionem, postquam Jeroboamus pro illo uno vitulos plures conflavit. Reprehenditur, qui primus carnem reperit, successit tamen alter, qui ægram curavit, qui primus finxit vitulum. Summus Sacerdos Aaron reprehensus fuit; sed enimvero multo acrius Jeroboamus, qui post Aaronem vitulos dedicavit; scilicet prioris delinquentis culpam in se recipit, qui post deliquit.

Rursus, si Peregrinus Creatoris opificium examinavit, probavit tamen atque promovit, quod vituperare & destruere magis decuit, hic illo reprehensione dignus magis fuit. Arguitur de fraterna cæde Cain, sed magis arguendi sunt, qui Christum egerunt in Crucem, ut quibus ejus facta exploratissima fuere; judicem namque cum perverso perversum esse oportet. Justus nec famulo suo Mosi blæso linguæ vitium emendavit: Peregrinus, ille scilicet carnis osor, non ita, sed surdos & mutos innumerabiles curavit. Quapropter adversus Incredulos ambo insurgunt, & usque adeo, ajunt, isti suas obtuderunt aures! Corporum amator Mariam & Nahamanum lepra mundavit, simili affectos lue decem sanavit corporum osor: protervos accusatores ambo redarguere volebant, quoniam, ut ipsimet ajunt, multa peccantes multo acrius premendi sunt.

Cæterum cum juxta illorum decreta caro & dæmon congeneres sint, item notissimum sit, à Domino nostro corporum pedes, manus, oculos, aures, & reliquos sensus, & membra suis fuisse exemta morbis. Ohe, quid censent? dicentne, Diabolum in sua conditione omni ægritudine ab illo exemtum fuisse, quo illum haberet ad omne perpetrandum nefas paratiorem? Litem dirimat Dominus, fornax nimirum est, metalla probat & excernit. Clausa mutorum ora reperit, aperuit, illi pro munere grati laudem Deo tribuerunt, idem, qui hominibus loquelam restituit,

restituit, immundorum spirituum ora obturavit, fari volentes illico inhibuit, quamquam laudare parabant, inhibentem. Corpus ain' organum malum mali dæmonis esse: atqui Dominus noster ipsum hoc organum tractavit, & detritas chordas in pristinum restituit, sensus videlicet & membra, citharamque suis absolutam numeris citharedo reddidit.

Et si auribus sensum recudit, quod id cogeret necessitas, aliàs surdis ipsum loquentem audire minime licuisset; quorsum cæcis visum refunderet, quem enim aspicerent? Auctorem certe beneficii cernere non poterant; nec enim illi corpus erat. Quid? num præsentem sibi rerum universitatem intuerentur? Atqui rerum Conditor ipse non erat. Cuinam ergo pro munere justam gratiam haberent? Et si Peregrinus pro sua summa sapientia oculos defectos recreavit, ut orbium cælestium pulchritudinem ornatumque spectarent: hi certè ipsius non sunt, cælum suum cum demonstrare non posset, nomine tenus indicavit. Item manus ille restituit, quas tamen ipse non fecit, quæ si virtuti arma ministrent, illum bonum dices, sin vitio, malum. Nos vero optimum ubique prædicamus, à quo manus accepimus, quibus illius corpus acciperemus.

Sed perge sis: ergo pedes idem ipse dedit, quibus solum non suum calcaremus, & ditionem perlustraremus alienam: num etiam alas adderet, cum nullum ei in aërem competeret imperium? Quare facesse ista, & laudes dicamus communi Artifici, qui omnes rerum ordines nostris subjecit sensibus, divisitque, & singula singulis distribuit, solum pedibus, lucem oculis, auribus sonos & voces; ab iis porro, quæ dedit, testatum reliquit, omnes ipsius numini parere naturas: os itaque si homini dedit, hoc pro pane suo, & calice suo dedit, quos oculos adjecit, hos lectioni scripturarum aptavit; cum pedes eundem habere voluit, his templi sui limina terere mandavit. Agedum si orthodoxæ fidei hostes fateri coguntur, hæc omnia in Peregrinum quadrare, victi utique succubuerunt.

SERMO QUADRAGESIMUS QUARTUS.

QUA putas ratione ducti negarunt isti, salutis nostræ reparatorem esse rerum Opificem? morborum depulsorem experti fuerant, Creatoris adversarium dixerunt. Quid istuc? Ipsumne, vel de rebus ab eo factis aliquid videre licuit? Suam namque speciem ipse celavit, alienam assumsit, exposuitque in oculis conspectuque omnium. Cæcus ille postquam lucem lucisque largitorem aspexit, beneficium agnovit, laudavit au-

auctorem; nam si visum quidem iste dedisset, & lucem negasset, mansisset ille cæcus, etiamsi sexcentos oculos unde unde sibi invenisset. Artifices duo unum ipsum fabricavere vas, perfecti operis testes Bonum laudarunt, accusarunt Justum laboris consortem. Adeo in ferendis sententiis nec sibi, nec æquitati consentiunt, qui à recta fide discordant.

Sed perge porro, nobis istuc etiam edissere, utrum ille Peregrinus ad agendum quodlibet animum appulerit, cupiditate puniendi doloris sui, an sola ingenua bonitate sua ductus? Et si quidem iracundiæ abreptus impetu, adversarium incommodare cupiens, manum operi applicuit, consequens erat, ut quoniam hostis erat, cuncta perverteret. Sin autem actum suasit amor, amor Dei nostri ejus amorem antevertit; nam si rerum Opifex ad materiam se demisit, huic certe benevolentiam exhibuit longe majorem Dominus noster, quando plurima corpora sanavit, quæ quidem Adversarii ex materia coagmentari fierique fatentur. Ego sane ita illis Sanctum propitium velim, ut ipsi talibus dictis ejus iram accendere non verentur.

Novum mustum in veteres utres nullus infudit; quales sensus nactus es, talia tibi præcepta dedit, & si nova auris est, præceptum certe vetus non dabit; novas quippe voces vietæ aures non audiunt, quod tamen vehementer mirere; si nova præcepta dedit, exhibuit tamen membra minime peregrina: sensus, quos in pristinum restituit, ipsi caussam ei adjudicant, ipsi testantur, ut ut, quas rupit voces, novæ sint, certe dicentem peregrinum non esse. Non magni operis sane fuit, legibus leges subrogasse, id enimvero factu minime difficile, recte dices: at at maximi laboris foret jubere Solem novum aperire diem, non quo optes meliorem, sed quo præstare putes hunc accidere spectantibus penitus novum & peregrinum. Jam si hoc est, Adversarios provoco, ut ipsi aliam à nostra lucem, plane diversam vel animo dumtaxat fingant, nec hujus diei, nec hujus claritatis, neque coloris hujus, sed simpliciter & absolute novam, peregrinam & extraneam. Lucem jam habes testem, Deum peregrinum ab eis, nec cogitatione fingi posse.

Quid? quod nec tenebras ab istis, quæ nos opacant, diversas comminisci licet, ut ut liceat modo rariores, modo spissiores imaginari, ut hinc arguas, eos ineptissimos esse, qui peregrinum Deum nobis obtrudunt. Quantumlibet dissimilem cogitent Deum, ad confinia eos redire necesse est illius Creatoris, cujus Majestatem sacrilegis dictis violant, nec advertunt, laudant etiam, & ignorant, ut quan-

[illegible]

ut quantum se ipsi discurrendo fatigant, intra tamen ipsum cursitant & errant, cum nullum extra ipsum sit invenire Deum. Et si quidem arbitrum temporum cognovissent, ejus utiq; tempus ipsos non lateret. Jam vides horum hominum stuporem, ut qui nec se ægrotare sentiant, quare in subsidium propriæ infirmitatis miscuere figuras, symbolaque undevis collecta, diffractisque repagulis, in suam utique perniciem eruperunt.

[illegible]

SERMO QUADRAGESIMUS QUINTUS.

[illegible]

DATE Deo nostro magnificentiam, quotquot adestis filii veritatis: regni persecutores, vestri evasere præcones, vestri facti sunt vindices, quos habetis hostes. Scripserunt, carnem Christi esse veram, cunctisque viventibus impertiri vitam, scriptumque proprio chirographo firmarunt, testimonium prostat exaratum non in carta, sed in pane, quem ipsimet adversarii frangunt, nec atramento, sed mero conscriptum, ipsis ad probrum, vobis ad coronam.

Si Peregrinus novam condidit legem, explicent, cuinam bono ea rogata fuit? Nam si quæ sunt fugienda patent, hisque notiores sunt contrariæ virtutes, & si nec nos illa juvat ad exercendos naturalis vitæ actus, puta cernendi, audiendi, comedendi, bibendi, gradiendi, unde vitam nobis illa attulisse videatur? Item si nec nobis eas, quas dixi, operationes interdicit; si quando contingat esse turpes, cur istæ ab eo legislatore non vetantur, & si quia rectæ rationi consentaneæ sunt, eædem conceduntur, habemus unde te Conditorem nostrum dignum corona prædicemus. Undique circumclusi quo se vertant, nesciunt, adeo universæ & singulæ Mundi partes ad reprimendam eorum audaciam conspirant.

Nec tamen id illi Peregrino visum satis, eos, quibus culpa oculos aperuerat, minime cæcasse, quo videlicet Satanas ipse cæcaretur, nisi etiam clausa lumina cæteris promiscue reclusisset, quibus velut è sensuum fenestris ille Malus voluptatum illecebras exploraret. Malum Justus carnis invasorem intra ejus viscera retruserat obseraveratque oris, aurium, & oculorum ostia; Peregrinus carcerem patefecit, peccatum ibidem alligatum dissolvit. Quamobrem universa rerum natura coarguit illorum insaniam, totus Orbis adversus eorum impudentiam vociferatur, stupetque audaciam: sprevere putida zizania, unde aluntur, terram, astra, quorum influxibus vegetantur, Solem, cujus collustrantur lumine. Scilicet si pro beneficiis, sine quibus vivere non possunt, Benefactori gratos se pro-

probare studerent, utique blasphemare desinerent, nec omnem referendæ gratiæ voluntatem abjecisse viderentur.

Quisquis nuptias vituperat, hunc aio germen esse maledictum, suam ipse radicem execratur. Duo sunt crimina, in quibus summum nequitiæ apicem attigisse videntur Increduli; primum, quod suum abnegavere Opificem, immane flagitium istuc fuit; sed & grande nefas alterum est, quod suam etiam damnavere stirpem; omni itaque scelerum colluvie se cooperuere, & antiquo illi Giezi comparandi sunt, qui lepram à capite ad talos induisse perhibetur. Nimirum qui immundas dixere nuptias, non animadverterunt, mentem præripiente mero, cognata esse membra humani corporis, sensus quoque compares & affines, ut si cujuspiam membri sensusve usus immundus est, reliquorum omnium actus immundi pariter censendi sint; quemadmodum si quod membrum dolet, cætera omnia, ut scitum est, dolere necesse est.

Jam si ita est, restat, ut oculum à luce dividant, unio quippe amborum, quoddam connubium est, & à voce aurem pariter separent, etiam ista duo coëunt, abstineant verbum à lingua, & hæc copula est, pura tamen & immaculata est; tales sunt, quas dixi membrorum ac sensuum operationes: pudica isthæc & casta connubia clamant, tales esse quoq; nuptias. Quod si legislator nec sensuum neq; membrorum usum tanquam immundum damnavit, sed id solummodo cavit, ne quis inhoneste aspiciat, vel illicita audiat, ejusmodi lex naturæ nostræ perfectionem promovet, & mandata ejus nostrum ornant arbitrium, & doctrina nostram libertatem coronat, & ea manente, quæ objiciebatur, peregrinitatis umbra revanescit, & dissipatur.

Tres itaque status illa petit lex, secumque defert honestatem, sanctitatem ac virginitatem: moderatum peculium, paupertatem voluntariam, & consummatæ virtutis habitum: inhonesta prohibet, honesta laudat, quæ cujuslibet statum decent, mandat citra injuriam arbitrii eligendi quid velit. Omnes leges, quas prisca tulit ætas, vel futura aliquando feret, æquitate constant & clementia; nec enim lex dicenda est, quæ mœchari jubet, furari & rapere, vel quæ vetat esse humanos, pudicos, modestos & veraces. Lex & libera voluntas res bene constituit, bene constitutas ipsa illa voluntas pravaque consuetudo perdere consuevit.

[illegible]

A

SERMO QUADRAGESIMUS SEXTUS.

QUIS extra Diabolum tuas caro res definiat? Ex quo Satanas à Domino tuo te amari deprehendit, vexare non cessat. Ut cætera desint argumenta, tibi id unum sufficiat ad refellendos ipsos, quos tegis & ornas, si modo ostendas, quam injustè te premant insontem. Si contingat ægrotanti B tibi deficeri medentium pharmaca, piè succurrunt Periodeutæ, salutem & incolumitatem precantur, & alius quidē in os tuum insufflat, alius vero te signat. Quid si tuam à Diabolo ducis originem? Sequitur utique, eos Diaboli nomine benedicere, & ægrum signare. Si vero exasperatus morbus te sustulerit, lugent interitum familiares, cadaver lavant & condiunt, marsupia etiam excutiunt, & adornant funus, exanime corpus propriis efferunt C humeris, mulieres conductæ ad lamentabilem cantum prosequuntur, & Mortui pulchra facta laudant.

Ecclesiastica dignitas Sacerdotum propria.

Ceterum si usquam accidat, animam, quæ istud animabat corpus sepultum haudquaquam deserere, sed cum illo tantisper in sepulchro morari, conceptam utiq; ex ejus desiderio mœstitiam, eo usq; sustinet, amissumq; vehementer dolet. Sic tuam testatur resurre- D ctionem eidem innatus erga te amor; teque inclamat, responsum reditumque è tumulo expectat. Quæ cum ita sint, quî factum dicam, ut Anima ipsa nunc tuam in pristinum restitutionem ejuret, cum aliunde tuum reditum tam impensè cupiat, ut salutem tuam cunctis opibus velit redimere si posset? Hinc porro deprehenditur perversitas hominū tuam resurrectionem impiè rejicientium, qui tametsi E ita comparati sunt, ut si Carorum suorum ad vitam reditum impetrare possent, hunc sibi quovis impendio quærerent, propriam tamen ut credant resurrectionem rato tempore gratis concedendam, adduci non possunt.

Censen' te ex patre diabolo esse, ipsique proinde congenerem? Tales profecto sunt immundi spiritus, quos tamen si contingat, ex eo, quod invaserunt, corpore excedere, beneficium sibi gratulantur omnes; contrarium, te F decedente, accidit, mœstitia, luctus occupant omnes. Præter hæc, quæ disputata sunt, non habent quod desiderent, quicumque veritate lætantur. Ortus caro tuus ab sua origine clamat, eam te esse, quæ plurimùm ameris, casus tuus tuam in pristinum restitutionem testatur, ex quo tuum ab anima divortium acerbum & grave cuilibet accidit. Sic introitus tuus, tusque exitus ambo tuum præmonstrant reditum.

SERMO QUADRAGESIMUS SEPTIMUS.

HEbrææ nurus gloriam suam in suis posuere velis, in velo nos quoque ponimus gloriam nostram, Christi Sanguinem omni æstimatione majorem. Cœtus eorum, qui rectam deseruere fidem, sanguinem Christi suis in velis non habent, figuram sanguinis habent, qui Jesu corpus abesse credunt; verus quippe sanguis ibi adesse contingat, unde verum corpus non abest. Si corpus immundum, fœdum & sordidum est, proptereaque à Domino despicitur, sequitur, fœdum & immundum esse panem & calicem salutis, quæ Heterodoxi offerre solent; sed si ita est, quomodo Dominus corpus reprobavit, & induit panem, cum iste vilissimi illius corporis congener sit; si mutus panis ipsi placet, an gratior non sit compos rationis caro? Quin etiam Justo placuisse panem docet, instruenda panibus eidem *propositionis* mensa; derisere nihilominus Canæ convivium, etsi Dominus illud judicaverit sua præsentia dignum. Interimdum Ecclesiam veram appellant Sponsam, & verum Sponsum Dominum nostrum, vini tamen figuram in suis cœnis propinant, & imaginem epuli in suis conventibus exponunt. Quæ ipsa à se dissidet disciplina, suos perpetuo accusat alumnos, etsi accusantem ipsi minime attendant. At quàm opidò impia sint illorum dicta, ipsorum facta redarguunt. Ego quod reliquum est, obsecro Te, Domine, ut fidei tuæ contemtores gehennæ filios in aulæ tuæ famulorum numerum transferas.

Quid? quod & Peregrinus ille, qui ad convivium accedere noluit, ne delicias facto vel dicto probare videretur, nihilominus tamen perpetuam Sponsi personam gerit, & quæ sensibus percipitur, jucunditatem consectatur: lugeat interim Joannes, algeat, esuriat, non decet Sponsi sodales jejunium; si quem esurire delectat, in Creatoris domum concedat. Peregrino, (qui tamen nullibi existit, nullus est) jucunda & suavis vita placet. At nos si nostra membra amamus, Deum obtestemur, quæso, ut illos ad frugem reducat: ita, membra nostra sunt, resecta licet, & in servitutem abducta: illorum vides catenas in eorum codicibus & compedes in ipsorum scripturis prostant.

Ad hæc Sectarius: nos quidem ait, ista, puta, panem & vinum, magni facimus & extollimus, quasi repræsentantes dumtaxat speciem quamdam externi cultus, & simplicem figuram. Quid id est? Ergo istorum religio imaginaria est, nullo modo vera, nec licita quidem, alioquin procedant, atque levi aliquo signo tantisper, dum hæc disputo, Diabolum

[illegible]

A bolum adorent. Sed & cum Diaboli, panisq; natura dispares non credant, quo sibi constare dicentur, si Diabolus illis immundus & profanus est, panis contra sacer & mundus videatur? Te utique, Domine, laudare æquum est, quod veritas proscissis velut ferro obstantibus tandem proruperit.

Pro illo, quem *propositionis* dixere panem, Sectarii obtulere mel & lac; sed quia isthæc omnia munda sunt, quam moliebantur sacrorum perturbationem, ad effectum neque hac via perducere valuerunt; mel etenim sacrificium non absolvit, & lac sacras aspersiones, & libaminum ceremoniam non implet, obtulerunt panem *propositionis* in eo, quem finxere typo, & sanguinem ac vinum in figura libarunt. Sed Christi interfectores, & sectarum ineptias descriptum à Mose mysterium usque modo refellit.

Quid ergo movit Salvatorem nostrum, ut panem frangeret? Scilicet ut extraordinario legislatori cavenda duo fuerunt, primum, ut corpus ab ipso assumtum immundum non esse probaret; alterum, ut Creatoris vestigiis insisteret, ex hujus autem instituto panis *propositionis* non offerendus fuit, sed proponendus in mensa. Te, Domine, laudamus, qui falsæ doctrinæ vile metallum igne detexisti.

Si Dominus corpus phantasticum induit, phantasma frangere deberent, & si figuram sanguinis exhibuit, vini umbram in calicem immittant; si autem panem ipsum verum frangunt, hunc certe ipsum vere non phantasticè tangunt, certè Peccatrix illa mulier corpus verum tetigit, quæ verè ad Dominum accessit. Tu verò benedicito ei, qui Thomæ præcepit, ut corpus, non umbram tangeret. Iterum benedicito ei, qui ovem perditam invenit, mentem videlicet tota via errantem.

[illegible]

SERMO QUADRAGESIMUS OCTAVUS.

Peregrinum Marcionis scriptis notum ab ipso peregrinari dices; materiam quippe ab eo introductam nunquam meminit. Oho oho, abortivus, hesterna die ejectus, effare à quonam acceperis pacta olim conventa inter materiam & Creatorem? Quid si alteruter socium fefellit, fœdus utique jam nullum est. Quin ergo te mirer, Deus meus, qui es natura unus?

Scribit Moses à Deo Creatore cœlum terramque exædificata fuisse, nosque de limo, quem idem creaverat, fuisse formatos, idque ipsum Creatoris nomen declarat; etenim si materia in se una est, ut prodiere rerum sexcenta genera, cœlum, aqua & ignis, caligo, lux & ventus naturæ ab invicem discrepantes

ſcrepantes & averſæ? Præterea, quid Anima à Deo producta materiæ opus fuit? Nec enim hujus ſpiraculum vitam limo impertiri debuit. Et ſi emiſſus à materia ſpiritus à limo alienus eſt, ſibi cæteroqui conjuncto, quo magis ab utroque remotum dices divinum ſummi Opificis flatum?

Item ſi non à materia, ſed ab illa, quam fingunt ipſius opem, caro prodiit, nec Animam à Creatore proceſſiſſe dicant, ſed ex Ope natam, duos ergo dominos affirmare neceſſe eſt, habitum & habentem. Quare attende animum, auditor, & deprehendes, Marcionem diſputationis æſtu velut abreptum quatuor induxiſſe principia. Deinde quo operæ pretio carnem ex materia eductam Creator depoſceret? Quid? num ut ſpiritum ſuum in carcerem compingeret? Scilicet alii quidem compeditos abſolvunt, tuus iſte, Marcion, Deus liberos nervo & compede ſtringit. Jam ſi ſpiritus necdum corpori unitus eſt, impotens ad agendum quodlibet, hunc apud Peregrinum otio torpere neceſſe eſt, factus ad quidvis cogitandum ineptus, ſiquidem abſtractum a corpore fingis.

Cogita animam corpori unitam; lucemne ſine oculo cernat? aut audiat ſine aure ſonos? Eſto jactes, Peregrini vocem in ejus libris ſonantem ſurdas pulſare aures. Animadvertin', ambos deſpicatui habendos eſſe, eum videlicet, quem dicis bonum Deum, impotentem tamen ad viſum orbo reddendum, ineptamque animam ad percipiendam ejuſdem vocem. Quid? quod nec Juſto juſtum fuerit animam ab ipſo procreatam malo corpori ex materia genito infundere. Ut enim inimicum amet? Vel alia corpora quidem diligat, alia vero abominetur? Utque Eliæ corpus ſumma teneat, & Dathanis, atque Abironis corpora in ima relegentur? Moſis & Giezis vultus, alterum divinus ſplendor irradiet, alterum lepra populetur?

Deinde quî factum dices, ut Moſes & Elias ad Peregrinum accederent in monte morantem? Et quidem ſi utrique datum eſt, proprio ore cum illo ſermocinari, reſurrectionem corporum jam negare non potes; ſi vero ficti corporis exhibuere larvam, inde profecto, quàm opidò infirmum ſit corpus, perſpexerunt, cui illud mirabile jubar utrique aſpectabile ſpectare non licuit. At, inquies, Moſes & Elias in gratiam trium Peregrini diſcipulorum fictas ſibi aſcivere formas, per quas illos erudirent. Si id fuit, ergo non Peregrinum appellare debuerunt, nec enim ille ab ipſis docendus fuit, ſed ad diſcipulos ſe convertere, qui cum eſſent illorum gentiles

A B C D E F [illegible]

A tiles, ab ipsis monendi erant hunc, quem habebant, Christum esse, quem quasi peregrinum & extraneum sui non receperunt.

Quod si Justus non sustinuit videri Filii sui in terris morantis oblitus, & ideo clamavit: *Hic est Filius meus Dilectus*: Itanc aliàs spoliatus damnuũ tacitus dissimulasset, ut nec acceptam injuriam cum suismet studiosis conquereretur? Ejus præteritũ silentium, si sapis, B Sectarios accusat, docens, haud licuisse sibi in præsenti tacere. Sed neque Justus justus videatur, si ligatas naturas & ipse cogit. Sit enim corpus à natura nocens, sit anima à natura innocens, cuinam operi faciundo allaboret lex? allaborat tamen, ergo depravatam naturam reformare contendit, & quidem si illa legis secuta ductum auctori suo placuerit, etiam gloriosa resurget.

C Item nec, fratres, ille, quem Bonum nominant, bonus erit, ex quo ipse similiter leges condere instituit. Leges quippe faciles abrogavit, promulgavit difficiles: quod si illas observare grave sit, istas quis observet? Si autem istas observare licuit, quo magis illas? Utrumvis admittant, habentur & capti sunt. Corpora item bestiarum juxta atque hominum Dei opera sunt, alia amorem, odium alia provocant. At si earum D natura ex materia decerpta est, unde bruta animalia ab invicem discriminentur & discrepent? sunt enim alia immunda, atque alia munda, esto legem nec oves observent, nec transgrediantur lupi.

Rursum indicent nobis animæ bestiam informantis originem, & si hæc à Justo ducitur, justus ipse non sit, qui spiritum suum in bestias retruserit, neque Bonus bonus sit, E qui res animæ sibi congeneris, habitantis in nobis neglexerit, utrum ex impotentia, an ex invidia, incertum dices. Porro si ex materia crevere brutorum animæ, inde pariter extitere animantes; quæ tamen mundæ dicuntur. At si hoc dicis, explica, qua ratione Deo placuit odor hostiæ ex putenti materia decerptæ? omnis quippe victima si ab impura natura promanat, puram animam purumve corpus habere nequit. Et si ma- F teria sit corpus, corporisne expertes dixeris dæmones ex illa extractos, imo simplices ac puras substantias: quin & Satanam ipsum materiam esse credas, & si id sit, quâ veri specie affirmes, ex eo corpus compactum fuisse, cum ille sub aspectum non cadat, & istud conspicuum sit, ac sensibus teneatur? Vel materias forte fingis duas sub communi vocabulo, naturâ diversas?

Iterum si Anima spiritus est, Cœlites illos, quos Angelos spiritus dicimus, unde nati? Quod si Angeli è nihilo creverunt, quin pariter etiam Anima è nihilo formetur? At si Angeli & Anima ab Opifice summo creantur, quid id est, ut Angeli sine corpore proprios explicent actus, nequeat Anima sine sensuum auxilio cernere, vel audire? Rursus si dæmones ex materia geniti sunt, carnem ex eodem elemento coagmentatam utique non magni facient, unde ergo illa à suo Opifice tanti fit, ut in ea habitare velit, postquam suo eam afflavit spiritu? Deinde cur Animam sibi cæteroquì congenerem dæmoni non liceat infestare, nedum invadere & insidere? Item si corpus ipsum à se alienum dicunt, quomodo Animæ conjunctum putant? O qualem errorum colluviem protulere nobis sanctæ fidei contemtores.

SERMO QUADRAGESIMUS NONUS.

Marcionem pudeat sui, non potuit aliud nomen in nostrum Orbem traducere extra nomen Jesu ex lege notum, nomenque Spiritus Sancti, unde Prophetæ velut ex communi thesauro sua promserunt oracula, atque nomen Dei, cujus notionem hominum natura parens cuilibet impressit, tria nomina totidem nostræ victoriæ tropæa. Sed est, quod interim vehementer mirere, sanctæ fidei desertores in eam prolapsos stultitiam, ut cum Dei rerum omnium Principis bonis nunquam non fruantur, hæc tamen ab ignoto quodam Deo, qui certè nullus est, sibi liberaliter concessa nugentur, quamlibet fictus iste Deus nec extremum digiti sui in aquam intingat, ut flammarum, quibus uruntur, ardorem tantisper compescat. Habentur, unde evadere desperent: Jonas de fuga frustratus, ipsorum vanam accusat spem.

Anhelitus, quem Incredulus respirat, frænum esse puta, quo ad cognitionem Creatoris sui trahitur, esuries camus est ad notitiam Dei victum subministrantis deducens, somnus ipse pedica est, quæ aliorsum vagari volentem cohibet. Viden', ut nata in ipso & ex ipso verbera & catenæ protervuum admonent, nullam aliunde extra Deum sperare rationem, talibus se expediendi vinculis. Mirum, quantum desipit & caligat oculis, qui non videt se quoque ut cætera omnia pugillo Creatoris teneri, nec intelligit, pulveris se esse particulam, aquæ guttulam, quæ mista simul hominem coagmentant summi Artificis liberale donum! Hic tamen homulus ex argilla & luto fictus Opificem negat, atque vinctus & de patibulo pendens etiam pernegat. Huc usque delirantem derident Angeli, subsan-

[illegible]

A ſubſannant Seraphim, Cherubim traducunt, ipſi inſultant montes, quo Creatori obtemperant, maria, quo ejus ductum ſequuntur, terra, quo jubenti non reſiſtit, cæli, quo ejus gloriam loquuntur. Tantum ne audes lutum, unde pereas, ut Conditorem tuum neges, quem Mundus univerſus profitetur?

Omnes Sectarii ſcindunt, & commune faciunt nomen indiviſum & ſingulare; & alius quidem inde Deum quemdam excogitavit, B quem Adverſarium & Peregrinum nominavit; alii vero ejuſdem ſymmiſtæ, derivata pariter ab eodem unico principio ſempiterno nuncupatione, duo principia commenti ſunt ab invicem diſſidentia & contraria. Interim ego tuam, Domine, potentiam celebrabo, quæ ſubſtantias quidem cæteras indito ſtrinxit compede, animos vero ſolutos reliquit. Porro ſi qua alia exiſtit vis, huic animorum C motus ciere non licet, ii enim ſui arbitrii motus in poteſtate habent. Tu vero, qui ejuſmodi vim adſtruis, experire prius, utrum quæ cernis ligata, ſolvat.

[illegible]

SERMO QUINQUAGESIMUS.

Convictus erubuit Marcion ſeductus ipſe & ſeductor. Fateri cogitur, Summum eſſe unum, nec habere ſecundum, qui factis D ſuorum nominum dignitatem tueatur. Nec enimvero ab eo alius quiſpiam nos creat & alit; punit, & miſeretur; caſtigat, & non deſerit; ſoſpitat, & extinctis ſpiritum refundit, cujus judicium æquiſſimum ſit, pietas liberalis & gratuita. Similiter rubore ſuffuſus conticuit Bardeſanes, falſus ipſe gregales fefellit ſuos, plures commentus legiſlatores, ſupremæ poteſtati detrahere auſus eſt, nec E ſtupidus advertit, unam eſſe veritatem, etſi in ſuis legibus ſe multiplicem exhibeat, in ſuis ſententiis latiſſimè ſe explicet, in ſuis benefactis magnificam ſe præſtet, ſuiſque in judiciis maximam; individuam nihilominus eſſe & plane ſingularem. Telo confoſſus eodem ſuccubuit Manes, eâdem fere correptus lue, quâ & ſuos infecit alumnos docens, ab eſuriente Deo cæſarum beſtiarum carnes quondã appetitas fuiſſe. Atqui ignis ille cæleF ſtis,qui hoſtias conſumſit,per deſerta vagantis populi docebit fidei contemtorem, victimas à bono Deo depoſtulatas fuiſſe eo conſilio, ut populum ipſum legitimorum ſacrorum objectu à ſacrificiis Dæmonum prohiberet.

Confuſi pariter Judæi obmutuere, quippe qui finem legis inſpicere, & cauſas aſſequi minime ſtuduerunt, ſed ejuſdem vim ſolvere aggreſſi, nuda dumtaxat verba attenderunt. Adeo piguit rectæ rationis fornacem adhibere ad excernendum ab errore verum ſenſum ſcri-

[illegible]

ſcripturarum. Conſulendum adhuc etiam Manethis familiæ, ejus confracta membra obliganda ſunt. De tonitruis & fulgetris Sanctum ad iram uſque modo provocant; ajunt, ejuſmodi aëris paſſiones amatorias eſſe voces cujuſdam Archontis puellam neſcio quam otioſè ſuaviterque contemplantis. Sic nempe ſunt, ut ex nubium fragore, unde eorum pectora diſrumpi conſentaneũ foret, ut inde ſui languoris aliquod levamentum haberent, occaſionem arripiant ad concitandam adverſus ſe Dei indignationem. Tonitrua pudicitiæ præſidia ſunt, adeo ut ſalaciſſimus quiſque eo ſonitu conterritus, meditati flagitii cogitationem abjiciat. Quis ergo adeo inſaniit, ut tali tempore amatoria tractet? Talium conſuetudinem cavete, fratres, neque vobis externa ſpecies imponat; generis ſui auctor Serpens hunc ipſis ſuo veneno colorem induxit.

Perge porro, etiam Marcionis domui proſpiciamus; ſcilicet hic eſt, qui ſuis in libris Puro & Sancto crimen objicere auſus eſt, ſcribens, Deum Creatorem objectum neſcio quod pectore tenus nudatum vidiſſe, flagitiumque meditantem eo verſus convertiſſe ſe, quare nec ex proprio ingenio, ſed fictè & ſimulatè populo in Sinai monte caſtimoniam commendaſſe. Atqui ſi ille nunquam non ſtuduit, impuros Hebræos pudicos efficere, quàm opidò eum caſtum ſanctumque fuiſſe oportuit? Rurſus naturalem ſpiritus ſuper aquas incubationem aliam opidò diverſam interpretantur atq; admodum turpem. Inſuper Deum peregrinum in Dei Creatoris exitium perpetuo incumbere fabulantur. Fugite, fratres, ejuſmodi hominum colluviem, neve deinceps vos fallat illuvies, quam extrorſum oſtentant; umbra nimirum eſt ſordium, quas introrſum clauſas celant.

SERMO QUINQUAGESIMUS PRIMUS.

BONUS, qui bona promittit lætabilia & jucundiſſima, quâ putas ratione ductus graviſſima & horrenda mala minatur? Etiam ſic eſt, Medicus namque ſapientiſſimus, qui non ignorabat, varia & diverſa medicamenta pro morborum qualitate adhibenda eſſe, ſuavia lenitudinis pharmaca, aſpera diſciplinæ remedia compoſuit, unicuique ægroto congruentem medicinam facturus. Cum igitur populus ille futurus Chriſti interfector maledicentiæ ſcabie, & arrogantiæ ſimul inflatione laboraret, animadvertit ſtatim divinus Medicus, ejuſmodi ægritudinum antidotum eſſe doloris & ignominiæ metum; minas itaque protulit, diſciplinæ videlicet cauſtica, ratus

A ratus acribus utendum remediis ad extirpandos morbos ab usu liberi arbitrii contractos. Quocirca Esajas in suorum oraculorum libro Hebræos ubique exagitat, terretque horrendis præsagiis. Insanabiles dicit evasisse morbos, & ultra modum provectam fuisse eorum adversus Deum contumaciam, proptereaque beneficiorum ejus copia fore multandos, immedicabiles ægrotos esse, quorum vulnera latius in momenta serperent; perennem quippe

B esse fluentis tabis scatebram. Philisthæi certè saniore consilio, cum in anu multati fuissent, confestim opportuna malo remedia quæsiverunt, quibus adhibitis etiã depulere morbum; languores medicatura suos, attulere munera, petitæ curationis pretia Deo insidenti in arca testamẽti sui, esto sibi minime conspicuo.

Aliam inire viam placuit optimo Medico Medici absconditi filio; is siquidem

C pro sua benignitate sibi designatam à Patre legationem suscepit, & in terras descendit humano generi laturus opem, tum maximè Hebræorum populum afflictum relevaturus, thesauros suos aperuit, egentium inopiam suorum donorum copia sublevavit. Sic optimi Medici cura respirarunt ægri, qui tamen accepti beneficii immemores Crucis supplicium benefactori rependerunt Cæterùm ulcus tale erat, ut nullo modo obligari

D posset, aut ulla arte coalescere; nam & affectis membris bonus Medicus balsama liberaliter infudit, incassum tamen, sanies inde copiosior scatere cœpit, vicit artem morbus, ipsis exasperatus remediis. Curationem nihilominus ille continuavit, nec ideo cessandum putavit: diu duravit ibidem, nec ullum remisit tempus, nec ullam prætermisit medicinam, contentionem non relaxavit, dissimulavit defatigationem, requiem non admi-

E sit, descendit, inquam, obumbrata tantisper majestate, quâ abdita quæque & remota comprehendit, populum clementer tractavit errantem, & socios in errorem trahentem, sibique nihilominus indita ab externo cultu spe mirificè blandientem: aspera lenibus temperavit, quo medicinam æger haberet efficaciorem, latentem languorem expugnare orsus est; etsi non ignorabat, populum suam

F amare ægritudinem, æger nimirum erat, qui sanari nollet. Et luxata quidem coagmentantur membra, & coëunt ulcera, at ægram voluntatem persanare, opus summi laboris est, debet ægrotus medentis voluntati se tradere, si pernosse velit, quantum ille in arte excellat sua.

Pravus corporis habitus quandiu latet, difficillime curatur, insidiosus est & fallax, Medico non semel imposuit; lethifer morbus occultè serpit, invasit cor, extrorsum integer, intror-

introrſum contabuit æger; hoc ſignificabat Dominus, quando Judæos ſepulcris dealbatis ſimiles eſſe affirmabat. Qui quidem pro ſua bonitate ſalutis theſaurum cunctis promiſcue patere voluit, edixitque omnibus, ut pro ea, quâ quiſque pollet poteſtate eligendi quod velit, antidotum ſibi congruentem acciperet; Medicus quippe eſt, qui noſtris neutiquam lætatur in malis, quare nec moleſtas ſectiones probavit, nec acerba cauſtica præſcripſit; mitiſſima remedia ad ſananda vulnera noſtra compoſuit & exhibuit. Et ſane ſi ille Bonus nec aſſuetus terrere minis, nec turbare quemquam; ægrotis quantùlibet protervis ſævas inciſiones decreviſſet, potiones injucundas, & diras uſtiones, ſervi ſibi legem feciſſent Domini exempla, decernentes duro deinceps veritatis ferro, & ſeveritatis aſperis remediis curandos eſſe peccantes.

Hic Marcioni exoptare liceat pœnam maledicis à Domino denunciatam, ex quo Creatori ſuo obtrectare auſus eſt, impiè garriens, curationem ad fugandum maledicentiæ morbum inventam, ſibi præter jus faſq; adhibitam fuiſſe; & quoniã Chirurgum repulit, ex eo languore nunquam convaluit, plagam, quã acceperat, ſecum abſtulit moriens, imo ad poſteros tranſmiſit. Sic à Domino comminata lues Bardeſanem etiam corripuit ſeptenorum principiorum repertorem: malum, quod veritatis ferrum dolaverat, intulit garrulo Sophiſtæ, qui ſigna Zodiaci prædicavit, & obſervavit horoſcopos, ſeptenaria laudavit, & captavit horas, ſeptem accepit plagas, ſuiſque alumnis ex teſtamento tranſcripſit.

Sceleratus Manes omnes in ſe uno coëgit peſtes à Domino denunciatas; quippe qui ab Auctore ſuo defecit, & Sancto impiè detraxit, auſus opprobrioſis appellationibus ejuſdem violare majeſtatem, qui & furiis agitatus iiſdem in Moſen & Prophetas inſiliit, & contumelioſis impiiſque dictis invectus eſt, dumque piam Medici manum recuſat, concidit, nemine ejus commiſerante caſum, ſuum portavit judicium, & deceſſit, morbi hæredes ſcripſit nepotes. Nec vero minus dira Dominus minitatur iis, qui claves occultant, prohibentque parvulos ab aditu ſalutis, quem, patefacto oſtio, Veritas venientibus offert, mox beatæ etiã vitæ uſuram collatura: perditos hujuſmodi homines, & ad quodlibet audendũ projectos, per avia errantibus ſimiles puta, quorum error in fine maximus juſto criminum Vindici ingentem materiam dabunt; pœnam ſiquidem ab iis duplicem repetet, quod ſibi, quodque plurimis exitium attulerint.

Vides, ut ſimplici animadverſionis denunciatione morbos cohibuerit depulerit que, Medico

A B C D E F

Medico videlicet mitissimo asperas adhibere sectiones minime allubuit. Quin etiam sermones admiscuit ad ædificationem audientium compositos, curationem accipientibus læta proponens, tristia respuentibus: incassum tamen omnia; stultissimi quippe homines aliquam alicubi sibi impensam fuisse curam planè negarunt.

SERMO QUINQUAGESIMUS SECUNDUS.

Bardesanes adhuc premendus est, ut fateatur, hominem nulla ex tribus, quibus constat, formis posse privari, quemadmodum nec igni quis adimat formam, quin ipsum ignem extinguat; adeo necesse est, homini constare partium numerum, dum vita constat, sic enim illum natura coagmentavit ex triplici, ut dixi, forma. Scitum est, canem heriles amare fores, quandoque tamen ventris vitio, & gulositate incitatus discessit ab ingenio, & nativam indolem exuit. Et nunc mutorum quidem canum ingens numerus est, nec minor eorum, qui domesticis allatrant. Custodes gregis opitulantur lupis, adeo pecori infesti sunt, postquam assueverunt in caulas irrumpere, & oves agnosque rapere.

Excessit Marcion domesticis exactus furiis: Manes autem etiam à seipso discessit, ambo, relictis gregibus, Lupis adjunxere sese, mox, facto agmine, cum latronibus furibusque adversus pastores concurrerunt; sic se suique Domini limina funestarunt, cujus etiam notitiam delere laborant, & nunc vacua prædonum spelæa occupant; postquam grassatorum antra Christi Ecclesiæ antetulerunt, palabundi cæcorum more errant, ut facile sit suismet ratiocinationibus delirantes revincere: homines vesani & furiosi ab avium ovis exempla petunt, dumque per cæcos tramites fugam ab aspectu veritatis moliuntur, in ejusdem ædem, facinorum & sceleris vindicem impegerunt, continuo deprehensi meritas dedere pœnas. Interea vero dum Justo proprii capitis commentationes objiciunt, objecta idem retorsit in authores, suisquemet rebelles confodit telis.

Primus Marcion dum divina sceleratus petit, vinolentorum & furentium more verba minime expendit, mero quippe plenum, mentis destituit sensus. Suis dictatis sumtas à rebus factis similitudines rebus creatis immiscuit, tractatū de rebus divinis à glumis & ovis exorsus. At quis homo sit iste, qui Boni arcanum factarum rerum in imagine repræsentare cogitavit? Næ ille vel hoc ipso indicio explodendus venit, quod Divinum Opificem suo cum opere composuit. Sua protervos exempla

pla refellunt, corpus ovo comparant, pullo animam; nec examinant, ossa & carnem ex ovo existere. Verius ista soli proposita natura explices; clausum quippe intra terræ sinum corpus exanime, animam olim sub Christi adventum resumet, tumulum terramque findet & evolabit.

Quamquam ea comparatio etiam aliunde labascit; binas siquidem pullus sortitur generationes, alteram à coitu, ab incubatione alteram, venter à concubitu concipit fœtum & parit, citra concubitum terra, avium videlicet more, & hunc in modum eadem corpus olim in resurrectione regenerabit. Ergo age videamus, quonam symbolo Salvatoris nostri factum exponant; etenim si ille corpora secuit, indeque animas exclusit, hanc Sectariorum comparationem Dominus facto suo laudavit. At si sepulcra velut ova rupit, indeque extracta corpora suscitavit, planè adjudicavit nobis Dominus noster coronam victoribus propositam, quandoquidem sua similiter putamina semen humi deponit. Aliam adhuc proferunt comparationem. Spicam & aristam dicunt esse corpus. Audin' perturbatæ mentis ratiocinationes, imo delirantium nugamenta? Quin corpus comparant grano frumenti, quod natum, ut dixi, putamina in terra relinquit, sed duo, quæ dixi, inducunt symbola, neque vident, quod si spicæ, vel glumis corpus comparant, idemque rursus cum arista componunt, ineptè loquuntur, nihilque explicant, non ambiguum ac dubium.

Sed perge, & propositam comparationem expendamus; eo namque trahemus, modo nos illa sequatur, unde cuinam rei aptanda sit, ipsa fateatur. In feminis putamine velut in speculo expressos habes humanos affectus, libidinem, iracundiam, odium, quippe qui corpora nostra vitæ usuram repetentia minime sequentur, sed quasi putamina excussa intercident: quod ergo vides olus Adamo escam datum ab ejus interitu futurum ejusdem reditum semper testabitur, dum autem olerum proventum cernis per omnia tempora tempestatesque traduci, cogita id fieri, ut hunc Orbem intrantibus in ipso velut limine occurrat, uti mortis, ita resurrectionis documentum; adeo certum est, generis Adæ propagationem tum vero tandem desituram, cum protoplastæ coætaneæ soboles depositas corporum suorum exuvias resumet.

Ova inexperti mortua deputant, mortua tamen non sunt, matri ovis suis in nido positis incubanti; extincta hominum corpora vita carere credunt, qui fidei lumine carent, vivunt tamen intra sepulcrum ei, cui omnia vivunt;

[illegible]

A vivunt; adeo videlicet miseri delirant, ut neque tanti æstiment illapsum Boni potentis imperare mortuis quibusque rebus celerem ab obitu reditum, quanti ducunt avis imbellis alas. Tria in generali corporum restitutione coibunt, & coalescent in unum, Anima, mens, & ipsorum cithara corpus: mens in capite sedet, ejusque sermo in ore; & Anima in medio consistens cum utroq; omnia communicat: nomina audis diversa. B Cæterum non uti facile est eorum significationes pernoscere, sic pronum est persequi facultates.

SERMO QUINQUAGESIMUS TERTIUS.

EGO, fratres, sic mihi persuasi, unum esse & unicum principium sempiternum, C hujusque semper in fide fui; qualis autem idem in se sit, nemo perfectè assecutus est, sed nec assequetur, etiamsi per omnem ætatem omnem operam in ea commentatione ponat; expertus id tandem comperiet, plurimum adhuc superesse sibi perquirendum, nullumque ex præterito labore percepisse se fructum, nisi ut non ignoraret, Deum esse. Quæ cum ita sint, mirari subit, tantam sociorum multitudinem illi verè uni & maximè sin- D gulari adjunctam fuisse ab eis, qui tametsi puram religionem abdicarunt, nostri nihilominus fratres sunt, ut qui per unum omnium nostrum parentem Adamum nobis agnatione sunt conjuncti, & communi matre Eva editi sunt. Attamen etsi de eodem luto ficti sumus omnes, nos longe præstantioris vitæ auctorem habemus, cujus stirpe nati à cunctis sanctæ fidei desertoribus discernimur.

E Præstat hìc illorum exitiosa decreta referre: ridebunt profecto insanas hominum voces aures divinæ veritatis tritæ vestigiis, quæ si à suo introitu ostia clausit & obsignavit, id nimirum egit, ut, quod infinito odio persequitur, mendacio omnes aditus ad sua castra præcluderet. Sed quandoquidem id cogit caritas, audire vos tædere non debet, quæ vesanos homines effutire non puduit. Finxere primum plura principia con- F traria, seque mutuo collidentia, in quorum censum duxere stellas, tum præcipuè astra, quæ signant Solis Lunæque vias. His de rerum origine præmissis, corpora nostra ab eo, quod malum principium appellant, compacta fuisse docuerunt, negant autem ea post casum aliquando resurrectura; animos verò à septem principiis existere & produci. Reliqua illorum dictata narrare piget, ne longiùs excurrat oratio absque ullo operæ pretio, cum ea dudum in suis disquisitionibus expo-

 fuerit

fuerit Bardesanes. Quamquam ut erat hominis ingenium tortuosum & multiplex, absona & absurda stylo concentuq; suavi mollire studuit. Odas idcirco ad hunc scopum composuit, induxitque novos modos, & ad metrum numerumque orationem exegit. Hac scilicet arte sibi utendum judicavit callidus veterator, ut venenum melle dilutum incautis tutè propinaret, quandoquidem salubriores cibos stomaco laborante fastidiebant; Davidem sibi imitandum proposuit, quod confideret, ab exemplaris dignitate sibi multũ splendoris accessurum, operæque ex ejusdem imitatione pretium & commendationem.

Scripsit itaque Psalmos quinquaginta supra centum, Prophetæ sententias suppressit, expressit numeros; neque enim Davides Apostatarum carmen cantavit, quorum cithara mendacio servit, vel usquam nominavit, quam laudat Bardesanes, substantiam sempiternam; noverat quippe principium rerum unum esse; hoc profecto nomen omnem à Sectariis superinductam *Aeonum* nomenclationem evertit. Etenim si paria sunt propria rerum nomina, naturas sequitur esse pares. Adeo, Fratres, illorum doctrina suomet onere fatiscit.

Hìc porro observate, quantùm caverit Bardesanes, ne coæquare videretur substantias, quas tamen æternas appellat, ut inde intelligatis ejusdem imprudentiam, quando earum nomina æquare non dubitat. Sapientibus certe utrinque imminet periculum, uti enim nefas est, æquare naturas, ita nomina confundere, crimen fuit. Sed cum hæresis suis fautoribus, locum negaret, ut adhibito examine causam cognoscerent, neutiquam adverterunt, quod si omnium *Aeonum* unum affirmarent esse commune nomen, & omnes eodem certo & proprio vocabulo appellarent substantias ingenitas ac sempiternas; ex hoc ipso sequebatur, unam pariter cunctorum esse naturam; unum enim esse necesse est, cujus nulla causa fuit, quod tamen Sectarii planè negant; restat igitur, ut fateantur, unum & singularem esse *Aeona*, idest, substantiam sempiternam, qualem ipsemet ubique se appellat ille, qui nomine & re est sempiternus, cujusque, Fratres, opera sunt res omnes factæ, quarum esto vocabula consonent, earum tamen naturæ Creatoris arbitrio varia frequenter sortiuntur discrimina ac differentias; at vero substantias, quarum causa Creator certè non fuit, quis distinxit & discriminavit? quisve copulavit & confudit? Quis natura dissimiles fecit, nomenclatione pares?

Moses suo testimonio litem diremit, postquam intelleximus: Deum, etsi alia aliis nomina

nomina sua attribuerit, propriũ tamen certum & singulare nomen *Aeonos* nemini nusquam communicasse, ut videlicet inde eximiam ejus benignitatem, hinc sempiternæ ejus naturæ numen apprehenderemus, ac neutrum ignorantes, piè sanctèque fateremur utrumque. Porrò Mosi manifestavit nomen suum, quando ipse se ܐܗܝܐ qui sum appellavit, quod vocabulũ ab essentia fluit, & velut certum ac proprium nomen suum illud commune fieri nunquam sustinuit, esto reliquas nomenclationes ad alios bene multos derivasset; satagebat quippe eo incommunicabili nomine nos docere, ipsum se *esse qui est*, talem extra illum neminem.

Sed enimvero cum omnia Dei nomina ob ejus Majestatem augustissima sint, & omniũ sermone celebranda, hoc unum, quod ad singulare decus Essentiæ suæ sibi seposuerat, ipsi invidit Diabolus, quare puræ religionis proditores concitavit, induxitque, ut suos *Aeonas* sempiternæ ejus naturæ *Omonymos* fingerent. Sic nequissimus veterator communia Dei vocabula simulacris accommodavit, propriumque Divinitatis nomen ad *Aeonas* transfudit.

SERMO QUINQUAGESIMUS QUARTUS.

CUM elaboratas à quodam hujus disciplinæ alumno disquisitiones percurrerem, substiti paulisper in his verbis: Intelligentiæ Seraphim naturæ sempiternæ proprietates non attingunt. Hæc una thesis, (sic mecum cogitabam,) si qualis ab ipsis Sectariis hìc proponitur, talis in omnium aures divulgaretur, haud dubium est, quin reconditos illorum sensus propalaret, & hypothesim everteret, cum facile sit vel capite ex hoc uno omnia ipsorum commenta refellere; etenim si propria substantiæ sempiternæ persequi non possunt, unde sibi nam eam arrogent scientiã, ut audeant componere naturas dispares, dissimiles, & genere disjunctas, easq; describere & definire? ajunt quippe, unâ omnes cõjugari naturâ, singulas tamẽ distinctis coërceri finibus. Atqui si naturæ ingenitæ eo ipso, quo principio carent, pervestigabiles non sunt, næ qui talia obtrudunt, rem non explicant, sed fabulam narrant, dictaque dictis contrariis revellunt.

Rursus asserunt, humanum animum à substantiis hisce ingenitis constitutum, huic tamen propriam substantiam manere usquequaque ignotam, suas etiam naturales facultates & operationes incompertas esse. At vero si quæ sua sunt, animus non assequitur, quibus confisi præsidiis oberrant circa illam summam substantiam, ut eam fixo etiam limite definitam esse fidenter affirment? Iidem scilicet ipsi & stringunt nodos & solvunt.

 Unum

Unum laudant, cujus excellentissimam præstantissimamque naturam pervestigabilem esse negant, & huic conjungunt substantias quasdam ipsi quidem coævas & ingenitas, quæ tamen humanæ mentis aciem minime fugiant. Sic illi garriunt, quasi vero nec verum nec indubitabile sit,nomina rerum modo certa ac propria sint, rerum naturas exprimere, cum nomina sint definitiones rerũ, unde planè sequitur, si talium quidem substantiarum unum sit nomen, naturam etiam fore singularem & unam; hinc unam omnium hominum speciem dicimus; quia videlicet uno omnes signantur vocabulo, tutòque credimus, unam esse Angelorum substantiam, ex quo supernis illis spiritibus unum nomen inditum est; propterea que nec disparilem esse animarum constitutionem; sic omnis progenies stirpis suæ cognomento censetur. Quamquam si alia quædam nomina audiuntur rebus accommodata usquequaq;dissimilibus, id porro à libera Conditoris dispensatione manavit ;ille suis sua nomina communicavit servis, Deosque atque dominos appellavit, deq;Filii sui nomine filios adoptionis & gratiæ nuncupavit, & Spiritus sancti vocabulo incorporearũ substantiarum genus decoravit. Ubi vides naturas planè dissimiles ac dispares,eâdem nihilominus ornatas appellatione,ut nimirum Conditoris benignitatem laudarent, simul adorarent Majestatem.

Nunc vero quærendum est à Sectariis, quisnam illius sempiternæ substantiæ vocabulo *Aeonas* cohonestavit, & siquidem hujus appellationis auctor est, qui semper fuit, id gratiæ deputandum; sin autem quispiam alius; quis ille? Domino nempe suo subdolus servus surripuit, nomen, quod *Aeonibus* allineret; is profecto herum non amat. Sectariorum istuc commentum est, vocabulum sine re, nomen inane: *Aeonas* finxere, clepsere vocabula: nomina sunt aliunde derivata, & ad perturbandas hominum mentes composita, cum Dominus rerum omniũ unus sit. Tu vero magnifica fontem, unde gloriosæ fluxere nomenclationes. Et quoniam sua ab ipso nomina avelli non poterant, error liberæ voluntati suggessit, suasitque, ut ad propria somnia adoranda nomina traduceret, unde sibi Diabolus adorantium obsequia aucupabatur.

Tu autem Deus meus, quia gloriæ nostræ non invides, cum erga nos benevolus & beneficentissimus sis, homines Deos appellare à tua dignitate haudquaquam alienum putas; & quia Dominus & facilis & benignissimus es, Dominos vocare non dubitas; quoscumque vero tali honore dignatus es, amplissimos inde consequuti sunt honores; quicumque vero, Te inconsulto,tuum nomen sibi arroga-

arrogarunt, explosi sunt, eorumque improbitas & impudentia deprehensa & repressa est.

SERMO QUINQUAGESIMUS QUINTUS.

ORO vos, Fratres, pro Bardesanis alumnis propitiare Deum, ut eorum tandem insaniã seu furorẽ cohibeat, pueri sunt, quæ sua fert ætas, loquuntur. Inexplicabile quoddam imaginantur, quod à Patre viventiũ delapsum in terras descendit: ignotam prolem concepit inde Mater, natum Viventis filium appellavit. Apage ista, Sanctissime JESU, à tuis, qui tuum pernovimus Genitorem & prædicamus. Hunc porro omnium rerum Dominum, quem Secta tamen eo asserit impotentem, ut plane nihil valeat procreare, aut generare, aut producere, fingit substantiam esse quandam natam ex concubitu duorum principiorum, corporum adinstar coëuntium. Usque adeo insaniunt, ut talia de Domino effutire non dubitent. Atqui si nec ejus quidem corpus duorum corporum coitu generari decuit, ea est ejus puritas, quid inde censes? annon corpore purior sit divina illius natura, lumen scilicet de lumine manans?

Nunc vero eritne aliquis, qui obfirmet aures & frontem, nec erubescat audiens insanos homines jactantes, Spiritum Sanctum geminas generasse puellas? sic enim Spiritum Sanctum suis blandientem filiabus inducunt. *Quæ te nascendo proximè subsecuta est, mihi filiam, tibi sororem habeto.* Nam cætera piget retexere, quæ in ejusmodi prolis conceptu gesta narrantur. Tergat, oro, os meum, Jesus, qui dum refero illorum arcana, linguam contaminasse meam videor. Geminas, ut modo dicebam, sorores à Spiritu Sancto genitas affirmant, & alteram quidem Terræ attulisse unde incestaretur; alteram vero Aquæ, unde imaginem quandam exprimeret. Jam intelligitis, qualia veteratores absurda nobis obtrudant Etenimvero si neque malignorum spirituum speciem exhibere sufficit aqua, quis, quove censes, rapuit furor dementes, ut dicerent hoc elemento ipso Spiritus Sancti repræsentari naturam, sensibus minime subjectã, imo nec à supremis intelligentiis comprehensam? Ipsa Bardesanis verba recino ex ejusdem canticis, ubi Spiritum Sanctum sic affatur. *Quando nobis tuo accumbentibus epulo intueri licebit convivas, & illam puellam, cui tuis in genibus assidenti blandiri soles, cantuque mulcere tuo.* Consonant, quæ suis disquisitionibus sparsim interserit poëta furiosus & lascivissimus, ausus etiam augustissimum nomen Spiritus Sancti ipso Sole splendidius suis versibus obscurare. Plura non addam, cum ad

ad arguendam eorum impudentiam satis habeamus ea, quæ apud ipsos in clandestinis conventibus canuntur, ubi inducitur femina quædam suam lamentans solitudinem hoc versu: *Deus & Rex meus, siccine me solam dereliquisti?* Scilicet, cum Poëta dicti turpitudinem erubesceret, tegere cogitavit confictâ larvâ ex verbis Domini similem exclamationem ex divinis Psalmis usurpantis: *Deus Deus meus, quare dereliquisti me?*

Etsi Bardesanes, cui subscribunt ejus discipuli, sacram historiam à Mose se accepisse fateatur, levem tamen ac futilem existimat, dum scribit: *Sedes deliciarum ea est, cujus portæ Matri rerum patuerunt Præsidis mandato*, & Paradisum in regione nefandâ situm fingit. Primus tamen Pentateuchi liber talium fabularum absurditatem velut objectum speculum repræsentat & redarguit. Item consecratũ Sancti Paradisum rejicit Bardesanes, laudat alium, in quo quisque sanus erubescat, illum videlicet, quem Dii quidam geometræ architectati sunt: Pater & Mater rerum, suo concubitu sata ei dederunt, plantas passibus. Ubi talia somniantibus occurrit ex adverso Moses. Næ ille ista non scripsit! Sacræ literæ alia narrant, & Hortum deliciarum in regione Eden à Domino consitum fuisse referunt & describunt. Deinde Moses unum indicat Paradisum, isti geminos fingunt, & à Diis Geometris conditos fuisse mentiuntur; ubinam autem loci statuerint, nec dicere fas est. Scilicet Serpens, qui Adamo ex arbore fucum temperaverat, composuit Bardesani ex historia Paradisi fabulam.

Solis, Lunæque meatus admiratus, hanc rerum Matrem imaginatus est, illum Patrem: Deos Deasque distinxit, hisque longam sobolem adjunxit, sacra divinaque omnia pleno ore traduxit, laudavit, quæ sibi finxit numina, ea solenni formula salutare solitus. *Domini mei*, ajebat, *cœtus Deorum avete*, adeo ut, nec talia resonis iterare vocibus vereretur. Machabæi fratres cum apud Judæos in acie cæsos recondita simulacra gentium reperissent, preces & hostias pro defunctis obtulerunt. Vos autem Boni pia proles, hunc, oro, pro Bardesane propitiamini, qui cum prisco Gentium errore decessit, Dominum in ore, Dæmonum legionem in corde ferens.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

E [illegible]

F [illegible]

SERMO QUINQUAGESIMUS SEXTUS ET ULTIMUS.

SUO Bardeſanes pecori propriam impreſſit notam, ſuumque dixit gregem; Manethis nomen affictum ſibi Secta nunc quoque circumfert. Direptæ pecudes infami notâ ſignandæ fuerunt: noſtri Servatoris oves ab ejus nomine Chriſtiani audiunt, ipſo quippe vocante, in unum coaluere gregem. Manes, atque Bardeſanes poſtquam Eccleſiarum thalamos inceſtarunt, vulgari mœchorum arte mutavere nomina, ſua intruſerunt, poſtquam auguſtiſſimam ſuſtulere nomenclationem.

Chriſti Sponſæ Sponſi ſui manere nomen ſanxerunt Apoſtoli ſponſores nuptiarum, & veritatis aſſertores; ſuum videlicet ille voluit imitari Patrem, qui Hebræorum populum, Synagogam Domini à Moſe nuncupari præcepit. Moſes itaque, cujus auctoritatem ſancit, quod emicat ex ore jubar, Sectariorum audaciam retundit; nec enim ille ſuum gentem ſuam celebrare nomen paſſus eſt, ſed Domini populum appellandam ſtatuit. Prophetæ exemplum ſecuti, cum divina reſponſa referrent, Domini Deique nomen oraculis præmittebant, nec ullus quiſpiam illorum auſus fuit proprium interſerere vocabulum. Uti vero Prophetæ Dominum, ſic Apoſtoli Jeſum præfabantur.

Quid dicam? omnemne eos exuiſſe pudorem? omnine verecundiæ ſenſu caruiſſe? quando ſuis ſcripturis hominis nomen præfixerunt, audiebantque Scribam ſuppreſsâ veteri formulâ: Sic dicit Dominus Deus exercituum: lectionem his inchoare verbis: ſic dicit Marcion, ille videlicet furioſus, aut Manes, aut Bardeſanes. Quid multis? cum hæc ſola contaminatiſſimorum hominum commemoratio talium conventuum dedecus & infamiam abundè declaret. Adeone, nec Apoſtoli reveriti ſunt ſententiam damnantis dicentes: Ego ſum Cephæ? Quod ſi Cephæ nomen oves recuſare debuerunt, tametſi Apoſtolorum is eſſet Princeps, & clavium poteſtatem accepiſſet, gregiſque paſtor haberetur, quâ execratione quàm dirâ dignus cenſendus ſit, qui oves non ſuas ſuo nomine nuncupare minime veretur?

Vos itaq; appello oves, agnos, pecus omne à Sectariis direptum. Ehodum foras exite, adeſte huc, furumque notas, nominaque palam abjicite, atque ſignatam auguſto Dei nomine notam ſuſcipite, ut Chriſtiani deinceps audire velitis, & cum Chriſti ſigno & nomenclatione uſquequaq; in ejus gregem tranſeatis. Alioquin cum ratum ſit, nemini fas eſſe in nomi-

nomine cujuſpiam hominis baptizari, indeque ſibi aſſumtæ religionis cognomentum adſciſcere. Cumque æquè certum ſit, eum, qui id fecerit ipſo facto ſuo devinctum teneri in eodem nomine, quod aſſumſit, ſacro etiam fonte expiari, plane conficitur, ut quoniam hominis nomenclationem ambitis, hominis etiam baptiſmum cooptetis, vel ſi Jeſu Chriſti nomen petitis, etiam baptiſmum ſuſcipere ſtatuatis.

O Te beatam Chriſti Eccleſiam! integram & labe purgatam te prædicant omnium ora gentium: Tu ſordes & lutum Marcionis eluiſti, & diſſipaſti flagitioſas & impias Manethis opiniones: Tu ſpurciſſimi Bardeſanis putida mendacia, atque Judaicæ culinæ nidorem diluiſti: Tuum Dominus tuus imperium amplificet, ac remuneretur fidem. Quod nec inſani illius Marcionis retines libros, neque deliri Manethis ſcripta volutas, aut codicem execrandæ myſtagogiæ Bardeſanis habes: gemina dumtaxat Teſtamenta, Regis, Regiſque Filii, tua recondit Arca.

Sed Tu, Domine, ne, quæſo, patiaris labores paſtoris tui ſua mercede fraudari, nullas in grege tuo concitavi turbas, lupos quantum in me fuit, avertere ſum conatus, pias commentationes quaſi caulas tuis ovibus conſtruxi. Interea dolores me cruciant, terrent me delicta mea, tua Clementia me recreet. Næ tu rudem ac tardum diſcipulum erudiendum accepiſti, ut etiam baculum paſtoralem jubeas tenere, præparare medentium pharmaca, arma Inquiſitorum expedire; & cum Simplicibus hominum congreſſus & ſocietatem fugere. Eho, Domine, vas tuo munere plenum exundat; vile eſt, hoc idem fatetur; gratiæ tuæ fluxum ſiſte, precor.

FINIS

TOMI SECUNDI SYRIACI, ET LATINI.

XXXII